

ગુજરાતી કાવ્યદોહન,

મે. રૂ. ૧૦. ૬

નરસિંહ મહેતો.

લુનાગઢનો વડનગરો નામોરો.

સવર ૧૫૧૭, ઇસ્વીમન ૧૮૫૬

તેની પ્રસિદ્ધ કવિતા

બાળલીલા, દાણુલીલા, રાસલીલા, ચાતુરી તથા હુમ્મ

ધ્યેરનું સ્મરણ કરવા વિષે. રાગ પ્રભાતી. પદ ૧ છં.

સમર ને શ્રીહરી, મેવ મમતા પરી,	જે ને વીચારિતે મૂળ તાઃ,	
તુ અલ્યા કોણુ ? ને કોને વળગી રહ્યો	વગર સમજે કહે માઃ માઃ.	ટેક.
દેહ તારી નથી, જે ને જુગતે કરી	ગમના નવ રહે, નિને નય	
દેહસખધિ તજિ નવનયા બહુ હરો,	પુત્ર કળતર પરિવાર વદાય	સગ
ધનતણું ધ્યાન તુ અહોનિશ આન્દે.	એ જ તારે અંતરાય મોડી,	
પાસે છેપિયુ અલ્યા, તેને નવ પન્મિયો,	હામથી બાણ ગઈ, ઘેરો રે ખોડી; મઃ	
બરનિદ્રા બર્યો રાધિ ઘેર્યો ઘણો,	મંતના શબ્દ મુણિ કા ન જાગે ?	
જાગતા નરસૈયા બાજ છે અતિ ધણી,	જનમેજનમ તારી ખાત બાગે	૧૦

પાપના પસ્તાવા વિષે. પદ ૨ છં.

પાપજી, પાપ મેં કવણુ કીધા હરો ?	નામ લેતાં તાકે નિદ્રા આવે,
ઉધ આજસ્ય આહાર મેં આદ્યો,	લાભ લીના સગરિ કરવિ આવે, દેક.
દીન પુકે દિન તો ચડી જાય છે,	કુરમળીના મેં બર્યો રે, છતાં,
બકિત જૂતળગિને નવ કરી તાહરી	ખાડ્યા સમ્બરના ચોચા દાવા, ૧૧૭
દેહ છે જૂઠ્ઠી, કુરમ છે જૂઠ્ઠા,	ભીડબંજન તાઝ નૂતન મ મું;
શરિ શરિ વરણું શ્રીહરી તૂજને,	પતિપાવન તાઝ નૂતન જામુ. આપ

અર્પર્ણના સગ વિષે, પદ ૩ વ્રું.

મારા હરિજીયુ હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ, તેને સગે શીદ રહિએ.
 હેત વિના હુંકારો ન દેવો, જેનુ હરખયુ હઈકુ ન દીસે રે,
 આગળ જઈને નાત વિસ્તારે, જેની આખમા પ્રેમ ન દીસે રે, તેને ઘેર૦
 અમિત બાપનો બેદ ન જાણે, ભુરાયો થઈ બાળે રે,
 લનિતથીલા ને રગ ન ગયે, ઉવેચી અધાર ટાળે રે, તેને ઘેર૦
 નામતણો વિશ્વાસ ન આવે, બિહુ બિહુ ગોધે રે,
 જાનહવી કેરા તરગ તણે તટમા જઈ દૂષ જોદે રે, તેને ઘેર૦
 પોતાના મરખી કરિ માને પુરોતમની કાયા રે,
 નરમૈયાના આમીની લીના મતિયા કહે છે માયા રે, તેને ઘેર૦

મહેતાજીના અંતે દેડલોડના પ્રસંગ વિષે પદ ૪ થુ

ગિરિ તનાગી ને કુડ દામોર, ત્યા મહેતાજી નહાવા જાય,
 દેડ નરથુમા દદ હરિભક્તી, તે પ્રેમ ધરિને લાખ્યા પાય, ગિરિ૦
 કર જેડીને પ્રાર્થના કીધી, વિનિતિતણા બહુ વવા રે રમન,
 મજાતપુરુષ મારિ અરજ એટલી, મારે આમણે તમે કરો કિરનન, ગિરિ૦
 પ્રેમ પદારથ અમો પામિયે, વામિયે જન્મ મગણુ જન્મળ,
 કર જેડતામા કણુ ઉપજી, મહેતાજી વૈષ્ણવ પરમ દયાળ, ગિરિ૦
 પક્ષાપક્ષી ત્યા નહિ પરમેશ્વર, સમદક્ષિને સર્વ મમાન
 ગૌમૂતર તુળસીરથળ લીપજો, એનુ વૈષ્ણવે આપ્યુ વાક્યદાન ગિરિ૦
 મહેતાજી નિશાયે આંગા, લાખ્યા પ્રસાદ ને કર્યો ઉઘા,
 ભોર મયા લગિ બજન કીધુ, સતોપ પાખ્યા મહિ વૈષ્ણુ ગિરિ૦
 ઘેર પધાર્યા હરિ જશ ગાતા, વાતા તાળ ને શખ મદગ,
 હમિ હસિ નાગર તાળીયો ને છે, આ શા રે આહાણુના દગ, ગિરિ૦
 માન ગ્રહીને મહેતાજી આલ્યા, અધવધરાને શો ઉત્તર દેહ,
 જગ્યા લોક, નર નારી પછે, મહેતાજી તમે એવા શુ ? ગિરિ૦
 નાત ન જાણો ને, જાત ન જાણો, ન જાણો મર્ષ વિવેક વિચાર
 કર જેડીને કહે નરમૈયો, વૈષ્ણુતણો મને છે આધાર ગિરિ૦

પદ ૫ મુ.

એવા રે અમો, એવા રે એવા, તમે કહો છો, વળિ તેવા રે
 બક્તી કરના જો બ્રહ્મ કહેજો તો, કશુ દામોદરની એવા રે, એવા રે૦

જેનું મન જે માથે બંધાણું,	પેટેણું હતું ધર રાતું રે;	
હવે થયું છે હરિરસ માતું,	ઘેર ઘેર હીડોછે ગાતું રે;	એવા રે.
સગળા માથમાં દું એક બુંટા,	બુંટાથી વળિ બુંટા રે;	
તમારે મનમાને તે કહેજો,	નેદ લાગ્યો છે મને ઠેડા રે;	એવા રે.
કર્મ ધર્મની વાત છે જેટલી,	તે મુજને નવ ભાવે રે;	
સગળા પદાર્થ જોયકિ પામે,	મારા પ્રભુનિતોસે નાવે રે;	એવા રે.
હળવા કરમનો દું નરમયો,	મુજને તો વંધ્યવ વદાક્ષા રે;	૦
હરિજનથી જે અંતર ગણુરી,	તેના ફાગટ ફેરા ફાલા રે.	એવા રે.

પરોઢિયે વહેલાં ઊઠવા વિધે. પદ ૬ કું.

રાત રહે જાહરે પાછલી ખટ ઘડી,	માધુ પ્રરપને સુધ ન રહેવું;	
નિદ્રાને પરહરી અમરવા શ્રીહરી,	એક તું, એક તું, એમ કહેવું;	રાત.
જોગિયા હોય, તેને જોગ સંભાળવા,	જોગિયા હોય, તેને જોગ તજવા;	
વેદિયા હોય, તેને વેદ વીચારવા,	વંધ્યવ હોય, તેને કૃધ્ય બજવા;	રાત.
મુકવિ હોય, તેને મદ્યંથ આધવા,	દાતાર હોય, તેણે દાન કરવું;	
પતિવ્રતા નારને કથને પૂછવું,	કથ કહે, તે તો ચિત્ત ધરવું;	રાત.
આપણે આપણા ધર્મ સંભાળવા,	કર્મનો મર્મ લેવો વિચારી;	
નરમના સ્વામિને સ્નેહથી સમરતા,	ફેર નવ અવતરેનર ને નારી.	રાત.

ધંધિર જાણવાનો ઉપદેશ. પદ ૭ મું રાગ એવાડા.

જીવાનીને દાહાડે રે હરીને જાણ્યા નહીં રે,	ગોણુ પરદાગ સાયે મન;	
કાંઈકને મોલ્યા રે કામનીના કલ્પમા રે,	કાંઈએક જોડવા ધાયો ધન;	જી.
પચિગને પચામ રે પરપચમાં ગયાં રે,	દોહિલા આળ્યા સાઠ વરસના દન,	
મીનેરને સુધી રે કાંઈ મમજ્યો નહીં રે,	પછે ચાક્યો સાધન કરવા વન, જી.	
આંખડિયે ન સૂજે રે ગજો જાડુ નામિકા રે,	જોલે, તે તો સંભળાય નહિ કરણ;	
માયા તો ન મુકે રે, તુટે નહિ તૃપણા રે,	જોળખાય નહીં અશરણુ શરણુ; જી	
દાથમાં લાકડી રે, ચરણ ચાલે નહીં રે,	તુડીને શિયળ થયું છે તન;	
મુખમાંહી દાંત રે એકે દીસે નહીં રે,	તોય પાપી ઉદર માગે અજ;	જી
બાગ્યજેનું બહુ રે, આ અવમરને જોળખ્યો રે,	તે તો પ્રાણી કહેવાય હરિના જન;	
નરમના સ્વામીને રે મુખમાં સંભારજો રે,	જો હોય પેલા બવનું પુન્ય.	જી

પદ ૮ સુ

શરીર શોધ્યા વિના સાર નહિ સાપડે, પગિતા પાન નરિ પામે પોથે,
 તાદુલા મેલિને તુમને વળગી રહો, જૂખ નહિ ભાગે એમ દાલે થોથે, શરીર
 રસના સ્વાદમા સર્વ ફધાર્ધ રહ્યા, વિગતિ ગુરુજ્ઞાન વિના રે ગુથે,
 વાણીવિલાસમા વિવિધ વાણી વદે, પગહરી પ્રેમને વળગે સુથે, શરીર
 શબ્દ શીખે ખરો, સકળ નિવા બણે, અધ્યાત્મ જીવરે આરિ ઓથે,
 પ્રપચ પિંડમા રહ્યો, અહકાર નર ગયો, આયડ્યો એમ અનત ટાઠે, શરીર
 શાસ્ત્ર કથા કહે, રજનીમા આયડે, એમ અજ્ઞાનમા તીશ ગોરે,
 બણે નરસૈયો, જે બે બણી જુઓ, મેં તો ગમી કલુ પદ ઓથે શરીર

પદ ૯ સુ

શા સુખે સુતો? સભાર શ્રીનાથને હાથ તે હગિ વિના ડાણુ સહાય,
 માત તે તાત સુત શ્વાત ટોળે મળ્યા, દોહલી વેળા સૌ દૂર જાય શા સુખે
 ઉવે મસ્તક હતો, ઉચ તપ આચરી, ભજિત કીધી ભગવાન કરી,
 અચતરી પાશ બધાયો માયાતણે, લખી લાવ્યે લીધો ઘેરી, શા સુખે
 દિવસે દોષ શબ્દો રાત નિકા વિષે, સ્વપનમા સાબરે મોટિ માયા,
 પનક પરવાર નહિ હરિભજવા તણો, જ્યા લગી જીવ સજ્જેગ કાયા શા સુખે
 ધન ધામે કરી મોહી રહ્યો, લોભિયા વેદના વીસરી ગર્ભ કરી
 નાથ ત્રિનોકના હરિને સભરિયા, જ્યારે રાખ્યો તો જરહરામા ઘેરી શા સુખે
 જાગ રે જીવક વાજ આલ્યો ધણુ, ક્રેટોએક પ્રતિમોધ દોળે,
 નરસૈના સ્વામિને નિત્ય સભારતા, દેહિના દુકૃત દૂર કીજે શા સુખે

પદ ૧૦ સુ

પારકી દુરો મહત્તા કરે પ્રાણિયા, પુન્ય પાપી સર્વ વાત ખોળી,
 ૪ તે તો કર્યણુ ડાહ્યા વાવિયા, ક્યાથિ જરમે તુ તો વળ રોળી? ટેક
 ૫ તે તો દાન મદિ આખ્યુ અન્યતણ, ક્યાથિ દ્રહે તુ તો ઘેર ઝોળી?
 ૬ તે તો કથિર સોનારને આપિયુ, ક્યાથિ પહરે તુ તો મનક ટોળી? પારખી
 પુણ્યથી રિદ્ધિ છે પુણ્યથી સિદ્ધિ છે, પુણ્યથી પહરશે કગરો ડોળી,
 બણે નરસૈયો, તુ પુન્ય કર પ્રાણિયા, પુન્યથી પામશે પદ્મી મોળી પારકી

એમ મિ સખી ગયે છે કે નરમિદ મહેને મયાસ ખ ખે રમેલા છે

આરમગાન વિરે રાગ પ્રભાતી પદ ૧૧ મુ

ન્યા સગી આનમા તન મીન્યો નદી,	ત્યા સગી નાખના મરૂ મૂળી,	ન્યા ૧
માનુન દેદ તારો એમ એને ગયો,	માનમની જેમ રૂટિ તૂળી,	ન્યા ૨
શુ થયુ આન મેરા ને પૂતનપણી ?	શુ થયુ ઘેર ગદી દાન દીધે ?	ન્યા ૩
શુ થયુ ધનિ જગ ભગ્ન તેપન કરે ?	શુ થયુ રાજ લોચન કીધે ?	ન્યા ૪
શુ થયુ તન ને તીય ખીધાયખી ?	શુ થયુ માગ મરૂ નામ લીધે ?	ન્યા ૫
શુ થયુ તિન ને તુનગી ધાર્યાયખી ?	શુ થયુ ગગા જળ પાન પીયે ?	ન્યા ૬
શુ થયુ વે નાનજી રાખી વરે ?	શુ થયુ રાગ ને રંગ જાણે ?	ન્યા ૭
શુ થયુ ખટ દર્યન મેરાયખી ?	શુ થયુ રરખના બેદ આણે ?	ન્યા ૮
એ છે પગપ મ પેટ ભગાતણા,	આનમારામ પગિલજ ન જોયો,	ન્યા ૯
બજો નનમકોયે કે, તત દરચન વિના,	રત ચિતામળી જનમ જોયો	ન્યા ૧૦

એકની ગૂજગાતી લાપાલુ પદ ૧૨ મુ

તુ તો દાન ને ખારે જલર	૧ હો કમલિયા, દે
મહલિયા, મહા દરજી દે,	તુ તો આરની રહિમુ તાચી,
તારે ને માટે લગપણુ રાચુ,	એ તો જાણે જહોદા કાચી, ૧ હો કર ૧
જલદુ ગ્રીમા મેંતો છીમડો ર ગાયો,	મહ મોગો મહિ નાજો,
આપણુ બે બેળા મેનીને જમડુ,	છાર લગડડે માજો, ૧ હો કર ૨
નસ રધડનો મેંતો પુખજ પાડ્યો,	ને માગા હેડળ મુચો,
તારે માટે, અન્યા કરલિયા ૨,	મેંતો લગવેરડીને કુચો, ૧ હો કર ૩
તમે ૨ હેરડે ટોગડી પાચી,	તેના તે મેગ બોરા,
આપણુ બે જણા બોરા ૨ વેણડુ,	છોર તે ચારહે દોરા, ૧ હો કર ૪
માગ છેતરમા કાગડી પાચી,	તેની તે લાખી લાખી લુખો,
મારા છેતરમા માનો માનો આરજો,	રછે ૨ પાડતો મુખો ૧ હો કર ૫
મહલિયા ૨, મને દેન ગાછીને,	દાડી દાડી દરદણુ દે,
નગમદઆના ગામો, વનો પધારી,	જોગે તે માણુ લેજે ૧ હો કર ૬

હારમાળામથી

વૈષ્ણવ વિષે રાગ આશાવરી પદ ૧૩ મુ

વૈષ્ણવ જન તો તેને રે હીમે, જે પીડ પરાઈ જાણે ૨,
પરદુ બે કપકા કરે છે તો, મન અભિમાન ન આણે ૨ વૈષ્ણવ ૧

મકળ લોકમાં મકલે નદે, નિદા તે ન કરે ઝની રે. વંધુ ૨
 ત્રાય કાજ મન નિશળ ગણે તો, મન્ય મન્ય જનની તેની રે. વંધુ ૨
 સમ દટિ અને તૃપ્તિ ત્યાગી, પગ જો જોને માન રે, વંધુ ૩
 વિજ્ઞાપ્ય અસત્ય ન બોલે તો, પન્ધન નવ જાતે દાથ રે. વંધુ ૩

* * * * *

૧૫ લોભી ને કપટ રહિત છે, કામ કોમલે નિવાર્યા રે
 બહુ નરસંધિ તેનું દરશન કરતા, કુળ ઈશ્વરે તાર્યા રે. વંધુ ૫

ધડપણુ વિષે ઘોળ

ધડપણુ મ્હો મોકલ્યુ ૧ જળયુ જોળન રહે સૌ કાળ, ધડપણુ મ્હો
 ઉમર તો કુગર થયા રે, પાંચર થયા પરદેશ,
 ગોળા તો ગગા થઈ રે, અગે જોળના થયા છે પ્રા, ધડપણુ મ્હો ૨
 નોતુ જોઈતુ તે શીઠ આવિયુ રે, નોતી જોઈ તારી વાટ,
 ધંરમાથી જાગવા થયા રે, મ્હોરો, ખૂલે દાળો એની આટ ધડપણુ મ્હો ૩
 નાનપણે બાવે લાડવા રે, ધડપણે બાવે શેવ
 રોજને રોજ જોઈએ રાખડી રે, એવી જાગે ધડપણુની એટેવ, ધડપણુ મ્હો ૪
 આખે તો સૂજે નહોં રે, ચરચર ધૂંજે કાચ,
 ખાધુ તો અજ પચે નહોં રે, ૧ગી બેઠા તો નવ રહે યાચ ધડપણુ મ્હો ૫
 પ્રાત કાળે પ્રાણુ માહરા ર અજ રિના અખાચ,
 ધરના કહે છે, મરતો નથી રે ! તને બેશી રહેતા શુ થાય ધડપણુ મ્હો ૬
 દોકરા તો જૂજવા થયા ર, વડુઅર રે છે ગાળ
 દોકરિયોને જમડા લેઈ ગયા રે, હવે ધડપણુના શા રે હરાન ? ધડપણુ મ્હો ૭
 નર નાડિયો જૂંજવી પડી રે, આવી પોચો કાળ
 બઈરા છોકરા ફટ ફટ કરે રે, નાના મોઢા મળી દે છે ગાળ ધડપણુ મ્હો ૮
 આવી વેળા અતકાળની ત્યારે, દોકરા પધાર્યા નાર
 પાસગીએથી છોડી વાસગી રે, તેણે લેઈ લીધી તેણીવાર, ધડપણુ મ્હો ૯
 એડુ જાણી સહ હરિ બળે રે, સાબળળે સડુ સાચ
 પર ઉપકાર કરી પામશે રે, જે કાઈપ્રીધુ હશે જમણે હાથ, ધડપણુ મ્હો ૧૦
 એવું નકટ છે આ વૃદ્ધપણુ રે, મૂંઝી દો સૌ અહકાર,
 ધર્મના સત્ય વચન થકી રે, મેહેતા નરસંઈ ઉતરો બપવાર, ધડપણુ મ્હો ૧૧

જુલિયા છંદની ચાલ.

જે ગમે જગતગુર દેવ જગદીશને, તેતણો ખરેખરો ફાક કરવો;
આપણો ચિંતવ્યો અર્થ કાંઈ નવ સરે, જગરે એક હિલોગ ધરવો;
હું કરું, હું કરું, એ જ અજ્ઞાનતા, શકટનો ભાર જેમ જ્ઞાન તાણે;
સદ્દિમ્બાણુ છે સર્વ એણી પેરે, જોગિ જોગેશ્વરા કાંઈકે જાણે. ૧
નીપજે નરચિ તો, કાંઈ ન રહે દુઃખી, શત્રુ મારીને સૌ મિત્ર રાખે;
રાય ને રક કાંઈ દષ્ટે આવે નહિ, ભવન પર ભવન પર છત્ર દાખે;
ઋગ્વ લતા પત્ર ફૂલ ફૂલ આપે યયા, માનવી મૂર્ખ મન દુર્ધર્મીએ;
જેહના ભાગ્યમાં જેહને જે લખ્યું, તેહને તે સુખે પેહાયે.

તુલસી.

કુંતલપુરનો સારસ્વત આલોક
મવત્ ૧૯૧૪, સન ૧૫૫૮ મા હતો.

તેના રચેલા ધ્રુવાખ્યાનમાંથી.

ચોપાઈ.

ધ્રુવ કહે, માતા સાબળે,	કિંધા પાપ કાંઈયે નન ટળે,	
કિંધાં પાપ ભોગવશે સોય,	લખ્યુ વિધાતા વ્યર્થ ન હોય,	
નથી સગું કે આ સસાર,	લેણે દેણે લે અવતાર.	૧
માત પિતા મુત દાર સંબંધ,	એ સરવે માયાનો બંધ,	
અધાત જળ છે આ સસાર,	હરિ નામે તે પામે પાર	૨
શીખ રિયો માતા હવે હથી,	એહ વાત મારે મન વશી;	
* * *	* * *	
માત વચન એનાં સાબળી,	ચર્ધ મૂર્છાગત ધરણી ઢળી,	૪
પામી અચાનક મુલ્ય કાળ,	જાંલ મહી બોલાવે બાળ,	
માતા હું નથી વન સંચર્યો,	તો દુખ એવડુ શાને કરે ?	૫

અમૃત બોલ ક્રુપ બોલે અસા,	માતા પ્રાણ રૂદે તવ વરયા;	
બેડી થઈ ઉધડાં સોચન,	કામળ નયણે નિરખ્યો તન.	૬
માતા વચન જ બોલી એમ,	બાપ તું વનમાં જાઈશ કેમ?	
ધેર બેઠા તું કરજે રાજ,	સખામાં તારે શું છે કાજ?	૭
જવ અંબાજી મોટો કરે,	રાજ બાર શિર ઉપર ધરે;	
કરતા તપ જ્ઞેજેશ્વર દશે,	રાત દિવસ જે વનમાં વસે.	૮
રાજકુંવર તું મારા તન,	તેં કશી વાત વિચારી મન?	
વનમાં હોય વનચર વિકરાળ,	ઉપદ્રવ તુજને કરશે બાળ.	૯
વિકટ પંથ, ને વન અતી દૂર,	અંધારે નવ સજ્જે સૂર;	
અનેક પંખી કરે પોકાર,	મનુષ્ય કો નહિ વનમોજાર.	૧૦
મોટા પર્વત નદિયો જોઈ,	તેહતણો નહિ લાધે છેડ;	
વિપરીત ત્યાં વિચરે જમદૂત,	વિવિધ પેરનાં ત્યાં હોય ભૂત.	૧૧
ચિત્તા સિંહ વિહૂ વિકરાળ,	સાખર રોઝ ને ભેંસા શિયાળ;	
નાહાર શશા જંગલમોજાર,	વાનર સેન ન લાભે પાર.	૧૨
મોટા ભુજંગ મણિધર જોઈ,	નવકુળના અધિકારી તેહ.	
વસે વીર એ તે અતિ ધણા,	પૂણે વિકટ નહિ કાંઈ મણા.	૧૩

દોહડા.

તૃપા તે તુજને લાગશે,	સાંભળ મારા વીર;	
કેમ જાઈશ વન એકલો?	નહિ હોય પાસે નીર.	૧
પુત્ર, ધરણી પર પોહવું,	નથિ રે તહાં પલંગ;	
ચરણ કોણ ત્યાં ચાંપશે?	નથી સેવક પણ સંગ.	૨
બોરડી બાવળ ગોખર,	કંઠણ કાંકરા ધણું;	
પંથ જતાં ક્યમ ચાલશે?	કામળ તારા ચણું.	૩
ગિરિ જંગલ બહુ કુંગરા,	વળિ વાનરના ઘડ;	
પંથ દિહો નથિ આગળે,	ક્યમ તું જાણિશ વાટ?	૪
સાદ કંઈ હું કહેને,	પુત્ર, પુત્ર, કહિ નામ;	
સજ્જનના આલ્યા પછી,	જિજડ દીશે ગામ.	૫
દેવો સધળા પૂજિને,	પામી છું હું તુજ;	
રાંકતણું જ્યમ રતનડું,	એમ ગણું છું હું જ.	૬

દેવે દુર્બળ ધાતકી,	મે જાણ્યોછે તેહ;	
શું પેદેલું સુખ આપિયું?	શું હવે કાઢ્યો છેહ?	૭
પુત્ર મેં નર પરણાવિયો,	કાઈ ન કીધું કામ,	
જૂતળ જુવા આગિયા,	હૈડે ન પટોતી હામ.	૮
અધા કેરી લાકડી,	હું દુખળીનું ધન,	
મુજને તજવા એકવી,	કંઠણું કરોછો મન.	૯
પુત્ર પાચ હોય જોહને,	તેને સુખ ને મહામ,	
એક જ હોયે દુખળિને,	તેનું દુખ નર જાય	૧૦
નેત્રવતી એમ આચરે,	ઉભો મામગે બાળ,	
વશિષ્ઠ વચન કહ્યા હતા,	તે માભર્યો તતકાળ	૧૧
વચન રૂઢ્યમા રાખિયું,	નહિ મન ભાર્યો બેઠ,	
વશિષ્ઠ નાણી મત્ત ગણી,	વાચ્યા અવિચળ વેદ.	૧૨
વચન એ જ નિશ્ચય કર્યું,	ઉદન નિવાર્યું માય,	
પુત્ર કને જોવાવિયો,	હેતે હેડામાય	૧૩
નુન તે રળતી જોલિયો,	મુખથી એવી વાણ,	
માતા મુજને સીખ ઘો,	નહિ તો તજશું પ્રાણ	૧૪
બાળકનું મન જાણીને,	સીખ દે છે વળિ ત્યાય,	
પુત્ર તમે રહો ત્યા લગી,	ખરડમ બોજન ચાય.	૧૫

એપાઈ

નાત કરી સશય ઠાળિયા,	ખરડમ બોજન તત્પર થયા,	
હેમ ધાળ લેઈઆગળ ધરી,	પિરસે માતા પ્રેમે કરી	૧
છપન બોગ આરોગ્યા બહ,	દાસી રાજવળાની મહ,	
વળતો ધ્રુવ એણી પેર વહે,	નાત તમે આ રાખો રહે.	૨
કોઈને નહિ કરશે જાણ	રખે રાય રખે મુજ પ્રાણ,	
કુવરે વાપ્યો એણિપેર કરી,	પ્રસ્માના વેળા ચઈખરી.	૩
માતાને ધ્રુવ લાગ્યો પાય,	વળતી આશિષ દેછે માય,	
પયે રૂપ ત્રણ છુટ રાખશે,	દુખ તારૂ હરશે દિન નિશે	૪

ધરા ઉપર જોડવા છે દેવ,	ગદા તારી કરે તતખેલ,	
મિદ્ધ સાધક ને ખેતરપાળ,	ગદા કગશે તારી ખાળ.	૧
ગૌરી પુત્રે કરુણા કરી,	તો મેં મુખે કયા ઓચરી;	
વિદ્યે સારસ્વત, કુતલપુત્ર ગામ,	માધવ સુત, તુલસી છે નામ	૨
કાયાનાલા કીધા જોડ,	સરખવતીએ ઉપદેશ્યા તેડ;	
ખોડ ન દેશે કનિજન કાચ,	સત્ય વચન હું ખોલુ મોચ.	૩
સેવત નારીનો રાણુગાર	આઘ અક, ને વેદ વિચાર,	
માધ માસ, ને પક્ષ અધા,	તિથિ એકાન્થી, ને સોમવાર.	૪
તે દિન કયા મપૂરણ કરી,	તે હરિજન રદ્યે વિસ્તરી,	
શુભુમે તેની પહોંચે આરા,	ચાગ પદારથ પામે પામ.	૫

શિવદાસ.

ખભાતનો નાગર બ્રાહ્મણ,

સન્ ૧૬૭૩, સન ૧૬૧૮ મા હતો

દ્રોપદી સ્વયંવરમાંથી,

કડ્ડુ ૧૪ મુ, રાગ ધનાશ્રી.

વેશપાપન ખોલિયા રે,	શૂણ જનમેજયરાય રે,	
માનતણ મેંહીપત રહ્યા મણે,	મહ વીંધો નર જાય રે.	૧
અર્જુન એવુ દેખતા, દિગ	રૂપે ભોલ્યા નાણુ રે,	
જો સ્વામી મને આશા દો તો,	મહ વીંધુ નિરવાણુ રે.	૨

હાળ

આશા દો તો ધનુષ લેખને,	મહ વીંધુ મહારાજ,	
મને કાણુ વાર લાગે નહિ,	એમ કર એ કાજ.	૧
અહીં કીર્તિ યશે આપણી,	દિગ સોને જરા હોય,	
આ સર્વ ક્ષત્રી દેખના,	સુખ પામશે સૌ કા	૨

ત્યારે સાંકો દિન બોલીઆ,	ધન્ય વીર કરો એ કાળ,	
કેટલાક કહેડે ન રહો બેશી,	કેમ લગાગે લાગ.	૩
એ વાત સર્વ શ્રુતા, મરે દિનને	મૈંકશે કાઠી આજ,	
બિશા નહિ પામે તમે,	સત્ય માનતે મો સમાજ.	૪
કહેશે બિશા અર્થે આવ્યા,	દિન કરે મોટી હામ;	
શિર ગાળ સોને બેસશે,	એ આપણુ નદિ કામ.	૫
કેટલાક ખીજી બોલિયા,	ક્યા ગર્ધ તમારી સાન	
બળત એ દીશે ધણો,	નહિ ત્રિપ એ સમન.	૬
પ્રયક ભુજ એના સહિ,	મઠ વીંધશે તે આહી;	
એ વાત મુખથી તો કરે,	પણુ જોર છે મનમાહી	૭
જો જીતશે તો એટલુ,	વિપ્રની વધશે લાજ;	
નહિ તો લાલણુ ચમતે છૂંટણુ,	ચિતા શી છે આજ.	૮
પછે ગાહડે સર્વે મળા,	ત્યા પારથને દિનરાય,	
ત્યારે ધુધિછિર સહદેને લે,	બિશા અર્થે જાય,	૯
સકળ દિનને ચરણે લાગી,	કયો દડ પ્રણામ,	
આશિષ દેતા સકળ મુનિજન,	ધન્ય પુત્ર કરો એ કામ	૧૦
પછે સ્વયંવરમા ગયો ચાલી,	જ્યા મઠ બાધ્યો સોય,	
ત્યા ધનુષ તાણી અર્જુને	જોયુ, દેખતા સૌ કામ	૧૧
બીમ નિષ્કુળ સગ આવ્યા,	વડાંયો નિજ જાત,	
સ્વયંવરમા કન્યા રહી,	વરમાળી જાલી હાથ	૧૨
શક્ય ને શિશુપાળ આદે,	સકળ કૌરવ જોય,	
તે નર નિકટ ચર્ચ તહીં,	જોતા હવા સૌ કામ.	૧૩
તેને સુમટ મરખો દેખતા,	સૌ કરે અન્યોઅન્ય વાત,	
એ ત્રિપ નહિ કામુ રાય છે,	બલત ક્ષત્રી જાત	૧૪
એના પ્રયક ભુજ જૂએ દીર્ઘ,	એનું મુખ સુદર દેહ,	
નરનાથ સરખો શોભિયો,	સહિ કન્યા વરશે એહ	૧૫
ત્યા કૃષ્ણ કહે બળબદ્ધ,	જુઓ પારથકેરા પાણુ,	
સૌ દેખતાજ દુષ્ટ સુત ને,	લેધ જશે નિરવાણુ.	૧૬
અર્જુને ત્યા ધૌમ રંગિને,	કયો દડ પ્રણામ,	
મુર દ્રોણુનુ ચિતન કરીને,	મણુ ધનુષ તે કામ.	૧૭

ગાધર્ષ નગર ને ગગનકુસુમ,	બોગ અગ્નિચર રામના તેમ,	૧૦
નિદ્રાશય મન ક્યાહી બમે,	સ્વપ્ન મુખ નહિ માત્રુ જ્યમે	
ચિત્તનેહાએ દીદિ દારણુ,	મખી ઓખાને આપે ધારણુ,	૧૧
કુસરીનું મનાવા મન,	કીધો દીપક દેવિ જુન.	
તપાશુ માળિયુ ચારે પામ,	પડિ ઓખા થઈને નિરાશ,	૧૨
મધિ વિરહતણી વેદના,	મૂર્છાગત થઈ અચેતના	
ચિત્રતેખાએ બેઠી કરી,	રૂદેગે ચાપિ બે ભુજ બરી,	૧૩
કામ વશાયકી મન લાજુ,	વિરહ તમ છે તન દાજુ	
દાદિ મખિયે પાશુ નીર,	વિરહે બ્યાકુળ રવેદ શરીર,	૧૪
ચિત્તનેહા કહે શણ સતી,	સાધાન થા પાડુ પતિ	
પ્રમ વિસર્ગ ઉમાનું વચન,	સ્વપ્ને વરસો રામીન,	૧૫
ઓખા કહે મને સ્મરણા થઈ,	આણી આપ પ્રજૂને અર્દો	
પ્રિધાત્રી કહે શુ તેનું નામ	રસો રસમીનૂ પ્રાણુ ગામ,	૧૬
પ્રાણુ જાત પિતા ને માત,	લઈ આડુ કહે માડિ વાત	
ઓખા કહે કરમે દષ્ટ ભૂજ,	વારે વારે શુ પુછે મૂજ,	૧૭
મન મળ્યા રહ્યુ ટમટમી,	તેનુ રૂપ અતર રહ્યુ રમી	
ઓખા કહે, હુ તો થેલી થઈ,	નામ હામ પુછાયુ નહિ,	૧૮
નાત જાત ને માત પિતાય,	પ્રીછિ નહિ જે પ્રથમ પુછાય	
રૂપ બળા મને મન ગમી,	તે સ્વરૂપ રહ્યુ ચિત્ત રમી,	૧૯
બાધ તે નાથે મિથ્યા મને દમી,	સુખે સુરજ ગમે આથમી	
નિશા નહિ જાપ નિર્ગમી,	મળવા મનકુ રહ્યુ ટમટમી,	૨૦
વિરહ હુ ખ ન રહેનાય ખમી	લાવ નાથને ચરણે નમી	
સખી કહે કરમે દષ્ટ હાથ,	તુ માડી મ્હે બધી વાત,	૨૧
મિથ્યા વાત કહેછે મને	નામ હામ વિના લાડુ કેને	
કશો એક જો આશરો ન	તારા સ્વામીને લાવુ સઘ	૨૨
ઓખા બોલેછે આળપપાળ,	આવે તો ઓળખુ તતમળ	
ધણું રૂપ સળજ છે સાર	તેણે ચિત્તકુ ચોર્ણુ છે માર	૨૩
નાન સખિ શિશુ તેહને	નહિ તો પાડુ આરા દેહને	
સ્વામિ વિના તો જીવવુ જ્યા,	માજેપિડ પાડ સર્વથા	

સાખી

પિંડ ઠું પાડુ સર્વથા, આજ ન આવે રાખી,
ચિત્રતેહા રૂપ ચીતરે, કાગળમા બુ કાખી

૨૪

ચોપાઈ ત્રણ તાળની

ઐખા કહે છે યુષ્ઠ સાહેલી,	યાવ નાથને વેલી વેલી,	
બાઈ જુ છે મુખની દાતા,	લાન સ્વામીને થાય મુખ દાતા	૧
ઐખા તને તો પડ્યો એ હેવા,	સખી આખ્યાના ઉપાય કેવા,	
તને પરજ્યાતણ મન થાય,	નચિ લાખ્યાનો એકે ઉપાય	૨
દૂર પથ છે દ્વાગમતી,	એમ જરાય ભારી વતી,	
સા તો જો ન સરે રાય સકે,	રક્ષા કરવા દરે છે ચક્ર	૩
જીવતા તો ફરી ન અગ્રાય,	નિચે મમ્તક છે ન થાય,	
મનુ જોજન સદ્ગત અગિયાર,	તારો કેમ આવે બરતાર	૪
નયણે નીરની ધારા નહે છે,	કર જોડિને કન્યા કહે છે,	
બાઈ તારી મળી છે મોતી,	તને તો ન કરે પ્રાઇ જોતી	૫
સહિયરને સહિયર વાલી,	બાઈ તેં મને હાથે જાલી,	
આપણે બે બાળ સધાતી,	તુ તો પ્રાણુદાતા છે વિધાત્રી	૬
મા બાપ વેરી થયા મારા,	મેં તો ચરણ મેળ્યા છે તારા,	
ચિત્રલેખા તુ દીન દયાળ	એમ કહીને પગે લાગિ બાળ	૭
ચિત્રતેહાએ ધારણા દીધી,	પછિ કાયા પક્ષીણિનિ કીધી,	
મોનિ ચિત્રતેખા મત્ય વાણી,	ક્ષણ એકમા આપુ આણી	૮
તે શુ પરણાડુ રૂડી રીત,	તો તુ જાણુજો ભારી પ્રીત,	
ઐખા કહે રહેજો રૂડે આચરણે,	રખે અનિરૂદ્ધને તુ પરણે	૯
સખિ સુદર વરને જણી,	રખે ચાતી તુ પગરાણી,	
એનો અતિરો છે હાથ રૂપાળો,	રખે મેળવે તુ હાથે-સાળો	૧૦
બાઈ જાદવ વર છે રૂડો,	રખે પેરીને બેમતી ચૂડો,	
બાઈ જાઈને આવજો તર્તે,	રખે તે સાથે મગળ વર્તે.	૧૧
મખિ આજો વેલી વેલી,	વહાણુ વાતા પેહેલી પેહેલી,	
બાઈ તારો છે વિશ્વાસ,	રખે મરતિ મને નિરાસ.	૧૨

કાવ્યદોહન

તર આપ ચક્રવી અર્જુને,	જળ વિશે જોયુ તેહ,	૧૮
તતક્ષણે વીધી મહ પાજો,	ગગને બાજે જોહ	૧૯
ત્યારે કન્યાએ તતજેન મુંકી,	પારથ શિર વરમાળ,	૨૦
એવુ દેખતા તેણે સમે,	પિપા સુ મહીપાળ	૨૧
આજ નર મુગમારી જા,	કપત કાપડી લે ગય,	૨૨
અમામ કાગિયે તેનિ સાથે	લીજાએ કન્યાય	૨૩
રાક્ષ કરણ ને શિશુપાળ આદે,	મળ્યા રાણા ને ગય,	૨૪
અવરમાથી બહાર આવી,	રથા માગગમાય	૨૫
ત્યારે કન્યા લેઈ અર્જુન રજ્યા,	મગ સમ્મળ મુનિનાથ,	૨૬
તુ રમે મન ચિતા ધરે	મહાપ શુ તમસાથ	૨૭
પૂરે વ્રજેદર નિજુળ બાધ્યા,	મધાતે બહુ હામ	૨૮
ત્યારે દૃષ્ટુએ પારથને ત્યા,	કર્ષે દડ પ્રજ્વાલ	૨૯
પ્રભુ આજ્ઞા દે જો તમે,	કરે તે હમણુ કાજ,	૩૦
આ ભૂપ સૌ ટોળે મળી,	જુદ સખા કરો આજ	૩૧
ત્યારે પારથ કહે જાઓ રથ લાવો	મહા ધનુષ બાથા થર	૩૨
તુ જુદ કરે આજ સર્વથ,	મારી કરે ચક્રમૂ	૩૩
દૃષ્ટુએ એવુ સાબળી,	જા સહિત ચઢિયો સાથ,	૩૪
તણે બાધવ તે રથે ચઢીને,	ધનુષ લીધા હાથ	૩૫

વળણુ

વનુષ લીધા હાથ પાડી	આજ્ઞા રણ વિષે સહી,	૧
શિરદામ કહે ચહિ જીમસેને	ગરજના હાથી રણે રહી	૨
સવત મેળ તોતેર વૉ	મકર સકાતનો દન,	૩
તે દલાડે આરમ કર્યો મે,	આનંદ જાપતો મન	૪
એક માસમા કથા સપૂણુ થઈ,	સભાઈ શ્રી અવિનાશ,	૫
ત્રીગુરુ ચરણ કૃપાએ કરી	બુદ્ધિ આપિ ભૂધર બ્યાસ	૬
બુદ્ધિપ્રમાણે આખ્યાન મે મ્યું	અણી મન ઉદ્ધાસ,	૭
વક્ષિણુ દેશ નિજેપુરમા	પદ્મધ કીધો પ્રકાશ	૮
કનિ નાગર રાજ તીચાસી,	કામેશ્વરનો દાસ	૯

આ કનિતા સરસ નથી, તો તુ જૂની જાણીને લીધી છે, કારણકે, તે સમયની બાપા જાણના આગે

પ્રેમાનંદ.

વડાદગનો ચેનીશો બ્રાહ્મણ,

સન ૧૭૩૩, સન ૧૬૭૭

તેના પ્રસિદ્ધ ગ્રંથ

દશમસ્કન્દભાગવત, ઓખાહરણ, સુધન્વાખ્યાન, નળાખ્યાન,
સુભાચરિત્ર, નરસિંહ મહેતાની દુહી, મામેર, શ્રાદ્ધ, રણુપત્ર
આ કવિ ગુજરાતી ભાષામાં સૌથી સરસ ગણાય છે.

ઓખાહરણમાથી

આપાર્થ ત્રણ તાળની

આશા ભગ ચર્ધ ભામીની,	રવે સ્તુતિ કરે સ્વામીની,	
ચિત્રનેહા બણી તે ગઇ,	બેઠે બેનિ છુ થુ સર્ધ રહી	૧
છે ચતુર ઇલાહુમારી,	પ્રુછે વાત સકળ વિસ્તારી,	
ચિત્રનેહા કહે શુણ બાળી	કેમ રવેછે આસુડા દાળી	૨
નળિ સૈયર બેબાકૂળી,	મ્મ રવેછે કન્યા બ્યાકૂળી,	
આવડી ઓખા શુ કાપી	શમ્ ઓથાતે તુજને ચાપી	૩
મારિ મીડી છુ રહે ધાની,	તને રક્ષા મરે રે ભવાની,	
કહે બેનિ તને શુ હડ,	સ્વપનામાં દિહુ કાઈ નવુ	૪
ઓખા મહેછે કરમે દેઈ હાથ,	ચોડા સાદ દુબયો મેં નાથ	
હમતા રમતા ચઢિ ગયો કોઈ,	ફાગલ ફાસ થયો વિરોધ	૫
કર દીવો ને ધર નિહાળિયે,	છે તો આટલામાં પિયુ માળિયે	
ચિત્રનેહા કહે ઘેની ચર્ધ,	દેવે અદિયા અવાયે નહિ	૬
આવિ ન શકે પ્રાણી પખના	એ તો સ્વમાની જખના	
પીયુ પીયુ કરતા છુ સરી,	ખાતે સ્વમામાં દીદે પતિ	૭
સ્વમે નિર્ધન પામે ધન,	સ્વમે વજા પ્રમવે તન	
નળે ને ઠાનો ઉછરમ,	સ્વમ મૃગજળના તરંગ.	૮
હામજળની જેવી વસ્ત,	અદિયે ને ઠાનો હસ્ત	
લબ્ય ન થાય દીડું સ્વમે -	દર્પણ રૂપ ન આવે કને	૯

ગાંધર્વ નગર ને ગગનકુસુમ,	ભોગ અરિથર સ્વપ્નના તેમ;	
નિદ્રાવશ મન ક્યાંહી ભમે,	સ્વપ્ન સુખ નહિ સાચુ ક્યમે.	૧૦
ચિત્રલેહાએ દીઠિ હારણ,	સખી ઝોખાને આપે ધારણ;	
કુવરીનું મનાવા મન,	કીધો દીપક ફેરવિ જીવન.	૧૧
તપાશયું માળિયું ચારે પામ,	પડિ ઝોખા યઈને નિરાશ;	
વાધિ વિરહતણી વેદના,	મૂંછાગત યઈ અચેતના.	૧૨
ચિત્રલેખાએ બેડી કરી,	ફદ્યે ચાંપિ એ જીજ્ઞ ભરી;	
કામ વશયકી મન લાજતું,	વિરહ તમ છે તન લગતું.	૧૩
છાટિ સખિયે પાશુ નીર,	વિરહે વ્યાકુળ સ્વેદ શરીર;	
ચિત્રલેહા કહે શય સતી,	સાવધાન થા લાવું પતિ.	૧૪
ક્રમ વિસર્વું ઉમાતું વચન,	સ્વપ્ને વરસો સ્વામીન;	
ઝોખા કહે મુને સ્મરણા યઈ,	આણી આપ પ્રભુને અર્દા.	૧૫
વિધાત્રી કહે શું તેનું નામ,	અમે સ્વામીનું કોણુ ગામ;	
કોણુ જાત પિતા ને માત,	લઈ આવું કહે માડિ વાત.	૧૬
ઝોખા કહે કરમે દધ જૂજ,	વારે વારે શું પુછે મૂજ,	
મન મળવા રહ્યું ટમટમી,	તેનું રૂપ અંતર રહ્યું રમી.	૧૭
ઝોખા કહે, હુ તો ઘેલી યઈ,	નામ હામ પુછાયું નહિ;	
નાત જાત ને માત પિતાય,	પ્રીછિ નહિ જે પ્રથમ પુછાય.	૧૮
રૂપ કળા મને મન ગમી,	તે સ્વરૂપ રહ્યું ચિત્ત રમી;	
બાઈ તે નાંધે મિથ્યા મને દમી,	સુખે સુરજ ગયો આથમી.	૧૯
નિશા નહિ જાત નિર્મમી,	મળના મનકુ રહ્યું ટમટમી;	
વિરહ કુઃખ ન રહેવાય ખમી,	લાવ નાથને ચરણે નમી.	૨૦
સખી કહે કરમે દધ હાથ,	હુ માડી કહે બધી વાત;	
મિથ્યા વાત કહેછે મને,	નામ હામ વિના લાવું કોને.	૨૧
કશે એકે જો આશરો વડ,	તારા સ્વામીને લાવું સઘ;	
ઝોખા બોલેછે આજખંપાજ,	આવે તો આજખું તતકાજ	૨૨
પણું રૂપ સજ્જા છે માઈ.	તેણે ચિત્તડું ચોરું છે માઈ;	
લાવ મખિ શિશ્ય તેદને,	નહિ તો પાડું મારા દેદને.	૨૩
સ્થમિ વિના તો જીવતું રથા,	માટેપિડ પાડું મર્યા.	

માખી

પિંડ દૂં પાડુ સરંયા, આજ ન આવે રવાખી,
ચિત્રતેદા રૂપ ચીતરે, કાગળમા બહુ કાખી

૨૪

ચેપાઈ ત્રણ તાળની

આખા કહે છે શુભ સાહેલી,	વાવ નાચને વેલી વેલી,	
માઈ તુ છે શુખની દાતા,	લાવ ગામીને થાય સુખ સાતા	૧
આખા તને તો પડ્યો એ હેરા,	સખી આપ્યાના ઉપાય ત્રણ,	
તને પરણ્યાતણ મન થાય,	નયિ લાખ્યાનો એકે ઉપાય	૨
દૂર પથ છે કાગળતી,	ત્રમ જનાય મારી વળી,	
લા તો જૈ ન હો રાય રાક,	ગદા કરવા રૂરે છે ચક	૩
જીવતા તો ફરી ન અચાય,	નિશ્ચે મરનાક છેદન થાય,	
ગતુ જોગન સદા અગિયાર,	તારો ત્રમ આવે બગતાર	૪
નયણે નીરની ધાગ વહે છે,	કર જોડિને કન્યા કહે છે,	
બાઈ તારી મળી છે મોની,	તને તો ન કરે મધ જોગી	૫
સહિયરને સહિયર વાલી,	બાઈ તે મને કાચે જાલી,	
આપણે બે બાળ સધાની,	તુ તો પ્રાણુતા છે વિધાની	૬
મા બાપ વેરી થયા મારા,	એ તો ચરણ મેળ્યા છે તારા,	
ચિત્રતેખા તુ દીન દયાળ,	એમ કહીને પડે લાગિ બાળ	૭
ચિત્રતેદાએ ધારણા દીધી,	પછિ કાયા પક્ષીણિનિ કીધી,	
મેનિ ચિત્રતેખા મત્ય વાણી,	કણુ એકમા આપુ આણી	૮
તે શુ પરણાતુ રૂઢી રીત,	તો તુ જાણુજે મારી પ્રીત,	
આખા કહે રહેજે રૂઢે આચરણે,	રખે અનિરૂદ્ધને તુ પરણે	૯
સખિ સુર રરને જાણી,	રખે ચાતી તુ પઠરાણી,	
એનો અતિશે છે કાચ રૂપાણો,	ગખે મેળવે તુ કાચેરાગો	૧૦
બાઈ જાદવ વર છે રૂઢો,	રખે પેરીને બેમતી ચૂડો,	
બાઈ જાઈને આવજો તર્તે,	રખે તે સાથે મગળ વર્તે.	૧૧
મખિ આનજે વેલી વેલી,	સદાણુ વાતા પેહેલી પેહેલી,	
બાઈ તારો છે વિશ્વાસ,	રખે કરતિ મને નિરાગ.	૧૨

કા ન જાણે એનું કરજે,	વેગે સ્વામિને લઈને ફરજે,	
જો જાણશે પિતા જાણ,	તો તે આપણા લેશે પ્રાણ.	૧
તુ તો કરજે સ્વામીનું જતન,	મુજ રાકને હાથ રતન,	
પછે પંથે વળાવિ વિધાત્રી,	પક્ષિણી મન વેગે જાતી	૧
હારિકા પહોતી કામીની,	છેલી દોઢ પહોર જામીની,	
જાના કીકું નગરમા મન,	એવે આબુ સુદરશન.	૧
જેવું મરતક છેદે બળમા,	કન્યા પેઠિ ગોમતિના જળમા,	
એવે નારદ રૂપિ ત્યા આવી,	ચક્ર બયથકી કન્યા મુકાવી	૧
કહે નારદ સુદરશન,	તેને લઈ જવા દેજે તન	
એ તો કામ છે કષ્ટનું ગમતુ,	માટે રખે તુ એને દમતુ.	૧
પછે ઉઠકનિ અજળિ લીધી,	મને વિધાત્રી નિર્ભય કીધી,	
તામમી-વિદ્યા રૂપિયે આપી,	પછે પીઠ પ્રેમદાનિ ચાપી	૧
હવે અરપ રહિછે રાત્રી,	જા લે અનિરૂધને તુ વિધાત્રી,	
ગયું ચક્ર તે પશ્ચિમ પાસે,	કરિ નારદ મયા આકાશે	૧૮
ચાલિ ચિત્રલેખા જોતિ ગામ,	સામસામા શોભિતા છે ધામ,	
સમ બૂમિના જવન તે બાસે,	જોતા બૂખ તરમ તે નામે	૨૦
બહુ કળાશ ધન ખીરાજે,	જોતા અમરાપુરી તો લાજે,	
શોભે છળ ઝડપા ને માળ,	મણીમય થબ આકર્ષમાળ	૨૧
વાકિ બારિ ને જોખે જાળા,	લીલા કાચ મુખ્યા છે દાળા,	
લીપિ ભીંતે સોનાની ગાર,	અળખ કામ તે મીનાકાર	૨૨
જના ચાંગ ગેરી ને પોળ	મામસામી હાટનિ ઝોળ,	
ઘેર ઘેર તે વાટિકા કુજ,	કરે બમત તે ગુન્નગુન્ન,	૨૩
થાય ગાનના ધોત તે કાળે,	તન જામ્યો વાનિત્રને તાળે,	
મોગ માત્રમ પૂમે ને ડોતે,	શુભગાન બદીજન જોલે	૨૪

નન્નિહ મહેતાના આમેરામાંધી,

કડવું ર વળુ રાગ વેગડી

મેહેને માઠ્યા ગુદરયાધર્મ,	પતિવ્રતા ઘેર નારી પર્મ,	
દામોદરની નેચા કરે,	માળા નિલકઠ ને મુદા ધરે	૧
મધુ વેગગી વૈષ્ણવજન,	સખતાળ વાળે બદુ ધન્ય,	
ચોદમાદી વ્રજમીના વન,	અદર નિશ થાયે કિરન.	૨

નરિ, ખેતી કામ વેપાર,
 જે આને તે રૂઢિનું જામે,
 વિશ્વવર પુર પાડે અન,
 મે મનાન આપ્યા ગોપાળ,
 શામળામ કુરનું નામ,
 કુરબાઈ નામે રીકરી,
 પામ્યા મરણ પત્ની ને પુત્ર,
 પતિનતા વ, વિધવા ચર્ધ,
 સ્ત્રી કુન મરતે પાયા લોખ,
 બહુ થયુ ભાગી જાજી,
 કુરબાઈ ૧૩ મોની ચર્ધ
 મમરો શ્રી મ મેહેનો નામ,
 છે આમળિયાને ઘણુ મિમાન,
 નપુ નોગાણી સકુ બાજે,
 કહેને આવો પ કુનિ રીકરી,
 બેઠા કરે સાસુ ગર્વે બરી
 છે લગુરો નહાનો બરતાર,
 કુરબાઈને આબુ મીખત
 રૂપ દેખી અતિ રૂપરતણુ
 કહે મેહેનો હરિનો છે દામ
 વહુનો આરિયો વીને ખરો,
 દુર્નળની દિકરી સમ્પડી
 ન કહાબુ પીયર ન મને મ્હુ,
 સીમતના રથા થોડા દન
 આશિઆગી દીમે દામણી,
 બેલી અબજા ન મી રીશ
 આપણો ગોર પલો ખોખલો
 મોખે લખાવી મ્મતરી

હરિબગત મેહેનો તદ્દમર,
 ગુણ ગાઈને નહ કા નિરગમે
 વિશ્વમ ઘણો મેહેતાને મન,
 એમ પુત્રી ને એમ્લ બાળ
 તે પ લાગ્યો મોટો દામ,
 પરણાના ગો વિશ કરી
 મેહેતાનું બાગુ ધરસુત્ર
 મુરમેના પડે એમ્લી રહી
 મેહેતાને તનમાત્ર ન ગોખ
 સુખે ભજયુ શ્રીગોપાળ.
 આણુ આમ્મુ ને મામરે મર્ડ,
 મોટું વર કહાવે બહુ દામ
 ધનનું ને ગતિ રે રે શુભાન;
 કુરબાઈને કુળાગી ગણો
 માસરિયા મો પાવન મરી,
 કુરબાઈ નવ બોને ફરી
 તે નવ પ્રીછે વિવેચ વિચાર,
 સાદર રાત ન પૂછે મ્મ
 સામરિયા મન હરખે ઘણું,
 મોમાળ નિ રી કરવી આદુ
 માધ્ય મોમાગુ ઘેરથી કરો,
 આચાર કરી બાધો રાખડી
 પચમાસી તો એજે ગયુ
 કુરબાઈને ચર્ધ ચિતા મન
 વહુર આવી માસબણી,
 બાધજી રખે કરતા મન રીસ
 જૂનાગઢ સુધી મોકલો.
 તન સાસુ મોલી ગર્વે બરી

કાં વડુર તને થેયું લાગ્યું,
તાળ વગડી જે છીંતન કરે,
દરિદ્ર ઘરમાં ફેરા ફરે,
જે સગાવી અરથ નવ સરે,
મહેતાને વહાલું હરિતું નામ,
તમને ડોસો મળનારું હેત,
તમશે સમશે લાજે બાઈ,
કુવરબાઈ તવ આંસુ ભરી,
બાઈજી એમ બોલનાં શું ફરો,
આહિં આવી પાછા જશે ફરી,
સાસુને મન કશું થઈ,
રથા સીમંતના થોડા દહાડા,
લખી મોકલે કોકાતરી,
વેવાઈને લખિયે એક પત્ર,
શ્રીરંગ-મેહેનો પરમ દયાળ,
સ્ત્રીસ્ત્રી જૂનાગઢ ગામ,
નાગરિ નાતતણા શયુગર,
ભક્ત નાયક વૈષ્ણવના ધણી,
સર્વોપમા જોગ કશું-ધામ,
આહિ મહુને છે કશાખેમ,
એક વધામણિનણો સમાચાર,
કુવર વડુને આગ્યુ સીમંત,
માવશુદી સમંતિ રવિયર,
તમે તે દિવ નિજે આવજો,
ન આણુશ્ય મનમાં આગક,
ઉત્તરો સગો આવ્યે વારણે,
જો મહેતાજી નહિ આવો તમે,
અ.પ્યું પત્ર રૂપિના કરમંય,
કુવરબાઈએ તેજા રૂપિ રાખ,
ત્યાં જે દહાડા પરણા રહેને,

મા મુઈત્યારે મહિયર ભાગ્યું;
નાચી ખુંદીને ઉદર ભરે.
તે મોસાણુ કયાંથી કરે;
શું થાય તેને નોતર્યે.
જેવા મળશે બાધું ગામ;
અમો નાતમાં થકયે ફળેત.
વણુ આવ્યે સરશે વેવાઈ;
સાસુત્રયે બોલી ફરી.
કુર્બા તોય પોતાનો સગો;
એ મિશે મળશું બાપ દિકરી.
પોતાના સ્વામિને પૂછ્યું જઈ.
કુવર વહુ લે છે આપ.
મળવા લોને બાપ દિકરી;
જેમ તેમ કરતાં આવજો અત્ર.
કામળા એક લખ્યો તતકાળ;
જે હરિ વૈષ્ણવનો વિશ્રામ.
માધુશિરોમણિ પરમ ઉદાર;
સદા કૃપા હોય કશવતણી.
મેહેતા શ્રીપંચ નરસે નામ;
લખજો પત્ર તમે આણી પ્રેમ.
અમારા ભાગ્યતણો નહિ પાર;
અમકપર ત્રહા ભગંત.
મુકુર્ત અમે લિધુ નિરધાર;
સગ મિત્ર સાથે લાવજો.
તમ આવ્યે પામ્યા લખ ટંક;
સોનાનો મેર છીજો વારણે.
ખરેખરા દુબાઈશું અમો;
પણે બોખલો કયો વિનાય.
એકાંતે બેમાડિ લાગી પાય;
મેહેતાને સમજાવી કહેજો.

કાઈ મોખાણુ સાં નારજે,
કાઈ નામ થાય જો પૃથિવીતરે,
જો અસર આ સુનો જશે,
મોલ બાણુ નણુદી મારજે,
રખે નામગિનાત્યે ડાનઃ થાય,
પળો ખોખનો પ્રીધા વિદાય,

મપન હોય તો ઈલા આવજો,
મામગિયાનુ મેલું ટો
તો ભવનું મેલુ મુજો થજો,
ચત્રનુ મમ દીયર સારશે
તમારે માથે છે વંદુરાય
મધ પોહોતા જૂનાગઢ માય

વળણુ

જૂનાગઢમા રિચિ આજા,
સ્તાન ગુપ્તિ પૂજા કરી,
કંકણુ ઠ થુ રાગ

મેહેનો લાગ્યા પાય રે,
પછે માડિ વાત સુખ ય રે
ધનાશ્રી

ખોખતે પો પા જ આપ્યુ
વધામણી મગમમા વાચી,
આ મેરુ પુત્રીને રૂરુ,
ત્રીમજી તેરડમા રહેને,
ભોજન કરાવી દક્ષણા આપી,
મોખાણુ લેઈ અમો આવીશુ,
નરસ મેહેને ઘેર તેડાવ્યા,
મોસાણુ લેઈ આપણે જનુ
જૂની વેદન ને ધૂમરિ વાડી
કોના તપાસ ને મનિપિન્નણિયો,
મેહેનો મામેરે ચાત્રા
નપુ સખિયો સધાને ચાત્રી,
મપુ ત્રાજાની ક રડીનો
રૂરુ કરીને ગમ્યા,
વેનની પૂડે મયજો આપ્યો,
ગાડી એક ગોપીય નતી,
મોસાજાની સામગ્રીમા
નરમયાને નિર્ભય છે જો,
બાદીણા બગેરુ શુ દોડે
મોર પાડે ને દાગ ચગવે,

મેરેતાજીને હ થ જી,
મમના વૈધનાથ જી
ધરમા નથી ખેટો નામ જી,
દવ્યતાજી છે કામ જી
મેહેનો લાગ્યા પાય જી,
પળો કીધા વિનાય જી
સગા વેશગી સત જી
છે કુરરખાઈનુ મિમત જી
સાગી સોટા બાગી ૮,
બળદ આપના બે માગી જી
મમયા શ્રીજગદીશ જી
વેશગી રસ વીશ જી
તેમા બાગમક જી,
દમોદર ન નદ જી
માહિ ભર્મા વાલ્મિકિ જી,
દુગસી મા પવિત્ર જી
તિનક ને દુગર્ગ માગી જી,
ભોજારશે ગોપાલ જી
રેલે રેચુર માય જી,
જેજે વૈધનાથ જી

એક બળદ ગળિયો થઈ બેસે,
પથાને ખુજ ગ્રહી ઉઠાડે,
સાલે સાલ જૂજ્યા દીસે,
સાગીનો બહુ શબ્દજ ઊઠે,
ચડે બેસે ને વળિ બિતરે,
મધ્યાને મેહેતોજ આબા,
શું જાણે વૈજાંતવનો મહિમા,
દાડ પોરોના કુંવર વહુના,

વળાણુ.

રોક મામેરૂ મેહેતો લાબ્યા,
અકેકિ માળા આપશે તો,

કંકણ પ મુ. રાગ

શુણી શ્રીરંગ મેહેતો આબ્યા ધાધ,
મળ્યો જમાઈ જમાઈનો આત,
કપડે બેઠી પાછા ખસે,
ઉતરવા ધર આપ્યું એક,
ખાણ ટેકરા વસમે ઠામ,
મધુ ગળ ને જૂની વળિ,
જાજ માધ્યુ જાજ જૂઆ,
વેવાઈ ગયા ઉતારો કરી,
કુંવરવહુનો વૈજાંતવ બાપ,
મેહેતાને જોવા હરખે બરી,
મનવિના મેહેતાને નમે,
ખાંહો માહિ કહે સુંદરી,
જુઓ સાથ કેવો ફૂટડો,
કુંવરવહુનું બાપુનું કુખ,
જુઓ બળદ મેહેતાજ તણા,
વળાડશે મંડપમા ચંગ,
આ ગાંધડિ વળગાડિ લટકે,
જીવસીકાશ્વતજો એ બારો,

આખયો તાણી જાય જ;
કોતુક મીઠી ચાય જ
રથતણા બહુ વક જ,
ચૂચવે છે બહુ ચક જ
લે રામકૃષ્ણનું નામ જ;
જોવા મળ્યું હના ગામ જ
વિપઈ પુરના લેક જ,
મામેરૂ છે રોક જ

જુઓ વૈજાંતવનિ વસાત રે,
પેહેરશે નામરી નાત્ય રે
આશાવરી
જાવે બેઠ્યા બે વેરાઈ,
મળ્યો સહુકે નાગરનો સાથ
જોઈ જોઈ સામમી ને હસે,
જાજ ચાચક મહર વસેક
ઉપર નળિયાતુ નહિ નામ,
જીત્યો દશ દિશે બેડક દળી
ત્યા મેહેત ના બિતારા હવા,
બોલે હસણી નાત્યનાગરી
દશન કરિને ખોઈએ પાપ,
ધેરધેરથિ ચાલી સુદરી
સાઈ ચમુ જે આબ્યા તમે,
મેહેતો દીઠે દીઠા હરી.
એને પરમેશ્વર તૂડો,
એવું કહીને મરડે મુખ
બગાઈયો શબ્દ કરે છે ઘણા,
નાગરીનાત્યમા રહેશે રંગ
તાળના જોડા બાધ્યા પટકે,
હવે મામેરાનો શો ઉધારો

હાથમાં ઘુગસી મૂકશે,
 વેરાગી હરિના ગુણ ગાશે,
 એમ નાગરી કૈતક કરે,
 કુંવરબાઈએ જાણી વાત,
 ઉતાવળી મળવાને ધસી,
 આ શું પિતા પુત્રીને હેત,
 લગ્નનું સાત પેદિનું નામ,
 શું મળવા આલ્યાં એકલાં,
 કહ્યું બોલ એવો સાંભળી,
 નણુદી શું મહાર આવડો,
 સુખી પિતા હશે જેતણો,
 કેનો પિતા લખેશરિ કહાવે,
 રાંકે પિતા આલ્યો મુજ ઘેર,
 તમે મન માને તે કહો,
 મમ વચન નણુદિને કહી,
 દૂરધકા દિડી દીકરી,
 અન્યો અન્યે નયણું ભેરી,
 મસ્તકકેપર મૂકી હાથ; -
 કુંવરબાઈ કહો કૂચળ ખેમ,
 રડો દિવસ આલ્યો દીકરી,
 કુંવરબાઈ બોલી વીનતી,
 નાગરિ નાતે રહેશે કેમ લાજ,
 નિરમાલ્ય નિરધનનો અવતાર,
 નિરધનને કોઈ નવ ગણે,
 ચતુરપણું નિર્ધનનું જોઈ,
 લોક બોલાવે દુર્બળ કહી,
 પિતાજી કાંઈ ઉદમ ન કરો,
 આ અવસર સચવાશે કેમ,
 નથી લાભ્યા કફની પડી,
 નચિ માટલી ચોળી ને ધાટ,

ઉભો રહિને શંખ ફૂંકશે;
 એટલે મોસાળું પૂરું થારો.
 ટાળ કરીને પાછી ફરે;
 મોસાળું લેઈ આન્યા તાત.
 બોલિ નણુદી મરમે હસી;
 શાને કરવા આલ્યો ફળેત.
 સાથે વેરાગિનું શું કામ;
 એ બાપચિ ન બાપાં બસાં.
 કુંવરબાઈ બોલિ પાછી વળી;
 પુકળથી બાઈ શું બડબડો.
 તે પુત્રીને લાભજ ધણો;
 તે તો મારે શે અપ આવે.
 એક કાપડું સોનાનો મેર;
 એ પિતા મારે જીવતો રહો.
 પછે પિતા પાસે પુત્રી ગઈ;
 મેહેતાયે સમર્થા શ્રીહરી.
 બેટયાં બેઉએ આદર કરી,
 પાસે બેસારિ પૂછિ વાત.
 સોસરિયાં કાંઈ આણેછે પ્રેમ;
 તો મોસાળું કરશે હરી.
 મોસાળું કાંઈ લાભ્યા નથી;
 વિના દ્રવ્ય આલ્યા શે કાજ.
 નિરધનનું જીવ્યું ધિક્કાર;
 નવ રાખે ઉભો આંગણે.
 લેલામાંથી ગણાયે તેહ;
 એથી પિતા કાંઈ મારું નહો.
 ધનનો નવ રાખો સંધરે;
 પિતાજી તમે વિચારે એમ.
 નથી લાભ્યા મોડ નાગણી;
 એમ શું આલ્યા બારેવાટ.

કેમ કરી લજ્જા રહેશે તાત,
માય વિના સુનો સસાર,
જે બાળકની માતા ગઈ મરી,
જેનું આયમતા રમિતું તેજ,
સુઝી મરતા જેનું વજ,
ટોળા વઢોઈ જેવી મૃગલી,
લવણ વિના જેવું શીકું અજ,
છીછી વિના જેવું ભોચન,
ઘડો કુટે રહ્યો છીકરી,
ગોળ વિના મોગો કસાર,
સિંહ કરવા આબ્યા ઉપહાસ,
શખ તાળ ને માળા અગ,
નહોયતોપિતાળબોધાછીકરી,
મેહેને મસ્તક મૂક્યો હાથ,
મેહેરામણી કરમિ હોય જેટલી,
લખને સાસરિયા સમસ્ત,
વચન મેહેતાઈના શુદ્ધી,
મારે પિતાએ મોકળી દૂય,
મુખ મરડીન બોની સાસ,
છાબમા છુગસિદ્ધ મૂકશે,

વળણ

ફકશે શખ ઉભો ગદી,
સગાઈ વઢારનો સાબળી,
કડણુ ૭ મુ.
વડસાસ ધણુ બારે માણુમ,
વડી વડુવર તમે કાર્ડ નર જલો,
જેને રનેહ શામળિયા માયે,
મેરામણી મનગમતી ગાગો,
કુવરબાઈને કાગળ આપ્યો,
રડો વેચાઈ બ્યારેઆગળે આવે,

હું શું ન મુર્ખ મરને માત,
માય વિના તે શો અડતાર
બાપની સગાઈ સાથે ઉતરી;
મા વિના એનું બાપનું હેત
જળા વિણુ જેવું તલપે મછ,
મા વિના છીકરી એકલી
બાપ વિના જેવું ભોજન,
મા વિના એનું બાપનું મન
મા વિના એવી છીકરી,
માતા વિના સુનો સસાર
સાથે વેરાગી પચાસ,
એ તે મોસાળુ કરનાનાં દગ.
એનું કહિને નોઈ છીકરી,
કરશે મોસાળુ પૈકુંનાય
આશામી લખિ વાગો તેટલી;
દિમારનો મા એવે વરત
કુવરબાઈ આબ્યા સાસ બાપી;
લખો કાગળમા જોઈએ શૂય
ગો કાગળ નિયતરવો કાસ,
ઉભો રહીને શખ ફકશે

નરસેયો મોસાળુ શુ કરે;
પટે વડસાસ એમ એમરે.

રાગ આમેરી

બોધ્યા પરમચન, વડુછ,
છે મેહેનો વૈષ્ણવ જન, વડુછ
તેને શાની બોટ, વડુછ,
કરો નાગરી ગોટ, વડુછ
લખો વખાડુ જેમ, વડુછ,
તો મડ ન પહોંચે કેમ, વડુછ

લખો પાંચશેર તો દુકુ નેહએ,
વીરા મળુ વાકડિયા ફેરણ,
પાંચ વચ્ચના પચાસિ વાસ,
લખો પટેડી પદર ઝડી,
સારેક મુગટા ને સોણેક સળિયાં,
ધોતિયાં તો આઠાળુને જોઈએ.
જરકછીની માડી રેલમી,
સાગી યાડિયો લખો ત્રગુમ્,
ધરયાડી લખો દસ વિરા ઝડી,
છીંટ મેરવી દુકડી મોણેક,
મઘર ગનિયાળી દિવાળ,
દમર ખારે સં લખો કાપડ,
સોળ સં લખો ગેના શાગુ,
એ આસરા પડતુ મં લખાવ્યુ,
તમને સોળ શશુમાર ધડરે,
ધટે જમાધને મોના માકળા.
સડત્ર મટોર મોનાનિ રોડી,
ધરડા અમે માટે ધર્મે લખાવ્યુ,
એ વખ્યાથી અવડ કરે તો,
તાર મુખ મરડી નણુદી બોલી,
બારે મોગ એ પલાણુ વખાનો,
ટોલી કહે, શો મોર કરે છો.

શ્રીકલ વખો ને માત, વડુછ;
મળગે મોગી નાત, વડુછ.
ચર નોકડી તામ, વડુછ,
પટોળી પચામ, વડુછ
ચીર લખો ચાળીસ, વડુછ;
તે લખો કોડી નીસ, વડુછ.
લખો ઝડી બાર, વડુછ;
૭ વચ લખો મં ચાર, વડુછ.
મોગ કોડી લખો ધટ, વડુછ;
નવ ઝડી લખો નાટ, વડુછ.
લખો ધાન પચાસ, વડુછ,
સોક કરે જડુ આસ, વડુછ.
તેન પાનનો શો આક, વડુછ;
બાપ તમારો રોક, વડુછ
બાપ વડરે લાડ, વડુછ;
તેમા અમને શો પાડ, વડુછ.
કહેના પામુ શોબ, વડુછ,
ન મગે જ મો વોમ, વડુછ
તમારા ધગી લાજ, વડુછ;
મિલ થયા સર્વ કાજ, વડુછ
જે મેગેનાથી અપાપ, વડુછ;
લખતા તાર શુ તલ, વડુછ.

વળાણ.

શું જન્ય લખતા આપણ,
કુરબાઈ ચિનામાં પડી,

ડડાસ ચિકગળ રે;
શુ યાગે ગોપાળ રે.

કડકું ૮ મુ

રાગ મારૂ

ઘટવાળો રે ડોરિયે ઘટવાળો રે,
વડ્યાસ વેરણુ ચર્ગ મારી,
ગીગ વચનની ને થે ઘ મોલી,
પરમારથી ચર્ગ પત્ર વખાવ્યુ,

હરખ હમયાનો ટાલ્યો રે, ડોરિયે
હરિ હરિગુણુ ગતી રે,
મનમા મોગી કાતી, ડોરિયે.

કાગળ લેઈને કવરમાઈ આવ્યા,
વડમાસુયે રિપરીત લખાવ્યું,
લખેશ્વરીથી ન પડે પૂર,
સાધુ પિતાને માહા દુખ દેવા,
સહસ્ર મહોર સોનાની રોકડી,
તાતજી કું તો તમારી પાસે,
પીતાજી તમે પાછા પધારો,
મેહેનોજી કહે પુત્રો મારી,

* * *

વિશ્વાસ રૂટેમા રાખો તમે,
આપણું એ પ્રતિપાલણુ મરજે,
હાંડે હેત દિકરીને આવ્યું,
કુવરમાઈ ફરિ મદિર આવ્યા,

કંકણ ૮ મુ

જોજોરે જાતન મગિજીગના,
વાકાઓથી નાત નાગરી,
જોજન કરવા મેહેનોજી ઉઠ્યા,
ટાળે મળે સહુ નાત નાગરી,
મીયાં તિનન ને છુનનીની માળા,
વેવાઈના રૂપ આપે બાઈયા,
મનાર મારો નાજાતી વેળા,
પ્રમાદ કરતા થાગ ગાશે
રનાન કરી મહિ નાગર બેઠા,
મેહેનોજીને નાજા અર્થે
જોમ તેનકદ તાતી ઉમળા,
તેમ વેનળે જળ ઉમળું,
ઉપજાદન ઉતુ દેખિને મેદને
મર્મ વચન મુખ મ કીત્રે મોલી
મુગા મે. ૫ મે મેહેનોજી,
માજાંડે મે. તાગ મગાવી,

પીતાજીરે પામે રે,
કહો હવે શુ થાગે; ડાશિયે
એતુ માહિ લખાવ્યું રે,
મારે મિમત શાને આવ્યું, ડાશિયે
વસ્ત્રતણુ નહિ લેખું રે,
કાડી એક ન દેખું, ડાશિયે
અહિં રહો ઇજત જાશે રે,
રહો તમે વિશ્વાસે, ડાશિયે રહુ કાધુ રે

* * *

જો વૈષ્ણવની બાળ રે,
ગામળિયો ગોપાળ, ડાશિયે
શુણી તાતની વાણી રે,
વિશ્વાસ ઉરમા આણી, ડાશિયે

નાગ ગોડી

વૈષ્ણવનિ ચેલા થાય રે,
સહેજે જોને અન્યાય રે, કૌતક ટેક
સાથે બહુ વેરાગી રે,
જોઈ જોઈ હમ યા જાગી રે, કૌતક
છાપો અમ બિરાજે રે,
મટિકા ૫ લાગે રે, કૌતક
વરસશે વરસાત રે,
જામશે જા વનાથ રે, કૌતક
જોતે જોશુ મળતુ રે,
જળ મેચુ મળતુ રે, કૌતક
સુધનવાને તળવા રે,
મેહેનોજીને છગા રે, કૌતક
માગ્યુ ટાકુ પાણી રે,
કુવરમાઈની જોલણી રે, કૌતક
તો અમ પામે શુ માગો રે,
જો. ૧ રૂટેમા માગો રે, કૌતક

મમગણુ કીધુ શામળિલાનું, આનાથો ગમ મનારે,
નાનગ તેહ જોવાને મળિયા, બોલે વગ ક્યારે, કાતુક.

નરસિંહ મહેતાના માગનાથી વરમાદ વગરો, એવી નામા કડવામા વેણુવ
પથના ઉત્તેજન અર્થે ચમત્કારની વાન કદી છે, માટે તે મૂકી દી રી છે તેમાં
લાખ્યુ છે કે, નરસિંહ મહેતા જામીને ઘેર ગયા. પત્રીની કથા દશમા કડવામાં છે

કડવુ ૧૦ મુ રાગ મામેરી

હાળ

•	વીની જની કીર્તન કરતા,	થયો પ્રાતઃમળ રે,
	દુવગાધ્યાયા પીતા પાસે,	દવે મોસાળાની કરો ચાપ રે
	મેહેતોહ કહે પુત્રી જઈને,	મગા મકને તેડા કરો,
	વિશાસ આણી મડામાલિ,	એક જામ દારી જઈ ધરો
	ચાત મગા મહિત પધરાવો,	સર્વ કુટુબ પરિવારથ,
•	છે વાર ચાત મન્માનણી,	નથી મોસાળાની વારથ
	કુવરગાધ કહે તાતથ	મને કેમ આવે વિશ્વાસ,
	દાવી છાજ દું કેમ ધર,	ચાપ લોકમા ઉપદાસ રે
	મેહેતોહ કહે પુત્રી મારી,	છે વેણુવની દીકરી,
	તારે મારે ચિતા ચાની,	મોસાળુ કરશે શ્રીહરી
	મર્મવચન શુણિ તાતજ,	સાસકને આરી વદૂ,
	મારો પિતા મોસાળુ કરેછે,	સગા મિત્ર તેડો સદૂ
	ખોખતેપડે તેડા કાધા,	મેળ-તુ જાધુ ગામ,
	વેગાધવરગ એણીરે બોલે,	મેહેતો મુખને જાશે માન
	મડપમા મેહેતોહ આલ્યા,	લાથ શ્લોકને તાળ રે,
	નાગર સદુ ઉભા થઈ,	કહે પ્રેમે જોખાણ રે

વળા

મગાવી એક જામ દાલી, તે એકમા આણી દા
મેહેતાજીએ શખ પૂર્યો, વિનતી શ્રીહરિની ક:

કડવુ ૧૨ મુ રાગ મામેરી

મેહેતો વળજો શખ, સમર્થ વનમાળી,
લાખ્યા હમવા ચારે વર્ણુ, માહોમાટે દે તાળી

મોસાળાના દંગ,	વેવાધ્યે મંડ્યા;
નાગરના વેહવાર,	એણે સરવ છાંડ્યા.
છાપાં નિવક ને તાળ,	જુઓ તુળસી-માળા;
નરસૈયો કરશે નૃત્ય,	ગાશે ટોપીવાળા.
જોવા મળિ નાગરી નાત્ય,	બહુ ટોળે ટોળાં;
મુખ મરડી કરે વાત,	આપશે ધર્યોળાં.
બહુ નહાની મોટી નાર,	મંડપમાં મળી;
કરે વાંકી છાની વાત,	માકરપે ગળી.
મેહેતાને કરે જોશીકૃષ્ણ,	દશિ પડે જોતી;
મુખકપર લળકે સાર,	વેમરના મોતી.
સજ્યા સોળ શણુમાર,	ચરણા ને મોળી;
જોબન મદમરિ નાર,	કરે બહુ ફોળી.
કાને ત્રોટિ જડાવ,	ગળસળ સળકે છે,
જડાવ ચૂડા હાથ,	કંકણ ખળકે છે.
સમિ રહિ આડે ચીર,	મળગટ વાળે છે;
અણિયાળો લોચન,	કટાસે બાળે છે.
છુટે અંગોડે નાર,	વેળી સાંજી છે;
જાંઝર જમકે પાપ,	કંકણાં કાંખી છે.
કેસરનિલક નિચાળ,	બામે કીધાં છે,
કાઠમે નદાનાં બાળ,	કેડે લીધાં છે.
કેમ જોવા દાસી હાથ,	અળગા કો છે;
માઈ વહુચર સજ્યાળ,	નજીવીપ્રકે છે.
કાશિખરી મોસાવે બાળ,	વાગી રાખે છે;
કા વાંકા મોસી નાર,	વાંકુ બાળે છે.
એવાં કોવક અનેક,	મદુર દેખે છે;
મદગે મોમે અન્યથ,	દરિને મેખે છે.
ફરદગદુમે બાપ,	કરમે મામેક;
દુ મેઈલ પડોળી સાર,	મ.ડી નુદિ પડો.
નિખરને શી ખેટ,	કોટ મ ના છે;
મેદેવદરવા રહીત,	ટોપીવાળાં છે.

કુંવરવડુ ધન્ય ધન્ય, પિયર પનોતી છે;
બાપે વગાઓ શખ, સાદર પોતી છે.
વાંકા બોલા વિપ્ર, બોલે હિપહામે;
મુકા છાજમાં પહાણુ, વાયે હડી જાશે.
મુક્યોદિકરિયેનિશ્વાસ, આવી પિતા પાસે;
મેહેને કીધી સાન, રહેજે વિશ્વાસે.

વળાણુ.

વિશ્વામ રાખ્યે દિકરી, કરમા કીધી તાળ રે,
કાગળ મૂક્યો છાજમાં, મેહેતે સમર્થા શ્રીગોપાળ રે

કડવું ૧૨ મું. રાગ સારંગ

કાલિ છાજમાં કાગળ ધરી, નરમિ મેહેને સમર્થા હરી;
વેરાગી સર્વ પુકે ગાય, નાગરને મન કીતક યાય.
વાંકાં વચન બોલે વેદિયા, મેહેતો માધવમા બેદિયા;
જુઓ છાજમાં મુક્યુ સાર, ઓ દિસે કમખ નિ હાર
તે બોલ અતર નર ધરે, મેહેનો સ્તુતિ માધવી કરે;

પારમા કડવાના બાકીના ભાગમા અને તેરમા કડામા વિષ્ણુને માનનારે
માણુમેને માત્ર ગમે, તથા વિષ્ણુર પથનો પ્રમાર થાય, તેવું લખાણુ છે, તેથી,
તે મૂકી દીડુ છે. તેમાં જણાવ્યું છે કે, નરમિહ મહેતાના બોલાવ્યાથી, કૃષ્ણે
તથા તેની પત્નીએ દાશી વાણીઆને વેશે આપી, છાજ ભરી એ વાત બીજા
ધર્મવાળા માને નહિ

કડવું ૧૪ મું રાગ ભાર.

મેહેને તેડારી દીકરી, આ જુઓ છાજ સોનેરે ભરી;
ગેદેરાવો સહુ નાત નાગરિ, આવો અવમર નહિ આવે ફરી.
કુંવરડી કરમા ધરી, સાસુ પાસે વહુ સાયરી;
લસ કરી ગરવે ઓયરી, બાઈજી વસ્ત્ર આપો વેદોમે કરી.
વિષ્ણુર કહિતે દેતાં ગાળ, એ શુ મોમળું કડશે કપાળ;
તમો નંદતા ઘુણસિ ને તાળ, તેણે વશ કીધા ગોપાળ.
જુઓ કમાઈ કુર્ચળ તણી, શરે છે હરીના ગુણ બહી;
ને લખ્યામિ આશા હોય ઘણી, તો માગી લેજો પેહેરામણી.

સાંભળી કુંવરવલ્લુની વાણી,
પૂજ્યા પાગ કરમાં પિંગાણી,
પછે નાગરનિ બિઝ ધણિ બાળી,
આવ્યા છાળ પાસે વનમાળી,
મેહેનોજ કહે જ્યો દીકરી,
ગડી નરકશિ વાધાનિ કરી,
વરના મુખ આગળ ધરો,
પેહેરામણી મનગમતી કરો,
સળોડે તેજ્યાં જોઈ જોડાણી,
પ્રીતે પૂજ્યાં દિયર દેરાણી,
જ્યાં નરસંયો ત્યાં નાનીધ,
પાંચ મેર સોનાની લીધી,
પેહેરામણી નણ્દિયે અટકાવી,
એ તોલાની રાખડી લાવી,
આપ્યા સાસુને સોળ શણુમાર,
તવ કેપ્યાં વડસાસુ અપાર,

વળણુ.

તિરસ્કાર કાગો ડાશિયે,
એમ કહિ બીડી નીસરી,

કડવું ૧૫ મુ

વડી વેણણુ રીમાયાં જાણી,
સારું ખિરોદક ખાધે મૂકી,
જેજેકાર થયો મંડપમા,
મોમાગુ તે મેહેતાજીનું,
પોતે પોતાનાં સગાં તેડ્યાં,
મનરોજિત પેહેરામણી દેખી,
પેરપેર વાત થઈ નગરમાં,
વિચાર કરતી અનળા દોડી,
ચાર વરણુ સડ ચરણે ચાલી,
પવટ વાળી શ્રીવનરામી,

સાસુએ તેજ્યાં ગેર ગેરાણી;
આઠ વજ્ર આપ્યાં તેને આણી.
પછેડીની પલવટ વાળી;
છોડે ગાંઠ આપે વજ્ર ટાળી.
સસરાને આપે પામરી;
હેમ સાકળિ ઉપર ધરી
નીચું જોઈને પાછાં ફરો;
રખે પગલુ પાછું બરો
આઠે વજ્ર ત્યાં આપ્યાં આણી;
જુસટિયો તવ બોલ્યો વાણી.
દીવરિયો બેઠો હઠ કીધો;
પછિ પેહેરામણી ચાલતી કીધી
કુરબાઈ પિતા કને આવી;
દસ તોલા આપી સમજાવી.
પેહેરાવીને કિષો નમસ્કાર;
મર્વ કુટુબને કીધો તિરસ્કાર,

હવે પેહેરામણી પેહેઈ નહી,
જઈ મંડપ બહાર ઉભી રહી.

રાગ મેવાડો

લલિમજ પાસે આવ્યાં જ;
ડાશિને સમજાવ્યાં જ.
ગીત ગાય છે રામા જ;
બીજા સર્વે જામા જ.
જેની જ્યાં સગવેડ જ;
માંડી તેજતેડ જ.
મેહેનો કરે મામેઈ જ;
મનમાની સાડી પેહેઈ જ.
આવ્યા મંડપ માંડી જ;
તતક્ષણ આવ્યા ત્યાં જ.

મેહેનોઽ કમા તાળ વગ્ગે,
 વધ્યાસુ કુંવરવટ્ટને કંદે,
 શ્રીંગ ને શામળ મેહેનો,
 દેમજી જેમઽ મેહેતાને,
 કમાવ અને પામગી પટકા,
 કાને મુગટા અને પિતાનર,
 મગીયા દોરિયા અમારગી અને,
 શુભ પેથ પાપડીયો તોર,
 પાવનમા નીમા ને નમા,
 વચ્ચનજો તો વગ્માઁ વગ્ગયો,
 ઘરમા કગના અને કારા,
 દુગદુગી માળા ને માદળિયા,
 કાને કદારા ને કહિ પોંચી,
 કનક કડા ને કાને કડકર,
 પેહેરામણી પુરગોને પોહોતી,
 પિપળા કાદીને ખાધે મકયા,
 ગંગાવટ્ટને ગજયાળી માડી,
 ગોરે બગે સુર ગોલે,
 હમિલીવટ્ટને હાથલ બારે,
 માલવટ્ટને કનવેર આપી,
 રામકુવરને, કૃષ્ણકુવરને,
 છેવટ્ટને હાંટલ આપી,
 પાનવટ્ટ તો પીતાનર પહેરે,
 રૂપકુવરને રાતો સાળુ,
 શામકુંતરને સોનેરિ આળુ,
 લક્ષ્મીવટ્ટને લાજવટ્ટને,
 નરશામદિ નરોદા અવી,
 ચરણા ચોળા ને ઘરમાડી,
 માનબાઈ ને વેલવટ્ટ ને,
 જૂતા કાદીને નવા પેહેરાબાં,

ગાય વેગળી ગીન ઁ;
 પેહેગમળીની ગીન ઁ
 પાખ્યાં મોળાં મેવાં ઁ,
 દોક ખારે મેલ્યાં ઁ
 નામ ન જાય ગળિયા ઁ,
 અને મેલા શળિયા ઁ
 મેવાં પટ્ટ માવ ઁ,
 દીમે કક કમાવ ઁ
 પહેડિ બાળામધ ઁ,
 વ્યા દેગી કુટખા નિધુ ઁ
 વેલ વીંટિયો હાવ ઁ,
 આખ્યા મોતિ અમાવ ઁ
 અને સામળિ મોહું ઁ,
 દેખીને મન મોહું ઁ
 નેજો અબલા માથ ઁ,
 પટ્ટળ નાના બાલ્ય ઁ
 સુરવટ્ટને માળુ ઁ,
 માહે કાપકુ કાળું ઁ
 બાલ્ય ને રાતી ધોગી ઁ,
 પ્રેમવટ્ટને પગેળી ઁ
 આખ્યા ઉત્તમ ઘાટ ઁ,
 નાહાની વટ્ટને નાઁ ઁ
 તાકે બચીમાઈ ઁ;
 દેવકુવર દરિયાઈ ઁ.
 મખરવટ્ટ ઘરચોળુ ઁ,
 લાવવટ્ટને પગેળુ ઁ
 જમુના જનકિ વહુયે ઁ,
 પેહેગી ઉમા સહુયે ઁ.
 રબારતી ને રૂપા ઁ,
 હેલા મૂકી હેલા ઁ.

છાળની પામે પગીસો બેઠા,
મશર ગળિયા ને ગળિયાણી,
પાટ પીતાગર અતતમ અખર,
ગોબે સુદર બાત્ય નવરગી,
આડી જરકશિની ઓઢણી,
એમર છટ્યા ધાળા સાળુ,
અદ્રગા ને મોરનિ શોબે,
અતતમ પાચપટા આબૂપણુ,
એને અકાગી એને ટોગી
એને ભમરી એને સંચો,
એ મેહેતા પાસે માળા માગે,
અલિએક પોતાના બાળક

બળાણુ

જે જોધયે તે આપે જ,
ગજ બરીને કાપે જ
ચોળેરાને ચીર જ,
પૂતળિયો ને કીરજ.
ચળદ સુદર જોર જ,
ફરતી કસળી ઝાર જ
દરિયાઇમા દોર જ,
સોના રૂપાની મહોર જ
ગળુબધ બહુ મૂન જ,
નસંચિયા શીશકૂન જ
હબી રહી મરજોડે જ,
મેહેતા આગળ ઓડે જ

ઓડે બાળક જાણે કાઈ આપે
સાસનિયાનુ મેણુ ટળુ

કહણુ ૧૬ સુ રાગ ધનાશ્રી

ઝાડ પહેત્યા કુરનકુના
મનનાજિત પહેગમણિ પામ્યા,
નાગરિ નાતન કુકુળ પાડેલી
પહેગમણી મહુએ ને પહેતી
કુરનાઈની નણુદી આની
પહેરામણી ઝાંધને નર પહેતી
પહેરામણી ધરનતી પામ્યા
એક કટકે મપકુ નર પામી,
મને આપુ તે હો બાની પાછુ
નામ મેહેનો પણ નોહે નાગર,
કુવરજ ધ પિતા કને આસી,
આટલુ ખરચને મેહ રહુ તે,
વીમરી િકરી નણુદીઝરી,
જ ગહિનાની છે તે છોકરી,

મનવજિત પામ્યા સદ
પીયર પનોતી કુનરવદ
ધનાશ્રી

બાગ્યુ બરનુ મેણુ જ,
જેને જેવુ લેણુ જ
આમર ઝળી માળી જ,
વાચા પ્રભુએ પાળી જ
બાવડતી મુખ મેડે જ,
વેર ધને અરખોડ જ
ધરના માપુમ ગયા બુધી જ,
ધુરી મારી કુનકૂલી જ
રાખડી બધામણુ જ,
દીસે દુર્બળ બાહણુ જ
તાન હવે શુ ચાગે જ,
હવે ક્યમ જવાસે જ
નાનબાઈતેનુ નામ જ,
એક મપકુ કામ જ

નારસિંહ મહેતાએ આ પીઝા પણ અદ્ભુત રીતે કૃષ્ણની મદદથી મટાડી,
એવું વૈષ્ણવમાર્ગને ટેકા આપવાને કવિએ કહ્યું છે પછી અથ સમાપ્તિમાં
લખ્યું છે કે —

વીરક્ષેત્ર વડોદર,	ગુજરાતમધ્યે ગામ જ,
આતુરેલી જાતી બ્રાહ્મણ,	ભટ પ્રેમાનન્દ નામ જ.
મરત સતર ઝોગણુચાળો,	આસોશુદ્ધિ નરમી રવીવાર જ;
પૂરણ અથ થયો તે નિર્મો,	યથા બુદ્ધિ વિસ્તાર જ

* * * * *

ધર્મરાયને કાઠિ પૂછે,
 શુ દુખ છે મત્યનાદી રાજ,
 ધર્મ કરે મામળિયે રાખી,
 દુખ ધણુ સારે હંચમા,
 ભીમમેનનિ પામે જો હું,
 બડબડો જાણ રીમ ચડારી,
 પ્રાત મામથી નિકુળ પાસે,
 પહોર દીપ્ત ચંદિ જાણ,
 મહારને જો મમ જતાન
 મંવાન્હે ધરમાથી િમરે
 દક્ષિણ દિશાયે જોગણી છે
 પૂર્વ દિશાયે પરચ તો,
 એવી રીતી નહો બાધની,
 દ્રોપદીતે મોહુ તો,
 વણુમાગે રેગાયે આપે,
 દુળ જળ મેઈ સુખ આગળ મૂકે,
 તેના ગુણુ મો નથી વીમરના,
 સુખ સતોપ વિના છુ સુનો
 નિશ્વાસ મૂકી ધર્મ પૂછે,
 વન વિષે વિજોગ પડિયો,
 રાજ્યાસનધન ભુતનુરિધમિધ
 એવુ મેઈને ચચુ દરી જે,
 વૃહદ્શ્વ વગતા બોલિયા,
 નળરાગન દુખ પામિયો,
 રૂપ બળ ધન રાજ્ય જોતા
 અનેક દુખ તેના જેવુ કાણુ,
 બિમર કુમારી નળની નારી,
 તે રાણીને વનમા છાડી,
 દાસી રૂપ ધર્મુ દમવતી,
 તેના દુખ આગળ શુધિષ્ઠિ,

જો જિજ્ઞાસુ મારા;
 નેત્રે વહે જળધારા
 કડી ગયો અર્જુન,
 માટે કરજી રૂપ
 માયુ ગતજી પાણી,
 મોહુ વૃક્ષ આપે આણી
 મોપી જો મારી,
 મોહી કરે વગણાગી
 તો મનમા આજો રોપ,
 નેત્રો નેત્રો જોશ
 હું જાઉં તો હું ખ પામું,
 ચંદ્રમાનુ ધર મામુ
 મેં તો નર મહેસાય,
 દરજી મિત્ર મે જાણ
 જે જોઈયે ને આણી,
 તે તો ગાજીવ પાણી
 રહ્યો છુ હંધે રાખી,
 હું તો પારથ પાખી
 કહેતે જુહુશ્વ રૂપી,
 હું મરખો મેઈ દુખી
 મવે બેઠા હારી,
 પીય પહોચી ભારી
 તમે શું આણો રૈરાગ,
 નચિ તેને સોમે ભાગ
 ન મળે તેહ સમાન,
 બોગવશે રાજન
 શુ કરું રૂપ વખાણી,
 જ્યાર નહિ અન દુળ પા
 કુખુ ચચું નળ-ગાન,
 તમારું દુખ કાણુ માન

કર લોડીને ધર્મે પૂછે, કહો મને નકષિત્રાય;
 નળકુખ પામ્યો અતિ ધન્યું, ને શું કારણ કહેવાય.
 કોણ દેશનો રાજા કહાવે, ક્યમ પરપ્રયો દમયંતી;
 ૧૦ તે નારીને નળે કેમ છાંડી, કાં મૂકી ભગવતી.
 ઉત્પત્તિ કહો નળ દમયંતીની, અથ ઇતિની કથાય;
 કુખિયાનું કુખ સાંભળતામાં, ભાગે મનનિ વ્યથાય.
 ઉથલો.

પારે પુરને થઈ અદેખાઈ,
 નળને નમે પ્રજા સમગ્ર,
 એમ જાણી આણે વૈગગ,
 નળનો રાગો તે નવ રજ્યો,
 જઈ સેવ્યુ પરતવું શુંગ,
શત્રુના કીધું સિંહાસન,
 માનસિ રાજ્ય માથુ વનતણુ
 અશ્રુથી અશ્રુ મારે આગણે,
 સુક પ્રજા કૃષ્ણી પરમગ,
 ફેલવા નવ આવી ચડે,
 એણિયેરે માથુ રાજ્યાસન,
 વૃદ્ધશ્ચ કહે યથા એટલે રહી
 જ્યારે પુર ર ઉડી વનમાગ્યો,
 નિપટ્ટ રાજ્ય એટલે રે,
 માગા મોકલે દેશ દેશના બૂપ
 શરીર કુળમા કાઢે ખોડ,
 બનિશ લક્ષણ હોય સપૂર્ણ
 એમ કરતા ગતા બુદ્ધન,

મુન્યમી વાગ્યો ગિનાઈ,
 એ આગળ રું પાગ્યો અસ્ત
 વનમા ગયો વર કીધું ત્યાગ,
 દારણ વનમા પોતે પડ્યો.
 તળે વહેછે નિર્મળ ગગ,
 પનવું છન ધરે રાજન
 ડોકિના ગાન કરેછે ઘણું
 હુમ રતિ ર ઉભા બારણે
 એ રાજન માર નવ થાયે ભગ,
 ઉઘાડે બાર ખાતર નવ પડે
 અચાલતે નશ ખીધું મન,
 નળરાજ શુ કરતો તહીં
 બાઈનિના બૂપ એકનો થયો,
 ધમઆણુ નળરાયની ફરે
 નળ જો રાવે કન્યાતુ રૂપ,
 કહે નળ મુજ સુરખી નહિ જોડ
 તે કન્યાનો કર પાણી ગ્રહણ
 એવે આવ્યા નારદ મુનિજન
 વળણ.

નારદમુની પદ રિયા, શુણુ શુધિદિગ્ બૂપાળ,
વીણાપાણિને નગતણુ દમ ખીધું વેરિશાળ રે

કંડવુ કે જુ રાગ નામગ્રીની દેશી

ણિયેરે બોલ્યા વૃદ્ધશ્ચ વણિ જી, નળ પેર આવ્યા વિણાપાણી જી,
 ગસેન સુને દીધું માન જી અર્ધપાદે પૂજ્યા મુનિ ભગવાન જી

હાળ ૧૧૧૧

પૂજ્યા નારદ અદર આરુ મનમા આણી પ્રેમ
 અનો અન્થે એ મને પૂછ્યું કુશળ દોમ
 રાજ્ય મનુ જેની નગન ના જી વણિ પૂડે,
 પટગણી પિમતા નથી તે મ્હોને મરણ સ છે

આમન બેમલુ નારિ વિણુ, તેનો મોટો દોષ,
 પ્રતિઉત્તર વિચારિ બોલ્યા, આણિ મનમાં શોષ.
 નળ કહે તમે પ્રજ્ઞપત્નીના, પુત્ર વીણાધારી,
 નળના હશે જે બ્રહ્માજીએ, કહિ નિર્મિત મારે નારી
 સમઘીપ નવખડમા, છે કન્યા કોઠાકોટ; /
 હું વર એવી નવ મળે, છે કન્યાની ખોટ
 જહા ફળ ત્યા રૂપ નહિ, રૂપ તહા નહિ ચાલ,
 ખત્રિરાસક્ષણ પૂરણ હોમતો, હું વર તતકાળ
 દેવઘી એમ ઉચરે, જે એમ ન કીજે બૂપ
 તારા સરખુ નવ મળે, શામાતાલું સ્વરૂપ
 એક કન્યા અલોકિક છે, વેદ જેને વરણે;
 તે ઈદને ઇછે નહીં તો, તુજને ક્યાથી પરણે
 નળ કહે હો મહામુની, તે કન્યાનું કાણુ નામ;
 કાણુ રામની દીકરી ને, કાણુ તેનું ગામ
 નારદ કહે સકળ દેશમધ્યે, ઉત્તમ વિદર્ભ દેશ,
 ત્યાનું રૂકુ રાંજ્ય કરે છે, બીમક નામ નરેશ.
 તેને ત્યા એક તારણી, વજ્રાવતી નિહાન,
 પુન્ય દાન ધણા કર્યા પણુ, પેટ નહિ સતાન
 એવે સમે એક દમન નામે, આવિયો તાપસ;
 પુજા કીધી તેહની, ને જમાડયા ખટરસ
 ધણા દહાડની ગઈ છુધા, ને પામિયો સનોપ,
 ત્રિકાળ ગાનિયે જાણિયો, રાણીને વજ્ર દોપ. /
 તે પૂછિને કીધું ખરૂં, નિશ્ચે નહીં સતાન,
 કરણા કરીને આપિયુ, ત્યા રાણીને વરદાન
 તણુ કુવર ને એક પુત્રી, હશે રૂપ ઉદામ; /
 એધાણુ રાખે એનું. જે મારે નામે નામ
 એનું કહિને રૂપીજી વણિ, પામ્યા અતરધાન
 કેટલે દિવસે આનિયા, તે રાણીને સતાન
 દમન દટ દુર દમયતી, નામ તેહના ધરિયા;
 હરખ પામ્યો બૂપતી ને, જાણાં આ કારિયા

નળ કહે આગળ વિસ્તારો,	એ બેઠ મેં સાંભળિયે;
અંદર પેટેથી અનુગ,	મંદેદ મનનો ટળિયો.
નારદ કહે સાંભળો રાગ,	મીન ને મધુકર;
નેત્ર બહુડી દેખિને,	જળ કમળ કીધાં ઘર.
નામિક <u>વેમર</u> દેખીને,	<u>કળાંકર</u> ને કીર;
તેવે અરણ્ય પર્વત મેલિયા,	ધારી સડ્યા નદિ ધીર.
દમપતીના અધર દેખી,	પેટ વંચુ મુશાગ;
એ કમનીનો કંક સાંભળી,	કાકિલા યદ કાળિ
અના વાણી માંભળી,	સરસ્વતીને આજ્યો વરગ
જુવારી પોતે ગદી,	મમા કીયો ત્યાગ
દત દેખી દાઝ દાટયુ,	કપોત સતાડે મહેને;
તે નાદ કરતો કરે વનમાં,	કહે કુખ કહુ હું કાને
દમપતીના કુચ દેખી,	હાથ કુજરકળ;
તે હોડતા આલતા હાથી,	માથે ધાયે ધૂળ.
હુગ્ત કમળથી કમળ હાથ,	જળમા કીધુ ઘર;
દમપતીનું ઉઠરુ દેખી,	મુશાય મરોવર.

વળાણ

સરોજ મુશાય માંભળી, નળરાય મનમાં રજ્યા;
 ૭ દમપતીની જા દેખી, કળ રહી કાકરજા.
 કંકયુ પ મું. રાગ સામેરી

દમપતિ છે દોષ ગદીતા,	તેના શુશુની માલ ગીતા;
નારદજી વાયક એમ બોલે,	નદિ ઉપમા તારણીની તોતે;
દમપતી છે દોષ રહિતા,	તેના શુશુની માલ ગીતા;
જોઈ ભિમકમુતાની કની,	મિલની જાત વનમાં ઘડી;
હમને પણ ચર્ચ અટપટી,	આલોરીની આગળ મરી;
રામા અગની ગેમારણી,	વનસ્પતિ દેવે મરેછે જળી;
તેના વસ્ત્ર રહ્યા જળકળી,	દેખી આલમા પેસે વીજળી;
પગ પાનીથી હાથો અળનો,	રહે અળજાને પાગે લળતો;
નેપરતો નાદ સાંભળનો,	રહે આધર્વનો માથ જળનો;

રરણથી ચપક નન બનિયો,	માટે મધુકરે તેને તનિયો;	
એવુ રૂપ પ્રહ્લાએ સનિયુ,	ખીજી મધ નથી નિપનિયુ.	દમયતી
વે શણગાર વખાણું સોળ,	મંજન ચીર હાર તબોળ,	
કે સુગંધના કહોલ,	અંગે અરગમના રાણ,	દમયતી
પીશદૂલ રત્નરાખડી, રા	શોભે બમરમા ચૂની જડી,	
ગોધૂણે રહ્યો અગશ્ય અડી,	કટિમેખળાશુ પડે વડી,	દમયતી
પાણુબધ કહે નવરંગ,	મુગતા-હાર છે બે સગ,	
તકે ગિરી કરીને બગ,	રેતન મધ્યે વહેછે ગગ,	દમયતી.
રાયે આઢણી રહિછે હડી	ખૂળકે કમ્બુ ને કર ચૂડી,	
રૂપે રતિ તો સબમે બૂડી,	એવી મધ મળે નર રૂડી,	દમયતી
રાજે નેપુરકરે અણુકો,	અણુકે અણુનટનો કણુકો,	
અણુજિએ વીછનાનો રણુકો,	બોને મધુર આઝરિનો અણુકો,	દમયતી
જેણે દમયતી નવ જોઇ,	તેણે ઉમર એજે ખોઈ,	
જણે કાયા કનકની સોઈ,	એવી ખીજી ન જગમા મોઈ,	દમયતી
જેમે નદીમાં બાગીરથી	તેમ શામામા સર્પથી,	
પ્રણુ લોકમા જોડી નથી	જણે સાગરથી કાઢી મથી,	દમયતી
ઈદ્રાદિક પરણવા કરે,	મહેના મનમા નન ધરે,—	
અશ્વિનીકુમાર આગળ પળે	તે ન આવે આખ્યજ તળે,	દમયતી
ન્યારથી એપ્રતણુ અવતરિયુ	નારી માત્રનું માન ઉતરિયુ	
દમ્યુ જગત સ્વરૂપ ઉદેકરિયુ	માટે દમયતી નામ ધરિયુ,	દમયતી
જોગી યદ્યતિજયુ હશે સર્વેસ્ત,	તીર્થ નાલો હશે સમગ્ત	
ગાળના હશે હીમાગે અસ્ત,	તે અહશે દમયતીનો હસ્ત,	દમયતી
વખાણુ સામળિને સખળ	રૂધિર અટવાયુ પળ પળ,	
નારદ પ્રત્યે બોલ્યો નળ	સ્વામી પરણુવાની મોટા કળ	દમયતી
નારદ કહે મારૂં કહેણુ ન લાગે,	હું નવ જાજો તારે માગે	
મને મોહના બાણુજ વાગે,	બ્રહ્મચર્ય ત્રત મારૂ બાગે,	દમયતી
એવુ કહી પામ્યા અતરધાન	મોહ પામ્યો નળ રાગન	
લાગ્યું દમયતીનું ધ્યાન	કામજ્વર થયો વનિજ સમાન,	દમયતી
વૈદ મોટા મોટા આવે,	વગડાની ચોરધિ લાવે	
તાપ મોઈયે ન શામવે,	મની કહે જુ થાગે હવે,	દમયતી

વળી.

હવે શું થાગે કહે મંત્રી,
નીલાં વસ્ત્ર પહેરી અશ્વે બેસી. નળગપ આપ્યો વન રે.

કડવું ૬ કું. રાગ વસંત

અનંગ અનળ તે નળને પ્રગટ્યો,	વન ગયો વનિ. મમ. ૧૧, ૧૨, ૧૩.	
હવે બેઠો ચિંતામાં પેઠો,	લાગ્યો આકુળ આકુળ થયો,	અનંગ. ૧૬૬.
નીલાં વસ્ત્ર ને નીલો વાધો,	મુગધાનો શણગાર;	
અધોર વનમાં રાધે દીકું,	માનવરોવર સાર;	અનંગ.
સુખદ માથે કોય મળે નીલ,	એકપો ન પડે ગમ્ય;	
હયથકો હેઠો ઉતરીને,	વન જોડા લાગ્યો રમ્ય;	અનંગ.
વૃક્ષ વાર આરોળીના,	અન અસા અનેક;	
નાનામિથનાં પુષ્પને ભારે,	વળી રહ્યા છે વંક,	અનંગ.
ભોગરો મરગઈ રહ્યો,	ને મગી અરણી ને મરેડી;	
આબલિ આશળ ને અગસ્તિયા,	એખરા ને અરીડી;	અનંગ.
કદળી થબ શોભે અતિ સુદર,	સાકર મરખી શેગડી;	
લગિગલતા ને વિશુલમિત વળી,	વિરાળે વૃક્ષ પેલડી;	અનંગ.
નાળીકેરી નારંગી નીનમ,	નીચા નમ્યા બહુ નેવ;	
કોરૂળિ કાવસિ સુદર દીસે,	ખચુર ખાકેકના ક્ષેત્ર;	અનંગ.
પીપળા પીપળિ વડ ને સુમર,	દાકમડી ને પાલાસ;	
અશ્વધિ ઉતરી નળરાજ્યે,	વન નિરખ્યુ ચોપાસ;	અનંગ.
જળ ફળ સખળ દેખી નળ હરખ્યો,	ઉતમ આબાસાખ;	
બાબમિ ખીજેરી ને ચિનિક્યાલા	જૂથે સુમખા દ્રાખ;	અનંગ.
સુદર કુમુદિનિ સગે રરમાહે,	વાયુ પ્રહારે નમંતી	
દેખી અનંગ તે બમળો વ્યાપ્યો,	સાભરી દમયતી;	અનંગ.
શીતળ વાયુ વન્દી સરખો,	લાગે રાયને તન;	
નગન વૃક્ષ છે કદળીના તેને,	દેનો આયિગન,	અનંગ
રમન સુખન કરે કેળને,	મડથી મરડી પાડે;	
સુખથી શન્દ કરે જોમ કાઈ,	મોટો મેગમ ત્રાડે,	અનંગ.
એવે સમે બહુ હમ ત્યાં દીપ,	સુરજીનાં છે અગ,	
તે દેખી દમયની વીમગી,	ટળી ગયો અનંગ.	અનંગ

શ્રીલો નાગિયે દીયો નાથ,	પાપી માણુમ રે;	
ધાગો મરે સ્ત્રીનો સાય,	પાપી માણુમ રે.	
નળ ઉપર બમે સ્ત્રીવન્,	પાપી માણુમ રે;	
અતિ કરવા લાગી આકલ,	પાપી માણુમ રે ૬	
દંસણીયે દીયો શાપ,	પાપી માણુમ રે;	
તારીઓ આમ કરજો વિવાપ,	પાપી માણુમ રે.	
લમ નારીને કહે વચન,	પંખિણિ માભગો રે,	
તમે જાઓ રાગબુદન,	અલિયિ પાછા વગો રે 69	
જો કાઈ લખ્યું હશે અહાય,	પંખિણિ સાભગો રે;	
તે અક્ષર નવ ધોનાય,	અલિયિ પાછા વગો રે.	
કેમ છુટિયે કર્મના બંધ,	પંખિણિ સાભગો રે,	
આપણે એટલો હશે સબધ,	અલિયિ પાછા વગ રે 70	
ન્યારે અણુવટુ કિધુ અમે,	પંખિણિ સાભગો રે;	
બને વારી રાખ્યો નહિ તમે,	અલિયિ પાછા વગો રે.	
આપણે વસતુ જણે બ્યોમ,	પંખિણિ સાભગો રે;	
મેં નિદ્રા કીધી ભોમ,	અલિયિ પાછા વગો રે 71	
જો કાઈ ધારો રથાનકમલ,	પંખિણિ સાભગો રે;	
મારી પેટે પામશે કલ,	અલિયિ પાછા વગો રે.	
સકને દેહધુ શીખામણ,	પંખિણિ સાભગો રે,	
તમે ધરણિ ન મૂકો અરણ,	અલિયિ પાછા વગો રે, 72	
એમ કહેતો મિત્રે ભરથા,	પંખિણિ સાભગો રે,	
દેખિ નગે કિયો વિચાર,	અલિયિ પાછા વગો રે,	
પંખિ મકિ પામેજે મેય,	પંખિણિ માભગો રે;	
એમા ડુને દેજે સક દોય,	અલિયિ પાછા વગો રે, 13	
તમે હંસ ધરો વિશ્વામ,	પંખિણિ સાભગો રે;	
હું તો નહિ કરવાનો નાથ,	અલિયિ પાછા વગો રે,	

વળણ

નહિ કરવાનો નાથ હું,	એવી વાણી નજો કહી;	
વચન શુણી નળના પહે,	હંમને વાચા થઈ.	74

કંઠુ ૮ મુ રાગમારૂ

મનુષ્યની પેરે પખિ બોલ્યો,
 પ્રાણદાન આપે મુજને તો,
 મૂક્ય મને સહ રૂદન કરેછે,
 આસના વાસના કરે એમની,
 વચન શુણીને વિરમય પામ્યો,
 રૂપ ને વાણી બે શુણુ તુજમા,
 હસ કહે નિશ્વાસ આણો,
 આકાશ અવની એકથાયતોય,
 નળ કહે હું વિરસેન સુત છુ,
 દેશપતી ક્ષત્રી હું કેનળ,
 હુથી કાઈવિધન નહિ થાયે,
 અમો રાજવંશીને રૂકુ લાગે,
 ખટપટ ટાળ્ય છુ મરણની,
 એનુ જાણીને રહે અમ પાસે,
 પક્ષી કહે પ્રુષ્પવશોકજી,
 હું એકલો છુ તેહને,
 એક સહઅ રએછે નારી,
 તતક્ષણ તજશે પ્રાણ તે સહ,
 વાલી જીવે પુત્ર પ્રસન્નૌછે,
 અરે નળરાજા હું રાકવુ,
 આપણ બન્ધો મીત્ર થયા,
 મરેરૂ નરકે હું પહું જો,
 શુરદ્રોહી ને મિત્રદ્રોહી,
 જો નારીને મળિ આવીને,
 ત્રાણ ત્રાણ કરિને જળબોલ્યો,
 છુ જાણે પગમેશ્વર જાણે
 પ્રતિજ્ઞા માટે મૂકુછુ,
 નહિ આવે તો મૂક અકારિશ,
 મને મૂકી દો એકવાર;
 કાઈ કરિશ ઉપકાર.
 આ મારી સુદરી,
 આરિશ તુજકને ફરી
 અલ્યા નહીં હું ચૂક;
 મરતા લગિ નહિ મૂક
 અમો સહજાનુ વાહન,
 મિથ્યા ન બોલુ વચન
 નૈપથ માઈ ગામ,
 નળરાજા એવુ નામ
 પ્રાણુનિ પેરે પાણુ,
 તાર બોલ્યુ રહિયાણુ
 રખે આણુતો મન શોક,
 જાની આશા ફોક.
 મારિ માતા રાઈ મરશે;
 તે કાને જોઈને દરશે
 તજા છે પટરાણી,
 માઈ બધન જાણી
 તેનુ મુખ નથિ જોયુ,
 તે સુતનું સુખકુ ખોયુ
 તેના મુર્ચ દેવતા સાખી, નાજી
 નવ પાણુ વાયા બાખી
 તેનુ પાતક મુજને,
 શિર ન નમાવુ તુજને
 હું મુકુછુ નિરધાર,
 સમતણો વિચાર
 મગવા તારી નાર,
 મ્હાનુ નાત્ય બહાર

એવું કહિને પખી મૂઝ્યો, તે હડી ગયો આકાશ,
 રદન ન કરશે એમ કહેતો, આળ્યો પ્રેમના પાસ
 સમાચાર કલો શમાને, સમજાવી સર્વ સુ રી,
 સતો રી નાગીને આળ્યો, નળકને પાછો ફરી
 જેમ કા અધ આન પામે, ફરિ આવે લોચન,
 તેમ રાયનું હસ દેખીને, હરખ્યુ અતિશે મને
 ભૂપ કહે આ કાળ વિને, તું પખી બહુ મત્સ્યત,
 પ્રતિદા પાળી પોતાની, તને વાલા હશે ભગવત
 હસ કહે હો ભૂપતી, માબજો મારા મિત્ર,
 બોલ્યુ વાક્ય ન પાળિયે, કાગ કરતા શો અત્ર

વળણ

અતર શો અમે કાગ કરતા, જુઓ અમારી પેર
 પહે હસ સાથે અમે બેશી, નળરાય આળ્યો ઘેર રે
 નળરાય મદિર આવીયા, શુભ હમ સાથે લાવીયા,
 સેના સગળી સામી જાય, દેખિ હસને વિસ્મય થાય
 એણિ પેરે પુછે પ્રધાન, આ વસ્તુ કયા પામ્યા રાજાન,
 નગ કહે સરૌવર માન, ત્યાં મુજને આપ્યો ભગવાન
 એ તો મારો થયોછે વીર, એવું કહિ આળ્યો મદીર,
 કિધુ કનકતર્ણ પિંજર, હસને રહેઘનું ઘર
 એકલા બેશિ બન્યો જમે, ઘૂત કીડા તે રમિયા રમે,
 અન્યો અન્ય કાઢીવે તબોળ, મુખે વાણિ બોલે કહોલ
 હમ બીના ન ચાને ધડી, પ્રેમ રેણુથી પ્રીતા બડી,
 અશોક વાડીમા એકવાર, બેઠા બન્યો ગુણ ભગર
 હસે વાત વિરહની કરી, નાને ભયતી માભરી,
 ફમેઃ બીંબો અપ્રમાદ, નેણે કીધો આસ પાત
 હસ પુછે હો મારા વીર, તારે લોચન કા વહે નીર,
 નળ કહે શુ પુછે મને એટલિ સજ શુ નહિ હોય તને
 પરપ્યા કુવાગ ન જાણ્યા અમે, ઘરમા બાબી દીકી તમે,
 હસ બોલો કરને ધત્તી, મેં જાણ્યુ જ બી પીવર વધી

કુવાગ નન ગાણું માટ,	શું પૃથિવિમા કન્યાનો ડાટ;
પોતાની પાખે લોહ્યુ જળ,	હમે રાતો ગમ્યો નળ.
મરણકું કરી મહિપતી,	મિત્ર શું બોલ્યો વીનતી;
તે દહાડે મેં તમને પ્રજ્ઞા,	તે બોલ શું વિમરી ગયા.
તેં કહ્યું મુઝે એવર,	હું કાઈક કરિશ ઉપકાર;
એ બોલ ક્યારે પાળગો,	મોટું હું ખ ક્યારે ટાળગો
વળનો હમ કહે મકારાજ,	હું સરખુ કાઈ સાંપો કાળ;
મકાક'લુ ત્ને કાગજ હશે,	તે હું સેરકથી સડ ચશે.
નળ કહે તમો કરો સંચી,	મારી જીભ ઉપજી નથી,
કપર કામ મેં કનમ દેરાય,	કદાપી થાય કે નવ થાય
ન થાય તો નન પામરો ખેદ,	લાજશે નહિ ઘેર આપને વેદ;
હમ કહે અમયો નહિ વળું,	હું રિસાનાતું નહિ પૂતળું.
ચાહ લોડમા ગયાની ગત્ય,	તાર કારજ ધારો સત્ય;
નળ કહે દો પખી જન,	કાયા સોનાની આય રતન
એવી તમારી દીસે કાય,	ક્યાથી વર પામ્યા તમે બાય;
હમ કહે સાબળિયે નગ,	સસોરમા સોનાના કમળ.
અમારે બોજન કરતું તેહ,	જેતું જમિયે તેવી દેહ;
માળ પગથિયે જડ્યા રતન,	ત્યા આય ધમ્મ પખિજન
તેની વળગી છે રેખાય,	માટે રત્ન જગિત ચચાય,
હવે ન પૂછગો આડિ વાત,	કામ શું છે કહેને ભાત
નળ કહે નિદર્ભ દેશ,	કુંત નપૂર બિમલ નરેશ;
તેને દમયતી દીકરી,	કાગલુ રૂપે તે અવતરી.

વળણુ

અવતરી તે કાગલુ રૂપે,	વણુ દીડે મોહ થયો મને,
તે નારિનો વિદ્ય મેળવો,	હું માણુંકુ તમ કને

કડવું ૧૦ મું. રાગ રામઝી.

દલી બોલ્યો નિહમ વાણી જ,	એ શુ માગ્યુ ભાગ જહુ આણી જ;
	હાળ

માગિ માગિ ને શુરે માગ્યુ,	દમયતી એક નારી,
દેર કન્યા આણી આપુ તો,	કવણુ બિમલ કુમારી

વિદ્યાધરી ને ગાધરી,
 તે નારીના રૂપ આગળ,
 કાંટિ મુગધા પગથાડું,
 તેની કાંટિ આગળ દીમે,
 અતલ વિનય મુનલ તળાતળ,
 ત્યા પેલી નાગ દંભા કહેતો,
 નળ કહે હું મહળ દંભા,
 કાંટિ કારજ તો કશું,
 એક મામનો વાપરો કવિ,
 નળ કહે મને તોશ દલાડ,
 આઠ દિવસની અરધ્ય કરીને,
 ખીળી એળખે નળનાતમે,
 જૂપ કહે આ પ્રાણુ તે,
 દુતો તુ વિના એવો મુનો,
 એતુ જાણી વિનય જો કરો,
 અરધ્ય ટળશેઆવ્યાની તો,
 વિશ્વાસ આપી વીગ્ને,
 ઘોરે દલાડે આશિયો,
 બિમકગમના ધનિ માડી,
 તે વાડીમા હમે આની,
 અદ્રમા ને માયે આન્યો,
 મખી માયે વૃત મમતી,
 તેણે સમે હમે આવી,
 શબ્દ સુર મામગી,
 સ્વિદનીએ હમ જોયો,
 આ સુ મોનાતુ મારજુ
 રોજતુ ને બોતુ,
 એ પંખિ કર ચડે નહોં તો,
 અળખા તે હેતી ઉતરી,
 હમે દીગી કામની ત્યારે,
 તે દોષ રૂપ નિધાન,
 દમયંતિ મુકે માન.
 પંમની ગાગર માન,
 દમયંતિ લગી માન
 મ્માનળ પાતળ,
 આપી આપુ જૂપાળ
 પામ્યો પંખીરાય,
 મેળ ર વર્ષર્ષિ વિરાય.
 ઉત્તો હમ મુલ્લણ,
 ત્રીશ જુગ પગમાણ.
 કહેતો ગયો શુશુ માન,
 તત્પર કરતે જ્વન
 હમ નામે કહેવાય,
 જેમ પ્રાણુ વેણી કાય.
 એ પચતો ર્નેહ,
 પડમે મારો દેહ
 પડે પગર્થા ખગેશ,
 વર્ષર્ષિ રર દેશ
 ત્યા દમયંતીનુ ધામ,
 લીલુ નળનુ નામ
 છે પુન્યમ મુન્યનમની,
 છે દમયંતી જામની
 વખડો નળ રાનન,
 ર મામે ધરિઓ નાન-
 બેયે ચપકે ઝેડ,
 ચયો જ્ઞાનના મેડ.
 નળનુ કહે રખાણ,
 તજુ માર પ્રાણ
 કાળા યજ્ઞ અતગિપાળ
 બેયે નીચી જાળ

આરી અવળી દોડે અળગા, અલવાને ઉપાય;
હાયમાંથી ભગ નામે, ચપળ નર કંવાય.
પખિ કહે કે પ્રેમદા, અમે કમળના રહેનાર;
મને નળ વિના જાનિ આવે, તુ કાણુ આવણુદાર
 વળણુ.

તુ કાણુ આવણુદાર મૂરખ, તને ક્યાથી નળની સુધ;
વચન શુભીને વિનતાયે કરિ, અલવાની બુધ રે.

કડવું ૧૧ શું રાગ મારૂ :

અગુર ભીમકની કુમારી, તેણે અકળિત વાત વિચારી
નયિ હસ દેતો મને સાવા, પણ નહિ દેહ એને જવા.
પખી ધીરે કમળને કાજે, મને હાથ આપ્યા મહારાજે;
જોગવાઈ જગદીશે મેળી, મારી કમળ જેવી હાથેળી.
શરીર સધળુ ક્યા સતાકુ, પાણુ પકળ એને દેખાકુ;
પોતાના વજ્ર દાસીને પેહેરાવી, બેરી એહેળ્યામા આવી.
માથે મુચ્ચુ પલાશનુ પાન, વિકાસિ હાથેળિ કમળ સમાન;
મળે મુકયુ જાણુનુ ફળ, જાણે ભમર લેહે પરિમળ.
પોતે નાસિકાયે ગણુગણુલી, ભામા ભમરની પેરે બહુલી,
હસે હરિવદનીને જાણી, નહિ પકળ પ્રેમદાને પાણી.
જઈ બેઠું થઈ અગાન, પરણાવવો નળ રાજાન,
આનંદ આણિ અણુજાણિ આલ્યો, બેસતામા અખળાએ આલ્યો.
દમપતિ કહે ઉડિ કા ન નાહો, અલ્યા મારવો થઈ શુ ગાહો,
મને દોઝાવિ કીધી કુખી, મુઆ તે મને નહિ એળખી.
તોય અવગુણુ નહો વિચાર, બાપના સમ જે નહિ મારૂ;
હસ કહે શુ જાણો છો કુલી, નયિ બેઠો હુ ભરમે જુલી.
હુમા પરાક્રમ છે અતિવાણુ, ચચપ્રહારે હાથેળિ હણુ,
દમપતિ કહે હમ ભાઈ, તારે મારે થઈ મિત્રાઈ
અન્યો અન્યે બોલ ત્યા દીધો, હાથથી મુકી બોલે લીધો,
તમે વખાણુ કીધુ સખળ, તે બેથા ટાણુ છે નળ,
તેના કાણુ દેશ માત વાત, તેની કહે વિસ્તારીને વાત.
હમ બોલ્યો મૂખે હસી, કન્યા લેલી દિસેછે કરી.

વળણ

પાય લાગુ ને નળ માગુ, હું આવી તારે શરણુ;
નહિ તો પ્રાણુ મારા જશે, પડ પડશે ધરણુ રે
કડવું ૧૩ મું. રાગ વેરાડી.

હસ બણે હો ભગની મારી,	ભીમકરાજ કુમારી;	
નિશ્ચે નળ છુજને પરણાવુ,	મને દયા આવેછે તારી.	હસ બણે.
અમો મળ્યાને પ્રાણુ આપિયે,	પૂરિયે મનની આશ,	
તારો મોહ લગાડુ નળને,	નાખિ જાયા નીચા પાશ,	હસ બણે.
એક જડીમુટિ સુધાડુ નળને,	તતક્ષણુ ધારી ઘેલો,	
આકૃશે આવી રહેશે ઉભો,	વેલો સરવથી પેહેલો,	હસ બણે.
નળને તુ નિરધાર પરણુજે,	એ મારો સકેત,	
રખે તુ ત્યાર પેહેલી પરણે,	ત્યારે હું થાઉં દુનૈત,	હસ બણે.
આવશે નળના રૂપ ધરીને,	છે દેવ મોટા ધાતી,	
વણુ તપાસે રખે વરતી,	મહી ચઢને વહાતી,	હસ બણે.
નળ અમરમા વેરો શો છે,	ઓળખાવુ તે વેષ,	
દેવ રહેશે અન્તરિક્ષ ઉભા,	ન મળે મેયોનમેષ;	હસ બણે.
સ્વયંવર તુ ધેર રચાવે,	વણિ કરજે એક વાતું;	
તારો તાત તે નોતરે મોહલશે,	તુ પત્ર લખજે છાતું;	હસ બણે.
હંસરાયના વચનશુણીને,	વામા કરેરે વિદાય,	
જાઓ કહેતા મારી જીભ કપાયે,	ગયા વિના કામ ન થાય,	હસ બણે.
હો રે વિહંગમ હોરે વિહંગમ,	મારો વિરહનો વન્દિ સમાવો;	
નિરસેનસુતાને વીરા અરયે,	વીરા વેલો લાવો,	હો રે વિહંગમ.
તારા વેણી નળને વિજોગે,	એ બે દુઃખ હું દુખાળી,	
અજ ન લાવે નીકા ન આવે,	મેળાપ તમારા ટાળી,	હો રે વિહંગમ.
વિશ્વાસ આપિને વાત વિવાની,	રખે જાતા વિસરી,	
સ્વયંવરમા નળ નહિ આવે તો,	પ્રાણુ જાસે નીસરી,	હો રે વિહંગમ.
જો તમો નાથ આણી નહિ આપો,	તો કાણુ આપશે વળતું;	
મોહુ પુન્ય છે મનુષ્ય રાખ્યાનુ,	અનગ અગિયિ બળતું;	હો રે વિહંગમ.
મારા માત પિતાને ભાઈ,	તોને લાણુ કહેતી,	
કમ કહેનાય પરણાવો નળને,	મને કહે સહ અણેતી,	હો રે વિહંગમ.

શુભ વાત તે મિત્રને કહિયે,	વાલાંની હોય ચોરી;	
વણ રોગે આ વપુની વેદના,	તું હેસ જાણે ચોરી;	હો રે વિહંગ.
તારી આશા સુતરને તાંતણે,	પ્રાણુ રહેજે વળગી;	
ત્રિવા વાત મિથ્યા સાંભળનાં,	દેહ આસે પ્રાણુથી અળગી,	હો રે વિહંગ.
વેશાસધાતનું પાતક મોહું,	તમો ડાહ્યાને શું કહિયે;	
મહાન વાત કરીને જાણો,	નથિ કરિ નાને છંધે;	હો રે વિહંગ.
કમ જાણે હો ભગની મારી,	નિશ્ચ રહેજે વિશ્વાસે;	
એવું કહીને ખગ ગયો,	ઠાડીને આકારી;	હો રે વિહંગ.
આવી ભામે નળની પાસે,	પૂછે વાત જે વીતી;	
સમાચાર કહ્યો હંમે ત્યાં,	નળને તે અથ ધતી;	હો રે વિહંગ.
વળી કહે હો પુણ્યરથોકથ,	ખીજ વાત શી કરે;	
કથ પાંચ દિવમમાં આજું જાણજે,	પરણવાનું નોતરે;	હો રે વિહંગ.

વળણ.

નોતરે આવશે સ્વયંવરનું, હંમે વાત બાતને કહી;
 વેવિશાળ મળ્યું ફૂલ ફૂલ્યું, તેમાં કાંઈ સદેહ નહીર.
 કહ્યું ૧૪ શું, રાગ મહારની દેશી.
 બંન્ધો મિત્રો મળીને બેઠા, પૂછે નળ જૂપાળ શુ;
 ચીર વિહંગમ કહોને વારતા, કયમ થયું વેવીશાળ શુ;
 નામ દામ ને જુપ રૂપ શુણુ, ગેત્ર ને આચરણ શુ;
 સંવાગે મંપૂરણ સામા, માન્યું અન્તસકરણ શુ.
 કેમ ગયો કેમ ફૂલ થયો તે, વાત કહો મને માંડીશુ;
 તે કન્યા કેમ લોલીલુલસાયે, લગ્ન મનની છાંડીશુ;
 પંખિ કહે માંબળિયે સ્વમી, કન્યા વરણુ વિચેક શુ;
 એવું છે પામે નદિ આવનાં, શું કંઈ જન્મ આકે શુ;
 કુન્દનપુર તે કુન્દન જેવું, જ્ઞેતાં મોહ કષ્ટનવે શુ;
 ગું પેદુંદ આપ્યું પ્રધીમાં, અમરાપુરીને લગ્નવે શુ.
 ગારે વરણુ ધરમને પાળે, કંછે દરિયે કાંઈ કરતે શુ;
 સુખ નિગતિ નિર્ને પ્રજાને, આખુ બિમકની વરને શુ.
 આનંદ વગર નાગિત વાળે, ઘેર ઘેર દરિની સેવા શુ.
 વાત વિષ્ણુ નિરન્મી ધીછે, વસ્ત્ર સુખને સેવા શુ.

વિદ્યા મુકાવી નીશાયરની,	તે સીખ્યા નીશાયર કામ છ;
જુગ્મ કપાટ વિભેગી પુરમાં,	જુગ્માં રહે અટક જામ છ.
કર્મ ત્યાગ પારધિયે કીધો,	શુભકાએ ગ્રહી લગ્ન છ;
ઉચાટ એક અધારિને ત્યાં,	સકંપ મુજે ધ્વજ છ.
બચન બારે બૂપ ભિમકનાં,	તે ત્રણબુવન વ્યતિરેક છ;
ચરતી વાડી પરમ મનોહર,	મધ્યે અવાસ છે ઝિંક છ.
સપ્ત ભોમ્ય તે બ્યોમ પ્રમાણે,	ફરતી બારી ભળી છ;
દશ સહસ્ર નારી આયુધ ધારી,	કરે કન્યાની રખવાળી છ.
ચંદન ચંપક ચારોળી ને,	વટ વાળો વેલડી છ;
ફનસ ફોફળ ને વળી શ્રીફળ,	સાખ આંખા શેલડી છ.
બીલી કોડી કાખ દાડમડી,	નારંગી ને નેત્ર છ;
અખોડ ખજૂર ને લવિંગ-લતા છે,	ખારેકોનાં ખેત્ર છ,
શીતળ જળ કમળ કેતકી,	કુસુમ પૂરણ કુંજ છ;
મળિયાગર મોગરા માલતી,	ત્યાં ભમર કરે છે ગુંજ છ.
વેલા વાલોળ પરવળના વળિ,	શીતળ વામ સમીર છ;
રેણિયે પંખી વાણી બોલે,	ટાલે ગેરગંબીર છ.
સાગ સીસમ સરગુલા સાદડી,	તાળ ને તમાલ છ;
કણેર બાબચિ બદામ બદરી,	ભવંત્રી ભવનાળ છ.
વાડ વાટિકા વંક વળામણ,	બોરસડી ખીતેરી છ;
વેલડી સાહેલડી વળગી,	હીંડે શુભવંત ગોરી છ.
તે વનમાંહે હું ગયો ને,	હવે હરખ પૂરણ છ;
જલ જૂથમાં પેડો જઈને,	ગુપત રહીને વરણ છ.
દાસી સર્વ થઈ નીલાવર,	ઈંદુ આબ્યો માયે છ;
દમયંતિયે દુત આરંભ્યું,	સખી માધવી સાયે છ.
તે સમે મેં તમને વરણ્યા,	શામાયે ધરિયો થવણ છ;
ઉડી બાળા અટારિયે આવી,	બેતી નેત્રની ફણ છ.
પાસે દાસી જાંચો રાખી,	ચતુરાં ચોદશ ભાળે છ;
આવનમાં કોઈ જન આબ્યોછે,	બોલી કરે આ કાળે છ.

વળણુ

આ કાળે બોલી કાણુ કરેછે, જુએ વનમા ફરીફરી,
હસ કહે હું હવે વિરમ્ય, શુ વખાણુ એ સુંદરી રે

કડવું ૧૫ અ રાગ ધનાશ્રી

ભૂપમે દીડી ગવે-ધેલડી, સખી બે મધ્ય ઉભી અલબેલડી,
કદળી રચન જુગલ સાહેલડી વચે વેદર્શી કનકની વેલડી,

ઢાળ

વેલ જાણે હેમની,	અવેવ-ફૂલે ફૂલી,
અકિત ચિત થયુ માહરૂં,	ને ગયો દૂતત્વ બૂલી
સામસામાં રલા શોભે,	બોમ બોમ્ય ને સોમ,
છદુમા બિદુ બિરાળે,	જાણે ઉડગણુ બોમ્ય
ઉભે અભિનિધિ કીરણુ પ્રગટ્યાં,	કળા ચર્ષ પ્રકાશ,
જ્યોતે જ્યોતથી રચન પ્રગટયો,	શુ એથી રલો આકાશ
કામનીનો પરિમળ બેહેકે,	કળા શોભે લક્ષ,
શકે ધરાધર વાસ લેવા.	ચડયો ચદન વક્ષ
કુરંગ મીનની ચપળતા, મે છા	શુ ખંજન ગાવે પડિયા,
નેત્ર અણિ અંગે અવણુ વાંધ્યા,	સોય ચર્ષ નીમડિયા
શકે નેત્રખેત્ર છે મોહનું,	ડોડાણુ અબુજ
ધ્રુવ શરાસન હરિશર,	હાવ બાવ બે બુજ
જાણયળ મોરંગ ફળશા	આદિત્ય ધડુ અકોટી,
અધર પ્રવાળી દત કનક રેખા,	જાણા જાણે કસોટી.
કીર અર્નિન પર શ્રીખડ શોભે,	કાયલ બોલે અણુજી,
વન લતા પર પખી બેઠે,	નવ રહેનારું મોરી વેતી.
અધર રસ પર શ્વેત બિદુ,	મેં જાણ્યુ કઈ આસ,
ઉદર મર અમરણુ અબુજ,	જઈને પૂરૂં વાસ
નાભી નીકટ મેખળા,	રહે ગમન સાથ અમારો,
રેમાનણિ કુમ કુચ ટોડા,	ઉરમે જ શુ ઉનારો
અગ રગ તરંગ ચોવન,	જોતા તૂમ ન ચર્ષજો,
કુધા તૂપા પીડે નહો.	૩૫ સધામાં રહિયે

કુચ ખૂણુ કઢળીઉપરે,
(નિબોલે પંચો પણુ પ્રહાર થાતે,
રકષ વદન તે કઢળી સરખા,
સુધ ખુધ નવ રહી મારી,
વદી વાણી બોમચરની,
હાટકે રૂપ દેખી સખિ સાથે,
મોહ વારણી પી પજો,
જુગ અંતુજ મેં પણુ બેઠા,
નાત ગામ ને નામ પૂછ્યું,
રહણુ રમનાયે કરે બાધી,
સ્વામી નળને વરણુ નળનું,
ગિરિ તરવર કે ધાતુ ફળ કે,
પ્રાણુ નળ કે ઉર નળ,
રહે તુજ મળ્યો કાતિ કમળે,
પર અમ શ્રદ્ધિક આકડો,
શકે તારા નાથનિ એવી,
શબ્દ શુષ્કિ શામાતણા,
તમ પ્રતાપે તારણીને,
અમૃત ઘટ થાયે જો બિલો,
વૈદર્ભીની વાણી સુધા જાણી,
નિનતા વદન નિધિયે કીધું
નક્ષત્ર નાથને લાજન બાસે,
અહેરા ને શરવરીપતિ તે,
વૈદર્ભાના, વફત આગળ,
કુચ સમુદ્ધની રાવ કરવા,
કર અધર ચદ્દ અહ્યો દેજો,
સસાર સર્વેનું સાર લીધું,
ધડિદમયતી ને જુજ ખખેચો,
જગ જાગને ધર્મધ્યાન તીરથ,
તેને પુણ્યે પુણ્ય મોકજી,

શબ્દ તેનો જાહે,
લાગ્યો ચોરન પુરો,
ખટ તો મળતો એ પાખે,
હું બોલી ઉઠ્યો અનિયાખે.
પજો મુરજ ખાઈ,
મુજને મહવા ધાઈ
કન્યાયે અલો આવી;
તોયે મન નવ લાવી.
સ્વામી તારો ફૂલ,
એવો વરણુ નિપૂણ.
ફલ નળનો હુંય,
કુસમ નળ તે શુચ
કે જળ નળ ચહનો,
એ વરણુ તેની દેહનો.
બેલું નિજ ખૂતળ,
કાથા છે કામળ
હું સહિ રહ્યો તે કાળે,
મેં નાખી મોહ જાળે
અમર પાન જ્યારે કરે,
લેઈ કુંભ પૂરો બરે
માર શશીનું લીધું.
કલક લાગટ કીધું
ગોપ્ય ઉભા ફરે,
અમર તે આરતી કરે
નિધિ કને કળાધર ગયો,
તે અધાણી અતરિશ્ત રહ્યો.
દિવ્ય દેહડી થવા,
તેના તો તારા હવા
કીધા હશે સમસ્ત,
અહ્યો દમયતિનો હસ્ત.

ભાગ્ય ભૂપ એ તમ તણું, જે વશ વૈદરબી વળી;
વેવિશાળ મળ્યું ને દૂત કળ્યું, નવ શકે તેનું મન ચળી.
કાલ આમંત્રણ આવશે, તમે કરો તતપર જન;
એ વાત નિશ્ચે જાણજો, તેના સાક્ષિ શ્રીમગવાન
આનંદ નળ પામ્યો ધણો, પણ સ્વમા સરખું ભાસે;
વિશ્વાસ મન નથી આવતો, જે વીવા કેઈ પેરે યાશે

વળણ.

ચાશે સંબંધ ભિન્નક સુતાનો, એ આશ્ચર્ય મોટું સર્વથા;
કહે પ્રેમાનંદ કહું હવે, દમયતીતણી કથા.

કંઠનું ૧૬ મું.

રાગ ગોડી.

હંસ વળાવિને વળી વિનતા,
દમયા લાગ્યો દમયતીને,
વખાણ બાણ શામાને વાગ્યાં,
દેમેદેમે વન્દિ પ્રગળ્યો,
ઘડિયે ઘરથી બહાર નિસરે,
મંદ્રકિરણ અગનીથી અદકા,
વણ પરજ્ઞાને વ્યાકુળ કરવા,
શું કહિયે કમળાપતિને રાહનું,
સિદ્ધિકાન્તુતને શરીર હોત તો,
સુધાકરને ગળત પેટમાં,
જળપાત્ર વિષે ઇંદુ બિંબ દોહ,
લાબ્ય ભોગળ રિપુને માર્, જ્યાં પોતાનું ધામ;
એમ કરતા પ્રાતઃકાળ થયો, નળના વિરહનો કામ.
અજ ન બાવે નીદ્રા ન આવે, પખી ગયો મોહ મેલી;
અમિના તણખા સરખા લાગે, લાગી તાલાવેલી.
વાયુ વ્યાધના બાળ મરીખો, બેસે જઈને અટાળી;
દુખતું જાણી આવી રાણી, મારશે મુજને બાળી.
ગુજન કરિને પૂછે માતા, બ્યોમ વરયો છે પાપી;
લાડકાઈ ઈર્ષ્યાકિ જીવે, મસ્તક નાંખ્યું કાપી.
અસત હનારો દહિ બેડી હેપ, મુજને ચિતા થોડી;
 બળી થાત રાખોડી.
 સખીને કાપી સાન;
 પ્રહારે પિષ્ટ મમાન.
 તારુણિને આબ્યોતાવડ
 વાતતણો નહિ બાવ.
 ટાઢક ચરચે જોડ;
 નિમરે મોંમરો દેડ.
 જોયું વસ્ત્ર કિધાડી;
 શ દુખ છે તને માડી.
 છે કર્મ અમારું દોષી;
 કાદની મેલી ચોખી.

પરજ્ઞાનો ઓરિયો નવ પીત્યો,	જાત સ્થામરે સમોતી:
રત દીકરી ક્યાંથી જીવે,	તણુ બાધનિ બેહેન પનોતી.
આવડો તાવ તે તારણિને સો,	દૈવને ઘેર વળ્યો ડાટ;
કહે કુંવરી અંતરની આપણ,	અમને ચાપ ઉચાટ.
મુખ મરડી દમયંતી બોલી,	ઘરડાં માણુમ નહોર;
પરજ્ઞાં કુંવારા કાંઈ ન પ્રીછે	ફાગટ કરવો સોર.
હું સમાણી જાય મામરે,	તેના જોને ભોગ;
તેની પેરે મારે ચારો,	આપુરો જાશે રોગ.
વચન શુણીને સમજ્યાં રાણી,	પુત્રી થઈ પરણનારી;
ભામનિયે જઈ કહ્યું બિમકને,	લ્યા લગી રાખસો કુંવારી.
વહાણું વાયને આવે દુખવા,	જો જીવે આ બાળકી;
કોને આગ્યે દાળથી ઉગરે,	પરણાવિ કરે પારકી.
દીકરી માણસ મોટું થાય ત્યારે,	પીયરમાં ન સોદાય;
સ્વયંવર કરિને પરણાવો,	જ્યાં એની ઈછાય.
રાયે પુત્ર પોતાના તેજા,	કહ્યું બેહેનને પરણાવો;
દેશ દેશતણા રાજને,	દૂત મોકલિ તેડાવો.
અજ ધન તૂણની મામત્રી,	મકપ મોટો રચાવો,
ધવળ મગળ ગીત નેરૂં,	અપમરાઓ નચાવો.
સ્વયંવરની સામત્રી માડી,	મળ્યા મોટા ગાળન,
નળને તેડવા બિમકે મોકલ્યો,	સુદેવ નામ પ્રધાન.

વળણ.

પ્રધાનને નૈવેદ્ય મોકલ્યો,	હમે દર્શુ હતું વખાણુ;
દમયંતીયે પત્ર પાડ્યું,	વાત્તી નળે દીવા ખાન રે.

કહ્યું ૧૭ મું. રાગ સારંગ.

આવી સુદેવે આપ્યો દાગળ,	રદ્યે ચાપિને વાંચિ નળ;
સ્વસ્તિ શ્રીનૈવધપુર ગામ,	પુષ્પરલોહનિ પુષ્પવંત નામ.
છે દાસાવાસાનિ કોતરી,	લખિનં દમયનિ દિકરી,
અહિયાં આવી ગયા ખગપત્ય,	કહે વાત તે માનજો મત્ય.
મેં તો તમને અમર્યું ગત.	સ્વયંવર તો નિમિત્ત માત્ર;
ગોન નીરને જેવી પ્રીત,	મારા મરજુ રાખજો ચિત.

વાચિ પત્ર ને હરખ્યો નળ,
અતિ શીઘ્ર સાચરિયો રાય,
કુરગ કુરમણીની સાચ,
હમ બણે બાપા ચકન,
વિદર્ભ જાહે મિધ કીજીએ,
વળિ કો સમે આવિશ રાજન,
ભાઈ તુજને કહું વીનતી,
નવ કરશે સ્ત્રિનો વિશ્વાસ,
ચાલ્યો ખગપતિ વિનતી કરી,
હમ કહે સામળ રાજન
માત પિતા સુત બાધવ જેહ,
તાઝે કાજે મેં ગજન એહ,
હું છુ બ્રાહ્મણ ને તુ બીલરાય,
મારા ધરમા હું દુખિયો થયો,
એવો સમો મનમા ધરી,
અધાર વનમા જૂનો પજો
તેવામાહે રજની થઈ,
તેવા વનમાહિ રહેનો તુમ,
તારે સ્થાનકે આવી રહ્યો
મારી આગતા સ્વાગતા મરી
નહાનિ હતી ગૂઝા છે,
તારી સાધવી નારિ સુગણ
તુ તો વીરા બાહર રહિયો
માસ ચરણ હસ્ત હેડે રણ,
તારી સ્ત્રીને તજ્યો ત્યા પ્રાગ
મરતા એવુ બોલી સની
એવુ બ્યારે સ્ત્રી બેની વચન,
શુ જીવુ હત્યા બે કરી,
એવુ કહિને હું તેણ
ને મારે પખી અવતા

તતપર કીધુ જનનું દળ,
શુકનેમળી સવણી ગાય
આગ ઉતર્યો તે દક્ષિણ લાય,
તુ દમયંતીપામે રાજન
મને આરા હવે દીજીએ,
તુ છે મારો પ્રાણજીવન
છૂત ના રમશે નૈધધપતિ,
એ બે થમી થાય વિનાશ,
નળસળએ આખડી બરી,
એમ મરિયે ન કાચુ મન
સરે વેર-મળધે મળ્યુ તેહ,
ખગપતિનો ધાયો દેહ
પૂર્વ જન્મની કહું કથાય
કાશિ કરનાત મૂકાવા ગયો
ચા પો વનમા સમયો હરી,
તારે સ્થાનકે આવી ચઝો
દ્વાદશ પ્રશમા વસ્તી નહી,
ત્યા આવીને ચડિયો દુમ
ત્યા તુ પણ ચિંતાતુર થયો,
પણ સુવાનિ ચિંતા ધરી
આળ્યુ માણસ માય ન એ,
માર આસન કર્યું નિર્વાણ
રાક્ષસ આવિ તને મારયો,
નવ બાણ તેનુ શુ થયુ
કાઠ ભણ મરી નિરવાણ
એજ નર દેજે કમળાપતિ
ત્યારે મેં વિચાર્યું મન,
એને તુ મેળવજો હરી
પલે બળના અગ્નિમોઝાર,
લીપો નૈધમા આચાર

એવો બોલ ખગપતિયે કહ્યો,
 આણ આપો તો તતપર ચાઉં,
 એવી વિનતી હંસે કરી,
 એ શું બોલ્યો તું મારા વીર,
 આપ્યું તે મને પ્રાણનું દાન,
 હંસ કહે, તે ખરું કહ્યું વીર,
 તારે રણ છુટ્યો હું બાત,
 એમ કહિને ઉઠ્યો આકાશ,
 નળ પ્રહોલ્યો જ્યાં વૈદ બૈદશ,
 ચોરેર વશાનાં ધામ,
 સાગર મધ્યે નારડું જેમ,
 ગજદળ હયદળ તે માનવ,
 રમ કસ સાધું નવ જોવાય,
 રાક જનની ચાલે અરજ ના,
 ભિમક શેછે સરવનો તપાસ,
 નગર ભરિયું છે ખચખચી,
 હિડોળાખાટ ખાધી ખારણે,
 ચિત્રામણ ચીતરિયાં બીત,
 મડપ લીધ્યો કનકની ગાર,
 જેતે જ્યાં બેસવાનો દામ,
 એ કયા એટલેથી રહી,
 નારદને કળહતી ટેવ,
 પૂજ્યા અરમ્યા પ્રીતે અપાર.
 કહો રવિજી પૂજવીની પેર,
 પૃથ્વીમાં પડતિ સાધુનિ કામ,
 અમરપુરીતે મૂલે ઘાટ.
 જમનગર ભરાધને વશું.
 કહે નારદ, સાંભળો સત્ય,
 દમવતિ દમવતિ કરતાં મરે,
 જેણે દમવતિ નિરનથીખી,
 શીર નામિને ઉઠ્યો રહ્યો;
 અમો અમારે રચાનક જાડે
 નળરાયે આંખડિ ભૂરી;
 તારા વીના ધરું કેમ ધીર.
 તું છે મારા જન્મ સિમાન;
 પાગ સાંભળ પરમ સુધીર.
 હવે રહેવાની કરિશ ન વાત,
 ત્યારે નવે મુક્યો નિશ્વાસ.
 મળ્યા મોટા મોટા સુરેશ;
 જેટલા રાજ તેટલાં ગામ
 ભમકનગરી તો દીસે તેમ
 અજ મોંધુ યયું છે સરવ.
 તણ જળ તે ટાકે તોળાય;
 માઝ્યાં મૂલ આપે મરજના.
 જે જોઈએ તે ફેરવે દાસ;
 રાયે મડપ રચના રચી.
 કદળિ સ્થભ રેખ્યા ખારણે;
 નાના પ્રકારની કિંચિ રીત.
 સામસામી આસનની હાર;
 આસન બેપર લખિયાં નામ,
 એક વારતા બીજી ચર્ચ,
 ગયા સ્વર્ગ જ્યાં બેઠા દેવ.
 એક ઈંદ્રે પુછ્યો સમાચાર,
 કોઈ પુરુષ ન આવે ઘેર.
 તે આવના સ્વર્ગનિ માંધ,
 જમણુતી. વહેહે વાટ.
 અદિયાં નાવે તે કારણ કશું,
 હરજાં મનુષ્ય પામે અવગત્ય.
 તે મર્તે જમપુર સચરે;
 તે જીવેના મુખ્યે મર્મથી.

કાવ્યદોહન

ત્યા સ્વયંવર માડ્યો આજ, શું અપ્સરાના વહોછો ના, વૈદર્ભ દેશ ને કુન્તલપુર, કહિ રૂપિ થયા અતરધાન, સભારી રૂપ મનમાં કુલતા, ઈંદ્ર અગ્નિ વરણુ ને જમ,	મન્યા પૃથવીના મહારાજ, દમયતિની દામી દેવાગના જાઓ જોવા શુ બેઠા સુર, ચાર દેવ થયા સાધાન ચાર દેવને લાગી લાગતા, ઉડીને આલ્યા જ્યમ ત્યમ.
--	--

વળણુ

જ્યમ ત્યમ આલ્યા દેવતા,
 વૈદર્ભ ગયા, મનનગ થયા,
 કંડણુ ૧૮ મુ

ધરી જૂજના રૂપ,
 દેખી નળનુ રૂપે
 ગાગ સાગા

નળને જોવા ઈંદ્ર રહ્યા છે,
 અગ્નિ વરણુ પુઠેથી આન્યા,
 અન્યો અન્યે ચોરી કરતા,
 ચારે દેવ માહોમાહિ છેલ્લે,
 અગ્નિ કહે શુ અધર્મ જોનો,
 મનનામનોરથ પણ રહ્યા મનમાં,
 તાળી દેઈ હશા માહોમાહિ
 સ્વયંવરમાં ચારે જઈએ,
 વરણુ વદે, એ વૈદર્ભાને,
 પરણશે નળને આપણને ફજેતી,
 અગ્નિ કહે, હો નાસારાજ
 દમયતી તમે નહિ પામે,
 બિમક-મુતાને આલિંગન નહિ દે,
 વિરસેનસુતઆગળવિષ્ણુન પામે,
 કદાપિ નળને મુઠે માનની,
 તે ગુણુ વહોણી દમયતીને
 લક્ષણુ વહોણી દમયતી છે
 ગોળ મુકી જો જોળને આરો,
 બેઠુ પ્રગરે એ ન પરણી,
 મનુષ્ય વરુ દેવ ફરે પાછા તે,

એવે આવ્યા જમ છ
 પૂછે માહોમાહિ મ્થમ છ
 જોરે જુજના કામ છ,
 ન લે પરણ્યાનુ નામ છ
 સહ દમયતિના લોભી છ,
 નળ આગળ કાતિ ન શોભી છ.
 કપટ કીડુ ત્યાગ છ
 મેઈનુ જળશે ભાગ્ય છ
 મુકો ર્થાની આશા છ
 છેલશે આપણિ નાશા છ
 મુઠે હર્ષ્યાનો હર્ષ છ
 જો તપશે સત વર્ષ છ
 અભાગિયા આપણા ગાત્ર છ,
 તે આપજો મેણુ માત્ર છ
 આપણિ મમતા કહે છ
 જના આપણી રે છ
 રૂપ યોનન ઉનમત્ત ૮,
 તે ચતુરા પશુરત છ
 તે માટે પાગ ફરવુ છ
 એ ફજેતીથી બહુ મરવુ છ.

ઇંદ્ર કહેછે જમરાગને,	નળને લો જમડોક છ;
આદણીએ આપણને વરશે,	ચારે હંમનું બોલું દેાક છ
ધર્મ કહેછે, એ શી લલૂતા,	એ વલુ ખૂટે કેમ મને છ;
એમ થતું હોયતો લેઉ દમપંતિને,	અરથ મારો મૂરે છ.
અગ્નિકહે, બલો અમ કરિ જોઈએ,	કદાપિ યાચે સાચો છ;
દમપંતી બધિ દૂત થઈ જાએ,	ચારે નળને જાઓ છ.
ચારે દેવ આઘ્યા નળ પામે,	વેપ વિપ્રનો ધાંગી છ;
ત્રિપુંડ્ર તાપ્યાં પુસ્તક કરમાં,	જહી સુંદર જરી છ.
નજે નિર્મળ ખાલણુ દીકા,	આઘ્યા આદરમાન છ;
આસન આપી પૂજા કીધી,	પૂછેછે રાગન છ.
કામ કાજ અમ સરખુ કહિયે,	હરિ મોઢા કરનાર છ;
વિપ્ર કહે, અગ્રો આઘ્યા હોયે,	તને જાણી મલ ભડાર છ.
નળ કહે, જે માગો તે આપું,	માનજો અવશ્યમેવ છ;
વચન લેઈ વિપ્ર-વેશ મૂક્યો,	થયા તાક્ષણુ દેવ છ.
વજ પાશને જ્યાળા તણે યહિ,	જમે યલો જમદંડ છ;
જળાહળ તેજ દિસે તનતુ,	જણે ઉગ્યા ચાર ખર્તક છ.
ચકિત રાગ થઈ રહ્યો,	ને કરતો કાદિ પ્રણામ છ;
નળ પિન્ના કોયે દેખે નહી,	દેવ રૂપના ધામ છ.

વળણુ.

રૂપધામ જે દેવતા,	તે વિનતી નળની કરે;
તમે દૂત થઈ જાઓ કન્યાકને,	જે દમવતી અમને વરે.
કડવું ૧૯ મુ.	રાગ ખિહાગડો.
દેવ કહે, હો રાગ મિત્ર,	પુણ્યરસોકછ પુન્ય પવિત્ર,
કૃપા કરી કન્યા પામે જાઓ,	વેદિસાળિયા અમારા યાઓ.
મહેલાને મારો મોહનાં ખાણુ,	ચારે દેવનાં કરજો વખાણુ;
જાણુ હશે, રહે રે જરે,	જેમ કંઈનું પાલકુ જરે.
નળ કહે, મેવક જાણ હોય,	મને પેમના નર દે કોય;
દેવ કહે, જાઓ જોગીને વેગે,	દમપંતી વિના કે નહિ દેખે.
ચારે નળને કરે અણસારા,	અધિકા ગુણ જોવજો મારા;
એનું શુણી આદ્યો નજરાય,	ત્યારે દેવને વિમાસણુ થાય.

રૂપવંત ઓ નળને ભોરો,
દૃષ્ટિયે દૃષ્ટિ મળશે બ્યારે,
વાત આપણી નહિ કહે વરણી,
નળને લેવરાબો ભોગીનો વેવ,
રૂપ પાલટિને નળ વળિયો,
હૂતને નવ દેખે નળરાય,
પેદા ધરમાં પાધરા દોર,
બ્યાં દમયંતિનું અંતઃકૂર,
દિલિ દેવકન્યા જોવી દાસ,
કોઈ નાયકા ત્યાં તો નહાતી,
કાચ શામા ને કાચ ગોરી,
કામ કરતી કો હાલેમાલે,
રહે આપ આપણે સાજે,
એમ ભોયો હેકલો માળ,
તહા દાસીનું જીવ ભોયું,
વસે બ્યાં દમયતી નારી,
કટલિક ગાન કરે સ્વર ત્રીણા,
એકતિ છે એક ઝોરડી,
ત્યા બેડી હરિવદની હોયે,
કિકરી પાસે શિર ગુંધાવે,
ચણિ ભોંતમા ચોપાસે આપ,
આગળ દમયતિ પુંકળ દાસી,
મુખ-કમળ કન્યાનું જળકે,
શોભે નારી જોખન ધામ,
એવું જૂપતિયે રૂપ ભોયું,
અગ રમથી આડો આંક,
ચારમાં કોનું બાગ્યજ ભળશે,
મને પરણૂત મનની રૂચે,
બને બાવિ પદરથ થયો,

કન્યાનું મન તેને મોરો;
ગુણ અપણા નહિ સંભારે.
વેવિશાળિયો બેસશે પરણી;
શીખવ્યું તેમ કરજો વિશેષ.
દેવે અનુચર એક મોકલિયો;
આગળ પાછળ આલ્યા જમ.
કોઈ ન દેખે દિવસના ઝોર.
ત્યા આવ્યા નળરાય સૂર.
રહે દમયતિ રાણી પાસ;
કાચ કન્યાના ગુણ ગાતી.
કાચ મુઠ્ઠા ને કાચ છોરી,
વસ્ત્ર બાધિતિ ગડિયો વાળે.
હારે ગુણે કન્યાને કાળે;
ખીજે માળ ચઝો જૂપાળ.
વળિ ચઝો બ્યાં ત્રીજું બોયું,
સહસ્ર દાસી સેવા કરનારી
કોઈ કરમાં વળકે વીણા;
હિંડોળે બાધિ હિર-દોરડી.
દાસી કેશમાં ધુપેલ સીંચે;
રખે સેયો વાકો આવે.
વણુ ધરે મુખ દેખે આપ;
સામાં પ્રતિબિંબ રહ્યાં પ્રકાશી.
સામે અદ્ર બિન્ને બાણે ચળકે;
મુખે નળરાજનું નામ.
મોહબાણે મનકું પરોયું.
બાધ દેવતલો સો વાંક
આ રત્ન કોને કર ચડશે;
અંતરાયી દેવ થયા વચે.
નજે વિવેક મનમાં પ્રલો;

વળણુ.

બ્રહ્મો વિવેક શોક તજી, જ્ઞાનને રૂઢે ધરે;
સત્ય પોતાનું પાળવા, દેવતાનું ભાગું કરે રે.

કહ્યું ૨૦ મું. રાગ સામેરી.

બેડી દમયંતિ શીરા યુવાવા, સ્વયંવરમાં ચાંતરી યાવા; '
સામી ભીંતે જડી બહુ ખાપ, વણુ ધરી મુખ દીસે આપ.

ઢાળ.

આપ દીસે વણુ ધરે,	પ્રતિબિમ્બ જોતી દટ્ટે;
દાસી ને દમયંતી બેઠાં,	નળ આવી રહ્યો પટે.
પ્રતિબિમ્બ નળનું પડધુ દરપણમાં,	પ્રેમદાએ દીઠો પુરૂષ;
ગર્હ પુણે નાશી તેડિ દાસી,	શું બેશી રહિછે મુરખ.
માધવી વળતી વડે બાઈ,	શા માટે નાશી ગયા;
મેં કો ન દીઠું તમો દીઠું,	આવડું વિરમય શું થયાં.
દાસી તારી મીટ મસ્તકમાં,	મેં દરપણુ રાખ્યું દૃષ્ટિમાં;
સ્વરૂપ દીઠું નળતણું,	ન મળે બીજી સૃષ્ટિમાં.
વેપ છે વૈરાગનો,	જલો નાટક કાઈ લાવિયો;
શકે તો એ પ્રાણજીવન રે,	નળરાય નિઝે આવિયો.
દાસી કહે, દમયંતિ સાંભળો,	તમને નળની જંખના;
નળ આવીને નવ શકે,	જ્યાં ન આવે પ્રાણી પખના;
કામની કહે, પ્રીછે નહોં,	દાસી માણસ અવતાર;
નવ માને તો આવ્ય દેખાડું,	કીતક બીજી વાર.
પુનરપિ બેઠાં પુણપુંડે,	દરપણમાં મીટ જોડ;
પ્રતિબિમ્બમાં નળ દેખાડ્યો,	કાંતિ કેવળ કરોડ.
દાસી રાણી ચયાં બેઠાં,	જળકારે જળકી વીજળી,
દમયંતી કહે દાસીને,	મારી વાત કેવી મળી.
પછે સ્થિતિ માંડી શામાયે,	અંતરપટ આગળ ધરી;
હો દેવ સ્વરૂપ હો ને દેખા,	તારે નજે દેહ પ્રગટ કરી.
આસન આપી કીધું પૂજન,	પછે પૂછેછે કિંકરી;
કહો દેવસ્વરૂપ, ક્યાંથી પધાર્યા,	વેરા વૈરાગીનો ધરી.

કાવ્યદોહન

નગ કહે, તુ નીચ માણસ, કેમ વહું હું કિંકરી;
દમયતી બોલે તો બોલુ નહિ તો જાઉં પાછો ફરી.
દમયતિ કહે, દેવ જગપિ, યમ આવ્યા સંન્યાસી,
કપટ રૂપને કન્યા કમ પૂટે, માટે પુટેછે દાસી.

વળણુ.

દારી સંન્યાસી જોગ છે, કેવળ નહીં અતીત;
વચન શુણીને નળદરખ્યો, હગી લીધુ ચિત્ત રે.

કંઠ્યું રૂ મું. રાગ ભાર.

મન મોહ પાખ્યો મહિપતી,
બોગી ભૂપને ભામનિ બોગ્ય,
નારિ પ્રત્યે નળ એમ કહેછે,
અમો ન જાઉં રિયવાની વાટે,
હું તો દૂત છું દેવતાતણો,
તાઝ પૂર્વ જનમનુ પુન્ય,
જે દેવદૂત ઘેર આવ્યો,
અળગુ કરો ને અતરપટ,
અમો રૂપ કોટાનકોટ ધર,
સાબગીને બોલ રમાળા,
પરિસ્વેદ મુ ના રહ્યા ટમકી,
દિંકતા હાને જમમ દ્રમવેલી,
તાઝણીને પ્રતાપ ન આવ્યો,
દીગી મહપૂગ માતગી,
ધુધરિ ઝાઝરની ઝલુઝલુતી,
કર દીરો છે મગમગ,
પ્રેમે પ્રેમે થયા બે બેળા,
મત્યવાદિયે સત્યજ રાખ્યુ,
રખે હંદ્રિ નારીને નરખે,
બેહો આસને આસન વાળી,
પરમારયે દેવનિ વની,
અહો લલિતા અણુજ ઘોમની,
ધન્ય દેર જે વરશે સતી,
ઘટે દેરને અમો અયોગ્ય
જો તુ જોગી રૂપને લહેછે,
અહિયા આવ્યો હું સાધવી માટે.
પાણુધુ આચાર આપણો;
ભાગ્યમાહિ કાઈ નસિ ન્યૂન.
મોહવર્ધન વારતા લાવ્યો,
કર વાત આણીને ઉત્પટ.
તજ સ્વારથ પરમાર્થ કર;
પટ તજને નીસરી બાળા
બહાર નીસરિ વીજળી ઝમકી,
નળ નિકટ ગમ ગર્વેલી
ઝમકારે નળ જખવાયો,
નગ તકિયે બેહો ઉગી
પગને અગુડે પૃથવી ખણુતી,
એનિ નારી દીગી નગે.
મોહો મહિપતિ દેખિ મહેવા,
મનથી પરણુવુ પ્રાદી નાખ્યુ
નળ મન પાણુ આકરખે,
માડિ વાત તે સત્ય સમાળી.
ગોટિ માડિ છે નિપધપની,
સુખવર્ધનિ દુખમોચની.

કાવ્યરોડન

<p>રથ ઝીરાવતનું સુખ લે રે, રાણગાર કરો સર્વાંગે, વર્ષ વન્દીને હો બાળી, મ દેવું એ છે વદન, ઈળ વરવા ઇછે છે યમ, છે વરણને ઇછા ધણી, મુઠા બાળઅવરથાનિ દેવ, હસ કરિ મયો મિથ્યા લવ,</p>	<p>વરના વાસવને હા કહે રે, રહેતુ ધન્દતણે અરધાગે નહિ આવે અવસર આવાળી, અમિરૂપ તે પ્રાટિ મુદ્દન. તેને ના કહે શરે કયમ, રહ લાગિ છે રે તમતણી હરિ માગુ ન મોકલે દેવ, રૂપ હીણુ છે નળ માનવ</p>
--	---

વળણુ.

માનવ નળ કદૂપ કાપ, નળ જયો છી તે મળે,
 પોતે પોતાનું આપ નિધુ, તે દેવનો દૂત સામળે રે.

કડણુ રર મુ રાગ રામઝી

નળને નિધો પ્રેમદા દાધિ છ, દૂતત્વ કીધુ વણિ ન વાધિ છ,
 વિન્નેગ વન્દિ મુકયો સકારી છ, બહુ કુખે દાકિ ચણવત ગોરી છ

હાળ

<p>નિદા કીધી નળતણી, પ્રમળ કણી કહોવાડના વિરહિણી ધણિ વિન્ન ચઈને, સાહેલી આપે રહે સાથે, આસવાસના મરી કિકરી, દૂત પ્રત્યે કહે કન્યા, અપ્રાપ્તિ અમને અમરની જઈ કહો તમે દેવને ઉતકૃષ્ટ અમર, નિકટ છે નળ નૈવધનાથને પિંડ સોપ્યો, અકળ અજ ને અનગ અરિ, તોયે હું ચૂકૂ નહીં, વિરસેન સુતનો દૂત હસ, ના કહું, તો જનક જનનીનું</p>	<p>છે વિરહ વન્દિ પ્રથમ, ધાવ સહે મ્હો કયમ? પડી પૃથિવી માહિ, મુખે કહે તાહિ તાહિ શામાને વળિ સાન શુ કઈ સુરરાજન અમે અલ્પ માનવ કાપ, જે એ કારજ નહિ થાય મેં તમણિ જાણ્યું આજ, અવરતું નહિ કાજ જે વરવા આવે તણુ, ચિત ચોટયુ નળને ચરણુ મેં તેને દીધી આરા, સત્ય થાયે નારા</p>
---	---

તમે પધાર્યા દૂત ચર્ચને,	મુરતુ કરવા દેત;
શકે તો નળ વહિ આગા,	મુરતું કરિ સંત;
જથારથ બોલો જોગીજન,	જોગી હો જૂપાળ;
મનમાં હો તેવા દેખું,	હમે નાખી મોહજન.
સંન્યાસી કહે હો સુંદરી,	કાણુમાત્ર નૈવધપત્ય,
દેવ વિના નર હોય મનુષ્યને,	જોષ્ય આઘ્યાની ગત્ય.
બુદ્ધિહીન ખાળા દીમેછે,	માનવ ઉપર મોહ;
સ્વર્ગ સદન મધવાનું મુખી,	કાં છંટે નળાર જોહ.
તું નહિ વરે તો દેવ આગે,	દરને બળાતકાર;
કંપવૃક્ષ તને તાળી લેશે,	જન્યમે મુર લગાર.
દમયંતી કહે, દેહ પાડુ,	જળમા કરે જળસાથી;
તો વરણુ વસેછે જળમાં,	તત્કણુ જળે સાદી
પાવક માંહી દેહ પ્રજળુ,	હું કરે જપાપાત,
વન્દિ વરવા બેસિ રહોછે,	વાર વિચારી વાત.
કંકપાશ કરે કે વિષ ખાઈ,	જન્ય ત્યમ પડું કાપ;
તો અવગતે જામયોકે જાહસ,	મધ વરે જમગપ.
અનશન મત લેઈ તપ કરે,	મઠે શુદ્ધમા પેશી;
તે પુણ્યે સ્વર્ગ લોક પામિગ,	છંદ રહોઝે બેવી.

વળણુ.

બેશી રહોઝે સુન્ધતિ,	મુએ ન ધૂટિશ થેવી;
અતે અમર વરશે ખરી,	તો પરણુ પ્રેમદા રહેવી.
કંકણું રડે સુ.	રાગ દેશાખ.
દૂત કહે, સાંભળ મુદ્દી,	અમર ન મૂકે મગ્ધે ખરી;
કન્યા કહે, જોગી જન,	તું નળ સરજો નિસે દર-ન.
હસે જોવુ રૂપ વરણુબુ,	તેવુ તમારુ દર્શન હન;
નહિ નળ હું દેવનો દામ,	નરિ કહે, નન આને પ્રિધાસ
જો ખલા કરે કાટિ ઉપાય,	નળ જોવો અન્ય નહિ નિરમાય;
સત્યવદિ હોયતો મલ વદો,	તાતના સમ જો મિથ્યા વડો.
સાંભળિ નળને આઘું હાસ,	દમયંતિ ગઈ પ્રભુ પાસ;
શીદ નાસોઝો અસપરા,	જોગખ્યા મે જનરાય ખર.

તોય નગ સત્યથી નવ ચો
 ધક્કી દમયતી ગઈ પ્રભુ પામ,
 જ્યારે મીઠે મીઠ ન મળી,
 મૂળ રામીની લે છે સદા,
 દામિ જોતેજે એમ સખળ,
 વદે નાદ્ય, હો ધર્મરાય,
 વદે સેવક હૃદયે નમી,
 નળનુ માર્ગ ન લાગ્યું કહેણ,
 કામિ કુળ નગ દીશે માર,
 નગે દૂતપણુ મન મુકિ કર્યું,
 જેમ ગતિ કરે બગિચે મારત
 નગે સત્યે ગમ મેઘ કરે
 નળને સાથે મેરૂ નવ કો,
 તમે ન પરજો તે કર્મનો વાક,
 એવે સમે નગ આજ્યો તહી
 સ્વામી માઈ કહ્યું નવ કરે,
 મારે વિરે તેનિ લગુતા હવી,
 પછે દેવતા મેરે નિચાર
 આપણો શ્રમ કેમ જાયે દયા
 જો કયાને ગમે નળજીવ,
 દેવ કહે, શુણો નૈવધરાય
 યય નગ રહિયે એક હાર
 મુખ્યશ્લોક કહે, કા નહિ સ્વામ્ય
 માનવને ક્યાથી સુર સમત્ય
 બોલ બધ મિથા નગ દેવ
 એ કયા ધર્મ રહિ એટલે
 ગઈ દમયતિ જ્યા છે માત,
 લાડવચન કન્યાના ગમે,
 પુનિને શિર મૂકો જૂજ,
 જખના તુમને જોતણી

તે મલે પેના દૂત સાબજે,
 અતરધાન મયો નગ આકાર
 બિમક સુતા ધરણિયે ઢળી,
 મળિ જતા વાધી આપા
 બાઈ તમને પરણે નગ
 નગ પહેને દેવદૂત જાય
 તમે કેમ ગયા દમયતી,
 ન તુટે હમનુ આજ્યુ રેણ
 જાનારો વચ સે નાગ,
 પણ કન્યાયે કારે ન ધર્યું
 તેમ સત્યે નિરમેનસત
 નળને મતો ધગ શોધરે
 ધર્મ રહ્યો છે નગરાય લગે
 બાકિ નગે યજ્યો આગબાક
 અથ દતિ માકીને કહી
 બીજો મોકલો જેનુ મન ધરે
 બિજિ વાત ન ગમે નવી,
 ફરિ જતા હસે સંસાર
 માટે કન્યા વરની સર્વથા
 આપણુ લીજે નળનૂ રૂપ
 અમે ધર્મ નળસરખી કાય
 બાગ્ય હોય તેને વરશે નાર
 મારે આવણુ તમારે કામ
 દેવતાનિ પામુ પગત્ય
 કાલે એમ કરુ અરયમે
 પછે કન્યાની કાણુ થઈ વલે
 સ્વયવરનિ પુછે છે વાત,
 ધરમા બિમક આજ્યો તે સમે
 કાલે નળને વરજે દુજ,
 તે આજ્યો છે નૈવધણી

પુત્રિ મનમાં પ્રસન્નજ થઈ,
રાય ભિમકસભામાં આવિયા,
આરા આપિ વેદર્ભરાય,
સભામાં આવજો રાજકુમાર,
પ્રાણીમાત્ર આવજો સજ થઈ,
તાણિ શિખર ઉતાર્યા રાય ધણા,
કામ કામ પડા વાજતા,
મળરનાન કરે અંગ ઉઘટ,
રાતે શિખે ચતુરાધની ચાલ,
આખિ રાત થયા સાંતરા,

પોતાના અંત:પુરમાં ગઈ;
મુત બંધુજન તેડાવિયા.
પડો વજડાળ્યો સેનામાંય,
કાલે કન્યા આરોપરો હાર
પડો વજડાળ્યો એવું કહી;
ત્યાં સેવક ફરે ભીમકતાણા.
દ્વિત્ર રાણુગારને સાજતા;
ફરી ફરિને બાંધે મૂગટ.
રખે વીસરિ જાતા કાલ;
પડે દળિ દળિ બિજગરા.

વળધું.

ઉત્તમરા થયા આખી રાતના,
મંડપમાંહિ નહિપતિ મળિયા,

કડતું રજ મું

મહદંથ કહેછે વચન,
પડો સાંભળ્યો સરવે રાતે,
શીઘ્ર જઈયે વર્ષાની તકે,
નહિ અતિકાળ કીધાનું કામ,
ભીડ બરાઈગામ ભાગળથી,
મળે શુકન તે સામાં તેડે,
કરે તિરસકાર સેવક પરરીસ,
જાય અસ્વાર બહુ અલખેલા,
રાય રથ માહિમાંહી અડકે,
બેલા અસ્વાર પડે નીસરી,
વાહન પડયા ચાલ્યાનિ છળ,
ત્યાંતો સુષ રૂઝું અંધાડું પેાર,
બોલે દુંડુબીના બહુ ડંકા,
સઉને દમમંતીનું ધ્યાન,
સ્વયંવર જોવા કારણે,
હારે ઉભા છે નેણિકાદાર,

રાણુગાર સજતાં થયું વાણું;
કહે કવિ, શું વખાણું રે.
રાગ સોરઠી.

સાંભળ સ્વયંવરનું વરણન;
બિડયા ઉજમ યતે પ્રભાતે.
તેડું મોકલ્યું રાયભીમકે;
નહિ મળે બેસવાનો કામ.
રંક રાય જાય આગળથી;
શુકન વંદિ શીઘ્ર રથ ખેડે.
પડે મુગટ ઉપાડે શીરા;
હીડેછે જેમ જળના રેલા.
ગાડે હસતી ને ઘોડા ભડકે;
તેહ મળે કહીક જ ફરી.
ચરણુરેણુએ છાયો નભ;
પડિ રહ્યો છે સોરાસોર.
અકળામણુના વળ્યા અંકા;
પ્રાણિ માત્ર વર, નહિ કો જાન.
પ્રજા મળિ મંડપ બારણે;
તેડે જેને જેવો અધિકાર.

કડકું ૨૬ ઝું રાગ મારૂ.

વાગિ રવચવરમા હાક,	ઓ નળ આલ્યો રે,
ભાગ્યા ખીજી ભૂપના વાક,	ઓ નળ આલ્યો રે
ભલો ઉદયો નૈષધ જાન,	ઓ નળ આલ્યો રે,
અસ્ત થયા આર રાજાન,	ઓ નળ આલ્યો રે
તેજ અનંત અનગર્ભ અંગ,	ઓ નળ આલ્યો રે,
ભલો કનક કાયાનો રંગ,	ઓ નળ આલ્યો રે.
જળાદ્યે જળહળ જોત,	ઓ નળ આલ્યો રે,
ચળકે યુગદતલો ઉવાત,	ઓ નળ આલ્યો રે
રવિ ઇંદુ કુંડળ જેને લેહેક,	ઓ નળ આલ્યો રે,
સુઆ ચદન અર્જુન મેહેક,	ઓ નળ આલ્યો રે
શોભે વદન પુન્ધમનો ચદ,	ઓ નળ આલ્યો રે,
કમળ નયન પ્રેમનો હદ,	ઓ નળ આલ્યો રે
ભલો નાસિકા કીરતિ ચચ,	ઓ નળ આલ્યો રે,
મા ન દેખે સરખા પંચ,	ઓ નળ આલ્યો રે.
કહે મુક્તાશ્વનો હાર,	ઓ નળ આલ્યો રે,
કર કુન્જર શુકાકાર,	ઓ નળ આલ્યો રે
હદે નાભિકમળ શોભાળ,	ઓ નળ આલ્યો રે,
સહ નિરખે જહ ને બાળ	ઓ નળ આલ્યો રે
ચાલતો શાફૂલની ગત્ય,	ઓ નળ આલ્યો રે,
નીરાશ થયા નરપત્ય,	ઓ નળ આલ્યો રે
એ તો દમયતીનો પ્રાણ,	ઓ નળ આલ્યો રે,
હવે એ પરણે પરમાણ,	ઓ નળ આલ્યો રે
તે કન્ય ને થયુછે જાણ	ઓ નળ આલ્યો રે,
હસે કીધ હણ વખાણ,	ઓ નળ આલ્યો રે
તજે કરિને જેવો જાન,	ઓ નળ આલ્યો રે
શીતળતાયે સોમસમાન,	ઓ નળ આલ્યો રે
ગતે કેસરિ જેવો કહેવાય,	ઓ નળ આલ્યો રે
મહિમાયે સમરસાય,	ઓ નળ આલ્યો રે

પ્રેમાન

મનચિરતાયે જોવો મેર,	ઓ નળ આલ્યો રે,
ધને ખીજો જોવો કુબેર,	ઓ નળ આલ્યો રે.
સત્યવાદી શિષિ સમાન,	ઓ નળ આલ્યો રે,
અંશ્યે નિરોપ રાગન,	ઓ નળ આલ્યો રે.
જુરે શોભે જોવો ઇંદ્ર,	ઓ નળ આલ્યો રે,
દાને શોભે જોવો દરિયદ્ર,	ઓ નળ આલ્યો રે.
વિધાયે ગુરુ શુક્ર જેમ,	ઓ નળ આલ્યો રે,
કુખ હર્ષા ધન્યતરિ તેમ,	ઓ નળ આલ્યો રે.
દમયંતિ ધધ ગરક,	ઓ નળ આલ્યો રે,
રખે વાર લાગે પવક,	ઓ નળ આલ્યો રે.
શિષિકાયે ખેડી નાર,	ઓ નળ આલ્યો રે,
ગમી ઉચ્છ્રી લાવી બદાર,	ઓ નળ આલ્યો રે

વળણ

બદાર પધાર્યો પ્રેમન,
નળ બેગે સિંહામને,

ચતુરા ઉચ્છ્રે ચાર,
ત્યા મન છે તદાકાર રે

કહવું રૂઝ મું રાગ સાબગ

મંડપમંથે આમને,

માનની બેડી જોય,

સરસર સુખને સુંદરી,

વરાણુવું હું મોય

છદ હરિગીતની ચાલ

નૃપભિમક તનયા, રૂપ બનયા,

રસીલી રમ પૂરણ,

નર અંગના, દેવાગના,

માનની મન મદ ચૂરણ,

કુખમોચની, મૂગલોચની,

છે લલિત લક્ષણવતિ એ,

નિજ મન ઉનાસી, વેણુ વાસી,

અલક લટ વિલસંતિ એ

રાખડિ અમુલ્યે, શીશ ફૂલે,

અંચે સીંદૂર શોભિયા,

શુભ ઝાલ ઝળકિત, રતન ચળકિત,

ભૂપના મન લોભિયા,

મુખ સુધાસિંધૂ, અધર બિંદૂ,

બૃશુટિ જમર બે ગુંજ છે,

બે નેત્ર નિર્મળ, દિસેછે કમળ,

ફૂલ ફૂલ્યા ફુંજ છે.

આજોલ અંજન, ચપળ ખંજન,

મીન મૂઝ બે દારિયા,

પક્યા રામ શરા, લાપ પૂરા,

બાજુ કટાક્ષે મારિયા,

ડાળા થઇ મડપમા પેસે,
એક મનિ સેવક ને ખાસ,
ત્રણ મડપકેરી રચના,
કદળી રથજ રેખ્યા દાર,
જશ ગીત બદીન્ન બોતે,
નાનાવિધ ચિતર ચીતરિયા,
ઉડે અખિર ગુલાલના છટા,
બેઠા મડપમા મહામૂની,
જટિલ જોગી બેઠા પાવન,
રથને છત્ર ચમર શિર ઢળે,
અગર ધૂપ સુગંધ ઉવેજે,
નટવા ત્યા કરેછે વૃત્ય,
બોલે ધૂધરિના બહુ રણકા,
પગનિ પાનિયે શોભે ધરા,
ગીત ગાય ઝાઝીધારવા,
જાણે સુરપુર મડપ ધરા,
ભિમક ભૂપને દેછે માન,
વસ્ત્ર કેસરમા ઝકઝોળ,
વર થઇ બેઠા જાણી આન,
શરિરે ક્ષત કાદના ખોડ,
બાળ ધોનને વણિ વૃદ્ધા,
કા કહે મોટા કુળના કુવર,
આશા અભિમાને બરિના નર,
વાઠા મુગટ મુખ્યા શિરપર,
તનમન કન્યાને અરપણ
ઢેલના કરે તિલકની રેખા,
કા ના કરેછે પૂજાપૂજ,
જેના મુખમાહિ નહિ દત,
ઢેલના વૃદ્ધ ને કાયા મળિયા,
જોશિની પરણીપત કરી,

વાચિ નામ ને આસને બેમેઃ
નણુ ત્રણુ સેવક રથ પાસ.
વરણિ શકે એક રસના;
માઝા આસન દારોદાર.
ઉનમત ત્યા મેગળ ડોતે;
જાણે દેવદદ બિતરિયા
વાળે દોન ને ધૂધર ધટા;
લાગિ વેદ સાઝની ધૂની
રાયના બાઠ બણે બાનન
મુગટે મણિ બહુ જાણે
માય માજિતનાદ અલેજે,
ફરે ફૂદડિ કાઢે શૂલ્ય
ઝાંઝેલી નાચે ગુણુકા,
વાળે કાણુ ને ધૂધરા.
અનગ વધારેછે અપસરા,
નાચે નારી નરચિત્તહરા
આવિ રલા સઉ રાગન
બેઠા આસને ચાવે તંગોળ.
સમા કરેછે વરઆ ગાત્ર,
તેને દમયતિ વરવાના કોડ
તેને દમયતિ પરપ્યાનિ શ્રદ્ધા,
કો કહે, આઘ અમારૂં ધર
ધરગ થઈ બેઠા નદાના વર,
વતા કરારતા ગાળ્યા કર
મુખચિ ટાળે નહિ દરપણ
ઢેલના માહોમાહિ અદેખા
દુ ખેલે હુ મરડે મજ,
તેને દમયતિ પરપ્યાનું ચત.
તે તો બેઠા ચુટાવે પળિયા,
દેખાડે હાથ જન્મેતરી.

પ્રેમાનં.

જો દમયંતિ મુજને પરણે, જોયિ, લાડું તારે ચણે
જોના બેસિ ગયાં ગળાચળ, મુખમા ગળે જોને કોણ.
અને હયા કરે ગયોદા, જુએ કાચાં સરખા ચોદા
એમ આશા પૂરુ મુરવે ડાપ, કન્યા તો વાટ નળની
વળણ.

વાટ જુએઠે નળાણી, દામીને કહેઠે સતી,
હું સ્વપરમા પછી આતુ, પ્રથમ આવે નૌધપતી રે.
કડકું રૂપ મું રાગ રામમી.

મડપમાલી મહિપતિ મળિયા છ, અભિમાન બધાં રૂપ બુદ્ધિ બળિયા છ
વેદો કન્યાને ભિમક હચરિયા છ, ત્રિરંગીયે શમુગાર ધરિયા છ.

ઢાળ

મણુગાર સજતી સુ રી, તે શોભિતી શ્રીકર,
નળ નયિ આલ્યો મડપમારે, માટે લગાડે વાર
કૃણાગરમદન વાસ વદન, મહેલ્લા કરે મંજન,
બહુ નારિ આરિ વધારા, વરસે મુક્ત પરજન
શુભ વચન બોલે શુકન વદે, ઉપનો હરખ અનત,
બેરિ નાદ થાયે. ગીત ગાયે, કિંકરિ બહુ નાયત
માન પૂરણ માનની, મહિપતી મોહ્યા કાળ,
સ્વપરમા સુબટ મોહ્યા, શામાયે માડ્યો સજ
પ્રેમ પાશ લીધો પ્રેમદા, નાખવા મડપ હેન,
ભુકિ ધનુષ આપ્યોયુ, બાણ બન્યો તેજ.
તારણીને તેડા મોખે, તાત વારોવાર,
દીકરી બહારે પરડો, કરમા મહીને હાર
વાળિત્ર વાળે, ધૂપ દાઝે, થાય કુસુમની વટ,
રાગ માત્ર જુએ બાગલે, કમ મજે દહે દટ.
એ કન્યા આવી, કન્યા આની, સોર એવો હોય,
શબ્દ બાણ વાગ્યા ચયાઆધા, વાણ વળિ વળિ જોય.

વળણ

જુએ રાગ દરિ કિ, કેવુ હશે કન્યારૂપ,
એવે સમે દેવ ચાર સાથે, આવિયો નળમૂપ રે.

'વાગિ રવયવરમા દાક,
 બાગ્યા ખીજા બૂચના વાક,
 જાણે ઉદયો નૈપદ્ય જ્ઞાન,
 અસ્ત થયા અવર રાજન
 તેજ અનત અનગતું અગ
 જાણે કનક કાયાનો રંગ,
 જળકેલે જળહળ જોત,
 ચળકે મુગટતણે ઉઘાત
 રવિ ઇંદુ કુડળ જેને લેહેટ,
 મુખ્યા ચદનઅર્ચન મેહેટ
 શોભે વદન પુન્યમનો ચદ,
 કમળ નયન પ્રેમનો દદ
 જાણે નાસિકા કીરતિ અચ
 મ ન દેખે સરખા પચ,
 કંઠે મુક્તાદળનો હાર,
 કર કુન્દર શુકાકાર,
 હૃદ નાભિકમળ શોભાળ,
 સહ નિરખે પદ ને બાળ
 ચાલતો શાફુલની ગત્ય,
 નીરાશ થયા નરખત્ય,
 એ તો દમયતીનો પ્રાણ
 હવે એ પરણે પરમાણ
 તે કન્ય ને ચચુલે જાણ
 હસે કીધુ હવ વખાણ
 તેજ કરિને જેવો જ્ઞાન,
 શીતળતાયે સોમસમાન,
 ગતે પ્રસરિ જેવો કહેવાય
 મહિમાયે શમ્પરાય,

ਐ ਨਾ ਆਲੋ ਏ,
 ਐ ਨਾ ਆਲੋ ਏ
 ਐ ਨਾ ਆਲੋ ਏ,
 ਐ ਨਾ ਆਲੋ ੨
 ਐ ਨਾ ਆਲੋ ਏ,
 ਐ ਨਾ ਆਲੋ ਏ
 ਐ ਨਾ ਆਲੋ ੨,
 ਐ ਨਾ ਆਲੋ ਏ
 ਐ ਨਾ ਆਲੋ ਏ,
 ਐ ਨਾ ਆਲੋ ੨
 ਐ ਨਾ ਆਲੋ ਏ,
 ਐ ਨਾ ਆਲੋ ਏ
 ਐ ਨਾ ਆਲੋ ੨,
 ਐ ਨਾ ਆਲੋ ਏ
 ਐ ਨਾ ਆਲੋ ੨,
 ਐ ਨਾ ਆਲੋ ਏ
 ਐ ਨਾ ਆਲੋ ੨
 ਐ ਨਾ ਆਲੋ ਏ
 ਐ ਨਾ ਆਲੋ ੨
 ਐ ਨਾ ਆਲੋ ਏ
 ਐ ਨਾ ਆਲੋ ੨
 ਐ ਨਾ ਆਲੋ ਏ,
 ਐ ਨਾ ਆਲੋ ੨
 ਐ ਨਾ ਆਲੋ ਏ
 ਐ ਨਾ ਆਲੋ ੨

પ્રેમાન

મનચિરતાયે જોવો મેર,	ઓ નળ આલ્યો રે,
ધને ખીજો જોવો કુખેર,	ઓ નળ આલ્યો રે
સત્યવાદી શિખિ મમાન	ઓ નળ આલ્યો રે,
અંશર્યે નિરોપ રાખન,	ઓ નળ આલ્યો રે
જુરે શોભે જોવો ઇદ્ર,	ઓ નળ આલ્યો રે,
દાને શોભે જોવો હરિચદ્ર,	ઓ નળ આલ્યો રે
વિધાયે ગુરુ શુક જોમ,	ઓ નળ આલ્યો રે,
દુષ્પ હર્તા ધનવતરિ તેમ,	ઓ નળ આલ્યો રે
દમવતિ થઈ ગરમ,	ઓ નળ આલ્યો રે,
રખે નાર ભાગે ધનક,	ઓ નળ આલ્યો રે
શિખિયાયે બેરી નાર,	ઓ નળ આલ્યો રે,
નામી કિચકી લાવી બદાઈ,	ઓ નળ આલ્યો રે

વળાપુ

બહાર ખંખારી પ્રેમદ	ચતુરા કિચકે ચાર,
નળ બેરો મિદામને	ત્રા મન ડે તદાકાર રે

કડવુ ૧૭ મુ ગગ સાવગ

મહાપ્રભયે આમને	માનની બેહી જોય
સ્વયંવર મુખ ને મુલરી	નરજુલુ હું મોય

છંદ હરિગીતની ચાલ

નૃપભિમક તનયા, રૂપ બનયા,	રસીલી રમ પૂરણા
નર અગના, દેવાગના	માનની મન મદ ચૂરણા,
દુષ્પ્રભાચની, મૃગચેાચની	છે લલિત લક્ષ્મણવતિ એ,
નિજ મન ઉનાસી, વેણા વાસી,	આલક લટ વિવસતિ એ
રાખડિ અમુચે શીરા ફૂલે,	મંથે ગાંધુર ગોબિયા
શુભ આલ જળકિત, રાન ચળમિત,	ભૂપના મન લોભિયા
મુખ સુધાસિંધુ અધર ખિદ્	બૃહદિ બમર બે સુજ છે,
બે નેન નિર્મેળ દિસેછે કમળ,	ફૂલ ફૂલ્યા કુજ છે
આગેલ અજન અપળ અજન	મીન મૃગ બે દારિયા,
પડયા રાય શ્વત્ત ધાય પૂરા	બાજુ કટાસે મારિયા,

શુભે વિવિધ પેરે, નયનપેરે,
 દીપક પ્રકાશ, એમ નાસા,
 શોભીત દાહમ, ખીજ રદ જ્યમ,
 ગગનંધ શુગતા, હાર મુગતા,
 અબળાના અંબુજ, જ્યમ શુગમ ભુજ,
 ચાય નાદ રણુજણ, સુડિ ઠંકણ,
 દગ આંગળી, મગની ફળી,
 કુલના મનોહર, હાર ઉપર,
 પડિ વેણિ કટિ પર, જાણે વિપધર,
 ગુણ કુસુમ ગિરે, કુચ રહે,
 અલકાવણિ લલિતા, માળ સલિતા,
 છે ચિત્ર લકી, દટી વંકી,
 એ જંઘા રંઝા તથા થબા,
 સુખપાલ મુકી, રામદુકી,
 નેપૂર ઝમકે, આણુવટ કમકે,
 ઘાધરે ધૂધર, અમુત્ય અંબર,
 ત્યાં અગરબતિ બજે, ચમર શિર ઢગે,
 ગાય ગિત કસોલક, ચંગ દોલક,
 વળિ કીર્તિ અતિવણિ, બોલે બદલિ.
 પંચ કામ-બાણે, કરિ સધાણે,
 ભરમાધને ભુપ, પડ્યા મોહકુપ,
 દામથી ઝગિયા, રસથં ઝગિયા,
 દો આગ ઉતરે, ખુંખારા કરે,
 દો અસને પડ્યા, લડ્યકડ્યા,
 બોલી ન શકિયા, ચિત્ર લખિયા,
 દો સમિપ ધસિયા, મુગટ ખસિયા.
 દો કનક કાષે, લાચ આષે,
 જોઈયે તે લીજે, વખાજુ દીજે,
 લાંમિ રોક કંતા, નથી નરતા,
 દરિ મુગટ બાંધે, પ્રેમ માષે,

તિલક બાલે કીધલાં;
 કીરનાં મન લીધલાં.
 ચિત્રુક મધુકર બાળ રે;
 માણિકમય શોભાળ રે;
 બાણુબંધ કૂમતાં જૂવે;
 મુદ્રિકા કર બહુ મુલે.
 નખ જોત્ય જ્યમ પુખરાજ છે,
 આભુપણુ બહુ સાજ રે;
 આંધિ કરે પયપાન રે;
 કે કુજર કુંભરચળ માન રે.
 ઉદર પોથણુ-પાણુ રે;
 મેખળા ધૂધર ગાન રે;
 હંમ ગત્ય પગ છાંડની;
 જન્ય પગલાં માંડતી.
 ધુધરિનો ધમકાર છે;
 દૂલેજ છાંટ્યાં અપાર છે.
 રસિલિ રામા રાજતી;
 મૃદગ વેણુ વાજતી.
 ચાલે જોઈકદાર ત્યાં;
 રાજ પુત્રને માર ત્યાં.
 પ્રેમપાત્રે બાંધિયા;
 સામિ મીટે સાંધિયા;
 બામનિ નિયું બાજે રે;
 શકે આંધિ લીંગે કાજે રે.
 દો નમે વારે વારે રે;
 પ્રેમિ સેવક ધારે રે;
 સાહેબીને સાષે રે;
 વિના મારે વાષે રે.
 દહે દાર આરેષ રે;
 પજા નર મદ દોષ રે;

રામ ગોરાં માત્રે, તુગા માત્રે,
જોઈ મૂખ મરડે, આંખ ઠરડે,

તાડણી નવ લેખતી
સર્વને જીવેખતી.

વળણ.

સર્વેને જીવેખતી,
ગદ નળને જાણી કરી,

આવી ચાલી નાર;
દિઠિ પાંચ નળની

કહતું રત મું. રાગ રાગ.

ગન ઇલા નૌધરાયતણી,
જુઓ તો નળ દીદા પય,
દંસતું કહ્યું વ્યર્થજ ગયુ,
એક નળ સાંભળિયો ધરા,
પાંચે નળ એટા કરે
અપતિ તે થઈ આકળી,
આવિ જ્યાં છે પિતા ભીમક,
એક નળને આરોપુ હાર,
કહે ભીમક, અચરજ હોય,
ગકે દેવતા છે નિરધાર,
એ પરીક્ષા નિમિષ નહિ અક્ષ,
વાત સાંભળી ભીમકતણી,
પિતામે માર્ગ દેખાડીયો,
દમયંતી વરવાને જાય,
એક એકને અળગા કરે,
પાય નળ આવે ફરીફરી,
પ્રદે શાખો દૂતાચન,
અગિયે જાણ્યુ ઇદનુ કાજ,
પડછે શપ મનમાં દીયો,
ધર્મે અતર ઇછું એવું,
રીછ વાનર જ્ઞાન માંગર,
ઇદરાય એમ વાણી બલે,
યમ કહે, કાં હસાવો વોક,
પછે ધયા પોતાને રવરપ,

દમયંતી ગઈ નળબણી;
કન્યા કહે, એ ખોટો સંય.
નળરાયનું વરવું રહ્યું;
આ તો કપડી કાઢક ખરા.
લાલ્ય હાર કંઠ આધો ધરે;
દેખી વિપરિત પાછી વળી.
અરે તાત જુઓ કાતક;
પાંચ દેખિને પડ્યો વિચાર.
તુ વિના પાંચ દેખે ન કાય;
થઈ આલ્યા નળને આકાર.
દિવ્ય વસ્ત્ર ઉભા અંતરિક્ષ;
કન્યા આવિ પાંચ નળબણી,
નારિયે નળ સોધી કાઢીયો;
ધરિ ઇદ્ર નળ આગળ સાય.
લાલ્ય માળ કંઠ આગળ ધરે;
દમયંતી થઈ ગામરી.
થાજે વાનર જેવું વદન;
રીછમુખો થાજે મહારાજ.
જામને માંગરમૂખો કીધો,
મુખ વડગનુ થાજો જ્ઞાન જેવું.
કન્યા કહે, વર રૂડા ચાર;
ખાધાવેધ માંડી આપણે.
માહોમાહિ શપ તે ફેક;
મટયા કુરપ દિસે અનુપ.

દમયંતિ વિચારે વળી,
કોને વરિયે, કોને હવેખીયે,
જોવા મળિયા રાજકુમાર,
બુદ્ધિવાન છે કન્યા ઘણું,
ચારેને પુછે કરિ પ્રણામ,
લોભ વિષે ત્યાં ન ગણ્યું પાપ,
કન્યા તે સાંભળી કર ધસે,
સખિ કહે શું ઘેલાં ધમાં,
ખીજ રાજા છે રૂપનાં ધામ,
દાસિયે દેશ કુળ નામ કામ,
તોય કન્યાને ન ગમે કાચ,
હું હું નળ એમ પાંચે ઉચરે,
નારદજી અંતરિક્ષ આવિયા,
ચારે દેવનિ ચારે નાર,
લજ્જા પામ્યા તે લોભિયા ઘણું,
કન્યાયે દિહિ દેવાંગના,
અમો અદ્યક્ષ અણુરૂપ,
જરા મરણે અમો ત્રાસીયે,
તમો મારે ભિમક રાજાન,
એવું કહિને ભરિયાં ચક્ષ,
દિદ્ર વરણ વન્દી યમરાય,
નળરાયને થયા વૃદ્ધમાન,
અમે વર આપ્યા સુરરાજ,
કમળમાળ આપી સુરરાય,
અશ્વમેધ આપ્યો રાજાન,
અગ્નિ કહે નદિ દાઝે તુંય,
ધર્મ કહે તું ભોજવિસ ભોગ,
જે કરશે તારિ કથા પાંડના,
વરણ કહે માંભળ નળરાય,
સમરે જળ પતટે તતકાળ,

શેષે સમાન ત્યાં પંચ નળી;
વરમાળ કોને આરોપીયે.
એક નળ તે દેખે નીરધાર;
માન ચૂકવે દેવતાતણું.
તમારા તાતનું શું છે નામ;
વીરસેન પાંચેનો આપ.
સખિયો સામું જોઈને હસે;
શું કપટિને વળગી રહ્યાં.
કહું દેશ દેશપતિ નામ;
સંભળાવ્યાં વરણુવિ ગુણુ ગ્રામ.
હરિ હરિ નળ સામું જોય;
પણ કન્યા કોને નવ વરે.
ઇન્દ્રાણીને સાથે લાવિયા;
ગગને દીડીછે બરથાર.
એ તો કામ છે નારદ તણું;
અમર જાણી માંડી સ્તવના.
તમો બારેખમ છો બૂપ;
પૂછું તમને ઉપાસીએ.
હું તમારે પુત્રી સમાન;
લાગ્યા દેવ થયા પ્રત્યક્ષ.
શેષે મંડળે જયજય કાપ;
દેવ કહે મામો વરદાન.
સેજે નળનું સરિયું કાજ;
લક્ષ વર્ષે નવ કરમાય.
દીડે એક દિને સત જોજાન;
જ્યાં સમરે ત્યાં પ્રગટું દુષ.
ત્યાં લગી નહિ પુરમાં રોગ,
તેને નહિ દોષ જામજાતના.
સુકું રક્ષા નવપક્ષવ યામ;
એ આઠે વર પામ્યો બૂપાળ.

દમયતિને આપ્યો વર,
સહજે સ્તુતિ કિધી દેવતણી,
દમયંતિ હરખી તતકાળ,
સાધુ રાજ તે સુખિયા યયા,
વર કન્યા પરણ્યા રીત કરી,
લાડકોડ પોત્યા તેતણા,
નળ દમયંતિ બન્યો જાય,
ગાજતે વાજતે નળરાય વળ્યો,
વરના વં શિં નારદે મોકલ્યો,
બેટો મહિષ જિપર કળિકાળ,
કરમા કાણ ને લોહ શણગાર,
જઈ વર દમયંતિ નિધાન,
જાપ્યો કન્યાને નગ ન્યો,
નળે પરણ્યા દીપો નહી,
નળ આપ્યો નૈપધપુર વીખે,
બોગવે સુખ વીવિધ પેર,
ભૂપ પતિને પામ્યો પ્રેમ,
આરે વડે પાળે કુળ ધર્મ,
તેણે કળિજીગનુ આવે નહી,
નગર પુરે ફેરા ખાપ,
એમ સહસ્ર વર્ષ વહિ મયા,
જીગન સઘાતે પ્રસન્ના,
નગ દમયંતિ હરખે ધણુ,
એક સમે ત્યા નગ ભૂપાળ,
રહિ પાનિ મરી ઘોતા પાગ,

સંભારેન કીધુ રાજન,
પછે સજ્જાયે સતો જુપાળ,

અમૃત-આવિયા હતો
વિમાન બેસિ ગયા ર
નળને આરોપી વરમ
અદેખા તે તો બિડી
બિમકે પેરામણી આપિ
નળને વાના કીધા ધણુ
વળાવી વળ્યો ભીમકરાય,
એવે કળિજીગ સામે મળ્યો
આપ્યો એમટે જિતાવળો,
કરે મનુષ્ય માયાની માળ
શીશ રાગડી કિંકે અંગાર,
જેતા સામિ મળીછે જન
કેધે કળિજીગ પાળે દયો,
આજધિ એનિ કડ લઈ સહી,
કરે રાજ્ય નારીશુ સુખે,
રંગનુ સુખ પામ્યો ધેર
સાચવે સત્ય ધર્મ નેનેમ,
કરે યજ્ઞદિક બહુ કર્મ
હોડે છિદ્ર જેતો તે તહી,
સત્ય આગળ નર પેસાય
દમયંતિને બે બાળક થયા,
પુત્ર પુત્રિ રૂપે અભિનના
બાળક વડે શોભે આગણુ,
મારયુ જળ થયો મધ્યાકાળ
કળિ પામ્યો પેસનો લાગ,
પ્રવેશ થયો કળાનો તન
સર્ગે બ્યાપ્યો કળિકાળ

વળણુ,

કળિકાળ બપોયે રાયને,
હવે વહાડુ ચિત્રાઈને,

બહ થયો નૈપધ સહી,
કળિ આપ્યો પુષ્કરબણી રે

દમયંતિ વિચારે વળી,
 કાને વરિયે, કાને ઉવેખીયે,
 જોવા મળિયા રાજકુમાર,
 બુદ્ધિવાન છે કન્યા ધણું,
 ચારેને પુછે કરિ પ્રણામ,
 લોભ વિયે ત્યાં ન ગણ્યું પાપ,
 કન્યા તે સાંભળી કર ધસે,
 સખિ કહે શું ઘેલાં થયાં,
 ખીન્ન રાગ છે રૂપનાં ધામ,
 દાસિયે દેશ કુળ નામ કામ,
 તોય કન્યાને ન ગમે કાચ,
 હું હું નળ એમ પાંચે ઉચરે,
 નારદજી અંતરિક્ષ આવિયા,
 ચારે દેવનિ ચારે નાર,
 લલ્લ પામ્યા તે લોભિયા ધણું,
 કન્યાયે દિક્કિ દેવાંગના,
 અમો અસ્પષ્ટવ અણુરૂપ,
 જરા મરણે અમો ત્રાસીયે,
 તમો મારે ભિમક રાગન,
 એલું કહિને ભરિયાં અક્ષ,
 ઇંદ્ર વરણ વન્દી ચમરાય,
 નળરાયને યયા વૃદ્ધમાન,
 જ્યો વર આપ્યા સુરરાજ,
 કમળમાળ આપી સુરરાય,
 અશ્વમેધ આપ્યો રાજન,
 અગ્નિ કહે નહિ દાઝે શુંય,
 ધર્મ કહે શું જોમવિષ જોગ,
 જે કરશે તારિ કયા પાંછના,
 વરણ કહે માંભળ નળરાય,
 સમરે જળ પગરે તતકાળ,

શેજો સમાન ત્યાં પંચ નળી;
 વરમાળ કાને આરોપીયે.
 એક નળ તે દેજે નીરધાર;
 માન મુકાવે દેવતાતણું.
 તમારા તાતનું શું છે નામ;
 વીરસેન પાંચેનો બાપ.
 સખિયો સામુ જોધને હસે;
 શું કપટિને વળગી રહ્યાં.
 કહું દેશ દેશપતિ નામ;
 સંભળાવ્યાં વરણુવિ ગુણુ ગ્રામ.
 ફરિ ફરિ નળ સામું જોય;
 પણુ કન્યા કાને નવ વરે,
 ઇંદ્રાણીને સાથે લાવિયા;
 ગગને દીડીછે ભરચાર.
 એ તો કામ છે નારદ તણું;
 અમર જાણિ માંડી રતવના.
 તમો ભારેખમ છે બૂપ;
 પૂછું તમને ઉપાસીએ,
 હું તમારે પુત્રી સમાન;
 લાગ્યા દેવ થયા પ્રત્યક્ષ.
 શેજો મંડપે જયજય થાય;
 દેવ કહે માગો વરદાન.
 સેજે નળનું સરિયું કાળ;
 લક્ષ વર્ષે નવ કરમાય.
 દીડે એક દિને રાત જોજન;
 જ્યાં સમરે ત્યાં પ્રગટું દૂધ.
 ત્યાં લગી નહિ પુરમાં ગેગ;
 તેને નહિ દેખ જમન્નતના.
 સુકું જક્ષ નવપક્ષવ થાય;
 એ આડે વર પામો બૂપાળ.

દમયંતિને આપ્યો વર,
સહએ સ્તુતિ દિધી દેવદણ્ડી,
દમયંતિ હરખી તતકાળ,
સાધુ રાજા તે સુખિયા થયા,
વર કન્યા પરણ્યા રીત કરી,
લાડકોડ પોત્યા તેતણા,
નળ દમયંતિ બન્યો જાય,
ગાજતે વાજતે નળરાય વાજ્યો,
રરવા વૈર્ભિ નારદે મોકલ્યો,
બેયો મહિપ ઊપર કળિકાળ,
કરમા કાણ ને લોહ શણગાર,
જઈ વડે દમયંતિ નિદાન,
જાણ્યો કન્યાને નળ વગે,
નળે પગલુચ દીયો નહી,
નળ આળ્યો નૈરધપુર વીજે,
ભોગવે સુખ વીવિધ પેર,
બૂપ પલિને વાજ્યો પ્રેમ,
ચારે વર્ષ પાળે ક્રોળ ધર્મ,
તેણે કળિજીમનું ચાતે નહી,
નગર પુડે ફેરા ખાય,
એમ સહસ્ર વર્ષ વહિ ગયા,
જીગન મધાતે પ્રસવ્યા,
નળ દમયંતિ હરજે ધણુ,
એક મત્રે ત્યા નળ બૂપાળ,
રહિ પાનિ મરી થોતા પાગ,
સંધ્યાવેલ કીધુ રાજન,
પછે સંજ્યાએ સુતો ભુપાળ,

અમૃત સ્નાવિયા હને જીવ
વિમાન બેસિ ગયા રંગ
નળને આરોપી વરમાળ
અદેખા તે તો બિડી પાળી
ભિમકે પેરામણી આપિ
નળને વાના કીધા ધણા
વળારી વળ્યો બીમકરાય,
એવે કળિજીમ સામે મળ્યો
આળ્યો એમાટે ઊતાવળો,
કો મનુષ્ય માયાની માળ
શીશ રામડી ધિક્કે અંગાર,
જોતા મામિ મળીછે જન
કોને કળિજીમ પાછો દયો,
આજઞિ એનિ કડ લઉં સહી,
કરે રાજ્ય નારીશુ સૂજે,
રંગનું સુખ પામ્યો થેર.
સાચવે સત્ય ધર્મ ને તેમ,
કરે યત્તાદિક બહુ કર્મ
દીડે છિદ્ર જોતો તે તહી,
મત્ય આગળ નન પેસાય
દમયંતિને બે બાળક થયા,
પુત્ર પુત્રી રૂપે અભિનવા
બાળક વડે રોલો આગલું,
માગ્યુ જળ થયો સંધ્યામળ
કળિ પામ્યો પેલાનો લાગ,
પ્રવેશ થયો કળીનો તન
સર્વાંગે વ્યાપ્યો કળિકાળ

વળણુ,

કળિકાળ બાળ્યો રાવને,
હવે વલકુ પિત્રાધને,

બ્રહ્મ થયો નૈયમ ધણો,
કળિ ચાલ્યો પુષ્કરમણી રે

કંકણ રહું મું રાગ કાલેરે।

કળિશુગ દાપર મળિને આલ્યા,
 હાથ ધમે ને મરતક ધૂણે,
 વેળ મિત્રના ધરિ અધરમી,
 નૈયમપતિ એહો તપ કરસા,
 એક કુળમા એક ઉપના,
 ના ભોમવે ભોગ વિવિધ પેરે,
 કળિ કહેતે જો જો ભાઈઓ,
 એકજ ભોરજિના બે કાગ,
 તારા પિતાશુ અમારે મિત્રાઈ,
 એવું કહી કર મહિને તાજ્યો,
 જોતામા પડે પુષ્કરમરે,
 તેડી લાલ્યો નૈયમપુરબણી,
 વાટે જાતા વાતજ પરડી,
 કળિશુગ કહે છુલ્લજ રમજે,
 પ્રથમ પણ કરજે જરમતુ
 સર્વશ શતી સેજે નળતુ,
 જદપિ પુષ્કર પવિત્ર પૂરે,
 ઉપની અગિયાર નગરાય ઉપર,
 જરમ વાદન ખાસા કરમા,
 બધા જાણી ઉતર આણી,
 બધે પધાર્યા પુષ્કર બાઈ,
 અરધ રજા તમાક વીરા
 આશન આપી પૂજન કીધું
 પુષ્કર કહે નિશ્ચ વત ગમે નહીં,
 ના મહ બધા વત ન રમિયે,
 છુ જોજેપર મા ઉજાનરે,
 પુષ્કર કહે મરે પાચ મદરો,
 એક પામે બળા માગે,

પુષ્કર કેરે પાસ રે,
 મુખ મૂકે નિશ્વાસ રે કળિશુગ
 દુષ્ટ વચન મુખ બોલે રે,
 અર્ધતરણુને તોરે રે કળિશુગ.
 છુ જોગી ના રાણો રે,
 તારે નહી જળ દાણો રે કળિશુગ
 કમં વાળ્યો આટો આકો રે,
 એ પાધરો એક વાગ રે. કળિશુગ.
 તે મટે હેન કીજે રે,
 આલન આલિમન દીજે રે કળિશુગ.
 કળિએ કીધો પ્રવેશ રે,
 નાથ કરા કનેશ રે કળિશુગ
 નહિ મળુ નાખે જસા રે,
 હું અર્ધિ વા પાસારે કળિશુગ
 દાપર યારો પોરી રે
 વત એ જનમા જોરી રે કળિશુગ.
 નહેતિ રાગ્યનિ અભિસેખા રે,
 મળ્યા જુમ બે અદેખા રે. કળિશુગ
 આલ્યો રાગસભાય રે,
 ઉરિ બેગે નગરાય રે કળિશુગ.
 જોગીનો વેળ દાડો રે,
 રાગરીનો માગે રે કળિશુગ
 પુકેકે કુશળ એમ રે,
 છે જૂન રમતાનો પ્રેમ રે કળિશુગ.
 અનર્થનું એ મૂળ રે,
 ઉતર ચોગિ ને મૂળ રે કળિશુગ
 પોરી શતું કે હારે.
 એક પામે રાગ્યતમારું રે કળિશુગ.

કળિની સગને પુણ્યરથોડને, પાપતણી મ્મિત આવી રૂ
ઘૂત રમતા પ્રમાણ કીધું, આગળ વાત જે બારી રે

વળાણ

બાપિ પદારથ જૂપને, વેદનુ તે જલુ કટ,
ઘૂત રમતા બેઠો રાજન, કળિયે કીરો બટ રે.

કડકું ૩૦ મુ. રાગ મેવાડો

નળ રાજ્યએ ઘૂત આરંભ્યુ,	સત્ય થયુ સર્વ ફેલે જી,
નગરમાહે વાત જણાઈ,	ત્રાહિ ત્રાહિ કરે લોક જી
દમયતીએ નળને કહાવ્યુ,	જળદ બણી નવ જોશી જી;
એ વૃષભ વેરી છે કારમો,	રમતા રાજ્યને ખોરો જી
ગદા લોક નગરના વારે,	વારે ઘણુ પ્રધાન જી,
કળિજીએ શુદ્ધિ બટ કીધી,	કલુ ધરે નહિ કાન જી
બેઠા બંધો પણ કરીને,	બોલ્યો પુષ્કર રમ જી,
જે હારે તે રાજ્ય મુકી,	ત્રણ રૂં વનમા જાય જી
ત્રણ સવહર ગોપન રહેનુ,	વેળ જોગીનો ધરિ જી,
જો તે કદાપી ધનો પડે તો,	વનમાસ બોગવે ફરી જી
મહિમા મોટો કળિજીએ કરે,	નળને ગમતી વાત જી;
નળ કહે નાખો રે પાસા,	વરસ્યો રૂધિર વરમાત જી
હાહાકાર થયો પુરમધ્યે,	વાયુ અવગેલ વાય જી,
સત્ય વાદ્યે ઘૂત આરંભ્યુ,	અમક્યા ગ્રામ દેવત થ જી.
નાખ્યા પામા ને પુષ્કર હત્યો,	બેગે સિંહાસન જી,
ચોત નિ આણુ વરતાવી પુરમા,	કહે નળને જાઓ વન જી
વનકુળ પેહેરો વનમા રમીને,	વનફળનો કરો આહાર જી,
અકેકું વસ્ત્ર અંગે રાખો,	જિતારો શણગાર જી
સર્વ તજી એક વસ્ત્રજ પટેરી,	ઉઠ્યો તે નજરાય જી,
દમયતીને નરે કહાવ્યુ,	તુ જાજે પીયરમાય જી.
રૂદન કરતી રાણી આવી,	બાળક કહી હાથે જી,
શિર નામી સ્વામીને કહેજે,	મુજને તેરો સાથે જી.
શુભ દુ ખને કારણે રે,	એના નહિ રહેવાય જી;
દુ સેવાને સાથે આવીશ,	થાકે તો આપુ પાય જી.

કથ કહે હો કામની તું, આલ્યે મને જંજળી છ;
 સુખ દુઃખ સર્વે વેઠી વેશું, ટળવળિ મરશે બાળી છ.
 રોતી કહેછે કામની જોમ, હાથ દેહને વળગી છ;
 તેમ હું તમારી તારણી રે, ક્યમે ન થાઉં અળગી છ.
 વળણુ.

અળગી કરશે કંથછ, તો તનિય પ્રાણ તતકાળ;
 નળ કહે આવો વન વિષે, તો પિયર વળાવો બાળ રે.

કડવું ૩૨ મું રાગ મેવાડો

મેસાળ પધારો રેબાળક બાળુકા રે, માહારાં લાડક વાયા એ બાળ,
 નમાયાં થઇ વતો રે, સેહેજે મામા મામીની ગાળ; મેસાળ
 રૂદયામાં ચાપે રે, પેટને છેલું વેલું લાડ,
 હવે મળવા દોહલા રે, મળિયે તો પ્રભુજીને પાડ, મેસાળ
 થયાં માતા વોથાં રે, નહિ કાઈ કહે રૂડો સાય;
 રોશે હઈયું ફાટતે રે, હવે કાણુ ફરવરો હાથ; મેસાળ.
 ગુરુ સુરેવછ રે, તમારે જોએ છે રે તન,
 કહેજે મુજ માતને રે, કરે છવની પેરે જતન; મેમાળ.
 પુત્રિ જમાઈએ રે, કહેજે વનમાં પૂરો વાસ;
 કહેજે મુજ તાતને રે, લે વિજેગીનો તપાસ; મેસાળ.
 સુખન કરી આવડી રે, ફરી ફરી એ સુખ જોય,
 હાથેથી ન ઉતરે રે, દમયંતિ રાણી રોય; મેસાળ.

વળણુ.

રૂએ રાણી અતિ થણુ, પડે સોપ્યાં ગુરુ કરમાંય;
 વેળાબ્યાં બે બાળકાં, રૂગિ સાથે નજરાય રે.

કડવું ૩૨ મું. રાગ વેરાડી.

બાળ વેળાબ્યાં ત્રિપતિ સાથે, દમયંતિ કરે આર્કઠ;
 દાદાકાર થયો પુરમાહે, મળ્યાં મનુષ્યનાં રૂદ.
 પડો ચાન્ને પુઠકર પાપીનો, નળને કાથ ન રાખે,
 એક અંજળી જળ નવ પામ્યાં, જો ભૂમિયાં પુર આપે.
 બારણાં રે નળને દેખીને, ને પોતાના લોક;
 તરસિ દમયંતી જળ ન પામી, ફરે પડિયો મોખ.

એક રાત્રી રણાં નગરમાં,
 પુષ્પચોકની પુંજ લીધી,
 જહાં વાળ્ય સરોવર ફૂરા,
 રિધુ કળીશુગ આગળ જાંધને,
 ફળ જળ ને પત્ર ન પામ્યાં,
 વનમાં ફરતાં લાંબણ કરતાં,
 અકેકું પટકુંળ અંગે પેહેરું,
 પાપ પેંકજ-પત્ર જેવા ને,
 માનસરોવર આગળ આંબું,
 કળિશુગથી તે ફેક થયું નહીં,
 વારે વારે પાણિ પિયે ને,
 નર નારી વારીત્રીય થયાં પણ,
 સ્વામી કહેકે સંતોષ પામી,
 જઈ સરોવરમાં શોધી લાવુ,
 થોડા જળમાં પેહે રાગ,
 સાધુ રાગને શ્રમ કરતાં,
 આણીને અમળાને આપ્યા,
 નળ કહે આપણુ બે પ્રાણીને,
 બક્ષ ભારગના કરમાં સોપી,
 કળિશુગ સર્પ થઈ બિહવરાવે,
 નજે શ્રમ કીધો ધટિકા બે,
 પેલાં ત્રણ મછ વહેંચી લીજે,
 નળ આળ્યો નિરાશ થઈને,
 એટલે અંતરમાં દમયંતીને,
 અમૃતઆવિષા કર કૃષ્ણના,
 હાલ્યાં આલ્યાં એટલે મૂકી છાંજાં,
 ઘેલી સરખી મીનને કાજે,
 હવે સ્વામીને શો ઉત્તર આપિય,
 વીસે મુખે રૂએ દમયંતી,
 ચોદસ નાળે આંસુ ઢાળે,

આલ્યાં વહાણું વાળે;
 કળિ થયો સંધાતે.
 પાકાં ફળની વાડી;
 સર્વ મુકે ઉડાડી.
 રાણી કરે આંસુ-પાત;
 વહિગથા દિન સાત.
 કોમળ કાપા દાઝે;
 તીવ્ર કાંટા ભાજે.
 તેમાં દીકું પાણી;
 જઈ પીધુ રાય રાણી
 બેસે ને વળિ હોડે,
 કુધા પાપણી પીડે.
 બેશ થઈને સ્વહ;
 જ્ઞે જડે એક બે મછ.
 કીધુ ધીમરનુ આચરણુ,
 મીન મળિયાં તણુ.
 શામા કહે થયું વાર;
 શું ચાપ એટલા સાર.
 બૂપ ગયો બિજિવરાં;
 મછ નાસે અરાં પરાં.
 મછ ન મડિયું હાથ;
 વીચારે મન સાથ.
 તણુ મછ ઉપર ચિત્ત;
 થઈ આંબું વિપરીત.
 મછ સન્નિવન થયાં પળમાં;
 ઉડીને પેહાં જળમાં.
 પાણીમાં વેવલાં વીણે;
 રૂદન કરે સ્વર કીણે.
 નાથ આળ્યો તે નીરખે;
 જાણે આવણે બિંદુ વરખે.

સેતી પત્ની પનિમે દીરી,
ઠહે પાપણી શકે હું પાખે,
હું કુધાવુર ફરિને આળો,
ડાઢ ડાઢ મઠ ભોજન કીજે,
રહે કાઠને બોલી રાણી,
કુધા પાપણિયે મજ ખવરાવ્યા,
કહે નળ હસે શિખામણુ દીરી,
એકલૂત નરમનુ, ખીજે ન કર્યો,
બે વાના વાર્યો તે કીધા,
હુ ભૂખ્યો ને તે મજ ખાધા,
દમયંતી વીમાસણુ કળી,
સજીવન થયા ઉડી ગયા,

વળણુ.

નહિ માને રાજ અચરજ
આણુતેડી દમયંતી રાણી,

કંઠુ ૩૩ સુ. રાગ વેરાડી.

આગળ નળ પુઠણુ પ્રેમદા,
નળ તિરસમર હીંડ્યા કરે,
ખાધા મઠ હશે શકતી ઘણી,
પી રે પાણી વુ ફરી ફરી,
બે માર્ગ અવ્યા આગળે,
નહિ નારિ વુ હુ નહિ કથ,
મારી સાથે તને નહિ ગમે,
નાયજી અને કરજે ક્ષમા,
અયુક્ત આગ ચકાવે સીસ,
દેવતાનુ અને વરદાન,
હતિ વાત મમનિયે કહી,
આગળ પાછળ ચાલ્યા જાય,
ચોડિ પાખ ને માસન ઘણુ,
પખિમા ધણો દીસે જાર,

ફીકું મુખ થયુ દીન,
બસ કિધા તે મીન
રજ્યો પાણીમાય,
લાવ્ય પાપણી ક્યાય
પડે આસુ જાણે દાણા;
મ રહેસાયુ નહિ રાણા
પિાપ થયો આદાશ,
નારીનો વિશ્વામ
હાથે લિધુ દુખ માગી,
શુ પેટમા આગ્યજ લાગી
સમ ખાઈ જાણે જ્ઞાને,
કહુ તો રાય નહિ માને.

મોહુ ઉઠિ ચાલ્યો નળરાન,
પિયુની પુઠે જાય રે

સતિને અતર આપદા,
હર્ષકુ કાટે અળખા આખ્ય જરે
તોય દિડતા હારે પાપણી,
મઠ ખાધા છે પેટજ મગી
વિદા નારી કીધી નજે,
આ તારા પિયરનો પથ
પિયરમા પેટ બરિને જમે,
નધિ પીયરની મારે તમા
મજનિ વાત જાણે જગદીશ,
કા નથી જાણુતા રાજનન,
કળિજીવે નજે માન્યુ નહી,
કળિયે કીધી જગની કાય.
લવચાયુ મન રાજતણુ,
નર નારીનો પૂર્ણ આદાર

કાણુ પ્રકારે જગને દણું,
ઉદ્ધરાદિ કિધી. સુંદરી,
લાજ્યો સૂર્ય મિત્ર્યાં લોચન,
સ્વાદંદ્રિ પિણો મહારાજ,
પીતાંબર ઝલ્યું જૂપાળ,
બગનિ નિકટ ગયો તે રાય,
ધાઈ વસ્ત્રનો નાંખ્યો પાશ.
એક વસ્ત્ર પખી ગયો લઈ,
અરે દેવ તે એ શું કયું,
ગયું રાજ છત્ર મહિમા ધણો,
વિહંગમ વસ્ત્ર ગયોરે દરી,
પાછે પગને ગઈ ઝીઝન,
અકેદા છેડો પેહેરો ઉમે,
અન વિના અકરકિયાં ખાય,
મહાવન આવ્યાં નંખરા જાળ,
બેદાં બન્યો જઈ દુમ તણે,
કુખનિ વાત કિધી નયનવી,
હુધા અંગે રહી છે વશી,
નળે દીકિ સુતી સુંદરી,
કાણુ દિવસ આવ્યો શ્રીદરી,
વૈદર્ભી વસુધા પર પડી,
ધણે દોહલે વરી મેં એહ,
નખથી નિરખી જોયું મૂખ,
કળિ વળિ તેનું ચિત ફેરવે,
શી સગાઈ પર તનયાતણી,
પ્રીત છેહ દીધો જોણીએ,
મલિન મન એનું નિરધાર,
ન ધટે રહેતું એ સાથે મળી,
તો શમે રૂદ્યાની દાઝ,
બુદ્ધિ ભ્રષ્ટ મન રાગતણું,

ઉપર વસ્ત્ર નાંખું મુજતાણ,
નળ આવ્યો કાયા નમ કરી,
લાજ્યાં પંખિ ને લાજ્યું વન
યયો નમ મુકીને લાજ,
જેમ ધીમર કરમાં જાળ;
ત્યમ કળિજગ આવ્યો જાય.
પંખિ લેઈને ઉજો આકાશ,
બેદો નળ કપાળે કર દઈ,
વસ્ત્ર જાતાં કાંઈ ન ઉગર્યું;
ન રહો અંગે સૂત્ર-તાતણો.
દમયંતિ ન જોશો પાછું ફરી;
આપ્યું અર્ધ વસ્ત્ર સ્વામીન.
જાણે તિથે નાચાં એવાં શોભે;
સત્યને આધારે આપ્યાં જાય.
ત્યા થઈ ગયો સંધ્યાકાળ;
સુદિ પત્ર પાથરિયાં નળે.
દમયંતિ નિદ્રાવશ હતી;
મુખ જાણે પુનમનો રાશી.
મુક્યો નિશ્વાસ નેણું ભરી;
એ દુખે પ્રાણુ નહિ જાપ નિસરી.
દુખ નહોતું દિહું અધધડી;
રૂએ રાજ જોઈ જોઈ દેહ.
ત્યારે લાગ્યું મનમાં દુઃખ;
રાજ મનમા દેપ મેળવે
દુષ્ટ દમયંતિ એ પાપણી;
મુજવિના મછ ખાધાં એણીએ.
કો સમે કરે મારો આહાર;
રાયને બુદ્ધિ ઉપજાવે કળી.
મુકું એકલિ વનમાં આજ;
કળિનો પ્રેયો કોધ્યો ધણું

મનમાહે આરાઠ ન ગણે,
ચિર ફાડુ જે બળ ઠગી,
છરિ હોય તો તો છેડું પટકુળ,
નગે લીધું છુરીકા શસ્ત્ર,
કટકા જે પટકુળના કરી,
ગયો ડગવા માતજ બરી,
રિમામણુ નળ મનમા કરે,
વરી મને દેસને પરહરી,
ત્રિનોઠ મોહનિ માનની,
ન ધટે મૂકી જાતુ મને,
દોહું મૂખ અતર પરજળ્યો,
કળિ તાણે વોટ વનતણી,
વિચાર પારિનિવીમા પડ્યો,
સાતઘર આઠો ફરિ ફરિ,
પ્રમળ બળ કળિજીગતુ થયુ
સ્વર્પ કસુકિને તજે જેમ,
વૃક્ષ જેમ ખતને પગદરે,
જોડુ વમનતુ હોય અજ,
પા સમે મને મારે નેટ,
એવુ કળિને મેની ડોટ,
ત્યા લગે ધાયો જૂપાળ,

એક વસ્ત્ર પેહેયું જે ગણે;
ચાય શબ્દ બગે મુ રી
કળિ થયો કાતુ અનરથ મૂળ;
વચ્ચેથી વેહેયું અર્ધું વસ્ત્ર
નગ આલ્યો મુકી સુદરી;
પ્રીત સામાની સાબરી
વનમા એકનિ ફાટી મરે,
વર્ગ વનમા માથે નીમરી.
કમ સહે વેદના ર નની,
આઠો નગ દમપંતી કને
મછ સભાગિ પાછો વળ્યો;
પ્રેમ તણે દમયંતિબણી
આવન જાવન હિંડોળે ચલ્યો;
તજિ ન જાય સાધુ શુંદરી.
પ્રમ બધન વૂરી ગયુ;
નગે દમયંતી તજી તેમ
પુનરપિ અગિકાર ન કરે;
તેરિ મારે એ સ્ત્રી જન.
હુપે વહાણુ એને પેટ;
ઉવાટે આલ્યો સાસોઠ
રહ્યો જ્યા થયો પ્રાત કાળ

વળણુ

પ્રાત કાળ અરણુ ઉદે, ત્યા લગે ધાયો અવનીશ,
જાગ્યુ રહે થયુ દુખ ઉદે, દીગે જ્યારે દીશ રે

કંડકુ ૩૪ મુ રાગ રામઝી

નજરાય જળ નથજે ભરે, કરે ત્રિવિધ વિવાહ;
વ્યકુળ અગ પોતાતાણુ, અનિ પાજડે આપ
વેદર્થિ વામા ઠક રામા, એકની વનમધ્ય,
બધ ધરો ને ફાગી મરને, જીયાનિ ટળી અવધ્ય.

નહિ મળે ફરી કાકિવાસ્તરી,
મનગમતી બોલ દમયંતી
વિશ્વમોહની સૃષ્ટિ દોહની,
રે મુગ્ધવલ્લભ દર્શન દુર્લભ,
રૂઢન કરતો વનમાં કરતો,
કળિયે ચરણુ ધગગુના છુંસા,
વક્ત્રગળ બૂપાળ વળગ્યો,
મોહધારણ કરમ કાગણુ,
રાયજી વિલપે ઘણુ કંપે,
કુખુર્દિ આંધિ વાત લાવી,
અજગર નાગ વરે વાધ છે,
કરડાં કોતર મિહના ચર,
દોહવે પામી મેં ગજગામી,
સ્વયંવર સાથ સાબળી ગાય,
કાણુ નેત્ર લૂએ રામ રૂએ,
જો પ્રેમજળ મુકાવ્ય નળ,
સાંભળિ વાણી રાધિ ગણી,
હરખ ભરાયો સ્વરે ધાયો,
પાડે બરાડ બળે દવાડ,
દયાસિંધુ દીનબંધુ,
વન્દિ વરદાન ગયો રાગન,
આપ્ય પ્રાણુ હો ગુણગાન,
વિવધી ન જીધો નાગ લીધો,
ખાદિ ચડાવી મુજો બહાર લાવી,
પુણ્યરતોડ માયા પાળિ વાચા,
પુછે એમ નગ દોયો સખળ.

વાલુળ

વૃત્તાંત કહે બાઈ કાણુ છે,
સર્પ કહે રામ સાબળો,

શે ઉપનો વિખવાદ;
નજો માંજો સાદ.
મુંદરી સુખણુ;
બોલ્ય પિયુના પ્રાણુ
આવ્યાની જોતો વાટ;
વન કીડું નરેડા.
ને રૂએ તે રૂયાકાટ;
કહે ભુજ દેઈ લનાટ.
સંભારે સુખસ્તેહ;
અન્યાયે દીધો છેહ.
દાશણુ વનની હવ;
શામા કાટી મરશે સઘ.
દેવ ગયા નિરમૂખ;
તે સર્પ પામશે સુખ.
એવે શબ્દ સાબળ્યો ગાદો.
બળતાને બાહુર કાદો
શેઈ શેઈજેહો સ્વર;
વીરસેનનો કુંવર
તરફડે મોટો બ્યાળ;
મને કાઢ નળ બૂપાળ.
નાજે કિધો નમસ્કાર;
હું કરિશ કાઈ ઉપકાર
જોજન દેહ પ્રમાણ;
સાતાપાગ્યો પ્રાણુ
મળ્યો વૈદર્ભકાંત;
એને કહે ખાડી વૃત્તાંત.

પામ્યો બહુ પરિતાપ;
મને હવો રૂપિતો શપ્થ રે.

કડવું ૩૫ સું. રાગ દેસાખ.

ખોલ્યો નાગ કરી પરણામ,
 પ્રાચીન કર્મે પામ્યો સંતાપ,
 વિમાન જાતું હતું સ્વર્ગભણી,
 કુતકારિ નાંખી વિષજ્વાળ,
 પાપી તે નાંખી વિષલહર,
 બહુ કાળ તું અવનીમાંય,
 મેં કહ્યું શાપ દોષો તે ખરો,
 વનિહ વેદના દોહલી છે ધણું,
 પુણ્યશ્લોક બહાર કાઢશે.
 તે દિનનો દામુધું અહીં,
 તે તમે આજ કુખ ટાળિયું,
 એવું કહિને સર્પજ ધરો,
 લાગિ વિષજ્વાળા દાઝ્યો જૂપ,
 કાળજયે શામતા વિશેષ,
 છતે દાંતે ડાઘાં ડાઘાં મળી,
 નળ કહે ધન્ય કહુકુમાર,
 મેં તને આપ્યું જીવનદાન,
 નાગ કહે રમે કુખ ધરો,
 શુભ રહેવું સંવત્સર ત્રણ,
 આ ત્રણ વચ્ચે આપું છું જૂપ,
 પેટ્ટરિ જોયાં પરિક્ષા કરી,
 નળ હરખ્યો થયું દિવ્ય કામ,
 જૂપ વ્યાળ બે થયા વિદાય,
 દેખિ માણસ ખસે અરાં પરાં,
 જે જે માર્ગ મહીપતિ પળે,
 હસે લોક રૂપે લીક વાળી,
 રાજસભામાં રાજ ગયો,
 હસિ સભા હસો રૂપધર્મ.

મારું કરકોટક છે નામ;
 સમરપિયે મને દિધો શાપ.
 અચાનતા જાગી મુજતણી;
 દાધા રૂપિ ને ચડિયો કાળ.
 બળજે દવમાં અવની ઉપર;
 બોગવ કુખ પણ જીવ નહિ
 મને શાપનો અનુમહ કરો
 કહ્યું દર્શન યાશે નળતણું.
 તને શાતા પમાડશે;
 શત સહસ્ર વરસ ગયાં વ
 પુણ્યશ્લોક સત્ય પાળિયું;
 કરકોટક નળને ડરો.
 કાળિ કાયા થયું કુબકુ રૂપ;
 વાંકું મુખ પેચવણું ફેશ.
 નિસરિ ખુશ કટિ બેવડિ વ
 ધણો રૂડો કિધો ઉપકાર.
 તે કિધો મને શાહિ સમા
 જોતાં એ ઉપકાર છે ખરો
 કો નહિ એળખે એણે વ
 પરિધાને યાશે મુળ રૂપ.
 તતક્ષણ દેહની કાંતિ ફરી;
 નાગે બાહુક ધરિયું નામ.
 અયોધ્યા ગયો નૈવધરાય;
 ધાય બાહુક પુંડે છોકરાં.
 ત્યાં ત્યાં માણસ જોવા મળે,
 નાંખે કાંકરા પાડે તાળી.
 પ્રતિદાર સાથ અશિને રલો;
 વિધિયે આ ક્યાં નિર્મ્ય વર્ણ.

દાર્ય કાળજી જાણૂં ફળ,
કહો કોણ છો સ્વરૂપ ધામ,
નગ કહે મારૂં બાહુક નામ,
હું અશ્વમત્ર જાણું રાજન,
કહે રત્નપર્ણ મોહું કારણ,
નળ ધન વિના જાણે નહીં,
હું નળનિ કરતો સેવામ,
કો સમે પ્રકાશિ બધુતા તેહ,
નૈવધપતિ તો વનમા ગયો,
આબ્યોહું રહેવા તમ કને,
નહીં કરે હું નીચું કામ,
રામજી હું તમને નહિ નમું,
રાગ કહે રહો જેમ તેમ,
દીધો હયપતિનો અધિકાર,
જદપિ માન તે પામ્યો ધણું,
હયરાળામા જમીને રહ્યો,
છે વિજેગની વેના ધણી,

આતો રૂપે જાણે બિજો નળ;
ક્યમ આવલું પડ્યું આ ગામ.
આબ્યો ઉદર ભરવાને કામ;
જેડુ એક દિને શત જોજન.
આ રૂપ ને વિદ્યા અમાધારણ;
મત્ર પ્રાપ્તિ તને કયાયિ થઈ.
મત્ર પાઠ કરતા નળરાય;
ત્યાયિ વિદ્યા હું પામ્યો એહ.
તે દુખે બળી આવો હું થયો;
અત્ર વચ્ચે આપજો મને.
નહીં ધરાવું સેવક નામ,
સ્વયંપાક કરીને જમું
વિદ્યાવાન જવા દેઉં કેમ;
સેવક માત્ર કરે નમસ્કાર.
પણ કહેનાય દાસત્વપણું;
અશ્વપતી તે રાગ થયો.
નિત્યે સુએ રહેઠક એક બણી,

*શ્લોક: સ્વાગતાવૃત્તં.

આતપે ધૃતિમતા સહ વધ્વા, યામિનો-વિરહિણા વિહંગેન;
સૈહિરે ન કિરણા હિમરશ્મેન્દુ સ્વિતે મનસિ સર્વ મસહ્યન્.

સાપાર્થ વસંતતિલકા હંદ

જે અકચક દિવસે વહુ સાથ રાખે, તે સગ રમ રમતા રવિતાપ સાખે;
રાતે વિજેગયકિ અદ્રપ્રકાશ ખૂએ, જો દુઃખ હોય દિનમા કશુએ ન રૂએ.
રાગ ચાલતો.

એવુ કહિને કરે શપન, વિરમય યાપ પાડોશી જન;
બાળક બિહામજો આવી વરયો, કદુપને રિયોગ તે કરો.

કહ્યુ ઉપ મુ રાગ દેશાખ

બોલ્યો નાગ કરી પરણામ,
 પ્રાચિન કર્મે પામ્યો સતાપ,
 વિમાન જાતુ હતુ સ્વર્ગભણી,
 ક્રુતકારિ નાખી વિપજવાળ,
 પાપી તં નાખી વિપલહર,
 બહુ કાળ મુ અવનીમાય,
 મેં કહ્યુ શાપ દીધો તે ખરો,
 વન્હિ વેદના દોહલી છે ધણું,
 પુણ્યશ્લોક બહાર કાઢશે
 તે દિનનો દાબ્રુધુ અહીં,
 તે તમે આજ કુખ ટાળિયુ,
 એવુ કહિને સર્પજ ધરો,
 લાગિ વિપજવાળા દાઢ્યો ભૂપ,
 કાળજીપે શામતા વિશેન,
 છતે દાતે કાયા ગયા મગી,
 નળ કહે ધન્ય કહુકમાર,
 મેં તને આપ્યુ જીવનદાન,
 નાગ કહે રખે કુખ ધરો,
 શ્રમ રહેવુ સવાસર તણુ,
 આ તણુ વચ આપુંધુ ભૂપ,
 પેહુરિ જોયા પરિક્ષા કરી,
 નળ હરખ્યો થયુ દિવ્ય કામ,
 ભૂપ વ્યાજ બે થયા વિદામ,
 દેખિ માણસ ખસે અરાં પરા,
 જે જે માર્ગ મહીપતિ પળે,
 હસે લોક રૂપે લીક વાળી,
 રાજસભામા રાજ ગયો,
 હસિ સખા હસો રણપણું,

માર કરકોટક છે નામ,
 સમરપિયે મને દિધો શાપ
 અશાનતા જાગી મુજતણી,
 દાધા રૂપિ ને ચડિયો કાળ
 બળજે દવમા અવની ઉપર
 બોગવ કુખ પણુ જીવ નહિ
 મને શાપનો અનુગ્રહ કરો
 કહ્યુ દર્શન યારો નળતણુ
 તને સાતા પમાડશે,
 રાત સદસ વરસ ગયા વ
 પુણ્યશ્લોક સત્ય પાળિયુ,
 કરકોટક નળને ડરો
 કાળિ કાયા થયુ કુખકુ રૂપ,
 વાકુ મુખ પચવણું કરા
 નિસરિ ખુધ કટિ બેવડિ વળી
 ધણો રૂડો કિધો ઉપમાર
 તં કિધો મને શાહિ સમાન,
 જોતા એ ઉપકાર છ ખરો
 કો નહિ ઓળખે એણે વર્ણ,
 પરિધાને યારો મુળ રૂપ
 તતક્ષણુ દેહની કાતિ ફરી,
 નાગે બાહુક ધરિયુ નામ
 અયોધ્યા ગયો નૈવધરાય,
 ધાય બાહુક પુઠે છોકરા
 ત્યા ત્યા માણસ જોવા મળે,
 નાખે કામરા પાડે તાળી
 પ્રતિહાર સાથ ખશિને રવો,
 વિધિયે આ કયા નિર્મ્યુ વર્ણ

હાર્ય કાજળ જામૂ ફળ,
કહો કોણ છો રાંધે પામ,
નળ કહે માર્ગ આહુક નામ,
હું અશ્વમત જાણું રાજન,
કહે રત્નપથ્ય મોટું કારણ,
નળ ધ્રુવિના જાણે નહીં,
હું નળનિ કરતો મેવાય,
કો સમે પ્રકાશિ બળુતા તેહ,
નૈવધપતિ તો વનમા ગયો,
આલ્યોહુ રહેવા તમ કને,
નહીં કઈ હું નીચુ કામ,
રાયજી હું તમને નહિ નમું,
રાગ કહે રહો જેમ તેમ,
દીધો હયપતિનો અધિકાર,
જદપિ માન તે પામ્યો ધણું,
હયશાળામા જઈને રહ્યો,
છે વિભેગની વેદના ધણી,

આતો રપે જાણે બિજો નળ;
ક્યમ આવ્યું પડ્યું આ ગામ.
આલ્યો ઉદર ભરવાને કામ,
જેહુ એક દિને શત જોજન.
આ રપ ને વિદ્યા અસાધારણ;
મત્ર પ્રાપ્તિ તને ક્યાયિ થઈ.
મત્ર પાઠ કરતા નળરાય,
ત્યાયિ વિદ્યા હું પામ્યો એહ.
તે દુએ જળી આવો હું થયો;
અજ વચ આપજો મને.
નહીં ધરાવુ સેવક નામ,
સ્વયંપાક કરીને જમુ
વિદ્યાવાન જવા દેઉં કેમ,
સેવક માત્ર કરે નમસ્કાર.
પણ કહેરાયુ દાસત્વપણ્ય;
અશ્વપતી તે રાગ થયો
નિત્યે મુએ રસોક એક બણી,

*શ્લોક: સ્વાગતાવૃત્તં.

આતપે ધૃતિમતા સહ વધ્વા, યામિની-વિરહિણા વિહગેન;
સેહિરે ન કિરણા હિમરશ્મે-દુઃખિતે મનસિ સર્વ મસદ્દમ્.

ભાષાર્થ પસતતિસકા ૭૬

જે ચક્રાક દિવસે વહુ સાથ રાખે, તે સગ રગ રમતા રવિતાપ સાખે;
રાતે વિભેગથકિ ચદ્રપ્રકાશ ખૂંચે, જો દુઃખ હેય દિનમા કશુએ ન રમે.
રાગ ચાલતો.

એડુ કહિને કરે શયન, વિરમય થાય પાડોશી જન;
માળક મિહામણે આવી વરયો, કડુપને રિયોગ તે કરો

જીએ સુકૃત શુ કર્યું,
વાર થયુ જે વિપત્તિ પડી,

જેણીએ આ પુતળુ વધું;
આ ભૂતથી છૂની બાપડી.

વળણુ.

બાપડિ છૂટી લોક કહે,
મહદશ્ય કહે યુધિષ્ઠિરને,

રહ્યો રાખને રીઝી,
હવે દમયતીની શી ગત્ય હવી.

કડવું ૩૬ મુ. દોહરા.

સ્વપનુ આબ્યુ નારિને,	મુકી જાયછે નાથ,
હુડી અચાનક અંગના,	મહવા પ્રભુનો હાથ.
થાય ફરિ ફરિ ગાબરી,	જૂએ ચારે પાસ,
અબળાના રૂદય દામળા,	હુ બિહું તમારે હાસ
જોયુ વન ફરી ફરી,	સમ દેઈ છીરો સાદ,
નખોત્યો નાથ નિરાશ થઈ,	પછે રેતી ગાઢે નાદ.

રાગ આર.

અમે અબળા માણસ બીજે,	ન છીજે હાસ,	હો નળરાય
કેમ ધીરજ ધરું નારી,	તમારી દાસ,	હો નળરાય
રાત્ર અધારી તો અમારી,	વલે શી ચારો,	હો નળરાય
તમ ચરણ ફરી આણ,	પ્રાણ મારા જાશે,	હો નળરાય
અદિયા બોને સાવજ નાગ,	વાધ ને વર,	હો નળરાય
બોનો હું રહિશ કથમ,	સમ હું મરું,	હો નળરાય
હાથ હાથ જાઓછે હાડ,	રાડ થાશે કામ,	હો નળરાય
શ્રમ રહ્યા ન આવે દયા,	દેખી આશ આસ,	હો નળરાય
તમારા પગલા ન દેખું કંઈ,	પથ કેમ લઈ,	હો નળરાય
રાત્ર અધારી બપોર,	રચાનક કથમ રહું	હો નળરાય
નૈપરાયનણી જે ગણી,	તાણો રાય,	હો નળરાય
પ્રણુ અંગ અવેવ મારા,	તારા જોય,	હો નળરાય
થઈ પેલી સરખી ચાને,	વાજે તરછોડી,	હો નળરાય
મેહુ વનહું માડ્યુ જોડુ,	રેડુ મુક્ય છોડી,	હો નળરાય
વલવલતિ વૈદર્ભી વાગે,	ડગાટે બરી,	હો નળરાય
કેલે સ્વામી જે કારણ શુય,	હુંમ પત્તરી,	હો નળરાય.

વાલાજી ન દીજે હેલ, નેહ વિચારો,
આ તો કમં વાળ્યો આંક, વાંક શો મારો,
વળણુ.

હો નળરાય
હો નળરાય

શેઠ મારો અપરાધ સ્વમી, દારણુ વન મૂની ગયા;
અહ્ય બ્રાંતિયે હુ તજી, અંતર નહિ ઉપની દયા.

કડબું કડ મું રાગ રામગ્રી.

વૈદર્ભિ વનમાં વલરયે	અંધારી રાત;	
ભ્રમનિ ભય પામી ધણું,	એકલડી જાત્ય;	વૈર્ભિ.
રમનાયે નામ દે નળતણુ,	જાપ જાપની જાપ;	
શુધ્ય નયારે શરીરની,	ભાગે કાટા પાપ;	વૈર્ભિ.
ચૈર્ધ રોઈ રાતી આખડી,	ખુટ્યું આમુનુ નીર;	
નયણે ધારા બે કરે,	વહેટે રૂધીર;	વૈદર્ભિ.
હોંડંતી તે આખડે,	વાજે પાપમા ઠેસ;	
ચાલતી ઊભી રહે,	જરાય કાટામા દેસ;	વૈર્ભિ.
અંગે ઊઝરડા ધણા,	કરે શોષિત ધાર,	
ઓ ના ઓ ના બોલતી,	બિજો નહિ વિચાર;	વૈર્ભિ.
ઉંઘાં કાતરે ઉતરે,	ચડે ગિરી ગરાડ;	
અશુધે ઉર ધડકે નહિ,	પાડે વાઘ બરાડ;	વૈર્ભિ.
વાંકિ વાટે ટિંબા રેકરા,	ભયાનક ખોલ;	
રાક્ષમાં સાપજ કુરવે,	ધણુ ધૂનવે ધોલ;	વૈદર્ભિ.
રાખ્દ પથ પખીતણા,	ન પડે કાઈ પ્રાણ;	
વર વણિયર બિહાવે બહુ,	ધાય પુડે રીડ,	વૈર્ભિ.
ચકર રોઝ ઊકાગા,	ચિતગ દેહે કાળ,	
કાલુનાદ હોયે ધણા,	બહુ બોલે શિયાળ;	વૈદર્ભિ.
આંખા આંખલિ લોંબડા,	એખસા હે અપાર;	
સોરજ સોરજી સોરજી,	કરે કંચ ન માર,	વૈર્ભિ.
એરે ખાખર ને કાચડી,	કાંટાળી ચોર;	
બારગિયા બીદામણા,	તાં ઝાઝી બેર;	વૈર્ભિ.
આખડી પડે છે મુંદરી,	ચરણે વેલાં પિરાય;	
છૂટા કેસ કામતીતણુ,	ચાખરે કડીમા બરાડ;	વૈર્ભિ.

અયગયે વૃક્ષ અગશ્ય,	મુકે કાટામા પાય,	
શુદ્ધ નથીરે શરીરની,	ભજતી નગરાય,	વૈદર્ભિ
દિવસ રણજી ત્રીઝે નહોં,	એવું જાનું અરણ્ય,	
દમયની ભૂલી પડી,	દહાડા થયાઝે ત્રણ,	વૈદર્ભિ
અન્ન ઉદક નહાતું નહોં,	બેસવું ન શયન	
ત્રણ દિવસ એમ રહિ ગયા,	ભમતા તે નન,	વૈદર્ભિ

વળણુ

ભમતા વન તપ ભામની,	ત્રણ દિવસ ગયા વહી,	
વાટ ધાટ ટ ગામ ઠામ,	પ્રેમના મર્ષિ પામી નહોં	
કહણુ ઉઠ મુ રાગ રામચી		
ભૂલિ ભમેઝે ભામની,	નૈયનાયની નાર,	
હો નગ હો નગ બોનતી	ભિમ રા રકુમાર,	ભૂલિ ભમેઝે
ધાવાયુ કાજળ આશુએ,	વેદનાએ વ્યાકૂળ,	
અરધ ઊધાડી દેહડી,	નાયે શાડયુ પટકૂળ,	ભૂલિ ભમેઝે
એવે દિહો એક ચીતરે,	ધરિ ધીર ઉલટ	
પૂછિ ભાગ ભૂખાળની	તારા સરખી છે કટ,	ભૂલિ ભમેઝે
શાદુલ દીઠો વનમા	વૈદર્ભિ પુછે વહાલ,	
નૈયધ દેશી વાટે મળ્યા,	તારા સરખી છે આન	ભૂલિ ભમેઝે
સાવજ યાયે ગાબરો	ભયથી નશિ જાય,	
વનદેવી મને જાલશે,	પશુ ધણુ કપાય,	ભૂલિ ભમેઝે
પૂછયુ ઠાયા કુમને,	તારિ ગગને ગર્ધકાળ,	
તરપતિ જે મારી વની,	કહોં દીસે ભૂખાળ,	ભૂલિ ભમેઝે
ઉત્તર કુમ આપે નહોં	તેમ રાણી રાય,	
પુણ્યરતોમ મને પરહરી	શત્રુ થયુ સર્વ કોય,	ભૂનિ ભમેઝે
અજગર પચોઝે તામ્રમા	વિકાસો મુખ ભાગ	
દમયતિયે પ્રીજ્યો નહોં,	મેલ્યો મુખમા પાગ,	ભૂલિ ભમેઝે
ચરણુ મળ્યો જાનું લગી	વિખ અડિયુ શરીર,	
પડિ જે અ માદ નળો કરે	મુમે પડી રી-	ભૂલિ ભમેઝે
અજગર આનદ પામિયો,	ભયુ અડિયુ ભક્ષ,	
વૈદરખી ધણું વનને	ઠાયા અડિ ગા અક્ષ,	ભૂનિ ભમેઝે

કોં તો કાંટા પડ્યા,	મુખે પડિયો શોક;	
મરણ સમે માર કા નહો,	રસનાયે પુણ્યરસો;	મુનિ ભમેડું
રેતી ગણી માંજગી,	પારધિ આઝ્યો ધાઈ,	
પગ અજગરના મુખમાં,	શામા દીડી માધી;	મુનિ ભમેડું
પારધિયે અજગર મારિયો,	કુલ્હડીને ધાય,	
જુગત કરી મૂકાવિયો,	નગપતિનો પાય,	મુનિ ભમેડું
વેદજાનિ વિષ ચણુ નહો,	વાસવતું વરદાન;	
કરતળ વામ સુધાતલો,	દેહ રહિ પરમ નિરાન,	મુનિ ભમેડું

વળણુ.

દેહ રહિ પરમ નિધાન કે, હળાહળ ગયુ ઉતરી,
કહે બટ પ્રમાનદ પછે, શું કુખ પામી સુંદરી

કહ્યુ કેટ મું. રાગ મારૂ.

વિષધર માયો વાગે આરી,	મહેવા મુલુથકી મૂકવી;
આધે અજગર લીડો હાયે,	આધ્યો દમવતિ તેડી સાયે.
પારધિ હોડ્યો જુગતે છતી,	જાપ દમવતિ બિહિતી બિહિતી;
ગયો એક સરોવર તીર,	પ્રજ્ઞાવન કિંધુ સર્પ શરીર.
દેખતા દમવતિ પ્રત્યક્ષ,	આધે અજગર કીડો બક્ષ,
મુખનુ પાસુ તે રહેના દીપુ,	બાકી શરિર તે બોજન કીધુ.
દમવતિ તો વિરમય દવી,	આ તો વાત દિડી એ નની;
પારધિ કહે હો નારી,	તમે દીડી વિચા અમારી.
મનનિ ખટપટ સગળા ળાડે,	પ્રેમ કટાક્ષ મુજ પર માડે,
હું તો પારધિપતિ હુ વ્યાધી,	પટરાણી કરે બને લાધી
એકલા આવ્યા આણી દશે,	કા ન બોલો રણારસે,
પણ માત તાત ને રવામી,	વન નિસર્ગો વેરાગ પામી
કોણે વચન કહ્યુ રે કવરણુ,	કા અગર અગે અરણુ,
શુ નગ નગ મૂખે જગો,	છો કલા ને ઘેવામા ખપો
જદર્પી કુખ વમને પડિયુ,	પણુ ભાગ્ય મારે ઉવડિયુ,
એમ કહિને ગયો અર્થ કરણ,	ત્યારે અમળા લાગી એસરવા.
ધરો રાહુ ચઢને આપે,	તેમ દમવતિ ચરચર કાપે;
મા બરિશ ઓરેડું ઝગ,	મુજ પર તુડી પડશે ખગ.

હું તો બીમકરાયનિ બાળી,
હું તો દમયંતિ નળની નારી,
એતું કહિને પારધિ ધશિયો,
મૂરખ કહ્યુ માન રે માર્,
ઉપકાર તારો હું જાણું,
બળ મા કર તું મુજ સાથે,
કેમ જાવા દેઉં ભોળી બામ,
હુમાં શો અવગૂણજ દેખો,
મારે મંદિર સ્ત્રી છે તરણ,
આપણુએ જીવ જીવશું જડિયા,
ચનાર હશે તે દેધશ ચાના,
મુખે પારધિ વંશમાં વરનો,
લક્ષણ્યંતિ મને લોભાવો,
અજ વસ્ત્રે નહીં દમ્ભાવો,
બક્ષ દુઃખ ન ધરશે ચિત્ત,
જિયું જોઈ કહે ધન્ય વિધાતા,
મારી કર્નદશા છે ચડતી,
દેવ નહિ પામ્યા અપ કરતા,
તૃણનો મેરૂ ને મેરૂનો તરણ,
ભોગવિ ન શક્યો નૈપધસ્વામી,
શું નળ નળ જખના લાગી,
શે લોભે લ્યો નળનું નામ,
ખોસો આધાર પ્રાણજીવન,
ક્રૂષે સતિયે સંભાળ્યુ સત્ય,
વીકલજી ચડજે વારે,
છે વિપત સમેના શામ,
આપ્યું પદ ધ્રુવને અવિચળ,
રાખ્યો પ્રલ્હાદ વમિયા ચંબ,
સત્ય દોષ સદા નિર્દતર,
વ મૂડ્યો દોષ નળ મનથી,

અલ્યા હું નહિ સુકવાવાળી;
પારધી કહે ભાગ્યદશા મારી.
અબળાને કોધ મન વશિયો;
હો જમપુરના વટેસાર.
તે માટે હું દયા કાંઈ આણું;
મુરખ મરણ ચડ્યુંછે માયે.
મુજ વિરહીતણા વિશ્રામ;
મને શા માટે જીવેખો.
તે રહેશે તમારે ચરણ;
કાણુ સુકૃતથી સાંપડિયાં.
પણુ નહિ દેઉં તમને જાવા;
હું નળથી નથી કાંઈ નરતો.
પૂરિ વાસ સદન શોભાવો;
હ્યો ગૃહસ્થાશ્રમનો લાવો.
શત પશુ વેધુહું નિત્ય;
મને દમયંતિનો દાતા.
વેદર્થી પામ્યો રડવડની;
મને વાર ન લાગી વરતાં.
તારી લીલા અશરણુ શરણુ;
નજો ખોઈ નારી જ પામી.
પહેર નિશાયે ગયો ત્યાગી;
જેણે દુષ્ટિયાં કીધાં આમ.
ધાયો દેવાને આર્ચિગન;
રોઈ સમર્થ કમળાપત્ય.
હું તો રદિધુ તમ આધારે;
મધુસૂદન રાખો મામ.
માહથી મુકાબ્યો મદગળ;
રખે કરો હું વેળા વિનખ.
અસત્યથી હોઉં સ્વતતર;
જો કુદદે જોયું નહિ અન્યથી.

આપતકાળે રહી જો હું સત્યે,	સુખ સમે રહી શુભ મત્યે;
પય મહાભૂત સાક્ષીમાન,	ન સુકી રોડ નળનુ ધ્યાન
સત્ય બળે હું દેઉં છુ શાપ,	ભરમ થાળે પારંધી આપુ;
વાઙ્મનીસર્વું મહેવાને મુખથી,	અમિ લાગ્યો પગને નખથી
સ્તવન કીધું બેઉ કર જોડી,	જોતામાહે થયો ગળોડી;
પ્રેમતા પામિ અતિ પરિતાપ,	ઉપકારીને દીવો શાપ.
જદપિ વ્રત આર નર બાગ્યુ,	પણ લોકિક લાગન લાગ્યુ
લોકને પારંધીનો મદેહ,	માટે પાહુ હુ મારી દેહ.
પ્રાણ ત્યાગે હું બિહિતી નથી,	કંઠ પાશ ક્યો કેશ મુથી;
ગાળો કરિને ઘાસ્યો કંઠ પાશ,	મનમા ચોંતવિ એરી આશ
વિષ્ણુ કને વર માગિને મર,	નળનિ દામી ચર્ધ અતર,
એવે કળિજુગે વારું મન,	કર કૌતક હુ ઉતપન
મરણથી ઉગારી લીધી,	એરી કળિજુગે માયા કીધી;
તાપસ આશ્રમ દીઠી વાડી,	ગર્ધ દમયતિ કાસો કલાડી
નમ દિગંબર છે મહત,	ગર્ધ પાસે ને હરખ્યુ અન,
બોલ્યો કળિજુગ નાનિકા મહી,	મહ માટે પ્રીતજ ગર્ધ
શકે બિમકસુતા દમયતી,	તનિ નાચે દિડે ભમયતી;
અત્પ અપરાધની જાતે,	ક્રમની તનિ દીધી કાતે
દમયતિ આનેદી અપાર,	જોગિ જગદિશનો અવતાર;
કરિશરિને પાગે નમે,	નળનુ પ્રજા કરેને તમે
સુનિ કહે નળરાય છે ક્ષેમ,	પણ તુજ ઉપર નથી પ્રેમ;
નળ નરિ શોધેછે અન્ય,	તુ કરેને જો ઉપજો મન.
હરખ્યો પ્રેમદાકેસો પ્રાણ,	મારા નાથને છેરે કપ્યાણ,
લક્ષ નારી કરે સન્નન,	પણ મારે તો નળનુ ધ્યાન
દરિ દામ થયો જાણિ નળ,	નારિયે લિધુ જળ ને કળ;
પામિ વિરામ કીધુ સયન,	નીક્રાવરમ યષ્ઠ સીતન

વળણ.

નળસ્ત્રી નીક્રાવરમ યષ્ઠ,	આજ્યો સ્વપનમા પુષ્પસયોક;
ચાર ધટિકાયે જાગી ચતુરા,	યષ્ઠ તાપસ વાડી ફેક રે

કંઠકું ૪૦ મું. રાગ મલાર.

ભીમક સુતા જર્ગી કરીને, ચારે પાસે જ્યેષ્ઠ રે;
 નહિ તાપસ વન બીજામણું, પછે નળની નારી રાય રે.
 હું પાપણીને પગલે કરીને, મુનિયો' મૂઝ્યો ક્ષમ રે;
 કોણ કૃત્ય મેં આચર્યો જે, વિષત પડીછે આમ રે.
 હોડે સાદ કરતી સ્વામીને, ત્રિભુવન-નાયક નર રે,
 ગગને રહી હરખે ઘણુ, જે જીવેખ્યા અમર રે.
 લક્ષણવંતે સૌક હસાળ્યા, સ્વપ-રના શત્રુ સર્વ રે;
 આજ રિપુને વહી જાયછે, કૌતકકેઈ પર્વ રે.
 એવું જણી મારા નાયજી, મુજ દાસીનિ લ્યો સભાળ રે;
 હો ત્રિહંગમ વેવિશાળિયા, મને મૂકી નળ ભૂપાળ રે.
 હો વજ્રાવતિ મારી માતા, માફ દામ્ય ઉનાડું ગાત્ર રે;
 હો ભિમક મારા તાતજી, શાધિ મતાવો જમાત રે
 હો નૈયધ દેશના રાયજી, આચિત્તુ ઘો દરશન રે;
 ભૂપ રૂપને જાઉં ભામણે, હો સહુચ્યા સ્વામીન રે.
 વૈદ્ય નાય ત્રિજોગણી, વિરહે બનાકુળ શરીર રે,
 ચતુરાને વન ચાલતાં આવી, સહિતાકેરી તીર રે.
 આનંદી અબજા અતિ ઘણુ, ઉતરતા દીકા લોક રે;
 ધાધને પૂછે પ્રેમદા બાધયો, દીગ ક્યાઈ પ્રુષ્પરલોક રે.

વળણુ.

પ્રુષ્પરલોક છે એ સાચમાં, એમ પૂછે નળની નારિ,
 નદી ઉતરતા આશ્રય પામ્યા, પરદેશી વેપારિ રે.

કંઠકું ૪૧ મું. રાગ મલાર.

સામ જરી પૂછે સતી, વેપારી રે,
 કદિ દીક છે નૈયધપતિ, વેપારી રે.
 પ્રભૂ ગયા છે પરદરી, વેપારી રે;
 છેતમમાવાત કહો જરી, વેપારી રે.
 દેખાડે ના નાયને, વેપારી રે;
 રડું હજે સપના સ્પષ્ટને, વેપારી રે.

સાચું બોલે નદીની તીર છે,	વેપારી રે;
વિપત્ત સમયના વીર છે.	વેપારી રે.
રૂપે જ્વલાયે વાળી હૃદય રે,	વેપારી રે;
મારે રવામી ઝાળખાશે સઘ રે,	વેપારી રે.
છે અદ્ભુત ગોંડે જાન રે,	વેપારી રે;
દિશે અડસઠ તીરય જાન રે,	વેપારી રે.
ગોંડે મુખ ને મુછ વાંકડી,	વેપારી રે;
મોટી ઝકુરી ને આંખડી,	વેપારી રે;
કાંતી મણી જેવી ચટકતી,	વેપારી રે;
આશ્વ આલેછે લટકતી,	વેપારી રે.
કટે મોતીનું લેહેરીયું,	વેપારી રે;
અરધું પટોળું પહેરીયું,	વેપારી રે.
મુગટે માણુક ઝળકતાં,	વેપારી રે;
શ્રવણે કુંડળ લળકતાં,	વેપારી રે.
અધર આંખાની કાતણી,	વેપારી રે;
વિશાળ રહે કટિ પાતણી,	વેપારી રે.
જેના બોલ સાકરપે મીઠા,	વેપારી રે;
એના નૈવધ નાથ કદિ દીઠા,	વેપારી રે.
ત્યારે વણુઝારા એમ ઉચરે,	શુણુ શામા રે;
નિર્લેજ વનમાં શું ફરે,	શુણુ શામા રે.
કો કહે કૃત્યા વનવસી,	શુણુ શામા રે;
કો કહે દિસે રાક્ષસી,	શુણુ શામા રે.
કો કહે મોટી પાપણી,	શુણુ શામા રે;
કો કહે દીસે શાકણી,	શુણુ શામા રે.
કો કહે હું નૈવધપતી,	હો ઘેલી રે;
આવે આલિંગન-દીને સતી,	હો ઘેલી રે.
વાંકી દણે જૂએ ધણા,	હો ઘેલી રે;
દુખ પામ્યામાં નહિ મણા,	હો ઘેલી રે.
રોતી નાવે બેઠી સુંદરી,	શુણુ રાય રે;
લોકમાં મળતી હતરી,	શુણુ રાય રે.

વેપારી ત્યા વાસો રહ્યા,	શુભ્ર ગય રે,
બે પહોઝ નિશાના ગયા,	શુભ્ર રાય રે
નયણે આમુડા ગળે,	શુભ્ર રાય રે,
દમયતિ બેઠી ઝાડ તળે	શુભ્ર રાય રે
ગજ જૂથ પીવા આવીયુ,	શુભ્ર રાય રે,
કળિયે મિહ થઈ બિહરાવીયુ	શુભ્ર રાય રે
ત્યારે ભડખી મેગળ-મડળી,	શુભ્ર રાય રે,
વેપારીને માર્યા દગી,	શુભ્ર રાય રે,
સન્નિને કુછિત વામ્ય બોલિયા,	શુભ્ર રાય રે,
તે પાપી ગળે રોગિયા	શુભ્ર રાય રે
પછે અધિપતિ વેપારિતરો,	શુભ્ર રાય રે,
તેઓ સાથ જીવનો આપણો,	શુભ્ર રાય રે
ભાધયો કુતોહળ મોહુ હવુ,	શુભ્ર રાય રે,
મને ઘટે છે બિજે વન જવુ,	શુભ્ર રાય રે
એવે કળિજુગ પાપિ આવિયો,	શુભ્ર રાય રે,
વેર જોશીનો લાવિયો,	શુભ્ર રાય રે
તિથિપત્ર જોઈ જોઈ કહે,	શુભ્ર રાય રે,
એનો કાષ જીવતુ નહિ રહે,	શુભ્ર રાય રે

રહું બોલાતું હો,	કંઠે કાંટા પડે રે;
અંધન ત્રુટું હો,	નામતિ આખડે રે.
હું વધુને દેખી હો,	પૂર્વજ લાલિયા રે;
મુગ્ધને રાખો હો,	નૈવધ રાલિયા રે.
ત્રાસે ને નાસે હો,	પાછું ફરિ ફરિ જુએ રે;
રાગ મારગે હો,	દમયંતી રૂએ રે.
અંગે બહુ હીમાં હો,	રૂધિરધારા ઝરે રે;
સા બહુ ઉઠ્યા હો,	અવલોકન કરે રે.
ઉખળુ છે રેણુ હો,	ચરણુ બહુ ઘસે રે;
કળિ મયો પુંડે હો,	દુઃખ દેવા કાળે રે.
નગર એક આબું હો,	અબળા ઉઘાસી રે;
ત્યાં રાખ્ય કરે હો,	બાનુમતિ માસી રે.
પુરમાં આવી હો,	એવી અવરથા રે;
ઘેલી જાણી હો,	લોક બહુ હસતા રે.
બાળક પુંડે હો,	તાળિયો પાડે રે;
શે લાંકે કયા હો,	રેણુ ઉગડે રે.
વૈદર્ભી વીલી હો,	શેરી ચીટાં ફરે રે;
લોક નાંખે કાંકરા હો,	કર આડો ધરે રે.
જરખે બેડી હો,	માસી બાનુમતી રે;
દયા તેને આવી હો,	તેડાવી સતી રે.

વળણુ.

મતી તેડાવી રાણિયે, જઈ અબળા ઉભી રહી;
બાણેજે માસી ઓળખી, પણ દમયંતી ઓળખી નહોં રે
કડવું ઠડ મું. રાગ ગોડી.

દમયંતિ મદિરમાં પળે,	અવાસ ન આવે આંખડી તળે;
બાનુમતિ લેઈ વિરમે દલી,	કહે પ્રેમદા કાણે પરમલી.
પ્રભુતા તારા મનમાં રમે,	ભાગ્યવાન કાં વનમાં જમે;
છો રૂદાણી કે વૈષ્ણવી,	કાણુ કારણુ ધર્મુ રૂપ માનવી.
લોકિક કંઈ વેરેછો માત,	કહો યથાર્થ માંડી વાત;
ના બાઈ માનવિ હું સર્વથા,	કર્મ ભોગે ભોગવતી વ્યથા.

નર નારિયે યાત્રા માડી,
 ન જાણિયે શુ દુખ મન ધરી,
 મ કથા એ મારી માત,
 કહિયેક તને દીઠિછે ખરી,
 પણ ન હોય તેની અવસ્થા એવી
 સુખે રહો સદનમા સતી,
 સુખાહુ સુત મારો જોહ,
 કહે દમયતિ રાખી મામ,
 નિત્ય એક વિપ્રને આપુ અન,
 એવુ સાબગિ હરખી રાણી,
 સતિ નામ ધરાવી રહી,
 રાત્ર દિન કરે નળનુ ધ્યાન,
 ટેલિયો તેડાવે વાટે જતો,
 હવિધ્યાન જમે અવની સૂએ,
 સુખ સામરે તારે તન તપે,
 ધણા દિવસ એમ ગયા વહી,
 નળયિ મન અજો નહિ રતી,
 દ્વેષ આણે જો નળને સાથ,
 વળિ વિપત એને પાકુ,
 માસિની દિશરી ઇંદુમતી,
 મોતિહાર કદચિ કહાડ્યો
 દમયતિ હતી તે સમે,
 ટોડલામા પેઠા પાપી કળા,
 ઇંદુમતિયે માડ્યો શણગાર,
 અરો પરો તે ખોળ્યો ધણું
 પુણ્ય તેડીને એપાત,
 લાવ્ય વેહેલિ ક્યા મૂકી માળ,
 ખાઈ બેહેન ન ચડાવો આળ,
 નોઈ ખોલો વદને વાક,

અતરિયાળ ગયા પ્રભુ છાડી,
 નિશાયે નાથ ગયા પરહરી
 માશી કહે સાબળને વાત,
 જાણિયે ભગનીની દીકરી
 છો રૂપે દમયતી જેવી,
 હુ મારે જેવી ઇંદુમતી
 બેહેન કહિ ખોલાવશે તેહ,
 નહિ કરે હું નીચુ કામ
 હવિધ્યાન કરે ભોજન,
 રાખિ સતી મન ઉલટ આણી
 દમયતિ એળખાઈ નહીં,
 વિદેશિ વિપ્રને આપે આમાન
 જાણે નળ રવામી થાયે છતો,
 દેહ દમન કરી દિન પ્રુએ
 રાત્ર દિવસ તે નળને જપે,
 કળિજીગને મન ચિંતા થઈ
 તો ક્યમ વરાય મારી વતી,
 તો દમયતી આવે મુજ હાથ
 એને માસિ સાથે વઢાકુ,
 એક દિવસે નહાતી હતી
 ભિંતને ટોડ્યે વળમાડ્યો,
 સગ ઇંદુમતિને બહુ ગમે
 મુગતાણની માળા ગળા,
 જુએ તો નવ દીગે હાર
 વિચાર્યું કૃત દાસીતાણ,
 ખાઈ છુજ પર આવેછે બ્રાત્ર
 દમયતિને લાગી જાગ,
 જાશે પ્રથવી રસતાળ
 સ્વામિ દ્રોહિ પડે કુખિપામ,

કુબિયાદ પડે મર્યાદા,
ચેર ગાખી નહ જણી,

કંકણુ ઈંદ્ર મુ ગાગ

છેદમતી કહે સાબળ બાર,
દમવતી કહે રણુ ચોરીએ,
દાથમાથી દાગ નેજને,
તાકર કરિને તો ખારે જો,
નિથ્યા હુ કહેતી નથી બાર,
એની બુડી હુ જો દહતો,
માતા માન્યે માનજ દીડ
અમાવની મુજને વ્યમ ઓગણી,
અમે પરિક્ષા તારી કી રી,
મેહુ સહેરા જોગ થઈ હુ,
ચોરી કરવિ ને આખજ બગી,
એવે સમે ગજમાતા પધાર્યા,
આપ આપણુ દુ ખ કહીને,
એક કહે મારો દાર લીંગે,
ચતુર શિરમણિ ગજમાતાજી,
માળા ગઈ તે મોહુ અમગજ
જુ તો દેરી જેની વિશે છે,
આપો દાગ ને નેશ નિરાગે,
સરખે સરખામ દાતમ ખીડે,
ગાજકાર રીસાળ થણુ છે,
જો માળા હેવ માગ વગી,
છે અસુરપદની સહ જો,
ડે ફાટતે કહે દમવતી,
હા હા બાઈ તે દાગ તમાગે,
ન ઘટે ગજમાતાજી તમો,
નાથિ નિવો નિવે તમે ને ને,

ન જોને માયુ જોદ
એમ દા ઘોડો છેદ
પરજીયો.

નેક ન મજબાનો
સામાટે ન જાનો
ના કલે કવમ ચાતે રે,
સ્મૃતિ લાધે જાતે રે
જા માળા તે તુજ પાખે રે,
ગજમા દમ મને ગખે
સતી સરખી જાગી રે,
શુ લેતા જાતો મુજ પાણી રે
જનારે ભરથારે પરદારી રે,
તાગ વરની પેઠ મરી રે
એ તે કનાનો ન્યાય રે,
ગ્રાહ જાન્યો કનાય રે
તેણે ભગિયા આમુ રે,
એક કહે ચોગિ ફાસુ રે
ને અતર રાત રિમાએ રે,
મતિને કેમ કહેમરો રે
નારાયણની દામ રે,
જો કીધુ રાય દામ રે
આપો દાગ મોતિનજોર રે,
નવ્યે થરો નેશ રણો
તો પરિતાપ ન થી રે,
નેને ઉત્તર રો દીને રે
અપરા દીવો એવો રે,
મે લીધો છે તે દેરો રે
દુખ દેડુ ઘેગ ગખી રે,
નેતા વિસાક માખી રે

હદમતી કહે આખે છુટગો, મોર કરો શાને હાથેં રે,
માળા મારા લાથમા મુકો, જો જરા દોગે વહાલો રે
સેવક મખિયો મહિમ કહેછે, એણિયે માગા લીધી રે,
ખાવો ટાંગો માથે પછાડો, અળખા આકળી છીધી રે

વળણુ

કાધી નિમે ચોરટી, માતાયે જાણવી રીસ,
દમયતી દુખ પામિ ધણુ, મમથા શ્રીજગદીસ રે

કંડુ રૂપ સુ ગગ મારૂ

હો હરિ સત્યતણાં સંધાતી,	હરિ હુ તો કહિયે નથી મમાતી,
હરિ મારે કોણુ જનમના કરણુ	હરિ ચોરિયિ શુ બિજુ નરણુ
હરિ હુ શામાટે દુખ પામુ	હરિ જૂઓ રાકડી સામુ,
હરિ તમે પ્રાદયિ ગજ મૂકલ્યો,	તો હુ ઊપર શો રોષ આળ્યો
હરિ હુ નથી દુખની ધીંગ,	નહરિ છો વિપત્ય મમેના વીંગ,
હરિ તમે મન અપરાધ નવાવો,	હરિ તમે અનાથજનુ કહાવો
હરિ હુ હરખે ધણુ હથાઈ	હરિ હુ ચોરટિમા રે ગણાઈ,
હરિ હુ તારી સેવા મુકી,	હરિ તો નજે વનમા મુકી
હરિ મેં વિપ્ર ન પૂજ્યા હાથે,	હરિ તો તરછોડી નળ નાથે,
હરિ મેં શીવ ન પૂજ્યા જજે,	તો હુ રોતી મુકી નજે
મારે દોહલા ઉદર ભરતુ,	હવે ધટેછે મારે મરવુ,
મને ભરથારે ટમ છાડી,	હરિ હુ મને કંટુ દુખ માડી
હરિ મેં કોણુ પાલક છીધા,	હરિ મેં સાધુને મેણા દીધા,
મારા કોટિક છે અગૂચુ	પણુ તમે તો છોરે નિપુણુ
હરિ મેં રાખ્યુ હોય જો મત્ય,	મને વહાલા હોય નગ પત્ય,
અપરાધ સરવ વીમારી,	ચડો વીદન વહારે મારી
જો નહિ આવો જગદીશ,	તો હુ મારા પ્રાણુ તજીશ,
એમ કહિને આખે બધું જળ	અમો અળખાનુ શું બળ
એવુ મનમા ધરિયુ દાન	મતિનિ વહાડે અજા ભગવાન,
અનગજમિયે છુદ્યજ દીપી,	મતિયે આખડી રાતી કાધી
કહે માશિને કરિને કોષ,	ખાઈ હારની કંગે પુરિ શોષ,
સાક્ષિ સૂર્ય ને ચંદ્રમાય,	જો મ છીયો હોય અન્યાય

બાઈ હાર તમાગે જડજે, લેનારે તે ફાટી પડ્યો;
કહેતામા કળીજીવ નાહો, ચડેડટ ટોડ્યો ફાટ્યો.
માહિયિ નીસાર પડ્યો હાર, મતિને તૂક્યા વિશ્વાધાર;
અતરીફિ અકસ્માત, વરસ્યો હારતણો વરસાત.
એક એકપે અદ્દુ મોતી, રાજમાતા તે ટગ ટગ જોતી;
મહે દમયતીને પાગે, રાજમાતા હરિફરિ લાગે.
બાઈ તું તો દિસેછે માધ, ક્ષમા કરજે મારો અપરાધ
ધડમતી થઈ ઓશિયાળી, ન દેખાડે મુખડુ વાળી,

વળણુ

વાળિ મુખ દેખાડે નહીં, એમ સત્ય સતિનુ રહ્યું;
મહાશ્વ કહેતે ધર્મેને, પછે વિદર્ભ દેશમા શું થયું રે.

કડવું ૪૬ મું રાગ દેશાખ.

મહાશ્વ કહે કયા રે, સાબળ ધર્મ જુપાળ,
સુદેવ સચયો રે, સાચે નમાયાં બે બાળ.
માધવી કુશવી રે, સખિ દમયતીને જોહ,
શીખે સાહેવડી રે, પ્રાણ વિના જેવી દેહ.
કુતલપુર આવિયા રે, રૂપિ સખિ ને બે સુત,
હીદા દોહલા રે, બીમકે જાણ્યુ મન આકૂત.
છોર છોહ પામિયા રે, ત્રયે રદ્યાશુ લીધ,
મા બાપ મુકી ગયા રે, દિસે દમણા સરખા કીધ.
સુદેવ શોકે ભયો રે, દુઃખિ દિઠિ દાસીની જોડ;
મીટે મીટ મગી રે, મોટે સ્વરે રદન મુક્યુ છોડ.
સુતા જામાત્રનું રે, જાણ્યુ જોગી યધ જાણુ;
સ્વજન ટોળે મગી રે, માક્યુ નજ-ગુણનુ માણુ.
પુછે વળાવતી રે, બોલો સુતા સાહેલિ,
દિકરી ક્યા મઈ રે, આ બે બાળકડા મેલિ.
નાય નેવધતણો રે, ગયો વન માયા બિતારિ,
સુદેવે વારતા રે, કહિ બૂપને વિસ્તારિ.
વેદર્ભપતિ વળવળે રે, શોકે સાગર સુકે,
ભિમકની ભામની રે, બાણેજાને રદ્યાથિ ન મુકે

કુટુબ ટોળે મળી રે,
 મુનિયે ધણ ના વયો રે,
 રાણી કહે રાખજી રે,
 જમાઈજી નવ નડે રે,
 ગોરિ કાઢો સાર્યા રે,
 દિકરી મળ્યા વિના રે,
 બીમકે મોકલ્યા રે,
 ખપ કરિ ખોગજો રે,
 એવે સમે બીલી રે,
 દમવતિ એકલી રે,
 વશુઅરે કહ્યું રે,
 રૂપ ધણુ હણુ રે,
 રેશ કુટા હતા રે,
 વાત ખરી મળી રે,
 માતા વિલો ધણુ રે,
 મેળાવો મ્હા હજો રે,
 વજાવતિ માતને રે,
 સુતાને શેષના રે,

ભોમ્ય અવવરની નિરખે;
 દોડના પગલા પરખે
 હવે શોધ પૂજ્યતણી કિજે,
 તો આપણે ભેગંવટો લિજે.
 બે મારે ઘડુ જાણો,
 ન મૂક મુખમા જળ દાણો
 શોધના સેનક સદમ્મ એક,
 ગદ્યજે ક્ષિતિ-રે છેક
 માર્તો બિમ-રે શુભી દાન,
 નજે ગતી મુખી રાન
 અમે દીકરી સરિતાની તીર,
 અમે જાણ્યું શક્તિનું શરીર
 વચ્ચે તે અર્ધું અંગે જાણુ
 વદતી હતિ નજ નજ વાણુ
 કુખે દારૂ અત કરણુ,
 દિશી રવડતિ પામશે મગણુ
 નિર આવે ડહવા અશાડ,
 સુરને ચાલ્યો પાડ

વળણ

પાડ ચડાવ્યો સુદેવને,
 શરતમ વિના અથ નહિ સરે,
 કંડણુ ટાળ મુ નાગ રામચી
 આજણુ આંગો અનુચરને વાજી,
 કળા પાડી વરહ આત્ર જી,
 મહે રાણી ને રાખ,
 એમ ગદ્ય લાગ્યા પાથ રે
 અટન કન્તો દેશો દેશ જી,
 જણું નજ અજી તુળિપાત્ર જી

હાજી

પાત્ર રમા રહિત ભેખ્યમ,
 કુખે દરીદ્રી દેખી
 નિરખે નીર નવાણુના,
 જુથ જુએ જુસ્તીતણા,
 જોદિકા જુહું વસન,
 જલ્પિ છે રાખન
 વ્યા નીર ભરતી નાર,
 ન જડે ભિમક કુમાર

તીરથ જાત્રા યત્ર યજ્ઞન,
અજ્ઞપ્યો યદ્ધિ જુએ ખાજણ,
પગે અટન રસના રટન,
અમ કરતા સુદેવને,
વિપ્ર પુરમાં આવિયો,
માબાધું જે રાજમાતા,
પૂર્ણહતિ વેળા હુતી,
દામી મળતી દમયતી,
અપૂર્વજનનુ કરે દર્શન,
વિચાર એવો વેદાંબને,
વેદાધ્યયન કરે વાડવ,
દિકરી બહુ ગીત ગાતી,
દીક્ષા લીધી સુઆહુએ,
દુનદ્રવ્ય હોમાય ત્રિવિધ પેરે,
દાન અપામ સવલિ ગાય,
એવે યજ્ઞના કુડ આગળ,
દેહ દુર્બળ રજે ભરિયો,
મમા સરવ ખડખડ હશી,
જન મંડપ જોયો નહી,
ધેસો જશે આગળ ધશે,
લોક કહે હો ધેસા ટેલિયા,
બીજુક બ્રહ્મ ને ચપળ દટ,
કહ્યું કોનુ ન સાંભળે,
એવે દમયતિ ને સુદેવની,
નિમિત્ત યાત્રી રહી નયણ,
આસે ભરાયાં જોડના,
વિપ્ર કો વેદાંબને,
મારે પીયરથી પધાર્યો,
ગુરુએ ગેરી ઓળખી,
બામનીના બાવ ઉપર,

જુએ જિયોના સંવાય;
શિશુ ધુણીને જાય,
દમયંતીનું નામ;
આવ્યું રાજમાતનું ગામ.
વધામણી પામ્યો તરત;
ઉત્તરેડે વરત.
જોવા મળ્યા સહ જન;
કરે પથીનું દરશન.
નિગમે તેની કાય;
જે આવી ચડે નળરાય.
અભિષેક આશિર્વાદ,
ચાય ભેરીનાદ.
જેડો તે સિંહાસન,
ક્રૂર જાય ગગન.
ગય ભયો અદભેત;
આવિયો સુદેવ.
જેટિકાયે ગુન ભરાયું;
આ રત્ન કપાથી આવ્યું
ન જોયો દિક્ષિત નરેશ;
સર્વને મારતો રેશ.
અંતરમાં છે અંધ;
ગો સીઓ સાથ સંબંધ.
છે કબેરમાં કટ;
ન્યાં મળી દટદટ.
વિચારમાં પશા ભેય;
સર્વને થયો સદેહ.
એ નદાનપણનો નેહ;
સુદેવ નામે એહ
જન્યું બાગપણનું એધાણ;
સિધિયે નિરમ્યો બાણ.

શુભ રાખતિ માશીને મદિર, કેશ કેરી લટ;
ખરી વેણુ સુરજ જાગે, રહે બરાઈ ઉલટ.
સગીપ આવ્યાં સામસામાં, નેત્ર મને ન્યમ નેત્ર;
સાથે બંધો બોલિયાં, દમયતિ દોષ સુદેવ

વળખુ.

સુદેવ દમયતી મળ્યા, ધરજે ઢાળ્યાં મુગળ દવી;
સભા સરે થઈ વિરમય, આ તો વાત દીવી નવી.

૬૪૬ ૪૮ શ્રુ. રાગ વેશાદી.

મૂર્છાથી મહેલા જાગી,
શકે છે તમે ધરના મૂની,
થઈ દુર્બળ દોળુ કારણે,
તને ઓળખિ નહી શું માડી,
શું માણિયે દુ.ખજ દીધ,
નાથજીએ તને કેમ મૂકી,
નયિ તું કદિ ચૂકવાવાળી,
માત પિતા જે છે તારાં,
હું પીયરથી આવ્યો સતી,
હા નળની ચઈછે રોધ,
નિશ્ચે છે નળરાય પ્રગટ,
છાડને મેં ત્યાં જઈ આવ્યા,
પટે રાજમાતા એમ પૂછે,
એનું કાવ ન જાણે તેજ,
એ તો બીમકરાજ-કુમારી,
એ વાત કેમ નીપજ,
બાધ દમયતી તું ખરીડ,
ત્યારે માશી ધરણી ઢળી,
ચઈ રહ્યો ત્યા હાહાકાર,
ઓળખી નહિ શું સુરતી,

પુછયુ ગોરને પાયે લાગી;
હા દીકરિ કેમ તું મૂની.
ઉદારી માસિને બારજે,
ના મેં કળા દેહની પાડી.
નાજી આસના વાસના કીધ;
નેટ હું કાઢ્યેક ચૂકી.
નવ મૂકે નળ તે ઢાળી;
તે તો ચેતા હશે યોધારા
ત્યાં શું છે નેપથ્યતી,
મને દીધોછે પ્રતિબોધ.
છે વાણી માહે કપટ,
હતે બાપે થયા નબાપા.
રૂપિ તારે ને તેને શું છે,
એ તો છે તમારી બાણેજ.
દમયતી નળની નારી,
બરથારે એને કેમ તજ.
હા ચઈ રહિછુ કિંકરી,
સભા સહુકો ચઈ વ્યાકુળી.
સુદેવ કહે ધિક્કાર,
ઓશિયાળિ ચઈ ધદમતી.

વળણુ

ધિક્કાર કહે સુવેચ, ઓગળિ નહિ સુગિ સર્ન
રાજકુવર લાગ્યો ઘણું, ગાઠ ગેઈ ધૂમતી રે.

કડણુ ઝડે સુ ગગ ગોડી

મયા કુમુદ રૂપે કિકરીને, દેખિ દાંધો સુદેવ,
અગ્નિપ્રયા શયને ઘડા ગલા, થઈ દામી ખીવી મેવ
અન્યોઅન્યે વાત પુછી ને, રહેવે પામ્યા ગોક,
રાજમાતા સુખાહુને, સુવે દીવો દેવ
માશી મૂર્છા પામ્યા રે, હવો હાહાકાર
દમયતીપર દાસત્વ ભોળ્યુ, પ્રીત્યો નહિ પરિચાર
રાજમાતા લાજ પામતા, આળા દમયતિ પાસે,
દિકરી દુખે દિવસ નીર્જન્મા, વરત્યા શયને દામ
અધર્મ આળ અગ્નિયા ને, ઓધુ આપ્યુ અન,
ભોજન પેટ ભરી પામ્યા નહિ, વસ્તુ લેખે વન
છબિલિછાતુ કહેતુ હણ મુજને, પ્રગટ થયુ હણ નેર
પરઆધિન થઈ પડ પીડિયો, પરવશ ભરિયુ પેટ
જ રતન મારી દીકરી રે ગણિ દીકરીને સમાન,
વૈદાલિ વિપત વેળી ઘણી તે, મોયુ વપુનુ વાન
બેહેની જ થઈ રહિ બાપડી, તેણે દુખે મને બાળિ
દુખળ દરિદ્ર જણાવિયુ, પાસે નહિ વાલનિ વાળિ
સુનાને કાળે સાચરો રે, નવ પેહેરવા જાહુ,
શીતળ જળ નહિ દીકરી રે, નહિ નેહરી ને નાહુ
દાધુ કરેનર માહુ રે, ચીરીને ટાપલા કાહુ,
પુલપુલી મારિ દીકરી રે, જમિ અન દીધુ ટાહુ
હવે છવીને હુ શુ કરે રે, વીખ ખાઈને પોહુ,
ચઈગેચરી બેહેન આગળે રે, શુ દેખાહુ મોહ
ધડમતિ મુખ સતાજી રે, હું તો છેક ચઈ છોડરી,
હું બૂડિ બલોબલ વારતા રે, અગવિ હારનિ ચેરી.
લાજમાગમા બૂડિયો રે, મસિયાઈ ને સુખાહુ
સતા સુરજને આપી અલો રે, અપરાધ રૂપિયો રાહુ

એમ ગોગિયાના સગવે થયા રે
 માશિ તમરે સુખ પામી ઘણુ રે,
 દેવલા દહાજા ઉતર્યા રે,
 પુત્રો સ ખી ગણી રે
 મારી ભાણેજ મે મન્યા રે
 મરત્ર ગ્રામત માગ્યા રે
 રત્ર વાહન આપિયા રે,
 રાણુએ દમયતિને આપિયુ રે
 મુખા સાથે સચયા રે
 મુખ શોભાયે જય સુ રી રે
 ભાનુમતિ બેટે દરિદ્રિ રે
 હુ છે દમયતિની પ્રેમના રે
 પાયે લાગી માગી આગના રે
 જેદેન માશિરે જાતા મગિયુ રે
 વળણ

બોની દમયતિ રાણી,
 સાક્ષો મારમપાણી
 ગદી મારી લાજ,
 ન દીધુ નીચુ કાજ
 ગોળખાનુ આલિંગન,
 મા થો ઘણુ મુનિજન
 વીનરિયો વિપ્રરાય,
 પટે માશી લાગ્યા પાય
 વેળાજના કુતનદર,
 પથ ધણો છે દૂર
 લાણેજ માગી સાધ,
 ક્ષમા રે અપરાધ
 બેશી બેડી સુખપાલ
 વૈદર્ભિ ગણે વહાલ

વહાન રાખે વેનિ,
 ચો દહાડે પહોતી પ્રેમલ,

પ્રેમે મળજે નૈરધધળી
 પીયર ગઈ વધામણી રે.

કંડુ પંચમ સુ રાગ મેનાડે

દમ્યે બના સુદેવ વહે વાણી
 એ આનિ નગરિ બીમમ્તણી
 હા તો લેઈ જાઉં વધામણી
 પુરિ પિયરનિ જુઓ નિજેગણી,
 એ દીમે દુરગ કાગરા
 ને દરિત આમી નાગયા
 મો પેલા ઘર પાડિના આગા,
 મ મ્તા હશે મારા બાગ્યા,
 મ જિ હશે બે સાહેની,
 મો દેખિ માતા ચાશે ઘેલી
 એ દીસે સ્થગ સ્થગરતણ
 ધહા હાસ્યા દે દેવતાપણ,

હો દમયતી જી
 હો દમયતી જી
 હો દમયતી જી
 હો દમયતી જી
 હો દમયતી જી
 હો દમયતી જી
 હો દમયતી જી
 હો ગુરજ રે,
 હો ગુરજ રે
 હો ગુરજ રે,
 હો ગુરજ રે
 હો ગુરજ રે,
 હો ગુરજ રે,
 હો ગુરજ રે

નહિ વિસરે અવધા ગનની,	હો ગુરુ રે,
આ દેણુ જાત્ય તમ જગમાનની,	હો ગુરુ રે
પ્રભુ વિના પિર મને દમે,	હો ગુરુ રે,
નળ વિના મને નહિ ગમે,	હો ગુરુ રે
શ્વામ ભર્યો મુદેન સચર્યો,	હો ગુરુ રાય રે,
વધામણી વધામણી હયબો,	હો ગુરુ નાય રે
સભા સગવે પ્રિસ્મય હવી,	હો ગુરુ રાય રે,
જાણે પ્રગટયા નૈધપતિ રવી,	હો ગુરુ ગાય રે
હરખ ભર્યો ભિમ પ્રુઝે ફરી,	હો ગુરુ રાય રે,
ઓ આવિ તમારી દિગરી,	હો ગુરુ રાય રે
આલ્યો ભિમક કુવરીબણી,	હો ગુરુ નાય રે
વજાવતિ હજમે મન ઘણી,	હો ગુરુ રાય રે
ધાયા ભાઈ ભોજાઈ લાજ વિસરી,	હો ગુરુ રાય રે,
હજમે જાગર પડે નીમરી	હો ગુરુ રાય રે.
ઘેલિ સાહેલિ મળના ધરી,	હો ગુરુ રાય રે.
શિર ડિવાડા અમર જાય ખરી,	હો ગુરુ રાય રે
વારે પ્રેશ થાય મોકળા,	હો ગુરુ રાય રે,
પ્રુઝે અબર મદિમેખળા,	હો ગુરુ રાય રે
આવિ પિયર પ્રભ શોહામણી,	હો ગુરુ ગાય રે,
લિહિ દમવતિ દ ખ દામણી	હો ગુરુ રાય રે
બુજ ભરિ પિયગિયા મને,	હો ગુરુ રાય રે,
વુએ મુખ માતા આસુ ગમે	હો ગુરુ રાય રે
મારિ પુત્રિ આવી મ દુખગી,	હો ગુરુ રાય રે.
શુ પ્રીત પ્રભુ નળની ટળી,	હો ગુરુ રાય રે
આસુ લોહિ મલિ તેડિ આ ના,	હો ગુરુ રાય રે,
માર્ગ વેપના વજ્ર મુખબ્યા,	હો ગુરુ રાય રે

વળણુ

મુઝો વેષ ઉતરિ વારણા,	જાળા મૂખ્યા એ જો,
માતા ને બે જાણ્યા,	બે વર્ષે મળ્યા ટોળે રે.

ઝેમ ઝોગિયાળા સગવે ચયા રે,
 માશિ તમરેઁ મુખ પામી ઘણુ રે,
 દોહલા દહાડા ઉતર્યા રે,
 પુત્રો મન્ખી હુ ગણી રે
 માગી ભાણેજ મે મળ્યા રે,
 મદસ્ય ગરાગત માગ્યા રે,
 ગરબ વાહન આપિયા રે,
 ઘણુએઁ દમયતિને આપિયુ રે
 મુળાડુ સાથે નચનાં રે
 મુખ શોભાયે જામ મુન્દરી રે,
 ભાનુમતિ બેટે દરિદ્રિ રે,
 હુ છે દમયતિનિ યેમદા રે,
 પાથે લાગી માગી આગના રે,
 જેહેન માગિયે જાતા માગિયુ રે,

જોલી દમયતિ રાણી;
 માક્ષો મારગપાણી
 ગદી મારી લાજ,
 ન દીવુ નીચુ કાજ.
 ઝોળખનાનુ આલિંગન;
 માન્યો ઘણુ મુનિજન
 વીનવિયો વિપ્રરાય,
 પટે માશી લાગ્યા પાપ.
 વોળાંગા કુતલદૂર,
 પથ ઘણો છે દૂર
 ભારોજ માગી સાધ;
 દામ્ય ઠરે અપરાધ
 બેગી ખેડી મુખપાવ,
 વૈભિ ગમે વહાવ.

નદિ વિમરે અવગ્યા રાનની,	હો ગુરુ ગુરુ રે;
હ્યાં દેખુ જાત્ય તમ જન્મમાનની,	હો ગુરુ ગુરુ રે.
પ્રભુ વિના પિયર મને દમે,	હો ગુરુ ગુરુ રે;
નળ વિના મને નદિ ગમે,	હો ગુરુ ગુરુ રે.
શ્યામ બર્ષો સુદેવ સચર્ષો,	હો ગુરુ રામ રે;
વધામણી વધામણી ઉચર્ષો,	હો ગુરુ રામ રે.
સબા મરવે વિરમય દવી,	હો ગુરુ રામ રે;
જાણે પ્રગટ્થો નંપથપતિ રવી,	હો ગુરુ રામ રે.
દરખ બર્ષો બિમક પુકે ફરી,	હો ગુરુ રામ રે;
ઓ આવી તમારી ફિકરી,	હો ગુરુ રામ રે.
આલ્યો બિમક કુવરીબણી,	હો ગુરુ રામ રે;
વજાવતિ દરખે મન ધણી,	હો ગુરુ રામ રે.
ધાયાં ભાધ ભોજનધ લાજ વિસરી,	હો ગુરુ રામ રે;
દરખે જાંઝર પડે નીમરી,	હો ગુરુ રામ રે.
ઘેલિ માહેલિ મળ્યા ધણી,	હો ગુરુ રામ રે;
શિર જાગણ અંબર જાપ ખશી,	હો ગુરુ રામ રે.
વાયે ફેશ ચાપ મોકળા,	હો ગુરુ રામ રે;
મુટે અંબર કટિમેખળા,	હો ગુરુ રામ રે.
આવી પિયર પ્રજા સોદામણી,	હો ગુરુ ગય રે;
દિદિ દમવતિ દુઃખ દામણી,	હો ગુરુ રામ રે.
ભુજ બરિ પિયરિયાં મળે,	હો ગુરુ રામ રે;
જુએ મુખ માતા આંસુ ગગે,	હો ગુરુ રામ રે.
મારિ પુત્રિ આવી કાં દુખળી,	હો ગુરુ રામ રે;
શું પ્રીત પ્રભુ નળની ટળી,	હો ગુરુ રામ રે.
આંસુ લોહિ મદિર તેડિ આવ્યાં,	હો ગુરુ રામ રે;
માગે વેપના વજ્ર મુકલ્યાં,	હો ગુરુ રામ રે.

વળણુ

મુઝો વેષ ઉતારિ વારણાં,	બાળક મૂઝ્યાં ખોલે;
માતા ને બે બાળુઆં,	બે વર્ષે મલ્યાં ટોલે રે.

કંઠુ પર સુ રાગ આશાવરી

વૈશંપાયન વાણી વદે
 મહદશ્વ કહેહે યુધિષ્ઠિરને,
 માથે બાઈ ને બોજાઈ મળિયા,
 દમયતીને નાથ વીના,
 કુટુબ સરવે પૂછે પ્રેમે,
 ધટે તેવો કહ્યો સમાચાર,
 ફરી નળની શોધ મંડાવી,
 પ્રભુ પામે દમયતી તે,
 અલ્પાલુ અગ્ર અશન કરે ને,
 આભૂયણ રહિત અગ્ર અળખાનુ,
 નીયમ રાખે નાના વિધના,
 પતિવ્રતા પિયુને ભજેઢે,
 નામ તે નળનુ ધ્યાન તે નળનુ,
 દુખે જાપ દિવસ ને રથણી,
 પરદેશી વિપ્રને સોધિ નિત્યે,
 વૈદરબી જાણે વાડન વેગે,
 એવે આવી રત્ન વરપાની,
 ગાળે મેદ કુધડકે દેદ,
 નિનતા દોડે વાડી આહે,
 સુગંધ મધાતે બિંદુ શીતળ,
 યાકીલા બપેયા બોતે,
 વિરહિણી તે વીજળા જાણે,
 વર્ણકાગે વિજ્ઞેગ પીડે,
 વૈદર્ભને વરપામળ વીત્યો,
 આમરા અગિયા અજ્ઞાન ધજા,
 પતિવિજ્ઞેગ પિડેછે પાપી,
 દુખે દિવસ નાખે દમયતી,
 ત્રણ સુવત્સરની અવધ્ય પહોતી,

શુભ જનમેજય બૂપાળ રે,
 મળિયા બન્યો બાળ રે.
 મળ્યા માત ને તાત રે,
 અતરમાદિ અશાત રે
 શી શી વારતા વીતી રે,
 મતિયે અથધતિ રે
 બીમટે મોકલ્યા દાસ રે,
 પાળવા લાગી સન્યાસ રે
 અવની ઉપર શયન રે,
 કાજળ વીના નયન રે
 જગ્ર આખડી પાળે રે,
 અન્ય પુરુષ નવ બાળે રે
 મખિ સુ નળની વાત રે,
 નયણે વરસે વરસાત રે
 આપે એક આમાખ રે,
 આપિ મળે સગ્ગન રે.
 વૈદર્ભ વિગ્ધ વધારણ રે,
 સખિ આપે હૃદયધાન રે
 દ્રુમ લતાને તળે રે,
 ગોરી ઉપર ગળે રે
 તે રાજ્ય બેઠે અગ્ર રે,
 બેઠે રૂદ્રા મગ રે.
 માનનિને મન બાસો રે,
 આખ્યો રાત્ર શિયાળો રે
 નિર્મળ હંદુ રાદે રે,
 મતિ રહેછે સન્ય બરદે રે
 એક વરસ ગયુ વરી રે,
 નાચણ આખ્યા નદિ રે

સુદેવને તેડી સ્તુતિ કીધી,
 નૈવધનાથને કાણુ મેળવે,
 જન્મતણા હો તમે દ્વિતસ્વી,
 ન જોઈએ કલ્હાનિ વારતા,
 ધીરજ આપી ચાલ્યો આઘાણુ,
 દમપંતીએ શીખવ્યું તેમ,
 રથે બેશીને ફરે મુનીવર,
 જ્યાં ગામ આવે ત્યાં કળા પાડિને,
 દોઢ માસ ગયો અટન કરતાં,
 સભામાં જઈ તે ટેલ નાંખી,
 અદ્ય વસ્ત્રની પ્રાપ્તિ થઈ,
 ધર્મ પુરંધર ધિક છે તુજને,
 રંકે રતનું જજ ન થાય,
 વિલપેછે વસ્ત્ર વહોરતિયા,
 કુળ લજ્જવણુ કરમી માણુસ,
 અતુર નર વિચારી જોજો,
 સભા સર્વે વિસ્મય પામી,
 ઉત્તર તો સૂજે નહિ કાઢને,
 સુદેવ ગયો હમચાળા પાસે,
 મહેલાનાં કહાવેલાં વચન સાંભળી,
 કદુષ કાયા ને કાંબળો આઢ્યો,
 પ્રગટ ધાંટિ ખુંખારી બોલ્યો,
 કારમુ સરખું કપોળ ચઢાવે,
 નાસિકાયે ભરે સરડકા,
 મર્મ વચન કલાં તે બાઘણુ,
 વસ્ત્રને વિપલ્સતો વહોરતિયો,
 વહોરું હવું કાંઈ રવ જાણીને,
 સલ રહિત માટે તજ્યું છે,
 તે મિત્રને શું કરિયે જો,
 રનેહીતે શ્રવ કરી જણાવે,

નવણુ આંસ ઢાળી રે;
 હો ગુરુ તમચળી રે.
 કારમું નથી કરવું રે;
 ઘટે શોધવા નિસરવું રે.
 વેપ નાનાવિધ ધરતો રે;
 દ્વાડ ટેલને કરતો રે.
 મેવક સેવા કરે રે;
 વેપ ટેલિયાનો ધરે રે.
 આળ્યો અયોધ્યામાં રે;
 જ્યાં બે? રતુપણું રાય રે.
 પરિત્યાજ તેહનો કીધો રે;
 ફરિ તપાસ નવ લીધો રે.
 જલ નિમડી નેટ રે;
 તું બરે પરધેર પેટ રે.
 કાર્ત્તિ કીધી જાંખી રે;
 ટેલ સુદેવે નાંખી રે.
 ટેલ દિસે મરમાળી રે;
 સર્વે રહ્યાછે બાળી રે.
 ટેલ નાંખી તે કાર રે;
 બાહુક નીસર્થો બહાર રે.
 કરમાહે છે ખરેરો રે;
 તીખો ને તરેરો રે.
 દુકડા કર નચાવે રે;
 નવણુને મચમચાવે રે.
 નીસર્થો છે મેહેલું દેવા રે;
 કરનો હસે પરધેર સેવા રે.
 કાય થઈ નીમડિયું રે;
 નથી છૂટી પડિયું રે.
 મન વિના મળવું ઠાણું રે;
 પણુ પેટ પોતાણું વહાણું રે.

વાક નહીં વહોરતિયા કુંગે,
 વગ્નુ રિપલ પામતી હસ તે,
 ગૂઢ વચન કલિને ઘોઝારમાં,
 સુદેવ તો માંમામા પડિયો,
 એ બોલિ તો નૈપથનાથતણી છે,
 નળ ભૂપ કગિને કમ માનિયે,
 ઉદર ભરણ કાપ રીમનું જાગુ,
 પાડોશીને પૂછી કાઢ્યુ.
 લોકે કહ્યુ રાજયે રાખ્યો,
 છે પવિત્ર નૈવેન પાળે,
 એવુ માબાળી સુદેવ ચાલ્યો.
 દમયતી આનંદજ પામી,
 શામાયે મમાચાર પૂછ્યા,
 સુદેવ કહે મેં તમ બહુ કીમો,
 દેશ વિદેશ મામ ઉપગામે,
 અટન કરતા અયોધ્યામાં,
 મબા ન સમજી રુપરણની,
 એક નિદામણો ઘોઝારમાંથી,
 સરપ જોઇને દુ મિહિનોધુ.
 નામે આગ્યોહુ દરિ દરિ જોનો,
 જૂત પિચાય કે ચમતો કિંકર,
 અયોધ્યામાં રાતા રાખવા,
 તેણે ટેહવનો ઉતાર દીધો,
 વસ્ત્ર ખાટી ચઠિને નીમડી,
 પ્રીયાજનને પેંગલ વદાણુ,
 બેઠને સુખ દુખ મરણુ લગે,
 એ બોલી તે બાહુકિયની.
 મન વચન શુણી મહેપાનું,

ગ્લો હરો નિજ ધર્મે રે;
 પોતે પોતાને કર્મે રે
 બાહુક જઇને બેઠો રે;
 પ્રાણ વિચારમાં પેહો રે.
 એ હારદ અનાહુત રે;
 રૂપે બીજે ભૂત રે.
 દરિ ન જાય બોલાવ્યો રે;
 તણુ સરત્તર ચયાં આવ્યો રે.
 અશ્વવિદ્યા કાઢ જાણે રે;
 વિજેગતુ દુખ આવ્યો રે.
 આવ્યો વેદર્થ દેશ રે,
 પૂન્યો ત્રિપ વિશેષ રે.
 કહિ રામીની સમાજ રે.
 જણ્યો નહીં જૂપાળ રે.
 તોધી અવત્તી બાધી રે;
 શુદ્ધ કાઈક લાધી રે.
 રહ્યા મસ્તક ડોલી રે.
 બાહુક નીકળ્યો બોલી રે.
 ગાપનમા બીદાવે રે.
 ગ્લે પુઠે આને રે.
 ગ્રેન અથવા ગદુ રે,
 બાળકને તે હાગી રે.
 કે ગ્રાહદ્રોનો વાંક રે;
 સુ કરે વહોરતિયો વાંક રે.
 તેનો મગ તે માગે રે;
 એમ કલિને ઘોઝારમાં નામે રે.
 બુઝો વિચારી બાધ રે;
 રદ્યુ આગ્યું બરણ રે.

વળણુ.

બરાયુ રદ્ય રાણીતલુ,
બાલુક ન હોયે એ નૈવરપતિ,
આસુ મૂઝારેડી,
તેને સદેવ લાવો તેડી રે

કંડુ પર મુ રાગ સોરઠી.

આસુ બગતી બામની રે,	કરે વાણીનો નિચાર,
એ ન હોય બાલુકના બોવન રે,	એનો નિ મેનડમાર, ગુરુ,
એ તો જીવન પ્રાણુઆધર,	ગુરુ,
કૃતિ લેને સમાચાર,	ગુરુ
જાત પડે રૂપની રે,	પ્રગટયા માન પાપ,
તપ બોયુ કહા ગયજી,	મલો દીવો દિનેજે શાપ, ગુરુ,
મારા જાય તનના તાપ,	ગુરુ,
તમ વડે થાય મેળાપ,	ગુરુ
અમરક્ષકનો નહિ આશરો રે	જાણે અતરની વાત,
બોલે બોન જે માગ્વો,	નોહો ધોડારિયાની ધાત, ગુરુ,
હુતો જાણુ બોલ્યાની જાત,	ગુરુ,
એ તો પુરુષના જાત,	ગુરુ
પુનરપિ જાઓ તેડારે,	જીવન વમેજે ન્યાય,
પરિક્ષા પુણ્યરતોકની,	એક દહાડે આવે ધ્યાય, ગુરુ,
જાઓ અયો નામાય,	ગુરુ,
બેલી રજાડો કાય,	ગુરુ
જગ કહો રૂપણુ રે,	તજિ દમયતિ નગગજ,
રી સ્વયંવર માણિયો,	એના લમનો લાગ આજ, ગુરુ,
એ વાતે નયિ લાજ	ગુરુ,
જ્યમ તમ કીજે કાજ,	ગુરુ
તપે નખી કોતરી રે,	રૂપણુને નિમનપુ.
સુવે તેડી આગમે,	જોઈએ જાનુ ન ચાણુ ગુરુ,
એવુ મેવુ છે અત કચણુ,	ગુરુ,
જોઈએ વધુન વણુ,	ગુરુ

વળણુ

આચરણુ અશ્વપાળકતણુ,
પત્ર લેઈ પરપચનુ,

છહા આળ્યે ઝોળખાય,
સુદેવ આળ્યો અયોધ્યામાય રે.

કડવુ પડ મુ રાગ મામેરી

સુદેવ સખામા આવિયો,
કરમા આ સી કકોતરી
પ્રાતસમે પત્ર કરમા વીધુ
સ્વસ્તિ શ્રીપુરી અયોધ્યા,
વૈદર્ભેશધિ લિખિત ભીમક,
એને દેવનુ વરદાન છે,
પૃથવીના સહ દુત્રિ આવશે,
સૂર્યવશીને નિલે પરવુ,
જૂપતિ તો આનદ બધો,
વેદ વાયક દમયતિ બાધયો,
અધર કસે ને કર ધસે,
નાતરિયો નિરમાત્ય દિસેછે,
સુદેવ કહે હું સુ કર,
શત ઠામ ચાતા આવવુ,
ધાધ ગયા હશે સર્વે રાજા,
રણપણુ આસને બેસે ઉઠે,
ગર્હ દમયતી હાયમાથી,
એક રાતનો આતરો હોત તો,
ત્રાણ ત્રાણ બોલે મસ્તક ડોને,
વૈદરભી વરતા વેર વાળ્યુ,
સુ કર મ્મ હાથ લાગે,
એકે વાને ઉપાય ન સુજે,
સાઢ્ય તો સખગાની નહો,
કસાર દમયતીના કરનો,
સખામાહે બેસે યાત્રને,
પેસો બાદુક શે અર્થ આવશે,

બ્યા બેઠો રણપણુ,
ઊપર લખ્યુ નિમત્રણુ
કીધુ અવલોકન,
રણપણુ રાય પાવન
નળે દમયતિ પરહરી,
માટે સ્વયવર માજો ફરી
તમે આવજો ખપ કરી,
કુવરિયે ઇચ્છા ધરી.
પછે સખામાહે એમ બાપે,
નહિ વરે મુજ પાપે.
વિપ્ર ઉપર આપ્યો કહાડે,
આળ્યો લમને દહાડે
વેગનુ તમાઈ મામ,
કકોતરીનું કામ
પ્રથમ રૂપના પલકા,
થાય પરણવાના સળકા.
કકોતરી આવી મોડી,
જાત જેમ તેમ દોડી
નીસાસા મૂકે ઉડા,
નરે જાણણુ બુડા
વિચાર સચયમા પડિયો,
દૂર દેશ બહુ નડિયો
નહિ પવનવેગી ધોડા,
ન જાણ્યો બુડા મહોડા
પ્રધાન બોલ્યો વચન,
બેઠો વણમાટે અમ

રૂપપણ આનંદ પામિયો,
લાખ તેડી બાહુકિયાને,
મામે બગયો મેરક ધાયો,
ઉઠા બાહ બૂપ તેડેડે,
માથો બાહુક માયુક ઝીની,
આબ્યો નીચી નજરે નિરખતો,
નખા સરવે દાસ કરતી,
રૂપપણ બોલ્યો આન દેઈ,
ધણે દિવસે કામ આબુ છે,
તમે પરણવો દમયતીને,
મમુદ મેચો રત્ન આપે,
આજ નિદર્શ લેઈ જાઓ મુજને,
બાહુ વળતો બોલીયો રે,
અભિયા પરણુગે દમયતીને,
દમ કન્યા કેમજ કરશે,
નિર્નજ સાથે નીસર તો,
છતપતી છોરા ન થઈએ,
કેમ વરશે વર શ્રવતા,
પુણ્યલોકની પ્રેમદા રે,
તમે નિરીને લજ્જા થાતી.
રાય કહે હો હયપતી,
મારે તો સંપદ મધુ રે,
બાહુક કહે તુ સાબગ્ય રાગ
અતર નહિ રાગી સેવકનો,
હાસ્ય કરીને રાગ કહેછે,
બાન્ય બળશે તેને કન્યા મળશે,
દુર્મેળ ધોડા ચારે જોડ્યા,
રાણુગાર સજવા સદનગ,
રાણી કહે રૂપપણને,
તમે ક્ષત્રી ચર્ષ કરો અધર્મ,

મોહલિયો સેવક;
જાવડે વર્ષાની તક.
અશ્વપાળકને પાસ,
એહે પચેણો ને રાસ.
મૂંચેરી બડગડ કરતો;
નાકે મરડા બરતો.
આ રત્ન રથ ખેડણ,
આવો દુખ ફેડણ
રાખો અમારી લાજ,
નિદર્શ જાતુ આજ
રાખ્યા એડુ જાણી,
અહુ દમયતીનો પાણી.
ફૂલાવીને નામા,
અરે પાપણો આશા
વાપમશુ સકેત,
અમે ચાઉ ફળેત
પરપત્નીશુ તનખા,
એ મિદા માથે વલખા
જીમકની કુમારી,
ચાવ ફળેતી મારી
મારિ વતી હયને હાંકો,
તમે બ્યારે અને નાકો
બ્યા હશે સ્વયવર,
આપણુ બે જણુ વર
તમે વર પરચમ,
ત્યા જઈએ જ્યમ ત્યમ
કાધો રથ સાવધાન,
પડે સચયો રાગન.
પરચીપર શો પ્રેમ,
ન હોય કુશળ ક્ષેમ

સુન્નવસતણી એ શોભા,
 રીસ ચડી રત્નપર્યુને,
 અમો ભર મટિ કુમુદ મેડુ,
 નિજા સરખી લાલુ દમયતી,
 એમ કદી સખામાહે આવ્યા,
 રીમ કરી કલુ બાહુકિયાને,
 કાન લૂના ચરણ રાટા,
 અન્ધ નીકળ્યા તરયા ગારી,
 ચારે નોહે ચાલવાના,
 પ્રધા ને ખોડે બંધા,
 રત્નપરણુ જોઈ રીશ ધુણીને,
 એ શુ જોડે કુરુષ જોડી છે,
 પવનવેગી પાણીપથા,
 એના ઘોડા મૂળને કા,
 બાહુક કહે ચેટા રી માડી,
 જો પુષ્ટ હપને જોડશે તો,
 એ અશ્વ રાખો રથને હામ,
 રાશ ખરોણા પગડિયો ને,
 આટલિ વારલગી લાજ રાખી,
 તુ આગળથિ ચડી રમ બેઠો,
 રત્નપરણુ હેઠો જાતપો,
 જાય બૂપ પામે ને બાહુક નામે,
 રત્નપરણુ પ્રણિપત્ય કીરી,
 ઉપગરીજન અચરાધ મારો,
 બાહુક કહે હુ રાશ ચાતુ,
 તને હરખ પરદરા તણો,
 સામમામા ચક્ર ધરીને,
 બાહુકે બળમા એડી મારી
 મુગટ ખસિયો રાગદનો,
 બાહુકે અશ્વ ઉશાડિયા,

તમથી જાણી રોય,
 પછે ધણિયાણીને ધોય
 ચલાનીને ચાલ,
 કર મોખ્યનું સાલ.
 દુહિ ગદિયા ગાજ,
 કા કુર્મ જોડ્યા વાજ
 બગાઈયો ગણગણે,
 બયાનક હણહણે
 આગળ નીચા પાછળ ઉચા,
 બે કુરુષણા બે બૂચા
 ખોલ્યો વળતી ખીજ
 જો. ધણી છે ખીજ
 શત જોજન હોડે દેઠ,
 જોડ્યા દેવની વેઠ
 શુ જાણે અશ્વનિ જાત,
 હુ નહિ આલુ નમ સાથ
 ચડિ બેઠો બૂપાળ,
 બાહુ ને ચડિયો કળ
 બો યો નહિ મા મુચ,
 કુર્મે તુ શુ ઉચ
 વિનિધ વીનની કરતો,
 ગથ પુઠે તે કરતો
 હવપતિ હાને મૂકા,
 હુ બેઠો તે ચૂકો
 પણ બેશિયે બને જોડે,
 તમ દુએ બંધાણુ માડે
 માયે રથમા ચડિયા,
 અશ્વ હળીન પડિયા
 માન્ય શુકન ત્યા દુયા,
 હાડે ને કહે ધણિમૂળ.

અન તેવા અમે નિર્જળ,
 રાય કહેરે સોક મામળગે,
 સુવને રથમા બેસાવો,
 શરિયે શરિયે જન જોડા,
 દુર્બળ ઘોડા મંદિર આત્મણ,
 વૈદર્ભી વરવા રાય પધ ધો,
 હાકે તો હોડે પાછા પાછા
 તાણી હોડે મરભણી ને,
 પીઠ ઉપર પડે પરેણા,
 પોળે પગે રહે ઉભા,
 રાય કહે હો દુષપતિ
 બાહુક કલ બરાબર ચિંતા,
 ધણે દોહલે ગામ મૂંધુ,
 પુણ્યરથોકે હેઠા ઉતરીને,
 અશ્વમન ભણિયો ભૂપતિ
 અશ્વ આરે જોડિયા તે
 અનનીયે અડકે નહી,
 ડોહ મુઠી બેઠા બાહુક
 માહો માહી બેઠા વળગી,
 રાય વિમ સે વરે એ કન્ય,
 કાષક કામણુ જાણે કુબડો,
 તથુ કોડીના ટકુઆ,
 હથી રાયજી બોનિયા,
 તમ પ્રતાપે દમવતીથુ,
 ગજરિધા તમવતી આ,
 નહાની વાત ન હોય ને
 ઐરાનત ને ઉચિશ્રવા રે,
 તમારે હાડે હાડોં ચારે,
 વળી વખાણે ભાગ્ય પોતાનું,
 જો દમવતી મુજને વરે તો,

જેડ ખીજી ખીજી,
 એ વિના ગળ ઘો ખીજી
 રાય ચડાવે ડોળા,
 ઉભા ચોકના ટોળા
 જોગ સારથી જોડો,
 ભનો ભજ્યો વરઘોડો
 ધુસરિ ડી નાખે
 ઉભા રહે વણુ રાખ્યે
 કરડવા પાછા ફરે,
 ચારવાર મળ મુત્ર કરે.
 નથી વત એકે સરવી,
 મારે કન્યા વરવી
 રિચાર વર્યાના મુઠ્યા,
 કાન અશ્વના કુડ્યા
 ધરિ વાસનતુ પ્યાન,
 જર્મ રજા અશમાન
 રથ નાતરીક્ષ જાય
 જોજો પકતા રાય
 ભૂપતિ ને આત્મણુ
 વરવામા વશિકરણુ
 એના ગૂણુ રસાળા,
 એણે કિધા પાખાળા
 યાજ્ઞડિ સારથિ કધ,
 મારે ચરે સબધ
 ઘુજ કને પરિપૂર્ણ,
 કરે હયમત્રનું રમરણુ
 હાર્યો ગરડનો વેગ
 વૈદર્ભ બેગાબેગ
 ભૂપતિ કાઢે મેલા,
 પૂણુ બાહુકને પેહલા

બિમકમ્પતાનો દસ્તમેળાપક,
 બાહુક કહે વિલખ રો છે,
 વાટ ઓસરે વાત કગ્તાં,
 રાય વિધાને વખાણે,
 તાપયા ન રહે તરેહ કરતા
 એક જાંખરે વળગિ રહ્યો,
 હાહા કરતામા હય હીડ્યા,
 તય બાહુકે રય રાખિયો,
 ગાળ વળતી બોલિયો,
 દમયવીના નામ ઉપરથી
 જા લેઈ આવે તો તને આપુ,
 બાહુક કહે દમયતી ઉપર,
 રાય મોટો ઘનેશ્વરી બોલ્યો,
 પરચુવા જાઈછુ દમયતી ને,
 એવુ કહીને રય ખેજો,
 ૨૬ દોમ તો સઘ લે,
 હયપતિ તમમા વિધા મોતી,
 તમ પ્રતાપે છે મુજમાટે,
 ગણિત શાસ્ત્રને હુ જાણુ છુ,
 એટલે બેઠાનો વૃક્ષ આવ્યો,
 રાજપ્રત્યે બોલ્યો બાહુક,
 આ બેઠાની જામણી ગમે,
 રાયે વિચારીને કહ્યુ,
 બાહુકે જઈને વૃક્ષ છેવો,
 પછે બાહુકે ગણી જોયા,
 ઉત્કૃષ્ટ એ વિધા દેખીને,
 ફરીને આવ્યો રય પાસે,
 બ્રૂપ કહે જો મન મગે તો,
 માટોમાહે મત્ર આપ્યા,
 પત્રીક્ષા કરવા વધાની,

જો યારો હયપતી;
 જો પ્રબળ તારી રતી.
 ઉડતા ચાવે અમ્મ;
 ન જાણે મત્રનું રહસ્ય.
 દે દોટ ઉપર દોટો;
 રાયનો પામરીનો જોટો.
 ગયા એક જોગન,
 કહે લેઈ આવો રાગન
 મનમા એમ વિચારી;
 પામરી નાંખું ઉતારી
 બાહુક જાન્યો જોડ;
 પુનઃ સરખા વાડ કોડ.
 બાહુક જાન્યો છુ યા,
 લેઈ પામરીના મુઘા.
 મનમા રાય વિમાસે;
 પણ મોટા ક્યમ લે પામે
 શુભે વાળિયો છેક;
 વિધા અનુપમ એક.
 કહો તો દેખાહુ કરી;
 જાન્યો પક્ષા ઉતરી
 ગર્વ વચન ન આવડા,
 કેટલા છે પાદડા.
 તથુ સદગ્ગ રાગ ને તથુ,
 ગળ તે પાડી ધરણુ
 ઉતર્યો તતે તત,
 નળનુ દરખ્યુ અત.
 કહ્યુ રાય તમને ધન્ય;
 વિધા લિજે અન્યો અન્ય.
 ને મન ગયાછે મળી,
 ગળ બિજી છેદિ વળી.

કદવા એટલા ખત ઉતર્યા,
ખીજ પિધાના પ્રતાપથી,
પાણનુ ચર્મ પહેરિયુ ને,
ટુકડા ચગલુ ને સામ વરણ,
કરમા કાતી આખ્ય રાતી,
ભયો રીસે શગડી શીસે,
નિમરી નારો ભયે ત્રાઠો,
લપડાક મારી શગડી પાડી,
વિજળી સગપુ ખડગ કાપ્યુ
મન ભટ કીધુ કટ દીધુ,
ગજદોડો રેણુની માહે,
આખ તરડે દતે દરડે,
ઉઠે અડાડે અવની પડે,
બાડુના હસ્ત કળીના અસ્ત,
રૂદન કરતો ને ક્રોધન બરતો
પુષ્પરેકજી ઉગારિયે,
અરે અધર્મના મૂળાડિયા,
અમને તો રાવરાવિયા,
અરે પાપી ધર્મ ઉઠેન
વિયોગનાતા છેન શાતા,
અવગુણુ એના કરાવી સેના,
વડે દીનવાણી મૃત્યુ જાણી,
મહારાજ વળતી મારજો,
નળ કહે અવગુણુભાજન તો,
સ્વામી બે ગુણુ મોટા મુજમા,
નળ કહે ગુણુ અવગુણુ વુ,
રામી પ્રથમ અવગુણુ વગણુ
જ્યા હું ગયો ત્યા ધર્મ નહીં,
દબી લોબી ને સનતા,
અદ્ય આગુણ્ય ને અદ્ય પ્રિધા,

ગણિત સખ્યા મળી; । ।
દેહમાયિ નિકળ્યો કળી.
ઉંટતણા ઉપરણા;
છે કેશ તે ધમરણા
મુખે રૂધિરના એવરાણા,
ઉઠે અસિ જ્યજા
ધાયો નળ નરેરા;
અણા કળીના કેશ.
ન જાપ છાતો પાપી,
રહ્યો દેહમા બાપી.
કેમ પચો હતો પુઠે,
માયો ખડગની મુઠે
અકળાયો અતેખે;
રૂપગુણુ નવ દેખે.
કળિયુગ પાયે લાગે,
ન મારિયે મુજને વાગે.
છાવતો તને કેમ મૂકુ, ।
નધિ નેત્રનુ તીર સક્ય
વિશ્વ વેદનાકરી,
તેજ તજાવી નારી
પારકે મદીર,
નેત્રે બરતો તીર
ગુણુ અવગુણુ બે જોષ,
સદી સર્વ વજોષ
અવગુણુના છેન,
બેઠાવું કર વરણુન
માઁ જે આચરણુ,
ને બ્રહ્માના વર્ણુ
આજીવને કરે બ્રહ્મ,
અદ્ય એવની જટ

અનાચાર ને અપરાધ બહુ,
સિદ્ધ હોય મંન્થસિ ક્ષીણિયો,
મરજદા લાજને મુકાવું,)
જપ તપ તીરથ ને જાત્રા,
ધ્યંસ કંઈ હું ધ્યાનમાં,
અભક્ષાભક્ષ અરપચારપચાર,
સ્વજન વંર ને પરશું મૈત્રી,
વૈષ્ણવતા ફેડી વિષય સ્થાયું,
માત પિતાને પુત્ર ઉવેળે,
ક્રીડા કામે આઠે જામે,
વિખવાદ કરતાં જન્મ જાય,
લંપટ નિર્લેજ થઈ અતી,
હેલામાં અહચર્ય મુકાવું, .
પાપકિ લાંઠ સુખે જીવે,
હું બ્યાપું ત્યાં હરિ હર નહીં,
માન ગોષ્ઠિકયા નહીં, .
સ્વામીદ્રોહી, ને મિત્રદ્રોહી,
વચનદ્રોહી ને અહનદ્રોહી, .
પ્રજા ખોટી રાજા લોભી,
વ્યભિચારણી દ્રોહ કારણી,
બરચાર પેહેલી કરે બોજન,
ચાક્ર નહી તે વાદ કરતાં,
ક્રોધમુખો ને ચોરટી,
સાચી વાત મળે નહીં ને,
ચોડખોલી સાધુમુખી તે,
પુછ્યો હતર આપે નહીં ને,
અભગવે રસોઈ અન્ન આપે,
કળિ કહેછે મારે પ્રતાપે,
પંડિત દુખિયા ને મૂરખ સુખિયા,
અસાધુ સુખે અજ ખામે,

અનંત આબડછેટ;
અટ કંઈ હું નેટ.
ઉમારગ મંડાવું;
દાન દયા હંડાવું.
તાપસને ડોલાવું.
અસત્ય વાક્ય ગોલાવું.
હોય નીચ સંગત્ય;
એવી મારી મત્ય.
દેખે શામામાં સાર;
સ્ત્રીમાં તદાકાર.
ગાય ગોરીના ગુણુઆમ;
જપે નારીનું નામ.
જતિ પડે મોહમાંજ,
એવું માર રાજ.
નહિ દેવ દેવચરણ;
એવું માર જા.
શુરદ્રોહી નર ધણા,
એ સહ શુશુ આપણા.
નિરકુશ લપટ નાર,
બમતી હોટે બહાર
સૂએ, સ્વામી પેહેલી;
વદકણી મન મેલી
લોભણી ને લડતી;
આઠે પહેર ખડખડતી.
સુતો સ્વામીને વેચે.
ખોલે વેચે વેચે,
જણાય પરમ પવિત્ર;
એવાં સ્ત્રીનાં ચરિત્ર.
ભોગી રોગે ભરિયા;
સાધુ ધણિયે નહિ દરિયા

દાતા ત્યાં ધન નહીં,
 ખાનાર ત્યાં અન્ન નહીં,
 રૂપ હોય ત્યાં શુભ નહીં,
 શાશ્વ અરશુભ વરણુનું,
 શિષ્યની સેવા શરૂ કરે,
 સ્ત્રીની સેવા કરે સ્વામી,
 છગી જાગે આધક અધિકારી,
 અન્ન વિક્રય હય વિક્રય,
 પરપત્ની સગ ને પરનિહા,
 ઉપવિત અન સીમત અન્ન,
 કન્યાવિકર જૂઠી નિકન,
 સન્ન લે ને ગોદાન લે,
 યાદ પડાવે વિશ્વામ ધાતી,
 પત્નિ દેવતું પૂજન તજીને,
 વેરાગી વિપત્રી ને જોગી તે બોગી,
 વિધવ સેવન કરે ને ગર્ભ ધરે,
 સુરભી દૂધ ઘોડું કરે ને,
 શોક રોગ વિન્નિગ ઘેર ઘેર,
 કોતું રૂડું દેખી નન શકું
 કળિ કહે નગરાયજી,
 વિશેષ કશ આખળી અધ્યા,
 હવે ન મૂકું અધરમી,
 અધર્મો અવની વિષે,
 તારો વધ જાણી મને
 બયને ધરતો રત્ન કરતો,
 પછે મુજને મારજો,
 મૃત ત્રેતા હાપરે,
 તોય તેને હરિ હર જાણા,
 કળિ કહે મારા રાજ્યમાહે,
 તો તેને ધૃષ્ટદેવતા તે,

દાતા નહીં ત્યાં ધન,
 ખાનાર નહીં ત્યાં અન્ન.
 ને શુભ તહા નહિ રૂપ,
 ને પ્રતાપ મારો અનૂપ
 સાધુ અસાધુનું ઉપચરણ,
 શુદ્ધને સેવે જાણણુ.
 અધિકૃત કરે અન્યાય,
 કરે વિક્રય ગાય
 અરીખ્યા અપવક્ષણુ,
 કીધા અન્ન ભક્ષણુ
 કુટે અપરાધુ કામ,
 ને બોળે બાપનું નામ
 માહોમાહે વૈર સાથે,
 અસુરને આરાધે
 ખોટા રણજ વેપારી,
 નન વરસની નારી
 કાળ પરે કુર્ભણુ,
 સદા ભરે જળ ચક્ષુ.
 મારે કો સાથે નહિ રનેહ,
 છે અવશુભ મારા એહ.
 ચડી રાયને રીમ,
 હું છેદુ તાર શીર
 આગ્રહો તારો ઉન્માદ,
 સુડ દેશે આશિર્વાદ
 રાયને કહે કળી,
 બે શુભ મારા સાબળી
 શત વર્ષ તાપસ તાપે,
 દર્શન કોય ન અ રે.
 ધ્યાન ધરે વિશ્વામે,
 આવી મળે ખટ માસે.

એ શુભ છે એક માહરો,	દહે બિલો કહું વિભતી;
શત વાર દાન કરે તણુ યુગે,	એકવાર પામે ફરી.
બાવે કબાવે મારા વારામાં,	ને હોને નર નાર;
પુન્ય કરે ને એકપારે,	તો પામે શતવાર.
નળ કહે જ નહિ હણુ,	ઉપની મુજને માયા;
અનંત અવગુણ તાહરા તે,	બે શુભે દકાયા.
મારા રાજ્યમા તુ નહીં,	ને લેખ જીવ્યાનું કામ;
કળિ કહે હું ક્યા વનું,	વસવાનો આપો દામ.
જ્યા જાઉં ત્યા નામ તમારું,	તો ક્યા રહું હું દાસ,
નળ કહે બેઝના દુઃખમાહે,	મહા તારો વાસ.
જ્યાં ક્યા હોયે માહરી,	અથવા હરિ કીર્તન,
એવે રથાનક તુ નહીં,	તે લીધું સત્ય વચન.
રાય બેઠો રથઉપર પણુ,	રતુપણું સમજ્યો નહીં;
હરખ પૂરણથી હય ભાક્યા,	પ્રેમ સરીતા વહી.

વળણુ.

વહિને આ યો પ્રેમરમ,	રથ આવ્યો જડેકાટ,
બટપ્રેમાનંદ એમ બણે,	વૈભવ જીએઠે વાટ રે.

કહણુ પદ મું રાગ ગોહી.

દમયતી કહે દામીને,	શુભ સાધવી,
છે વિપ્રનો વાયદો આજ,	મેળાવો માધવી,
ટેકથી રતુપણું આનગે,	શુભ સાધવી,
ને હશે નળ મહારોજ,	મેળાવો માધવી
અનંત પહેલી આવ્યાતણી,	શુભ માધવી,
થયા તણુ વર્ષ વનનામ,	મેળાવો માધવી.
એવડા અવગુણ શા વરયા,	શુભ સાધવી,
પ્રભુ ફરિ ન લીવો વપાસ,	મેળાવો માધવી.
નહિ સમાધા બાગુડ,	શુભ માધવી;
છે કહણુ પુરખના મન,	મેળાવો માધવી,
હું મુર્ખ જીવી જોઈ નહીં,	શુભ સાધવી,
ક્યમ વેઠ્યું હશે વન,	મેળાવો માધવી.

ઝો ખોલે વાયમ આંગણે,	શુભ સાધવી;
મને ઉપજે હર્ષ તરંગ,	મેળાવો માધવી.
આજ ફરકે ડાઘી આંખડી,	શુભ માધવી;
માર ફરકે ડાઘુ અગ,	મેળાવો માધવી.
શું મનનો માન્વો આનશે,	શુભ માધવી;
ઝો શુદ્ધકેસં ફળ,	મેળાવો માધવી;
અવરો વધામણી માંમણું,	શુભ માધવી,
કો કહે પધાર્યા નગ,	મેળાવો માધવી.
વધ થાશે વેરી વિભેગનો,	શુભ માધવી;
ગયો જલશે મંજેગ,	મેળાવો માધવી,
વીરમેન સુત આનશે,	શુભ માધવી;
ત્યારે ટળશે નગગો રોગ,	મેળાવો માધવી.
કો આવિ ખાશે વધામણી,	શુભ માધવી,
નથી આપના મરખી રત્ના,	મેળાવો માધવી;
આપીશ હાઠ હઠ્યાતણો,	શુભ માધવી;
વળિ પ્રણયિગ જોડી હૃત,	મેળાવો માધવી
બારિયે બેગી નિહાળિયે,	શુભ માધવી,
હવે ઉડતી દીસે રજ,	મેળાવો માધવી.
ઝો રથ આવે ગાનતો,	શુભ માધવી;
જોને મખળી ફરકે ધજ,	મેળાવો માધવી;
ઝો પડધી વાગે અશ્વતી,	શુભ માધવી,
ઝોનિ હાકણીમાહે નિચાર.	મેળાવો માધવી.
ઝો પદોણો જોયો ઠોગ,	શુભ માધવી;
હોય નગમુખનો ડચ્છાર,	મેળાવો માધવી.
રથ આવ્યો ગામ ગોદરે,	શુભ માધવી,
હોય હોય અયોધ્યા-ભૂષ,	મેળાવો માધવી;
નિમે સુદેવ મેને જુગડે,	શુભ માધવી.
પણ હાકનારો ફરકે,	મેળાવો માધવી.

વગણ.

કરુપ ખેડણ રથજો,	કેમ કહું નગ ગય:
અવરથા દેખી ગામતી,	રણપૂર્વ દુખિયો થાય .

કહ્યું પપ મું. રાગ કેદારો.

રત્નપર્ણ કહે સુદેવને,
આત્મ પડેછે મુજને,
મુની મને મિથ્યા ભારિભો,
ગિપુ તોક દસાપિયા,
નિવા કરમ દિમતું નથી,
દુઃખી નથી વાળતી,
સુદેવ વગતો બેલિયો,
દમતરી તો લખી દમપતિયે,
સગ્ય એક રહિને આવજને તમે,
મુદેવ આગળથી સચરે,
વંદર્ભો જીએછે માટડી,
લખ્ય બરી તે સુદરી
રૂડી કહેજો વધામણી,
બાઈ રૂડી રેરે નથી જોગખ્યા,
રૂપ તેનું ખીલામપ્ત છે,
પરીક્ષા સાદે તેડજો ાકાતે,
દમયતી હરખી ધણુ
નગરલોક હસે ધણુ,
ભીમક ભૂપ સામે ગયો ને,
ત્રણે રાજકુમાર આવી મળ્યા,

એ કારણ મું બૂદેવ રે;
નધિ સ્વપ્નરનો અવેવ રે.
કાઈ દીમેછે કપટ રે;
ફેરે પત્નો ફેગટ રે
નથી ગચ્છો માંડળ રે,
નથી ગીત ને તાડવ રે.
છે છાતુ વિરાતું કર્મ રે,
ન ભાગશે ભિગકને બર્મ રે.
પુદેષળ મદારાજ રે,
વધામણિ કેરે કાજ રે,
નિધ આળ્યો પુરમાંય રે
દમયતી લાગી પાપ રે.
શુ પધાર્યો પ્રાણનાથ રે;
રાત ને-ન કીધો સાથ રે
મૂલે ખીજે ના રે,
જ્યા વાડીતું મ્યગ રે
એરે આળ્યો રત્નપર્ણ રે,
લેઈ મારથીનું વર્ણ રે.
રથથી કિતર્યો રાપ રે,
હુડી સર્ સભાય રે.

વળણુ.

સભા સર્વ ઉબી થઈ, આસને બેઠા ભૂપ,
ભીમક આલે સર્ મે, જીએ સારથિતું રૂપ રે

કહ્યું પદ મું રાગ કેદારો.

ભિમક બકિત કરે ધણી રે,
દય દુર્લભે વાળ્યો છે રે,
કાઈ અટપટુ સરખુ દીસે રે,
રત્નપર્ણ મુકો રથ તાણી રે,

બને આળ્યા અયોધધણી રે,
માગ્યો સમાગ વ્યતિરેક રે.
એવે બાહુક બોલ્યો રીસે રે,
એનો ઘોડાને ઘાસ ને પાણીરે.

નાખ્યો પરોણો ને રાશ રે,
 આવે વગગતો રાગ આવ્યો ખમે રે,
 ત્યમ ત્યમ મગમગ્યાવે આખડી રે,
 રૂપપર્ણને બાહુક પુછે રે,
 રાગ સાન કરી રાખે વારી રે
 રૂપપર્ણને ભીમક પૂછે રે,
 એ મિત્ર ક્યાથી ઉપરાજ્યો રે,
 ધણુ થામ્યા રેણુએ બરાણુ રે,
 રૂપપર્ણ કહે અભિયા ગૂણી રે,
 મધ વિદ્યાયે ન જ્ઞપ વાધી રે,
 રથ હાકણુ વિદ્યા હાથે રે,
 વન ભમતા થયો અતિમળ રે
 ભીમક કહે કીધી કશણુ રે,
 ભૂપે હવમન અતિશે કીધી રે
 ભૂપ બાહુકનો છે ભેદી રે,

જઈ મેઠે રૂપપર્ણ પાસ રે,
 સખા મુખ વચ્ચ દેઈ હસે રે
 તેના જોળામા ગાડી રે,
 વિનાનો વિનબ શુ છે રે
 ત્યમ બાહુક જોલે ખુખારી રે,
 સખા જક કરેછે તે શુ છે રે
 જેથી કામ હિંડેછે લાજ્યો રે
 હો ક્યાયિ પધાર્યા રાણુ રે
 નયિ એક વિદ્યા જણી રે,
 તે માટે મિત્રાઈ બાધી રે
 મે મુગધાયે તેઓ સાથે રે,
 અહિં આરી ચચા ભૂપાળ રે
 મહેજે સ્વામી રહો પરાણુ રે,
 આગના રમોઢની લીધી રે,
 અભિયા છે આત્મનિવેદી રે

વળાણુ.

આત્મનિવેદી સારથી,
 અન વમન થાય દર્શને,

હરથો ભિમક ભૂપાળ,
 તે આગડો શો સુગાળરે

કહ્યું પાડ શુ

મગ નદ.

બાહુક મોકલ્યો બાગમા,
 વેદજ્ઞી કહે કીજે પરીક્ષા,
 ભિમક સેવકને આગા આપી
 રૂપપર્ણ ઉતાર્યા ભવનમાહે
 દમયંતીએ પિતાને કહાવ્યુ
 બાહુકમાહે શુણુ છે નાના,
 એકાદ વાડી દમયંતીની
 હાલા કુભ આણીને મૂક્યા,
 ખીજ પાત્ર મેલ્યા નાનાવિધના,
 માધરી રશવી મૂકિ સેવામા,

રસોહતુ રથળ એકાત,
 બાગે મનની બ્રાત, બાહુક
 જઈ અશ્વનો ક્યો તપાસ,
 સેવા કરેછે દામ બાહુક
 આગા તમારી લીજે,
 કહો તો પરીક્ષા કીજે, બાહુક
 કીધુ ગ્લોઈતુ રથજ,
 નહિ જળ ને અનળ, બાહુક
 ન મૂક્યુ મેક્ષિણુ,*
 જે જાણે સક લક્ષણુ બાહુક

* કમાર દયાલાલો આગે

બારિંગે બેઠી દમયન્તી,
 તેડિ લાવેા ઇપાગાને જોઈએ,
 દારી એક તેડાને આપી,
 અમરિ વાડીને જોખાવે
 બડી નગ આવેા તે જોતા
 મખી સાહેરી અચગત પામી,
 દમયન્તી જુએ દેરી દેરી
 આ રૂપિનિ ન મળે જોડી
 શરીર દીસે દરજી દાધુ
 રૂપ કર ને નામ નિઃળી,
 આ તે નગ ને ક્યા એ બાહુ
 રાકુ મુખ ને મરતક મોટ
 આ સાથે શી જોઈ કળિંગે,
 દીપ્તા પગના રૂપસંઘ્રા તે,
 એને વિદ્યા દમયન્તી ક્યાથી,
 મતરાતો આવે નાક પુલાવે,
 દમયન્તી પાસે હસતી હસતી,
 બાઈ આ પૂતળુ મ્મમ પધરાવ્યુ
 દરબિ નળ નીમડો તો,
 કટો બાઈ તમે કમ કરશો,
 શાપ હશે કોઈ તાપસનો તો,
 અભિયા આસને બેસશે
 જ્યા હશે ત્યાથી કાને આપશે
 ગેમ વલખા શુ માગે છે
 દમયન્તી કહે કોણ મૂઝે
 બાળો સેરા કરે બાહુકિયાની
 માધવિ રૂપિ બને આવી
 કદે બરાયુ ન રાખવું
 સુજા વક્ષને રૂપે કિંધો નજે
 દમી બન્યો હર પામી,

- તત્ત પટ આડો બાધિ
 મે જમે છે રાધિ,
 ચાસો દરપકો-
 ચાલો ચપક હો ,
 આનંદ અનંત આપિ,
 દમે આને શાગગટ તાપિ
 વિમ્બ ચઈ મનમાદિ,
 જોતા ત્રિશુવનમાદિ,
 કાપે જો પગે પાતજો,
 મોટો પેટનો નગો
 આ સુર્ય ગામગા
 પાગ ઉગા ચુકા,
 બાપક બાગી બવની,
 કાગી યાગે અવની,
 આમં મરજુ દીસે,
 અચુટિ નરી છે રીને
 બાબી આવી નજુ,
 વાર રૂપ ને વારુ,
 ગુરુએ એનુ અગ,
 એના પુરુષનો સગ
 ગુરુએ એવો સર્ગો,
 તમે મ્મમ ગુરુએ અર્જો જે
 બાઈજી તમારો રવામી,
 ધીરજ ધરો ગજગામી
 બેશિ કિંગે પરિક્ષા,
 સખિને દીધી શિક્ષા
 પુણ્યરસોમ્ની પાસ
 ઓગાપિ બને તાસ
 થયુ નવ પલ્લવ
 ગાય વૈદાંબિનો વલ્લભ

કહે સંપર શુભો આચારી જન,	ધરણો નદી મન ધોખો;	
દુઃખને સ્થળ રસોઈનું છે,	અમો દિધોછે ચોકો;	બાહુક.
નદાવાદેઈ વસ્ત્ર પેહેરિયું,	પામ પછેડી વરજો;	
જંધામે શુભળાં કેસળળાં છે,	શરીર બરિયું ખરજો;	બાહુક.
નીચું બાજે ઝરિર ખંજુચળો,	દામીએ દટખાં કિધો;	
શરે પને દાંડિ બડબડો,	હાલો કુંભ જળનો કિધો;	બાહુક.
વરજામંત્ર બળ્યો નળરાજ,	તતક્ષણ કુંભ બરામો;	
વીશ ધડા રેણા વધુ ઉપર,	ઉભો રહિને નહાયો;	બાહુક.
દામી અની આનંદજ પામી,	કાનક દીડું વળતું;	
ચૂલામાટે કાટજ મૂક્યાં,	અમિ વિના કુંવું બળતું;	બાહુક.
કેસળાનું અન્ન કરડે દયાજ્ય,	કડખીનું નહિ કાગ;	
સૂખી મઈ દમરંતી પાસે,	બોલી કરી પ્રભામ;	બાહુક.
વાળ ગદા ને જળ અનળ,	એ ચારે પરીક્ષા મળા,	
અન્ન લાવો એનું અભયનીને,	દમયંતી કહે વળા;	બાહુક.
દમની બમની દાસી આની,	નિગખતી નિજ ગાન;	
એકે બાહુક ચાલે વળગાશ,	એક લેઈ નાડી અન્નપાત્ર,	બાહુક.
અરે પાપણિ કહિ બાહુક કિધો,	દામિયે મૂકી કોટ;	
માધવિ કહે ફરિ કરો રસોઈ,	હું દેઈ આપુ અબોટ;	બાહુક.
નળે પાક ફરી નિપ-નયો,	બાવે કરવા બોજન;	
દમરંતીએ ચાખી જોયુ,	અભયજ્યું તે અન્ન,	બાહુક.
સ્વાદ એળખ્યો નળરાવ નિજે,	પાક છે પરમ રમણ;	
ફરિ પરીક્ષા જોવા સખિ માયે,	મોકલ્યાં બને બાળ;	બાહુક.

વળણ.

માયે ગન્યો બાળ લેઈ, નળ કને આવી કિંકરી;
બાળક દીડાં બાહુકે, જળે આંખડી ભરી રે.

કહવું પદ મું. રાગ રામરી.

બાહુકે દીડાં બાળકાં,	કિંવટયું અંતઃકરણ;	
દામળાં મારાં બાળકાં,	દેખિને આવે મળ;	બાહુક.
કરપાંત છીડું કળજીગે,	બાળ વસ્ત્રાં એસાળ;	
કોણ ફૂલ મેં આયર્થાં,	તજ્યાં અંતરિયાળ;	બાહુક.

સંજોગ સાગર કિયટગો,
 આલિંગન દેવા સુખને,
 મળવાને તેજા મીઠકાં,
 છળ્યાં બિલીનાં છોકરાં,
 દામિયે રૂઢપાશું ચાંખિયાં,
 મહેવાદે તાર રમાડ્યું,
 પાહુક કહે એ બાળને,
 તારે બાઈ થાય બેટતાં,
 કે છત્રપતિનાં છોકરાં,
 શે દુખે થાયે ગળગળો,
 બાહુક વળતો બોલિયો,
 આ દેખિને તે સાંભર્યાં,
 દાસિયે કહ્યું દમયંતિને,
 આશ્વર્ય દીધું અતિથણું,
 દમયંતિ પૂછે બિમકને,
 આરા હોય તો એહને,
 ભીમક કહે સુતા સતી,
 બોલાવો મુખે બાહુકને,
 વૈદર્ભિ આળ્યાં અંત પુરે,
 દીધી આરા દામિને,
 શીઘ્ર આવી સાહેલડી,
 ઉઠો બાહુકજી ઉતાવળા,
 રાયજી વળતો બોલિયો,
 વરવા માયે વૈદરબીને,
 સોમવન્ની સુંદરી,
 વાત કરતાં જલ્લય ભાગે,
 પરવરમાંહે અમો નવ પેસુ,
 સાધુ પુરપને સઘ પાડે,
 દાસીને તવ હાથ આળ્યું,
 વિશ્વ મોહિનિ દમવતી તે,

નેજા વર્ષા મગ્ધન;
 નળે કીધી સાન;
 કરઃ લાંબા કિધા ઇશ;
 પાડે ચીમેચીસ;
 બાહુકને કરિ તિરસ્કાર;
 રમે રાજકુમાર;
 સાંઈ દેવાનો સ્નેહ;
 કાળિ કુવરનિ દેહ;
 મળવા ક્યમ થયું મન;
 રાઈ પુટરો લોચન;
 મારે બાળનિ ભેડ;
 થયો રમાડવા કોડ;
 બાળ્ય બાહુકનિ વાત;
 કાળો કરે આંમુષાત;
 બાહુકમાં નળનિ બાંત;
 તેડિ પૂછુ એકાંત;
 તને શી કહું શીક્ષા;
 કરો નળની પરીક્ષા;
 જ્યાં પોતાનિ મેડી;
 લાવો બાહુકને તેડી;
 અતરમાહિ ઉવામ;
 દમયંતિનિ પામ,
 હું છુ દીન કંગાલ;
 વાત કર્યાવું શું વહાલ;
 સારગનથનિ સુજાણુ;
 વાગે મોહના બાણુ;
 સ્ત્રીનાં ચંચળ મન;
 આપિને દે આલિંગન;
 દેવના કૌતુક જોય;
 અભિયાને ક્યમ નહિ મોય;

બાહુકે.

બાહુકે.

બાહુકે.

બાહુકે.

બાહુકે.

બાહુકે.

બાહુકે.

બાહુકે.

બાહુકે.

બાહુકે.

બાહુકે.

બાહુકે.

બાહુકે.

બાહુકે.

બોર ન ખામ ડા કગલણા,	વિપરિત વપુનૂ વાન,	
એના ઉપર વળિ કર્મ લજા,	નળી રૂપનું અભિમાન,	બાહુક
બળાત્મરે તેજો બાહુક,	દાસી ચર્ચ બાહધર,	
નીચિ નાડે નળ આલિયો,	બ્યા ધરણીનુ ધર,	બાહુક
બતા કહેજે કિંઝરીને,	અલ્લચર્યને છે ધાત,	
૧૦૦૦ વિમરે ભરી,	મને વશ કગવાની વાત	બાહુક
માધવી કરે બોલ્ય વિચારી,	ગ્રાણ ભાગે છે ધર્મ,	
૧૦૦૦૦ તને ક્યમ નહિ વરે,	ડરે અમી કમ,	બાહુક
નચિ આશરો ગયાતણો,	કહિ ભીડબ્યા કપાટ,	
દાસિયે દેખાડી આખડી,	ત્યારે ચાલ્યો પાધરિ વાટ,	બાહુક
બાહુકને બારણે બેસાવો,	દાળિ રૂપાનો બાજદ,	
દમવતિ ઉમરા ઉપર મેઠી,	આ ધરિ અતરપટ,	બાહુક
બાહુક ખુખારે આળસ મોડે,	માઝા વિપચિના ચિ રૂ	
ચિત મળ્યુ ત્યા ચમ કશો રે,	ને નચિ બિજા બિજ	બાહુક

ઉદલો

ને નચિ બિજાબિન તો,	મધ્યે અંતરપટ કશ,
નહિ બોલો ને મન મૂકી,	તો અમો ઉડીને જશ્યુ
કંઠસુ પટ મુ રાગ કાફી	કંઠિબધની ચાલ્ય
વિનય સધાતે બોલે,	વંદર્ભા મુન્દરી,
શામાટે ઉઠિ જાશે,	તેજબ્યા ખપે મરી
અમોને રહેવુ ઘટે	બાધીને અતર પડે,
મોહુ હુ કમ પ્રગટે,	પરપુરપની નીચે
મેસોજ બાજદે,	બોલોજ બનડે,
નહિ પુણુ કપડે	મોનવુ નિમળ ઘટે
પુરપ બરાચો રૂડે,	ચાલ્યો પોતાની ચડે,
હોડે નારીને નડે	ચાને નહિ રાજવડે
ને જન મન કાળા	મુખે રિખની જન મા,
ક્યમ વિજેગના બાલા,	સહી શકે તે બાળા
બાહુકજ હો આચારી,	સાબગો વીનતિ મારી,
કા મૂકિયે રિસારી,	દોહલે પામી નારી

નવનરા નેદ હોદે,
 બરી હોય જો મદે,
 વળગી દોડે કાડે,
 જાણીએ દુઃખને ટાળે,
 જાણીએ મળીએ વેહેવા,
 નારી નવ પ્રીટે પટેવા,
 એ વહાતપણુ ત્યા ગયા,
 વળરૂપે કાણુ લઈયા,
 અદનાયે પુરુષ ધડિયા,
 દુખના દહાડ પડિયા,
 પ્રીતડી જેને વ્યાપે,
 ફળ જે રૂડા આપે,
 બ્યારે વેલ્લ સૂટે,
 તજે તે ચણુ ન ચૂકે
 જે રચાતણુ જળ પીજે,
 જેપર દયા કીજે
 જે અખળાનો દર શ્રદિયે
 અમો તો અખળા છઈએ,
 ન પામી માનવ જને,
 ગાખની ઘટે કને,
 મેશિયે એજાળ પાટે
 ચોડા અપનાથ માટે,
 શા અખળાના હોય બળ,
 પ્રગટયા કરુનના ફળ
 રનમા વાવજ માળે
 બીજા લોકે ધણુ ગાંઠે
 રનમાહે સમા રોએ,
 પ્રભુ તપાસિ ના જોએ
 ત્યા આધીર અવેખે,
 ન આવે નાથને લેખે,

વહાતના વાપક વટે;
 પુરુષના કાણુ રહે.
 નરી નવી પ્રિત મટે,
 રનેદીને નિશ્ચ છોટે.
 દેખીને થકથે થેના.
 પુરુષના મનઝ મેલા
 મુખે દરેતા અબીયા.
 તરછોડીયા નદાના હાલ
 નારીને શ્રવે જાણિયા;
 વેરી થઈ નીમળિયા
 તેને મારે અદાપે,
 વરુને ચડી કાપે.
 પરબરી વેહેતી મૂકે,
 ફરી ન આવે દૂકે
 શના ત્યા કમલ દીજે,
 તેના શર ન લીજે
 તેને મૂકી નર જઈયે,
 વેદના મને રિયે
 દેનતા ન આપ્યા મને,
 તેને ન મૂકીયે વને
 કમની કનક ધાટે,
 નમુકિયે ઉજડ વાટે
 કદમીપ એ કમળ,
 નયણે બરિયે જળ
 પામલિયે કામ ભાળે,
 તેલ શડ સ્વભી નર લજે
 ત્યા ગણુ આસડા લેએ,
 પેશાનુ જળ વગોએ
 દારણુ વન ઉવેખે,
 વેરીડ દેવો દેખે.

ન જાણી નારી મોરી,
ચણાની છી છે મોરી,
આંખે આંધ્રાં રેડે,
છપીલીને છંદેડે,
મગ્ધા લંપટ લોટા કામી,
કુળને લાગે આમી,
કુળને લગ્નચું નેડ,
કરિ માણીની વેડ,
કર્મની લાંબી દોરી,
નવ જાણે નાથ અધોરી,
પૃથવી જાએ પાતાળે,
વિચાર બણી નવ બાળે,
નરનો વિશ્વાસજ કરે,
એના ઉપર પ્રીત ધરે,
જે અથ દરીને વરી,
કહો આઠક એ વાત ખરી,
છે કર્મની વસમી ગની,
શત્રુ યથો પ્રજાપતી,
જલાનો વેરી જલા,
લખે લેખ કર્મધર્મા,

છે જવપતીની ઠોરી;
અજગરે ગળી મોરી.
તારણી પિયુને તેડે;
પારધી લાગ્યો ફેડે.
ક્યમ જીવે એ ગજગામી;
નવ જાણે શઃ સ્વામી.
જે નીચપણે નફેડ;
પ્રમદાગે ભરિયું પેડ.
અતિ શિર દારની મોરી;
ભાગ્યો શિર ઈંધણ-ધોરી.
સતિને જૂઠે આળે;
ન જાણે ફડી ગાળે.
તે ચામાં થેલી દરે;
માગી પેરે રાઈ મરે.
દુખણી ભંતે કરી;
તેને કાઈ પૂછજે હરી
બૂચી નવ જાણે ગતી;
જલાને દયા નથી.
કહણુ તે કૃતવર્મા,
ક્યેશને ધાસે ધરમાં.

વળાપુ.

ક્યેશ ધાસે ધરવિગે, પ્રજાપતી કહણુ ધણું;
બાહુકજીને પ્રશ્ન પૂછે, જોયુ કહણુ તમતણું રે.
કહણું ૬૦ મું. છંદ ભુલંગીની ચાલ.

હુ દેહ-વીજોગતી વિરહ જાણ્યા,
તમારી સખજા પ્રદિ બાહુક દીમે,
દિસે શારંગ વાસ તમ જીવ અગ્રે,
વિવેક દિમે છે વડા માધુવાન,
એક શોભતા પુરુષ ને મૂર્ખ મોટા,
એક રૂપદીણા બદ્ધ ગૂણુ ભરિયા,

મારે મર્મના વેણુ પૂટે રે બાળા;
કાઈ જાણુવા ભેદ મુજ મન હીસે.
પધાર્યા બંને આપ સીમકનગરે;
જાણો ભૂત ભવિષ્ય ને વર્તમાન.
જેવા છીપમાદે મોતીદણા મોટા;
જેવા હીરા સાચા સુવર્ણે જ જડિયા.

બાહુક બાપના સમ જે જૂઠા બાપુ,
 ઘાઈ ઈંદ્રવરણાતણા ફળ સાથ,
 ઘરે છત્ર સર્વથમે આણુ વરતે,
 એના પુરૂષને મોહિ ઘાઈ નાર પહેલી,
 ને આમરો મૂનિની આથ તોડી,
 તળ્યા માત તાત પિપર ને પાટોશી,
 નોખ્યા તન મને પ્રાણુ નિર્દોષ જાણી,
 વેધે મૂગને નાદ ધસ વાળડી,
 બહુ રંગ વીનામ સુખ દેખાડી,
 નહી કદ મૂળે નહી પત્ર પાણી,
 નહી કા કરે એહતુ કમ કાપુ,
 ઉજડમા મુકી વસ્ત્રોનો ખડ કાપી,
 દિવસ ત્રણ ત્રણ રાત્ર વનમધ્ય બડકી,
 મહી આજગરે સુઢરી કુખી કાપી,
 મળ્યા વાટમા વાટજતા વેપારી,
 ચડી ચોરી તે મોતીની માળ ફરી,
 પરાધીન થઈ નીચતું કામકરિયુ,
 વરસ ત્રણ કાક્યા વરતર સ્વેતપહેરી,
 પરાધીન પડે હવિશ્યાન પામી,
 બાહુકજી કહો એહ અધરમ કેવો,
 સરવ પાપમા પાપ નિશાસઘાત,
 એ બાહુકજી પ્રશ્ન ઉત્તર દીજો,
 શુણી મર્મની વાણી નરનાથ રીઝો,
 શુણો પ્રશ્ન ઉત્તર બીમક બાળા,
 વરી સુઢરી પ્રેમદા સાધુ જાણી,
 બિજી નારીના સાધુ સ્વપ્ને ન જોયુ
 સગા મિત્રની પ્રીત તે સાથ ફેડી,
 વને ભમતા સાત ઉપવાસ કીધા,
 કીધો શ્રમ બીજા કામ નવ લાધ્યા,
 કહો બિમકબાળા બની વાત એવી,

તમે જાપરે વિશ્વ ઉતારિ નાપુ.
 કરે બદા જે તેજનો છત્ર જાપ
 કરે નમનવા બોજનો નિત્ય પ્રત્યે,
 તપ તેજ સરખી જીવે મર્યાદેલી
 મૃત્યુલોકિ માણસથી પ્રીત જેડી
 નખી જાણિયા નાથ છે નીરદોશી,
 બાહુકજી શુણો કર્મની કદ કદાણી,
 તેમજ પ્રેમદા પ્રેમને પાસ પાડી
 ગયા લાડ અતે વિપત્તીજ પાડી,
 એવે હામ મુકી ગયા નાથ રાણો
 અપરાધ પામે બહુ કુખ દીધુ,
 રેણી મર્યા નાથેજ વીજોગ દીધો
 નિર્દય નાથને મનમા નવ અડકી,
 મળ્યો પારથી ઈશ્વરે રાખિ લીધી
 કહી ગાઢણી સાઢણી માર મારી,
 મધ રાસજી જેને સમા તેજ વેરી
 ધરી દસિનું નામ ત્યાં પેટ ભરીયુ,
 નહીં કંકુ કાળજી નાકુ મેહેરી,
 નહી તેજ તેણે તજ્યો નીજ સ્વામી,
 ઘટે નાથને એવડો છંદ દેવો
 તેને પૂછશે કામ વૈકુઠનાથ,
 એવા હાથ કપટી તેને શુભ કાળે
 વળી પ્રીતજેવા વિરોધેજ ખીજ્યો,
 સહી પુરૂષને ઉપજો વિરહ જ્યાળા
 મોહો નાથ તેને કિધી પટરાણી,
 ગુણહીણ સ્ત્રી સાથ આયુધ્ય ખોયુ
 ગયો વનમા સુઢરી સાથ તેડી,
 મધ રાખવા નારીને ત્રણ દીધા
 પ્રેલાં પાપણી નારિયે મધ ખાધા,
 કરો પ્રશ્ન ઉત્તર તે નાર સ્ત્રી

જેતાં તેહનો કાંઈ અપરાધ નહાનો,
 ઝલી સુદરી અજરે દીર્ઘ વ્યાળે,
 યયું શાકિણી નામ અપવાદ એવો,
 હને કોની જોએ જ પરધેર વેહ,
 દહો ટ્રેણુ કોના કહી કંઈ રોશે,
 ધોળા સાળુ પહેરી જિયે પડ પીળો,
 એ મેં પ્રજા ઉત્તર આપ્યો વિચારી,
 કહી મર્મની વાત નિજ નાથ અણ્યો,
 એવી ગુણ વાણી બિન્દુ કાણુ ખાખે,
 યયુ ભેટવા મન મર્યાદ નાહી,
 ગજગામની ભામની મદમાની,
 પ્રદક્ષા કરીને પછે પાપ લાગી,
 અપરાધ કોની અમળાના હ્રેષ્ઠ
 વનમધ્ય મૂખી અપરાધ પાખી,
 તમારા ચરણમા સદા ચિત્ત ગાંઠ,
 અમે અમળા નારિમાં શુદ્ધિ થોડી,
 નથી રૂપનુ કામ રે ભૂષ માગ,
 શુણી વીનતી નારની દીનવાણી,
 કરકોટક નાજનો મન બાખી,
 તણે નાગનાં વસ્ત્ર પરિધાન કામા,
 તે વેળા મુજગપ મહાગજે ધરીયુ,
 વમાવ ઉપર જેમ વીંગાય વેલી,

તેને મૂક્યાં નાથનો વાંક શાનો,
 દમે ક્યને તો ઝીંકો મર્પ કાળે
 ક્યો તો હશે ક્યને જૂત જેવો,
 હશે ભર્યું ક્યેય પર વેર પેટ
 મુદ્ધિવત પ્રાણી દરમ માસુ જોરોઃ
 કાળો કાળજો આદિને કંથ હોડો.
 વળી પૂછું હોય તે પૂછ નારી,
 આખો ભેદ મનનો પછે પ્રેમ આખો.
 એવુ કાણુ બોલે નળનાથ પાખે,
 ગયુ વસ્ત્ર અંતરપટ કેરે દારી.
 ગઈ નાથ પાખે શુભ્રમામ ગાતી,
 મોલો નૈવન્યાય કહ્યુ માન માગી
 પરીવહા તે કરણુ મીઠ જોય;
 અરે મહાઆહારના વિધ્યુ સાખી.
 તમે પાખે હુ પેટમા ધૂળ નાખુ;
 કરે વીનતી પ્રેમદા પાણુ જોડી
 યઈ કિંકરી અતુસરે સરણુ તારા;
 ઉચો બાહુક અતરે પ્રીત આણી
 જિરણુ કાળજો દૂર દોરો ને નાખી,
 હસી સુન્દરી સર્વ કારજ સીંચા
 અસુધામનું સર્વ તીમીર હરિયુ;
 તેમ ક્યંદે વળગી હર્યધેલી.

વળખુ.

હરમે થેલી સુદરી, બેગી બીડી ગાય,
 જેજેશર ચઈ રહો, નિરખી નેપથનાથ રે.

કંઈકું ફર મુ. રાગ મારગ.

વરલો જેજેશર હો, નેપથનાથને નિખીલ,
 નજ દમયતિની જોડે હો, દેખી દાસી હરખી છ.
 શાસે ભરી માહેલી હો, આની જ્યાં બીમક તાલ છ,
 રામ વધામણીદીજે હો, અદબુત મરખી વાલ છ

રત્નપાણી સેતક હે, ભીમગિરી નગનાથ હ,
વધામણી સાબળી હે, દગ્ધો સગળો સાથ હ
બાહુક રૂપ પરહરિયું હો, પ્રગમ્બુ મૂળ સ્વરૂપ હ,
એનું સાબળતા આપે હો, હરખો ભીમક ભૂપ હ
વાળે પચ રાન્દ નિશ ન હો, શુભિગ્ન ગાય વધાઇ હ,
પુણ્યપ્રોક્તને મળ્યા હે, વતળ અદારે ધાઇ હ
ત્યા નાનાવિધની બેઠ હો, પ્રભ બૂપને લારે હ,
કે પૂજા વિવિધ પ્રકારે હો, મુક્તાશ્લેષે રધાવે હ
તરિયા તોગા બા ૥ હો માનની મગા ગાય હ,
દે મુનિનર આશી ૥ હો, અભિોક બહુ ધાય હ,
રાગે દોલ દલામા હે, બેર મૃગ નદેરી હ,
મકને આન વરતો હો, શણુગાર્યા ચાટા રોરી હ
મન ઉછાહ બુ બ્યાપ્યો દે, ભીમક દે બહુ દાન હ,
આબો અન પુરમાહે હો મધાતે સુત પ્રધાન હ
મતી સૂર્ય સદસ હો, બિનસે શક સમાન હ,
પ પ મારી લાવણ હો, જમાઇ જનનત્યમાન હ
પડ્યો ભીમક પૂજાને પાયે હો, હરી આનિગન દીધુ હ,
આપ્યા આદર માન હો, પ્રીને પૂજન પ્રીધુ હ
અર્ધ આરતી ધૂપ હો, ભૂપને પૂજે ભૂપ હ
નખશિખ ફરિફરિ નિરખે હો, હરખે જોઈ જોઈ રૂપ હ
શ્વસુર શ્વસુરપત્ની હો, ર ના શાળા હેરી હ,
દમયતિને મહુ પૂજે હો, નાયે માર્ધ માહેલી હ
લક્ષ્મીનારાયણ હો, એનું જોડુ બન્યુ હે હ,
માન દેઈ સક બેદા હો, કુશળ ક્ષેમ તે પૂછે હ
 વળાણ.

નગનાથને પૂછિયુ કશળ ક્ષેમની વાત,
સમાચર મહિ પગરપર હરખો સગળો સાથ રે
 જડુ દર મુ નાગ મહાગ

નળરામ પ્રગટ્યો સાબળી મમાર મુખિયો થાય રે,
પગમ હજ્જા પામિયો દુખિ થયો તુષર્ણુ રાય, હવે દુ થુ કરે રે

સેવક કહિ બોવાનિયો, નહિ જાણો નૈવધનાથ રે,
 પસ્તાવો મનમા કરિ પૂરો, ધમત્રા લાગ્યો હાથ, હવે હું શુ કરું રે.
 જન મન કીધું દેહ મૂકવા, તવ હવો હાહાકાર રે,
 જાણુ થયુ અતપુરમાં, નજી ભીમક આલ્યા બહાર, દોરે હું શુ કરું રે
 હાહા કરીને હાથ જોડ્યો, મળ્યા નજી રૂપણું રે,
 ઓશિયાળો અથોડાપતિ થઈ, પડ્યો નજીતે ચરણ, હવે હું શુ કરું રે
 પુણ્યશ્લોક પાનન સત્યસિંધુ જાણ પાતક લેતા નામ રે,
 એવા પુરપતે મેં કરાવ્યું અશ્વતું નીચુ કામ, હવે હું શુ કરું રે
 જોહનું દર્શન દેવતા ઈછે, સેવે સહ નરનાથ રે;
 તે થઈ બેગો મમ સારથિ, અહિ રાજા પડોણો હાથ, હવે હું શુ કરું રે
 શત સહસ્ર જોણે જરા કીધા, મેર તુલ્ય ખરચ્યું ધન રે,
 તે પેટ ભરી નવ પામિયો, મુજ પાપિતલો ધેર અજ, હવે હું શુ કરું રે
 એના વચ્ચથી વિનુત લાગે, ને રક્ષાટિક મૂકે માન રે,
 તે મહારાજ મારે ધેર વસિયા, કરિ કાબજો પરિધાન, હવે હું શુ કરું રે
 મેં દુકારે તિરસ્કારે કીધો હથા પુરના લોક રે,
 તથા સતસર દોહલે વેઢ્યા મેં નનજાણ્યા પુણ્યશ્લોક, હવે હું શુ કરું રે.
 અજાણે ધેર ગગા આબા, જોઈ નન નહાયો મૂરખ રે,
 બાડ્યો તે ગતિ મારે થઈ, નવ જાણા મહાપૂરણ, હવે હું શુ કરું રે.
 જ્યમ ચકીતે માળે આવે, મરક શુભજાર રે,
 તેમ મહારે ધેર આવિયા, ગિરસેનતણો કુમાર, હવે હું શુ કરું રે.
 જામ અધપક્ષિતણા આબૂધય, વધા જાએ સમાર રે,
 જામનીન અબુધ કાપરતે કર, મરકટ કંઠ મોતીહાર, હવે હું શુ કરું રે
 જેમ મગસ અમૃતનો બળો કાઈ મુર્ખને પ્રાપ્ત થાય રે,
 મૂરખ જોગી વારણીનો, નવ અમૃત પાસે જાણ, હવે હું શુ કરું રે
 નિસ્વાસ મૂકે ને કંઠ સૂકે, થઈ બૂધને વેદનાથ રે,
 વિચારિ અપરાધ આપણો, રૂપણું પામ્યો જોદનાથ, હવે હું શુ કરું રે
 પુણ્યશ્લોકને પાપ લાગી, કરિ વિનવે રાજન રે
 એ દૂર કરમનું હોય પ્રાયશિત્ત, બૂધ બરે લોચન, હવે હું શુ કરું રે
 પાવકમ હે પરજશુ કે, હાગાહજ બક્ષણું કરું રે,
 એ જાન માઈ મિશ્કાર છે, આ દેહ હવે પરહફ, હવે હું શુ કરું રે

વળાણ.

રેલ હવે હું પરદઈ, ગોઝગે જીવી શું કંઈ;
રૂપરૂપીનું મતા દુઃખ દેખી, મગામાન કેષપેરે કયું ?
કંઈકું દઉં મું. રાગ માડું.

રૂપરૂપીનિ પીઝા જાણી, રાગનંદન બોલ્યા વાળી,
ન મધ્યે કાચર આંસુ આણી, એમ કદિ ગોવાં લોચન પાળી.
આપતકાળનું કર્મ હું કદિયે, જેવું દુઃખ પડે તે મદિયે;
કાને આશયે નિશ્ચે જઈયે, પચગત્ર ગેવક મધ્ય મદિયે.
શુભ રહેવાનું કારણ સિદ્ધ્યું, મારું દુઃખ નિવારણ હીધું;
તે મેં જનનીનું પય પીધું, તેમિયે આવડુ મુખ નવ દીધું.
દગ માસ તે પેટમાં રાખે, અધિક થાય તો ઓછું ભાખે,
કોણ તણ વરસ લગિ ગણે, તમારિ બવાઈ થઈ જગ આખે.
જ્યારે પ્રાણિને સંપત્તિ હોય, ત્યારે પ્રીત કરે મર્વદોય,
પડે આપદ તો રાગુ હોય, જગમાતા તે માધું ન જોય.
જે લોભે લિંગ માયા માટે, પરીક્ષા થાય દુખને કદાટે;
કાનિ જણાય ઉગાટે ખાટે, કુંડ મિત્રને બીટે છાટે.
કર્મકથા મેં મારી જાણી, આરે વર્ણ મેં પુત્ર પ્રમાણી;
વનમાં નીમળાં હું ને રાણી, તે પ્રભાએ ન પાશું પાણી.
થયો પુષ્કર અધ્રવ વેરી, અકેકું વગ્ન નીમળાં પહેરી;
હાથાં કૈતક ચેરીચેરી, હીકી દુઃખસાગરની લહેરી.
મને બાધએ કાઢી નાંખ્યો, ત્યાં સસારમાગરનો આખ્યો;
તમારું દુઃખ દેખી કળપે લોક, શુભ વેળા આંસુ ભગે દોક,
એવું કદિ બેટ્યા પુણ્યશોક, કાલ્યો રૂપરૂપીનો શોક.
પછે રૂપરૂપી કહે શીશ નામી, દુઃખ વદાઝ નાંખ્યા કેમ વામી;
તમો મકળ પૃથ્વીના સ્વામી, સ્વાયં બંધ થયો હું કામી.
ભિમક તનયા જનેતા! જેવી, પતિવ્રતા માધવી તેવી;
તે પર દૃષ્ટિ કિધી મેં એવી, એથી અન્યાયની વાત દેવી.

વળાણ.

કેરી વાત અધરમતણી, હવે શું કરે આ દેહ ધરી,
વૈદરભિ મુજ માગ જોવી, વરવાની મેં શુભ કરી રે.

ક્રમું ૬૪ મું. રાગ ધનાઝી.

સજ્જન રૂપમાં બ્રૂપતિ પત્નો,	હિયું ન શકે ભાગી છ;
ચતુર સિદ્ધિમણિ નૈવધનાથે,	વેળા વાત સંભાગી છ;
મીમકરાયના પુત્રાનિ પુત્રિ,	મુગ્ધાચના એવું નામ છ;
દમનક કુંવરતણી તે કુંવરી,	શુભવક્ષણ શુભધામ છ;
અંગ અનેગના સરખું સુંદર,	દમવંતી શું બીજી છ;
રૂપપરણને તે પરણાવી,	દમવંતિનિ બનિજી છ.
પેરામણિ બહુ વિધની આપી,	સંતોષ્યો રતુપર્ણ છ;
અયોધ્યાપતિ આલ્યો અયોધ્યા,	નમી નળને ચરણ છ.
પરસ્પરે દીધાં આલિંગન,	નજે આપી અશ્વવિદ્યાપ છ;
પંચ રાત્રિ રહ્યો તે પુરમાં,	પોતે નૈવધરાય છ.
શ્રમ સરવ સંધાતે લેઈને,	પછી થયા વીદ્યાપ છ;
નાનાવિધનાં વાજિત્ર વાજે,	શોભા કદિ નવ ભંપ છ.
ચતુરંગસેના બિમકે આપી,	સંતોષ્યા નરેશ છ;
થોડે દહાડે નળજ્વેદ્ય સંધાતે,	આલ્યા નૈવધ દેશ છ;
સમાચાર પુષ્કરને પહોંચ્યા,	તે વેળા ઉઠ્યો રાજ છ.
શ્રમ સંધાતે લેઈને સામે,	પોતે આલ્યો પાપ છ;
હયદળ ગંજદળ રથદળ ખાદળ,	કળ ન પડે કાંઈ કાન છ.
અકળ પ્રબળ દળ ને પુરવાસી,	મળ્યા નળરામન છ;
બાહન પડ્યા દવળ અંબાડી,	મેધાંબર છંત્ર છ.
કનક કળશ ધંડા બહુ ધમકે,	શોભે મુરીયાં પત્ર છ;
એરીએર મૃદંગ દુહળી,	તાળ દોલ બહુ વાજે છ;
વેણા શરણાઈ સંખધ્વનિ,	આંક આંકરી બહુ ગાજે છ.
બાજે ઉદ્ધિ પરવણિયે ઉલટ્યો,	પુન્યમયંદ્રને માટે છ;
ચચચુપચું અંબજાય નહીં એવી,	પડી બીડ પુરતો છ.
બીમકનંદન કહે નાનપ્રણે,	અમને આગા દીજે છ;
પુષ્કર આલ્યો સેન સજીને,	કહો તો સુદળ કીજે છ.
નાન કહેજે શાળક પ્રત્યે,	બર્ધ વિરોધ વિચાર છ;
પુષ્કરનું મન ચયું છે નિર્મળ,	ગયો કળિતો વિકાર છ.

માધુ પુરધને કુખુધી આવે પુરો કમળે દો. ૬
 પુષ્કરે કીધુ કળિનુ પ્રેરું કહે નિયરી પુષ્પવેદો ૮.
 ચંદ્ર ચને રવિ પશ્ચિમ પ્રગટે, પાવક ઝાંતળ ચાપ ૯
 નિધિ બૂટે નિધિ સાતે ઉડટે, પુષ્કર બાણ ન આવ ૯
 વાત કરતા પુષ્કર આંખો, બાધી પરકુળ દાય ૯
 હડવન કરતો કમલા બગ્ગો, ધણુ લાગે મનસાધ ૯
 નળ ઉડ્યો બાધવને દેખી, કર મદિ હમે કીધો ૮
 મસ્તક સૂધી કરી પ્રગસા, દગ્ગે કદમે લીધો ૯
 એક આસન બેઠા બે બાધવ, મેલે કામ વસન ૯
 પ્રગલ્ભે બહુ પૂજા કીધી, આપી ભેગ અનન ૮
 પુષ્કરે બહુ દીનતા બાખી, મયા સનળ મેચન ૯
 હું કલમી કાણુ ગોઝને, દપતિ કાલ્યા વન ૮
 વણુ અપરાધે વિપરિત કીધુ, દીધુ દારણુ દુષ્ક ૮,
 સુન સમુદ્રે ન જાય ચામળા, ધેના મારૂ મૂખ ૮.
 પુષ્કરને તો નલે સમગળ-ચો, કદિને આત્મચાન ૯,
 એક ગળે બેઠા બે બાધવ, આંખા પુરમા પન્ન નિધન ૮.
 ધ્વજ પતાકા તોગજુમાળા, ત્રિવિધા ચિત્રવાં મેરી ૯
 અગર ધૂપ ને આરતિ કમ્તા, ચાગે ભેરી નોરી ૮
 ધવળ મેમળ ગીતો ગતા, હાથે કુમ કુમ રોલે ૮
 ચોટ ચોટ રસ્તાને નાકે, પ્રગ્લ મળી છે યેલે ૮
 પુષ્પે મુખાદ્યે વધાવે, ગેળખ મરી પુમ્નારી ૮
 નૈવધની શોભા અતિહર, અમરપુરી કંતારી ૯
 અભિજિત મુર્તે દુભ સાધી નળ, બેઠા - ભૂવન ૮,
 મળવાને બહુ મદિર્ષન આંખા, બેઠા-આ ગગન ૯
 સેનાપતિ પુષ્કરને કીધો, કીધા વર અનન ૮
 ધર્મરાજ્ય કીધુ નગરાયે, વરે સદન્ય પવન ૮
 નળ જાના ચલ્મમાહે, પુમ્તમ્નેજ બધન ૮
 દડ એક શ્રીપાતને હાથે ધન્ય વીન્તેન નન ૮
 કપારા ધ્વજને વસ્તે, પવન વને આકાશ ૯.
 કમલ્યાગ પાસધિયે કીધા, ન કરે જવનો નાશ ૯

બયગ તરક-ને રતે, કમા ને વીભેગ છ,
 ઘૂત ગમે નથી યમદિન, ત્યાગ વ્યમનનો ભેગ છ
 ચાગ વચ્ચુ તે મરવે શરી, જ્ઞાન ખડગની ધાર છ,
 દેહમદ મધે પટ તરકર, તેને ખડે તે ચાર છ
 પનિત્રતા ત્રગ પાળે નારી, ગુપ્ત કરે બહુ દાન છ,
 યાગન અધ્યાપન અધ્યયન, સેવામા માધાન છ
 નગરજના રાગ્યમાદે, અમળ મૃત્યુ ન ચાય છ,
 માન્યા મેદ વરસે રસુધામા દૂધ મળું કરે ગાય છ
 માગ પિતા ગુર વિષ રેખુવની, સેવા કરે મક કોઈ છ,
 પરનિદા પરન્દરી પરધન, કુદરિએ નર જોય છ
 એક રાગ્ય નળરાગે કીધુ, પુષ્પરતોક મધુ નામ છ,
 પુત્રને ગજ આપી પર ભો, તપ કરવા ગુણધામ છ
 અનશન વ્રત કરિને દેહ મુકદો, આબુ દેવ વૈમાન છ
 રૈકુ નગ દમયતિ પદોત્પા, યાગ્ય શ્રીભગવાન છ
 મદમ કહે રાય સુધિરિ, એવો યગો નળાય છ,
 એક ખ આગળ દુ ખ તમારે છે શા લેખામાય છ
 કાને અર્જુન આરશે રાગ, કરીને ઉત્તમ કાળ છ
 કથા મામગી પાયે લાગ્યા, ગુનિવરને મહારાજ છ
 પગિતાપ ગમે મારા મનોદ, માનગિ સાધુ ચરિત્ર છ
 રતેદ મદિત જે માર્ગ સામળે, ચાગે પરમ પતિત્ર છ
 રૈરાપાપન કહે જનમેજયને, યયુ પૂરે નળ આખ્યાન છ,
 શિખ ગુણે કે આપે પુસ્તક, સર્વ તીર્થ ફળ સનાન છ
 કરકોટક ને નળ અપનિ, સુદેવ રતુપર્ણરાય છ,
 એ પાયને સમારે ત્યા, કગિયુગ કદી ન જાય છ
 પુન પૈત્ર ધન ધન સમૃદ્ધિ, પામે નળિ નર નાર છ
 બલહત્યાદિક પાપ દોષે ને, પામે બળજળ પાર છ
 વીરદોષ રોગદ, જના ગરુઓ દેશ ગુજરાત છ
 કૃષ્ણસુત પ્રેમાનંદ વાન, ચોડીસા રિખ્યાત છ,
 ગુર પ્રતાપે પદ્મધ કીધુ, મવાવાન બાપી છ
 આરણ્યક પરનિ મૂળકથા, મહિ નૈવધીલા દળી છ

મુદત કીધુ સરતમા, યથુ પૂજ્ય નરરખાન છ,
 મત મતર છોનેના, જોઈવદ છ મગનવાર છ.
 તે દિગમે પશ્ચિમરણુ કીધો, અથપુનિત પદનથ છ,
 શ્રોતા વખા સહને થાગે, શ્રીહરિકેગે સખથ છ
 નળાખ્યાન મપૂર્ણ.

વિવેક વાપુઝારો મગ પરજ.

૧ સાધુને નસ,	વણુચના રે	
૧૫૨ને લાગુ પાય,	મમજ મન મારા રે	
૧૫૩ કનિયે શ્રીરામનુ,	વણુ, પદમંથ મનોહર થાય, સમજ.	૧
૧૫૪ નગર સોહામણુ,	વણુ ત્યા વસત કીધુ ગામ, સમજ,	
૧૫૫ ફરે ત્યા તહારી,	વણુ, પુરનાયક એનુ નામ, સમજ	૨
૧૫૬ દશ બે ત્રણ મુન્દરી,	વણુ વણુગરી મળી 'ચોવીસ, સમજ,	
માથે તુ કાંઠા કરે,	વણુ તે વૈસાચા શ્રીજગદીશ, સમજ.	૩
૧૫૭ પુષ્પે પ્રેમદા,	વણુ તેના પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિ નામ, સમજ,	
વૃત્તિ વખાણે બોજને,	વણુ નિવૃત્તિ વખાણે રામ, સમજ	૪
તાન થયા બેઠ નાગને,	વણુ માઝ્યા જુજવા બે ધરમજ, સમજ	
વૃત્તિને પાચ પુત્રો ચર્ધ,	વણુ વળી ગાત થયાછે પુત્ર, સમજ,	૫
૧૫૮, વૃષ્ણ, હિસા દીકરી,	વણુ વળી બ્રાતિ અરીશયા નામ, સમજ	
બ, કોવ, મ દી રા,	વણુ ગર્વ, મ સર મોત, ને કામ, સમજ	૬
૧૫૯ પ્રવૃત્તિનો વ યો,	વણુ હવે નિવૃત્તિના સતાન, સમજ,	
ત્રા ચાર ચતુર ધણી,	વણુ થયા પુત્ર પાચ મુણુવાન, સમજ	૭
૧૬૦, બન્તિ દયા, દીખરી,	વણુ વળી મનિ, મળી ચર્ધ ચાર, સમજ,	
૧૬૧ ને વમ દીકરા	વણુ વૈજન્ય, વિવેક, વિચાર, સમજ	૮
૧૬૨ મતાન નિવૃત્તિના,	વણુ હવે પ્રવૃત્તિનો વિસ્તાર, સમજ,	
૧૬૩ તાન જોડિ શતા ચર્ધ,	વણુ પતિ રીઝ્યો જોઈ પરિવાર, સમજ	૯
૧૬૪ નાગ દામી ચર્ધ,	વણુ કહે પ્રવૃત્તિ ગણિનિ સેવ, સમજ.	
૧૬૫ અભિમને બર્ધો,	વણુ એના મનમા ધણો અદમેવ, સમજ	૧૦
૧૬૬ ને મહે માગ નાયક,	વણુ તમે મૂકા બોજ વિવાસ, સમજ,	
૧૬૭ નગર છે કા મુ,	વણુ, તે જુદાની સ્ત્રી આચ, સમજ.	૧૧

નવ નાડીઓ, દશ ઇન્દ્રિયો, નિવૃત્તિ, પ્રવૃત્તિ ગાત્રસી, નામસી, સાત્ત્વિકી વૃત્તિ ૨૪.

અંધ બાંધ્યાછે જળનણાં,	વણુ; માંહે દાડ ને માંસ રૂધિર, સમજ;	
ચરીર એવું જાણ્યું ,	વણુ; માટે સમરિયે શ્રીચુવીર, સમજ.	૧૨
માત પિતા મુન મુદ્દરી,	વણુ; વળિ મિત્ર સહોદર બધ, સમજ;	
તે અંતે દો તાંડે નથી,	વણુ; છે શુભતાનો સખધ, સમજ.	૧૩
ગોખ જરૂખા માળીયાં,	વણુ; સાત ભૂમિના સરસ નિવાસ; સમજ;	
એક દિવસ મેલી ચાલવું,	વણુ; શમશાને કરવો વાસ, સમજ.	૧૪
માલ મતા વામણ ધણાં,	વણુ, મણી માણક મોતી અનેક, સમજ,	
જમ-કિકર ગ્રહી ચાવશે,	વણુ; સાથે દોડી ન આવે એક, સમજ.	૧૫
કર્મ કમાય જે આપણું,	વણુ, તે જાણે છે શવને સાથ, સમજ;	
વૈતરણીમાં બૂડતાં,	વણુ, નહી મૂકવે શ્રીચુનાથ, સમજ.	૧૬
એવું જાણીને જાળવો,	વણુ; તમે પ્રતિ રાણીના ભોગ, સમજ;	
નહિ તો ખસારો નાથજી,	વણુ, તે તો જાણીને કેવળ રોગ, સમજ.	૧૭
એવું જાણીને મારા નાથજી,	વણુ, રખે રોગ્યનો કરતા સગ, સમજ;	
શીખ મારી શ્રવણે ધરો,	વણુ, તમે સમરેને શ્રીગ, સમજ.	૧૮
પ્રતિ રહેશે વેગળી,	વણુ, જ્યારે આવશે જમના દૂત, સમજ;	
પડ મૂકી પ્રાણી ગાલજો,	વણુ, ભૂતમા મળશે પંચભૂત, સમજ.	૧૯
જમરાય લેણુ પૂછને,	વણુ, ત તો રો કીધો વેપાર, સમજ;	
તે વેળા છે ધણી દોહલી,	વણુ, તમે ચેતજો કદ જરથાર, સમજ	૨૦
લીણુ કોણનું ના કીજિયે,	વણુ, સગ આલિયે સીધી ચાલ, સમજ,	
બજન દાન હમણા કરો,	વણુ, પછી કોણે દીગી છે કલ, સમજ.	૨૧
નિવૃત્તિનાં વાકન સામળી,	વણુ, કષ્ટક આવ્યો ઉર વૈરાગ, સમજ.	
પ્રતિ રાણીયે જાણિયુ,	વણુ, અણે ભોગ કીધો છે ત્યાગ, સમજ.	૨૨
શણુગાર સોગે અગે ધર્મા,	વણુ, તેડવા મોકલ્યા પંચ-દાસ, સમજ,	
કષ્ટ લટપટ કરી લાનિયા,	વણુ, પિયુ આપ્યો રાણીની પાસ, સમજ	૨૩
પેરી પટોળી પ્રેમદા,	વણુ, છે ચોળીમા તમુ ગગ, સમજ,	
શણુગાર મુન મુદ્દરી તણા,	વણુ, જોઈ વૈરાગ્ય પ્રાપ્યો જગ, સમજ.	૨૪
પ્રતિ રાણી બોલિયા,	વણુ, હેને નાખી ગળામાં દાય, સમજ,	
ચાગી વૈરાગી કદમ ચવા,	વણુ, કષ્ટક ઉઘમ કીળે નાથ, સમજ.	૨૫

બાળક સૌ પરચાવવાં,
 ધર જાયાં જાયા કરાવિયે,
 હરિતે ધોડા સપડાવિયે,
 દધિ દૂધના સુખ લીજિયે,
 શબ્દા સિંહાસન પાલખી,
 બેબે દીપક પ્રગટાવિયે,
 ધધો કરી ધન લાવિયે,
 હગ બ્રાહ્મણુ તો વસે ધણા,
 બેન બનેવી બાણેજ,
 હાર કેને ન દેખાડિયે
 સવત્સરિ શ્રાદ્ધ ન સારિયે,
 દીકરાને જીજવા કરો,
 આપણે સુખે ખાઈ પીજિયે,
 વેપાર કરી ધન લાવિયે,
 પિતાંબર શુભ ચેરિયે,
 ખાધુ પીધુ તે આપણું,
 લાણુ લાદિયે શત્રુમાં,
 દહાડા ભોગ કર્માર્થના,
 પ્રવૃત્તિની શીખામણુ ચંછી,
 નિવૃત્તિ ધર્મ અજખામણી,
 એકાંત બેશી નર નારિયે
 સહસ્ર વિક્રમ બે પોઠિયા,
 ભોભ પુત્ર સાથે થયા,
 દાસી દશ સાથે ઘર્ષ,
 મન ધોડે નાયક ચઢચે,
 મમતા આલ્યો વહોરવા,
 છળ બેદના બે ત્રાજવા,
 રૂડ કપટનોં બે કાટલા,
 દામ દામ ટાડુ પડે,
 લાભ લેવ ને દેડિયો,

વણુ, જેમ લોકમા વાધે લાજ, સમજ, ૨૧
 વણુ, પૂરનાયકમા ડિંગે રાજ, સમજ ૨૨
 વણુ, ત્યારે જીવ્યુ તે સફળ થાય, સમજ, ૨૩
 વણુ, ધણી લાવો મદિયી ગાય, સમજ ૨૪
 વણુ, આગળ બહુ દારી દાસ, સમજ, ૨૫
 વણુ, બલ્ય કાળે ભોગ વિલાસ, સુમજ ૨૬
 વણુ, તો અતે આવે કામ, સમજ, ૨૭
 વણુ, નવ ખરચીયે કોડીદામ, સમજ ૨૮
 વણુ, દીકરી દોદિત્ર જમાઈ, સમજ, ૨૯
 વણુ, એ તો વસ્તુ સારી જાયે ખાઈ, સમજ. ૩૦
 વણુ, એ તો સર્વે છે આળપખાળ, સમજ,
 વણુ મને ગમતી નથી જગજાળ, સમજ ૩૧
 વણુ, રૂડા રમતા દહાડા જાય, સમજ,
 વણુ, તો લખેશરી નામ કહેવાય, સમજ ૩૨
 વણુ ખાઈએ નાનાવિધ પકવાન સમજ,
 વણુ, નવ કીજીયે કોડીનું દાન, સમજ ૩૩
 વણુ, થાય દેશ વિદેશે નામ, મમજ,
 વણુ, પછી અતે જગજુ રામ, સમજ ૩૪
 વણુ, પછે રીઝયો મુઠ અગળણુ, સમજ,
 વણુ, પ્રવત્તિ વહાલી પ્રાણુ, સમજ ૩૫
 વણુ, બલી માડી કાધી ગોહ, સમજ,
 વણુ, પછી અલાવે કમનિ પોહ, સમજ ૩૬
 વણુ, ગર્વ માત્સર કામ ને કોષ, સમજ,
 વણુ, કરી ધર્મતણો વિરોધ, સમજ ૩૭
 વણુ, મહી આશા હાશ લગામ, સમજ,
 વણુ, અહકાર નગાફે નામ, સમજ. ૩૮
 વણુ, તોળે પ્રપચ વાણોતર, સમજ,
 વણુ, મોટી માયા દોડી બરાબર, સમજ ૩૯
 વણુ, પૂરનાયક મોટું નામ, સમજ,
 વણુ, જોયા લક્ષ ચોરાશી ગામ, સમજ ૪૦

સસાર દેશ સોહામણો,	વણુ, તેનો જ્ઞેતા ન આવે પાર, સમજ,	
શ્રીફળ સોપારો ઝેળથી,	વણુ, તેમા નવ દીકુ કાઈમાર, સમજ	૪૧
ગોળ ખાડ સાકર નહિ,	વણુ, નવ લીધા ધત ને ધણ, સમજ,	
શાક દાળ વહોરી નહિ,	વણુ, એની અવગણના કરિ જાતુ, મમજ	૪૨
માણુક મોતી મોતું નહિ	વણુ, નર વહોર્યો ખોળા ચીર, સમજ,	
લાલચ સોદુ વહોરીયુ,	વણુ, કોડે લીધું કપટ કચિર, મમજ	૪૩
હિસા હિંગ વહોરી ધણી,	વણુ, સગ લીધુ લીધુ અપાર, સમજ,	
પચ ખીતળ વહોરિયુ,	વણુ, સમારમા દીકુ સાર, મમજ	૪૪
મમના મીઠું વહોરિયુ,	વણુ, અને વહોરિયુ માયા મીણુ, સમજ,	
કુમ્પ મોમન વહે રિયો,	વણુ, અતિ રહોર્યું વિપય અપ્રીણુ, સમજ	૪૫
અન ચાગ વહોર્યો, એળિયો,	વણુ, વહોર્યો આગસ્ય ટકણુ ખાગ, સમજ,	
બ્રાતિ ભાંગલિધી ધણી,	વણુ, વળનાગ વહે યોં વરભિચાર, સમજ	૪૬
રહોરી અરીસ્યા આમની,	વણુ, કુલદણી વહોરી લાખ, સમજ,	
કપટ કાપક તે વહોરિયુ,	વણુ જ્ઞેનો રંગ ધણો અભિનાખ, સમજ	૪૭
લહુતા વહોરી નોનડી,	વણુ, વહોરી કાળળી કાળે રંગ, સમજ,	
છળ છાપય વહોર્યો ધણા,	વણુ, લોભ પુત્રને રાખી સગ, મમજ	૪૮
નિંદા ગળા વહોરી ધણી,	વણુ, અતિ વહોર્યું મધ અચાન, સમજ,	
ચાડિ તાડી વહોરી ધણી,	વણુ, બહું પાત્ર તે કહ મમાન, સમજ	૪૯
ખુનસ ખાડી વહોરી ધણી,	વણુ, રાગી વહોર્યો અવગણુ ટાગ, સમજ,	
લીલી ગુવર અવગણુ બરી,	વણુ, હાકિ પોઠ તે વમખી વાટ, મમજ	૫૦
મન ચિનન બે વેરિયા,	વણુ, મંકલ્પ વિષ્લેષ વેપાર, મમજ,	
અભિમાન જો નાપક અઢ્યો,	વણુ, તેને દેખે સં સમાર, મમજ	૫૧
પ્રવૃત્તિને માન દીધુ ધણુ,	વણુ, પ્યારી વુ મારા પ્રાણુ સમાન, મમજ,	
નિવૃત્તિ આવી પૂઠે પડી,	વણુ, એને દીધુ ધણું અપમાન, સમજ	૫૨
પ્રવૃત્તિ આબૂપજો બગી,	વણુ, મોઈ નાપકે સુધ યુધ સાન, સમજ,	
જરા રાજગાર નિવૃત્તિનો,	વણુ, રાગી રજા બિરાગે જ્ઞાન, સમજ	૫૩
સાથે લઈ બાળક બાળકી,	વણુ, ચાને પ્રવૃત્તિ પિયુને સાથ સમજ,	
નર સતાન નિવૃત્તિના,	વણુ, એ તો ચાને જ્ઞેમ અનાથ, સમજ	૫૪
ન્યા ન્યાં ટાકુ જીતરે,	વણુ, પિયુ પેઢે પ્રવૃત્તિનિ પામ, મમજ,	
નિવૃત્તિ આવી ના રોકે,	વણુ, હારે જભા છે પંચ દાસ, સમજ	૫૫

પ્રવૃત્તિ કહે ચિયુ માંબળો,	વણુ; રખે શોકાગ્રનો કરતા સંગ, સમજ;	
પણ એક પાસે ને બેસશો.	વણુ; કરશે ધર વેપારનો ળંગ, સમજ.	૫૬
બેખ એના બીંખારીતણા,	વણુ; જોગી કીધાતો અબિલાખ, સમજ;	
એની શીખામણુ માનશે.	વણુ; તો તે તમને ચોળાવશે રાખ, સમજ.	૫૭
દેખીતી મંદભાગણી,	વણુ; જ્ઞાન વૈરાગ જેના તન, સમજ;	
વેગ સરં વિધવાતણા,	વાગુ; કરે તમને માનશકુન, સમજ.	૫૮
નાયક કહે રૂણું સુંદરી,	વણુઝારી રે;	
તારા વચન તે સુધા મમાન,	સતિ સુખકારી રે,	
તારી શીખામણુ શુભ ગણું,	વણુ; મેં તો તને કિંધા ભગવાન, સતી.	૫૯
નિવૃત્તિ દીડી નર ગમે,	વણુ; દુગ્ધ સાથે બાંધ્યો પ્રેમ, સતી;	
નિવૃત્તિ સાથે બોલુ નહી,	વણુ, મેં આજથી લીધો નેમ, સતી.	૬૦
કાલબધ એવો ક્યો,	વણુઝારા રે;	
પ્રવૃત્તિનો વાધ્યો ગર્વ.	સમજ મન મારા રે;	
નિવૃત્તિ દારી ચર્ધિરહી,	વણુ, એની ચોંચે કિંધુ વશ સરં, સમજ.	૬૧
હું ચવાવા ચોદિશે,	વાગુ, જોયો દેરા મરવ સસાર, સમજ;	
જગણ લાભ દિડો ધણો,	વણુ, આપિ અને ખોટ અપાર, સમજ.	૬૨
જાણ દાણી આવી લાગિયો,	હણુ, એણે રોડીછે સધળી પોદ, સમજ;	
જગતું મૂવ આબ્યું નહિ,	વણુ, ચર્ધિલાખ કરોડનિ ખોટ, સમજ.	૬૩
જમ કિંકરે આપિ બાંધિયો,	વણુ, ત્યાં નાશિ ગયો પરિવાર, સમજ,	
પ્રવૃત્તિ પણ વેગળી રહી,	વણુ, નહિ કોય પાણી-પાનાર, સમજ.	૬૪
જમરાયકને બાધી આણિયો,	વણુ, વેપારિયે કીધી રાવ, સમજ;	
કેક ખાતાં ખોટા નીકળ્યા,	વણુ; જ્યારે જોયા મેળ હિસાબ, સમજ.	૬૫
બાંધ્યો માર્યો બહુ ખાતથી,	વણુ; વળી નાંખ્યો નરકકુડમાંય, સમજ;	
ચણિવાગ દેવાણું કાઢિયું,	વણુ, નહિ લાજ્યો કરતાં અન્યાય, સમજ.	૬૬
કારામહતું દુઃખ ધણું,	વણુ, કાણુ કહે ત્યાથી બહાર, સમજ,	
ચેરી સાડી સુધ યુવની,	વણુ, પાસે આવી નિવૃત્તિનાર, સમજ.	૬૭
નાયક જોઈને રોયો ધણો,	વણુ, દેખી મતીનું તે સમે મુખ, સમજ,	
નીચુ જોઈને કહે સાધવી,	વણુ; તે પાપે ભોગવ્યું દુઃખ, સમજ.	૬૮
આણું લોહાં નાથનાં,	વણુ, વળી બોલી નિવૃત્તિનાર, સમજ;	
પ્રવૃત્તિ તારી ક્યાં ગઈ,	વણુ, સાત પુત્રી ક્યાં પંચ કુમાર, સમજ.	૬૯

એક અનોખમ તુરલતા,	વાણે વધતે રૂપ લલનાં;	
બીજી બીજતાબી પડે,	ઈદુ-કળા અભિરૂપ લલનાં;	દેશ. ૯
વેદ વિચારણુ વિષ્ણુ,	સોપે મોહમદેવ લલનાં,	
સકળ કળા ગુણુ શીખવા,	શુરસુંદરીને દેવ લલના,	દેશ ૧૦
ચતુરકળા ચોમક બણી,	બેઠુ બુદ્ધિ નિધાન લલનાં;	
શબ્દશાસ્ત્ર સદૃ આગડ્યા,	નામ નિરંત નિગાન લલનાં;	દેશ ૧૧
મયણાની માતા હવે,	જિનમત-પંડિત પાસ લલનાં;	
માર વિચાર સિદ્ધાંતનાં,	આદરવા અભ્યામ લલનાં;	દેશ - ૧૨
કવિત કળા ગુણુ શીખવા,	વાગ્ગિત ગીત સંગીત લલનાં;	
જ્યોતિષ વેદક વિધિ જાણે,	ગગરગ રસ રીત લલના;	દેશ ૧૩
સોળ કળા પૂરણુ શશિ,	કરના કળા અભ્યાસ લલનાં;	
જગતી બમે જસ મુખ દેખી,	ચોસક કળા વિલામ લલનાં;	દેશ ૧૪
મયણાસુરિ મતિ અતિ બહી,	જાણે જૈન સિદ્ધાંત લલનાં;	
સ્નાહવાદ તમ મન વચ્ચે,	અવર અમત્ય એકાંત લલનાં;	દેશ ૧૫
નવ જાણે નવ તત્ત્વના,	પુદ્ગળ ગુણુ પરિચય લલનાં;	
કરમ ગ્રંથ કહે હવે,	સમકિત શુદ્ધ સુદાસ લલનાં;	દેશ ૧૬
સૂત્ર અર્થ સધેણના,	પ્રત્યન સારોદાર લલના,	
એત્ર વિચાર ખરા ધરે,	એમ અનેક વિચાર લલનાં;	દેશ ૧૭
રામ બસો શ્રીપાળનો,	તેની પહેલી દાળ લલના;	
વિનમ્ર કહે ક્રોતા ધરે,	હોળે મગળ માળ લલનાં;	દેશ ૧૮

દોહરા.

એક દિન અવની પતિ ધર્યો,	આણી મન ઉલાસ,	
પુરીનું જોજી પારખુ,	વિદ્યા વિનય વિવાસ.	૧
કરિ સણગાર સભા મહી,	બોલાવી એક બાલ;	
આની અધ્યાપક સહિત,	મોહન ગુણુ મણિમાળ	૨
અર્થ અજોયર શાસ્ત્રના,	પૂછે બૂપતિ જોહ,	
બુદ્ધિ બળે બેઠ બાળિકા,	આપે ઉત્તર તેહ.	૩
અધ્યાપક આનંદિયા,	સજન મળે સુખ પાય;	
ચતુર લોક મિત્ર અમકિયા,	દૃષ્ટા મનોરથ માય	૪

પિતૃ પદ્મનિજ બાળની, શાસ્ત્ર સુક્રમળ બાખ,
સરસ જેવિ સહમારની, સાકર સરખી સાખ.

દાળ ૨.

રાગ ધોરણી

પ્રજોતર પુત્રે પિતા રે,	આણી અધિક પ્રગોદ,	
મન લાગે અતિ મીઠા રે,	બાળક વચન રિતોદ રે,	
વજ રિયાગ્ને, દેઈ ઉત્તર એહ રે,	સાસો વારગે,	આકર્ણી ૧
કુણ લક્ષણ જીવત તણ રે,	કુણ મનમથ ધર નારિ,	
કુસમ ટાણ ઉત્તમ કહિયે રે,	પરણી શુ કરે કુમારી રે,	વજ ૨
એકે વયણે એહનો રે	ઉત્તર એણિપરે થાય,	
સુરસુદરી કહે તાતજી રે,	શુણગે સ.સ રહ જાય રે,	
નૃપ અવધારગે અર્ધ કણો અમે એહ, રે,	મોટ વધારગે,	૧૫ ૩
મયણાને મહિપતિ કહે રે,	અરથ કહો અમ એક,	
ગે તમ શાસ્ત્ર સમાળનાં રે,	બાધ્યો રહ્ય વિવેક રે,	વજ ૪
આઠી અક્ષર નિષુ જેહ જી રે,	જમ જીવજીવદા,	
તેજ મધ્ય અક્ષર વિના રે,	જગ સદારણદાર રે,	વજ ૫
અત અક્ષર નિષુ આપણો રે	લાગે સદુતે મીઠ,	
મયણા કહે શુણગે પિતા રે,	તે મનયણે દીક રે, (માજળી) ૧૬ ૬	

સુમુંદરી કહે માયુ પિતા રે,	એમા કગો સદેહ;	
જગ જીવાડયુ દોય છે રે,	એક મહિપતિ દુળે મેલ રે,	૧૫ ૧૩
સાચો માયો સદુ કહે રે,	સકળ સમા તીયુ વાર,	
એ સુરસુ-રી જોહવી રે,	ચતુર ન દા સંસાર રે,	૧૭ ૧૮
રાજ મયણા મન ગઢિયો રે,	કહે સુ-રી વર માગ,	
વાઙિ વર વ્રજ મેળવી રે,	દેઉ સકળ સોભા ગ રે,	૧૭ ૧૫
તિલ્કા કુશ-જગય દેશથી રે,	આજ્યો અનનીપાળ,	
સમા માહે મોહે ધણું રે,	જોખન રૂપ રસાળ રે,	૧૭ ૧૬
શખપુરી નયરી ધણી રે,	અરીન્મય તસ નામ,	
તે દેખી સુરસુ-રી રે,	અંગે ઉપનો કામ રે,	૧૭ ૧૭
પૃથ્વીપતિ તમ ઉપરે રે,	પરખી તામ સનેહ,	
તિયક કરી અરિદમણને રે,	આપી અગળ તેહ રે,	૧૭ ૧૮
રાસ રચ્યો શ્રીપાળનો રે,	તેહની ખીજ ઢાળ,	
વિનય કહે ઓતા ધરે રે,	હોળે મગળ માળ રે	૧૭ ૧૯
	દોહડા.	

ઉદયરત્ન.

અંબાતનો ગાદી.

સંવત્ર ૧૭૬૩ સન ૧૭૦૭ માં હતો.

શિયળની નવ વારો વિષે દોહરો.

શ્રીગુરુને ચરણે નમી, સમરિ સરસ્વતિમાય;
નવવિધિ મીલની વાળે, ઉત્તમ કહું ઉપાય.

દાળ.

પદિક્ષુ ને પાશુ-એ દેશી.
પેદેલી ને વાડે દોહ, વીર જિનવરે ક્ષોડ;
સેવો હો સેવો વસ્તિ વિચારિને છં;
શ્રી પશુ પતંગ હોહ વાસો વસે જિહાં;
ત્યાં નહિ રહેવું શીળ પ્રતધારિને છં;
જિમ્ દાડે કાળે હો છ વસતો વાનરો;
અર્નમોહિં મિહં ને રખે બૂધે પડું છ,
માનુર દેખો હો છ પેન્નરમાહેથી,
પ્રેપદ એતેરે રખે દોંટે ચકું છ.
જિમ સિદ્ધલંકા હો છ સુંદરી શિર ધરી છ;
જેમણું બેકું જુગતે જાળવે છ;
તિમ યુનિ મનને હો છ રખે ગોપની,
નારિને નિરખા-મિત નવિ આળવે છ.
જિહાં હોવે વાસો હો છ સદા ગાંભરનો
જોખમ લાગે તિહાં પ્રપક્ષની જાતને છ;
તિમ બલગારી હો છ નારિની સંગતે,
દારિ રહે સિળ સુધાતને છ.

ઢાળ ૨ છ.

“ પૈર્જ દેશકુડ ” એ દેલી.

સુરપતિ સેવિત ત્રિભુવનપણી, અજ્ઞાન તિમિરહર દિનમણી,
શીળરત્ન યતના નિતતે, બાખો વાડ બિજી ભગવને

૧

સુટક

ભગવંત બાખે સવ શાખે, શિયળ સુરતર શાખના,
મુક્તિ મહાકળ હેતુ અદભુત, ચાગીનનો રસ ચાખવા
મીઠે તે વચને માનનીય, કયા ન કરે કામની,
વાડ વિધિશુ જોઈ પાખે, બલિહારી તસ નામની
યાત વગને ધાનકારી, પવન જિમ તરયાતને,
વાત કરતા ત્રિપન બાખે, તે માટે તજે વાતને.
લિખુ દેખી દુરથી જિમ, ખટારો ડાઢો ગજે,
ગગન ગર્ગરવ શુણીને, હડકવા જિમ ઉજે
તેમ પ્રતિના ચિત વિણસે, વેણુ મુરિના શુણી,
કયા તજે તે કારણે, એમ પ્રકાશે ત્રિભુવનધણી

૨

૩

૪

૫

૬

ઢાળ ૩ છ.

“ તટ જમુનાનો રે અતિ રણિયામણો રે ” એ દેલી

ત્રીજી વાડે રે ત્રિભુવનરાજ્યો રે, એણિ પેરે દે ઉપદેશ,
આસન છાડે રે સાધુજિ નારિન રે, મૂર્તલગે મૂરિગેશ
હુ બલિહારી રે જાઈ તેહને રે, ધન્ય ધન્ય તેહને માત,
શીમ મુરગે રે રગણી રામ્યુરે, જેની સાને હો ધાન પુળ
શયનાસન રે ખાટ ને પાટવા રે, ન્યા ન્યા બેસે હો નાર,
બેધડિ લગે રે સિદ્ધા બેસે નહી રે, શિળ તત ગખણુદાર, બ
મહલાકેરી રે ગધ સયોગથી રે, જિમ નય કણુખો વાડે,
તિમ અખળાનુ રે આસન બેનગે રે, વિણમે શીળ મુરગણુ પાકે

૧

૨

૩

૪

ઢાળ ૪ થી.

“ હુ વારી રગ ગેનણા ” એ દેશી

ગોથી વાડે ચેતજે હો ગજ, ઇણિપેરે બાખે શીજિનનમૂષ રે,
મવેગી મૂધા સાધુજી.

ટાળ ૨ છ.

“ વૈભવ દેશકુલ ” એ દેવી.

સુરપતિ મેવિત નિબુવનપણી, અગ્નિ તિમિરહર નિમણી,
શીળગ્ન યતના નિતને, બાપો વા. નિ. ભગવતે

૧

સુદૃઢ

ભગવત બાપે મ. શાખે, તિમિર સુરપતિ ગમ્યા,
મુક્તિ મહાદેવ હેતુ અનુભવ, ચારીત્રનો રમ આખવા
મીઠે તે વચને માનનીય, કથા ન કરે કામની,
વાડ વિધિયુ જોડ પાળે, બનિહારી તમ નામની
ચાત નગને ધાનગી, ધન નિમ તરુણતને,
વાત કરતા નિમ બાપે, તે માટે તમે વાતને
લિમુ દેખી કુચી નિમ, ખટારો ડાંગે ગળે,
ગગન ગ તરવ શુદ્ધિને, હજકા નિમ બાપે
તેમ નતિના ચિત વિષયસે, વેણુ મુ નિ નુણી
કથા તમે તે કારણે, એમ પ્રાપ્તિ નિબવનમાન

૨

૩

૪

૫

નયણકમળ વિકાસિને હો રાજ, રજે નિરખો રમણી રૂપ રે,
સંવેગી મુખા સાધુજી.

રૂપ જોતા રહ લાગશે હો રાજ, હેના ઉનસે અનગ રે, સંવેગી
મનમાહી લાગશે મોહની હો રાજ, ત્યારે હોગે તતનો બગ રે, સવે
દિનકર સામુ દેખતા હો રાજ જગમા નયણે ઘટે જિમ તેજ રે, સ
તિમ તરણી તનુ પેખતા હો રાજ, હીણુ માય શિયળ મુહેજ રે, સ

ઢાળ ૭ મી

" ગદ બુદ્ધિરા વાલા " એ દેશી

સાતમિ વાડે વીર પથપે,	શુભો સયમના રાગી હો,	
શિયળ રથના હો ઘેરી,	મુધા સાધૂ રેરાગી,	
મુઝ આળા કરિને બહાચારી,	વિયવરમના ત્યાગી હો	શિયળ ૧
સરસ આદાર તજજને મહજને,	વિગમ થોડી વાવરજને હો,	શિયળ
મોદક આદારે મનમથ દોષે,	તેજનો પરિહરજને હો	શિયળ ૨
સન્નિપાતે નિમ્મ ધત સયોગે,	અધિક કરે ઉછાળા હો,	શિયળ
પાયે છદ્મી તિમ રસ મોયે,	આરીતમા કરે આળા હો	શિયળ ૩

ઢાળ ૮ મી

" ઝેમઝ ઝરમર હોસીના માફ વરસાવો મેલા " એ દેશી

ત્રિશક્ષમુત હો ત્રિગટે બેશી એમ,	આતમિ વરસ વખાણે દીળની;	
અતિમાના હો આદાર તજે અણુગાર,	લાલચ રાખો સયમ શીળની	૧
અતિ આદારે હો આવે હોધ અપાર,	સૂપનમાદિ કરે શીળની વિરાધના,	
વળી તેણે હો થાય મદરતી દેહ,	સયમ નવિ થાયે આરાધના	૨
નિમ્મ રોશના હો માપ માદિ ખરોર,	ઓરીને ઉપર દીજે ઘડણ,	
ફાટે તોલડી હો ખિચડી ખેડ થાય,	તિમ અતિ માત્રાયે વ્રત બગડે ધણ	૩

ઢાળ ૯ મી

" આણુ સમજતીરે વિરહ અનાદક દીધ " એ દેશી

નવમી વાડે નિવારજને રે,	સાધૂજી શણુગાર,	
શરીર શોભાયે શોભે નહિ રે,	અવનીતળ અણુગાર	૧
છંમ ઉપરને વીરજ રે,	મુનિવર ધરજને રે મન,	
શીખામણુ એક માદારી રે,	કરજને શીળ યતન	૨
સ્નાન રિતેપન વાસના રે,	ઉત્તમ વચ અપાર,	
તેવ તમેળ આદી તજે રે,	ઉદધટ વેપ સફાર	૩
ઘોઈને ધરણી ધર્મે રે,	નિમ્મ રત્ન હાવું કુભાર,	
તિમલીળ રતને હારશો રે,	જે કરશો શણુગાર	૪

ઢાળ ૧૦ મી

દેશી બટિયાણીની

મેકવી નારી સાથે, મારજે ન જાવુ હો,	વળિ વાટે વાત ન કીજયે,	
મેક શેજે નર દોષ, શીળવત ન સવુ હો,	સહેજે ગાળ ન દીનિયે	૧

ન સુવારે નિજ ખાસ, સાડાઠ વરસની હો,
 સાત વરસ ઉપરાત, સુતને પણ ન સુવારે હે,
 બાગે શીયળ જે કાઈ, સજ્જન જાણે હો,
 કરતા વિષય સભાગ, સમર્થન પચેદ્રી હો,
 ઈમ જાણી નર નારી, શીયળની સદહણા હો,
 લે દુર્ગતિનું મૂળ અથાહ સેવાથી હો,
 તપગઢ ગયણ દિણ, વાહિત ફળ ઘાતા હો,
 નામી તાસ પસાય, વાઝ વખાણી હો,
 અભાત રહિ ચોમાસ, સતતસે પેસય હો,
 ઉદયરત કરજોડ, શિળ જે પાળે હો,
 નમુ રે નમુ સો વાર

પુત્રીને પણ હેજમાં,
 શીયળ તી શેજમાં
 અદકુ પાપ નથી ઈશ્વર;
 હણુમ ધણું કહિને મિથુ
 સૂધી મનમાં ધારજો,
 જાતા મનને વારજો.
 શ્રીહરિરત સુરીશર;
 શિળની એક મનોહર
 આવણુ વદ બિજ બુધે મશે,
 તેહને જાહ બામશે

શ્રીગોત્ર શીખામણની સત્તાય.

એક અનૂપમ શીખામણ ખરી, સમજી લેજો રે સગળી સુતરી

નુટક

સુદરી સેજે ઉદય હેજે, પરસગે નવિ બેશિયે,
 ચિતયકી ચૂકી લાજ મૂખી, પરમહરિ નવિ પેશિયે,
 બહુ ઘેર હોડે નિર્લજ, શાસ્ત્રે પણ તજવી કહી,
 જિમ શ્રેત દટે પડ્યુ ભોજન, જમતુ પણ જુગતુ નહીં

ઢાળ

પરશુ પ્રેમે રે હસિ નવિ બોલીયે, ત દેખાડી રે શુઝ ન મોતીએ.

નુટક

શુઝ ધરનો પરનિ આગળ, કહો કેમ પ્રકાશિયે,
 વગિ વાત જે વિપરીત ભાષે, તેથિ દૂરે નાશિયે,
 અમુર સવારે અને ગાયર, એકલા નવિ જાઈએ,
 સહસાતપરે કામ કરતાં, સહજે શીળ ગમાઈએ

ઢાળ

નર વિટ નરશુ રે નણુ ન જોડીયે, મારમ જાતા રે અણુ એડીયે

નુટક

આધુ એડીયે વાત કરતા, ધણુજ રૂઝ ચોબિયે,
 સાસુ અને માના જણ્યા મિન, પનક પામ ન ચોબિયે

સુખ દુ ખ સરળ્યું પામિયે, પણ કુળાચાર ન મૂકિયે,
ચરવશે વસતા પ્રાણુ તો પણ, શીળથી નરિ ચૂકિયે.

૩

હાળ.

વ્યસનિનિ સાચે રે, વાત ન કીજીએ, હાચોહાચે રે તાળિ ન લીજીએ,

નુટક

તાળિ ન લીળે નજર ન દીળે, ચચળ ચાપ ન ચાલિએ;
વિગપ બુદ્ધે વસ્તુ કેની, હાથ પણ નરિ ઝાલિયે,
કોટિ કર્ધ રૂપ સુંદર, પુરૂષ પેખી ન ગોઢિયે.
તણખલાને ગણો તોણે, હરિ પાછો નવિ જોઈએ.

૪

હાળ.

પુરૂષ પિયારો રે વળિ ન વખાણીએ, વદ તે પીતા સરીખો જણીએ,

નુટક

જાણિયે પિયુ વિષુ પુરૂષ, સગળા સહોદર સમોડે;
પતિનતાનો ધર્મ જોતા, નાવે કાઠ તડોવડે;
કુરૂપ કુદી કૂબડો ને, હુલ્લ હુલ્લેળ નિર્જુલો,
અરતાર પામી જામની તમે, ધદ્ધી અદકો ગણો.

૫

હાળ.

અમગકુમારે રે તાજિ સુરસુદરી, પવનકુમારેરે અજળા પરિહરી;

નુટક

પરિહરી સીતા રામે વનમા, નજે દમયતી વળી,
મહા સતી નિર્મળ કંઈ પાડે, શીળથી તે નવ ચળી,
કસોડીયે જિમ સુવર્ણ કસતાં, કતથુ વિહંડે તહી,
વન મન વચને સત્વ રાખે, સતી તે જણો સહી.

૬

હાળ

૩૫ દેખાડી રે પુરૂષ ન પાડીએ, નિર્લજ ચઠને રે મન ન બિગાડીએ.

નુટક.

મન ન બિગાડિયે પુરૂષ પરનું, જોગ જોતા નવિ જળે;
કલક માયે ચડે કૂડ, સગા સહિ દૂરે ટળે,
અણસરળ્યો ઉચ્ચાટ ચાચે, પ્રાણુ તિહા લાગી રહે;
આ લોક પામે આપદા, પરલોકે જહુ પીગ સહે.

૭

હાળ

રામને રૂપે રે સુર્યજ્યા મોહી, કામ ન સિધ્યું અને દગ્ગત ખોઈ

સુરક

ધજત ખોઈ દેખી અબધા, રોક સુદર્શન નવિ ચડ્યો,
બરતાર આગળ પડી જુદી, અપરાધ મગજે ઉઘડ્યો,
કામની બુદ્ધે કામનીએ, વકચુણિ વાલો ધણું,
પણ શીળથી ચૂક્યો નહી, દર્દાંત એમ દહેતા બણું

હાળ

શીળપ્રભાવેરે જુઓ સોગે સતી, નીચુન માહીરે તે ચર્ચા છતી

સુરક

છતી ચર્ચા જે શીળ રાખ્યું કદપના કીધી નહી,
તે નામ તેહના જગત જાણે, વિશ્વમા ભગી રહી,
વિવિધ રતને જડીત બૂપણ, રૂપ સુદર મિનરી,
પણ શીળ વણ શોભે નહી, તે સત્ય ગણજે સુંદરી

હાળ

શીળે સુરનર સહ સેવા કરે, નવે વાકુ રે નિશ્ચળ જે ધરે

સુરક

ધરે નિર્મળ શીળ જીજવળ, તાસ કિરતી જળજળે
મન કામના તે સિદ્ધિ પામે, અદ્ભુત દૂરે ટળે,
ધન્ય ધન્ય તે જાણે ધરા, જ્યાં શિવળ ચોખુ આવરે,
આનંદના તે આશ પામે, ઉચરત જશ રિસારે

સોળ મતિયોના નામવિષે ચોપાઈ

હક રે પ્રાણી સુતો જગ, ધમતલો મારગ દુ લાગ,
સોળ સતીના લીજે નામ, જ્યમ પામીજે ઉત્તમ દામ
પહેલી સમર્પ આહી સતી, ચદનખાણા બીજી બગરતી,
રોજનમતિ જાણે મનરગ, ચોથી કુંપદી શીળ સુચગ
કોશના ને મૃગાવતી, સુલસા સીર્તા વદુ ગુણુરતી,
સુબદ્રાને શિવો સુગણુ, કુતો શીળવતો મનઆણુ

નળ કમળી ^{૧૩} મહા ગુણગુની,	પુષ્પયુવા ને પ્રભાવતી, ^{૧૪}	
પદ્માવતી પ્રમુખ સુગી,	મોળ સતી જાણે ગુણુ બરી	૪
મોળ સતી વગમા અભિગમ,	કર નેડીને કર પ્રણામ,	
ઉત્કલ મુનિવર એમ બળે,	મતિ નામે નરનિધ આગળે	૫

અખો ભક્ત.

ગુરૂ અંગ ૩

ગુરૂ થઈ ભેગે તુરો કરી,	કરે પાણુ શકે કયમ તરી,	
નજાની નારી હવુ પ્રસૂત	રળની રાધે નહિ અદ્ભૂત,	
શિષ્યને બારે બારે રલો,	અખા ને મુળગેથી ગયો	૧
પોતે હરિને ન જાણે બેસ,	કાલી ભેગે ગુરૂનો વે,	
માપને ઘેર પડેલો સાપ,	ચાગી મૂખ નમે ધર આપ,	
એના ગુરૂ ધણા મમાર	તે શુ અખા ઉતારે પાર	૨
તુ તારૂં મમજીને બેસ,	કા ચોળે ડિલ પિયારી મેસ,	
જો તુણુ માલીથી મરે,	તો જે વડ પેમે તે તરે,	
તરવરે ફળ આપના ન જાય,	અખા આરિ ચડે તે ખાય	૩
પેહેતો તો પરમારથ પ્રીછ,	પછે ગુરૂ થનાને ધછ,	
પારો મુઝો તે રાગ નિગમે,	ભોજન પછે બહેણુ જમે,	
નિરાશિથી ન મળે નારાણુ,	અખા એમ ખરેખર જાણુ	૪
■ તારૂં મન નહાતુ પ્રીછ,	તાને મોટપ લેછે શીશ,	
ઝીલ મળીને મોટુ થાય,	મોટુ કણુકા થઈને જાય,	
અખા વાત નિચારો વિષયે,	રિદ્ધિ ધણી રહેછે નિષયે	૫

* * * *

અષ્ટપદી

જ્યા જોઈએ ત્યા ફૂટે ફૂડ,	સામામામી બેઠા ધૂડ,	
એક રાત સરજની કરે,	તે આગળ લેઈ ચાચજ ધરે,	
હજાર વર્ષ અધારે ગર્વા,	તમે આવા કાલ્યા ક્યા થયા,	
મોટાની તો એવી જાણુ,	મૂઝી હિરો ઉપાડે પદાણુ	૧

નિના ટકાને ઝોડે રહે,
 દરિને ઝોડે ધૂતા ધણા,
 અખા ગુરુ શુ મૂકે પાર,
 અગ આળમ ને તપસી થયો,
 કામ બાળ ન શક્યો જાળી,
 શ્યામ જમાવે લોડે છક્યો,
 ગોઝીના ગોઝીપણુ ભાગ,
 બળાનિ તે ચમ થાયે ગય
 જ્ઞાન રિના તે માધન એવા,
 સો અધામા મણો રાવ,
 મહા નેત્રો ફૂગી ગયા,
 શસ્ત્રતણી છે એક જ આખ્ય,
 મુઝ મુઝાવી દરિને કાજ,
 મન જાતો હરિયે તૃપા કરી,
 સહને મન તે કરે કલ્યાણ,
 જ્ઞાતાનો એવો ઉપદેશ,
 ધરધર મહાત્મ્ય વધારતા ફરે,
 તે જ્ઞાતાની ન માને વાત,
 દરિને કાજે ધાઠ જ ધડે,
 પર્વત મહે પહાણને લહું,
 અખા થકી તે બીજે હરી,

જયમ પારધી પચને મહે,
 કરે ઉપાય ધન સ્ત્રી તણા,
 શિષ્ય ગધન ને ગુરુ કુમાર
 ધર મેલીને વનમા ગયો,
 ગડગડતી એક આણી નરી,
 દગ્યો નદી ને ધર નવ રખ્યો
 માતા પાસે આજ્ઞા માગ,
 મૂરખ મિથ્યા કરે ઉપાય,
 અખા તેમા નહિ લેમા ને દેમા
 અધાને કાણાપર ભાવ,
 ગુરુ આચાર્ય કાણા થયા,
 અનુભવની ઉવડી નથી આખ્ય.
 લોક પુજે ને કહે મહારાજ,
 માયામા લપટાણો ફરી,
 એને હરિ મન્યાની હાણ
 પચના ગુરુ તે મગ્યો વેપ,
 દામ ચામનુ જતનજ કરે,
 સાચુ કહેતા છીને જાત
 નિજ સ્વરૂપથી પાછો પડે,
 એ અચરત તે કેને કહું,
 પર્વતમાથી પાણુ જ ખરી.

૨

૩

૪

૫

૬

૭

૮

શામળ ભટ્ટ.

શ્રીગોડ માળવી પ્રાહ્મણ.

અમદાવાદ ખાસે વેગણપુર, જેને હાલ ગામતીપુર કહેછે, ત્યાંનો.

સંવત્ ૧૭૮૧ સને ૧૭૨૫ માં હતો.

તેના પ્રસિદ્ધ ગ્રંથ.

સિદ્ધસનજત્રીશી, ચિવપુરાણ, શુકબહેનેરી, રણકોડગના
શ્લોકો, રેવાખંડ, વૈતાળખત્રીશી, નંદખત્રીશી વિગેરે.

સમરયાઓ વિષે છપા.

સાહ નારિયે નાર,	નાર આડે નરે ભણું;
આહ નરે નરે એક,	પુરૂષ એ ત્રીશ પ્રમાણું.
બાર પુરૂષ બળવંત,	એક નરે નરપતિ જેવો,
એવા નર દસસહસ્ર,	તરતિયે ભોગવ્ય તેવો.
સ્વામી જે સત્માવીશનો,	કર્મપ મુત ભોગ ભોગવે;
શુભ આશિષ શામળભટ્ટ બણે,	જૂપતીનું શુભ ભોગવે.

ઉત્તર—પળે, ઘડી, પહેર, દિવસ, માસ, સંવત્સર, ચંદ્ર, સૂર્ય.

ત્રણ અક્ષર નિજ નામ,	પગ વિના છે પાંગળિયો;
બે છે બાહુ વિશાળ,	અંગમાં નહિ આંગળિઓ.
શીશ વિના શરીર,	ભોજ ધ્રોરેરી અહાલે;
અવનીથી અંતરિક્ષ,	ચરણવિના તે ચાલે.
છે સૂખ કરણ સંસારમાં,	લક્ષ વસા શુભ લાજ છે;
દાતા આપે જન દીનને,	કથનિવારણ કાજ છે.

ઉત્તર—ડગલો.

ટૂંક એકનાં ડાળે,	બાર ભલિ બાત બણી જે;
પાંખડિ ત્રણ સં સાહ,	ગુણીજન ભોઈ ગણી જે.

ચતુર ગુઓ ચોળીય, સરમ ફળ તેને ફળિયાં;
એકવીસ મહત્ત્વ હ ને, પત્ર દવિયોકે ફળિયાં.
પણુ ચોય બોમ એ પત્રનો, શ્રદસ્થ શિર શોભિત ધણો;
તે આપે મામળુને અધિક, વેણીદામ રખિયલ તણો.

ઉત્તર-પાધડી.

વૈય, મદિનો, દિવસ, પખવાડિયાં, ઘડો, પાં ધડી.

બાત બાતના રંગ, લિલો પિળો કે ગતો;
લોહ લકડ વૃક્ષ વેલ, રાવ રંજ દુર્ભળ માતો.
કનક કથિર અધિર રત્ન, મેર મોટમ તુછ તરણાં;
જીવ જંતુ પશુ પક્ષિ, સિંહ નર હસ્તી હરણાં.
વળિ જડ ચૈતન નર નારિયો, લાયક જન લેખી લિયો;
શામળ કહે એતો ચતુર નર, એક રમ સૈનો કિયો

ઉત્તર—પડછાયા.

તરણી અક્ષર ત્રણ, ખાતળી સોટા સરખી;
રસમય શુદ્ધ રૂપ, પરિતે પ્રીતે પરખી.
સપુત ત્રણ સંતાન, દેવને દુર્લભ દીકાં,
ત્રણ ભોકમાં તૈત્વ, મહોના અમૃત મીકાં.
માનનિ મન માને તે ચકી, આણુ આણુ રે આ ધડી;
શામળ કહે સહેજે સમજાને, કહેશે કામની શે લડી.

શેલડી.

નવ મહામાંહી નામ, કામ કાશદનું કરતો;
પૂરણુ જશ પરતાપ, તાપની હરકત હરતો.
ભાગ્યશાળિને ભોગ્ય, રોગ દુખ દાજે દેહે;
સારંગ નામ સરદાર, સારંગપર વાહન રોહે
તેને નામે જે નામ છે, તે આવ્યાથી દુ.ખ જશે;
એ શીઘ્ર સ્વામીજી લાવજો, તો વળતી સોજે થશે,

ચાંદલો.

કણુરૂડા કહેવાય,
મરદ વધારે માન,
માર ગણે સંસાર,
અતિશે ઉચ્ચળ અંગ,
ગોળાકારે ગુણવંત છે,
જો સ્વામી શીઘ્ર તે લાગશે,
જામે નહિ જન પણ કાઈ,
માનની રહે મન મોહી.
ભૂપ પણ ગણે બધાઈ,
સંગ શોભિત સદાઈ.
પ્રસન્ન મન પૂરણ કરે,
શામળ કહે સોળે સરે.

મોતી.

નાર મગી દશ વીશ,
સુરપતિ વાહન જાત,
નામ એક નર દોય,
ત્રસે વેગળે વાસ,
તે તાવેવંત તારણી તણે,
પડ્યાછ પેહેતો લાગને,
પુરપ પરદાણો જેનો,
તાત જાણે સહ તેનો
આવરદ બેનો સરખો,
પંડિતે પૂરે પરખો.
હસ્તક રૂડા નર દોય,
ત્યારપછી સોળે થશે

ચૂડો.

સપુત તણું છે નામ,
રજની કેરૂં રૂપ,
નેહ કરે નર નાર,
તરકરતે મન તાપ,
તે નરના તનથી નીપજે,
શામળ કહે સ્વામી લાગશે,
સહમા શોભે મેહેતો,
પૂજન શિવ કરતા પેહેતો
દેહ શુભ આપે દાખે,
બના જન તો શુભ બાખે.
કરૂં કહે છે કામની,
તો ભજશે શુભ બામની.

દીવાનું કાજળ અથવા મેંશ

સાઠ નારિયે નાર,
આઠ નરે નર દોય,
બાર નરે નર નામ,
અત્ય મધ્ય તે આધ,
હરધડિ તેને હરનાર છે,
વળિ જે માટે કોરવ દણ્યા,
નાર આઠે નર જાણુ,
પુરૂષ જો ત્રીશ પ્રમાણું
બાગ ત્રીજો લે તેનો,
અમન જોરાવર જેનો.
દુ ખ ટાળે જે દેહનું,
તરત કામ છે તેહનું.

ચીર.

કાયા ફાણુ રવરૂપ,	મુખડ પણુ સારો સહયી;
બોળી નરને નામ,	ગિરે તે બેઠેક બહુયી.
પાળાડિયે પરવેશ,	કરે અતરિક્ષયી આપે,
પણી મૂણુ ગણાય,	પાપ ખટની છે છાપે.
એ નર જેને અડકે નહિ,	ભાવ ધરીને નવ બજે;
તે લાવ કય લેખાનિના,	તો સુરિ સોળે સજે.

અપાનાં ફૂલ

નણુ અક્ષર તરતીળ,	તેર ગુણુ શોભા સારી;
રાજહાર સનમાન,	આન દે નર ને નારી.
નપુસક છે નિજ નામ,	પુરૂષ બે શોભે સજે,
કામ વધારણુ કાય,	રંજિત તે સૈને રજે.
ફળ કુલ વિના છે ફૂટકું,	કય લાવ કહે કામની,
તો શામળ કહે, સોળે સજે,	જેખ કરતા જામળી.

તાંબુલ

સરસ સરોવર એક,	બરું છે નિર્મળ નીર,
પિયે નહિ કોઈ પથિ,	હસ નવ બેસે તીરે.
તે સર સમિપ જાય	બુડે જન જોતા જાજ,
કે ખ ન પામે દેહ,	રહે તરતીમે તાજ
કવિ શામળ કહે છે કારમુ,	હોશીજનને હિત હશે,
સ્વામી લાવે સોહામણુ,	તો સોળે પુરા થશે.

દર્પણુ

અદ્રમિલ આકાર,	નામ બે અક્ષર નારી,
સ્ત્રી સમાર શોભીત,	બહુ ગુણની બલિહારી
મુખ મડન મહારૂપ,	અનુપમ દીસે દેહે,
તેથી શોભે નાર,	કાન શુણી નર નેહે.
લક્ષ્મી ખરચી તે લાવજે,	એ વણુ અડધુ દીસરો,
શામળ કહે, શામા બે સજે,	તેથી હંધકુ દીસરો.

કાનની ઝાલ

ચાર પુરૂષ પરમાણ,	નેદે પરણ્યા બે નારી,
તેને બે નપુંસક તન,	વપૂએ તુઓ વિચારી
એ આંતો દાદ,	પુરૂષ પરમાણો એકે,
નારે વિધો નરેહ,	મુખે નીલાણે ને
તે લાવ કથ મગમળા,	ચિયર ચાવર નિત્ય ચોખને,
કપિ શામળ બા માયુ કહે	મોળ મન્યા તે ગોખને

પક્ષગ

બાળા અક્ષર બેન,	નાગ નીચી ને નાળી,
નહિ કરપદ નહિ નેન,	સગરમેને મન માની
નારિ આથે નેહ,	ગદે નાગિને મગે,
ઉદર એહને ગર્ભ,	ગમે સ્ત્રી તેને કમે
તે નારી નારીને ગળે,	તો દસ રૂડી દીપમે,
ધુગાર સોગમ શોખને,	તો જશ તારો જીતમે

વીટી હીંગ મુદ્દાં

સરોવર સુંદર સાર,	નાતમે નીર બહુ છે,
નહિ આથે નહિ ખાગ,	સ્ત્રીર પણ કામ કહું છે
વનરપતિ રિયર વેવ,	મિના પગ મૂગ ચગેછે,
મિના ધનુષ્ય ને ખાગ,	મિના ર મોટ કરેછે
તે મારનાર નથિ દીશનો,	મૂગ તેને મારી મર,
તે લાલ્ય કથ મહે કામની,	ગળી મન મ કું હરે

દીવો પનનથી હોલવાયછે તે

મળી નાર કુરૂપ,	અનુપમ ઝોમે જાઝી,
મોલી મોઢે ચૂન,	તળે પખ તેની તાજી
નરથી ઉપજી નાર,	અરણ્યમા એ તો નરખી,
મહિષ સભામા માન,	પમિત પડિને પરખી
છાની રાખી જો હજી મરી,	પ્રમિદ પોતે ચાલે છે,
શામળ કહે સ્વામી વાલજે,	એ ગયા શિવ રાવ જે

છાવિનાનો સાપ, બેય પાસેથી સરખો,
જરાય મુખ નહિ ઝેર, પડિને તેને પરખ્યો
નર નારીની કમર, રહે વીંટી તે માર,
વસ્ત્ર તણે વિવેક, સુશોભા સધળી સાડ
બે દર તેના બે પામ છે, બહાર ગયો દીમે બહ,
શામળ કહે, સમશા સેહેલ છે, સુધ્યા થમી સમજે સદ

નાકું

એક નાર મુખ દોય, ભૂપ સભામા ભાળુ,
ગૌર વરણ મુખ એક, એક કુરૂપી, કાળુ
નહો હાથ પગ નહો, ધણેરી તરતિબ તોને,
મારે મહોકમ માર, બૂમ પાડી તે બેલે
વળિ ભુકું અન ભાવે નહિ, કાચુ કચરું બ્રખ કરે,
કાલ્યા દાતા મનમા ધરે, મહિપતિ કરા મન હરે

*

પખાણ

વહાન વૃપભ વહત,
ફૂંઠમાળ વિશાળ,
મસ્તક ગગ તરંગ,
કરતી હણુહણુકાર,
એ સમશા છે પણુ શિવ નહિ, સમજુને મન સેહેલ છે,
એ વાટે ધાટે દશ દિશે, મહિપતિ કરે મેહેલ છે

પાણીની ઘટમાળ

એમુખનાળા ચાર,
ન કા ઉચ કે નીચ,
ચાર વગે બે નાર,
બેય નપુસક તન,
યોગે એકે અળગુ આઠમા, તો સાને નહિ કામના,
નર એક થાય એ આકૃષી, કહો અરથ એ નામના

પલગ

નામે કહિયે નર,
 વનિતાને વળ વાંક,
 માનવિ વ્રજુ બે ચાર,
 આર્થી પાછી જન્ય,
 ચીમો પારે ચારે મુખે,
 શામળ કહે, પંડિત પારખો,

અધર અવનીથી સાંધી,
 હોદને પામે બાંધી.
 ચડી રૂઢપર બેમે;
 ઠરી દેહણે પેમે.
 દયા ન આપે દેહમાં;
 નર નારીના નેહમાં.

હિંચાળાખાર

ગુણમય ગેળાકાર,
 ત્રીઓ સદન દશ વીસ,
 જો કેઈ પામે જન્ય,
 અદો નિશ આડે જનમ,
 તે નગને મારે પારંધી,
 શામળ કહે, માંસ રધિર સદા,

અધિક અમૃતનો બરિયો;
 કમુવ તે નરને કરિયો.
 નાર દુઃખ તેને દે છે,
 અધર રસ તેનો લે છે.
 રધિર સરવ જન ખાય છે;
 ચાંદામા વેચાય છે.

અંધપૂડા.

મોતીને અનુમાન,
 કે જાણે કેવો માલ,
 સોંધ્યો મારે દાઘ,
 ચોરી ગયો કે ચોર,
 ફરિ કાઠિ જનનથી નવ જાઓ,
 શામળ કહે, ગોઠ્યો નવ મજો,

પૃથ્વીપર આવી પડિયો,
 કંથ મારાને જડિયો.
 બધા બોજનમાં બળિયો;
 કાંઈ નર નારે ગળિયો.
 લખજન જોનાં લીછએ;
 તે શો હત્તર દીછએ.

પાણીનો કરો.

અચરત સરખું એક,
 જતા દિશ જસવંત,
 ખડ પગ તે ખડ દાઘ,
 બે ચરણે ચાંવંત,
 તે કાનને નામે નામ છે,
 કવિ શામળ કહે, શોધી જુઓ,

માંબજ્યું છે સૌ કરણે;
 તોલથી જન તો તરણે
 નેત્ર બે દંડત દેખે,
 લલિત લક્ષણથી લેખે.
 સતવાદી શેખિત સદા;
 દૂડ કથન ન કદું કલા.

અવલુ, કાવડવાળો.

વૃક્ષ નહીં નહિ વેલ,
 નહીં બીજ વાવેત્ર,
 ગુણુ જશ અપરમપાર,
 દેવ દનુજ નૃપ રક,
 છે મોઘાગુણુ મોતી ચક્રી,
 કવિશામળ કહે, શોધી જુઓ,

નહીં પત્રે નહિ કૃત્તે;
 કહે કણુ અતી અમૂલ્યે
 દેશ બાધામાં દીઠે;
 ગણે અમૃતથી મીઠે.
 સોંધામાં સોડો સદા,
 કાઈએ નવ તજ્યો કદા-

લલણુ અથવા મીઠું.

નારી નિરખી નીચ,
 અગે ઉજળી આપ,
 નહીં હાથ નહિ પાગ,
 મુખ નાસા છે નેણુ,
 તે નહિ પશુ પક્ષી માનવી,
 શામળ કહે, સુમતિ સવક્ષણુ,

જુઓ લક્ષણુ કદું જોના,
 બાપ મા કાળા તેના
 કુલક્ષણુ તેની કાયા,
 નહિ મમતા કે માયા
 નહિ જીવા જોની જદા;
 તે શોધી જોશે સદા

સર્પની કાંચળી.

એક બાળ એ મૂખ,
 હપગ પાતળું છેક,
 તળે મુખ તેમા જામ,
 દલાવતા દાલત,
 ધ્વિર આગળ અધિકું રહે,
 શામળ નિ કહે, તે જાયરે,

એક ઉપર એક હેકું
 કેડથી પટોણુ પીકું.
 તેહ બોવાબુ બોલે;
 વળી ડોવાબુ ડોલે
 ગુણુરતા જનને ગમે;
 જગત ભોલે તેને નમે

દેવની ધંડા.

ગય દીઠે મમરથ્ય,
 ધણા નામે નામ,
 અપરમપાર અપાર,
 વેડે અગી આંચ,
 આવે અમુલ્ય કામે અરચ,
 શામળ કહે છે, શોધી જુઓ

અધર અવનીમા આત્રે,
 મદિર તેનામા માત્રે
 પ્રાન્ત પેદા ત્યા યાત્ર,
 માર પણ યાત્રો ખાત્ર.
 મૂલ અલ્પ માટે મજા,
 કનિ રચ, તો તે કરો.

કૃષ્ણારણુ ચાક.

નીચ ઘેર છે નાર,
મુખમાં મોટી જીભ,
નહી હાથ નહિ પાગ,
ફરે છત્ર તે સીશ,
ધરધણી તો ગીનો ગાયછે,
શામળ કહે, એકું એકું,
દેશ બાધામાં લાખે,
ગીઝથી બાહાર રાખે.
સીશસિના મુખ ચોસે,
જામે કણુ અધિક અનોસે.
પવિત્ર નર પુરે ફરે,
મોટા જન મસ્તક ધરે.
ધાણી.

અચર નર છુ ચેત,
સુંદર રૂપ સ્વરૂપ,
કાયા ઉપર હાક,
વાળ ઉપર છે રૂચિ,
ખરી તે ઉપર તો ખાલ છે,
વળિ મુખમાંથી અમૃત ઝરે,
એક અચરત મેં દીઠું,
અધિક અમૃતથી મીઠું
હાકપર વાળ બણીને,
સુગ્રણુ તેનાજ ગણીને.
ખાલ ઉપર વાળજ નથી;
શામળ કહે, કહો કથી.

કેરી

પ્રમદા એક પ્રયત્ન,
ઉપર ઉભા મે ચાર,
ન્યમ હોય જોડી મળ,
મોમે મોવ બળવળ,
પામૂ તો તેડ પિયે નહી,
વળિ અચર નથી પળુઆય છે,
અધર અવનીપર રાચે
જોમ નચવે લમ નાચે.
ફોરે ઝાંઝેથી ઝુઝે,
ધરા બાધી ત્યા ધૂજે.
અત્ર અરેખે ખાલ છે,
એકું એનું મો અકાલ છે

જે વડે પુંવા ખુસાયછે તે હીંકણી

ભયું નારિમા નીર,
મે નારિયે ભળાત,
અવનીથી અતરિશ્ત,
વાર ઉત્તમ રાશ,
પરબ્રાતિ રાગ ફેરે સ્વરે,
શામળ કહે, ઘેર શ્રીમંતને,
પુરુષ એક પીસા માધ્યે,
અરણા સરળી બાધ્યે,
નાર નચવે લમ નાચે,
રિહિ રૂઢીથી રાચે
ગુણુ જોરાગાય છે,
જરર એકું વંચાય છે.
વલોણુ.

કહું, વરતુ ન આકાર,
શત્રુ સરિખા મધ્ય,
છત્ર જેવી છત્ર ધાળે,
ભાગની દેખી બાળે.

રત્નાભરણ વિવેક,
 મોઘી છે મહામુખ,
 ઘરામાંદિ શરી વણી,
 અરિગંજણ રક્ષણ દેહની,

ફૂલ ભરિયાં બહી જાયે;
 જોષ જોરાવર જાતે.
 સૌથી આગળ સંચરે,
 અર્થ કવી શામળ કરે
 ઢાલ.

મસ્તક પાખી મૂખ,
 મુદ્ગળો સમરંધ,
 શેદુ દીપ્તે પુલ
 મેહ સમોવડ માન,
 આહાર અન્ન એપે નહિ
 શામળ કહે પ્રત ધણા કરે,

દિશે મેં તેનો ડમર;
 હમિત નહિ કાળો ભમર.
 લાખી એક પાસે ચોગી,
 મૂખ મર્યાદા મોટી.
 પેટ ભરી પાણી પિયે;
 કહે અરથ કરણ કિયે.

પાણીનો કેસ

ચતુર ચેન મુખ ચાર,
 ગપભારક વાહન,
 જળ પૂરણ જશવંત,
 મેવક શોભે સાથ,
 એ અકવન અતર ધરે,
 છે મમશા વીશામળતણી,

નહીં જાણા જાણી,
 નહીં નદે રક્ષણી
 નહીંજ નવાણ નવાણી,
 નહી રાગ કે રાણી.
 શુ વળિ વળી વખાણિયે,
 જશવતા જન જાણિયે

હાડકો તે રિપુ લોકને,
કવિ શામળ કહે, શોધી જુઓ,
જે છે જન્મકંકર જસો;
કરો અરથ એ તે કરો.

કીર

મુકે કાંઈ ફળ લાગ,
વણ અક્ષરમા તો ન,
લાખિ પાતળી લાલ,
વૃત્તાનિર્નુ છે જોર,
આજુ તે ફળમા ઝેર છે,
શામળ તે ફળ આરોગતા,
તેનિ શોભા છે સારી;
નામ કહેતામા નારી.
કનક કાયામા કુડી;
બહુ જન કહે છે જુડી.
ચપળ લોક શુ આપ છે;
જન જમવેડે જાપ છે.

બરછી

લાગડ મુછ લખાય,
ગતી માજર શીશ,
અતિશય ઝેરી અગ,
વૃદ્ધિ સને વાર્ધત,
નનમા વસ્ત્રીમા પણ વસે,
કવિ શામળ કહે, જે સમજશે,
નહિ વાદર દૂકડિયો;
નહિ આકડ દૂકડિયો
નહી વાંછી નહી સાપે;
તરણુ તો યાપે તાપે.
તોલ ક્ષર્ધ તેમા નથી,
કહું ધણો તેને કથી

કાચંડો

નારી એક અનૂપ,
એ અક્ષરમાં નામ,
ઉગ વચે એક શીંગ,
પરિત્ર સગ પોસાય,
તે મુખથી જળ પ્રાસન કરે,
કવિ આમજ કહે, શોભે તલહ,
સરસુ શોભંતી સેહેલી;
મદ રૂપામા મેલી.
એક આખે દિવ દેખે;
કાલિ દુનિયા પુર પેખે.
સિંગેથી આખે ઝરે,
જ્યા વરને ક્યા વરે.

ઝારી.

છેન કુનો છેક,
કિંગ નથી તે શીશ,
પીઠ નથી પથણ,
નયિ રહેતો તે નીર,
એક કહે એ તો ધોરી,
કહે ત્યારે તો તોરી.
ત્યારે તો મેડક ચાલે;
જરર કાઈ સરસો જાલે.

પણ શશલાને પગ ચાર છે, પગ વિષુ આતો પરવરે,
શામળ કહે, અર્થ સહેન છે, રાજન રાગે ધરે

ચાંચક

પુણ્ય સુપાત્ર પવિત્ર, કૃા એવાની કન્યા,
કિંધા પિતાનો કાળ, એક પણ મોટો અન્યા
વરી વડકિવા સાચ, જાત ગેરો તે નાણી
કાઈ ન ચડ્યુ કનક, રાગ મોઢાએ વખાણી
કહો કવણુ નાર પીતા કનથુ, કવણુ વડકિવાને વરી
વળિ કનથુ કૂળ ચેદા થઈ, શામળ કહે તે સુઠગી

છાશ

નહિ નપુસક નાર, નહી નરને છે નામે
અમૃત દુલ્હ આહાર, કરતા ન કંરે હામે
નિર્મળ નીર ઝરત, પૂર્ણુ ગુણ અપરમ પારી,
દુલ્હ જાણે દેવ, મકળ ગુણ શોભા સારી
છે તત્ત્વ તેહ ત્રણુ લોકમા, ભાગ્યશાળિ જાત ભોગવે,
શામળ કહે તેથી નીપજે, જે જર ગાઠે જોગવે
કોલ, ચોલડી પીલવાનો

જળમા રહિ જીવત નહિ મેઝક નહિ મચ્છી
ચારે દિશ ચાલત, નહિ પશુ ક નહિ પક્ષી
પગ વિષુ વહે પ્રસાદ, પવન પણ વહિ નહિ પાણી,
લક્ષ્મી લીલા લેહેર નહિ રાગ નહિ રાણી
છે તત્ત્વ તોલ તારણુ તરણુ છુડતાને રાખે બહ,
વળિ પાર ઉતારે પલકમા, શામળ કહે સમજો સહ

નાચ

એક માત્ર સતાન, નપુસક ને એક નારી,
તે બેના સતાન અલેખે અપરમ પારી
નપુસકના સતાન અરથ અધિકે નર આવે,
વડે મૂલ વેચાય, ભૂપ જેવાને બાવે
બાળક જે તેની બેહેનના, સર્વ અરથ તેથી સરે,
શામળ કહે, પણ સોધા સહ, કાઠિ મીઠિ કરતા ફરે

મોઢુ અને માટી

શામા છે. શામળી, .. સ્વરૂપે પણ સોહંતી;
 બમરાળી બરપૂર, મરદ મોટમ મોહંતી.
 વપુ વરણાગણી વેશ, વળી વળવાળી વંકી;
 દુશ્મન ગંજણુ દાખ, સાર શોભિત સિદ્ધંકી.
 તે નાર વડે નર શોભશે, તે વિણૂ મૂખ લલ્લમણી;
 કહે શામળ, એ સમસા કહે, બલિ રીતે લેક બામણી.

મૂછ.

પંખણિ એક પ્રમાણુ કોડથી નારી કહાવે.
 જ્યાં મોકલિયે જાય, આપ તેડાવી આવે.
 ઉડે તે આકાશ, નહિ સમળી નહિ ગરજણુ;
 સૂત્રસહિત શોભત, નહિ દાઢ કે દરજણુ.
 ગંબીર ધોપથી ગરજતી, ધમ્મ ફરકે બારણે;
 શામળ કહે, શાણા સમજાને, કવણુ નાર તે કારણે.

પડાઈ.

પ્રતાપવંતો પુરૂષ, જનોઈ અગ ધરે છે;
 પ્રોઠ પેખિયે પેટ, સિંગ એક શીશ સરે છે.
 ચરતો સાતે આંચ, કોઠિધા વૃત્ત કરે છે;
 બાળક તેડ્યું બાંહ, હામને હામ કરે છે.
 ફરિ જાય છે તે ફૂદડી, ઘોર સ્વરે ગુણ ગાય છે;
 શામળ કહે, તેના સંગથી, વધતે મુલ વેચાય છે.

દેશમનો દંટિયો.

અચરત એક અપાર, વપૂ જોતાં વાંકડિયું;
 પાછળ પુંક વિશાળ, શોભતું મુખ સાંકડિયું.
 રૂપ બદ્ધ બહુ નામ, ધણી બાજત મુખ બોલે;
 છત્રિય સમનિ છત્ર, દશે દિશમાં તે ડોલે.
 બોલાવ્યું બોલે નીચ ઘેર, હવ અભિરતે વશ કરે;
 શામળ કહે, સમસા શોભની. ધારક રૂપ મન ધરે.

શરણાર્થ, ત્રુષ્ઠ, બળગુ.

નિરખી નહાની નાર, કાંઈ હજ્યા કાંઈ કાળી;
 કપડી ફૂંક કલંક, પડમાં પોદી પાળી.

પગ લાંબા બે બાહુ, બંધ બાંધી છે બેડી;
અનમી નર અહંકાર, ટેક રાખંતી તેડી.
તે ભાગ્યનિ ભોંછડું ભોગવે, જૂપતિની પાસે બજે,
દુશ્મન તેને દેખી ડરે, સામળ કહે, ચોભા સજે
કટારી.

શીશ વિનાની નાર, મૂખ મોઢું સુખ મારો,
ભોરિંગનો જે ભક્ષ, જમી તે ઝાઝું જાણે.
પક્ષક ન રાજે પેટ, વળી જાડે વળિ બેસે;
ખાતણું ચઈને પેટ, તેહ પૃથ્વીમાં પેસે.
વાંકાં કઠૂણને વસ કરે, બળતાંને બાજે બહુ;
સમજ્યા કેડે તો સેહેલ છે, સામળ કહે, ગોધા સદ.
ધમણ.

નૌતમ નિરખી નાગ, જુલમનાળી ઝળકંતી;
નાહિ હાથ નાહ પાગ, લાડ ઝાઝે લણકતી.
મદિરમાં માલત, આપતી આડી પેહરી;
નાસે ચર્ધ નિરમાલ્ય, વાદ કરતો જે વેરી.
છે નારિ જાત નિરખળ નહી, કળી જરૂપ કાચા ચકી;
સામળ કહે, શાણા સમજશે, કંઈ ડાહ્યા તેને નહી.
તરવાર.

આબો સોદાગર એક, માલ લાખેણો લાબો,
ગરબ કમાવા કાજ, બસો સડ જનને ભાબો.
હય હાથી સુખપાવ, લક્ષ્યા લાખે લેખે,
જોતે જેનું કામ, દૃષ્ટિએ દુનિયા દેખે.
પુછિતેજધડી ને તેદિયમ, રલો ન પૈસે રોકડો;
દુડી પત્રી તો હોય શી, ટિસે ન ગાડે દોકડો.

આટીનાં રમકડાં પડયાથી ભાગી ગયદે
નાહિ પુરૂષ, છે નાર, નિહાળી જોતાં નામે;
ચંદ્રબિંબ આકાર, નથી તે કામે દામે
ગજદાર રહત, અધર અવનીથી બાધી;
જોતિય વિદ્યા જાણ, સમય દેખીને સાંધી.

તે માર ખાપ મહોકમપણે, જૂમ પાડી બોલે બદ્ધ;
નાનાં મોટાં નર નારિયો, સામળ કહે, શુભે સદ્.

ધડયાળ.

એક નારી નિર્મણ, પ્રમાણિક જને પ્રમાણી;
પીય પુત્ર બળતંત, વિવિધ શું કરું વખાણી.
તેને મુત ચચ્ચાર, મુતા બે બે વળિ તેની;
પુત્રીનો પરિવાર, જગતમાં શોખા જેની.
ચંચળ મુત તો ચચ્ચાર છે, તેહ સચવા શેર છે;
કથી સામળ કહે, શોધી જુઓ, મહિમા મોટા મેર છે.

વીરા મણની ખાંડી.

પુરૂષ એક વયટદ, ખરી તેને ખટ નારી;
તેને બે બે તનુજ, તનુજને મુંદરિ સારી.
એક શ્રેષ્ઠ એક શામ, પુત્ર પછિ તેના જાજા;
પંદર પંદર પ્રમાણ, તેહ વળી કહિયે તાળ.
જે નામમાત્રનો નાસ છે, કોડ શાસ્ત્ર કહે છે કથી;
પામુ સામળ, એ પરિવારનો, નાસ કોઈ કાળે નથી.

સંવત્સર અથવા વર્ષ.

પુરૂષ એક પવિત્ર, પરાક્રમિ દીડો પોઢો;
ચંચળ ચાર ચાલ, જાણુ જયવતો જોડો.
રાજમારજે રોજ, મોજ જાહેરી માલે;
જર નિધાની જોસ, ચહિ ચોખુટે ચાલે.
નર એક નારિ મે નિરખિયે, અધર ઉપાડીને લિયે;
છે નામ એક બે નારનું, કહે સામળ કારણ કિયે.

પાવડીનો જોડો.

વંચળ મળા દસ વીણ, નપુસક ટોળું કીધું;
સોલક નાની નાર, બંધને ખાંધી લીધું.
નવરાબું ધરિ નેહ, રૂઢેમાં રાખિ રમાડ્યું;
પરમેશ્વરથી પ્રયમ, જુગતથી તેને જમાડ્યું.

તેનું જૂઠું, સૌં કા જમે, શુભ તેના પણ સહ ગણે.
શમળ, એ મમતા શોધશે, ઘટમા જે કહાપણ મંલે

પત્રાણું

નારી છે નવ રમ, નહિ મા બાપનિ સૂષી,
નહી બીજ વાવેત્ર, નહિ નિપજવે વૃષ્ટી,
હિં અનની આકાશ, નહી મેઘ તેનું જોડુ,
હે મુખ નાસા નેણુ, પુછ પણ પરઠ્યુ પોહુ,
તેન્દરિ નારિયે નયિ જણી, રનરપ ઉજળે સાચી,
પરખે તો પેહેરે પાધડી, નહી તો પેહેરે કાચળી

સપની કાંચળી

અજિયાત મોહુ મુખ, બેય પાસાથી સરખુ,
જોજી સોંમ અનૂપ નિના પાણી'તે પરખ્યુ
વણ દળશે લોક, સૌ રહે તેને શરણે,
નિરમળ સાથે નેહ, આય આથે વણુ અરણે
સમયા છે સાગર જેવડી, અક નરત કહે આવડ્યુ,
શમળ કવિ કહે છે, શીખવુ, નકી કહોં જે નારડ્યુ

ત્યાં કાઠનું મહેલ રૂખે નહીં, લાયકાતની નવ લિયે,
શામળ કહે, તે સતરાશિયો, દેખે તેનું કદિ દિયે
દશરોરે

જાટ પુરે એક નાર, નાર તણે નર બાણ,
સોળ નર નર હોય, પરાક્રમિ તે પરમાણ,
એ પુરે એક પુરુષ, ભાગ દાદશને નામે,
કરી વાપદો કય, મયા શુશ્રુતા ગામે
રધવા તો પીસક વહી ગયા, વરવા તણ કે વાપા,
શામળ કહે છે, તે સુ રી, અતિ દીગી ગિયાટમા

(૭ ચોખાની, રતી તણ રતીના વાલ મોળ વાલનો
ગદિયાણો, એ ગદિયાણાનો તોલો, તોલોનો
ભાગે ભાગ માસે એટલે મહિના.)

જાટ પત્ર તો છે ખરા, બમર તો નહિ તે ભાષ,
એક વાસો એ શીય, કદું શી તેની કમાઈ
નિધિ બનેગમ નાક, નાથ ધાલી ધણિ મોટી
જુઓ કરમના ભેગ, ચોટિ વાસા વચ મોટી
વાણુ કહેછે સૌ તેહને, છે જુનું જો જોખર્મા,
શામળ કહે, મદા વસે, માહુકર ઘેર શોખમ

તાજવું

અતરિક નાર અદપ, તેહ ડોનાવી ડોરે,
મહોકમ ખાયે માર, બહુ બકવા કરી બોરે
સુખવિષ્ણુ મોહુ શીય, જનોઈ કડે ધાસે
આપેથી બકવતિ, મોજ મરિમા માડે
તે દગ્ત પ્રહારે જોહને, તે શોભાવે સર્વેને,
શામળ કહે, એ શમથા કહે, કે મૂંઝે મન મર્વેને

પીંજરાની તાંત

મસ્તક મોહુ હોય, મૂળ તેનું નવ દીહુ.
અત નીર નવ ખાય વડે અમૃતથી મીઠું
પોદા પત્ર ને પેટ, પ્રીતથી પય પ્રમાણે,
રામદાર રહત, કદી મોટા પરમાણે

મારંગ નામ શોભીત છે, વરમે સારગ વાણિયે;
સમજે સમસા શામળ તણી, તે જયવંત જાણિયે.

તંબુરો.

બસે હાથની બાળ, કહું શી તેની કરણી;
પાંચ હાથનો પુરષ, પ્રોતથી તેને પરણી.
કામનિ વચ કરિ કય, બળે કરિ બાંધી લીધો;
ત્યારે પાંચો માન, કપ્પલ સહ લોકે ધીધો.
નર નારિ બિજાં તે ભોગવે, લપટ કાઢ્યે નવ કહે;
કવિ શામળ બટ સાચુ કહે, રચિ મૌ દાને નિત્ય રહે.

ખાટલો અને ભરવાની પાટી.

એક નાર ખટ ચરણુ, પાખવાળી રસ ગચે,
જાત જોરાવર જાણુ, વનથી અમૃત સાચે.
ઉત્તમ અધમ આહાર, હય નીચે જઈ ગેમે;
દિસે તે દેખત, નિશા અધી ચઈ બેસે.
કાઈ એની આબડઢેને મણે નહી ભમતા ભવન;
સમજ્યા કેડે નો સહેલ છે, કહે, નાર એ તે કવણુ

માખી

નારી બહુ બળવત, મહે પોલી પુર પ્રીતે,
કરે અહાર અપાર, નહી તે રડી રીતે.
પુંઠળ આખ ને કાન, બહુ જોગવર બોલે,
સત્ર કેડે માલ, દેખિ તેને દુર ડોરે.
તે રાજહાર રોખે રહે, અજિત દલાવે આપમા;
સૂરા પળુ કાપર થાય છે, તે નારીના તાપમાં.

તોપ.

નપુંસક સરખું નામ, મદિપને મદિર મલાવે,
નર નારી બે જોડ, ચડી વાદન તે ચામે
શબ સુખા સુલતાન, માન પામે તે મદિમા;
ત્રિવિધી પાડે ત્રાસ, શર આમ ને સામા.

હાનું રાખ્યું તે નવ રહે, બોલાવ્યું બોલે બારણે;
શામળ કહે, સમજે સુલક્ષ્ણા, કવણ અર્થ એ કારણે.

નગારું.

વૃક્ષ ઉપરે વાસ, માન પદવી છે મોટી;
જ્યા બિરાજે શીષ, ચાર તે તપર ચોટી.
ત્રણ નેત્રો તનમાંસિ, નહીં ચિત્તનો સંગે;
અમૃત ચરખું નીર, નહીં ગુણવંતિ ગંગે,
તે જગન જગમાં જરા લિયે, ઓછવ મગનમાં અતી;
છે નરમ હાડ કાયા કંણ, શામળ કહે, શોધો સતી.

નાળિયેર.

નગર એક નવરંમ, દિમે ચારે દરવાગ;
વરણ ચારનો વામ, જગત જરા મહિમા જામ.
મહિર છનુ મહાન, ખડે પાદર તણ પાસા;
કરે રાજ એ વીર, ક્ષત્રિવદ્યથી તે ખાસા.
સુંદર સાહેલી સોળ છે, રમત રમે તે શું નિયે,
તે કવણ નારિ, ને નગર શું, ચાતુર જન ચેતો ચિતે.

સોગરાંખાણ.

અંમિ તણી બહુ આંચ, એક મરદે સિર માણી;
ખીજે હીમે હાડ, ગાળ્યા વરવાને રાણી.
નિજે કરવત લીધ, કપાની કંઠે કાયા;
ત્રણ પાખ્યા એક નારિ, માનની ઉપર માયા.
છે ત્રણ નામ તે નારિનાં, તપુંસક નર ને મેરિઓ;
કવિ શામળ બટ સાચું કહે, લક્ષ્મીરાતની લહેરિઓ.
પાન, તમેળ, નાગરવેલ, ચૂનો, કાથો, અને કૌશલ.
અતિશે ઉજવળ અગ, યમો કાળો તે કરમે;
ખટ દસન ખટ શાસ્ત્ર, ધરે અતરમાં ધરમે.
પેતિ જાત પવિત્ર, ન્હાયા ધોવાંથી નાસે;
જળ પિયે જીવે નહી, પક્ષક ન રહે જળપાસે.
પરમાર્થ પરાક્રમી ધણો, પરમૂલકમાં પરવરે;
શામળ કહે, શાહ સુવતાન સહ. અધિક આશ એની કરે.

કાગળ

અભાગિયા વિષે

છપા.

નિર્ભાગી જાય ગગ,	કદ પામે કૂટાય,
જો તે રણયા જાય,	લાભ સુધા લૂટાય
અભાગિ પરણે નાર,	જાય નિમરી કે મરશે,
અભાગિ પામે ગરથ,	ચોર કે હાકમ હરશે
નિરભાગી મેસે ઘોડલે,	પડશે કે પગ ભાગશે,
નિરભાગીને મદિર મળે,	પડશે કે દવ લાગશે
અભાગિ જન્મ્યા જાય,	ભુખ્યો રહે કે વળે નાસી
વહે સરસ જો વાત,	લોક કરશે સઉ દાસી
અભાગી કાલો થાય,	ધણી જન તો કહે ઘેનો,
જો નવ બોને બેલ,	કહે હઠધાનો મેનો
સઉ કર્મહીન કૂટાય છે,	ગરથ જાનનો ગૂંકો,
શામળ કહે છે, નિર્ભાગિનો,	કશિ વાતે નદિ છૂટકો
અભાગિ ભણુ આફરે,	ચયો કહે શે હડકાયો;
જો ઉદય નવ કરે,	અકગ્મી એ કહેવાયો
જો તે કાઠું ખાય,	ચયો કહેશે અકરાયો;
જો તે ગાળું ગાય,	થાય વિરતારે વાતો
આપે કા સિધુ અકર્મિને,	પડ્યો કાલો નીકળે;
શામળ કહે સઉ અસમજને,	ખોટ અકર્મિને ખગે

ધનવાદિ અને વિત્રાવાદીનો સંવાદ.

પ્રથમ ધનવાદી બોલ્યો

છપા

જન્મ ન જન્મતામા જોર છે,
 શામળ કહે છે, જન્મ જોરથી,
 જન્મ માતા ને તાતા,
 કદાપણ પણ હિ દામ,
 સગા મહોદર સર્વ,
 રગ ને રૂપ અનૂપ,
 મૈ જન્મત વચ્ચે છે જન્મ થમી
 શામળ મહે રંગે મચરે,
 રિપ્ત ભણે છે વેદ,
 માધક ને રાણિ સિદ્ધ,
 ધરા બાધે શસ્ત્ર
 અનમી ને અલ્લહારિ
 ગામી નામી ને મહિપતિ,
 શામળ કહે છે, સસાર સા
 જન્મથી પામે જોખ,
 જન્મથી જન્મ જતાય,
 જન્મથી લાખ કૌણ,
 જન્મથી રાખ્ય થપાય,
 એમ જન્મત વચ્ચે છે જન્મતણે
 જન્મદીશ ઈશ વચ જન્મ તણે
 ધણો જોહ ધર ગરથ,
 ધણો જોહ ધર ગરથ
 ધણો જોહ ધર ગરથ
 ધણો જોહ ધર ગરથ
 જન્મ તો છે જન્મનથી અધિ,
 શામળ, સેવક શ્રીમતના
 જન્મ વિના જોહ જોખ,
 જન્મ વિષુ તનમા પ્રાણુ
 જન્મ વિના જો રૂપ
 જન્મ વિષુ મદિર આલ,

ફરિજન જન્મે નમે સદા
 “બાપો” એમ કહે બદ
 જન્મ તે જન્મથી જાણો,
 દામ રાગ ને રાણો
 દ્રવ્ય વણુજો વેપારી,
 દ્રવ્ય તે ધીરજ ધારી
 ગરથમાલિ ગુણ બહુ ગાપુ,
 જોર હોય જો જન્મ તણુ
 જન્મ જન્મને તે જાણે,
 રહે જન્મથી તે રાણે
 જન્મથી તે મર જોડે,
 હાથ જન્મ આગળ ઓડે
 જન્મને રશ વરતી રહે,
 દમચને “કહો” કહે
 જન્મે ધાસન આણે,
 જન્મથી મોટમ માણે
 હોડ હડીલા હારે,
 જન્મે જાજાને મારે
 ચિતવે તે ૫ ગુણ ગણે
 શામળ જન્મ માથુ ભણે
 રૂપ તેને ધેર રહે છે
 કુસિન પણુ તેને કહે છે
 રહે વચ તેને રાગ,
 સુગર મોને જન્મ ઓઝ
 બુદ્ધિ નિધાન પ્રાક્રમ બદ,
 શત પ્રકાર શોભિત સદ
 શોખ તે તો નહિ સાચો,
 કહુ કરતુ તે કાચો
 દેહ ફરેથી ફૂડો,
 બર્મ રાખે તે જૂડો

નર નિલુ ડહાપણુ છે જોડણુ,
 શામળ કહે, સવળી ચીન તે,
 નરથી શોભે સર્વ,
 નરથી જીતે ન્યાય,
 નરથી સગપણુ સાથ
 નર ઓગવે હાથ,
 નર તરણાનો મેર કરે
 કવિ શામળ કહે છે, નરયમી,
 ગાંઠે જોને ગરથ,
 ગાંઠે જોને ગરથ,
 ગાંઠે જોને ગરથ,
 ગાંઠે જોને ગરથ,
 વળિ ગાંઠે જોને ગરથ છે,
 શામળ કહે છે, સંસારમા,
 નર છે સૌનો જીવ,
 કરે પરાણે પ્રીત,
 નર વશ બધું જગત,
 નર આગળ કરે જોડી,
 નર જગલમા મગળ કરે,
 શામળ કહે, ધનથી ધનપતી
 ડહાપણુ દમઝમાહિ,
 દમઝમાહી રૂપ,
 જો દમઝમા જોર,
 દમડે ઉચ્ચ અધિકાર
 દમડો છે મોઘો દેવને,
 શામળ કહે છે, દમડાતણા,
 નર દેખી જયવત,
 ધન દેખી ધનવત,
 મોતુ દેખી થોમત,
 ગરથ દેખી ગુણવત,
 તે ઘેલાપણુ બાણું;
 જગમા નર પરમાણુ.
 વેદના નરથી વામે,
 નરે મન વાછિત પામે.
 કરે નરથી સૌ કાળે,
 નર થળી સરવે લાજે.
 રાજ્ય અપાવે રકને,
 પામર લૂંટ લકને
 બની તે વિદ્યા બલિયો,
 રહે નહિ કોઈનો રણિયો.
 તેજ પડિત છે પૂરો,
 તેજ છે સામદ યુગે
 પરાક્રમી પરમાણુવો,
 નરવિણુ મૂરખ બાણુવો.
 નરે લે મ પ્રસુખ માણી,
 રક રાજ ને રાણી.
 નરે જીવતી વરા થાય,
 રહે મોળા મપિરાય.
 જીવતી સરવે જોગવે,
 બારે સુખ તે જોગવે.
 રહે દમઝમા યારી,
 બેદ દમઝમા બારી
 રહે વશ થઈને રાજ,
 ગુણુ દમઝમા આજા.
 વણુ દમડે સૌ વામણા,
 ભાત ભાત લેઈ બામણા
 ગુણુને માન ગમાવે,
 નીચને શીશ નમાવે.
 કપટનું કામ કરે છે,
 હેનથી હાથ ધરે છે

રાજા કે શું રાંકની,	નિર્મળ કુળની નારિયો;
ગામળ કહે છે, મલ્લ જાળુને,	જર દેખી કરે જારિયો.
શુ કપાવે શીશ,	ચતુર ચાકરી ચલાયે;
નાચે છે તત્પત,	ગીત ગુણિજન ચર્ધ ગાયે
રિવાવત વિદેશ,	જાયવા કાગળ જાયે,
મજુર વહે શિર બાર,	કટ કાશદ મહે કાયે
જે જે ઉપાય અન્યાય જે,	શુદ્ધ બગાડે બારણે;
શામળ કહે, શાણા સમજજો,	દ્રવ્ય દમાના કારણે.
જર પાખી જગમાદિ,	મોજ એકે શી માણે;
જર પાખી જગમાદિ,	આપ અક્ષય શી આણે
જર પાખી જગમાદિ,	સ્વાદ એકે તર સુએ;
જર પાખી જગમાદિ,	બડાઈ કરી ન બુએ
જર પાખી તો જમ ખારતા,	ફરે બિબુ બુએ બહ;
શામળ કહે છે, જર જોરથી,	શુભ વાતો સુએ મદ.
દમડા પાખી દરિદ્ર,	કુલિન તે કંકર કહાવે;
રિદ્ધિ વિના તે રક,	પ્રતિષ્ઠા માન ગમાવે
વિદ્યા અતે વિવેક,	દામ આગળ સૌ રૂલ્યા,
જે જે કરવા જાય,	બરમથી સરવે બૂલ્યા.
જે શર પૂર શાણા ધણા,	વધુ વર ગામી વાકડા,
શામળ કહે, સૌ સંસારમા,	રિદ્ધિ વિનાના રાકડા
જોતે જરનું જોર,	જુલમ ઝાઝો કરિ બુજ,
જોતે જરનું જોર,	મિળતે તે તવ બુએ
જોતે જરનું જોર,	અહંપદ અતિશે આણે;
જોતે જરનું જોર,	જગત ઉજડ તે જાણે
ચળિ જોતે જરનું જોર છે,	છાક્યો રહે અમલે અતી.
ગામળ કહે છે, સદ્બુદ્ધિ વળુ,	ઝડુ ન ચાય તેથી રતી
બે હાથીનું જોર,	બાહુ બે માદિ મિરાળે,
રાધ સિદ્ધની પેર,	ગરથ ગાંડે તે ગાળે
બુખ તડકો કે ટાટ,	નહી જર પાસે જાય,
અતઃ જૂત કે પ્રેત,	કદી ચેટક ન ચલાય

મન મદીરા રોરે સમાવણી,	કેશ સદા આવી વસે
શામળ મહે, દુખિયો દુખ કહે	જરવાળો હોડે દસે
નિરધન બેલે માત્ર,	કહે જાણો જૂની;
નિરધન ગાણું ગાય,	જામ જરવાળો ભી
દાદા કરે સડે લોક,	પદે જરવાળો જૂન,
મિલિ ઉપર સડે રાજ,	નિલિ પાખી મડે રહું
સોદે વિદ્યાની આગુરી,	જરથ માથ વાસો રહે
વળિ કર્મ ધર્મ ને શર્મ અડ,	દરિ શામળ જરને કહે

દોહરા.

દશધા દરિદ્ર ધર ત્રિષે,	દરિદ્ર ધર ધરસુત;
અર્થ મરે કમળ ગય ત્રિણ,	પરણે ક્યાથી પુત
શુ કરે વિદ્યા પાપડી,	શુ કરે રહું રૂપ,
લક્ષણુ ા લક્ષ્મી વિના	પડે કારમે રૂપ
શુ કરે ભયાર શાશુપણુ	કરે શુ વાર વર્ણ;
ધન વિના ધાતો કરે,	વૃન્ધ છેક જ્યમ તર્ણ.
જેવુ સુખ શમણા તર્ણ,	નર્તી મૂળ નહિ અળ;
મનોરથો નિરધન તર્ણ,	સરવ આળ પપાળ
દરિદ્ર સરખુ દુખ નહિ.	શ્રીમન મમુ નહિ સુખ.
લક્ષ્મીવત લીલા નહિ,	જાગે ભારે જૂખ
લાયક સૌ લક્ષ્મી વડે,	લક્ષ્મી પાખી લીન,
જરત્રિણુ જય જીતે નહી.	દેહ ધમણા દિન
નક્ષણુ ખત્રિય લક્ષ્મી વિના,	શખવત મવે શૂન્ય,
ખોતેર કળા ખેશી રહે,	નિર્ણય કરતા ન્યૂન
નિલિ હોય ગણો ધણો,	ગાતા આવડે જાન,
એ મુણુ મર્ષને નવ ગમે,	કહે શીદે કોડે જાન.
મેલો મલિન દિડે ધણો,	દહ ગાઠે હોય દ્રવ્ય.
વિશ્વ વખણે તેદને,	સાદો કહે જન સર્વ.
મસરિયો ને કુતલણો,	કાપર કપરી કુડ;
જર હોયે જય દે સડ,	પરાક્રમી એ પ્રોહ

વેદ પાત્ર ત્રિવા નિધી	સકળ સોભાય સાર્થ;
લક્ષ્મીવંત આગળ જઈ,	હેને ઓડે હાથ-
જ્નેરાણા જગ દૃતથી,	ધારાણા મહા ધીરુ;
જર કારણ જથ ગાય છે,	સોંગે સીર રસીર.
કવિતા હોય સવિતા સંગે,	તે તમ નામ ગજાલુ,
લોભે લક્ષ્યપતિ કને,	જર જાયણુ તે જાય.
નગરતણો હોય નરપતિ,	અનમી કરે સહુ અર્જ,
ક્રોડપતિને કરગરે,	કાઠવા માગે કર્જ.
કળાવંત કળા કરે,	ગુણુ રૂઝ સહુ ગાય.
રાગ સંભળાવી રીઝવે,	જરપતિ પાસે જાય.
યાંકા ને વરણાગિયા,	દાકટ મારે ફૂલ્ય;
મૂકે પુત્ર ગોસાળમાં,	ધનવિણુ કડાપણુધુ!

કરે નીચનો સંગ, નીચની બાપા બાબે;
 કરે નીચનો મગ, નીચની રીતી રાખે
 વળિ નીચ કામ નીચા કર, નિચ કહેનામે જિય જન
 સામળ કટે, મગત નીચની, માય ન કરમે માય દન.
 પતિ પતિ પ્રીત મરખને મરખ વહાવા,
 રડો રડી રીત, ચતુર ચતુરાર્ધ ત્યાં ચાલ્યા
 ૫૮ નીચમે વહાતો સુમ, ૧૧ દાતાને દાતા,
 જાગને વહાતો જાગ, સુધી જનને સુધી માતા ૨૧
 ચરને વહાતા ચર નર, કાપરને કાપર ગમે,
 જશવત ગમે જશવતો કામગ કહે મદા સમે
 મળે જિયને જિય, મળે ભગીને ભગી,
 મળે નીચો નીચ, મળે રાગીને રાગી
 મળે ભગતને ભગત, મળે પાપીને પાપી
 મળે ચાનિને ચાનિ, મળે જાપને જાપી
 વળિ વસનીને વસની મગ, મળને મળતા સુધી મળે,
 જનમલનથુ મળે છેતકમા, સામળ, પય સાકરે ભળે

આતવિયે છપા.

કાલ કહે આલ્યો તાવ કાલ કહે ચયુ કોગળિયુ,
 કાલ કહે કરજો નાગ કાલ કહે વસી વળિયુ
 કાલ કહે વાધ્યો રાગ કાલ કહે સંજેન વાગ્યુ,
 કાલ કહે મારી મુક કાલ કહે પાપજ વાગ્યુ
 કમિર મને લેનો નથી, જગતમાહિ મહિમા જુઓ
 મામળ કહે છે મો સામળો મોત આલ્યું તથા મુઓ
 ૧ જેસે આરણ્ય નીર, તીર ગગને બેમે,
 ચડે જો પડત મે મ્હી પાતામે જેસે
 મરતમાહિ પ્રેસ, કરે આપે એકાતે,
 જોડ બચનાહાર જમે જૂના બહુ બાર
 ૧ કિકર રાખે કહ મહિધા, સચ પ્રપચ ઘણા મે
 સાગળ મ્હો છે મો મામળો મોત આલ્યો નિશ્ચે ૧

કોઈ આજ કોઈ કાલ,
 કોઈ જોમન કોઈ રૂઢ,
 કોઈ સાવે તરફડી,
 કોઈ જોગ કોઈ રોગ,
 કોઈ નાસિ રૂઢર કહડકવા,
 પણ કામ ને મૂકે કોઈને,
 રાખે લખ રખવાળ,
 અરણ્ય વિચ આસન,
 વેળ શુદ્ધ ગબીર,
 ઈદ્રજુગ વિધામ,
 સંભાળિ સાચી સાચરે,
 જળવતા પણ જીવે નહીં,
 ચિરંજીવિ નહિ કોઈ,
 ચિરંજીવિ નહિ કોઈ,
 ચિરંજીવિ નહિ કોઈ,
 ચિરંજીવિ નહિ કોઈ,
 વળિ ગયા રાખને રાવણા,
 સતવાદી સલક્ષણા ગયા
 કોઈ આજ કોઈ કાલ,
 કોઈ ને દશ આર,
 કોઈ સાઠ શીતર,
 જે જાય તે જાય,
 જે નામ તેહનો નાશ છે,
 કનિ શામળ કહે મૂરખ કરે,
 મહી પનક કે પહોર,
 એ દીપકે જોવા,
 રહે મરમા કે ગામ,
 જળ પરપોટો જેમ,

મોઈ દિવસે કોઈ રાતે,
 બાળ જન જુવતી જાતે
 આપ પાતે કોઈ મરતા,
 કોઈ તો સુરૂપ કરડતા.
 મોઈ મમતે લંડિને મુઝો,
 સામળ કહે સમજ જુએ
 તોલક પિન્ડરમા પેસે
 ગળાને જો કોઈ બેમે
 માહિ કોરાની માણે,
 જુગતથી જો ગળિ જાળે
 કોઈ જાતન કોડે કરે,
 મોત વખત નિચે મરે
 ગયા મનુષ્યેના મહિપત,
 ગયા વહિ અજાણિત અહિપ
 ગયા અધિકારી ધરે,
 ગયા કંઈ સૂરજ ચરે
 ગયા દેવ ને દામવી,
 કોણ માત્રમા માનવી
 કોઈ માસે ખટ માસે,
 કોઈ પર્વીસ ખચાસે.
 મોઈ પેણોસો એથી,
 નથી રહેવાનું બેથી.
 ધર્મજ એવો ધારવો,
 ગદી દેહનો, ગારવો
 સાજ સવાર કે વહાણું,
 ન આવે સાચે નાણું
 દેશ પરદેસે પડશે,
 એક દિન નિચે નડશે

રાખી કોઈની રહેશે નહીં, દિવસ નહી નહિ દેહનો,
શામળ કહે જાઓ કુંબ છે, તે બરગો ગો નેહનો.

જીના ગુણવિધે છપા.

રામા રતનિ ખાણુ,	મણુ ઐ રમા રડી,
ધરે સોળ શયમાર,	હાર કંઠે કર ચૂડી,
શોભે જળ હળ ગેહ,	દેહ ગેમગ ગુમ સાણુ,
શોભા દેર મદર્ન,	મદન હસિ રાખે રાજી
બડ બોજ કરણુ વિક્રમ બને,	હરીચંની હાર ૫,
પડીત ચતુર પુર પાઠવી,	વૃષ્ટિ નેત્ર સુત નારમ.
જે ધરમાં ધરનાર,	દામ ઉધારે દેશે,
જે ધરમા ધરનાર,	પિંડ પિત્રી પપુ લેશે
જે ધરમા ધરનાર,	તોજ મેલુ સિર ટળશે,
જે ધરમા ધરનાર,	માન માણુમગા મળશે
ધરનાર જેહને ધર થગે,	શોભિત શાહ રમ જસો
ધરનાર વિના નર નિર્મળો,	શાહ તોય તરકર તસો
નાર વિના નર રક,	શક રાખે નહિ કાઈ,
નાર વિના નર ચોર,	જેર જર એસે ખોઈ
નારવિના નર નિર્મળ,	મખળ રાખે નહિ સમે,
નાર વિના નર દીન,	હીનસુખ એકલ અગે.
અતુર વિન તો આને નહા,	જગતમાહિ રહે જનકર.
શામળ કહે છે, શામા કેલી	તમે જગત ના તાહરે
ખાળપણે થઈ માત	મદાડે ખીચા મનની,
જેનનમા દે રગ,	સગ સુખ દાદકવનની
સુખ દુ ખમા સમભાગ,	ગગ રૂડે ગુગ ગાતી,
અતુર ચિત્ત હરનાર,	માર હિરમા મદમની.
વેગિ વૃદ્ધપણે સેવા કરે,	દૃષ્ટાથી દિવ દુખ ગે
એ અનકાળ અળગી નહીં,	બહુ રમેદ મ થે બગે.
મામ આપાદે મેદ,	નેહને વિશ્વ વખાણુ,
પાછળ પડે દુકામ,	કાણુ તે જુગતી બાણુ

મેલી મોઢે મુલ્ય,	વેલ પાડનાં વહે;
કરણુ હેલ કવાર,	સેવલ ખાતાં તે ખૂટે.
પણુ લાગ અરબ ગોધી તનુજ,	વદ વહેગે બાણિયે;
વલિ મેલ મોતિ ને મેની,	નન નીનડે વખાણિયે
પર ચરેછે તરણ,	રહેછે રણમા રમતાં;
નર નારીની જોડ,	બાળિયે સાથે બમતાં;
દડે મુખિ આકાશ,	જુઓ તેનું પણ જોડું;
દેણુ હેલ કે નીચ.	ગધારું કે કાં ધોડું
સુર અસુર નાગર્ગનર મિયે,	દેવી, નાગણુ, દનવી;
ગન ગરદ ક્યોછે મેરિયે,	કાણુચાત્રમા ચાનવી.
નદા વિના નર રક,	દામણા દીસે દેહે,
નાદ વિના નર રક,	દિસે મુણહીણા મેહે
નદર વિના નર રક.	નહીં ધન ધીરે કાલ.
નદર વિના નર રક,	હરિ પૂજન નવ લેખ.
નિર્જલ છે નર નારી વિના,	ભોગ કયા તે ભોગવે;
નરણુ અદ્ય અપુતો ગણા,	જુગતી વણુ નર જોગવે.
નદરી નરનું અગ,	સુખ દેવણુ કર સેવા;
જાણે પુરુષમાં ભાગ	લાલ જશ લાખો લે મા
ગદામયી સંતાન,	ધર્મ જુદી તે ધારે;
ધનદે પુત્ર સપત,	જાન ઇકેતેર તારે.
કુલ કુલ મળે જો કામની	સ્વામીને સુખ દે મતી,
તું એમ વિચાર આંપથી,	પુણ્યવંત તેનો પતી.
આત્મિન ગોટે મુલ્ય	મદામાયા એ મોટી;
વિત્તવા ઇછે જોડ,	તેહની ખાતજ ખોટી.
સુર્ય મૃત્યુ પાતાળ,	જોડ ભારત જે બાણિયા;
તેમ નીચ ને અમીર,	સર્વ જુવતીએ જાણિયા,
ઝી જાણ રવની ખાણુ છે,	મોટિ પુરુષથી પ્રીછજો;
જક ઠાગ સાદિ, સામળ દહે,	અતરમાં સહ ઇછજો

નિર્મળ મનની નાર,
શુભતી જોખનમાંલિ,
દાંડે, ફૂળ કલંક,
અધે તેલથી વંશ,
અળિ હોય સતી શુભ સમધવી, પુણ્યવંતી તે પારખી;
એ નીચ કોઇક જ નારિયો, રજાએ સહિ નહિ સારખી.

ભુવાનીના જોર વિષે છપા.

કઈ જોખનને જોર, જગતમાં બનિયા જોગી;
આસડ તીરથ અટન, ભાવ બરપૂરે ભોગી.
કઈ જોખનને જોર, પ્રસિદ્ધિ પામ્યા પ્રાણી;
કઈ જોખનને જોર, બણ્યા વિદ્યા રસ વાણી.
જે સત્ય અસત્ય ભુંડું બહું, જોખનમાં રિધર થાય છે;
જામળ કહે જોખન જોરમાં, વેગે જન વહિ જાય છે.
ધોળા યાશે દેશ, અહિ કહેવાશે ડોશી;
વિપરિત યાશે વેપ, તતુ પાળાને પોલી.
અર યર ધૂજશે યુળ, નમી જશે બે મેણું;
પડે દેહમાં વેહ, વદ્યશે વિપરિત વેણું.
અળિ કીટ ચુશે બાહુ નાકથી, બેય જ્ઞાન બેરા થશે;
સેવો પ્રભુને, સામળ કહે, જોખન જોર વહી જશે.
જ્યમ વાદળની છાંય, ચાર પળતો છે ચટકો;
અનમાં એતો અનુપ, ખશે રાખીને ખટકો.
નાખ્યું તો નહિ રહે, રૂપ ને જોખન રહે;
ટહ યઈ જશે વેપ, કલંક રહેશે રૂડું.
છે કોણ રંક કે રાણિયો, રૂપ ટહ ને જાળનું;
સામળ કહે, રાખ્યું ના રહે, સર્વ ચવેણું કાળનું.

સોકયવિશે છપા.

પ્રિત સિદ્ધને પ્રીત પ્રીત વાધણ ને હરણી;
ગરડ સરખને પ્રીત. પ્રીત તીમીર ને તરણી.
જેદર બલાડી પ્રીત, પ્રીત ખીની ને આન;
પ્રીત સરખને નાળ, પ્રીત લંપટ ને પ્યાન.

પિતાના હેતુ વિષે છપા.

પુત્ર કરે ને પાપ,	પિતા તે પુણ્ય જાતજે;
પુત્ર કદિ દે દુઃખ	પિતા તે સુખ પ્રમાણે.
પુત્ર કરે ને હાણ,	પિતા તે લાભ જાતેજ;
પુત્ર વહે ને જુદ,	પિતા દિવ સત્ય જાતેજ;
અવગુણ અમંજ્યધા પુત્રના,	પિતાને મન તો લાડ છે;
થા શુભ ઓશીકળ કાળિને,	પૂર્ણ પિતાનો પાક છે.
પુત્રતણે વીજોગ,	તેથી દાગનજ રહે;
પુત્રતણે વીજોગ,	તેથી શુભ જળમાં બૂંચો
પુત્રતણે વીજોગ,	તેથી શુભ ડસવો સાપે;
પુત્રતણે વીજોગ,	તેથી શુભ તપડું તાપે.
મદાદુઃખ નહીં મરવા તાડું,	દુઃખ નહીં તન રોગનું;
પણ કોક દુઃખ સામળ કહે,	પોતું પુત્ર વિજોગનું.
પ્રીતી બહેરી તાત,	મદાપ્રીતી માતાની;
પ્રીતી સગાં સમસ્ત,	પ્રીત બારે માતાની.
પ્રીત ધણી મોશાળ,	પ્રીત પણ સુરે પુખ્તાન
પ્રીત ધણી પ્રિયનારિ,	પ્રીત શુભ રોલિ સખાન
છે પ્રીતિ અધિક પ્રકારની,	કહે સામળ કોકે કથી;
પણ અધિક પ્રીત અતરતણી,	સપુત સમાન સરસ નથ
જેણે અગળ્યાં આળ,	બાળ રમતાં રોવરાબ્યાં;
સ્ત્રીવધ ગોવધ બહા,	હત્યાદિક પાપ કરાબ્યાં.
પ્રિય માથ કરિને વેર,	ઝેર દેધને જર હઠિયાં;
કધા ગર્ભ કધ પાત,	માત ફેટંબે કરિયાં.
મડ્યા વિહોડ નર નારિને,	ભંગ કરો ધરસૂત્રનો;
મામે પોતે તે પાપથી,	વિજોગ ખારા પુત્રનો.

ઝોટા લોક વિષે છપા.

ઝોટા કરે છિદ્ર,	કાદરો તે દડારો,
ઝોટા સાથે વેર,	કરે તો સ્ત્રી રડારો.
ઝોટા સાથે પ્રીત,	પિડા કોઈક દિન કરશે;
ઝોટા સાથે મમત,	કિંવે વણુ મોતે મરશે.

વળિ મોટાને જે જુલુ કર,	તે આટાનું જે નર,
રમ્મિ કિરિતિ રાત્રી,	કરજે તે દુખિયો થશે.
મોગ પામે ગેહ,	કિન્ને તો ઘેડા બાધે,
મગપાળુ મોગ સાથ,	કિન્ને તો કાળજી નાધે.
મોગ આવે ઘેર,	મત્તારથને તો તાર,
મોટાથી વેહેવાર,	કરે તે આખર થા-
જે મોગ જન મૂરખમના,	તે ગાયે ના બોનિયે,
શામળ કહે, એવા આગળે,	મન પડે ના જોનિયે
મોગ સાથે વેર,	કરે તે કાળજી કુદ,
મોગ નાથે વેર,	કરે તો બાગરજી બુદ
મોગ નાથે વેર,	થયુ તો છાત્ર લેશે,
મોગ માથે વેર,	કરે તે કે નરુશે
માનિયે વાત મોટાતણી,	કરિ નિ નર છીછપે,
શામળ કહે, પ્રીતી પૂર્ણ જો,	પણ મોટાથી છીછપે
કરે ચોરી જે ચેર,	એક નિ સીસ કઠાવે,
કરે તરી જે જાર,	માન મરગત મગરે.
કરે ચાડી જે ચાડ,	મુજગ જોતામા જાય,
નિર્મનનો વેપાર,	કદી દેવાયુ થાય.
જે મોગ માથ મમન કરે,	મોત રિના નિયે મરે,
નીગા ગણાથી પણ નહી,	ક્રમ અગ્ય એકે મરે

સહુજ વેર વિષે છપા.

વેર રૂપણ દતાર,	દેખિને દિવમા દરે
વેર પ્રતિષ્ઠા નિપ્ર,	પરસ્પરના મત બાળે
વેર જ્ઞાન માગર	વેર તો ગરડ અહીને,
વડુ સાસુને વેર,	વેર ગજરાજ સહીને
વળિ વેર પાપિ પુણ્યવતને,	વળિ જોરમાથા સાધને,
એ સદગ વેર, શામળ કહે,	બેટન અજાગણિ બાઈને
વેર ભર્મને કર્મ,	વેર સોકથો લગ્ય સરખી,
પાગી ન પડેન,	વેર ઈજારા કરખી

પ્રીતિ પ્રીતિ ને વરતિયા પ્રીત અસુર સુરયોકની,
 શામળ કહે, નથી પ્રીત સહ, સકળ સદિમા સોકની,
 પ્રીત તેતરા બાજ, પ્રીત દાગળને પાણી,
 પ્રીત સતિ ગુણિકાય, પ્રીત આટો ને ધાણી.
 પ્રીત અમિ ને નીર, પ્રીત સાચા જુઠાની,
 પ્રીત ચાર ને શાહ, પ્રીત રિઝવણ રૂઠાની.
 એ પ્રીત રૈર લાખો ગમે, કહે શામળ કહું શુ કથી
 સા દુઃખમા દુખ મસારમા, સોકય સમાન કશુ નથી
 અધાને દુખ આખ, સાડે નરતુ નવ દેએ,
 બેરાને દુખ કાન, રાગ પૂરણુ નવ પેએ
 રાગીને દુખ રોગ, ભોગ એકે નવ બાવે,
 બિશુકને દુખ એક, છેક જીખારિ કલાવે
 એવા તો દુખ અનેક છે મગાને દુખ મગ તણું,
 શામળ કહે, જીને સોમવનું, છે દાવાનળ દુખ ધણું
 પતિની માથે રહેવાવિયે છપા

કાકાને સુત પાચ,	મૂણુ દિણુ મૂર્ખ ગણાયા,
ભોજ પરાક્રમ પ્રીત,	સુજસ જગમાહિ જણાયા.
કાકે પરણ્યો સિર કાપવા,	બ્યાપ્રે ત્યા વનમા કહ્યું,
તુ સમર મા શ્રીરામને	જાણુ ભોજને ત્યા ચયુ
લખ્યો પત્ર એ તત્ર	ગયા માધાતા મહિપત,
ગયા રામ રાવણે,	ગયો દુરલ્લેધન ધનરાત
ગયા પાડવો પાચ,	ગયા મુરનાથ ઇન્દ્રે,
ગયાજ નળ નહી	ગયો હુશી હરિચન્દ્રે
૫થી ઉપર મ્હ પ્રગળ્યા,	પૃથવીમા સડે કો રાખ્યા,
મ માયે પૃથવી નવ ગર્જ,	ગુણુ કોઈન પણ નવ ગમ્યા

ભોજની સલા વિવે.

સમાપડિન શન સાત,	વટે બાકરણુ સુગણી,
જેશી આઠ હજાર,	અગમની જુગતી જાણી
વૈદિક વેદ હજાર,	ભેદ જારતના જાણે,
અગ્નીહોત્રી અયુત,	આસત પ્રયુતજ પાળે
નાટક ચેત્ર નિત્ય નવનરા	ચારણુ ભાટ કવિત બપવા,
બરપૂરણુ ભોજ સભા મળી,	શામળ મ્હે છે નહીં મળ્યા
એસથો કાળિદાસ,	એસથો માધ પ્રમાણુ,
જણુસનો વૃષ ભોજ,	એસથી સભા વખાણુ
નતુ કવિત ક મ્હોટ,	નરી કા વાત બતાવે,
મના લાખની મરસ,	ભોજ મનમાની લાવે
બડ રથકી પાછો વડ્યો	તો તેને જમણુ જજુ,
શામળ કહે, તેથી ભોજનુ,	જમણુ ભોજ નામ જ પડ્યુ
લિપ્ય દેનારા દેહ,	મેહ જેવો મન ગરવો,
કરણુ મમો દાતાર	માત સાગરત સરવો
નિર્મળ શશિવત નામ,	કામ હરિચન્દ્રજ સત્યે,
પૂરણુ રવિ પ્રતાપ,	આપ રાજ બળિત્રતે
છે જોડ જુધિધિર સરિખો,	લાયક જન લક્ષર્મા લહે,
તે ભોજ બલો ની,	કપિ શામળ કોડે કહે

વળિ મોટાને જે ચુપ કુ,	ને આટાતુન જન,
રમ્મિ કિરતિ રાગ કો,	કરજે તે કુખિયો થસે.
મોગ પામે મો,	કિજે તો ઘોડા જાધે,
અગપતુ મોગ સાથ,	કિજે તો કાળબુ રાધે
મોગ આવે ઘેર,	અવારથને તો તાડે,
મોગથી વેદેશ,	રે ને ગાખર થા
જે મોગ જન મૂરખમના,	તે માથે નર બોનિયે,
શામળ કહે, એકા આગળે	મન પ ને નર બોનિયે
મોગ માથે વેર,	કરે તે કાળ કુ.
મોગ સાથે વેર,	કરે તો આગળ બુદ્ધ
મોગ માથે વેર,	ચમું તો છાજ સમે,
મોગ સાથે વેર,	કરે તે કદ રંગે
માનિયે વાત મોટાતણી,	મદિ નિં । નર ખડો,
શામળ કહે, પ્રીતી પૂર્ણ જો,	પણ મોટાથી જીજો
એ ચોરી જે એ	એક નિ શીશ મ્હાવે,
કરે તરી જે જાર,	માન મરજા મગરે
કરે આડી જે આડ,	મુજશ જોતમા જાય,
નિર્ધનતો વેપાર,	કદી દેવાયુ થાય
જે મોગ માથ મમત કરે	મોત વિના નિયે મરે
નીગન રહાથી પતુ નકી,	કમ વનથ ગોરે મરે

સહજ વેગ વિષે છપા.

વેગ કૃષ્ણ દાતાર,	દિખિને દિધમા દ જ
વેર પ્રતિબંધે નિષ,	પગરપરના મત જાળે
વેર જ્ઞાન ખાજાર	વેર તો ગરડ અહીને
વેગ સામુદ્રે વેર,	વેર ગજરાજ સહીને
વળિ વેર પાપિ પુખ્યવતને,	વળિ જોરમાથા બાછો
જે સદજ વેર શામળ મ્હે	જેદેન અભાગિ બાછો
વેર ભર્મી કમ	વેર મોકયો બ્યા મરજી
પાગી ૧૦ મરેન,	વેગ મરજી મર મી

વેર મળુજ અનિવેઃ
 વેર મૂર્ખને મિત્ર,
 એવા વળિ વેર અનેક છે,
 વળિ સદા વેર સામળ કહે,
 પિતા તણેા હજુ ૧૧૨,
 હણે નારિ કે પુત્ર,
 હરે નિત્ય અપમાન,
 હરે જુગિ ધરમન,
 પણ હાડવેર એથી અધિક,
 ને જીલમ વેર તો અરિનુ,

વેર બિદ્યાપત્ર બિદ્યા,
 સાણપણી દે શિક્ષા
 નાઈ કહર નાઈ જશે,
 મદગુણને દુર્ગુણ વિશે.
 એહ પણ વેર અનેઈ,
 નેહ પણ વેર ધણેઈ
 કનક ચડાવી કાગે,
 લાજ લોકામા લોગે
 સામળ બટ માચુ બણે,
 દત્તા પ્રતા નવ ગણે

તેડું બધું ચતનું,	1 મ ગમે દ્યાવે,
તેડું બધું મ કુદ,	દેશ છગ કરી છાવે
તેડું બધું ધમરાજ,	જવ જલદી લઈ જાય
તેડું બધું લેણી 12,	તેણું લઈ મારગ થાય
જુભ તેડું તાવ તરિયાતણ,	મિલ મર્થ નિયપાનનું,
જામળ કહે, બહુ સવળી	દુખ તો તેડું દિવાનનું-
કોઈ સમે દે દ્રવ્ય,	કોઈ વેળા મન મેને,
કોઈ સમે કરે કોપ,	કોઈ વેળા ખુશ ખેને
કોઈ સમે શિરપાન,	કોઈ વેળા લે લૂની
કોઈ સમે રહે રત્ન	કોઈ વેળા -હે રત્ન
જુભ પડી ઘડી મારણુ ધણી,	શામળ સત્ય મહે મહી
બહુ દોઢાને બહુ સાબળના,	રૂપતિ મિત્ર કોના નહીં

વાણિયા વિષે છપા.

જીવ વ્યા નિતિ સાગ,	આજ એકે નર મોતે,
ન્યાયક શાવત ને,	ધર્મની ખાણુ નોળે
ન્યાયવતની સાખ,	લાખ દેઠાણે લલિતે,
સુધય વાતમા પૂર	નર કુળ શુ... કલિતે
આનેછે મોગ મહિપતી,	દેશ નિદેશ કાઢી કરે,
જામળ હે, શ સુનતાન સમ	એમા નર અતર ધરે
અધર્મ કે અનિમાન,	માન કે તાન મણે નહિ,
દિનદ નીચ રાબાવ,	બહુ મુખ વેપુ બગે નહિ
અણિકખાદિ શુશુ વીશ,	સીમનો ન મરે રો
ચોરી રાડી જૂડ,	અલખઃ ધરે ન જમે
કદિ ગાળો કાઠક દે ધણી	પાછી વાગિ ન મણિયો,
વણિ પુક ન જોને પારકી	બાદારી જ નિ તો
વીશ વમા નહિ રણિક,	જિજ્ઞે જે જૂડ રોતે,
વીશ વમા નહિ રણિક	મેટો પડે જોતે
વીશ વમા નહિ રણિક	ઉતાવળિતો ને માને,
વીશ વમા નહિ રણિક,	વનિતા શુ વહેસારે

વળિ વીસ વસા તે વણિક નહિ,
 ને સત્ય તને શામળ કહે,
 વાસ નહીં જ્યાં વણિક,
 વાસ નહીં જ્યાં વણિક,
 વાસ નહીં જ્યાં વણિક,
 વાસ નહીં જ્યાં વણિક,
 વિદ્યા વિવેક વૃદ્ધિ નહીં,
 એ અધિક અજ્ઞાન વરણ વિશે,
 બોગી બૂધ સમાન,
 ગણુજ વણરી વણીસ,
 નાણાવટમાં નેક,
 દોશી દાસ દવાસ,
 ગુણુ સાગર દિવ ગરબો મણુ,
 વિચારિ વિવેકી વાણિયો,
 હૃદયપાત્ર ધીર,
 નિર્ભય ડોક,
 પગે આગળ ખુદિ,
 રે લાખનો વણુજ,
 યાર દોડી દરી કરે,
 યાર વરણમાં ચતુર નર,
 રો નિરદય નીચ,
 રો દોષ અકરમિ,
 રો ભાંડ ભાઈ,
 રો વરણ અવરણ,
 રો દાણા માણિયા.
 શામળ કહે, અર્થ મરે નહીં,

ચક્રો રાવળે વાણિયો,
 વીસ વસા નહિ વાણિયો,
 નગર તે ઉજડ કહેતું,
 રાતરામો નવ રહેતું,
 કરો વેપાર ન કરવો,
 તહાં બેઝર ન જરવો,
 વસે નહીં જ્યાં વાણિયો,
 શામળ જુગતે વાણિયો,
 ક્યાણ દાતા દાનો,
 મહીપતિનો મન મા,
 કોષ કોષ કણિયો,
 બોલો ભણરી વાણિયો,
 જેણુ દેણુ લાયક લાભો,
 શામળબટ કવિયે કહો
 નીગમાં નાણાં નાંખે,
 તોતણાં બાળાં બાળે,
 મમા પરમાણુ સૂઝે,
 મણુ નાણાં ત્રિણુ ઝૂ,
 ખરચ કોડ જશ જાણિ
 વિવેકી જોતાં વાણિયે
 મેવો વમવધયા વાહુ,
 જાત પાહુ કે પાહુ
 મેવજો મચક જોગી,
 મેવજો બીજા બોગી.
 દમ જોગા કે કણિયા,
 રખાણુ મેવો વાણિયો.

દાતા વિષે દોહના.

દાતાથી મોગે નહિ,	દાતાથી નહિ ચર,
દાતાથી ડાલો નહી,	પ્રતાપ જેને પુર
બહોતેર કળા બુદ્ધિ વધે,	ચઉદ વિદ્યા ચિત્ત ચ હાથ,
દાતાગુણ જેમા વસે,	બહોળો જરા બધાય
કેળ રિકળ જાણે નહી,	દીનથી હોય દાતાર,
વિરાજરને વહાળો ધણો,	ધન્ય એનો અવતાર.
મોમા શુરો મોઠકે નર,	લક્ષે કોઈ દાતાર,
પડિત નર પરખી શકે,	ધન્ય એનો અવતાર.
શરીર આપતુ સો ઝલ,	દોહલો દેવો દામ,
નાતા ધન ધુળાત ગણે,	તે નહી દામે દામ
ગુણ જગતે જરા વધે,	સ્વર્ગસમુ સુખ આપ,
કૃપણ હોય ટાળી પતી	આપ હાથે ના આપ.

કૃપણ વિષે દોહરા.

અમિ ચોર હાકમ લિરે	રહે કર્ણ દાપો દામ,
કરપિ છોરા કરગરે,	ન મળે વધુ વિરામ
જાને ધન શત સહસ્ત્રધા,	મમ કરોડો લાખ,
નિરખી હરખે સુખ નર,	રહે છે અતે રાખ

છપા.

જેમ ધામિનો બળદ,	રાત દિનસે તે ફરિગો,
જ્યમ ગદ્દો ગુણ હીણ	ભાર અણુતેજે ભરિયો
પાડો જેમ પખાલ	પુર પર પરડે પાણી,
વેડે પખ્યો વીર,	તરફડીને તે તાણી
જર રળ્યો રોજ ચર્ધ તાકે,	વેડી દુખ વધારિયો,
શામળ, નવ આધો અરમિયો,	જીતી બાજી હારિયો
જર જેતામા જાય,	ચોર કે હાકમ લટે,
જર જેતામા જાય,	જુઓ જર ખાતા ખૂટે
જર જેતામા જાય	હોડે જે આગ સળેરી,
જર જેતામા જાય,	ચડે માડી કે ચોરી.

જર જાવા જોસે જે સમે, રાખ્યું ઘડી રહે નહીં;
શામળ કહે, જાય સમૂળગું, કહો મૂખ જોવું કદી.

લોભ વિષે છપા.

લોભ ઘટાડે લાજ, કાજ બગડે જો ભગે;
વળિ ઘટે વેહેવાર, બાર સોભા પણ ભાગે.
લોભે લક્ષણ જાય, થાય અન્યાય અધર્મે;
લોભે સૌ સંતાપ, છાપ ચોટે કુળ કર્મે.
સન્માન માન મોઠમ મટે, શુદ્ધ કુળમાં શળ છે;
શામળ કહે, શાળા સમજજો, લોભ પાપતું મૂળ છે.
વાણું સાંજ સવાર, મધ્ય સંધ્યા મધ્ય રાતે;
ઘડી પલક ને પહોર, આજ કાલે પરમાને.
રવી સોમ શનિવાર, ત્રીજ તોરશ ત્રયવેળા;
ચરદ શિશીર વસંત, ભુવન ભૂવનમાં બેળા.
કંત આદિ યુગઅંતે કળા, શુદ્ધ વદ સર્વ સમાયછે;
સોમળ, આસા તો અમર છે, જુગ પાધા વહિ જાયતે
જાય સોમથી જીવ, દેવ પણ લોભે રહે,
ભવન કરી દે ભરમ, લોભને અમી હો.
હોય સોમથી હાથ, જનપણું લોભે જાય;
લોભે દીનતા દીન, દીનપણું લોભે થાય.
લોભે લક્ષણ લાખો ઘટે, લોભે સંકટ શળ છે;
ધર્મ શામળ બર, સાચું ભણે, લોભ પાપતું મૂળ છે
લોભે તટે પ્રીત, લોભથી દીન ન હોય,
લોભે ચોરિ આડિ, કરે કુળવંતા કાપ.
લોભે જોલે જુક, લોભથી હત્યા થાય;
લોભે જાય વિદેશ, લોભથી ગાળાં ગાય.
લોભી સગળો સંસાર છે, હોય જોય પણ દીનતા;
શામળ, બહુ લોભી ને જણી, વિષ અને વળિ વીનતા.

આશા.

આશા ઘડી ખાણુ, પદાપ્રિ થાય ન પૂરી;
દમ મેર સમ દોષ, તોય પણ રહે અધૂરી.

આશા નીંઝ અધાત,	જહુ જન તેમા જૂઝા;
મોણુ રાય કે રક,	કોણુ રડા કે ભુડા
શગ પૂરા પડિત સજી,	ભણ્યા ગણ્યા બૂલા ભમ્યા,
આશારૂપી અરણ્ય જળે,	શામળ કહે સજી શમ્યા.
ગળે અશરે અગ,	ગળે નાસા ને નેણાં,
પળે મુડ ને તુડ,	વદાયે વિપરિત વેણાં.
અરિય રધિર ને મામ,	મુકાય ચલાય ન ચરણે,
ધાતુ અરવગે દ્યમ,	કથુ સભળાય ન કરણે.
દુદિયો બધિયે અડવડે,	આહાર નિદ્રા પણુ ઘટે,
શામળ કહે, તુલ્યા શતગુણી,	મનમા વધે, નહિ મટે
અર્થા ન ગણે પાપ,	અર્થા જગને ના જૂઝે,
અર્થા ન માને શાપ,	પાણી પરિયાનું ખૂઝે
અર્થા ફૂડા કામ,	કરે બેકે નવ બીહે,
અર્થા બોળે નામ,	લાખ લાછન શિર લિયે
અર્થા તોગિત આપે ખુઝે,	આથ અવગુણુ નવ ગણે,
અર્થા આજે દેખે નહી,	શામળ ભટ સાચુ બણે.

અંધ કોણુ ?

કામી કહિયે અંધ,	અંધ લક્ષ્મીનો ભોબી,
અંધ સવારથ સર્વ,	અંધ મેતો મન મોબી
અંધ અટોમો આપ,	અંધ ચોરી ને ચાડી,
અંધ અલપદ ભર,	અંધાવે વાનો આડી.
એવા અનેક તો અંધ છે	કા નર ને કા નારિયો,
શામળ કહે અંધ અતી ધણી,	જે જન ધણે જારિયો
લોભ કરાયે કદ,	લોભ મરજદ મટાડે,
લોભ કપાયે શીશ	લોભ ગુણુ શાન ધટાડે
લોભે જાય તણુ ધ	લોભ સુખ સર્વ શમાવે,
ઉત્તમ અધિપતિ આપ,	નીચતે શીંગ નમાવે
દુખ દાવાનળ તો લોભ છે,	કરે ગુણીને ગરકમા,
કવિ શામળ ભટ સાચું કહે,	લોભી પડમે નરકમા

ભીખ વિષે છપા.

ભીખમાહિ નહિ' ભોગ,	ભીખથી ભોગ ન સાધે,
ભીખમાહિ નહિ માન,	ભીખથી ભાગ્ય ન વાધે.
ભીખ નામ નિર્માત્ય,	ભીખથી ભાર જ ખૂએ,
ભીક્ષુક ઝોણુ પાત્ર,	ભીખ સામુ કો જૂએ
છે વરણુ તુછ તે સરસ્થી,	ભીખ હોય હલકી ખડક
કવિ શામળ કહે, શાશ્વતુલો,	ભીખથી ભુકુ શુ કહું.

દોહરા

મોતથી ભુકુ માગતુ,	ધર્મો જન્મ તે ધીક,
કહેવો દાતા સ્થમને,	ભુડી સૌથી ભીખ
કાયર યર વખાણુવો,	રૂપણુ કહી દાતાર,
નીચને જાય વખાણુવો.	ભારે ગ્રહેવો ભાર.
અધર્મ હોય અભાગિયો,	અધિક જણાવે હા,
રીકવવો રાજા કહી,	ભીખને માયે બા
ગુણી કહેવે ગુણુદીનને,	સ્વરૂપ જાની શક;
ન રહે ભોળ જાયક તણો,	ભીખને માયે બક.

પ્રશ્નોત્તર વિષય છપા.

પ્રશ્ન

કાણુ ગૃધ્રિયથી પ્રીત?	કાણુ અણુથી પણુ નાનો?
કાણુ પવનથી પહેન?	કાણુ દેવેથી કાનો?
કાણુ વિદ્યુથી વિભાગ?	કાણુ અમીથી તાતો?
પણથી ઉત્તરણ કાણુ?	કાણુ મહિરાથી માનો?
વગિ કવણુ તેજ તરપીયમી?	કાણુ શમરાથી ગમી?
વિ શામળ કહે, ઉત્તર મ્હો,	પૂરણુ પહેચે મન રળી
સ્વણુચિ શોભે કવણુ?	કાણુ કુગમથી સોવો?
કવણુ તરણુથી તુલ?	કાણુ મણિથી હો મોવો?
કવણુ બરાસચિ બેહેક?	કવણુ કાળજથી કાળો?
સ્વનુ લોહથી કાણુ?	કવણુ બાળકથી બાળો?

નકાઈ શું?

માળ મુરખશુ મેળ, બાળ જે પાપે રળતુ;
 બાળ નિર્નજ વેપાર, બાળ અણુચળતે મળતુ.
 માળ ગુણ વિણ રૂપ, બાળ વગડામ્મા વમતુ,
 બાળ અહૂ બકચાદ, બાળ દરદમ જે તમતુ.
 રાળિ બાળ ઉપામન ભૂતતુ, બાળ વિદ્યા વિણ નામતે,
 રાળિ બાળ દેહ ત્રાતા વિણ, બાળ વૃદ્ધ વિણ ગામતે
 રાળ વસતુ મેસળ, બાળ સ્ત્રીનણ સુખ વગતું,
 બાળ બનેવી ઘેર, વરીને બરણ ઉદરતુ
 માળ દિગ્ગરિના દામ બળ સનુધર સરણે;
 બાળ કુંડળો કાન, કથા ન શુણી કદિ ક-ણે
 બાળો પરવશ પેટાગથ, અનર વિણ ઉદગ બે,
 મામગ કહે, બહુધા બળ જે, સપુત વસે મમગ વરે
 માળ માગવી જીખ, બાળ કાશદિયુ કરતુ;
 માળ ચોરિનૂ ચિત્ત, ચારકુ ધન જે દરતું
 બાળ વેતકે વેક, બાર ભેવો નિત શીશે,
 બાળ પુરૂષ પરચ, દીનતા નિશદિન દીશે
 રાળિ બાળ પથ જે પાપનો, બાળ એકલ શૂન યતુ,
 શામળ, તે ક્ષેપો બળ જે, વિદેશ બનમારો જતુ

વાયા વિજેગ બોગ, બોગ વાગેને મગ્ન
મહાભોગ પેમ પગનાગીશું, બોગ મમન મુગ્ધપણું,
મહાભોગ બળિ આવે નહીં, બોગ એ પાને બાલુ.

કોણ મુઓ ?

મુઓ મુરખને બલુ, મુઓ ને ન ગિ કુનાગી,
મુઓ દેહ કાચરોગ, મુઓ ભે રણશિર ભાગી
મુઓ ચડેય કલક, મુઓ અપજરા લે આપે,
મુઓ ખેપ કરનાગ, મુઓ જે ગળુ પાપે,
જન મુઓ જોડ પગવગ પડેયો, મુઓ જે વનિતાવરા દવો,
કવિ શામળ બટ સાચુ બળે માનદીલુ માણુમ મુઓ

કોણુ જીવ્યો ?

જીવ્યો જશ લેનાર, જિવ્યો પરમારથ પૂરો,
જીવ્યો દાતા દેહ, જિવ્યો જે સામદ શરો
જીવ્યો ભાવિક બળ, જિવ્યો જે જગને અપયો,
જીવ્યો કિરતીભ, જિવ્યો કરિયેન વખાણ્યો
જીવ્યો જન તે તો અણુવો, જેનિ આશ મડો કરે,
શામળ બટ, જીવ્યો નેહ જન, જે સકટ પરના હરે

પ્રશ્ન

પ્રથમ પાણી કે પવન ? પ્રથમ ક્ષીતી કે અગ્નિ ?
પ્રથમ બીજ કે વૃક્ષ ? પ્રથમ ઔષધિ કે અંગ્ગ ?
ધાન કે એરણુ પ્રથમ ? પ્રથમ મરદજ કે મેરી ?
પ્રથમ રૂઢિ કે સદિ ? પ્રથમ આબો કે કેરી ?
વિદ્યા કે વિપ્ર પ્રથમ, કહો ? પ્રથમ દિવસ કે જામની ?
શામળ કહે, જાણો તો કહો ? પ્રથમ કથ કે કામની ?

ઉત્તર

નદિ પાણી કે પવન, નદી ક્ષીતી કે અગ્નિ,
નદી બીજ કે વૃક્ષ, નદિ ઔષધિ અગ્નિ
નદી એરણુ ધણુ નદી, મરદ કે નદિ નદિ મેરી,
નદી રૂઢિ કે સદિ નદી આબો કે કેરી

નદિ રિધા કે નદિ નિધ પથ, નદી દીવમ કે જામની;
શામળ કવિ કહે છે, સમ-જને, યનિ સાથે કામની.

ખાવાના છ રસ.

શુશ્રુષિણિ ગોરમ એક,	ખિન્ને ઇશુરસ જાણ;
ત્રીજો રસ તાંબૂળ,	મધુ ચોથો રસ માળા.
પ્રિયા આંબગસ પાંચ,	છટો સખરમ તે મીઠું,
વિશ્વતિને રિખ્યાત,	દેવને દુર્લભ દીકું.
સમમ રસ શે ધ્યો નર મળે,	ખરી જ રમની ખાણ છે,
જમમ દીરો કાષ્ઠક દોષ છે,	પોદા તો બહુ પાણ છે.
ખાવાના રમ ગાણ,	કદ સૂકંદી પદેલો,
ખીન્ને રસ બહુ તાળ,	નિન્ને રસ વાળ વહેલો.
ચોથો રસ ચતુસર્ધ,	ચક્રા જે બુદ્ધિ બોલે,
પવિત્ર રસ પાંચમો,	નામ ધમિર અણ તોલે.
છટો રસ સકનો છતપતિ,	જે વેળાનું ગાન છે,
શામળ કહે રસિક શિરોમણી,	મોટા જનને માન છે.
દર્શન પેદેતુ નિધ,	પ્રભૂને યજ્ઞે પૂજે,
શુભ દર્શન શીખાત,	મધ્વિદાનદગ્ગ સૂઝે.
નિર્મળ દર્શન નાથ,	વકિત પૂજનનો સગમડ
વર્તિક દર્શન વેદ,	પાચમુ જાણે જંગમ
દર્શન છટુ દરવેશન,	એક જ સકનો ધરિ છે,
શામળ કહે છટો એકના,	પા ખડો છત્રીશ છે.
મસ્કૃત જ પા સરમ,	નાગધી મોટે મૂલ્યે,
ગ્ગલેરી શુશ્રુનીધ,	અપજ્જલી તે તુલ્યે
દેશી બાપા દાખ,	પિસાચી પદને પ્રીતે;
ચારણ ચોથી બાખ,	નાજદારે શુભ રીતે.
એ ખટ બાપા જે જોજને,	ધારી જોતા ધર્મ છે,
કવિ શામળ બટ માણુ કહે,	બોગી તેના બ્રહ્મ છે.
ન્યાયશાસ્ત્ર નવરંગી,	નિજુ વેદાત વખાણું,
મીમાંસા મહામુલ્ય,	જુગતિ પાતાજનિ જાણું.

સાંખ્યશાસ્ત્રની માખ,
વૈશેષિક ગુણવાન
ખટશાસ્ત્ર કલા તે ખોજગો,
કવિ શામળ ભટ સાચુ કહે,
બના જન તે તો બાગે,
મનનો સશય ટળે
વિવેકપતા તો યગે,
નહિ એમા સશય કરો

જીવતાને મધણુ મળે

વાઙ્મયિ પ્રસવે પુત્ર,
નીરે ભરોય નવાણુ,
વળે ઢાઈ દિન વેર,
ગુણકા જોઈ ગમાર,
એ દીત અનેક થમા થશે,
ગામગી કહે, જાઝુ શુ કહું,
જિવનો પામે ગાન્ય,
જિવતો એએ અમ્ય,
જિવનો માટે જગન,
જિવતો પહેરે નગ,
વહાણનો હોય વિજેગિયો,
પણુ મુઆ ઢાઈ દેખે નહી,
મુખ પણ કવિજન યાગે,
રક શિંગ છત્ર ધરાયે
ઝેર વળિ જાય જરૂરી,
સની તે યાય જ યરી
ગામ્ય સાખ દે છે સહી,
જીવ ગયો આવે નહી
જીવનો પરણે નારી,
યાન જીવતો વેપારી
મુકીરતિ જીવનો સાહે,
જીવનો લાણુ લાહે
તે મળેગી યાપ છે,
શામળ ભટ ગુણુ ગાય છે

મુખ દુખ વિષે

દુખે જાય સદમુદિ,
મે હાપણુ મુઠ,
દુખે દેહમા રોગ,
દુખમા લીના નેહેર,
દુખ દાવાનળમા ઝૂલિયો,
દસવુ નવ આવે હેતથી,
મુખે સાબરે સર્વ,
રમવુ હાસ્યવિવાસ,
ભાડ બવાઈના બાન,
ખટરસ બોજન ખેડ,
દુખ દાવાનળમા જો પળો,
દસવુ યમ આવે હેતથી,
દુખે બણતર નવ જાવે,
દુખ કુડ કપટ કરાવે
તેજ તનુ તો નસે,
પચક નવ આવે પાસે
જરિયે શાતી નવ જડે,
હલ મુખમાથી ક્યમ પડે
વ્યમન બહુ વિધિના જૂએ,
ગેહની જુગતી સૂળે
જાન જોણુ ને જાતર,
મહામુખ મહિમા માતર
મુખ સર્વે એનું ગયું,
વિજર બળી પ્રલે મયુ

ઈશ્વરની કૃપા તથા આપત્તિ વિષે.

દિકરી કે દામ,
જન્મ દુવારા જાવ,
મૂકે નિરમા નાવ,
ધણિ પકવે બહુ ધાન,
મનના મનમયા મન રહે,
મન મમત ધણો મરખ કરે,
જે મેસે જલશીશ,
ન જીએ તડખે ટાલ,
જે ઘેર લાખ કરોડ
સુતા પુખ્તની ગેજ,
છે એવિ અકળ ગતિ દેવની,
શામળ કહે સધળા માનવી,

ખન્ધિ જોખનમા રાડે,
પછી ઘડપણુ ઘર માડે.
બને એવુ કે બૂડે,
આવિ ગામેતર ગૂડે.
વિચાર્યું વાથે જાવ છે,
કર્તાનું ક્યું થાય છે
ચરણ અણવાળે ચાલે,
ફરે દાવાનળ ઝાળે
બાજ બરતા તે દીકા,
કાચદા કરે વરીકા.
સુખ ત્યાં દુખ આની અડે,
સામે દુખ જે શિર પડે

કોહરા

ભર્તા કહે શુણુ બામની,
ગમ્યુ થાય જગદીશનું
કો વેળા નનનિય ધરે,
કો વેળા સેવક મહુ
કો વેળા ખરસ સલિન,
કો વેળા કટે મળે,
કો વેળા ગજ થોડના.
કો વેળા પગ પાકવે,
કો તક મદિર મહેલમાં,
કો વેળા આલોટણુ.
કો તક પટકુળ પામરી,
કો વેળા રણ રખડુ.
કો વેળા પરવત ટપે,
કો વેળા દેહ દામણી,
કો તક કેસર અરજા,
કો વેળા ઝિંકર ચર્મ,

તજ મન ચિંતા શોક,
ડહાપણુ કરવું દ્રોક.
કો વેળા નહીં દામ,
કો વેળા પરકામ
પેર પેર પકવાન,
મઠ કુશકા ખડધાન
છત્ર ચમરની છાય
તાતી વેણુ માય
સુખ સંજ્યા ફળ ફૂલ
ધરણી કટક ધૂળ
મોથે મૂલ્ય મગન,
નિલેખપણે નગન
સમરથપણે શરીર
ન પીએ દાયે નીર
વધૂ ઝોપાવે વર્ણુ,
ચાપે પરના ચરણુ

૩ તઃ માણક મોલીના,
 કરે ૩ સમે = ગદુ,
 ૩ વેળા અમે ચડે,
 ૩ વેળા અર્ધર મગે,
 ૩ વેળા ધ્વન ધર્મની.
 કમાળ થઈને કમગરે,
 ન તક પચ પ્રમાણમા,
 ૭ તક દેશમે દિયે,
 મમા મમાની પાડી,
 પુણ્ય પાપ બે જોડે,
 સાત અપૂત શોભિત સદા,
 વપુ પગા તે વાજીયો,
 માદ માઈ મૂરખ કહે,
 પુણ્ય પરવારે રણ અટે,
 પુણ્યાર્તુ ફળ મુખ ડે,
 પૂનુ ટાઇ અમૃત પીએ,
 મૃત અમૃદિ શરીરનો,
 બહે મળ્યુ તે બોગયો
 રાણી દાસરથી તણી,
 અરુણમા અર્બો જણો,
 નધાઈ રઝગી રણ રિમે,
 પડત પડે, ચડતે ચડે,

દેયે દાટ-દાન,
 બારો માથે બાર.
 નિવાન થઈ દિવ દીસ,
 પડે મોજી રીત
 નદાવતની રીખ,
 ભગ્ની માગે બીખ
 મોટા આપે માન,
 કથન દુણે નહી કાન
 મુખ દુખ અરમપાર,
 એમા રો અલગર
 મોટા જન દે મગ,
 ટાઈ ન મૂડ આગ
 તાકે ન મળે તન,
 દિવસ પાપરે ધન
 પાપ દુખની પેર,
 ટાઈ હાલકળ ઝેર
 કરતો મરં ન કામ,
 હાયા કરતી હોય
 મમારે દાસિ સરીર,
 ન મળે અલ ક નીર
 જળ કારણ તે જાપ,
 નિગતિ કહેવાય

દિમનરિયે છપા.

દીમત મૂકે દાણ
 દિમત તમે જિવ જાવ,
 દિમત મૂકે હમેશ,
 દીમત મૂકે દામ,
 દીમત મુખ્યાથી હરિયે,
 કવિ શામળ કહે છે, સર્વે ।

દિમત મૂકે તન કુળે,
 સરમ રસ્તા નન સુળે
 જરર જર તે જરા જાવ,
 લેણના લેણા ચાવ
 ભગ્ની લેણ ન બાખિયે,
 રદો દીમત રાખિયે

ગરજ વિષે છંપા.

ગરજે જાય વિદેશ,
 ગરજે વાગ્યાં વાય,
 ગરજે ગૂણુ ગણાય,
 ગરજે મોંયે ભાલ,
 પામર જનને પીતા કહે,
 કવિ શામળ ભટ સાચું કહે,
 ગરજે ઘેના સાથ,
 ગરજે નિચ ધર જાય,
 ગરજે પંડિત રાય,
 લક્ષ્મી તથા લાજ,
 ત્રણ ગરજે ગરી ઘટે, ઘણો,

ગરજ શિર ભાર ઊપારે;
 ગરજ તરવાર વળાડે.
 ગરજથી ધન પણ ધીરે;
 નાંખશે ઉડે નીરે.
 માઠા સંગ રહે મળી;
 ગરજ જ સાકરથી ગળી.
 જાણ કાલો પણ દહાડી;
 લે જ લાખેણી લાડી.
 સુરખતી માને સેવા;
 ગરીબ ઘેર જાયે લેવા.
 ગરજે રોષ મુકી રહે;

દરમે દરમે હીરા નહિ,
 જાણો વિગલા જાણના નર,
 ચેરી શેરી બહુ માન,
 મપુત મદએ એક,
 સદવિદ્યા ક્યાઈ શેષ,
 ધાતુવાદિ કો ધીર,
 દરિજન સાચો તો દોઈ • કે,
 શામળ બહુ લોક સવારથી,
 બહુ બાંધે દયિયાર,
 બોલે બોલ અતોલ,
 ખાપ પિયે જન ખૂન,
 મત્સ દોષ સાદુકાર,
 બકવા કરિ બોલ બકે બહુ,
 તુર રાખે નરપતિ નામનુ,

પુરપુર પોતા પાણુ છે;
 અસખ્ય પુરુષ આજણ છે.
 સિદ્ધ સાંભળ્યે કાને;
 કપુત કોટી અનુમાને
 અનિદા અતિ આહંબર,
 ધૂન જૂદા જમ હંમર.
 મર્ષ કવી બહુ માણતા.
 પગમારથ કો જાણતા.
 તાણુવા વેળા ત્રાસે;
 નાણું ખરખાથી નાસે.
 હોય ખનરાવે ખાંપણ;
 એજાને આપી ચાંપણ.
 પાણે કોઈક પુરપતી;
 રૂઢી કમની જો રતી.

પાપપુખ્યવિષે છપા.

પાપે પાપની છુદ્ધિ,
 પાપે મિત્ર કુમિત્ર,
 પાપે ફળ કર્મક,
 પાપે વટલે વંશ,
 પાપે સુધર્મ ધારે નહીં,
 શામળ કહે પાપે પામશે
 પાપે પુજે પાખંડ,
 પાપે સખ વિગેદ.
 પાપે અધ અપંગ,
 પાપે અપજરા પૂણું
 પાપે પરિવ્રજ પ્રિધ્ય નહિ,
 શામળ કહે ફળ એ પાપના,
 પુણ્યે નાસે પાપ,
 પુણ્યે પ્રસરે કીર્તિ,

પાપ અતિશે દુખ આણે.
 પાપ જીવતી નવ જાણે.
 પાપથી પુણ્ય પળાયે,
 પાપ સકે અવગણુ ગાયે.
 પાપ બગાવે ભોમને,
 રમતપીત સમ રોમને.
 પાપિ કુળ હીણ કહીને,
 પાપથી ઋ રહીને
 પાપથી દુર્જન દેહે;
 પાપ અવગણું એહે.
 ગમ રમ વેઠે રોમને,
 પાપ ન જાણે જોમને.
 પ્રભ શુભ પુણ્યે પામે,
 વેદના પુણ્યે વામે.

પુણ્યે નહિ અહ દોષ,	પુણ સજ્જનનું ભૂષણ;
પુણ્યે દેહ ન દહ,	પુણ્ય નિર્મળ નિરૂપણ
વળિ પુણ્યચક્રી લક્ષ્મી મળે,	પુણ્યે પાપ બધું બળે,
શામળ કહે, પુણ્ય પ્રતાપથી,	તાપ ત્રિવિધિ તનના દળે.
છાનું કરિયે પાપ,	જગત જાણું તે જાણે,
છાનું કરજે પુણ,	મોજ મહિમા તે માણે
છાનું ખાયે ઝેર,	ઝેર તે વેળા લાગે,
છાનો કરડે નાગ,	પનક પાણી ના માગે.
જપ તપ કે સાધન જોગનું,	તે છાના કરના થટે;
અન્યાય અધર્મ છૂટા કરે,	તેનું માન તુરત મટે.
છાનો કરડે નાગ,	જેરથી ઝેર ચડે છે,
છાનું વામે વેર,	પોદિ પછિ વિપત પડે છે
છાનો કડે મિંછિ,	ચિત્તમા લાગે ચટ્ટા
છાનો પાનક પડે,	બધાનક લાગે ભડકા
જે છાના પાપ જગત કરે,	જરૂર તે કુખ જોગવે,
પણ છાના પુણ્ય પ્રતાપથી,	બધા સકળ સુખ ભોગવે

બહોતર કળા વિધે

ચિત્રકળા ^૧ પોશક ^૨ ,	પાગમધન ^૩ કૃતિપાક ^૪ ,
જમવું ^૫ તરવું ^૬ નીર,	સ્નાન ^૭ જિતવું વદિ પાકે
બરવે બાર ^૮ પનગ ^૯ ,	બેસવું ^{૧૦} સવું ^{૧૧} રોજે,
મોનવું ^{૧૨} કિડવું ^{૧૩} દોડ ^{૧૪} ,	દેવપૂજન ^{૧૫} અતિ તેજે.
ધરના અજે શયમાર ^{૧૬} શુભ,	તિલક ^{૧૭} કરે દોડ ^{૧૮} કરે,
બખવું ^{૧૯} ને મેવું ^{૨૦} લાજવું ^{૨૧} ,	કળા એક કો મન ધરે
કરના લેખા ^{૨૨} કામ,	કામ રમવું ^{૨૩} જન રીઝે ^{૨૪} ,
ખેતી ^{૨૫} વણજ ^{૨૬} વિવેક,	સત્ય ^{૨૭} શુભપણ ^{૨૮} લીજે
ચડે ^{૨૯} જાડપર જુગતિ,	પાગધી ^{૩૦} પરડે પાપે;
પંખી ^{૩૧} પાડે પલક,	કહી મહેનત ^{૩૨} કરિ આપે
દય સહન ^{૩૩} કરે વિવેકથી,	દાખી જાણે દોડથી,
ઝોપડ ^{૩૪} ને અમલ જ કેળવે,	શામળ, સુકળા જોડથી.

પડખે નરખે^{૩૧} નેદ,
 આપ^{૩૩} ચૂકવે નેદ,
 માથે^{૩૮} વાપ^{૪૦} વિવેક,
 હપાસન^{૪૨} આસન^{૪૩},
 પોપણ^{૪૫} દોપણ^{૪૬} ને દિલહરણ,^{૪૮}
 ચોરવું^{૫૦} ચિતમો^{૫૧} ચેતવું,
 દાન^{૫૩} માન^{૫૪} અપમાન,^{૫૫}
 અચ^{૫૭} પ્રપંચ પાખડ,^{૫૮}
 તજવું^{૬૧} સજવું^{૬૨} એવ,^{૬૩}
 કળવું^{૬૫} રમવું^{૬૬} રમત,
 વળિ પ્રીત^{૬૮} રીત પગ દાઢવો,^{૭૦}
 નિત્ય સત્યનામ^{૭૨} દિલ રાખવું,
 બોલ મઠિ જમના^{૭૫} બોલે;
 ધર્મની ધારણ^{૮૦} તોળે.
 ચાહે^{૮૧} ચોપગને ચિતે;
 મંત્ર^{૮૩} લંત્રો^{૮૪} જપ નિત્યે.
 ગરણાગતને^{૮૬} રાખવું;
 બધી કળા સત્ય ભાખવું^{૮૮}
 જૂઠું^{૯૦} જાણું પરખાવું;
 દંડ દેવું^{૯૧} ચિત^{૯૨} ચઢાવું.
 દેવ^{૯૪} દર્શન પ્રિયમળવું,^{૯૫}
 દુઃખ^{૯૮} સુખ શરિરે સહેતું.
 ખળ નવ^{૧૦૧} જાયે ખેતરી;
 શામળ કળા બહોતરી.

છત્રીશ વાળં વિયે

તાલ^૧ મૂંગા^૨ ઝુલ્હ^૩ રોલ^૪,
 વેણા^૫ વંધી^૬ જંત,^૭
 કાંમી^૮ નરધા^૯ ભેર,^{૧૦}
 છુમળ^{૧૧} શગિ^{૧૨} કરનાટ,^{૧૩}
 ખંજરી^{૧૪} મંજિરા^{૧૫} ગોરચંગ,^{૧૬}
 એક^{૧૭} એક^{૧૮} એક^{૧૯} અટક^{૨૦} નવ^{૨૧} બારના,^{૨૨}
 રવાજ^{૨૩} મારગિ^{૨૪} મતારી,^{૨૫}
 તખ્તો^{૨૬} ને ત્રોતારી^{૨૭}
 નરેરી^{૨૮} ડફ^{૨૯} શરણાત;^{૩૦}
 ડાક^{૩૧} ડમર^{૩૨} જોમુખાત^{૩૩}
 મંખ^{૩૪} ઉપંચ^{૩૫} તોખત^{૩૬} બમી;
 તારતણાં છત્રિસ મળી.

સ્વભાવ વિયે છપા.

કેસર મારા માંદિ,
 પાછળ કનકનિ પાળ,
 મગા ગોમતિ નીર,
 મોળ ધરી શણગાર,
 એવી રીતે કદિ ઉગિયો,
 બદબોઈ જોડે પણ બહુ ધણી,
 જળ તરવાને ઘુળ,
 છુખવું આપડ અજ,
 તાવ આપડ ઉપવાસ,
 વિવેક તો વસિકરણ,
 બરાસ કમ્પુરિ બેહેકે;
 લક્ષ્મી મોતી લેહેક.
 કવેર જડીતજ આરી;
 સિમે નરપતિની નારી.
 લસણ હોડ ગંગાતટે;
 શામળ, સ્વભાવ નવ મટે.
 અમિ હોલવવા નીર;
 બાળવું આપડ ક્ષીર.
 ગૂમડે યમજ દેવા;
 મમસ્ત પ્રકારે સેવા.

ઝોપડ છે એકે એકના,
 ભુકા કે રૂડા સ્વભાવનું,
 કોઈ સ્વભાવે રીતન,
 કોઈ સ્વભાવે ઉદાર,
 કોઈ જનર કો જીલમિ,
 કો પાપી પુરુષવત,
 કો હસામિ ને કો હેતુવો,
 શામળ સ્વભાવ જે જાતનો,
 કોઈ વરણુવે વેદ,
 કો મૂખ મહિષત્ય,
 કોઈ કરે બહુ પુણ્ય,
 કોઈ સમજ્યા નહિ સાત્ય,
 કો સુખદાતા સસારને
 શામળ સ્વભાવ પનય નહિ,

કોડે કોડે કહું કથી,
 શામળ કહે ઝોપડ નથી
 તથા કોઈક તો તારો,
 કોઈ કરપી મદ માતો
 કોઈ દંભી કે ગણો,
 કોઈને બસને વાણો
 કો હસમુખો હરી ધણો,
 પ્રથમ પચો, તે તો પચો
 બે કો ભારે ભણિયો,
 કોઈ શાનીમા ગણિયો
 કોઈ કહેનાણા પાપી,
 કોઈ જપમાળા જપી
 કોઈ નીચ સહને નડ્યો,
 પ્રથમ પડ્યો, તે તો પડ્યો

કણુમી વિષે કથા

પગલ પામ પતશાહ,
 પગલ પામ પડીત,
 પટલ પાસ મકે મામ,
 પટલ પાસ નખપતિ,
 આરો છે પગલ પસાયતા,
 પાતશાહ વડે નહિ પગલથી,
 ગેર હોય શ્રીમંત,
 કણુમી જેવો કોઈ,
 કણિક કટિનજ હોય,
 દુનંત કણુમિ દાતાર,
 ને માપુ દશે તે જણુમે,
 શામળ, મીમા આચ્યતણી,
 કણુમી જેવો કાવ,
 અજાણ આચો અદ,

આપ જઈને કર આરો,
 જમવા જઈ જશ જોડે
 માન મૂકીને માગે,
 લાભચે પાયે લાગે
 જગ જીવાડણુ જણિયા,
 વખાણિયે શા વાણિયા
 દોડ કણુમીથી દારે,
 ધર્મ રૂડો નવ ધારે
 તોય ગણુમે લખિ લેખુ,
 ગણો કે જેતે કેખુ
 અભિમાની મદ આજુમે,
 મ ગણુ મેળે મણુમે
 ન દોઢો ગનતો મેદેરી,
 મારનિશ સાજ મવેરી

જુપડે સાધુ સુરત,
પરજોબી ચરકાજ,
એવો કણખી બૂમડો,
આમળ કહે, બીજા બાપડા,
એવે કણખિ જો કાઈ,
નિજો હોય બળવંત,
ન દહે કણખિ નકાર,
એ કદિ નહો અપાપ,
જીજની પેરે બળ કરી,
આમળ કહે, બૂનો બાર તો,
જાલક ને જશવંત,
આજણ ને મદામૂલ્ય,
નર્સરી ને નારંગ,
આજણ ચારણ બાટ,
સજિ મેલ વણિકને વેગળા,
કર જોડ નર્મ કણખી કને,
સામથી બળિયો બળદ,
વધ હણે છે જીવ,
આજણે રથિ સહિ,
સેરી સળગે ધીર,
હથડો બાર અવનિતણો,
અવપતિ આદિ સહ છોકરા,

બાપ ખરચે ને એલે,
રિદ્ધિ ખરચે રમ રેલે.
દેતા પાધુ નવ જુએ;
રિદ્ધિ ખરચ્યા કંડે રૂએ.
જામકો તેને જાએ,
રખે કા તેને રાએ.
ગરમમાં એ શરમાશે,
તોય કાયા કરમાશે.
ના પોકારી નહિ કહે,
ધોરી કે કણખી વહે
સુનસ કણખીના જોડે,
હાથ હળપતિને જોડે.
નેક કણખી પ્રતિ નાએ,
જરૂર કણખીને જાએ
એથિ અર્થ તો નહિ સરે,
હળપતિ કોડ પતી કરે.
પૃથ્વિનો બાર ઉપાડે,
બળદ તો જગત નિત્રાડે
પ્રથમ તો કણખી કીધો;
બનેને ત્યાં વર દીધો.
કરો કામ ખડ અજ જમો;
બા બા થઈ ભૂત ન બમો

સોરઠો.

“ કણખી કંડે કોડ,
જરી એક છે જોડ,

કણખી કોઈની કંડે નહિ;”
ઉદ્ધનુ જોપડ નહિ

જુદી જુદી નાતો વિષે છપા,

આજણ-વાળદને ઉર વાત,
વાળદને ઉર વાત,
અગર વરણે એક,
ન ગણે પુણ્ય કે પાપ,

રહે નહિ જાની છપની,
રહે નહિ ખોટી ખપની
અતીશે જાતજ આછી,
છકે તેની મિતિ છોછી.

' સીઆમણુ દઈ છુ સર્વને,
 જો વાળદ આગળ વારતા,
 ભાટ-કરે જમાની કાઠ,
 કાઠ વળાવે વાટ,
 કા પિંગળના પાદિ,
 એ પસાયતી 'આય,
 સનમાન મળે તો સાહેબી,
 કવિ સામળભટ કાઠે કહે,
 કાળી-કાકિલ તો દાતાર,
 કાળિ વળામણુ વાટ,
 કાકિલ કાકિલમાદિ,
 જમ યોરે પરરાજ્ય,
 ભેટ લુપતિભડારને,
 સામળ, જાતિ કાકિલતણી,
 સોની-ચાદન કાળી ચોર,
 યુગલ લોક પથુ ચોર,
 વણિક જાત પથુ ચોર,
 કૃષિક જાત પથુ ચોર,
 એમ કસળ ચોર કઈ માઠિયા,
 પથુ દહાડે ચોરે દેખતા,
 દેશે વાગળે કુડિયો,
 કહી રૂડી કે લુડિયો
 દસોદી માર્ગ કહાવે;
 માર્ગ કિરતી ગુણુ ગાવે
 કાઈ મીદાશે મહોની,
 કરે નહિ સેવા કાની
 અપમાને દિલમા કરે;
 ભાટ બહી મોજો કરે.
 સ્વભાવે માકિલ સગથા;
 ન હોયે માકિલ નગરો.
 કહી નહિ થાયે કૂડા;
 રાજ્યમા તો રહે રૂડો.
 શરણુગત સોય સહી;
 દિડી વસ્ત્ર મેલે નહી.
 લહે તે ખાતર પાડી,
 બહે તે કરિને ચાડી.
 લહે મરડી દાડીને;
 લહે ખેતર માડીને-
 એ તો અપરમખાર છે
 અત્ય ચોર સોનાર

ચોપાઈ.

સોની કેસ એ જ ગ્રભાવ, ન ચોરાય તો આવે તાવ;
 ન ચોરાય હપજે ચિતભર્મ, સોની કેસ તુળનો ધર્મ.
 તરકર તો જીજા છે ઘોર, કાળાથી એ ચોગજો ચોર;
 સોની સાચો તેનું નામ, કરે ધણું તરકરતુ કામ.
 ન ગણે આદાણુ ન ગણે ભાટ, ન ગણે માત બજનીની ખાટ;
 ન ગણે ધર્મ ગણે નદિ કર્મ, નદિ સોનીની આખે શમ.

સોનાનું સૂનું હરિ દિયે, ધીરે તેનું લૂટી લિયે;
અથમ તો સૌંદર્ય હરે, વળતો ખૂંચે કે પુલ્કરે.
અરિત જાત કરે બહુ પુલ્કર, લેતાં નિમિત્ત ન રાખે નૂન.
દોહરા.

રિંદણી નરતું ધણું, શું કહું વારંવાર;
જગમાં સોની જાણવો, સહ તરકર સરદાર.
મીઠું બોલે મુખધણી, પેર પેર કરિ પ્રીત;
રિધિરિધની વાતો કરી, હરે સર્વનું વીત.

સપુત વિષે છંપો.

સપુત નામ સરદાર, કાંઈ ઉંપર નવ ડ્રોપે;
સપુત નામ સરદાર, પિતાનું વચન ન લોપે.
સપુત નામ સરદાર, બાપનું કુળ ઉદારે;
સપુત નામ સરદાર, હોય સમરથ પલ્લુ દારે.
વળિ સપુત નામ સરદાર તે, કુટુંબનું પોષણ કરે;
શામળ કહે, સપુત સલક્ષણ, માત પિતા જેનાં કરે.

કપૂત વિષે છંપો.

કપૂત કહિયે તેહ, બહુ પરિમાને બોલે;
કપૂત કહિયે તેહ, ધર્મ ધારણ નવ તોલે.
કપૂત કહિયે તેહ, રૂંકે જનને રંગડે;
કપૂત કહિયે તેહ, ભવન જાડાં ભંગડે.
એવા તો કપૂત અનેક છે, અહંકાર ધર આપનો;
શામળ કહે, સહયિ કપૂત જે, બોલ ઉઘાપે બાપનો.

ચતુર વિષે છંપો.

ચતુર લોકનું હિંમ, જગતમાં કાંઈ ન જાણે;
ચતુર ન ચિતા ધરે, મોજ આનંદે માણે.
ચતુર લોકનો વણજ, જાણત ન લેતું દેતું;
ચતુર લોકનું પુલ્ક, ચતુર કંઈને નહિ કરેતું.
વળિ ચતુર લોકના પારને, કાંઈ પંડિતે ન ખરખો;
ચતુરનાં મુળ જાણે સગી, તે, શામળ, શક સારખો.

શકટ ચક્રી કર પચ,
અશ્વચક્રી કર આઠ,
જળથી જળ શત પાચ,
સિંહ ચક્રી કર સહસ્ર,
પણુ ચોર ચક્રી ચોગામ તબ,
કરિ દેશ ત્યાગ દુરિજન ચક્રી,
જાય શત્રુને સાચ,
જાય શત્રુને શરણુ,
જો દેખાડે ધમ,
શત્રુનો વિશ્વાસ,
અણુભણ્યાને જો ગુણુ કરે,
શામળ કહે તે દુ ખ પામશે,

લોકને પ્રીતિ ઊપજવાનાં કારણોના છપા

હાકમ^૧ નિનય^૨વિવેક,^૩ શાહપણુ^૪ ને સત્ત્વ^૫ જોઈએ,
વિદ્યા^૬ વયુ^૭ શુભ વાત^૮, પ્રીય^૯ પેશક તેહમ,
નાદ^{૧૦} વૃત્ત^{૧૧} કવિગાન,^{૧૨} જ્ઞાન^{૧૩}શાહપણુ^{૧૪}ગુણુ^{૧૫}અર્થ,
કરમ^{૧૬} શરમ^{૧૭} નરમાધ,^{૧૮} ન્યાયિ^{૧૯}કુળ^{૨૦} યર^{૨૧}સમર્થ,
જપ^{૨૨}તપ^{૨૩}ગુગતી^{૨૪}જર^{૨૫}જો મળે, લાયક^{૨૬} મત^{૨૭} નુક^{૨૮} રીતન્ય
પેખક^{૨૯} લેખક^{૩૦} શામળ કહે, લક્ષણુ બનિશ પ્રીતનક

મમત વિષે છપા

મમતે ખરચે દ્રવ્ય,
મમત કપાવે શીશ,
મમતે હારે હોડ,
મમત ચડાવે આળ,
મોઢા પુરવો સડ માનજો,
શામળ કહે, જીતો જગતમા,
મમતે જાન વિદેશ,
મમતે મૂકે શરમ,
મમત કપાવે કીર્તિ,
દુ ખનેા કુગર મમત,

વેગજે વાટે ચાવુન
જાણુને ચાલ્યા જસુ-
આચનો જન અધિકારી,
અલીથી એ જ વિચારી-
યુગલ ચક્રી તો ચમસ્યોન
શામળ કહે, શાણુ વસે-
રહેમાં તે તો રમેન
ખરેખર જીવજ ખૂંજે
ધમ દેખાણુ જાને;
કરે તે જોદા ખારો-
દયા ધરે^૧ જો દેહમા;
નર અજાણુ શુ નેહમ્યો

મમતથી વીરા માડે:
મમતથી માયા છાડે
મમત ધરખાડ વડાડે,
મમત તો માન મટાડે
રૂડી વાતમા રેલજો;
મિથ્યા મમત મેલજો-
મમત તો રાજ્ય મુકાવે-
મમત ચણાઈ મુકાવે
મમત અપજાય જોત્યવે-
ઝેરનાં વર ચેખાવે-

મમને તો મોટમ નહિ ગ્હે, મમત થકી મરવુ પડે,
શામળ કહે, મમત મૂકજો, મમત નકી નરને નડે
એ કના કામથી બીજાને પીડા છપો

વટે રાય ને રાય, પ્રજા ત્યા તો પીડાય,
રડે મહીય મહીય, ઝાડનુ કેદન થાય
રડે બ્રાત ને બ્રાત, હુ ખ પામે ડોકરડા,
વટે ધણીધણીયણિ, પિડા પામે છોકરડા
નળિ વિપ્ર વિપ્રમાહી રડે, દેવે લેવે દાનને,
શામળ કહે, સાચુ માનજો, મહાદુ ખ જજમાનને
શૂર વીર વિષે છપા

જાણપણુ શુણુત, કદી મોટમ નવ માણે,
નહીં ટેક તરતીબ, અહપદ મન નવ અણે
વાકાચુકાન થાય, બોન નવ વાકા બોલે,
પોતે થાય ન પ્રોહ, પરા પડદો નવ બોલે
પણુ વીર હાક નાજો જલ, ત્યા ધીરજ મનમા ધરે,
પછિ જામ જોના બોખા છડે, વેડિપર કર વારે

ધૈર્ય જ્ઞાન વિષે દોહડા

ધર્મ શાસ્ત્ર ધ્યાને ધર્યું, શુણુજો મહિમા સાર,
મારજ સંતિના જુજના, કહેતા નાવે ખાર
કો કહે, મુક્તી ધ્યાનમા, એ કહે જપ તપ વ્રત,
એ કહે, દારો વસમા, કો કહે તારક તર્ક
એ કહે, પૂજો પ્રતિમા, કો કહે, નાઓ નીગ,
એ કહે, શોધો સ્વાતમા, કો કહે શુદ્ધ શરીર.
લેખ્યુ ન જન 'વિષ્ણુ' કહે, નાપક સંગજો જગત,
શિવમાર્ગી તો શિવ કહે, શક્તિમાર્ગી શક્ત
વામનાદિ તો વામ કહે, કહે વૈરાગી રામ,
પડિત પરમેશ્વર કહે, નૌતમ જૂદા નામ

પારકી આશા વિષે

તાર રજો ને કાઈ જમે, તાકે પરનો માન,
આશ કરે જો પારકી, કમે દિન કેમાન

મંદ મતિ તે માનતી, કરે મનુષ્યની હાસ્ય,
ચટકી દેખી દિન ચારની, વળતિ થાય નિરાશ.

વાવે તેણુ કૂળ.

બાવળનું બી વાવશે, પ્રીતે પરડા ખાય;
આંખાનો રહે ઓરતો, ઇશ્વરનો એ ન્યાય -

ચોપાઈ.

વાવે ખીજ તે ઉગે જાડ, એમા શાનો ગણુ ને પાડ?
કરે, તેવું ભોગવશે તેહ, એહ વાતમાં શો સદેહ?

પરધા દેખી ધાતું અધ,
નીચ વાત ચડી નાસજો,
શુભ ન કરશે કોણ જૂઠું,
મહા મમતીના મન મોડજો,
કરજો એક ઇશ્વરની આજ,
નવ કરશે મધપનો સગ,
ભજતા ભણતા ગણતા ધન,
પાયે ધન નવ પેદા કરો,
નવ ગણુગો માયા આપણી,
સ્વમાનવત જાણો સંભાર,
રોહ તજે પરદારા સાથ,
સાચી વાતે ચાલો શર,
મનની લહેર જાતી વાળજો,
કામ કેમ રખે કામ કરો,
કરજો પરમારથ નિત્ય કામ,
અમૃત ફળ વાવો સૌ ખામ,
ખીજુ પુણ નરાણે નીર,
નરાણુ ખોદાવે રોષે ઝાડ,
ભની વાત મુખથી બાખજો,
અહંકાર નવ કરશે લેશ,
દેવતા કહેવાળો રામ,
માત તાતની મેરા કરો,
કિકર શુ નવ કરશે કોધ,
જીવ હિંસાથી ખીલીએ મણુ,
પગ દુ ખ દેખી ચાલો દુખી,
અનાવૃત્તિમા આપો અન,
ઝાલિ દિવસ નવ રમશે ઘૂત,
અમન વશ નવ ચાશે આપ,
આપુ પાછું લેજો નહીં,
કરિયે, તે બોગનવુ પડે,

પગ નિંદા નવ ધારો ધધ;
ગુણીજન દેખો ત્યાં ધાસજો
રક સાથે રખે રહો રક,
કમાળપણુ આજસ છોડજો
પુરણુ જાણો ઇશ પ્રકાશ,
આપ મલિન નવ રાખો અંગ.
રખે તમ કરો ત્યાં મન;
અધ દેખો ત્યાંથી ઓસરો
તરણુ તણી એ છે તાપણી,
માથે તાણી નવ લ્યો ભાર.
હંદુ મન રાખો નિજ હાથ,
નિચ કામે નવ ચારો નૂર
જનક જનનીનું પાળજો,
પડે પાપ બુદ્ધિ પરહરો
તો રાજી રહે શ્રી મહારાજ,
વળી વાટમા છાયા થાય.
સુખ પામે સદુ જન શરીર,
પરમેશ્વર માનેછે પાડ.
શરણાગત શરણે રાખજો,
દુ ખ ભજન કહેવાળો દેશ.
કરજો નિત્ય પરમારથ કામ;
અહંકાર મનમા નવ ધરો.
રૂડી વાત નવ કરશે રોધ,
રક્ષણુ કરજો પ્રાણી તણુ.
સુખી રમવત પેખી રહે સુખી,
નિર્મળ રૂડુ રાખો મન
ધર્મ વાતે નવ ચારો ધૂર્ત,
સતી તણો નવ લેશે સાપ
“ના” નવ કહેશે મુખથી કહી,
આવીને સદુ અગે અડે.

છાનું છપનું કરિયે પાપ, પરમેશ્વર જાણે તે આપ;
આપે તે તો પામે જહુ, સુખ દુખ એવી રીતે સહુ.
જેવું અન્ન વાવે તે લણે, શામળ બટ તો સાચું બણે.

અંગદ વિદિમાંથી

મૂલણા હંદ.

(અંગદ.)

આજ મહારાજ કરણાકરો તો કહું, પ્રીત સુ દીજયે પાણિ જોડું;
ગરગડે નાદ નિશાન નિર્મોહના, તેતણા દેક જૈ દુર્લભે તોડું,
કોડશું જોડ બેઠા દશાનનતણા, કાઠિ બાણુંતણાં માન મોકડું;
દુહની સેવથી દેવ મુકવિને, ગ્રહ જ્ય તણુતણા બધ ઓડું.
કથન અંગદ કહે શીશ નામી પ્રભુ, કોડ મુજને અતી હોડ હાંસું;
આચા હોય તો જાઉં એ ગામમાં, નામ પરતાપથી નહિજ નાસું;
શીશ દશ છેદિને વીસજીવ બેદીને, દુર્ગ પાડી કરે જેત ખાસું,
રાવણો રોળિ રજ અરણ્ય પરતાપથી, લક ઉદવર કરિ હરણ વાસું.

સવૈયો.

દુકમ હોય હજૂરી કરો, શીથી નાહું બાધો સાગર;
દુકમ હોય હજૂરી કરો, મહાકામ કરવાણ માહર;
દુકમ હોય હજૂરી કરો, જોરે જુદ કરે ત્યાં જાહર;
કામદ કામ સોપ્યું કમ મુજને, છેક મને કેમ કીધો કાપર
દોહરો.

(રામ.)

કાપર મુજને કમ કહું, સાપર શુર સરદાર;
જાહર છો મહા જોદમા, અપરમ પાર અપાર.

સવૈયો.

(અંગદ.)

અંગદ કહે આચા દો મુજને, જોરે જુદ કરે ત્યાં જાહું,
હાથી બાર્યા સાથી એના, દેખી મારા દિશમાં હાસું;
રામનો મુખ હે મારે, બડતા જીવિતથી નહિ બાજું,
કામ કાસલું કરુ, લકામાં જતાં હું સાજું.

ઝૂલણા હંદ.

કહો તો, મદ લંકા સદમ કટકા કરી, ધંધોળીને કરી ધૂળધાણી;
 કહો તો, દુ સાત સાગરજળ શોષિને, આળ-પંખાળ કરી પૂર પાણી;
 કહો તો, રાક્ષસ બધા રોળિ નાંખુંવળી, જો વદો વદન મદારાજ વાણી;
 કહો તો, દશકંધનું દેહવટ વાળીને, રોવરાવું બધી રાવ-રાણી.

સરવૈયો.

(રામ.)

રામ કહે, આંબળ રે અંગદ, ધર્મ બુદ્ધિ હમણાં તો ધારે;
 કહું કરશે નહિ એ અહંકારી, બારે સર્પતણો છે બારે;
 સોગટિ નામે માર કદું નહિ, મોટા વાંક ન કાઢે મારે;
 પાપિ પહેલ કાઢે આગગથી, વળની રાજ તમારો વારો.

(અંગદ.)

કહો તો બાપિ સાહુ બળવંતો, લંકાપતિ લંકાથી લાવું;
 કહો તો અશોક વાડીને શોધું, કાયર નામ ક્યમે નહિ કહાવું;
 કહો તો પુત્ર એના પરજળું, જરૂર એ નવ પામે જાવું;
 હુકમ કરો શામળના સ્વામી, એક ધડીમાં શરણે આવું.

(રામ.)

બ્રહ્મારાક્ષસ બૂપતિ એ બુંડો, સંહારવો ન પડે તો સાઈ;
 છુટામ નહિ લંકાની લક્ષ્મી, ધર્મ બુદ્ધિ તે માટે ધાઈ;
 હુંદ્રજિત સરખો રત્ન રોળારો, માટે મન માને નહિ માઈ;
 વહિ કાંઈ માને નહિ મૂરખ, ભારે કામ પડશે છ તાઈ.

(અંગદ.)

વહિ કામ કરવું તે શાને, કરગરિ બોલ શા માટે કહિયે;
 નગર ઝગર કરવું નિર્વશી, સત્રૂ વચન શા માટે સહિયે;
 સુતા પરિવાર સંહાર એના, હવે રાજ બેસી ક્યમ રહિયે;
 લક્ષ. વસા સીતા અહિ લાવું, જરૂરપણેથી અયોધ્યા જઈયે.

(રામ.)

અધિક બોલ કહો છો અંગદ, થર-પણુ જાણે છે સૃષ્ટિ;
 માઈ મન એથી નવ માને, રાડયડી નવ થયે રહિ;

શિવ સેવકને માર્યા ઉપર, નથી ચાલતી મારી દષ્ટિઃ
મુજને મુખ ઉપમવો અંગદ, વિવેક વાત કયો ત્યાં વટિ.

૧૧

(અંગ.)

રાજ તમારે મુખ ક્યમ બોલું, જાણો હુકમ થયો તે જવાયુંઃ
એ ગુણ દીણો દેશે ગાળો, બાંડ બોલશે એક બવાયુંઃ
શત્રુ વચન ક્યમ સાંખી રહિયું, તે દુખે મારું તન તવાયુંઃ
શામળના રવામી કહોહો જો, સદાજ વસાતે વચન સવાયું.

૧૨

અટમાસિદ્ધિ નવનિદિ રિદ્ધિ, મહાલક્ષ્મી વાસો વસી;
સિવની આપી સમૃદ્ધિ જ્યાં, ત્યાં ઉપમા કહેવી કચી.

સાત સોનેરી કાટ,	અધિક એક જોજન જાયા;
પાંચ સે પાંસઠ પેળ,	ઓળ ખરાં જ્યાં ખૂંચા;
દરગઝ દશવીસ,	જ સે બાસઠ જ્યાં બારી;
બેઠા ત્યાં બળવંત,	ધીર નર ધનુષો ધારી;
વણ અઘાયે વિચરે નહિ,	વાયું સરખા ખણુ જલાં;
એ અતળી-બળ અંગદ અધિક,	પણક એક પહોળો તલાં.
સતર સદસ સંગીત,	ત્રિવિધ પેર વાળં વાળે;
ઘટ ધડિયાળાં ધોર,	ધણું નીશાનો ગાળે;
નવલખ નવે દળર,	નવિન નૃત કિનર નાચે;
નાટક એટક તલાં,	રાય દેખી મન રાચે;
વળિ દેવ કુંડળી ગડગડે,	સોભા સુરનાયક તણી;
ખાણું કચેડ સામદ સહિત,	ધન્ય બેઠો લંકા-ધણી.
પરગણાં પુખરાજ,	જવાહિર પાટે જગિયાં;
ચોરાસિ જોજન ચોક,	મેહેસ મણિ માણુક મરિયા;
જોજન સોળ સબાય,	સિદ્ધાસન સોભા સોહિયે;
મખવાથી ખડુ માન,	મેહેસ દેખી મન મોહિયે;
વૈમાન દેવ વેકુંદનાં,	શિવ આપી સમૃદ્ધિ ધણી;
બેઠા છૂર બળિયા બારણે,	ધન્ય બેઠો લંકા-ધણી.
અહમ હોણી સૈન્ય,	શોભે રાવણની સાયે;
અંદાયળ અંકાણ,	ધરે હેને એક હાથે;
સાઠ લાખ સરદાર,	પ્રેમદા પ્રીતે પરણી;
અણુવરિ અંશી લાખ,	ત્રિવિધ રૂપાળી વરણી;
છે સાત લાખ શીતેર સુત,	દંક્રિજીત આદે અતિ;
અનમી અહંકારી અધિપતિ,	રાવણુ એટો મહીપતિ.
એક છત્ર-ધર રાજ,	પ્રતાપ પામ્યો તે પ્રાદે;
દેવ દુનુજ નર નાગ,	કિજરો સહુ-કર જોડે;
દશ મસ્તક લુજ વીસ,	ધસિ વરદન જ દીધું;

ઐાદ ચોકડી રાજ્ય,	કબુલ એ કમ્મે કીધું,	
કાષ થયો નહિ, યાશે નહિ,	બળિયો રાવણ ચારખો,	
વણુ રામ કાષ જીતે નહિ,	પડિત રૂડે પારખ્યો.	૨૧
પાંચ લાખ પરધાન,	પાંચ અયુતો પાગેરી,	
છે દશ લાખ દિવાન,	વીસ હજાર વજીરી,	
સામદ મોળ હજાર,	લાખ બહોતેરે રાજ,	
મડળિક છંદુ લાખ,	મુગટધર જોદા અંજ,	
વળિ બાણુ કેડ બેઠા રહે.	આડ જામ અહોનિશ જહાં,	
શામળ કહે અગદ બગ અધિક,	પવક એક પહોલ્યો તહા	૨૨

દોહર.

પ્રતિહાર અચરત પામિયો,	દેખી લેહેર લંગૂર,	
રહે રહે જીભો વનચરા,	સામદ બોલ્યો શૂર	૨૩

છપય.

(પ્રતિહાર)

પેશી ન શકે પવન,	બચન જિભો રહે ઈંદર,	
સુર સૌ સેવા સજે,	અકરીમા રહે અંદર,	
સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળ,	આણુ અવનીમા જોની,	
ધૃષ્ટ સરીખા પામ,	રહે આગામા એની	
સુ પશુ પોળે કમ પરવરે,	હજુ લગણુ ધીરજ ધરૂં,	
જારે જ્યાથી આવ્યો તહા,	નહિતર કોટિ કટકા કરે.	૨૪

દોહર.

અણુ સમજ્યો આગળ જઈય,	દેખત ધોળે દીશ,	
મારિશ મુગર જોરથી.	તોડિય તારૂ શીશ	૨૫

મૂલણા છંદ

૧૬)

કહે છે અંગ પ્રતિહાર શુણુ પુરતણા, રાત દહાડો બેઠો દેહ ઘણે,
 જોળખે નહિ અલ્યા મૂઢ મૂરખ મને, બાર ખોવા બેઠો બૂર માખે,
 હાય દીકા નથી હોય શુ માદસ, ચોરસ તેહનો સ્વાદ આખે,
 સત્ય કહે, રે અલ્યા કેમ બેઠે અહીં, કાતણાં ક્રુપા રીઝો રાખે. ૨૬

ઢાહરો

(પ્રતિહાર)

એ માર્દ રાવણુતણા, હીરા કનક જડાવ,
તુ ભવા મમરય નહિ, કોઈ ન પામે દાવ ૨૭

(અગદ)

રાવણુની મમ્દિ કહો, રાવણુ રાય કે રક,
પૂંકે અગદ પ્રતિહારને, કેવી શોભે લઃ ૨૮

જીલણા હંદ

(પ્રતિહાર)

લઃ શોભા તે લગૂર તુ શુ ને, ચિંતામણી ચદ્ર ચોપાસ ચડકે,
ધ્રુજત ઉપમા પૂછ તુ ધ્રુને, ચંદ્રપલ્લ સામળી શેષ સડકે,
દશમુખા ડરથિ દિગપાળ ગેને દશે, કોક પચાસપતિ પ્રાણુ પળકે,
પોળિયો મ્હે પશુ પેર પ્રીઠ નહિ કુમકરણુ દેખિ વ્રુજ કુમ ટળકે ૨૯

અગદ /

લક લીલા જ લગૂર લખ લૂટગે મેન મૂરખ મન માન મટકા,
ધ્રુજત ઉપમા પુરય પરવારિયુ ચાર દિવસતણા ચોળ ચટકા,
દશમુખા શિય દસરથ-સુત છેનો, લૂટિ લેશે તારા લાખ લટકા,
રામ પરતાપથી કામ એ તો કરે, કુમકરણુતણા કાક મટકા ૩૦
કપિવર કોપિયો લાજ લખ લોપિયો એપિયો આપી કોધ કુડી,
રણુજગ રોપિયો ચાર દિશ ચોપિયો ભમર ચઢવી થયો દટિ ભુડી,
સેનશ બેલશુ રેવશુ નગરમા, દેશ બાધામા તે રાખ્ય કુડી,
તાદરે મન અવ્યા લકપતિ છવપતિ, મારે મન નકપતિ એક ભુડી ૩૧

ઢાહરો

છવ પતિ તો એક છે, રિદિપાવ રધુનાથ
એમ કદી પ્રતિહારનો, હોડે સાલો હાથ ૩૨

(પ્રતિહાર)

વડો મુરખ તુ વાદરા, વડી વડી કંઠે વાત,
ચોળ બીજો પાંતુ, દિન ઉભો મ્હે નાવ ૩૩

છપય.

પોકારી પ્રતિહાર, ધીર ઉપર તે ધાયો;
 દીધી ગાળ દસ વીસ, પુછ શત્રુએ સાલો,
 અગદ ઉપર પ્રહાર, કાપ કરી ત્યા કાધો,
 ઠપમ લોપે મુજ લાજ, દાવ દેખીને દીધો,
 પછિ અંગદખીલ્યો અગમા, ઘાટ પ્રથમ એનો ધડ,
 શામળ કહે, સેનક રાખનો, નરપતિને વળનો નડ.

૩૪

કવિત.

પ્રતિહારે દીધી ગાળ, અગદને હડી ગાળ,
 ગઢ્યો ત્યાથી તતકાળ, દાબે દાવ કડિને,
 બે ચારેક બરી કાળ, કૃતાત સરીખો કાળ;
 અધિક કરતો આળ, ધણી રીસ વાડિને,
 સવાયો ગયાયો વાલ, બધેર તિલક ભાર,
 બુદ્ધિ નિધિતણો બાળ, બાઝ્યો વપુ વાળિ,
 પકડ્યો ત્યા પ્રતિહાર, મોહ્યોકમ દીધો માર,
 કલ્ક કે શી નાર લીધા, પાચ માયા માળિ
 અકાલીને દીધી દોડ, આતુરીથી કાધી ચોટ,
 ક્યો લોટ પોટ સડુ, ધીરપણે ધાઈને,
 મસ્તકની માણી મોટ, ફતો કનક ફાળ,
 અધિક જોરની ઝોટ, ચઢ્યો ચિત આદિને,
 હસાવતો હાથ હોર, પૂજો પ્રહાર પોટ,
 ધણા ગુણુનાજો ગયો, રામ ગુણુ ગાઈને,
 બેટો જડા લકાધીરા, દેખાહી રાખી રીસ,
 પાતરીસ શીશ ઉજો, સભા માહી માલીને.

૩૫

૩૬

છપા

હાલક દૂલક, ગામ, પડ્યો દોઢી ને પેટી,
 જુમારવ બહુ પાસ, રિકટ નાટ્યો લ્યા ટેડી,
 પરાજય કરી પ્રતિહાર, હાર ઉઘાડી ધાયો,
 પાનિસ સિરા દરમાય, અતિ અહકાસિ આયો,

તે જોદા સદુ જોષ રજા, કર જોયો કોઈ નવ મયો,
 શામળ કહે એવક રામનો, ધાયડમલ ગદમાં મયો, ૩૭
 ધાયો અંગદ ધીર, નીર ઉતારણ નરના;
 દેહવટ કિષો દરબાર, વખાણુ શા કરે વાદરના,
 પુરમાં પડ્યો પોકાર, છેક દિમ્મત છુટાણી,
 નાયે ચાલી ચાત, લેક બાધી લૂટાણી,
 ત્યા ખર્જ બાધિ તે ખગબગી, નામવા લાગી નારિયો;
 કોઈ જગી અદે અટારિયો, બધ કરે કોઈ બારિયો. ૩૮
 બપેટી વાટે લાખ, ઝપેટી કીધો જોરે,
 અટપટિ કગ્તો આળ, ટેક દેખાજો તોગે,
 કગ્તો દૂકાદૂક, ઉડતો એ આકારો,
 કુદતો કરતો પ્રહાર, વખાણુ ધણેસાં વોમે,
 પ્રતિદારને મારી પરવર્ધો, માટ ધણા જનનો મજો,
 પછિ ગદ ઘઈ ત્યા રાવળે, રાવણુ પણ રોમે ચઢ્યો ૩૯
 ગદ લગ ઘેર ઘેર, વાત વાયુવત વાધી,
 ચઢ્યુ રામનુ સેન, લક્ષ લૂટાણી બાધી,
 કહે હવ્યો કુબકરણુ, કહે રાવણુ રણ રોમે,
 ઈન્દ્રજિત અજિત, તેહ માંચક-વત ચોળ્યો,
 ગુનખાન ધણુ બલિ કુમિયો, લખ કરોડ લોકે લલો,
 કહે રૂઢ્યો રામ રાવણુ પરે, ઉલકાવાત એવો મયો ૪૦
 દેશ બધે ડમ ડોલ, થયો લંકા ગુણ ગામે,
 લૂટપા મહિષના મેહેન, કિધિ અસ્વારી ગમે;
 મમિ લીધી મોટ, રૈયત નાઠી દશ દેમે
 ખાલે લીધા બાળ, કામની છૂટે કરો,
 કટ કટ રે રાક્ષસ રાવણુ, સતિ સીતા શાને હરી,
 શામળનો સ્વામી કોપિયો, કનક-લક લોહનિ કરી. ૪૧
 યયુ રાવણુને ખણુ, દેશમા દુડી વાધી,
 પ્રતાપના પ્રધાન, ચઢ્યો ચોખુટે ચાલી;
 દિધિ રૈયતને ધીર, વીર હકાર્યો વાટે;
 જોરાણા મહા જોદ, ચૂક્યા બહુ વાટે વાટે,

પણુ તાપ લાગ્યો સહુ તરફલા, ધૈર્ય કાઢનું નવ રહ્યું,
 શામળ કહે, સેવક રામના, અગદથી ઝેટહું ચક્ર ૪૨
 પાત્રિસ હણિ પ્રતિહાર, શીશ મલા છે હાથે,
 જોરાળા વડ જોહ, બહુ વળગ્યાછે બાથે,
 હનુમત યજ્ઞી હજાર, પ્રલય કરતો પરભાતે,
 આબ્યો સભામા ચર, ધણો જોરાવર જાતે
 કલપાત કળાહળ કૂદતો, કોધ એનો શુ કૂંઠ કથી, ૪૩
 કાઢને ગણતીમા નવ ગણે, નિમિષ માત્ર નમતો નથી
 પુરમા પજો પોકાર, દોલ ધમકાવ્યા ધીરે
 બહુ બણુગા રણુવર, વિવિધ વળગ્યા વીર,
 બારે કુઠી ભેર, બુખારવ બૂમ પડાવી,
 રવાજો દીવાન, ચોપખે નાજ ચલાવી,
 વળિ હવ હલ કરી હજારમા, હલકારે હિત હામતો
 મદારાજ રાજ શુણુ મહીપતિ, સેવક આબ્યો રામનો ૪૪

દોહરો

(અગદ)

જનની કુણુ રાવણુતણી, જોણે જણ્યા બહુ બાળ,
 જાત જાન કે ચકરી, સાહુડી કે શીયાળ ૪

ઝૂલણાછદ

૭ કરતા ઘડી પાચ પૂરણુ ચઈ, બોલતા શે નથી કર્મ કૂટયા,
 ગીસ મહશે મને શીશ તો તોડિશ, કાપુ તો તાહરા કાળ ખૂટયા,
 ચોર છો માટે બીહોછો શુ ચિતમા, તોલ અલકારના ટેક તૂટયા,
 અગદ કહે ઉતાર શે નથી આપતા, સર્વની આખ કે કાન કૂટયા. ૭

* * * * *

૧૧૧)

જા અલ્યા જીવતો કહે તારા સમને, ગામ આવે કેમ ધામ ધારી,
 હજિ દોગી નથી તે દશાનનતણી, કાન ચણી નથી વાણિ
 ૧ નરણુ એક આજસ તજ જીકરો, લાખ સવામણે ખીચ આયો,
 ૨ બોહોતર ને પદમ અહારમા, અખગો નહિ કાઈ એ

દોહરો

વઢવા આંભો વાદરા, તો તે કરિયે પેર,
જા મુકુ પુ જીતો, વણી દ્યાથી ઘેર

૫૦

મૂલણાછદ

અગદા અગમા રો તુ સમજે નહિ, રૂખ કાયરતણી તુજ આંબો,
કપુત વાલીતણા કુળ વિષે અવતર્યો, કે અલ્યા નીચનું ધાન ધાંબો,
શત કટકા ક્યાં તાત તારાતણા, તેતણી ભક્તિમા ભૂર ભાંબો,
વાદરા સર્વનો ધાટ ધડાવના, લખવસા લખમણો આહિ આંબો ૫૧

(અગદા)

અમ પાનણુને નીછતુ કેટલું, જેહમા ગુણ નહિ જ્ઞાન જ્ઞાતા,
વીસ છે નેત્ર પણુ અધ તુ તો થયો, સાધતો રો નયી ચિત્ત આતા
જે કુજે જેહવુ ભાગ્ય તે ભોગવે, તે તમે દેખશે ધધ ધાતા
વાલિ પૈકુદપ પામિયો પ્રીતથી, ગમજી મુક્તિ પદ દિવ્ય દાતા ૫૨

(રાવણુ)

કાપડી વેર ધરી વન વિરે જે દરે, શીસ જટા ધરે સગ સારો
સીતની સૂધ નર માસ નિરખી નહિ, આજ સાગરતણો દીઠ આરો
લવિયો રીંછ લગૂર લખ પ્રાટિધા માનરી મૂળ મુખવાસ મારો
લકષ્મિ છત્રપતિ રામ રાનણુથકી, રાડમા જીતશે રામ તારો ૫૩

(અગા)

એક ફિકર અહીં આવશે રામનો, તે નહિ તાહરો બોલ સાખે
તાત મારાતણી કીરતિનો તુ કવી, હુ ખમ્મુ બોલ જે ભુડ બાખે
અન્યને તો ઓશિઆળી શી તાહરી, જો ધડી એકમા જોર જાખે
લક પરનક એ અક એકે ભરી, નિમિષમા નિષ્ઠિતણે નીર નાખે ૫૪

(રાવણા)

કહે દયાનન શુભો વાલિના દીકરા પ્રીત સબાળિ કર પેર મુડી
રામ ઉપર તને હેત કેમ જાપજે, તાતને મારિયો કાલ દૂડી,
પડ પાળે તારું વેર વાળે નહિ, પેટની વેદમા વાટ જડી
કર ઇલા આકરી જાણ ત્યા જાકરી, રામશુ રાડ કર આલ્ય રૂડી ૫૫

(અંગદ.)

બુદ્ધિ બળ લીણુ તુ ક્ષીણુ આયુષ્ય યયો, રાવણા નહ મુખ શુ જ બ ખુ
રાજ મહારાજ અધિરાજ રધુવરતણા, દગ્ધનો નિત્ય હુ દીન્ય લખુ
એહ અમૃતરસ ખાણુ પૂર પ્રેમની, તે તજી એ નહિ ચિત્ત ચાણુ
સ્વામી શામળતણા ચરણ પગ્તાપથી, તુજ મમાદિકગ મોડ નાખુ ૫૬
છપો

(રાવણુ)

મૂરખ મૂઠ અગ્નણુ, જુદ બોલે મ્મમ જાજ
કાણુ ગણુતિમા રામ, લગરિ ચુલ્લુતા ઃ લાણુ
કોઠ બિવા ખાનાર, લગુરા કોટિક લાલ્યો
વામણુ કેરા દૂધ, લેના મણિધગ મણિ આલ્યો,
વણિ તારણી મારી તાડિક, તે પ્રાકમ દીઠ ગમે
વણિ હોય પરાકમ રામતુ, કહે કિંકર શુણિરે અમે ૫૭
જૂસણાછદ

(અંગદ)

ત્રમક જ્યા તોડિયો, માન તુજ મોડિયો, છોડિયો ત્યા તને ધર્મધાર્યો
દુશ્મન જે લખમા, રાખિયો કાખમા, પલક એક પખમા દોડ હાર્યો,
કાટિ રાક્ષસ હરના બન તેના નન ગણ્યા, વેદ બલિયા હવે તારો વારો,
મારવો રહે લૂપી લકને, પાપથી આસને ગમ મારો ૫૮

(રાવણુ)

માનવી માનવી સવરેછે સહુ માકડ સાથ મન એતુ મોયુ
નનપણુમાહથી નામ કાઢયુ જુઓ, પરવયા પુગથમી ગજ ખોયુ
ક્ષત્રિવટ ખોઈને જોગ જટા ધરી, શરમને કરમને ધરમ ધોયુ
મનિ તુજ સારખા પ્રાકમી પારખ્યા, રાવણે રામતું નેજ નોયુ ૫૯
ચોબોલા.

(અંગદ)

મત્રી તો પુન્યવર્તા પૂરણુ, ઘેર બેઠા લખ તુ છે
શ્રી દશરથના નદન સાથે, ધારા વેદનિ ડો છે
લાયક લીલા લક્ષમણુ સાથે, અમૃતના ધન જો છે
અભાગિયો અકર્મી અંગદ, રતન પથરશુ કૂટે છે ૬૦

છપા.

અન્યાઈ મોતે આવ, ગાલ મુણ-દીણા દે છે,
અધરમના અવતાર, બાર શું માયે લે છે,
મુજને ટુજ પર દેત, ખેદ ગખી નહિ ખીજી,
આપણુ બંને જ્ઞાન, બતાવું કારણ બીજી,
જો વાલિ તાત છે આપણો, દૈયે સહોદર મુખમા;
ટુજને રાખ્યોનો કાખમાં, મુજને ગમ્યો કૂખમા.

૬૧

(રાવણુ.)

વાળી નરખા કોડ, ચરણ મરા આપેછે
સુત્રિવ મગખા લાખ, કૃત્ય દેખી કાપેછે,
ઈંદ્ર આદિ સુરનાથ, હાથ જોડે જન ઝાઝા,
નથી મળ્યો તે કાન, રિદિપતિ રાનણુ રાજા,
ડોપાણુ દસ દિગપાળને, સજકાણુ શેષ ધામને,
તું અપણુદિ નમજે નહિ, રહ્યો વખાણુ રામને
સર્વેયો ત્રીસો.

૬૨

રાક જાન તે રાન શુ ઓળખે, આખર ચૈતન આકરતો,
ગરીબતણુ ઘેર પેટ ભરે તે, હાક શુ જાણુ હાકરતો,
મેજતણુ મહિમા નવ દીરો, કરે વખાણુ તે કાંકરતો,
ખાખરની ખીલોડી અગદ, સ્વાદ શુ જાણુ સાકરતો.

૬૩

કવિત

(અગદ)

માન કણુ મૂઠ મતિ, જ્ઞાનહીન ગંડગતિ,
શાપ દીધો સીતા મતી, પગા પાપ પાસમા,
મોકલ્યો કસદ કામ, દ્રુકમ ન દીધો રામ,
નેતો વાસુ હમ શમ, વાદરા આ વામમા;
રૂદે નથી ગેતી રીશ, તોડી નાખુ તાર શીશ,
ભાગું જૂઝ વીસ હજી, હેત રાખું હાસમાં,
બવપણુ ભાણુ ભાખ, શાસ્ત્રતણી દેઉં સાખ,
ઈંદ્રજીત જેના લાખ, ઉઝાડું આકાશમા.

૬૪

રાવણ મંદોદરી સંવાદ.

મનહર છંદ.

મંદોદરી કહે કરજેડીને શુભો પિયાજી,
જીવ્યા જો ચાહો તો મળો જઈને રામને,
અવગુણ આપનો જાણીને માનો કહું માર,
તમારે આકુળ તન થયુ પામી કામને;
દેખો એક આળ્યો દુત જૂથ જ્યાં અપાર હતા,
તોય ત્રાસ ટાળી બાળિ ગયો લકા ગામને,
શામળ કે એમ કરે રામજીને પાપ પડે,
ડરે આપ મોતથી જો રાખ્યુ ચાલો નામને.

(રાવણ.)

શુભ મંદોદરી બોલ કાણ છે અમારે તોલ,
રામનું તો આપુ મૂલ બૂલ નથી ખરી છે
દેખ તુ સળઈ કેમ ભૂલથી બમાઈ કુભ,
કહું જોવો બાઈ ખાઈ સાગરની ખરી છે,
છિદ્રજીત અનુપમ ઘોર દૃષ્ટિ કરે ધન,
જેની સર્વ દેવ સાથ મળી સેના કરી છે,
ખર માનજે ખચીત જે હશે અમારી જીત,
ભીતિ કશી નથી જાણી, સતિ સીતા હરી છે

મંદોદરી)

બૂલણાછંદ.

ધીર મહાવીર બે તીર અર્જુન તણા, નીર દળ જીતયાં દેઈ ડંકા
કહે સતી શુભ પતિ દુર્ગતી માહરા, બુધિ બારે ધણી બેય બકા
સીત સતાપ મહાપાપની છાપ છે, તપ્ય સિર તાહરે વેદવકા,
ધરા અજગા હવે શીશ તારા થકે, લખ વસા લખમણે લૂટિ લકા

(રાવણ.)

વેઠ જીડી વનીતા તારી વાતમા, પાનિયે શુદ્ધિ એ જોર તાર્,
શું કરૂં ખ્યારિ છે તું ધણી પ્રેમદા, અન્ય કો હોય તો હાર માર્,
રીછડા વાનરા માકડા મેળિયા, જુદા જુદાતણું સેન સાર
દેવ દાનવ મદ મેન આપે કરે, છેક હોરાયકો હું જ હાર.

(મદોદરી)

નાશકળે તારી ખુદિ વિપરીત થઈ, સીત સામુ કરી દિદિ જોયુ;
હંસ થઈ વાધના દૂષના દહિતણી, મોતિની ધૂધરી માન ધોયુ,
અમૃતી ખાણ જાણી હડી એહને, વીધ હળાહળ ખીજ બોયુ,
કહે છે મદોદરી લાભ શો કાઢિયો, ચોકડી ચોદનુ રાજ બોયુ.

૫

(રાવણુ)

અવધ્યહિનક કર અહિય જો પરવર, એટલિ આપ ધર જોર ઝાણુ,
ક્રૂખ કાયરતણી નાગિ તુ અવતરી, મેલ લવરી પરી હું જ લાણુ;
અતળ ઊપર કર સ્વર્ગ આણુ તજે, ખંડ નવ ભૂમિનો ભાર બાણુ,
રામ લક્ષમણુ બેઠુ બાગ બે બળ કથુ, દળ પશુ દેખતા દેહ ઢાણુ.

૬

(મદોદરી)

ખીજ કે રીજ પણ કદુ તને કથજી, આખ્ય એ વીનતા માન્ય ધાટે,
સુમનની રોજમા તેજ ત્રીસોકનું, હોશથી હોંચિયે ખાતે ખાટે,
માળિયા જાળિયા ગોખ અટાળિયા, દ્રવ્ય જાશે બધુ ખારે માટે,
સાઠ હજાર સણગાર શામાતણા, ઊતરે એક હરિ સીત માટે.

૭

(રાવણુ)

* * * * *

માત અરણ્યવતણા નીર રોપુ અમો, જૂમિ નવ ખંડનો ભાર પીજે,
ખંડ નવ તપનણા માન મોહુ અમો, રામની જાતિથી સીત દીજે
લૂણુ હરામ કર તુ કથમ માહકં, રામ લખમણુ સાડ શીદ તાણે,
માઠગા રાઠગા રીછગા વાદરા તેતણા સેનને શુ વખાણે,
દીઠ નધિ હાથ એણે દશાનનતણા, ત્યા લગી મોજ મન સાથ માણે,
કુંક મારીયકી પદાણુ શરૂ થણા, એહ અભિમાન તે શુ જ આણે.

૮

૯

(મદોદરી)

લંકપુર પરવરી સીત એ સુદરી, ત્યારથી પાપ વરસાત વૂઠયો,
તેતણા કરવણા ઊઝિયા તે જુવો, નાડેથી નરપતી નહિરે છૂટો,
વાત વિપરિત થઈ સર્વ સમૃધી ગઈ, રાજ મહારાજ શ્રીરામ રૂઠયો,
કહેછે મદોદરી સૌખ્ય એ સુદરી, નહિતરે કથજી કાળ ખૂટયો.
સીત હરિ આવિયો રોગ ક્ષય લાવિયો, બાવિયો નહિ બયો ચિત્ત ચાળે,
કમમા અધ દશકથ આપે થયો, ધધમા ધ્યાન તે ખુદિ બાળો.

૧૦

સીત ઘો તો પછે બીત્ય શી રીત્યની, પ્રીતથી પરવરો પંથ પાળોઃ
કેય તુજ કારણે જાઉં વિધ વારણે, બારણે કળકલ્યો કાગ કાળો ૧૧

(રાવણ.)

ભાઈ ભુંડો ચયો તેમ તે ભામિની, કથન સંભળાવિયાં કૂડ કરણે;
માર ખાઈ મારા હાથનો તે ગયો, વળગિયો સત્રુને આહિ ચરણે;
લડવું છે લંકમાં તે ઘણું દોહિલું, આપ બિચો જશે તુછ તરણે;
મહિપતી કહે જો મંદોદરી તું બિહે, સ્વામિશામળતણે જાઓ શરણે. ૧૨

(મંદોદરી.)

સ્વામિશ્ર આગળે મત્ય બોલું અમો, ગાળ દેશો ધણી વીધ વાંગે;
વિભીષણ બ્રાત મળિયો રઘુનાથને, નાથ અનાથનો ચિત્ત ચલાશે;
લંક લૂટાવશે એહ આગળ રહી, ખાંતે અમૃત ઘણું એહ ખાશે;
રમહિ ગૃહ તેડને વામિ તમ દેહને, લંકનો અધિપતી એહ યાશે. ૧૩

(રાવણ.)

છપો.

શી મુરખને શીખ,	કશી ઘેલાને ગોષ્ઠી;	
કશી કૃપણને કિરતિ,	કશી વેરીશું વધી,	
શી સજ્જનશુ ગડ,	કશી સકોશું રહી;	
શું નગરાને જાન,	પ્રીત ત્યાં સાની 'પુંડી,	
વળિ વાત કશી વનિતાતણી,	મોટા જન કમ માનિયે.	
કવિ શામળ કહે, શાણી ધણી,	પણ પ્રમદા બુદ્ધિ પાનિયે.	૧૪

(મંદોદરી.)

ગોખરૂળે દાઘ,	ધણે હેતેથી બાંધ્યો,	
મહિપત કંકરી મણી,	મહીપત લેવા મહાશ્યો;	
દાવાનળ ધરિ દેહ,	તાકથી પડિને જિવનું;	
સિંગડિયો વજનાગ,	ઝેર દાળાદાળ પિવનું;	
રાખા રાવણ તમ રામશું,	અકલ ફેલાવે આડિયો;	
તે માગી લીધું મોત તે,	સતો સિદ્ધ જગાડિયો.	૧૫

રાવણ.)

મેર સિખરપર ચડે,	કહી પાગલે પેમે;
જન્ય ત્રિપુને ચરણ,	સર્વ મંડળ જઈ બેસે;

છેક થાય તન રક, લલ દાઈની લૂં,
આધુરદા ધનિ એક, વધે નહિ કે નવ ખૂં
સેલાટ લખેલ ટળે નહિ, તો નિચ થઈ નમવુ કચું,
ગુણગી તુજને ગમ નહિ, એક હાથુ પીળુ હસું

૧૬

(મદોદરી)

જોખનમદ જરમદ, અહપદ ધરે અલેખે
કામાવુર નર અધ, તેહ પણુ આખ ન દેખે
સ્વજન મદ મદ થર, મૂખ જન મમતી મોટા,
સાચા જે પ્રતિમોધ, તેહને સર્વે ખોટા
જે આખર આળ્યો આંકતો, કોનો ટાળ્યો ક્યમ ટળે,
અધો નિત્યે અધકાય છે, ત્યાર પછી પાછો વગે

૧૭

(રાવણુ)

કહે તું વાર કરોડ	લીખ માનું નહિ માઠી
ગાગડુ કણુ ન રધાય,	કોડ મણુ બાળે કાઠી,
મ્મખણુ નાવે મેળ,	વરસ સો વડુવે પાણી
પથર ઉપર જ્યમ નીર,	અધિક શી કદુ એધાણી
તને કામનિ કોડ વસા કદુ,	મૂકે વીનતા વારવુ
રાવણુને જઈ રણજંગમા,	રામ થઈ નયિ હારવુ.

૧૮

(મદોદરી)

સુમનતણી શુભ સેજ,	હેમ હોયોળા ખારો,
ચિતામણિની ખાણુ,	રત્ન પરવાળી ખાટચો
માઆ પરસે મેદ,	છે ખટ ઝાઝની છાપે
અશોક સરિખુ વન,	અલક્ય ભોગવિયે આપે
વળિ નવે નીધ ને રીધ સિધ,	સમૃદ્ધિ જોતામા જશે,
મદોદરિ કહે માને નહી,	ધન તો ધુળધાણી યશે

૧૯

(રાવણુ)

નિત્યે નિંદે વિપ્ર,	વચ તો જરૂર જાયે
કપટ સહિત વ્યાપાર,	તહા દેવાણુ થાયે
કાયરમા રહે થર,	કોઈ વેળાયે નામે
રડી મુડિ ખશબોધ,	પદ બેસે રહે પાસે.

જે ઘેર ચલણ તરણીતણું,
ગર્ધવ જાણો તે ગૃહસ્થને,

કામનિર્નુજ કહું કરે;
આખર અર્થ નહીં સરે.

૨૦

(મંદોદરી.)

પ્રમદા તેજ પ્રધાન,
પ્રમદાથી શો પુરુષ,
પ્રમદાથી ધરસૂત્ર,
અર્ધાંગા પુણ્યભાગિ,
ધર હિંદુ ટળે ધરણીચક્રી,
શુભ ઇચ્છે છે સ્વામીતણું,

પ્રીત પ્રમદાની પોદી,
કહે નર નારી જોડી;
પુત્ર પ્રમદાથી પામે;
દુઃખ વિનતાથી વામે;
માન અધિક મહિમા મળે;
અંતે પણ ભોગી પળે.

૨૧

(રાવણ.)

કુળ રૂડે કન્યાય,
સિંહતણી મોખાત્ય,
શાહ પુરુષના બોલ,
હાથી હરા દંત,
મહિપતિ કહે, શુણ્ય મંદોદરી,
નવ આપે નારી જે હરી,

ધણી બીજો નહિ ધારે;
મળે નહિ વારેવારે,
જેમ બોલ્યા તે બોલ્યા;
જેહ બોલ્યા તે બોલ્યા;
રાવણ રાહ લિધી સહી;
હઠિયો હઠ ચૂકે નહીં

૨૨

(મંદોદરી.)

નમે સકુળની નારિ,
નમે સતપુરુષ સાધ,
કદી નમે નહિ કાડ,
નમે નહીં કો નીચ,
વળિ નમે શ્રીરામ સરીખડ,
પણ નમે ન રાવણ નરપતિ,

નમે ફળ કુલે વેલો;
નમે સરિતા રસ રેલી;
નમે હિન કુલદા કામી;
હઠિયો જેહ હરામી;
જેણે ધર્મ મન ધારિયું;
જેનું પુણ્ય પરવારિયું.

૨૩

(રાવણ.)

બેશિ રહે બુદ્ધિહીણ,
પ્રગટી કાચર કૂખ,
કરે તું વૈરિ વખાણ,
કરે ભરિ લખવાર,

તોલ તારું તું તળવે;
લુણ મુજ ખાધ લળવે;
કરેછે વપુને વહાલો;
દુવગ્ને જાણો કાલો;

મુજને પૂછી લાવ્યો નથી, મુનતી ગણ રાવણ ચડે,
તુ બેસ માનની માળિયે, કંથ તારો કેવો વડે.

૨૪

* * * * *

લુદી લુદી નાતોના અભિપ્રાય.

જૂવણી ૭૬.

ધાણધુ — વાત પૂછી એક વિષ્ણુને ત્રિધનિધે, કેમ મહાગજ આ માનમાની,

આપવી એ ધટે કે નહીં આપિયે, છેક મુજને કહો વાત છાની,

ઉત્તર — મહિપતી માન તે મુકિયે ક્યમ કરી, લુજ પણુ જોઈએ હોઈ દાની,

પાછી તો આપવામાહિ પ્રાક્રમ કરુ, બીજા તેને પછી બૂખ શાની ૨૫

સરેયા

વેશ — વેશ કહે, વેહેવાર તો એ છે, પાછી દિધે નાજ પરિયામા,

અચગના ઘો દશ વિશ દહાગ, દાલ બગાલ છે કરિયામા,

મોઠાની વાતો છે મોગી, અચગવા ઘો પરિયામા,

કાયર ક્યમ થયે આગળથી, વહાણુ મુક્યુછે દરિયામા ૨૬

કણુખી — કહે કણુખી, ક્યમ કામનિ દીજે, જાત જોરાવર એની જાણી,

પાછા જશે અચગાઈ પોતે, લહરિ સમુદ્રનિ બેશે તાણી,

લાવ્યા શુ પાછી આપવાને, એક હસતુ ને ખીછા દાણી,

પૃથવીપતિ એ આપ્ય મુકો ક્યમ, છેલે ક્યારે ગયુ શુ પાણી ૨૭

જૂવણી

સૂતાર — કહે ગજધર, દહાગ પાધરા કૈત્યના શીવ વરદાનની છાપ છે રે,

માત સાગરતણી આડછે જીભિ, અધિનાથ તો રાવણો આપ છે રે,

દેવ હીડેછે દશ દીશમા નાસતા, તેવો નીતોકમા તાપ છે રે,

બને લાવિયા બૂખતી ભામની, જ્યમ ગજે તસુ તેતો માપ છે રે ૨૮

સર્વથા. -

કલાન — (કુબાર) — કહે કુનાન, કરો સૌ નાતો, એનો મારગ અંડો છે,

વડતા કુણુ જીતે કુણુ દારે, મહિપતિ માલી મેંદા છે,

તેવો ગઢ લકાનો દુર્વજ, વેક વળામણુ વેડા છે,

શુ ધટ કે શુ ઘેડ જીતરશે, ચાક ઉપર હજિ પેંડો છે ૨૯

આળિ ગયો બળવંતો કોઈક, ટેક ધણેરો તોરો છે,
આસ કો વારો આવશે, સોપનિ કો દોરો છે ૩૫

પરિપટ કહે, હું પ્રીણે પારખુ, દાથ તારે શિંગ દરેનો છે,
નરમ બાધ્યા છે નરપતિ તો, બાર ચો એના દરેનો છે,
હાડીને જે હીમત મુકશે, તો ફિટકારે નગેનો છે,
ધોખી કરો કુતરો તે નહિ, ધાટતણો કે ધગતે છે ૩૬

નેઈ કહે બૂપતિ કહું ઘુજને, સીત હરી તે સાખી છે,
જેસવર દીશે જન આજી, બાઝનિધિ રી બાખી છે,
પચવાની નાથ એની પ્રમદા, જેવી જિવતી માખી છે,
અગદ વહિયે આબોતો તે, કણક મહને નાખી છે. ૩૭

સલાટ કહે, શાશ્વ હો સહ કા, વેદ વચનની વાણી છે,
સીતાજીને શ્રી જાણો પણ, રામવણી એ રાણી છે,
એના શાપથી જીજઝ યાશે, હુંચયકી ખલુ દાણી છે,
રકનુ કણુ ન રારણુ માને, પત્યર ઉપર પાણી છે. ૩૮

માખણિયો કહે, સહ જાણો હો, જીવતી લાબોછે એ અધૂરી,
એને અમલુ આપણુ બેસ્યો, રિધવિધ ઉચરો વાત વખાણી,
શીખામણુ છંને થાકી છે, રાવણુને મહોરિ રાણી,
ધર્મનિ વાત ધિરજથી યાશે, દુધતું દુધ પાણીલુ પાણી. ૩૯

કરે ભરવાડ, બૂપતિ ખૂં છે, સાચી વાત કડો મુખ મોતી,
દેરાતણો બગ ચશે દેખતા, પરચમ તો પરજને પોણી,
લગૂરે લક્ષા તો જાણી, ન્યાન સજને પેટેલી મોણી,
સાડ ન થાય તો સહને રહુ, દુધ રહે ને રતે વણિ દોણી. ૪૦

જતી કહે, સાંભળજે સહ કા, બૂધ લોકો ભર અમાડે,
સમચંદ્ર મોટો રિધ રાજ, પ્રોડ કોઠ પણ વાનગ પાડે,

આપણે રાગ અતણિ બળિયો, જ્યાં મહા અધીક અખાડે;
એ સાથે વદતાં નહિ વાપે, વેચવો કાંશકો વરતિયા વાડે.

૪૧

ગોસો—

ગોસો કહે, ગુણવંતા આગળ, મારી તે શી ચાલે મતી;
નવ મદ જીતી બાંધ્યા નરપત્ય, રાવણ રાવણિ મોટી રતી;
જો જીતે તો તો જશે થાશે, નહિ તર પાછી આપે મતી;
હાર જીત છે હોડે રમતું, ક્યાં ગોલાને ગાયો હતી.

૪૨

કાળી—

કાળી કહે, હું કહું કર જોડી, દેશપતી આબ્યો છે દારે;
થશે થઈ સીતાને લાબ્યો, તે કૂડો કમ કાપર કલાવે;
જીતવું રથમાં ને જશ લેવો, નિચ નિરમાલ થયો તો નાવે;
કુણુ જાણે કરતાર શું કરશે, બીલવું બાલોડું પાંશર આવે.

૪૩

ખાતરી—

ખાતરી કહે, હું કહું ખરેખર, હસહસ કરવા દોને હેલાં;
મોટા સાથ લડે તે મરશે, શું છે સાકર કેળાં;
હીમત જોર જણાશે બેનું, જૂપાં તેલ નહિ નાં;
એક ધડીમાં રંગ જણાશે, તાણો જેમ નાસે રથ રોંગ.

ચીતારો—

ચીતારો કહે, ચિંતા મુજને, અધિક કોનરાં આવી અડશે;
ધણીક જોજન ગદ છે ઉગ્યો, ચલાયને વેળા ઉપર ચડશે;
દેહવટ કરશે દેશ લાંબો, નિશ્ચે એ નરપતિને નડશે;
રામચંદ્ર સમજે છે સરવે, તારવાં પડશે.

ખારોટ—

ખારોટ કહે, બળવને રાવણ, ગુણુહીણે કાપી ધારાઈ;
રામ સંઘાતે રાડ સાંધવી, ખોટી જાણો એ ખારાઈ;
ધડીમાંહિ તો જોગડ થાશે; પોતું રાજ્ય જશે પારાઈ;
કંઈ વખાણુ તે વાટજ ઉડે, બલિ કહેવી શી અહમખારાઈ.

કુંભાર—

કહે પ્રજાપતિ, ગુણુ રે બૂંપતિ, અતિશે વાંક તમારો આડો;
ચતુરા કરા એર કહેચણા, વળિ તે સાથ કરો છો તાડો;

હનુમાનને હરાવિ હઠાવે, એવો કાઈ દાસ દેખાડો;
જગજીવન સાથે જઈ જિતવું, કાઠિ ધોઈ શું કાદવ કઢાડો. ૪૭

તબેળી—

તબેળી કહે, તમે વિચાર્યું, ખર્ચ લખાણ અક્ષર ખાતું;
ચોંદ ચોકડી રાજ્ય પામિયા, સિવ પરતાપ હતું સુખ સાતું,
આજે ઈંદ્રતણી છે અવખત, જીલમ કર્યાથી જોશો જાતું;
સહ જાણે છે સુખ ભોગવિયે, પાન ખાઈ કરિયે મુખ રાતું. ૪૮

સોનીવાણિયો—

સોનીવાણિયો કહે છે સાચું, અધિપતિ છે તારે મન આટો,
જોરાવર શું જીવમ કરોછો, તળપદ નહિ એ વિપરિત વાટો;
ઈશ અદલ ધનસાદ તોળશે, એની સાથ લડી નહિ ખાટો;
ફેર કદી કાઢની નહિ રાખે, રામ કથી સોનીનો કાટો. ૪૯

વેદ—

વેદ કહે, વેરીશું વઢિયે, તો તો એક કહું તે કીજે,
મામ દામ ને બેદ કરો બહુ, વાત ખરીમા કાઈ ન ખીજે;
આમે જેહ લખ્યું તે યારો, થડિ લાહો લાખેણો કીજે;
બળદેખાડિ જીઓ ન બિહેતો, રેચ પછે નેપાળો દીજે. ૫૦

વેદિયો—

કહે વેદિયો, વેદ લખાણું, શાપ મદા સતિના શુભવા છે;
લંચુરને લક્ષ જે લેવી, તે કાઢ શુ કુગર બલ્યવા છે,
જેવુ વાવિયે તેવુ જીગે, તેવા કણ પછિથી લણુવા છે;
રાણી નાખે રામ રાવણને, તેમાં વેદ કયા બલ્યવા છે. ૫૧

બાડબુંજો—

બાડબુંજો કહે, બહુ મનાવો, વખાણ કરિને જોલો વાણી,
બાગે રાડ મળી રણુવરને, દુખ પામેઝે સીતા રાણી,
પરજાણી પલ્લવે લંકા, જીજી આંધામહે તે બાણી,
ખચશે પુઆની પેરે, એનું રાજ્ય થશે ધુળધાણી. ૫૨

જોડી—

જોડી કહે, જોશો સહ લોડો, કરણા નિધિયે કરણા કીધી;
રાજાશે રાવણ રણુમહે, જો નવ પાછી સીતા દીધી,

બાપ વિભીષણ બપતિ થારો, એક ધડીમા લકા લીધી;
ગમ રાજ કરશે એ રૂડા, નમપત્રિ આગળથી કીધી. ૫૩

પડિત—

પડિત કહે, પ્રીતો આગળથી, ગુણુલીલો મારેછે ગોથા;
ને વેળા લક્ષમણુજ યડશે, લકા ગઢ વેશે મઢ જોતા;
ગણુમમામે છતે રાવણુ, એ તો મરવે જાણો થોથા;
રામ હાથ મૃત્યુ રાવણુનું, પુગણુના એ લખાણું પોથાં. ૫૪

* * * * *

બવાધયો—

ઠહે બવાધયો, ભુંડું ન માનો, તાન વાગ એક ઢહિશું તાનો;
મીતા મોંપી શીશ નમાવેઃ હોય દશાનન ને કાધ દાનો,
પૂટાએ લંકાની લક્ષ્મી, ચારંને શું ચડશે પાનો;
મત્ત કહેના ગીઝા કે ખીજો, નાચવું ત્યા પુમટો ને શાનો. ૫૫

ખારો—

એક ચક્ષુનો નર એમ કહે છે,
અંરાનત એણે નથિ દીઠો,
હાસો હજી હીમત નહિ મૂકે,
કપટ મટિયા એ મરિ જાણે,

અધિપતિ તે હજી આડામા,
ક્યું પરાક્રમ પાડામા,
ટેક ધરેછે તાડામા,
ખતિશ લક્ષણ પાડામા

પારો—

કહે પાંચ, એ પેર હું પ્રીધુ,
ઉઠ જોજન છે મટ કનનો,
ગમ રાખ ને રાખણ રાક્ષસ,
રીમાઈ રહેશે રાવણથી તો,

એ રિછ વાનર ક્યમ કરિ વદશે,
તે કાનો ક્યમ પાઓ પડશે,
નિર્બળ ક્યમ નરપતિને નડશે,
શુ પાવેને પાનો ચડશે ૧૦

જુગટિયો—

જુગટિયો કહે, હું જાણુ છું,
જુક કામ ક્યું છે બૂત્ય
મહારાજ ગજેશ્વર રૂઝ
આખર નિવતો તો નહિ મૂકે,

સડકો વાત મહો એ સાચી,
રામની લાલ્યો રામા રાચી,
હજી જુએ પગ સામુ નાચી,
સોળ સોમડી એની કાચી ૫૧

કાછિયો—

કાછિયો કહે, કમ્બુ મેં કોડે,
વાનર રિછ બળવતા છે બહુ,
મર્વે વખાળોછો રાવણને
રામનિ આગળ રાવણુ તે તો

દિલ અતિશે હું એનું દેખુ,
પેર લણીથી હું મન પેખુ
હું એકલડો કમ ઉવેખુ
મુળા પણી શુ જાડમા લેખુ ૬૨

વલ્લભો—

વલ્લભો કહે વારો એને,
અગ્નિ આગમા આલ્યો અધિપતિ,
નકતા વાત યશે એ વિપરિત,
આપણુ શિદ આગળથી કહ્યું,

શુણુ વાતો મહો છે તે ઘેલી,
પ્રીએ નહિ એ પ્રીત પહેલી,
સીતા આપવી તે છે સેહેલી
શુ ગુણ દૂદશે બળદ પહેલી

ગોળી—

ગિ એ ચોરથી બોલ્યો,
મેના સજ્જ મરાવે રાવણુ
કુણુ જાણે કુણુ જીતે હારે,
હીમત મણુ મુઝવે એની,

કરી વખાણુ મહે સઉ વદો,
પુર બાધે વળગવો પૂરેલો
દેસ બધાનો વળશે દડો,
કાણુ તાવને કહેશે ચડો ૬૪

નેસ્તી—

નેસ્તી એક બોલ્યો નરપતિનો,
ગીતાને લાબ્યો એ રાવણ,
ધર્મ શીરથી રજા વેગળા,
વિચાર કરતાં વહાણું વહાશે,

સુરતા એક મને તો યદ્ય છે;
શૈરવ રોગ ખરો એક ખર્ચ છે;
એના કર્મચિ લંકા ગઈ છે;
નેસ્તીની મા ખાટલે મુઈ છે. ૧૫

પટેલ—

પટેલ કહે, પાપી એ રાવણ,
કુખસાગરમાં સદા ઝીલતો,
સતીતણા જે શાપ યથા છે,
સાચું નવ કહિયે શા માટે,

મોત એનું થોડે દિન મળશે;
તે તો વૈભવ વેળા ટળશે;
નેવો જુદા હવે તો ફળશે;
શું પસાપતાં ચાંપી કળશે ? ૧૬

માળી—

માળી કહે છે, મુળને ગમ નહિ,
રાવણ રાજા છે દિલડહામો,
હું કહું છું તે માનો સાચું,
જાણું કરે તો સીતા લેશે,

વાત કરોછે જે જે મોટી;
લક્ષ વસા પડશે તે ભોટી;
તમે કહોછો તે સહ જોટી;
માળી રહ્યો શું લેશે જોટી. ૧૭

બ્રાહ્મણ—

બ્રાહ્મણ કહે, ભાવિક સરજ્યું છે,
જે વેળા લખમણ જુદા કરશે,
હાથ દેખાડ્યા વિન હકશે નહિ,
મેળિ ધાડ બેઠો છે મહિપતિ,

રામ રાવણ વેરેથી વહશે;
એક ધડીમાં ધાટજ ધડશે;
જ્યમ ત્યમ તો જાનકિ ક્યમ જડશે;
બિખનાં બાંડ શું શાંદે ચડશે. ૧૮

કણ્ઠી—

કણ્ઠી એક બેઠો તો માળે,
રાવણ રાડ કરી શકશે નહિ,
એક વાત ઉકલતી છે નહિ,
સીતા સાથે સર્વે સમૃદ્ધિ,
એક પટલ પાદરથો બોલ્યો,
સીતા વેલી ઝેરતણી છે,
ઈંદ્રતણી અલખત લોખવતો,
સતિ સીતા જોખમ કરિ જાશે,

તે કહે છે મુળને એ ભાસે;
નિર્બળ નીચ થઈને નાસે.
પડીયો પાપતણે એ પાશે;
ગોફણુ ગોળા મોટી જાશે. ૧૯
રાવણની નવ પહોતી રળી;
તે એને લાગેછે ગળી;
ટેક બધી એની તો ટળી;
ન ખાધો પુંખ હચેળા બળી. ૨૦

પ્રીત ધણી પરધાનશું,	ફાણુ ઝળગેા ના ધાય;
એજણુ રમવા એકલા,	મૃગયા કારણુ જાય.
વસંત રવુ કુલી રહી,	મુંદર સરેવર નીર;
મૃગયાથી ખાજ વાળા,	આલ્યા તેને તીર.
મુંદર તટ રણીઆમણુ,	કુબા તેને ધાંય;
માનની એક મટે ભરી,	જળ ભરવાને જાય.

(એ કન્યાતું નામ સુશોચના હવુ. તેને રાજ કુંવર વેરે પરણવાની ઇચ્છા થઈ.)

કુભ ભરી ગિર પર ધર્મો,	કટાક્ષ કરતી જાય;
ચાતુરી ધણી ચાળવી,	તોય ન એતો રાય
રીમ કરી રામા વટે,	સાંભળ રાજકુમાર,
કોણુ કારણુ મલુ કામદુ,	શીઠ વેદારે ભાર.
રાય સુણો અચરત ધર્મો,	માથી માત્રુ જોય;
શું કહે છે એ કામની,	કહી નવ શકે કોય.
કહે રામા તું કોણુ છે,	કોણુ તમારી જાત;
શા કારણુ પડ્યુ પુછ્યું,	ને કહો મુજને વાત.
નારી વેણુ જ ઓચરી,	માભળ સાચુ ધીર;
કહી ભરીને નાખ વુ,	મારા કુભ પર તીર
કુભે તીર જ વાગને,	ચાલશે જળાની ધાર;
હોડ આપણે એટલી,	આપુ એકાવળ હાર.

(પણ) આવતા તીરને ઝાલી લઉં, ને તમારી પહેલી ફાળ ચૂકાવું,

તો તમારે મારે ઘેર આવી મારી વેરે લગ્ન કરવુ.	
મહિપતિ રિક્તો મન વિશે,	એતો રડી વાત;
હુ નિશાન ભુલું નહિ,	એકુ તે કોણુ માત્ર.
તાણી તીર જ નાખિયો,	સાજ્યે દઈ દોટ;
આવતો અલ્પો કડપશું,	ચુક્યો પહેલી ચોટ.
મખિયો સાથે હસી પડી;	ચડી રાખને રીસ;
કો કાલે ભુલુ નહી,	જાણે છેદું શીશ
પ્રધાને વારિ રાખિયો,	રીમ ન કીજો રાઓ;
સુખધિ વેણુ જ ને ઓચરો,	એતે મટિર મઓ.

પછિ રાય હથિ બોલિયો,
 મદિરનુ દે પારખું,
 નિત્યે પાનક પરજળે,
 તેથિ મોહોલ ઉચેરડો,
 અમિથકી લોહુ ગળે,
 મદિર કલ્હુ તે માનની,
 જન દિઠે જગ મોહે,
 તેને ઘેર થઈ આવળે,
 નિમળ વાડી નનસ્પતિ,
 પુષ્પો વીણે પ્રીતશુ,
 જેહ સમારે તુજને,
 તેથી મહોત્ત ઉચેરડ,
 ગોલા દે સહ લોકને,
 શામા સમજાવ્યુ તમે,
 જેને આધે વિષ ચડે,
 તે મેતુ મુજ બારણે,
 પ્રગ હેમ સરિખડો,
 તે મેહુ મુજ બારણે,
 દિવસે મારે કામની,
 ઘેર ઘેર અજવાણુ કરે
 મુખે મધુઈ બોલનો,
 તેનો શબ્દ સણી આવળે,
 બોગી મારો શુપતિ,
 બોતે બેસી જ્ઞેખથી,
 નક અક્ષરે વધુમા,
 ધીરજ રાખી આવળે,
 નહો અકરે આગળો,
 નરી મે તે જોળખ્યો,

કહો આવ્યાની વાટ,
 આવુ પડતી રાત
 મૃત સજ્જન થાય
 એ એધાણી રાય
 જગતી ધમણો સાર,
 લક્ષ વસા લોહાર
 નેત્ર હંદે રીશ,
 ગવિ આયમતે દીશ.
 નિર્મળ નીન્દ્ય નેહ,
 માળી મદિર તેહ
 તેને સમાર જેહ,
 સહિ એધાણી એક.
 તેને ઉલ્લસ કામ,
 ઘોખી એતુ નામ
 તેને જે પ્રાપ્ત ખાય,
 એ એધાણી રાય. ઉત્તર માર
 પુલ પીંતો નીર,
 આવળે આણી ધીર
 કામા કરે ઉગોત,
 જીવતી દીપક જ્યોત
 આણુ ન રથ હોય,
 જેમ ન જાણે કાય
 તેને વાનો તત્ર
 જીવતી ને તો વત્ર
 જે રૂં તાઈ રાજ,
 નન અમારી આજ.
 નવ કળાનો સુત્ર
 વાણીક કેરો પુત્ર

અમુવક બે બે તમ કને, જલમા નીપજે બેઠે;
 એ બે કાળે એકકા, તાત અમારે તેહ
 અમુવક બે તે નેણુ છે, જળમા કમળ સુધામ,
 નારી તે મુજને કલુ, નેનકમળશા નામ

ચોપાઈ.

એનુ કહીને નારી જાય, મનમા હરખ્યો પોતે રાય;
 આપ આપણે મદિરે ગયા, સાજ સમે બે તત્પર થયા.
 કહ્યા એધાણુ ધરીને ગર્વે, રાગને મન વશિયા સર્વે,
 પ્રીત થકો રાગ પરવર્ષો, સ્ત્રી મહોલ સામે સચર્યો
 ઉઠિ અખળાએ કયો પ્રણામ, બને પધાર્યા રૂડે કામ,
 પાત્ર પદારથ પામ્યા અમો, પ્રીતે કરી પધાર્યા તમો.
 રાગ બેઠો પાસે જઈ, સ્ત્રી કર બેડી ઉભી રહી,
 ભામનીયે નિરખ્યો તે જૂપ, રાજગીજ રહિયાણુ રૂપ,
 રાગને રાણી નિરખિયા, બેઠુ જણા દંડે હરખિયા

દોહરો

સુલેચના એમ એચરે, સાબળ રાય સુધીર,
 બે વર્ષે તો વુજને વર્ષે, નહિ તો પાડુ ચરીર
 (બાઈની મરણુ એવી હતી કે, તે જ વખતે ગાવર્ગ વિશાહ કરવો, પણ, રાજ-
 કુમારને એમ છાનુ પરણુવુ ઠીક લાગ્યુ નહિ, તેથી તેણે ના કહી)

વિનતા વળતી એચરી, એ શુ બોલ્યા રાય,
 ના કહેતા મરણુ અમો, તે તમને હત્યાય.
 રાય કહે સુણુ સુદરી, એમા અમને ખોડ,
 કાન સવારે પરણુશુ, આપણુ જુવતી બેડ.
 દંડે ધીરજ રાખુ તુ, જઈ સબળાણુ તાત,
 નગર બોક સડ દેખતા, જાણુ જમણો હાથ
 મડપ રચાણુ મોકળો, પરણુ રૂડી પેર,
 પટરાણી કર્ક પ્રેમશુ, રાણુ મારે ઘેર

(રાજકુમારના એ વચનથી સુલેચના સંતોષ પામી, પોતાની માની પાસે ગઈ.
 કાર અહીં રોમને ઘેર રાત્રે સ્મરણો, એવામા ખીલુ કોણુક થયુ.), "

ઝાપાઈ.

તેણે સમે વળતું શું થાય, સજી સભાને બેઠો રાય;
 અપક્રમેન નામ જે તણું, ઢળે છત શિર શોભિત ધણું.
 નિશા અંધારિ દિપક બળે, રાજ કુળ છત્રિશે મળે;
 રાગ રાગણી છત્રિશ થાય, બહુ મળ્યા રાણા ને રાય.
 વિવિધ પ્રકારે ચાચે ગાન, એ રિતે બેઠા રાજાન;
 પહોર રાત એમ કરતાં ગઈ, નગરમાંથી ત્યાં બુમ જ ધઈ.
 ધસમસીને ત્યાં આવ્યા લોક, સડ કોને મન પ્રગટ્યો શોક;
 રાય સભામાં આવી રહ્યા, કારણ રાજા આગળ કહ્યાં.
 રાય બચ્ચાનો નથી રે લાગ, નગર વિષે આવ્યા બે વાધ;
 રાજાજી સાંભળજો વાત, માણસ તણુની કીધી ધાત.
 મુણત્રતાં રાય થયો અસ્વાર, મોંઢયા છે ત્યાં મહા બુઝાર;
 નગરથકી બહાર નીસર્યા, ઘેરી વાધ બે આગળ કર્યા.
 રાજા સૌથી આગળ રહે, ક્રોધ કરીને વાણી કહે.

દોહરા.

નગર પડે વજાવિયો,	વરતાવી છે આણ;
જે નહિ આવે રણવિષે,	તેના લેઈ પ્રાણ.
રહે રાયના દેશમાં,	અજ રાયનું ખાપ;
વહેશે આવી આ ધડી,	રણમા સાચે થાય.
પાંચથકી પંચાસનો,	ખાળો કે અસ્વાર;
જે નહિ આવે રણ વિષે,	તેને માઈ દાર.
વૃદ્ધ પ્રધાન વાણી વદે,	એમ ન બોલો બોલ,
કાઈકે એવો રહી જશે,	ઉતરશે ઘુગ્ર તોલ.
નહિ ગુદર પરધાનને,	નહિ બેટો કે ખાપ;
પદાઈ જે યાદનો,	અઘાત્યાદિક ખાપ.

રણુમા મજા કરીને રાય, સડે કોને ત્યા કંઠે પસાય,
હુ તેને આતુ સિગ્ધાન, જોણે વાધ પર કીધા ધાન.

દોહરા.

કર્ણુ નિરીક્ષણુ નગ્ધનિ, જોયા મધળા રૂપ,
દૃષ્ટે આરી નવ ચદ્યો, પુષ્પસેનસુત બૂપ
કોધપૂર્ણ ગળા યયો, ભમર ચદ્યવી શીશ,
જર્ધ સુતને હાથે હાનુ, રવિ ઉગતે દીશ
હત્યા ન ગણુ બાળની, વચન અમાઈ જનય,
રાનવ મડિ આપ્પા થયા, કર્યો મહા અન્યાન

ચોપાઈ

રાતે સર્વ રણુમા રણુ, ઉગ્યો સૂર્ય ને વહાણુ ચયુ,
પ્રાત કાળ થયો જોટને, પુષ્પસેન જાગ્યો તેટલે
રવિ ઉગમતે ને ઉઠિયો, પાગ સમારિ બેટો થયો,
પ્રમ । આવી પાવન મહા રાજાને એમ વચનજ દેલા
તમો વિના મેં ગણુ ન જાય, ધડી એક વરસની થાય,
તમ દીરે મુજ બાગે નૂખ, અણુ દીઠે ઉપજે મહાદુખ
રાય કહે ધીર ગખો તમો, વચન માઈ જે વરચુ અમો,
વચન દેઈને મહિપતિ ગયો, મહોલ પોતાને દાખલ થયો
આવતો માયે નિગ્ધ્યો તન, ઉનઠ વધી માતાને મન,
કેટો કુનર ન્યાયી આવિયા, મમાચાર શા શા લાવિયા
કોણે વાધ હપ્પા કર્યો, રાજકુવર પધર્યા ઘેર,
છતી જશ તે મણે લીધ, કટનાને સરપાવ જ દીધ
માથુ વાધ શુ કહો છો તમો, વાત કશિ પ્રીછુ નહિ અમે,
રાતે તે શી થઈ ડે વાત, કયાહા ગયા છે મારો તાત

દોહરા

રાતે વાધ બે આવિયા, સેન ગયુ રણુમા ।
નગ પડો નજાવિયો, છુ કયમ ન ગયો ત્યાય
વચન શુણીને માનું, ચા મો રાજકુમાર,
અથ મેશી એમો, ગયો નગરથી બહાર

કટક સર્પ પાછુ વચ્ચુ,
કુવર મળિયો વાટમા,
પિતા સમીપે આગિયો,
કર જોડીને કુવરે,

જાણે સાગરપૂર,
ત્યા ઉગમતે સર
પાળો યઈતે વાર,
ધિધો જઈ જુહાર.

ચોપાઈ

રાયની કરડી દીડી દદ,
કુવર મનમા ઝાખો થયો,
રાજ આબ્યો રણમા જઈ,
અપક બેઠો આસન ચડી,
નનુ, મોહુ નગરનુ સહુ
સાચું કહો રહ્યા ઠંધા રાત,
વળતી કુવરે વચનજ કહ્યુ,
ગળજી, જે કહો, તે કઈ,
શાને પૂછો રાખણ હાર,
બોલ્યો રાય ચકાવી રીશ,
એની જે પ્ર ઠરશે વાર,
અપક વાણી એમ બોલિયો,
એહ વચન પ્રિ માનો સત્ય,
નગર લોક સૌ મનમા લહે,
બેગ હતી રાણીજી જહા
માગ સુતને મારે આજ
ને પ્રઈ લહે કુવરનુ નામ,
ચકાવી દદિ છુટે પ્રેશ,
રાણિયે મન આણી ગર્વ
લાગી વારજ કરતા વાત,
સઉકે ખાગ બિધાગ કરી,
જઈ નરપતિને કર્યા પ્રણામ
રાય કહે માગો ઠો તમે,
તારા મનથી માગ્યો સુત,

કુવર મનમા પામ્યો કટ,
સૌની પાછળ પાછળ રહ્યો
સેના સૌ માંને ઘેર ગઈ,
તેડો કુવરને તે ધડી
મળી ખલક જોડાને બહુ,
વળતી આબ્યા ક્યમ પ્રભાત
જેમ સરજી હવુ તેમ જ થયુ,
હા આઘા તે મરતક ધઈ
હુ અન્યાઈ બિભો આ દા,
જાઓ કુવરનુ છેદો રીશ
માઈ તેને સાથે ઠાર,
હાલકાર નગરમા થયો
વાર ન લાગે કહે ભૂપત્ય
પ્રાણુ એવો જઈ નયને કહે
તે વાત વળતી મધ તહા
તેના ચક્ષુ કરાવુ ત્યાજ
તેનો ફેકુ નિચે ઠામ,
બર જોખનમા બાળે વેશ
સાદડી સાહેલી સર્પ,
સાહેલિયો મળી સે સાત
રાજસભામાહે સચરી
માયુ હુ હુ એક ધનામ
તે હાથથિ નહિ આપુ અમે,
હુ ઉમાગવા આવી પુત

દોહરા.

ગણિ મન વિમાસિયુ,	જાતનું કયું જાન,
જીભાથી મરતું બધુ,	જો જુગ જાય રાતન
દોષ કરીને કામની,	ધરી રાયશુ રૈશ;
ગોક કરિ બેઠી સબા,	મધ ન દેગો દોષ.
રામને કહ્યું રાણિયે,	કોડે ગળશે જાત,
દમણા દુઝને વાગમે,	જીહવા મેં સાન
અહલત્યા છુટયા તબો,	મધક કાળે પાર,
જીહવા જેવો કરી,	નહિ નરકમા દાર

ચાપાઈ.

વચન મુણી માતાઈ તપ્પ,	કુવર મન કુખ પામ્યો ધણ,
સુત માને જમ લાગ્યો પાય,	ફાફટ બેનો કા અનાય
માગ તાતનુ વચન જ જાય,	મેં કામે આવે આ કાય,
જાયુ તે જાવાનું સર્વ,	ગદી દેતણો શો ગર્વ
મુજ પિતાથી ઉગારશો,	જમ કંકરને ક્યા વારશો,
એવ વચન માટે બળિ છાયો	પુરણ વચન પોતાને પળ્યો
હિંદુ અંતજ ધેર રલ્યો,	વિબીણુ લગપતિ થયો,
વચને પાડવ વનમા ગયા,	વચને મરવના ક્ષય થયા
અહકારી અબિમાની હોય,	ચિરજીવી જગમા નહિ હોય
જાઓ બેસો તમે રૂડી પેર,	પ્રીછવી માને મોકલી ધેર
કહ્યું તાતને મૂઝી મામ,	તમે તમાર કરો ને કામ

દોહરા.

રાયે મન વિમાસિયુ,	મોટી હત્યા બાળ,
કુવરને હાથે હણી,	આણુ મારો કાળ
મન પળે સુત ઉગરે,	જીહવા નવ થાય;
કહ્યું પ્રધાનને તે કરો,	પુછો પડિત રાય
તેડ્યા પડિત પ્રાનિયુ,	પ્રધાન પુછે જોય,
કહ્યો, કેમ સો ઉગરે,	હિંસે ન દોષને દોષ.

પ્રીત કરી પંડિત કહે, સુણો રાય એ સુત;
 બોલ તમારો પાળવા, વનમાં કહાડો પુત.
 અમ શિર દોષ ન દીજિયે, સુણો રાય સુબાણ;
 જેવી શાસ્ત્રોમાં ધટે, એવી બોલું વાણ.

ચોપાઈ.

કોધે બોલ્યો અંપકરાય, કુંવરને કાઢે વનમાંય;
 પછી પંડિતની ભાગી ભૂખ, ટાળ્યું જન્મ બધાનું દુ.ખ.
 પુષ્પસેને સળ્યો કેકાણુ, અંગે ધર્યાં ધનુષ ને બાણ;
 માગી શિખ ચાલ્યો જોડલે, પ્રધાનપુત્ર મળ્યો એટલે.
 પરસ્પરે રાયા બે જણા, ચેતાં કાંઈ ન રાખી મણા;
 પૂછે વિચાર વ્રાહ્મણજન, વળતી મુજને કાઢે વન.
 વળતી મિત્ર ગયો તે ત્યાંય, રાજસભા બેઠી છે જ્યાંય;
 માન દર્ષિમહિપતિને મળ્યો, એક અરજ મારી સાંભળો.

દોહરા.

વશરસુત વાણી વહે, સુણો રાયજી સુત;
 એક વચનને કારણે, વનમાં કાઢે પુત.
 એણે વચન તમ પાળિયું, જિતમ કીધો ન્યાય;
 વચન જાય તમ પુત્રનું, એ મોટો અન્યાય.

ચોપાઈ.

સુતને નેડીને પુછિયું, સત્ય કહે, કાલે કેમ થયું;
 ક્યાંકાં રહ્યાતા કેને કાજ, સાચું બોલ તજને લાજ.
 જે તારા મનમાંહિ હોય, મારી આગળ ભાખો સોય;
 સુત કહે, સાંભળો મહારાજ, વનમાં જતાં હપ્પો આજ.
 મુજને વહાલી નધાં મુજ દેહ, સત્ય કરી માનો છ તેહ;
 કાલે મુજને કોણેક થયું, બીક થકી કોઈને નવ કયું.
 આજ તમે તજિયો છે કોધ, તો સાચો બોલું પ્રતિબોધ.

દોહરા.

નેનકમળ વહેવારિયો, નગર તમારાગ્રંથ;
 બનિશ તજ્યાજી આગળી, તેને છે કન્યાય.

જો અથેથી ઊતર, લાજે જનની આજ;
હાલ હાલ કરી શિખ ધો, કીજે રૂઝાં કાજ.

ચોપાઈ.

માયા મોહ ને મમતા તજો, એક મને ઈશ્વરને ભજો;
બુદ્ધિસાગર છે મારો મિત્ર, ધણો ચતુર ને ધણો પવિત્ર.
રહેજો ધણુ તમારી પામ, એથિ કાય ન થાય વિનાશ.

દોહરા.

રાખને નારી કહે,	કોણ અમારો એહ;
બારે વર્ષે ન આગિયા.	તો પાડુ મુજ દેહ.
બાર વરસ પર એક દિન,	જો વીતીને ભય;
છવ ધર જો દેહમા,	નહિ મુજ એક પિતાય
કય પાખે જ મમની,	બારે નહિ સુખ ભોગ;
એટલું તમ પાખે તજી,	સુખનો નહિ સજોગ
ચાલુ કહેતા ચમક્ય,	પુઠ દિઠે છવ ગય;
નેણા પડશે નીકળી,	કાળજી કટકા સાય.
આખ પડે ધરતિ ગજો,	એવડુ માર કુરખ,
જ્યારે તમને દેખજી,	તારે માગે સુખ.
નરથી નારી એકલી,	પગલે પગલે વક;
દિશે દિન દિન હામણિ,	કામની શિર કપક.
પૂજ્ય અમારે એક તમ,	અવર ન બિજો કાય;
અવર બીજો જો કરે,	કુળમા ખાપણ હોય.
રાયે નારીને કહી,	ચવાવિયો તોખાર,
એ અરમરે પ્રધાનસુત,	આવ્યો એણે દાર.
કર્યો પ્રણામ પ્રધાનને,	વજો હવે કશુ વીર;
છવ આપણો એક છે.	દોસે દોષ સરીર.

ચોપાઈ

પ્રધાનસુત તે પાછો વળ્યો, મોતે સજ પયે પળ્યો.
વેગે પાણી પંથ પળાય મનમા બીક ન આણે રાય

મારા સમજો દુઃખ દિલ ધરો,
જ્યાં જાઉં ત્યાં સુખજ હોય,
પ્રમત્ર થઈને શિખ દીગિયે,
આસો કહેતાં જીવ જ જાય,
નયને આંસુ શાને બરો;
મુજને ગાંજી શકે ન કોય.
પ્રણામ લક્ષ્મણ લીજિયે;
પણ શું કરિયે, કાપ્યો રાય.

દોહરા.

વચન માતનું શિર ધર્યું,
મામો જઈ ઉઘો રહ્યો,
શિશ નમાવ્યું તાતને,
રાજ બેઠો ત્યાં જઈ,
રાજ સુખથી બોલિયો,
વનમા જાગે એકલો,
હું તે અશ્વ અમારડો,
જો દાષ સાથે સચડે,
એવક સાથે સચરે,
જાઉં વનમાં એકલો,
એમ કહી પાછો વળ્યો,
પ્રધાનપુત્રે નિરખિયો,
પ્રધાનસુત પાછો વળ્યો, -
માથે આલું કેમ કરિ,
વળતી નિજ નારી વને,
નારે નિરખ્યો કંથને,
ત્યાંથી ચાલ્યો જાય;
જ્યાં છે રાજ-સભાય.
સભાને કયો જુહાર,
ચરણે નમ્યો કુમાર.
જો સુત મારો હોય;
સાથે ન લઈશ કોય.
ન કહું કાઈની આશ;
સુકૃત થાજો નાશ.
તે કાચરનું કામ;
“ધુબસેન” મુજ નામ.
ન હોય મન ઉચાટ;
ઉપજો મન ગેંગાટ.
હૈકું શાટી જાય;
વારી રાજે રાય.
આળ્યો રાજકુમાર;
કીધું રૂદન અપાર.

મદિર આબ્યો વેવારિયો, સમાચાર જઈ સ્ત્રીને કલો;
 કુંવરિ તો ધમ્મવર વરે, ના કહિયે, તો નિશ્ચે મરે.
 શેડાલિયે તે શુશ્વિ લલુ, જઈ કુંવરિની આગળ કલું.

દોહરો.

રાજકુવર તને પરણશે, હવણું જાશે રાન;
 લખ્યુ હશે, તો આવશે, તુ શુશ્વ તારે કાન.
 કમ્મે મારે જે લખ્યુ, તે યાશે મુજ હાલ,
 રૂડો ભુડો મેં વર્ષો, આ દેકાણે કાલ.
 તુ જાણે વરે રાવને, બેડી ચાવુ પાન;
 એ તો રહેશે ઓરિયો, સમજો આણી સાન
 કાલ સવારે કાઠશે, રજળી બરશે પેટ;
 તાત કહે છે તાહરો, નહિ સુખ પામે નેટ.
 કન્યા માતાને કહે, કર જોડીને વાત;
 મારું નહિ હું માવડી, ઘેઘો યયો મુજ તાત.
 તાત શું બેઠો દીન થઈ, કરો જણેશ આચાર,
 લગન ચોખ્ખડિયું જાય છે, હવે ન કરવી વાર.
 આબ્યો રાજા પરણવા, વાગ્યા વડ નિશાન,
 પાટ બેસારિ પદમની, જાણે, ઉગ્યો બાન.
 હાથ મેળાબ્યો હાથશુ, આરોપી વરમાળ,
 મૂર્ત એકમાં ઉઠિયાં, પરણિ તે તાકાળ
 આશિરવાદ વિગ્રો વદે, વેદ વદીને વાણુ,
 ચિરજીવી રહે બે જણાં, બોલે લોક પ્રમાણુ.
 પરણી ઉઠ્યા પાટથી, ઉતારી વરમાળ,
 મીઠાણ છેડા છૂટશે, લખ્યુ હશે તે કાળ.
 શિખ માગી નારીકને, હું પરદેશ પગીય,
 દુકમ લઈને લજ્જુરનો, જાતા તને મળીય.

ચાપાઈ.

પુખ્તસેન પરણી પરવર્ષો, નમરકાર જઈ માને ક્યો;
 માતાજી અમો વન ચાલશુ, લખ્યુ હશે, ત્યારે આવશું.

કરમ સંજોગે તે મળી,	નાખ્યો તેણે પાસ;
વચન દિધું વરવાતણું,	બાગી તેની આસ.
આશા જંગી ને કરે,	કાલ બેકાલી યાય;
મહા નરકમાં માનવી,	જરૂર તે તો જાય.
ચંપક ચિતમાં ચિતવે,	સર્વ સુણી વૃત્તાંત;
તરત શેઠ તેડાવિયો,	આધપતિએ એકાંત.
મહાજન આવ્યા મલપતા,	ન્યાં બેઠા છે રામ;
ભૂપે માન દિધું ધણું,	આવી નમિયા પાય.
રાય કહે, શુણ શેઠજી,	મારું છું હું માન્ય;
નેનકમળની દોકરી,	આપો અમને દાન.
વળતા માજન બોલિયા,	સાંભળ રે ભૂપાળ;
કન્યા અમો ક્યમ દીજિયે,	બેસે સિર પર ગાળ.
તમો ક્ષત્રિ અમો વાણિયા,	તમો રાય અમો રોક;
વરકન્યા પરણે નહો,	વેરયો કાઢે વાંક.

આપાર્થ.

નરપતિ કહે, નહિ મારો વાંક,	એ કન્યાયે વાળ્યો આંક;
સુજ કુંવરને તેડી જઈ,	કિધે કાલ અમારી યઈ.
તેને જઈ પુછો નિરધાર,	જેમ ધટે તે કરો વિચાર;
શેઠ શુણિ આવ્યા ધરમાં,	પુત્રીને જઈ પુછ્યું ત્યાં.
સત્ય વચન હું કહેજો આજ,	જેમ કહે, તે કરીયે કાજ;
પુત્રિ કહે, વર એ જ પ્રમાણ,	નહિ તો મારા હાંડું પ્રાણ.
શેઠ વાત ધારી તે ધ્યાન,	દેઉ કુંવરને કન્યાદાન;
નવ આપું તો પુત્રિ મરે,	વળિ રાજા મન વેર જ ધરે.
કહે છે તો રાજા લીજિયે,	કન્યાદાન અમે દીજિયે.

દોહર.

મારી પુત્રી લાડકી,	તમ સુત પાવન પીર;
જુગતું જોડું પરણશે,	જમ સકરે ને ખીર.

આપાર્થ.

રાજા કહે, ન લગાડો વાર,	સામગ્રી કરજો તઈયાર;
રાને વાર કરો એવડી,	જાઓ પરણાવી યો આ ધડી.

અનેક દિન એમ રસ્તે થયા, .
ગળ ચાલ્યો વનમાં નળી,
મોઠા હાથ ને ભૂરા નાળ,
કાણુ છે ને કેમ આવ્યો અહીં,
પ્રોડ સાથે તુજને મળુ
ત્યારે વાયક બાળક ભણે,
તમો કહો તો કામજ કરે,
જક્ષણીને મન આવી ય્યા,

દોહરા.

વળતી જક્ષણી વડે,
બીડ પડે સમારજે,
સિદ્ધ વચન તે શિર ધર્યું
ધણે દિને જઈ નીસર્ગો,
નગર મમીયે જઈ ગયા,
પુછ્યુ તેને પ્રેમય,
વિપ્ર જ નાણી બોલિયે,
ધાર નગર રણિયામળ,
વન નમાવ્યુ વિપ્રને,
નગર અનુપમ નિરખિયુ,
ગદ દિમે રણિયામળે
મુનર્થુ કહે મુદરી,
વડી જુક્તિ વાડીતપી,
નર્થુન પુરુષુ શુ ૨૨,
રાજસભામાં સચર્ચો,
ટલ કરે વારાગના,
પડિત બેઠા પાત્ર ને,
જોશી જુગને જોયરે,
નમણી પાસે જુગનશુ,
કામી પાસે બેટડો,

બમના બમતા વનમાં ગેવા,
મહાનનમાં એક જૈક્ષણી મળી
આવીને બીવરાવ્યો બાળ,
મુજ આગળથી જાદશ કહી
ધણે દિને મુજને બક્ષ મળ્યું,
હું શરણે આવ્યો તુજકને,
ધો આગા તે મસ્તક ધર,
પ્રીત વચન રાખતે કહ્યા

સામળી રાજકુમાર,
હું આવીશ તે હાર
વેગે ખેલો બાજી,
કુતીભોજ બધા રાજ
મળ્યો વિપ્ર એક ત્યાય,
કાણુ નંગ કાણુ રાય
શુ રો ન જાણે મન,
કુતીભોજ રાજન
પછિ ખેડ્યો કેકાણુ,
જાણે ઉગ્યો બાણુ
દેખિ રિઝ્યો રાય,
જળ ભરવાને જાય
પુણ્યો જાક વિગેક,
કેતા નાવે છેક.
ઉત્તમ શોભા હોય,
તે દેખી મન મોટાય
રાજકુળી છત્રીશ,
લક્ષણુધર બત્રીશ
પ્રધાન જે ધનગજ,
કાનકુવર મહારાજ

કળાવત કળા કરે,
ચમર ઢળે ચોપાસથી,
રાજસભા મનમા વશી,
ક્યા જઈએ આવુ તજી,
પડિત યોને પ્રણમિયે,
ભૂપતિ મન આનદિયે,
રાજસભામા જઈ રહ્યા,
માન દઈ બેલાવિયો,
પ્રણતણા તમ બેટડા
ધ્યા મુલકથી આવિયા,
પૃથ્વી દેશ અમારડો,
ઉમે વાર એળગનહો,
રાજસભા રાજિ થઈ,
ખાઓ પિયો આનદ કરો,
અહીં રહે એળગ કરો,
કુવર સાથ નિયે રમો
નિત નાડિયે મચે,
જણિતો થયો નગરમા,
વર્ના મધજે વિખતરી,
બ્યા બેડા પદ્માતી,
કુારી પતીભોજની,
શશિ રહની મૃગતોચની,
સાહેલી મેળ વર્ણની,
ત્યા બેડા પદ્માતી,

શુભિજન ત્યાં શુભ ગાય,
કનક સિંહાસન રાય.
હોડે હરખ્યો ગાય,
ઉત્તમ આ જ સભાય
રાયને ક્યો જુદાર,
દેખિ રાજકુમાર
સઉના રીઝ્યા મન,
મન હરખ્યો રાજન
કોણ તમારો દેશ,
પુછે વાત નરેશ
તાત તો સરજનહાર
બ્યા ધાર્યું કતાર
બધાબ્યો તોખાગ,
એમ બેડ્યા હરખાર
સદસ ટકા હો રોક
ન હોય મનને શોક
ચોરે ચોટે બપ,
આવ્યા અમુનખ રાય
મુંદર ચણુ મુનણુ
દાસી કરે વખાણુ
પદ્માતી અભિમાન,
હીરા તમમાન •
સુરેખા તેનું નમ,
તે આવી તે દામ

૩૫ મુરખ છે લક્ષ્મી માર,
ટેલ કરી રાખ્યો છે રાખ,
અશ્વ અનોપમ ઉપર ચડ્યો,
નિત્ર લખેલી દુ તો યદ્ય,
વર્ષ સોળ બાઈ મુજને થયાં,
નદી માનજે માર કલુ,

હોહુરો.

પદ્માવતી કહે પ્રેમશુ,
વખાણુ તુ કરે જોડતું,
માઠ ખેસે માળિયે,
સ્વપા આન સમેવરે,
નારી બેઠી નિરખના,
માર ધડિમાં આરિયો,
દુરથી દિશે આનો,
અશ્વ ડોઢાબો પારિયે,

ચોપાઈ

નરે નાઈ વર્યો ચેરિયા,
મત્રાગણ સિર ઉપર કેસ,
ધોડા ઉપર થયો અરનાર,
વાઠા મેલ્યા છોગા બહુ.

હોહુરો.

ગૂર મરખો ઉગળો,
૩૫ે કામ મરખડો,
ને પરણુ તો એકને,
અવર પ્રૃથ પૃથી રિરો,

ચોપાઈ.

આપુ તને સોળ શબ્દગાર,
ઉપાસ કર્યો ૩૬ ચેર,
૩૫ રમ એવું નિગખિયે,
તેમણે ચતુરધનો રંગ,

કારણુ ૩૫ગળે અવગાર;
તેની મોખા કહી નર અપ
કાવ અમારિ દેષે પગો;
મુધ યુધ મારિ સર્વે મદ્ય.
એના ૩૫ મે નર નિગખિયા;
૩૫ અર્થાકિક મેં તો લલુ

માંજળ અદિયર એક;
મુજને દાખવ તોડ.
નિગખાવુ દુ માલ;
જામે પ્રાત કાળ.
મોજામ રેખે વાટ;
આગા બર કુચાટ
ભાગી મનની ખાત,
નિરખિયે એકાત

કરનો નુરજને કર્યા,
ધુગ મેલ્યા બાળે વેશ
કુડી આપે રાજકુમાર;
તે દોરે હગ્ગે કે મદુ

કુડળા કાગડે કાન,
કાળા કનુ મમાન.
નદિકર બેસે પાપ;
મરે બાર ને પાપ

૦૧ની એક મેલીતો દાર;
જેમ તેમ નેડિ લાવો થો
જાન નાન એની પૂછિયે;
પાંડિ પરણુ તેને અમ.

દોહરા

બીડુ ઝડપે માનની,
જે નવ લાલુ રાયને,
દામી ચાલી વેગથુ,
સમ દેઈ સમજાનિયો,
આગળ દાસી સચરી,
ધશમસતો મોતે ચઝો,
પદ્માવતી પ્રેમે કરી,
સદળ જન્મ અમારડો,
ખાટે બેસો ખાત શુ,
અમ ઉપર કશણા કરી,
આશા પૂરો અમતણી,
રાજ પધારી રીઝમા,
રાજ રીઝી બેશિયો,
કાણુ ધરતી કાણુ દેશડો,
કાણુ રાયના બેટડા,
હુ પુછુ છુ પ્રેમશુ,

ઉવટ અગ ન માય,
નાહુ મોતો માય
આવી બ્યા રાજન,
ચાલ્યો ચતુર સુખન
પાછળ ચાલ્યો છેલ,
ચઈ રહી રગ રેમ
દિધુ ધણુએક માન,
ઘેર આબ્યા રાજન
લ્યો ચાલો આ પાન,
ત્રૂચા શીભગવાન
અમ ઘેર આબ્યા ઠસી,
સદળ થયો આ દીશ
સન્મુખ ઉભી નારિ,
પુછે રાજકુમારિ
કેમ નીકળ્યા પર દેશ,
દિસો બાળે વેશ

ચોપાઈ

શે કામે પુઠો છો ગામ, જે કામે પુઠો છો નામ,
જેટ કરે વિવાની વાત, તે પુઠે પિતાની જાત
જ્યહા વસુ ત્યા માર ગામ, રજક લઈ આબ્યુ આ દામ,
તાગ તાતની ઝોળગ જર, મુગયા રમવા માથે ફર
બખ્યા પ્રમાણે રહિશુ અમો, તે સત્ય કરીને માતો તમો

દોહરા સમશ્યા.

નાગી બેલી નેહથુ, તમો છો ચતુર સુખથુ,
પાય પ મહાલા પુરપને, તેના કરો રખાણ

ઉત્તર

પાન પાદ ને પતણી, ધર્મિજ ને ચેશ્યમ,
પાયે વહાના પુરપને, વગિ પૂછ સદમાગ

ધન ધન તારિ સુઝો, ધન ધન રાજકુમાર;
પાંચ ક વહાલા કામની, એક હવે ઉચ્ચાર.

ઉત્તર.

કાજળ કુંક કુંચો, વળી કસુબો, કંત;
પાંચ ક વાલા પદાણો, સુણજો, નાર, સુચંત.

પ્રશ્ન.

જુગતું બોલ્યા બાણિતા, લાગી મનસું રાધ;
પાંચ કા નથી તુજ કને, તે તું કહી દેખાશ.

ઉત્તર.

કુંડ કપટ કુલક્ષણો, કુડિજાત કુતારિ;
એ પાંચે નથી મુજકને, સાંભળ રાજકુમારિ.

પ્રશ્ન.

કહો, હો હૈયે એકલા, તમ સાથે છે સાત;
પ્રગટ દેખું છું તમ કને, તે કહો સાચી વાત.

ઉત્તર.

તીર તરકસ તરવાર ને, લાલો ને તોખાર;
દાઘ અને વળી ચાખકો, સાત સાચી છે આર.

પ્રશ્ન.

પખિ ભડે જીવ વિના, બેસે જોની ઝળ;
મૃત્યુ પમાડે દેખતાં, કહો મુજને બ્રૂખાજ.

ઉત્તર.

હુંવર કહે, સુણ્ય કામની, સોં હું સમજ્યો એક;
સમસ્યામાં સમજાવિયો, તીર કહીજો તેહ.

પ્રશ્ન.

ઉત્તમ કુળથી હિપની, તાતતણો જે વાત;
તે સાથે વિવેક કર્યો, સમજો સજ્જન વાત.

ઉત્તર.

મદિપતી કહે, સુણ્ય ખાનની, ઉત્તર આપું એક;
એ સમસ્યા હું સમજિયો, તક કહીજો તેહ.

ચોપાઈ:

એવાં વચન વનિતાયે કહ્યાં, રાજકુમારે મનમાં લહ્યાં;
પ્રતિઉત્તર એનો આપિયો, સ્ત્રીને મન લૂપતિ બાવિયો.

દોહરો.

રામાને રામ કહે, હો તમે ચતુર સુગણ્ય;
અમને ઉત્તર આપિયે, બોલ્યો રાય પ્રમાણ્ય.

સમરયા. પ્રશ્ન.

એક નરે સ્ત્રી શોભતી, સ્ત્રીને વાલી અપાર;
ગણસ્થળે ચુંબન કરે, તે કહો રાજકુમાર.

ઉત્તર.

કુવરી કહે અકોટડી, તમે પુછિયું તેહ;
બીજું પૂછો રાયજી, ઉત્તર આપું એહ.

પ્રશ્ન.

શત નર બાંધ્યા બંધને, મળ્યા થયો નર એક;
તે નર તારી પાસ છે, વહાણો સ્ત્રીને વશેક.

ઉત્તર.

કુંવરિ કહે ચુલુ રાયજી, ઉત્તર આપુ એહ;
હાર નામ છે એહનું, તમે બતાવ્યો તેહ.

ચોપાઈ.

રાજાએ જે પૂછી વસ્ત, શિયે ઉત્તર કર્યા સમસ્ત;
એક એકથી અઢી ચાતુરી, બાંધી ન શકે કાઈ બાકરી;
માંહોમાંહે હરખ જ ધરે, ત્યાં વિહંગના સખિ ઉચ્ચરે;
તમે બેઉ છો ચતુર સુગણ્ય, તમ આગળ મુજ મતિ અગણ્ય,
બાઈને મન માને તાહરં, રાજા સાથે વાતો કરં;
કુંવરિ કહે, બોલજો સત્ય, મારા લૂણની રાખે પત્ત;
હરખ ધણો હમણે આણિયે, બોલિયે, જે બોલી જાણિયે;

દોહરો.

પર પરાક્રમ પર ચાતુરી, પર લક્ષ્મી પર નાર;
તેણું વાડ ન કીંગિયે, સાંબળ રાજકુમાર;

ચોપાઈ

વિહંગના વાણી જિયરે, હેને સગ્ન હમડે ધરે ;
તમો મુખે વન્તા લાજિયે, એક વેણુ ઉત્તર આપિયે

પ્રશ્ન. દોહરા.

ચાસે છે પણ ચરણ નહિ ઉડે પણ નહિ પાખ,
લાખે સાથો નર રહે, મહ કા દેખે આખ

ઉત્તર.

ઠાડે તે આકાશ બધિ, ધરમા રહે ગેવાટ,
ધુમાડે નિર્ધારિયે, વિચરે વસમી વાટ

પ્રશ્ન.

ચતુ પણ ચકવી નહિ, માગતી મુખ શામ,
બે છબો નહિ નાગણી, નગ્નપત કરો તે નામ.

ઉત્તર

અક્ષાના દિવમા વસે, પ્રકિતને પ્રિય પૂર,
લક્ષણુ જોતા લેખણી, નાણાવળીનું વૂર
રાગ મન ઝિજ્ઞાસો વણુ જોઈ ચતુરાર્ધ એહ,
સાનુ ખોલ સલક્ષણી, તુ નહિ દાસી, દેહ

ચોપાઈ

બોલી દાસી નમ્રાવી રીશ, હું માયુ બેલિશ આ દિસ,
દાસિ પણ રાણિયુ વસુ એહ વાતનુ અચરણ કરું
કુવરિ દહે, ઉદો છ ગમ, બોજનની વેળા વહી જાય,
તાપર યમ હેઠા જીતરો, બોજન મન બાવતા કરો
(રાજકુવરે બાઈને પૂછયુ કે, તમે મને પરજ્યા છો, તે કહો.
હું પર સોની જોડે માત કરતો નથી)

દોહરા

હું પરણી છુ પેટમા, દષ્ટે ચડિયા આપ,
તમ વિણુ જીભ પુરય જે, તેહ બાઈ ને જાપ
જેમ ધટે તેણુ કરો, છો છ ચતુર સુખણુ,
ના કહીને જો નીમ રો, તો તમને દડે પ્રાણુ

ચોપાઈ

રાગ કહે, જાણે મુજ તાત,
વાલી નથી મુજને મુજ દાય,
નિનતા, એ મૂકી યો વાત,
આગા લેવાને સંચરો,
ચતુર્ગાઈ નહિ ચક્રે લેવાય,
એજે જીવ તમારો જાય

દોહરો.

ક્ષત્રિનું એ કર્મ નહિ,
નાકાથી છૂટે નહિ,
કુંવરિ કહે, શુષ્ક કર્ણ;
માથે આળ્યુ મર્ણ.

ચોપાઈ

શુભિ હૃદયમા રાગ દર્યો,
જો વરવાતુ મનમા ધરો,
પુરે સાખ જો લાગણુ આપ,
પછિ મકટ જો આવી પડે,
જોય તેદનો મનમા વર્યો,
વિપ્ર તેડાવિ મુજને વરો.
એ વાને નવ જોસે પાપ;
ધમ્મિર આપણી વારે ચડે

દોહરો.

ગોર ચોતાના ધગતણો,
મુજ પરણાવી પરવરો,
વિપ્ર પજો નિચાગમા,
મૃત્યુ મારે જો તરફ,
જો વપ જાણે તો હણે,
જેમ પ્રગરે મોત છે,
તેડી દિધુ માન,
લ્યો મન ગમતા દાન.
વળગ્યુ મુજને વ્યગ;
પડિયે વિકટ પ્રસંગ.
કુમરી ક્રમ દુબાય,
પડિત મન પરતાય.

ચોપાઈ.

વળનિ વનિના વાણી રહે,
જો રાગ ફેડે મુજ દામ,
પરણાવિ આણે માળિયે,
કુવરી કહે મુરજી મુજો,
વાક્ય દુ.ખ નવ ધરશે રહે;
તાડ નહિ લેવા દેહ નામ
વનમતણા દુખડા ટાળિયે,
આશિરવાદ રૂપિણ જણો.

દોહરો.

તેડી લાકડે માકડું,
વળતિ અગીવારા ગણું,
દક્ષણા પામુ દિપ્ત;
એમ વિચારું નિપ્ત

કર્તુ માયઈ મલપતું, ચોરીના ચંબ આર;
મંગળ ફેરા ફેરવી, આરોગ્યાઓ કંસાર.
પ્રેમે પરણી છઠ્ઠિયાં, પોતી મનની આસ;
બાવટ ભાગી ગુરૂ તણી, કહે કવિ શામળદાસ.

સોપાઇ.

ત્યાં વિપ્રે પનિતાને કહ્યું, આપો શિષ્ય, મ જાયે રહ્યું;
તને ઓમે રહું કહાવિયે, હવે બણાવા નહિ આવિયે.
સાચું માનો રડી ધેર, હવે નહિ આવુ દુજ ધેર.

દોહરા.

ખોલી બત્રીસ લક્ષણી, માંબળ વિપ્ર જ વીર;
લાજ અમારી તમ કને, સોપ્યું દુજને સીર.
એક તાત જોણે જવ્યાં, બિજો તાત કરતાર;
ત્રીજો તાત તો જોર છે, ચોથો અજ દાતાર
બ્રાહ્મણ ભોળે બાપિયું, વરા ચાશે સહ લોક;
આશિરવાદ અમારડો, શામા, છાંડો શોક.

સોપાઇ.

નરનારિ મળી લાગ્યાં પાપ, વિપ્ર શિષ્ય લઈ, યથો વિદાય;
સોપ્યું ધર ધરણી વાશિયે, પછિ વાડવ આલ્થો કાશિયે.

(આ છાના લમની ખજાર રાત્રી કૃતિભોજને કેટલાંક વરસ સુધી થઈ નહિ.)

પ્રાતઃકાળ સમે પરવરે, રાજ સભામાંદિ સચરે;
કૃતિભોજને હરખ ન માય, જણે, રખે નગરથી જાય
એમ કરતાં વિત્યા બહુ દિન, રાત્રીનું માન્યું બહુ મન;
પ્રતીહાર નામે પેથિયો, ચતુરપણે મનમાં ચેતિયો
તેણે ત્યાં માંડિ પડપૂજ, જોને મુખે નહોતી મૂજ;
રાત દિવસ છુપારા કરે, સમજિ વાત તે દિવસમાં ધરે.
આંખે કાણો ને વામણો, જુસ વાળ ને લજ્જમણો;
કુંવરી મોલતણો પ્રતિદાર, રાત દિવસ નવ છાંડે દાર.
ગયા આવ્યાની તે શુદ્ધ લહે, ખજાર જઈ રાત્રીને દહે;
એમ કરતાં વાઘ્યા બહુ દિન, ચેત્યો પોણિયો પોને મન.

તથુ વરસ એમ વિતિ ગયાં,
એક દિવસ એક કાવુક થયુ,
એક સમે બેઠા રાજન,
મહિપતિયે દિધાં બહુ માન,
પુછે ધર્મધુરધર ધણી,
શા શા અંધનુ શીખિ જ્ઞાન,
કાવ્ય કાશ ને નૈવધ ન્યાય,

ચોર ચઈ નગરીમાં રહ્યાં;
સેજ વાતમાં લક્ષણ લલુ.
ગોર પધાર્યા તેણે દન;
આખ્યાં આભૂપણુ ધન દાન.
કહો, કુંવરિ કટલું એક ભણી;
ભાષા કવિત સંગીત તાન,
કહો વાત, જોયી સુખ થાય

દોહરો.

બ્રાહ્મણુ વાણી બોલિયો,
કુંવરિને મંદિર ગયા,
બાળા બત્રિસ લક્ષણી,
શિખિ વિદ્યા સર્વ તે,
સાર પછિ જાત્રા ગયો,
પુછિ જીવે તે પુત્રિને,

સાબળ રાખ કણું,
વર્ષ વિતિયા તથુ
અદ્ભુત બુદ્ધિ અપાર,
મેં છોડ્યો તે માર.
જોયુ કાશી ગામ,
બોલાવી આ કામ

આપાઈ.

એક કહિને બ્રાહ્મણુ જાય,
પ્રધાન આબ્યો તેણે દીશ,
જાઓ તમે કુંવરિને દાર,
કહેજો ચિંતા તજજો તમે,
શિખામણુ કહને આવજો,
પ્રધાન પધાર્યા કડિ ચેર,
મલપંતા મેડિ પર અજા
બસે પધાર્યા પ્રધાન આજ,
ક્રિયા દેશના વા વાધયા,
વાત સર્વ જાણુ છુ અમે,
અવખત ઘણી કઈ છુ આપ,
વચર વળતી બોલ્યો વાણુ
રાજને સાંભરિયા આજ,
કથુ છે, ચિંતા તજજો તમે,

પ્રધાનને તેડાવ્યો રાય,
આવી રાયને નામ્યુ શીશ
આશિશ કહો અમારિ માર,
વગ રડો જોઈયે છિયે અમે
પ્રતિહતર તેનો લાવજો;
તે આબ્યા કુંવરિને ઘેર
તે કુંવરિની નજરે પડ્યા;
હજી થઇને કાધિ લાજ.
પ્રધાન મુજ મોતે આવિયા,
લેવા અખર પધાર્યા તમે.
તે તો રાય પ્રધાન પ્રતાપ,
સાંભળ કુંવરિ ચતુર સુજણ
મોકલિયો સુદ્ધ લેવા કાજ,
વર રડો જોઈયે છિયે અમે

દેશ વિદેશ વિરે કહાવશુ, વર રૂડો ખોળિ લાવશુ,
ખાઓ પિઓ ને દિન નિર્ગમો, સખિયોમાથે રનેહે રમો

દોહરા

ખાળા ખોલી રીસશુ,	માબળ ગણા રોક,
વાત કરો વરવાતણી,	ખાળી માઈ પેટ
જઈસબગાવો તાવને,	જેમ ચડે નહિ રીસ,
તાત તુલ્ય તુ માહરે,	તારે ખોળે સિરા
રાગને તો સાન નહિ,	રાગને તો કાન,
માને કલુ પ્રધાનનું,	માટે માયુ માન
વણિક સમો તો માર્ગ નહિ,	દીસતો તે રક,
વગર વજરે વાણિયે,	ખોધ રાવણે નક

ચોપાઈ.

પ્રધાન કહે, સાબળ રે સતી,	ઝેમા કોઈનું કહાપણુ નથ
જેવી ધંધરની ધંધાવ,	તે કોઈથી મિથ્યા નર થા
આણા આપો તો સચર,	કામ કાજ રાગનું કર,
શિખ માગિને શેઠ જ ગયો	રાજસભામા આવી રહ્યો
રાગએ દીગે પરધાન,	ખોનાલીને દીધું માન,
કુવરિ લાડકાઈ જેહ,	શુ ખોલી કહો માયુ તેહ
પ્રધાનને શુણિ ચિના થાય,	સાચ કહેતાં મપે રાય,
પ્રધાન ખોલ્યો રૂડી પેર,	તમને મળ્યા તોડે ઘેર
કલુ તાત મળ્યા આવજો,	માથે કોધને નવ નારજો,
વગિ કલુ છે બેઉ મર જોડ,	નથી મારે પરધયાના કોડ

દોહરા.

કુતિભોજ શુણિ કળમ્જ્યો,	ઝે શુ ખોલી ખાગ,
કુવરિને મોને જના	તે ઉઠ્યો તત્કાળ
રાય પધાર્યા માળિયે,	આળ્યો ત્યા પ્રતિહાર,
નગપતિને ચરણે નમ્યો,	જુગતે મ્યો જુહાર
મોલે બેઠી માનની,	કર્તુ દાસિયે જાણુ,
તમે ખાધજી સાબગો,	આવે છે અહિ ગણુ

રાય પધાર્યા વેગથી, કુવરિ આગળ જાય;
પ્રતક્ષ જઈ ઉભો રહ્યો, આમન બેઠો રાય.

(પછી, પુત્રી જોડે વાતચીત કરતા, રાજાને મન એવો વહેમ આવ્યો કે,
છાત્રી પરણી છે. એથી કાપાયમાન થઈ, રાજા પોતાને મહેલે ગયો, તે એ
શક આવ્યો કે જૂઠો, તે નક્કો કરવાને કુંડરના મહિરનો ચોક્કો કરનાર પોળિયાને
બોલાવી તળવીજ કરી, તે પરથી જણાયું કે, કુંડરીના શુભ લક્ષ પ્રુપમેન વેર
થયા છે)

દોહરા

પ્રતિહારે જે વાત કહી,	વિહંગના શુષ્કિ જાય,
ચેતાવી પદ્માવતી,	મધ્યે તુજ શિર રાય
વેળા વડી આપણી,	જો ચેતે તો ચેત,
ઉગર્યોનો ઉપાય નથી,	ઉતર્યું આપનું હેત.
પદ્માવતી બોલી પછી,	સાંભળ સખિ સુભણુ
નુજપતિને ચેતાવ જઈ,	નહિ તો થાશે હાણુ.
લાન તેડી આ બોલમા,	કરિયે કાઈ નિચાર,
વિહંગના વળતી મધ,	તેડી આવી એ દાર
પદ્માવતી પ્રણમી કહે,	ચતુર પુરુષ તુ ચેત,
વેળા વડી આપણી,	ઉતર્યું રાયનું હેત
મુજ માટે તને મારશે,	મોગી થાશે હાણુ,
માર મારા કથણ,	માનો મારી વાણુ
જીવશે, તો નારિ થણી,	જીવ વિના સૌ મૃત્ય,
પગદેશે કપાઈ પરચે,	તમારે શી છે ન્યૂન
તાત કહેશે તે શૂણ્કિય,	ધારિય આગા શીય,
તમારો જીવ ઉગારજો,	કોપ્યો તપ આ દીય
આમી કહે, સુણુ સુન્દરી,	નવ મુકુ આ દોર,
નાજે જનુની માદરી,	નામ ધગવુ ચોર
મરતુ માયે સર્જને,	ચિરજીવિ નહિ કોય,
નામુ નહિ નિર્ભળ થઈ,	પ્રભુ કરે, તે હોય

ચોપાઈ

તુ ક્ષત્રાણિ પ્રેરે તન, આજ અમાર માન્યુ મન,
નજ માજે તુજને તપ દલે, દન્યા મનમાદી નવ મલે

તમ હાથે દું દેજી વચન,	તમ માથે પાડુ મુજ તન,
એને મન પુત્રીનું ઝેર,	વડુ વધ્યુ છે મનમા વેર
માફ આશતાં મુકારીશ,	નહિ તો વુજ સાથે જ મગીશ.
પુષ્પક બોલ્યો ત્યારે ત્યાય,	વિચરૂં રાજસભાની માય
શામા અમને શીખ જ દિયો,	છેતો જુદાર માની લિયો,
રામા કહે, આંખળ જે રાય,	મનુર ન ધરશો મન ચિતાય
પ્રમત્ર જે પરમેશ્વર દરો,	તો કદ્યાણુ આપણું યરો,
માગી શિખ, ને યથો વિદાય,	રાગ અલ્યો રાજસભાય
બેગે સન્મુખ બૂપતિ બણી,	પિંક ન આણી મન કાઈ તાળી

દોહરા.

રાગ કહે વજરને,	શો કરવો ઉપાય
વાત બહાર નવ નીકળે,	કામ આપણુ થાય
વજર વાણી બોલિયો,	વાણી મારી ગણુ,
જણો, તેમ તમે કરો,	ના દહેનાઈં કૂણુ
રાયે તેડું મોકલ્યુ,	તેડાબ્યા મગી,
રાત મમે લઇ નિમત્રે,	આણો એનો કાળ
નિશાની લાવે નેત્રની,	મનની આગ એલાય,
કાઠને નહિ જણાવજો,	એમ ઉચર્યો રાય

ચોપાઈ

ઝેલી કીધી છાની વાત,	અરણુ અસ્ત, અને થઈ રાત,
તેડાબ્યો ત્યા રાજકુમાર,	પામે પનીત ઉમા વાર
એની માય તમો પરવરો,	આયુધ સર્વે અહિયા ધરો,
પાળા પથ જાઓ તે સાથ,	હવે નર પુછજો ખીજી વાત
રાગને મન આણ્યો ગર્વ,	તે કુનર મન મમજ્યો સર્વ.

દોહરા.

રાજકુવર વળની વટે,	દુ ગાઓ નહિ જાડે,
જે કટો, તે દાજર કઈ,	હુણુ તમા- ખાઈ.
હુણુ હરામી જે કરે,	વળિ વિશાગી વાળ,
મિત્રદ્રોહ વળિ જે કરે,	દામી જેની માત

પાપ પૃથ્વીમાં છે ઘણાં, કહીયે લાખ કરોડ;
 નથી કોઈ ત્રિલોકમાં, હુણુ હરામી જોડ.
 તે મારે હું સંચર, જ્યાં કહો તહાં, સુખશુ;
 જો કહો, તો હાજર કર, મુજ હાથે મુજ પ્રાણ.

આપાર્થ.

અગ્રી શીદ કરો છે વાત, જાઓ તમે ચંદ્રજો સાથ;
 વળતી છોડીને હથિયાર, રણમાં ચાલ્યો રાજકુમાર.
 પાચે જણુ આત્મા જેટલે, જઈ પ્રધાન મળ્યો એટલે;
 નિશા એક પહોર ત્યાં ગઈ, કાશ એક પહોત્યા તે જઈ.

દોહરા.

કહે પ્રધાન પતીતને, લઈજાઓ છે વન;
 મનકુંવરિયે જે કહ્યાં, તે તમે શુણો વચન.
 જો આ કામ કરો નહિ, કામ તમારું થાય;
 કુંવરિયે કહું છે, શુણો, ઉગારિ સેજો રાય.

આપાર્થ

એવું કહીને પાછો ફર્યો, કુંવરિ પાસે તે પરવર્યો;
 ચતુર બેઠી ચિંતા કરે, દુઃખ ધણું દિલમાં તે ધરે.
 એટલે ત્યાં આગ્યો પરધાન, બોલાવી દીધું ધણું માન;
 બોળા ઉપર મેલ્યું શિશ, પ્રધાન ઉગારો આ દિશ;
 માત તાજ મોશાળ જ તમે, તમે થકી ઉગરિયે અમે.

દોહરા.

પ્રધાન કહે, પમારતી, વેગે વાર ન થાય;
 મખિને ધન ફઈ મોકલો, તેડી લાવયા મળ્ય.
 પમાય કરીને પતીતની, બાતની બાવટ ભાગ્ય;
 હું મંદિર જાણ માદરે, જન મોકલ તે જાગ્ય.
 કાદી મેલ તુજ ક્યને, કોઈ નગર મોઝર;
 રાજ જાણે જીવનો, તો, મારે તે દાર.

એકાને દાસી તેડિયા, ગણિકાં બણી પથે ખેડિયા,
 અતુર શુભ મદ્રાવણી, દાસી જઈને તેને મળી
 તમને તેડે પદ્માવતી, અરજ કર્યાનું કારણ નથી,
 પછિ દડાડ શુભકા દહવડી, પદ્માવતીને મોને ચડી
 શા મમે બાઈ તેડી આનંદ, મુજ સગણુ કહી દીગે કાજ,
 પદ્માવતી તવ લાગી પાગ, ઓનન આજ અમારી આગ
 આજ સકટ મારે અતિ ધણુ, તેથી કામ પડ્યુ તમ તણુ,
 ગજ દુરર મેં છાનો વયો, તાત અમારો કેવે બયો
 દેહ તણુ છેવાવે શીશ, પતિત પાહંબ્યા આણે દીશ,
 વાર નથી લાગી એરડી, હમણા લઈ ગયા આ ધડી
 છાના ગયા ન જાણે મેય, આની પ્રધાને પ્રિયુ સોય,
 તેને જઈ ઉગારો તમો, દીન યજ બોલુ હુ અમો
 રખે રાય નગરથી જાય, તેડી લાવો મોનો માય

દોહરા

વગતી ચક્રાન્નિ રે,
 જો નર લાલુ રાયને
 તેડી લાલુ તુજ કથને,
 ખમર મદ્રા મોને
 માનગ તરણી તુ વળો,
 જો પતીત તેને હજો,
 મનમા હુ ખ રખે ધરો,
 જાણો મદિપતિ મોવમા,
 શામા તુ તજ ગોક,
 સુકિત સર્વે ક્રામ
 રાખુ મારે ઘેર,
 દાસીને શુભ પેર.
 જો નર લાલુ રાય,
 તુ હજુજો મુજ કાય
 ગડો ઉર ઉચ્ચા,
 નવ કરજો ગંગા

ચોપાઈ

એતુ કહિને શુભકા જાય,
 પતીત દીગ તેણે ચાર,
 શુભકા ત્યા જઈ ઉચી રહી
 રાત સમે અહો કેમ આવિયા,
 રાજકુવરિને ચડી છે રીશ,
 રાજકુવર કેમ માર્યો જાય,
 લેમે જઈ પોતી વનમાય,
 આગળ ઉઝો રાજકુમાર
 પતીત આગળ વાણી કહી,
 રાજકુવરને કેમ લારિયા
 તમો ચારના છેડે શીશ
 અદ્વામા જેની તે યાય

રાત સમે છે, મુખી દિગો, જે જોઈયે તે મુનથી છગો,
 વળતી બોલ્યા ને ચડાળી, અમ શિર શાને ઘો છે આળ
 કુતિભોજ બોલ્યો જે રાય, કેમ નચન તે મિથ્યા જાય
 નાગ્યુ પાપ અમો જે પેર, કહો તો જના દધયે ઘેર
 સુખ કોપે જે તે દામ, લધયે અમે તમાર નામ,
 ત્યાગ ગુણમ તે તો હશી, વાત એ મારે મન વશી
 કુરર દેશ વિદેશે જશે, મદિપતિ શી રીતે જાણશે?
 એહ વાતની શી ચિંતાય? જેમ તેમ કામ તમારૂં ધાય
 સોનાની મોહરો સં ચાર, વેચી આપી તેણે દાર,
 પતીત તો દહડે દરખિયા, હેમગ્રા નયણે નિરખિયા
 વળતી બોલ્યા મધુર વચન, મૃગમારી તેણે લોચન

દોહરા

દામ ઉગારે દેહને, જે કોપેો હોય દેવ
 હું બલિહારી મહા, મમર્થ છુત મદેવ

ચોપાઈ

પતીત શિખ મ.ગી પરનયો, નગર બધી ચારે મચ્યાં
 જઈ રાજાને કહ્યા વચન, લાબ્યા તેહતણા લોચન
 વૃષ કહે ક્યાઈ ન મર્યો વાત, કર્યો તો તમને કર વાત,

એહ વાત એટલેથી રહી, પુષ્પસેનની શી ગત ચર્ચ
 વનમા ઉગયો રાજકુમાર, તવ ગુણમને કર્યો જીહાર,
 અમો વિચરશુ દેશ વિદેશ, પુરમા તમે કરો જ પ્રવેશ
 પદ્માવતિને કહેજે જઈ, લખ્યુ હતુ તે વાત જ ચર્ચ
 દોહરા.

ચક્રાવર્તી યજ્ઞતી વટે, શોક રદ્યનો ટાળ,
 મુજ પેર આવો મહિપતી, વાચા મારી પાળ
 ઉનો વા વાશે નહિ, લે નહિ કોઈ નામ,
 પ્રીત ધરીને ગણજી, ચાલો મારે ધામ
 તમ પરદેશી ખખિયા, વળી કોમળ તમ દાડ,
 આવો મંદિર માહરે, માનુ તમારો પાડ

સોપાન.

પન્નાવતીશુ પરગી હોડ,
માટે મારો કોલ ન જાય,
એવું શુભિ મુખ મોઢ્યો વાલ,
મારો તમે ઉગાર્યા જીવ,
લાવુ પતિ પોચાડું મર,
મીક તજી ચાલો ઘેર રાય
સુણુ ચક્રવર્તિ ચતુર સુમળ્ય,
તમે અમે વચે છે શીત

દોહડા

મમ ખાઈ બે ચાલિયા,
જળ હળ જ્યોત જળકી રહી,
નસિ દામ તેને વણા,
મુદર આસન બેસવા,
પ્રવેશ નહિ ત્યા પુપનો,
ખાઓ પીઓ દિન નિર્મમો,
શાક પાક વૃત નવનવા,
ખાટ તળાઈ આશિસા,
પન્નાવતીએ પાઠવી,
પતિ આપ્યો કે આવરો,
નસી ત્યાથી સચરી,
ગળ દીગે રીઝમા,
ચક્રવર્તિ વળતી વદે,
મહીપતિ છે મુજ મહો નર્મ,
દસિ દોડતી ત્યા ગર્ધ,
ગળ આપ્યો મહોવમા,
મુક્તાહાર હીરે જડ્યો,
નથી આપ્યો કાઢિને,
ખાવટ બાગી દસિની,
મહોચ્છવ છીધો મોલમા,
શણુગાર સોલે મોક વા.
ગુજ પ્રતાપથી ઉગર્યો,
ચરણા ચોળી શોભના,
ગુજથી અદકુ કાઢ નહિ,
આલ્યા પુર મોઝાર,
ગુણુકા કેરે હાર
ધર્મ રહ્યો ગમાટ,
હેમ હોડીળા ખાટ
દીરો લીલા રિનાસ,
રહ્યો અમારી પાસ
પાન સોપારી તેલ,
ધર્મ રહી રગ રેલ
દાસી જોવા એક,
જીઓ કરી વિવેક
જના ગુણુકાનો વામ,
પોતી મનની આશ
જીવતી જવદી જાય,
વધામણી તુ ખાય.
મુણો ખાઈ કહું વાત,
મે દીઠો સાક્ષાત
જળ હળ જ્યોત અપાર,
ન્યાલ કરી તે નાર
બહુવિધ દિધુ માન,
દર્ધ જન્યકને દાન
ચક્રવર્તિને ઘેર,
રાખે રડી પેર
નારી કુજર ચીર,
વાવી નણુદી વીર

શ્લોકપાઠ.

એમ કરતાં વીતા જડુ દન,
ચંદ્રાવળીના મંદિરમાં,
ચંદ્રાવળિને છાંતી વીધ,
એ વાત અદિયાથી રહી,
પદ્માવતીની જ્યા છે માન,
શિખામણ કુંવરિને દિયો,
આજ સુધી મેં રિપરિત વાત,
ગોરે મંદિર તજ્યું તે તણુ,
ત્રિજો જોઈ આજો પગધાન,
એયો હું જોઈ આજો દુઃખ,
જાવજુ કહ્યું ધરણ્યુ નદિ,
મેં મોટો કાપો ઉત્પાત,
આતિ અલૌકિક એનું રૂપ,
સધળું રાણી સામગી રહી.
માત્ર કુંવરિ એની ન હોય,
નધિ મુજ બેટીનો કાઈ વાક,
શરણે આજો રાજકુમાર,
કાઈ નગરથી આજો ઘેર,
રાય કહે મેં સધળું લણુ,
કુંવરિને મોલે જઈએ આજ,
એનું વચન કહી ગયો રાય,
આપી કુંવરિ રહ્યા સાથ,

માન્યું રાજકુંવરનું મન,
સભા ઈંદ્રના મરખી માપ.
નામ હામ પૂછીને લીધ;
પદ્માવતીની શી ગત થઈ.
કુંતીભોજ ત્યાં જઈ કહે વાત.
મમનવીને પાસે લિયો.
તે સાચી માની સાક્ષાત;
પ્રતિહારે પણ જાણ્યું ધણુ
તેણે સમજાવ્યું મુજ કાન,
કાપા નિરપિ પામ્યો દુઃખ
તે સુધી ચિંતા મુજને થઈ,
રાજકુંવરની કાપી ધાત
એ માટે મેં માર્યો બૂપ,
પછિ બોલવા તત્પર થઈ
જુદાં તમે બોલો છો સોય;
શામાટે માર્યો નરરાક
વણુ અપરાધે માર્યો કાર,
વડા સાથે બધાસે વેર.
માનો સાચું મારું દુઃખ,
હો શિખામણ તો રહે લાજ.
કુંવરિ પાસે માતા જાય,
શુદ્ધ કરવાને બેઠી માત

દોહર.

માતા બોલી માન દઈ
મગવા કારણ આપી હું,
પદ્માવતી થઈ ગળગળી,
શા માટે હું અવતરી,
માર્યો રૂડો મહિપતી,
મુજ માટે હત્યા કરી,

કેવી ખબર છે તૂજ,
સાચું કહે છું મૂજ.
આંખે આસધાર;
ધિક ધિક મુજ અવતાર.
બેહુ મોહુ પાપ,
મરખ મારો બાપ.

વળતી બેસી માવડી, માનગી પુત્રી મુગ્ધણ,
કરવા ધાયું ઇશ્વરે, નિપજે એજ પ્રમાણ.
ખાઓ પીઓ દિન નિર્જાએ ઝો મયરો સાથ,
શિખામણ દહને વગી, મદિર આવી માત.

ચાપાડ.

શિખામણ દહને ગર્હ માલ રાણિને જાઠ પછે ગય;
કરો પુનિતુ જોયુ રૂપ, નિવગીઝ યદને પછે બૂપ
રાણી કરે, ગમજી ગુણો બુડી વાત મુખ સાને ભણો;
જેવી તેરી પણ બેડી યાલ, રે ઘેર પગથાવો રાલ.
રાલ ગયો માનગીને વાત, નેડાન્યા ગરાત મેં સાત,
કુવરિને મોમે મંચરો, ગત દિમ ત્યા મોડી કરે
પુત્ર્ય નામ આવે મહ વા- રામ પછે દણુને તે દાર,
લીખ સર્ધ રાવન પરચો, કુવરિને મોમે સચરો
ગત દિમ ત્યા રક્ષા કરે, મહોલ્ય ફત્તી મોડી ફરે,
પછિ નાયે નેડ્યો પ્રતિદ- હને મુકીશ તો ખાઇશ માર
એક ગુનો મેં બખમો મલી, બીને ગુનો તો બખમ નહો,
કપર હોય તે કરજે જાણુ, નિક તાગ ખોઇશ પ્રાણુ
એરી માયવી રાખો માળ, માથે જોમ ન બેસે જાળ,
એમ કરતા દિન ઝાઝા ગયા આઠ મામ શુભિકા ઘેર રથા,
દયામા રાણી સાબરે, હાસ વિનોદ હાથમા હરે,
રાણીને નવ બાવે બાન, ગમકુવરશુ માન્યુ મન

દોહરો

એક મમે મજીને સલા, કુતીભોજ જે રાલ,
પડિત મેલ માય મે, જોસિ જોશ પુજાય
ક્યા આ કન્યા દીજિમે, જુઓ પ્રથ નિચાર,
સેલું હોય જે સચથી, ત્યા પાપાતુ કુમા-
પડિત રાણી ઓચર્યા, એક કરોને કામ,
મળતા વરોક જોઇએ, ત્યો વરકન્યા નામ
ચપક દેશથી તે સમે, આવી શુભિકા નાર,
બર જોખન પડે સોજમા, નિચરી રાજદાર

શત આંધર્વ સાથે પળે, આઢેલી સે સાત,
 રૂપ સ્વરૂપે આગળી, અગીતમા વિખ્યાત.
 દીધુ માન મહીપતિ, વિરમય થઈ મનમાય,
 મહિપતિ રીઝ્યો મન ત્રિપે, ચિત્રતેજ સૌ થાય
 ત્યા પ્રધાન પંડિત મળ્યા, રાણા ને વળિ રાય;
 વાળ મરે સાધિય, આનંડર ન સમાય
 વાળે વેણુ વામળા, માગી ને સાજ,
 તાળ કાંઠી ને તામુરો, જંત્રો અને પખાજ
 નગર સેક જોવા મળ્યા, કરે ન વકા નાય,
 એ અનસર શોભે સભા, સુરપતિ જેની સાય
 રાજા જોઈ રીઝ્યો ધણુ, આપ્યો ભથ્થો પમાય,
 આભૂપણુ ને પાવખી, સુરખુ નેપુર પાય.
 સલામ કરિને શિર ધરી, રામા ગ્રામી રહેય,
 એક માસ અલિયા રહે', રાજા મુખે કહેય
 નારી નીચુ જોઈ રહી, વળિ ધુણાવ્યુ શીશ
 તે દેખી આજો પગો, ચડી રાયને રીશ.
 શુધિકાને રાજા કહે, સાબળ ચતુર સુખણુ,
 માચુ કહે મુજ આગળે, તુજને મરી આણુ.
 પ્રેમદા કહે નર પૂછશે, પૂછે થગે અનર્થ;
 હુ ખ યાશે મન અતિ વણુ, વળિ કોપશે વ્યર્થ
 બૂપતિ કહે શુણુ બામની, તાન તણો એ કોલ,
 જે હોય તે બખણુ શુનો, સત્ત હોય તે મોલ્ય.
 રામા કહે શુણુ રાયજી, હુ ખ વાગો કે સુખ,
 ચતુર ન દીગે કોઈને, માટે મરડ્યુ સુખ.
 મહિપતિ કહે શુણુ માનની, જોયા ટેલ્લા દેશ,
 ચતુર શિરામણિ સર્પથી, નિખ્યો કિયો નરેશ
 રાજા પ્રત્યે તે પછિ, વનિના બોલિ વાણુ,
 ચતુર શિરામણિ રયનું, સાબળ કહું વખાણુ
 સોરક દીગે સામટો, માર ને મેવાક,
 નરપતિ નિરખ્યા અતિ ઘણુ, જેનાં કામળ દાડ

માગર તટ ચપાવતી,	ચંપકમેન રાજન;
બત્રિશ લક્ષણ આગળો,	પુષ્પમેન એક તન.
૩૫ અનુપમ એહન,	-૧૬ સકલ વિવેક,
નર સધળા મેં નિરખિયા,	આવ્યો દૃષ્ટે એક.
ગળ મન રીઝ્યો ધણ,	ગોત્રા મનના કોક;
કુનરિ આપુ એહને,	શુગતે શુકિત જોક.
પદ્મણી પુત્રી માહરી,	બત્રિશ લક્ષણો એક;
પરણાવુ જો પ્રીતશ,	કુતે પુઠે મેહ.

ચોપાઈ

એ દિન તે ત્યા શુશ્રુકા ગહી,	શિખ માગીને નારગ વહી,
રાજ્યે તેડાવ્યા બા,	ચપાવતીની અમે નાટ.
વેગે જાઓ ચંપક બણી,	કહે ને જે કુતવપુર ધણી,
તેને પુત્રી પદ્મ રાની,	૩૫ અનુપમ છે તે અતી.
ત્રિના અર્થે મોત્યા પ ન,	પુષ્પમેનને દેવુ દાન,
કામ સિદ્ધ કરીને આનને,	સાથે જાન તેડી લાગને.
એ રીતે ઉચરેછે રાય,	ચક્રાવળી આવી રાણી ત્યાય;
કુતિભોજે જે જે કહ્યું	તે ચંદ્રાવળીએ શુશ્રુ લહ્યું
એ રીતે બોલ્યો જે રાય,	ચક્રાવળીને દરખ ન માય;
મેં રાખ્યો છે પુષ્પક રાય,	મહલ મતેનય પુન યાય
બાટ વાટ આને જોડે,	ચક્રાવળી મોથી તેડે

દોહરા

શુશ્રુકા કહે, શુશ્રુ રાયજી,	કુતિભોજ સુખલુ;
પુષ્પમેન અહિ પાહવુ,	શુ દેશો મુજ લાલુ.
હુત મોકનચ નવ પડે,	દિન ઝાઝા નવ ચાય;
તેડાડુ ફ પાધરા,	શુ દેશો મુજ રાય.

ચોપાઈ

રાજ્ય કહે, માબળ હુ નાર,	માગો, તે આપુ આ દાર,
તત્પર ચક્રિ જાઓ તમો,	જે કરી, તે દેશુ અમે
ચક્રાવળી કહે તે ચાર,	પુષ્પકરાય હતો આ દાર;
રાખ્યો હતો તમે જે રાય,	તે તો પુષ્પમેન કહેચાય.

તાતવચનથી તે વન ગયો, નગર આપણે આવી રહ્યો;
 દવણા કહી ગયો રો કાજ, તે તો તમે જાણો મહારાજ

દોહરા.

રાજા કહે પ્રધાનને, માહી ઉપની મત્ત;
 વણ સમજે મેં મારિયે, ગાજકુવર જૂપત
 કાં તો વિષ ખાઈ મરે, કાં કહે આતમયાત,
 જમાઈ દપ્પો જે જુગનમ્, અધરિત કીધી વાત
 વજર કહે શી દુઃખ ધરે, શિદ આણો ચિત્તાય;
 ઘો વાપક મંદ્રાવણી, પેદા કરશે રાવ
 શુભિકા કહે માનું નહિ, ગાળને વિશ્વાસ;
 કાલ દિછયે તાતને, તો લાવુ તમ પાસ
 રામ રનેહિ માને નહીં, જો સોંપી દે પ્રાણ;
 મર્ધ મેળી ને સપેની, માને પ્રીત અનલજ
 શિદ અહી ને છત્રધર, માને મિત્ર અનલજ;
 જો તુટે તો શુભ કહે, રૂંટે તો લે પ્રાણ

ઓપાઈ

નરપતિ કહે, સામળ છુ નાર, અમ શિર એવડો નવ દે ખાર,
 કાલ મારે જો રીશ જ ધરે, જે માગે, તે લાજર કરે

દોહરા.

શુભિકા કહે, તૂપ સામળો, ત્રાસ રૂડી પેર,
 ચંપક કરે એટડો, મેં રાખ્યો છે ઘેર.
 પ્રધાન પ્રતાપે ઉગ્યો, આધુપ્ય એનું હોય,
 મોલે રાખ્યો માહરે, જેમ ન જાણે ક્રય
 સાવ આપી સો લક્ષની, ગુણકાને દમ માન,
 ગયો કુવરને તેડવા, કૃતિભોજ રાગન
 ક્યો પ્રણામ પ્રધાનને, ધન ચતુરાઈ આજ,
 મુજ શિર હાથા ઊતરી, રાખી મારી લાજ.
 એક વિષ ને વાણિયો, વળી નદી નહીં ગામ,
 રાજા કહે શુભ સુંદરિ, તે ગોઝારે દામ.

ઝોછવ કીધો અતિ ઘણો,	મળિયા રાણા રાય;
પ્રધાન પાયે આલીને,	કુંવર કને તે જાય.
નગર પડો વજડાવિયો,	ગડગડિયાં નિશાણુ;
રાજ આણ્યો તેડવા,	જાનક કરે વખાણુ.
પુષ્પસેન પાસે જઈ,	પુરપતિ લાગ્યો પાય;
અમ હોપરે દયા કરો,	કીધો છે અન્નાય.
હી આસિંગન કયું,	રથે બેશીને જાય;
કહે શામળ, શું વર્ણવું,	અદ્ભુત એ રોઆય.
મહેલ પધાર્યો મલપતા,	કુવરિને થયું જાણુ,
મનમાં હરખી માનની,	હોયો કનકનો જાણુ.
સુરત જોઇ મુખ ઉપનું,	પદ્માવતિની માય;
રસબસ થઇ રહી રગમાં,	દહડે હરખ ન માય.
કનક થાળ હીરે જાણ,	મુક્યા શુભ આસન;
જોડે બેશી જુગત થું,	કયું રાય ભોજન.
લવિંગ સોપારિ ઝેલચી,	નિડા માહિ બરાસ;
આરોગ્યાં આનંદશું,	પોતી મનની આશ

ઝોપાઈ.

વળતી રાજ બોલ્યો વાણુ,	શુભજે પુષ્પક ચતુર મુજાણુ;
બાળાપણમાં બાળે વેસ,	નિકળ્યા કેમ તમે પરદેશ.
શા માટે તમે છાંજો દેશ,	મુજને માંડી કહો નરેશ,
વળતો બોલ્યો પુષ્પક રાય,	માંડીને બધી કહી કથાય.
અપાવતી નગરિનો રાય,	અપકમેન તાત મુજ થાય;
સિંદ કડે સેના પરવરી,	મારે તાતે પ્રતિજ્ઞા કરી
જે નહિ આવે રણભોજાર,	તેને દુ તો માર દાર;
સકે લોકો સધાતે થયા,	કર્મસમેજ અમે રહી ગયા.
મુજને હણતાં જાણ્યો દોષ,	તાને વન કાઢ્યો કરી રોષ,
તેથી અદિયાં આવ્યા અમે,	પછિ થયુ, તે જાણો તમે
જમાતાનું શુભિ વચન,	હજ્યો કુતીભોજ રાજન;
પડિત પ્રધાનને કહે ગજ,	કરો હવે વિચારું કાજ.

દોહરા.

પુત્રીને જઈ કહે પિતા,	કરિને અતિશે કોષ;
વધુ પરજો દંપતિ થયાં,	કિધો ધર્મ વિરોધ.
પડાવતિયે ગોરને,	તેડિ પુરાવી સાખ;
ગોર કહે અન્યાય નથી.	રાજા રીસ ન રાખ.
જેમ ઓખાનું નારદે,	ક્યું સંસેપે લમ;
વિધિવત પછિ બાણાશુરે.	ક્યું લમ થઈ મમ.
તે પછુ સંસેપે ક્રિયા,	કરિ પરણાવી એમ;
વિધિવત હવે વિચા કરી,	પરણાવો તમે તેમ.
તલાં લગન લેવરાવિયાં,	પોત્યા મનના કાડ;
કહે શામળ. શું વર્ણવું,	જુગતે જુકિત જોડ.

આપાઈ.

રાજાએ કરી નગર શોભાય,	આણુ ફેરવીને પુરમાંય;
અજવાળિયાં મહેલ મળિયાં,	શણુગારિયાં ગોખ જળિયાં.
ઘેર ઘેર ગાયે મંગળ સંહુ,	રાજાએ ધન ખરચ્યું બહુ;
ભાટ ચારણો માગણુદાર,	ખાણુજીનો નવ લકષ્યે પાર.
પ્રધાન સહ ઉતારે ફેર,	નગર બધું ત્યાં ભોજન કરે.

દોહરા.

પીઠી ચોળી પત્રણી,	કનક કચેળા માંય;
કરતુરિ લેપન કરી,	સુગંધી જળથી નાય.
એક સુગંધ શરીરનો,	ખીજો પુષ્પનો હોય;
ભમરા શુંજરવ કરે.	દેખીને મન મોય

આપાઈ.

પીઠી ચોળી રામ શરીર,	મંજન કાકું નિર્મળ નીર;
વર રાજા વરધોડે અગા,	હુંદુભિયે ડંકા ગડગડ્યા.
વાગે દોલ નિશાને ધાય,	સૌન્દ્ય મનમાં દરખ ન માય;
ગજ તુરંગ તણી બહુ લાર,	તે ઉપર બેઠા જુઝાર.
તોરણુ આબો પુષ્પ કુમાર,	સામુયે પાખો તે વાર:

દોહરી.

કર્તુ મનોદર માયરૂં,
પધરાની ત્યાં પદ્મણી,
વાગ્ન વાગે અતિ ધણાં,
પરજોછે પદ્માવતી,
દાય મેળાબો લેનશું,
દાયી ઘોડા આપિયા,
મગળ દેરા ત્યાં રૂપી,
મગળ ગાયે માનની,

ચોરીના ચંબ ચાર;
વત્યો જો જો કાર.
શુશ્રિઝન ત્યાં શુશ્ર માય;
જોડે પુષ્પક રાય.
દીડુ કન્યાદાન;
દધને મોહું માન.
આરોગ્યા કંમાર;
હગખ્યા જી બર્ધાર

પ્રશ્ન.

પેલું મગળ વર્તતાં,
રાતિ વરણ વખાણિયો,

વનિતા એલિ વાણ;
તમો છે ચતુર સુખણ.

ઉત્તર.

ગતિ પાની ખગલણી,
રાતો રગ મહાનો,

રાતા અધર પ્રવાળ,
ગુક નાસા પણ લાય

પ્રશ્ન.

શામ નીલ ને પીત વણી,
કહો એટલું કથણ,

વરણ સ્વેત વખાણ,
જો છે ચતુર સુખણ

ઉત્તર.

શ્યામ તો કીકી આખ્યની,
શામ તો અજન આજ્યુ,
લીલી પહેરી કંચુકી,
નીલું કંચુ ચૂડમે,
પીળું સુવર્ણ શોભણ,
પીળાં પટકણ પેરિયા,
સ્વેત નેણુ છે શોભિયા,
સ્વેત હાર મોતિતણા,

શામ બખર શુભ ભાગ,
શામ તો વેણિ નાગ.
નીલ કમળનું ફુલ;
નીચુ ગ્રાણુ અમુલ્ય
પીળી કસર આડ,
જોતા મોહ પમાડ.
સ્વેત સરિ સમ મુખ;
જોતા ભાગે બૂખ.

પ્રશ્ન.

બાધ્યા તાંતણે સમ નર,
એક સતાવો રાયણ,

એક નર મળી ચાર,
યઈ તેની એક નાર

ઉત્તર.

પુખ્ત બોધો પ્રીતથી,
પ્રહો છો જે પ્રેમથી,
સત્ય કહો છો રામજી,
વિધન જામે સઉ તમતણા,
ચાર વેદની ધુન યઈ,
આરા માગી ગોરની,
ગોત્રજ પાસે આપિયાં,
ત્યા છતા પદ્માવતી,
ત્યા કૌતક વિધ વિધ કરે,
મીઠસ છે ઊઠિયા,
મદિરમા રહી માનની,
કહે સામજ, શુ વર્ણવું,
ઉત્તમ આસન ઉપરે,
બદિજન જશ વર્ણવે,

તમે જુઓ આ ઠામ,
ચોરી એનું નામ
હું દરખી મન આજ,
અવિચળ તપજો રાજ
આશિર્વચન બજાવ,
હૃદયા વરકન્યાય
ગમવા પાસા સાર,
હાર્યા રાજકુમાર
રામને હર્ષ ન માય,
ગુરુને લાગ્યા પાય
ગમેા સભામા રામ,
રાજકુવર કન્યાય
મેટો રાજકુમાર,
દરખ્યા લોક અપાર

ચાપાઈ

વર કન્યાના પહોળા મેડ,
રાગરાણી રમે રમે,
વળી સસરાની સાથે રામ,
એમ કરતાં દિન ઝઝ ગયા,
સાબરીયા ત્યા માને બાપ,
પિતા સાબરે વારવાર,
માતા સાબરે પુખ્તાવતી,
સુલોચના સભારી મન,
જે પરણી મુકી તે ઠાર,
ધર મુકીને સાથી વહાં,
સુલોચનાનું વચન સાબરું,
જે મરશે, તો હલ્યા થાય,
એમ કહી મુક્યો નિશ્ચય,
રામાયે દીઠે ત્યા મુખ,

જુગતે જુગતી મળિ છે જો,
કરે વિનોદ જે મનમા ગમે
મૃગયા રમના કારણુ જન્ય,
ત્યારે રામ ચિંતાતુર થયા
તનમા અતિશે ઉપજ્યો તાપ,
આખે આવે આસુધાર
આણે રોક હૈમમા અતી,
હૈકુ કાટે કરે રૂદન
તેહ સાબરે વારવાર
રસ અગીઆર પુરા થઈ ગયા
બાર વરસ વીલા પછી મરે
અનતાર એનો એજે જન્ય
પદ્માવતી તવ આવી પાસ,
દીવગીર જોઇને પાની ફાપ

પાય નમીને કુબી રહી,	શામાટે ચિંતા ચિત યર્ષ,
ગમે વાત વખૂંવી કહી,	જેટલી વાનાં આગળ યર્ષ
મુજને મોગી તે ચિંતાય,	નાર મરે તો દત્તા થાય,
વણ તેજો અદોથી જો જડ,	તરણા તુલ્યે દક્ષમે થાઉં
એવી વાત કરે જેટલે,	ચક્રારણી આવી તેટલે,
વળની ગુણમ બોલી વાણ	બોલો સ્વયં ચતુર સુખણ
મે દારણે તમે દુખ ધરો	મુજ આગળ સાચુ જોયરો,
આપ વીતી જે વાના યર્ષ,	ગુણમ આગળ માડી કહી
ગુણકા કહે ત્યા જનશુ અમે,	ચિંતા મનની દાણો તમે,
રાગ કહે, જે જો જો ગામ,	અમારૂં ત્યા જં લેજો નામ
પુરની ચરમા જો જો મોય,	ત્યા જમને સંભારે મય,
જલ્દને ત્યા ચેતાવો રાય,	ચાર દત્તા શીર પર નર થાય
માત તાતને ત્રીજી નાર,	ચોથો મારો જીવ ઉમાર,
ગુણકા ત્યાંથી વાટે યર્ષ,	ખજા માસે ચપક પુર મધ
નગર પડો વાજે તે દીમ,	ગુણમએ જે નામ્યું શીય,
પ્રધાન બોલ્યો ગુણકા સાથ,	નટમની નર કરશે ગાય
રાગને મન દુખ છે ધણું,	માટે જત ન જીવે તમતપુ,
ત્યાજે ગુણકા બોલી વાત,	નુ દુખ છે ગમને, જાતર

દોહરા.

ત્યારે પ્રધાન બોલિયો,	સબળતુ ગુણમય
પુણપસેન એક બેટડો,	કાઠ્યોછે વનમાય.
વડ એકાદશ વહિ ગયા,	ઉપર થયા ખટ માસ,
તે કુવરે આવ્યો નહીં,	માટે મન ઉદાસ
પુત્ર વડ થયા પછી,	નારી તજશે પ્રાણ,
વાત ચાલશે ત્રિશમા,	દસતુ ને વળી દાણ
માતાએ અનગળ તજ્યુ,	તાત ત્યાગશે દેહ,
જેતા વાટ ન આરિયો,	જેમ બધેયો મેહ
ગુણમ કહે શીદ દુખ ધરે,	મુજને આપે લજાણ,
અહિં આશીને આપશ,	ચતુરા ચતુર સુખણ

વારો ઝોની માતને,	વારો ઝોની નાર,
માસ છ પહેના મોહ્યું,	પુષ્પ રાજકુમાર
નપને આનંદ ઉપન્યો,	કીર્તો બુ પસાય,
પછી હું આપીશ પાપખી,	જો મન ચિંતા જાય
ખબર સુણ્યા મોહ્યમા,	ગુણખને વર્ષ જાય,
પુછે રાણી પ્રીતથી,	કહો નર જો કયાય
કુતલપુર રણીઆમણ,	કુતીભોજ રાજન,
મેની પરજો તેહની,	પુષ્પસેન તન તન
ત્યા ગુણખને આપિયા,	મોતીકેરા હાર,
ન્યાન કરી ચંદ્રાણી,	આપ્યા ગજ તોખાર
નાસી એવું સાબળી,	ભાથી ચાલી જાય,
સુલોચના જો પત્નની,	પામ રધામણી ખાય
આવી કુશલતા કથની,	ચિંતા મનની મેન,
સુણતા આનંદ ઉપનો	ચર્ચ રહી રગ રેન
ત્રેમે જળને પત્નની,	નમી સામુને પાપ,
વાત કહો ગુણકાતણી,	મુજને આનંદ થાય
સુલોચનાએ કયવો,	હીરાજડીત અપાર,
આપ્યો ગુણકાને વળી,	આપ્યા શુભ શશુગર
ગુણકા સાધે મેરો	ગુણસાગર પરધાન,
તેડી વેહેના આવજો,	એમ બો રો રાગન
કહેજો કુતિભોજને,	અમો તણો જુદાર,
જેમ તેમ તેડી લાવજો,	વેતો રાજકુમાર
નળતી પ્રધાન સાચ્યો	શત સહસ્ર લઈ દાસ,
જે માસે પોત્યા જઈ,	કુતિભોજને વાસ
નગર સમીરે આપિયા,	ગડમડીયા નીશાન,
રાજ્ય બેગે તો તહા,	ગુણકાએ કર્યું જાણ

ચોપાઈ

ચંદ્રાણી ગુણકા મહ તહા, કુતિભોજ બેઠો છે જહા,
પાસે મેહો પુષ્પકરણ, ગુણખ તહા રધામણી ખાય

આબ્યો ચપક તણે પ્રધાન,
પ્રધાન સાથે પુષ્પકરાય,
દોલ દદામા વાળે બહુ,
પુષ્પસેન મત્રીને મત્રી,
સાને મળિયા પુષ્પ નરેશ,
રાજ સભામા વેગે જાય,
મળી દળી આમન બેઠાય,
પછી સુદર નીપજનવ્યા પાક,
કરી ભોજન છીરો મુખવાસ,

દોહર.

શુભમાગર કહે રામને,
એક ધડી રેશુ નહિ,
પુષ્પસેન પદ્માવતી,
હરી હરી ના પુત્રો,
તાને ભોજન ત્યાગિયુ
દીન થોડે દેખે નહિ,
ખીજી વાત કેમો નહિ,
માસરનામે સજ કરો,
ત્યારે રાથે તતક્ષણે,
વસ્ત્ર ધરાણા નજ કંપી,
ચીર ખીરોદક દોરિયા,
સાડી જરકશીની સદા,
ત્રશુમો રથ શશુમારિયા,
દશ સહસ્ર દહ અથ ને,
ગજ મોટા સણગારીઆ,
બખતર ટોપ ધરી શીરે,—
બહુ પસાય દીવ રીઝિને,
કહે શામળ, શુ વર્ણવુ,
પ્રાત કાલે પદ્મની,
માતા આપો આગના,

તેડી લાવો દહને માન,
શુભસામરના સામે જાય,
આબ્યો પ્રધાન હપ્પા સદુ,
તાપ તેહના નનનો ટળ્યો,
વગતી પુરમા કંઈ પ્રવેશ,
કુતીનોજ તા ઉભો થય.
કુશળ વાર્તા પુછે રાય,
રસોઈ રૂડી સુદર સાક,
કુતિભોજની પોતી આશ

અમને કરો નિદાય,
દાણુ રૂપે સન થાય
મોકતો મારી માથ,
અમને ખીજી ગાય
નાએ તણ્યુ અજ,
નજશે નારી તન
જે કેરો, ન જુદ,
રાય આ ધડી ગદ
નેજા મણિક સોતાર,
કહેતા નાવે પાર.
મધિયા મેલી બાત,
જેની કિતમ જાત
સહસ્ર દાસી દામ,
ઉટો શત પચાશ
મં કરતા મહરાજ,
બેઠ વીગ વિમરાજ
આપ્યા તેણે દાર,
કહેતા નાવે પાર.
માને નાગી પાય,
અમને કરો નિદાય

નેજેથી આંસુ પડ્યાં,
 સુખ દુખ કહેસો કાણુને ?
 માને વાલી બેટડી,
 પુત્રીને જનની કહે,
 શીખ માગી લઈ સર્વની,
 રથમાં બેઠી શીખ ચઇ,
 પુખ્ત હય ઉપર ચઝો,
 સસરાને શીર નામિયું,
 ચંદ્રાવળી ચરજો નમી,
 હસ્તી આપ્યો હેનથી,
 નગર ચક્રી તે નીસર્યો,
 ચરજો નમીઓ રાખને,

મુગ્ધવિણુ રણું ન જાન્ય;
 એ મોટી ચિંતાય.
 સંધ્યા હોય વિશેષ;
 દુખ ન ધરસો લેસ.
 લઇને સધળો સાજ;
 સરિયાં સધળાં-કાજ.
 બાધ્યાં કશી હથીઆર,
 સૌને ક્યો જુદાર.
 રાચે આપી લાણુ;
 વળી આખ્યા કેકાણુ.
 સર્વ વળાયા જાય;
 મળ્યા કંઈક રાણાય.

ચરણાઇ.

પ્રણામ કરીને પાછા ચળ્યા,
 દેલ શખઃ થાય અતિષણ્યા,
 એક દેશથી બીજે જાય,
 કંઈકે દીવસ તો વાટે ચલા,
 ક્યો ઉતારા તેણે ઠામ,
 રથથી ત્યાં રાણી આખડી,
 સખી સરવ આવી વિંટાય,
 નવ બોલે નેત્રે નવ જુવે,
 રાજાજી દેરામાં ગયો,
 એમ દીવસ ત્રણ વાટે ગયા,
 વનમાં સ્ત્રીની યાસે હાણુ,
 એવું કહી મનડામાં બળે,
 કુંવરે તેણીને કહી મુજ,
 આ દુખથી બીજું શું લઈ,
 નવ ખાયે નવ પીયે નીર,
 જક્ષણિયે ઉખાય જ ક્યો,

પુષ્પસેન તો પંચે પળ્યા;
 મોટા લરકેમાં નહિ મળ્યા.
 પડે નીસા ત્યાં વાસો થાય;
 અચેર વનમાં વાસો રહ્યા.
 સૌ લગ્યા પોતને કામ;
 અવની ઉપર આવી પડી.
 હાલકાર શુણ્યો તે રત્ય;
 દુખ પોકાર કરીતે રહે.
 બેઠ રાણીને દુખીયો થયો;
 રાજ દિલમાં દુખિયા ચલા.
 ઘેર સુલોચના તજશે પ્રાણુ;
 ત્યાં જક્ષણી તે સામી મળે.
 કોલ-દીપોછે મારે શુજ;
 સ્ત્રીનું દુઃખ જાયે નહિ કહું.
 તે દુખ સાતે મુજ શરીર;
 રામ રાણીના તનનો હયો.

તથુ દીવસે ભોજન ત્યાં કર્યું, બૂપતિનું મન હરખે ભર્યું;
વળતી ત્યાંથી થયા વિદાય, ચંપકપુરની વાટે જાય.
નગરલોક સૌ કરે હયાટ, પુષ્પસેનની દેખે વાટ,
વર્ષ થવાનાં પુરાં ખાર, તેમાં છે ઓછા દિન ચાર.

દોહરા.

નેનકમળની દીકરી, સુશોચના જે નાર,
વેરે આલી સાસરે, મોતે ક્યો જીહાર.
સસરા આપો આગના, પાકુ મુજ સરીર;
વરસ ખાર વીતી ગયા, નાબો નથુદી વીર.
સાસુને સાચુ કહ્યું, પાકુ મારો દેહ;
વાટ જોઈ નવ આવિયો, માસુ જાયો જેહ.
કોય દીરો તો કરવિયે, તે મિથ્યા થઈ વાત,
તન ન તજું જો માહરે, લાજે મારે તાત
એવું મન ન લાનીએ, કહે સાસુ તે વાર,
ખાર વરસમાં તો હજી, છે ઓછા દિન ચાર.
ધડી એકમાં શું નિપજે, સાલ કરે ભગવાન;
વડુને વારી રાખિયા, કથન શુણ્વતી કાન.

ઓપાર્શ.

નમળવીને રાખી નાર, ગયા પછી દુખના દિન ચાર,
ખીજે દીવસ પડી જ્યા રાત, પુષ્પક આબો સેના સાથ
નગર વિષે આવીને અડે, નીશાન વાગે ને ગડગડે;
ધામણી ત્યાં દરા દિરા જાય, વધામણિ વધામણિયા ખાય
ચંપક નૃપ ખેડો જે ઠાર, આવી બાટ બોલ્યો તે વાર,
રાજકુંવર આવ્યા પુર ખાર, સુધુ તાં હરખ્યો રથ અપાર.

દોહરા.

આસનથી નૃપ ઉઠિયો, હરખ ન હઈયે માય,
પડો વજ્રજ્યો પુર વિષે, રાજો સામો જાય.
આગળ મા પુષ્પાવતી, સાહેલી સં ચાર,
પાછળથી સુશોચના, વિચરી તેણી વાર

તે પાછળ જૃથ્વીપતી,	મેના અપરમ પાર,
તે પાછળ વેનારિયો,	સમરો જે નિરધાર
નહ આગળથી પરવૈયો,	શુભસાગરનો તન,
તે જઈ પુષ્પને મળ્યો,	માન્યુ બેનું મન.
માત પિતા જઈને મળ્યા,	પુત્ર પ્રણમિયો પાય,
અન હવે મુજ તાતનું,	પાણ્યુ તમે પમાય
અને મળિયા માનમા,	પોતી મનની આશ,
માસુને મેજો થયો,	દર્શ્યો દાસિ નાસ
સસરા કરા દાયમા,	મુરશું કરી ચાળ,
મેના પુષ્પ વધાવિયા,	ઉરમા આણી વહાલ
બાય બીડીને બેઠિયા,	નર મહ આણી તેહ,
શીતળ મન મહિના થયા,	અમૃત વુઠયા મેહ
મુદર મહેન સોહામણો,	જોતા પોત્યા કોડ
પમાવતી ઉનારિયા	મુનોચનાની જોડ
માસુને પાયે નમી,	પમાવતી તજ મરી,
વડુવર પુત્ર ધણા દન્ને,	મુખમા રહેજો સરી
પમાવતીના મહેલમા,	મુનોચના પછિ જાય,
આદર કીધો અતિ ધણો,	આના જલ પસાય
પમાવતી પછી બોલિયા,	માબળ મન મુગળ
વાતો કરે મિનોહની,	બોલી અમૃત વાણ
મારો તાત વેનારિયો,	તમેતલો રાજન,
તમને આચરુ કયે	મેતો પ્રથમ વચન

પ્રશ્ન.

એક નરિ આ વિશ્વમા,	પાડે મહિને નામ,
આઠ માસ છાનિ ગહે,	આલે ચારે મામ

ઉત્તર

મહિયર મારિ મુનક્ષણી,	તતે દન્ને કલ્યાણ
પમાવતી કહે, પુછિયુ,	દાદ તેહ હુ જાણ

શામળ ભટ.

એક નારી સંસારમાં,
જે ઉપર કશ્યા કરે,

પ્રશ્ન.
સોય રંક ઘેર જાય;
મૃતક વૃત્ત્ય તે થાય.
ઉત્તર.

સુસોચના કહે, ધન્ય તું,
નિદ્રા તેનું નામ છે,

કોઈ ના વળ તોલ;
બોલી તું જે બોલ.

નારિ એક નવ ખંડમાં,
સખજાને નિર્બળ કરે,

પ્રશ્ન.
લાગે સહને અંગ;
કરે રંગનો ભંગ.

સુસોચના કહે, સત કહું,
શામા જે સમસા કહી,

ઉત્તર.
દિલે ન ધરશે દુઃખ;
જુડી તે તો ભૂખ.

ચોપાધ.

માંહોમાંહી વાતો કરે,
મારા સમ નિત્ય આવજો,
પદ્મા કહે, પ્રથમથી વર્ષા,
શિખ માગીને થયાં વિદાય,
નારિ બે રહે પિયુની પાસ,
રોજ મળા બે બેનો રમે,
સાથે બેસી તાત ને તન,
પાન સોપારિ ચર્ચણ કર્યાં,

અપરાધ શું મનડું હરે;
કામ કાળ રહું કહાવજો.
માટે મુજથી મોટાં ક્યો;
મહા હરખથી મહોત્સે જાય.
કપટ નહિ, મનમાંહી હિંસા;
બેળી બેસી ભોજન જમે.
પ્રીતેશું કિધું ભોજન;
આપ આપ મોલે પરવર્ષા.

દોહરા.

શામળ ભટ કહે, વર્ણવ્યું,
બણે ગણે ને સાંભળે,
સત્યવાદિ સતિયો તણે,
વિજેગ ભાગે તેહનો,
ખેડ ન દેશે મુજને,
જાણ અંગણે મેં કહ્યું,

પુણ્યકર્તું આપ્યાન;
કૃપા કરે ભગવાન.
ગાય શુભે મહિમાયે;
આશા પૂરણ થાય.
સર્વ કવિનો રાંક;
દામ કરો મુજ વાંક.

પ્રયત્ન બુદ્ધિ ચાતુરી, માહસિક સુખ ધામ,
સમશા ચોપાઈ દોહરા, કિંધ પરમારથ કામ
સતત મતર ચુવોતરે, માહ શુકન પક્ષ સાગ,
કરી કથા નિન પાચમે, મળતો મગળ વાર

સપૂર્ણ

દ્વારકોભકત.

સવત્ ૧૮૦૦, સન ૧૭૪૪ માં હતો.

ચેતવણી

છદ રચિરા

ચેતી લે ચેત્યાનો અવસર, ફરી ફરી કથા મળજે રે,
જોખન જાતા વાર ન લાજે, જરા આવિને હળશે રે,
હળશે, તારે નહિ રહે ધારણ, ધર ચગ કાપા મૂળે રે,
માયાની અધારી નાખી, તેમા કઈ નવ મૂળે રે
મૂળે કથાથી? સમજણ નથી, કુકુળ કમીરે વાલા રે,
અવળે સવળે બધે બાધ્યો, હાથે શુ બધાયો રે,
કહો, બાધ્યો એને શુ કહીયે, ગૂરખ મન નવ આણે રે,
દુર્મતિ આગળ કાઈ ન સૂળે, આપે આપ વખાણે રે
મેહો ભરિયો મત્સર ભરિયો, અગ્નિ અજાયો રે,
નારિ સાથે નેહ ધણો ને, ધણા ધણાને ધાયો રે,
ધાયો, તે તો ધુળ મળ્યુ ને, ગાઠે ન મળે કોડી રે,
કાલા હાથે કાપા જાવુ, શીદ મરોહો દોડી રે
સસાગી સુખ જોવા માતર, અતે સઘળુ ખોડુ રે,
આગળ અવસર એવો આવે, દારણુ દુખ છે મોહ રે,
જોગમાથી ખરૂં કરી લે, તે વુ બાધને તાણી રે,
સાધુ જનની સેવા સજ ને, ભજ ને સારગપાણી રે
એ શીખામણુ માન્યા સરખી, માની લેજો કાઈ રે,
આખા હો તો લાભ કમાવા, જાશે મૂડી ખોઈ રે,

ખોળને જાણો, ખાતા ખાણો,	કેમ કહ્યું નથી કમળા રે?	
અન માટે આચળા હોડો,	પેટ પાપથી ભરતા રે	૫
પર નિંદા ખાડો છે પૂરો,	કેમ પડે છે જાણી રે?	
જાણીને તે બાધુ તાણી,	જૂની વાત નખાણી રે,	
એક ધડી એકાંતે બેસી,	હરિનું નામ ન લીધું રે,	
અમરિનનો રમ અગમો મૂકી,	ઝેર હળાહળ પીધું રે	૬
પીતા પૂરણુ તુ ન ધરાયો,	જેવું નહીં વિચારી રે,	
કહે હારણ, હરિ ભજી સો,	નહિ તો જાગો હારી રે,	
સવત અદર સેં પૂરામા,	કારતક ચઢી દશમી રે,	
શિખામણુ મૂંછિ હરિજન હરખે,	વિમુખ જીવને વગમી રે	૭

ગીખામણુ

ચોપાઈ

માન પિતાને વાતુ જાળ,	રમવા જાય કરે બહુ આગ,	
વહવાઠો તો લાવે ધણી,	નિશબેથી િતવોં બણી	૧
એટલે આબુ વેવીશાળ,	પરણે વર યા જ્યાં જા ;	
મેળે વરે આવી સાન,	વીસે વરે વળિયા માન	૨
નાગી સાથે મન્યુ મન,	રણવાને ઘુ લાગ્યો ધન,	
રણ્યાગીમા વાકો ફરે,	નવા નવા બહુ યાકમ કરે	૩
ડાલો કહ પાડુ મમજૂર,	બાધ્યા ધરના માથે બાર,	
વેપાગ વણુન કરિયા બહુ,	લાગ્યું છે ઓળખના સહુ	૪

* * * * *

પચાશે તો આવ્યા પળિયા,	ખોના ગયા સર્વે મળિયા,	
ફૂલી જેમ કરમાયે ફૂલ,	મયુ છે તન તો તેની તુલ્ય	૫
સાડે વરે નાકી સાન,	કાઈ ચયા છે મેહેરા કાન,	
ધરને શોકે સર્વે કહ્યું,	“ ડોસાતુ તો ડહાપણુ ગયું ”	૬
સીતેર વરસ વીલા મહી,	ગતિ બોલવાની ના રહી,	
તોય ઉદરમા ઝેડયે અન,	માથામા લલચાયુ મન	૭

લેખુ લેશે રાજ ધર્મે, કહે અલ્યા, “શા કીધા કર્મે?”
 મરણુતણી છે માથે ખોડ, માટે પ્રીત પ્રભુથી જોડ,
 સમારે તે સુખમા રહે, સાધુજન શીખામણુ કહે;
 પાણી પેલી બાધી પાળ, દારકા વ તારે સભાળ.

છવન.

સંવત્ ૧૮૦૦ સન ૧૭૪૪ માં હતો.

પદ ૧.

નૃપજી કોની નવ બાગી ત્રિલોકમા,
 રાજ તે રહ ને જોગી ને બોગી,
 કોઈ તન દુખિયા, કોઈ ધન દુખિયા,
 પુત્ર પરિવારની આશા સમારમા,
 આશા પૂરણ કોની નથી જગતમા,
 બરનિદામા જૂલા બમે છે,
 અપરમ વેપારનો પાર ન આવ્યો,
 લેવુ દેવુ ધન માલ મૂકીને,
 સત ચીરોમણુ મોઠા કહે છે,
 દામ છવન પ્રભુ મહાપદ પામ્યો,

વૃષ્ટા કોની નવ બાગી,
 આશા હોમે સીને લાગી, ત્રિલોકમા ટેક
 અજ-દુખિયા રહે અબાગી,
 વિશ્વ રણુ છે સૌ માગી; ત્રિલોકમા ૧
 તુલ્યા બાધી છે આધી આધી,
 કોઈએ ન જોયુ જાગી, ત્રિલોકમા ૨
 કાળની તો મોખત વાગી;
 તાલણુ અલ્યા ત્યાગી, ત્રિલોકમા ૩
 સમજે મવારો સોદાગી,
 ભક્તિ જૂતળ લીધી માગી, ત્રિલોકમા ૪

પદ ૨

પર જીતો સગ ન કરવા વિષે.

પારખી જીતો સગ નવ કીજોએ,
 જોગ જગ જપ તપ જહુ આચરે,
 સુંદરીના મુખથી શુભી ચઢતુ જાતુ,
 કંઈ જુગકેરા સૂરત જો હોય,
 રનાન ને દાન ને માન ને જાન ને,
 કુળવત હોય, તેનું કુળ જાણ રહે
 દામ છવન કહે, આશ છે તાહરી,
 વનિવાના મંગથી રાખજો વેગજો.

નામ લેના નર નરકે જાય;
 તોય તેમિ મુખિ નવ ચાય, પારખી ૧
 શુભી તો એક જ પ્રાણુ કરતી;
 તે જે તરિયા તરત દૂર કરતી, પારખી ૨
 ધ્યાન સદિત એ પાચે કદિમે,
 કામની કેરે જો સગ રદિમે, પારખી ૩
 મારી કંદુ છુ જો કર્મે કાણી,
 દીનપદુ મને દીન જાણી પારખી ૪

જીવરામ ભટ.

ધોળકાનો ઔદીચ દોળકીઓ.

સવત ૧૮૦૦, સન ૧૭૪૪ મા હતો.

જીવરાજ ચૌહાની મુસાફરી.

હીરજની ચાલ

હીરરાજ ચૌહાન પુત્ર જીવરાજને,	મોકલે વિદેશમા કહી સુઝાજને;	
ભયો મૃત્યુ લોકમા સુખાસ્તા લેધને,	માન વોરજોનિ પુત્ર શુદ્ધ લેધને.	૧
સાથ રાખજો દયાવ સંત કોઈને,	લેવરાવશે સુમાન સાથે જોઈને,	
આગવો સુસગ લેઈ રાખજો કને	ધીરશે મા કામ કોષ લોભ ચોરને.	૨
મૂખને કુસગ ફાસીવાતણી પૂરી,	આવશે અપાર મોહની નદી ખરી,	
બેસજો રૈરાખ નાવમા ફરી ફરી,	આનજો સુનાટ પેલી પાર બીતરી	૩
વિક્ર છે અવાટ ખીજ વાટ ચૂકશે,	બધુ દેશ રહિ જશે અભયુમા જશે,	
નિયમ ધૂર્ત મધ્ય જળમાહિ કુવશે,	કામ રૂપ દબ ત્યાં વિવેક બૂલશે	૪
પારખ્યા વિના પ્રપચ માન વોરશે,	લાભ કાળ વહિ જશે દેગણુ કૂકશે,	
તો ત્રસાજે ખેલ દેખી પેક મકશે,	કાઈ ધીરશે નહિ વિદેશ ચૂકશે	૫
દેશ દેશ કાઢજો દુઝનો ધર્મની,	છાડજો પ્રપચ વાત ફૂર કર્મની,	
ધારશે ન કર્ણ વાત વિચિ ધાતની	કાવજો બચાઈ આપ સારી વાતની	૬
પાન રાખજો શરીર વાટ ધાટમા	તાપમા ન આવશે કુકર્મ સાથમા	
ચાન યોગ બકિત માલ જો તને ગમે,	ખેલ લાભ પૂછશે ન વોરજો તમે	૭
એટલી રિવેક વાત ચિત રાખશે,	તો બગાટવી ફરીને ઘેર આવશે,	
એક વાર સર્વ વસ્તુ લેઈ આવશે,	તો પ્રદેશ પરદરી સ્વધાત બેસશે	૮
શીખ લેઈ શીજ પ્રદેશ સચચો,	નાત જાત નમરલોક સર્વને મળ્યા,	
નમરશે પુત્ર જીવરાજ નીકળ્યા,	રાખનામ જોગપાળ સન્દ કહી વળ્યા.	૯
અર્ધ મૂકીને નચ પોચાક પેરિયા,	દેખતા પિતાથે નેત્ર નીર ખેરિયા,	
ત્યા કુટુંબ નાત લોકે તો રહી ગયા,	જીવરાજ ચૌહા ત્યા ચકી વિદા થયા	૧૦
મેહેર બહાર સર્વ સાથ એકશે ચયો,	શીરાજ ચૌહા ત્યા વળાવવા ગયો,	
પુત્રને વળાવિ શીવરાજ ત્યા રવો,	જીવરાજ ત્યા ચકી વિદેશમા ગયો.	૧૧
જીવરાજ બસનના વરગમા ચળ્યો,	મનો વેગ તુર્ત મૃત્યુલોકમા પડ્યો,	
કર્મયોગ ત્યા બચાખિ પાર ન જાયો	ધણિક ચર જીવરાજ તીર્થ આથયો	૧૨

દેવ યોગ એક દેહ નાવ સાંપડ્યું,
 પંચ પાટિયા પ્રપચ લોહનું જશ્યું,
 સ્ત્રી શુભાન એક બેઠિ દીરી નાવમાં,
 મંદહાસ ચતુર છે વિચાર વેણુમાં,
 ગેક પામ આવિ વાત પૂછિ માનમાં,
 કોણુ નામ હામ વામ કોણુ દેશમાં,
 સીરાજ વિદેહિ નગર શોકિયો,
 ઉદ્યમાર્થે અર્થ મૃત્યુયોક આવિયો,
 પાર ના જશ્યો હું દેખનો જ આંધળો,
 જન નાત તાતથી થયો હું વેગળો,
 આશરા વિના થયો ધણો હું આકળો,
 ધણિક નાર મેં કરી તથાપિ એકયો,
 ના મટે થનાર વાત કર્મની લખી,
 શુભ વાત મેં કહી તને ન ઝાળખી,
 તે નિવૃત્તિ નાર શેહને કહે કથી,
 મન-પિતા સુખુદિ ને કુખુદિ માતથી,
 મનપિતાનું હેત અહું મા કુખુદિથી,
 હું નિવૃત્તિને તમે સ્વયવરે હરી,
 માત તાત પાસ હું નિવૃત્તિને ધરી,
 ત્યાં ગયા પછી પ્રવૃત્તિઆતિને વર્ષા,
 લપટિ કુખુદિ સાસના કલાગરા,
 તે સુખુદિ માત મારિ પામે આવિયાં,
 સીરાજ રવશુર આશરે સુખી થયા,
 ત્યાં તમારી શાતિ મા રડી રડી મરે,
 દેહે વસ્તુ સાક્ષિરૂપ ગર્વે ના ધરે,
 સમર્પણુ ધર્યું હશે નહુ ન સંધરે,
 શુભથી અતીત પંચ એકનો ફરે,
 એક વાર હું નિવૃત્તિ થેર આવિયા,
 કહે વહુજી તમ ધણી વિદેશમાં ગયા,
 હ્યમ થયું હશે? મળ્ય શુ વિષય ક્ષાસિયા? કામ કોધ સોભતરકરે શુ લટિયા? ૨૭

દારસમ ઉર્ધ્વ કાળ-શિદ્ધિનું ધડ્યું;
 નૈ ભવાખિધ નાળ પંકજનમાં ખડ્યું ૧૩
 બુદ્ધિ આંગળી સ્વરૂપ હાવભાવમાં;
 મધુરી વાણિમાં અને મૃગાક્ષિ નેણુમાં. ૧૪
 કોણુ માત તાત કોણુ નાત જાતમાં;
 કેમ છે ઉદ્યસિ આ ભવાખિધ ઘાટમાં ૧૫
 પુત્ર તેમનો હું જીવરાજ વેઠિયો;
 ભૂલમાં હું આ ભવાખિધ મધ્ય ભટકિયો. ૧૬
 ભૂલમાં ભમ્યો હું ચાલનો જ પાગળો,
 તાત છે સમીપ તેમને હું ના મળ્યો. ૧૭
 વાત હામ તુ મળી થયો હું મોટળો,
 હું ખ શોચનાથકી થયો હું દુખળો. ૧૮
 આજ હું ખ વીસર્યું થયો ધણો સુખી;
 મેં કહ્યું તને તમે મને કહ્યો મખી ૧૯
 ઝાળખો મને પવિત્ર માત તાતથી,
 ત્રૈલુ જન નીપની બને ન મૂળથી. ૨૦
 મારિ આ મગી સુખુદિ તેયકી નથી;
 શેક જે વિદેહ નામ શેહે જે જીવરી ૨૧
 ગેક મૃત્યુયોકમા ગયા તમે ફરી;
 તેમનું સ્વરૂપ જોઈને તમે હર્ષા ૨૨
 મૂળથી ખરી સુખુદિ સાસ વીસર્યા,
 માત દીકરી વિદેહ શેહેરમાં રહ્યાં ૨૩
 રવશુર સાસનાં પવિત્ર ચરણુ સેવિયા;
 સીરાજ તાત તે ઉન્નસમાં ફરે ૨૪
 રાજગાર ના કરી વૈરાગ્ય આદરે,
 આગલી કમાઈ સતને મુખે ધરે. ૨૫
 ખાપ ના પિયે ન પુત્ર પુત્ર જાયરે,
 રવશુરજી અમારિ પાસ ગળગળા થયા. ૨૬
 કોટિ કલ્પ વહિ ગયા હજી ન આવિયા;
 કામ કોધ સોભતરકરે શુ લટિયા? ૨૭

કે શ સેતુ દેવુ અધિક નૂન્યથી રહ્યા,
 જાવડ નિવૃત્તિ પાપ મૃત્યુલોકમે,
 માય સો દયા સખિથી વાટ નિર્ગમે,
 લઈ આગના થયા મવાર તે મમે,
 મૃત્યુનો આવિયા બનાખિધ તીરમે,
 ધણિયુ વાર જોળિ જોળિ યાજીયા અમે
 પૂછિયુ ન ટાંછને ટું બેઠી આ સમે,
 જોળખુ તમેને મને ન જોળખી તમે,
 હું વિના અનેક નાગ છશખે ગમે,
 ક્યા ગઈ પ્રવૃત્તિ વાનિ નાર આ સમે,
 હું નિવૃત્તિ વીસરિ બનીજ બ્રાતિમે,
 અમ જેવી પ્યાની વાત કાનમા ધરો,
 પૂર્વ નાર હું નિવૃત્તિ ચિત્તમા ધરો,
 બ્રાતિને પ્રવૃત્તિ નારી વેગળી કરો,
 ધાટ ધાટ ફેગવા સુખાલથી બરો,
 હેલુ વેલુ શેઠજી ચઢો શરીર વાણ
 આશુવા બવા દયા સુમગ છે પ્રમાણ,
 જીવરાજજી થયા પ્રસન્ન ચિત્તથી,
 પચ માસનુ કળેલ વાણ નાળથી,
 જીવરાજ ફેરવે ધણું ધણું મથી,
 તે સમે અનેક બહગી કરે કથી,
 વાણ નીકળ્યા પછી છ માસે દૂધ પીશ,
 વર્ષ એક બેઠ મુની વૃત્તને ધરીશ,
 મુનીમ વૃદ્ધ આ સુસગતું કલ કરીશ,
 આ નિવૃત્તિ સગ પલ્લિ નત આચરીશ,
 આ દયા મખીનિ વાત કાનમા ધરીશ
 બ્રાતિને પ્રવૃત્તિ નાર વેગળી કરીશ,
 એક વાર વાણ સાચ બહાર નીકળીશ,
 દૂરથકી કુસગ શશિયાથકી કરીશ
 એ પ્રકારે જીવરાજ બહગી કરે,

કે કુસગ ધૂર્ત સમથી વધી ગયા,
 વૃદ્ધ આ મુનીમ સુસગ માય સો તમે ૨૮
 છુ ગયા વિના ન થાય કામ આ મમે,
 આ દયા મખી સુમગ માય બે અમે ૨૯
 દેશ દેશ જોળિયા મળ્યા નહિ તમે,
 દાલુ નાન દેખીયુ બનાખિધ નાળમે ૩૦
 તેટલે જ શેઠ દુષ્ટિયે પડ્યા તમે,
 શીદ જોળખોઈ મરી મ નાર છુ અમે ૩૧
 આજ કાન બ્રાતિ નાગમા રમે તમે,
 માનનાત વીમળા વૃત્તિ નારમે ૩૨
 આગા અગળજી મેઠ ક્યમ થયા તમે,
 મુનીમ વૃદ્ધ આ સુમગતુ કહ્યુ કરો ૩૩
 શીવરાજ શાંતિ માની સેવના કરો,
 તો બનાખિધ આ શરીર નાનથી તરો ૩૪
 વસ્તુ મારિ રેઈને સ્વદેશ સમરો
 હું નિવૃત્તિ નાગ હાથમા મટુ સુખાણ ૩૫
 પૂર્વ દેશ જાના વાગ્યો મનાર મણ,
 હાથ સાદિ નારનો ચઢ્યા સુમાનથી ૩૬
 હાલવુ થયુ તથાપિ નીકળ્યુ નથી,
 નાળ સાંડેથી લાગ લાગતો નથી ૩૭
 કાઠ નાણુ કાઠ નાણુ નાથ નાળથી,
 ચાર પાંચ વર્ષ પાઘડી વિના ફરીશ ૩૮
 કાઠ વાણુ કાઠ વાણુ હે કૃપાણુ ધિશ,
 મનસ્વશુરચકી સુખુદિ સામૂ મેળવીશ ૩૯
 શીવરાજ શાંતિ માની સેવના કરીશ,
 મનસ્વશુરચકી કુસુદિ માસ પરહરીશ ૪૦
 આજથી ધરાગનાને દૂરથી તજશ,
 તો ફરીચિ રાજગાર વાણુનો તજશ ૪૧
 કામ કોધ લેબ જોગ વેગળા કરીશ,
 આનિવૃત્તિમાય બકિત બાવને ધરે ૪૨

તે સમે પ્રસૂતિ ફાળ વાયુ સંચરે,
 નાળમા નવેક માસ એકલુ ખડ્યુ,
 ત્યાં ચક્રી મહા-ભવાબ્ધિ પૂરમા અડ્યું,
 પૂર્વના ગુમાસ્તા શીવરાજના હતા,
 જીવરાજ કહે, હું એકપુછુ લે જતા,
 શુભ અર્થ સમજિયા વિવેકી રીઝિયા,
 ખુદ હીન મૂર્ખ લોક તે ન સમજિયા,
 એ કથા રહી પછી વિચાર શા થયા,
 કેનેક માસ વાણુ આલતુ કરે,
 તે પછી પલાણુ જોખન અસ્તુ કરે,
 કેમે કુસંગ મિત્ર સાથે મચરે,
 ખાતિને પ્રવૃત્તિ નારિ ચિત્તમા વરે,
 ાણુ ફેરવે જીવાનિ અરવ ખેનવે,
 દેશમા નવી દુકાન ખુલવે,
 ન શેઠ પારકી લઢાઈ શીજવે,
 ખ્યા શાહુકાર લાખે લેખુ લેખવે
 શપાળ હાથમા દીનાન જઈ નમે,
 ખિં ભોભિયાની વાત આપને ગમે,
 વમે અળણુ પલકે નિર્ગમે વૃથા,
 મ સાહેબીતુ અભિમાન મર્વથા,
 નનવી મીકાઈ દૂધ રરથુ જમે,
 શોભ લાભ પુત્ર પામ લેઈને જમે,
 નગકશી પોશાક કિનખાળ ખોળિયા,
 વે વાકડા અમૂલ્ય કર્ણુ ચોકડા,
 ગ તાન નાચ ચાલછે ખડા ખડા,
 વેગ તાપદા અખડ નાચતા નડા,
 ચો માળની હવેલિ ખુન જગના
 માચ પાંશરેથી સર્વ વેળવે મળ્યા,
 વે કોપતા જ દેશપાળ માપિયો,
 દેશ દેશની દુકાન સર્વ અટકિયો,

દેહ વાણુ નાળમા અહી તહી ફરે,
 સૂતિકા પ્રયડ વાયુ ડોલમા પડ્યુ ૪૩
 મોકળુ થયુ અનેક સાથ આયડ્યુ,
 એ નવાણુ શેઠજીનિ ખખર પૂછતા ૪૪
 નિર્વિકારને લઈ વિકાર મૂકતા,
 દેહ સાધના કરી વિદેહમા ગયા ૪૫
 વિપયતુઅલેખથી ભવાબ્ધિમા વલા,
 મૃત્યુ લોક વાયુ જેટલે જ લાગિયા ૪૬
 ખાર વર્ષ બાળપણમા જઈડરે,
 નવનવા પોશાક ખાનપાન શ બરે! ૪૭
 તેવિ વાત ચીત કરણુ દેશમા કરે,
 મનસ્વશુર કુણુદિ સાસથી ધાડુડરે. ૪૮
 ઘાટ ઘાટથી પ્રપચ દ્રવ્ય મેળવે,
 ત્યાં મુનીમ છે, ધણુહિંસાખ ચૂકવે ૪૯
 કારમૂ કુકુળ માત તાત રીઝવે,
 અન્યનિલખેલી હુડિ પાછી નવ ફરે ૫૦
 અમલનો છકેલો સર્વ ભોખે દમે
 દ્રવ્યને મહેથી સાધુ સતને દમે ૫૧
 ધર્મ વાસના ન ચાપ કૃષ્ણની કથા,
 સ્વાર્થમા ખુશાન પરમાર્થમા વૃથા. ૫૨
 રગ મહેનમા પ્રવૃત્તિ નારીશુ રમે,
 બાવ હીન અપકીર્તિ સર્વથા ગમે. ૫૩
 પામરા રૂમાલ રગ બોળ મોળિયા,
 હીમ ર ગભેચા શેઠ ગાદીએ પડ્યા ૫૪
 થયા બાઈ સાહેબ તે અમ નથી જડા,
 પ્રેમથી વેચાય રેજ પાનના પડા ૫૫
 હાંચકે પનગ ત્યાં સુવર્ણ સાખ્યા,
 વાકડું ચતાજ વળવે ચક્રી ટપ્યા ૫૬
 સેજ વાકમા અનત મા ન લૂટિયો,
 માલ ખોટ જોઈ જીવરાજ ફટકિયો ૫૭

ઊત્તરાણિ અધ કરજ તો ખર થયુ, કાઈ ધીરનાર નહિ નામ ફૂલિયુ;
 કરજદારે ઘેરિયો દેવાણું ફૂલિયુ, એ પ્રકારે પાપ દ્રવ્ય વ્યસ્ત થઈ ગયુ ૫૮
 હાય દેવ ! હાય દેવ ! કાઈ નવ રહ્યુ, છપન ઉપર બેરવાન બૂગાંતું ગયુ,
 નાન શોક તે હવે ન મ કરે કહ્યુ, ઘણબોળ્ય ઘન પુન્ય કાઈ ના થયું ૫
 ભાગની દશાએ તોલ ભાગતો ગયો, મહા દરિદ્રતામા આહાર ચોગણો થયો,
 બનુંખરાબદસ્ત કારખાર ના રહ્યો, માન હીન બાપડો ફરે વણે વણે ૬૦
 એ હેલસમા જીવાનિ ઘોડિ ગૂજરી, સ્ત્રી પ્રવૃત્તિયે જણી ખરાણિ દોકરી,
 રોમ લખ પુત્ર તે સમે ગયા મરી, મહા દુખ મારી માબંધા જ શીદારે. ૬૧
 કાં પંખડેયિ જદ્દ ઘોડમે ચડયો, ટેક લાડકી લગામ શ્વેત કાઠડો,
 વેગનીન આ નતો તે જો કદી પળો, માન ચાળખાનિ ચોપથી કરે ખડો. ૬૨
 કાળનું ભરેન દેહવાણુ પૂરિયુ, આ બવાળિધ તીર નામ નર્મદા ગયુ,
 ચક્રપાણિ ઓરસગ ઘાટ છીપિયુ, શ્રી કુમેર સોમનાથ બેટડુ થયુ. ૬૩
 તીર્થવાશી વિખ્યુ ભક્તને મળ્યો જઈ, તેમને સમાગમે કયારૂચિ થઈ,
 તે સમે સુમગ મિત્ર તે મળ્યો તહી, બેટલા પ્રવૃત્તિ આતિ વેગળી રહી. ૬૪
 ગયુ વેર ફેરવ્યો નવો ધર્યો લહી, જદ્દ જોઈ જોઈ લાજ પુરમા વહી,
 તે વહા પછી પટતરો ગયો નહિ, તે પછી સુસગ મિત્ર ઓળખ્યો સહી. ૬૫
 ઓળખ્યા પછી ફરી મળ્યો હથી ધરી, બેદ ભાગતા પ્રવૃત્તિ આતિ મઈ ખરી,
 પૂરની વિવેક વાત ચિત્તમા વસી, સાબરી નિવૃત્તિ નારને થયો ખુશી ૬૬
 મિત્ર મેળવો નિવૃત્તિ નાર આ સમે શીવરાજ શાંતિ-ભાત બેટવો તમે,
 દેહભાથી લઈ જશો નિદેહમા કવમે, તો તમારો પાડ ખૂબ માનશુ અમે ૬૭
 એ પ્રકારે જીવરાજની ફરી મર્તિ, તે સમે સુસગ તે થયો દયાપતિ,
 થણિ બોધ જીવરાજને થઈ મર્તિ, ઘણા ભાવથી જડી પ્રમથ પદ્ધતિ ૬૮
 મનચશુર સુધુદિ સક્ષ્મ એકા કયાં, પૂરની નિવૃત્તિ રાણિ ચિત્તમા ધર્યો,
 કોટિ વર્ષના વિયોગ રસથા હવાં, અસનનું મળ્યુ કુટુંબ દુ ખવીસર્વા ૬૯
 નિવૃત્તિ નાર સગે પ્રીતડી ચઢ ધણી જીવરાજ વશ કયો નિવૃત્તિયે ધણી,
 પ્રથમ ભક્તિ દોકરી નિવૃત્તિયે જણી જીવરાજ શેષને મઈ વધામણી ૭૦
 તે સમે આનંદ ચિત્ત શોકનું થયુ, કાઈ ન રાખિયુ કને સહુ સમર્પિયુ,
 નવ પ્રકાર ભક્તિનું સ્વરૂપ સાધિયું તે સ્વરૂપ જોઈ પ્રમથ વાધિયુ ૭૧
 પ્રેમનો ભરેલ શોક નાચતો ફરે, રોમદાર થાય, ગાય ગદ ગદ રનરે,
 પાય ધૂધરા સતાર વાળતા કરે, સમ સ્વર બધાથી તાન ગાન બિચરે ૭૨

ભક્તિ પાત્ર વર્તની થતા પિતા કરે,
હર્ષનો ભયો વધાર્ધ મસ્તકે ધરે,
જ્ઞાન પુત્ર તે પછી થયો નિવૃત્તિને,
સમર્પણે કર્યું મહુ તદા વિવેકને
જ્ઞાન ને વૈરાગ્ય પુત્ર હાથમા ધરે
યોગ માર્ગમા સુમગ આગુવો કરે,
જીવરામ ભટ્ટ નામ ગામ ધોળકુ,
તે નરે વિવેક તાત જોધને લખ્યુ,
આ વળી નવીન અથથી વિચારજો,
લિંગ દેહ જીવને વશિક પ્રમાણજો
મન મજે કુમુદિ આત દામ લીન થાય
તે પ્રવૃત્તિ આતિથી કુર્મ મધ કરાય
આતિ તામસીયિ અમણતા અમણ થાય
મન મજે સુમુદિમા ન લામ લીન થાય

શ્રી નિવૃત્તિથી વૈગન્ય પુત્ર અવતરે,
વણ સુમગ વાત ચીત ઠાઈ ના કરે ૭૩
ગર્ધ વધામણી વિવેક શેઠની કને,
વિધિ નિષેધના વિવેકની ચર્ચાને ૭૪
શ્રી નિવૃત્તિ ભક્તિ પુત્રિ માથ સચરે,
લિંગ દેહ સાગિને નિરેહ પરવરે ૭૫
ટોળા દ્વિજ જાત મામણોલ્લુ પપ્પુ
આ અધ્યાત્મ દીપ જીવ શીવ પારપ્પુ ૭૬
ધણીક જાનનો પગતરો ખુલી જળે,
શેઠને વણિક રિરે ન ભેદ આણુજો ૭૭
મન મલિનમા પ્રવૃત્તિ આતિ જી ભરાય,
તે કુર્મ આધિ જીવ દેહમા ભરાય ૭૮
રજગુણી પ્રવૃત્તિથી વિચારમા પડાય,
નિર્મળા નિર્ગુણિ ગદ્ ગાનિની જણાય ૭૯

કાળિદાસ.

સીતાને સાસરે વખાનવા વિષે

કડવુ ૧ છ. વસાપુ

જન સાથે તે કરીને તૈયારી છ,
સાથે ત્રણે મેનડી સારી છ,

ધેર પધાર્યા નનકુમારી છ,
જનની નયણે ને વરમે વારી છ

ઉથલો.

જનની નયણે વારી વરસે,
તેડી ચાત્યા માસરે,
સવકુટુબ બેળું ચર્ચું
દસરથ મારાત્યા પ્રતિ વટે,

થયા ગ ગ-કા
ફરી મન્યાની ઉતકા
બાળુ એરે મીના સાથ
ભલામણ ઝટી રાય

રાગ ધનાશ્રી

સર્વ કુટુંબ યયુ ત્યા બેળુ,
 કૌશલ્યા આગળ કર બેડીને,
 જન બેડી દદામા દડને,
 રાગ દશરથ ને જનક પરસ્પર,
 મુનિવરને જેમ મુનિવર બેટે,
 તેમ વેવાડને વેવાઈ મળ્યાછે,
 આલી જન સંજય ચક્ર સાથે,
 જોજન એક રહ્યા ત્યા બેળા,
 શીખામણુ સીતાને દીધી,
 યાદી સખિ અણિમાદિક સરખી,
 સાસુનુ મુખ રાખજો રૂડી,
 ધુધટ પટ પટશાળે ન તળિયે,
 જેઠ જેઠાણીને કિયર દેરાણી,
 મુખ અવશ્યુ સાસરિયા કેરા,
 પ્રેહિત કુળ ગુરુ સ્વામી શ્વશુરનુ,
 મર્વ કુટુંબમા બળતા રહિયે,
 એણી રીતે સીતાજીને જનનિયે,
 માતપિતાને સુજય આપજો,
 પછે અવધપતિ પ્રીતે કરીને,
 જાણિયે કાદશ રાશિ જીવનથી,
 વશિષ્ઠ વિશ્વામિત્રને જનકે,
 માગી શૌભ ચરણે શૌંશ નામી,
 ત્યાયકો હળા મળા સૌ કાંચ વર્ણિયા,
 જનન વેમાનતાણી પેર ચાલી,
 લટકતા ચટકંતા ચાલે,
 દળકે ધરણી પડ ઉતાર દક્ષિણ,
 દણુદણુતા અવની પગ ખણુતા,
 બળભર કાળ ભરંતા ચાલે,
 સીતાને સાસરે વળાવે છ;
 ભાવે કરીને બળાવે છ
 વર વધુ તેડીને વળીઆ છ,
 ઉરેઉર મેળવી મળિયા છ,
 માધુતે જેમ સાધુ છ,
 મોહી રણુ વિશ્વ બાધુ છ,
 જન રળાના માટે છ,
 વેવાઈ સાથે વાટે છ
 માતાજીએ બહુ ભાત છ,
 સહસ્ર આપી સાથ છ
 કરજો શ્વશુરની સેવા છ;
 તળિયે હકંતા હેવા છ
 નણુદીને નમતા રહિયે છ,
 કમ આગળ નવ કહિયે છ.
 ચરણોદક નિત્ય લીજો છ,
 મનમા તો ગર્વ ન કરીજો છ.
 દીધી શૌખામણુ સારી છ,
 હોમ સકુળની કુમારી છ
 રાય જનકને વાળ્યા છ,
 જ્યોતિષમા મહ ચાલ્યા છ.
 કનકને પુણે વધાળ્યા છ,
 મૈત્રિલાપુરમા આળ્યા છ.
 પુરવાસી વ્રદ બાળ છ,
 ધમ ધમતી ધુધરમાળ છ.
 હાથો તે હારોહાર છ,
 નાવે બયો જેમ બાર છ
 ઉછગતા કેઝણુ છ,
 રેવત રાણેરાણુ છ.

સાજ સુવર્ણ નાના વિધ વરણે, શોભે તે અગ વરગ છ,
સ્વછ રગ ભરે ઉદ્દેક્ષા અને, ફૂંદતા જાણે કુરગ છ.
એણી પેર જન અથોપ્યા પહોળી, વાનિત્ર વાળે અપાછ છ,
મગળ ગીત રથે રથ ગાયે, ચંદ્રમુખી બહુ નાર છ. ।

* * * * *

જન લઈ પરવરિયા પુરમા, દશરથ બહુ બડ માગી છ,
નગરના વાસિતણી જગમાહી, જૂની તપસા જાગી છ,
હડે અખિલ ગુનાય સુગધી, નબ લગી ધુમન ધાઈ છ,
વાદળ રાત્ર ચક્રુ તેને રમે, અરણ્ય રહ્યો છે લગન છ,
સૂધ્યા સમે પ્રભુ ઘોડિયે ચાક્યા, દશો વિંશ પ્રગતી દીની છ,
જન્મે જન્મ તેના જશ બોલે, તેણે તે જાણ્યુ છરી છ,
પાવક પુષ્પતણી બહુ રમત, જ્વાળા માળાનુ જાગું છ,
ગંધક પાત્ર પ્રકાશ કરે જેમ, અર્કતણુ અન્નવાનુ છ,
ત્રણે ભ્રાત્ર ચઢ્યા પ્રભુ સાથે, વાસે વધુ મૃગાનેણી છ,
ચદ્રમા શિર સુધા ધણું સીંચે, રસ વગસાવે રેણી છ,
પુષ્પ કનક મુક્તાદળ લેખને, નગર નિવાસી વધાવે છ,
ચારે નરણુ જે ચગળે ચાને તે, આવીને શીશ નમાવે છ,
ત્રણે માતા તતજણુ હરખી, આરોં બરી જળ લાંબા છ,
અતરમા અતિ ઉત્પટ આણીને, ૧૨ કન્યાને વધાવ્યા છ,
દ્વિપતિ શીશ લઈ જળ આરી, વારવાર ઉતારે છ,
મદિરમા પધરાવ્યા પ્રીતે, જન્મ સફળ કરીં મારે છ.

* * * * *

વળણુ રાયે નગર નોતર્યં, વેદિયા ત્રિપ્ર જમાડ્યા છ,
ચારે વરણુને પ્રસન્ન કરીને, પરમાન પમાડ્યા છ,
વશિષ્ઠ વિશ્વામિત્ર રૂપિને, પ્રેમે કરીને પોષ્યા છ,
ધણા દિનસ લગે મુનિવર રાખ્યા, સેવા કરી સતોષ્યા છ,
કૌશિક રૂપિને ચરણે લાગી, પાડ ચઢાવે છે રાણી છ,
પરજ્યા પુત્ર તમારે પ્રસાદે, જનમનદની આણી છ,
ગુણ આશિગણુ શરણ તમારી, જનમે જનમ શુ કદિરે છ,
જાણુને હેત ધરીને મનમા, અમે તમારા છે છ

જોડી કર દશરથ રાજાએ, સ્તુતિ રૂપિની કીધી હ,
 પછે પ્રસન્ન થઇને સવ, ચાવવાની આરા લીધી હ
 સર્વ સર્વને ધામ પધાર્યા, દિગ્વિજય આનંદ પામ્યા હ,
 પૂર્ણ થયો પ્રજાજનો વિવા, આંધ આનંદના ભાગ્યા હ
 જે કોઈ ગાય શેણે બવણેથી, જનકે રઘુવર વિવા હ, R
 જાણિયે તે જન મેદનિ માહે, આલ્યા હરિરસ પીવા હ
 કાળિદાસ કહે કર જોડી, સીતા સ્વયંવર લીલા હ,
 જનક સુતા રઘુવરનો વરણુન, આભળશે જન કીળા હ R
 તેને ફળ થાયે મન વાછિત, બુદ્ધિતર્ણુ બળ વાધે હ
 તેને અમંગળ પાસે ન આવે, લૌકિક સ્વપ્ન ન લાધે હ R
 કશ્ચાસાગરના રસમાહે, મગન થઇને કીલે હ,
 દુર્મારગ ન પડે પગ તેનો, જેણીપેર રથ વણ ચીલે હ

પૂર્વછાયા.

સીતા વધુ આલે નહિ, ભૂતળમા રથચક્ર,
 તેમ વસમે કોઈ વાળી ન શકે, કળિયુગમા કાઠ વક્ર
 કહી કયા રઘુનાયની, શૂણ્ણને સજ્જન સાથ,
 અદ્વૈતભૂતે શુ આચર્યો, કળે ક્ષમા અપરાધ R
 મેપારી કોડીતણો, નિચે કાદી દગ્ગ માલ,
 કાળગિ વણી જાણે નહિ, પીતાબગ ચક્રવે શાળ R
 તેમ સીતાનો સ્વયંવર, કહેના ક્યો આભાસ,
 ઉદ્ધાતમા બદ્ધાત જેમ, કનિમા કાળિદાસ
 મનત શાખા વણે ઉપર, લક્ષણનો મહિમાય,
 આશ્રિત માસ મહોજવે, કહેયો જનકે વિવાય
 આમ વસાવડને વિષે, વડનગરા નાગર માત,
 મુનરનાણીમા વખાણી, ગમ સીતાની ખ્યાત

છાંયો.

ખ્યાત સીતા રઘુનાયની, યથા બુદ્ધિયે વિસ્તરી,
 કહે કાળિદાસ યોતા સર્વ, એકાગ્ર બોલે હરિ

માને આંત્ર આવિયાં ત્યારે, થંબિને રાખ્યાં નીર;
 મારી જીભે ક્રમ કહું વળિ, વનમાં વિચરે વીર;
 વીર વચન કોનાં નવ ધરશે, તપ કરતાં આપાં નવ કરશે;
 તપથી તમને મળશે હરિ, વીરા વેગે પધારજો ફરી; ને ને ૧૫
) ફેરા ફરિયો માતાને રે, ફરિને લાગ્યો ચર્ણુ; મારે
 આગા માગીને સાંચ્યો, વંદીને શુકન; ને ને
 શુકને મળી સવત્સી ગાય, સુવાસણી બેઠું બરિ જાય;
 ધર કન્યા પરણીને વળ્યાં, વેદ ભણતા વિપ્ર જ મળ્યા; ને ને ૧૬
 મળ્યા રાકુન સહિ હર્ષના ધ્રુવજી, નીકળ્યા નગર બાહાર;
 આંગળ જાતાં ધ્રુવજીને રે, મળિયા બ્રહ્મ-કુમાર; ને ને
 બ્રહ્મ-કુમાર ભગવાનને ચક્ષાતા, હરિશંભુ ગાતા વેણુ સુવાતા;
 કરજોડી કહે છે બૂપ-તન, કામા કરો તમે નારદ મુન્ય; ને ને
 નારદ કહે, શીદ જાઓ છો? શું છે તમારે કામ?
 કાણુ તમારાં માતા પિતાને, શું છે તમારું નામ?
 માઈ નામ છે કુવ નિધાર, મારા પિતાને બે છે નાર;
 રાવ રાણી બેઠા સોરંગ, ઉત્તમને તેડજો ઉછંગ; ને ને
 ઉછંગે બેસવા હું ગયો મારી, ખોત દેયાની ખેલિ;
 દિલિએ મુજને દેખિને ત્યારે, અપરમા એમ બોલિ;
 અપર કહે, અભાગણિ ફરી, જો મુખ વાછો વન જાઓ વે'લ

નાથ કુંવર નદિ આપીયે ઝૂની, મુખ દુખતું દોષ સરિગત નથી;
હરિયે નિમ્બુ તેમ જ દોષ, ક્યાં કરમ હોયયે નદિ દોષ; જે જે.૨૨
(નારદ.) કો કાળે શ્રદ્ધિ દાણુ છે તેનો, ન ધરે દુર્ભ ને ગોક;

આણુ ચિત્તેયું જે આવી મને, તેનો ધર મનેાહ,
મતોયિ કુંવર ધેર પધારો, અપગમાના ખોલ વીમારો;
આવ કુંવર, તારા બાપને કહું, રાજ અપાવું ને માને મદુ; જે જે. ૨૩

(ધ્રુવ) સુખામા શું દેખાડિયે, સૌકોમા વળિ નાક;
નખામા જ્યારે રોબયું, મન પૂરશે અભિસાખ;
સાખ સાખેણો કરશે હરિ, ત્યારે મંદિર આપિશ હરી;
તપ કગતા જે હરિ નહિ મળે, તો મુજ પ્રાણુ તડેછ હ બળે; જે જે.૨૪

(નારદ.) બળ કીધે હરિ નહિ મળે, માનો માગ તન,
જન્મમળી જોગી દેહ દો, સ્વપને નહિ દગશન,
દર્શન તમને કેમ આપશે, વન જંને વીમાસણુ થશે;
વાધ વરે વનમા બહુ હરો, તે દેખી ઘુજ તન ધૂંજશે, જે જે. ૨૫
જશે ચિત્ત મસારમાં ત્યારે, મામરશે રગ ભોગ,
બૂખ તરશ જ્યારે લાગશે, ત્યારે કુંવર મૂકનો જોગ; જે જે. ૨૬

(ધ્રુવ.) જોગ રૂપિ નહિ મૂકું સ્વામ, મન ઈદ્રિયો રાખીશ દામ,
મેરૂ ચળે પાણુ ચૂકું નહિ, રૂપિજી તમ પરતાપે સહી, જે જે. ૨૭

(નારદ.) રૂપિ કહેણ નીમયો ત્યારે, જાને મધુવન માય,
જમુનાજીમા નાહિને વૃ, તપ આદગજે ત્યાય,
ત્યા જઈ કરજે અસ્થાશન, જળ પત્ર ને રૂળ પ્રાશન;
વળિ વૃ ભજજે હરિનું નામ, સ્વરૂપ સ્મરજે શ્રી ધનશ્યામ, જે જે. ૨૮
એ કરતા ખટ માસમાં વૃજને, મળશે વંકુઠ નાય,

(કવિ.) આશીર્વાદ દેઈ દાસને, મસ્તક મૂક્યો દાય,
દાય જોડી ધ્રુવ લાગ્યો ચરણુ, આશા માગી વિચર્યો ચરણુ;
એહ ક્યા રહિ એણે યમ, રૂપિ પધાર્યા રાખને ગામ, જે જે. ૨૯
મુનિ આવ્યા મહારાજને જોવા, રાયતણું સુખ મન;
માન દિધા ઘણ પુત્રને, વળિ આપ્યા આસન,
આપ્યા આમન જોહ રૂપિ, આશા ઉત્તમ તાતને વસી;

(રાજા) આ શાં રે રૂપિસુખના રાજ, ધ્રુવ વિના ચિતા અતિ આજ, જે જે. ૩૦

આજ સભામાં રૂપિય ભારે, ઉત્તમ ખોળામાંય;
 ધ્રુવજી હોય, તો આજ વધે બહુ, ઉછંગની શોભાય;
 ઉછંગે બેસવા ધ્રુવજી આવ્યો, તેને તો મેં નવ બોલાવ્યો;
 સીને વરાંસે વૌંસર્યું બાળ, અપરમાયે દીધી ગાળ; ને ને. ૩૦
 રૂપિ એ વચને નીસરિયો રે, વૌંરો ગયો છે વન;
 વનમાં વાધ વર હશે તેને, દેખી ધ્રુવજી તન;
 તન ધ્રુવજી રે તડકે ટાઢે, મંદિરમાં માલંગો લાડે;
 વાયુ વૃદ્ધિ કેમ સહેશે કુમાર, એની કાયા ક્રમળ સાર; ને ને. ૩૧
 ક્રમળ પટકૂળ પહેરતો કેમ, આઢશે મૃગચર્મ તેહ;
 મરતક બાંધતો મોળિયું કેમ, જટા રાખશે એહ;
 એહ આનંદે હરતો હરતો, ઘોડાની અસવારી કરતો;
 કાંઠામાં કેમ સૂશે બાળ, એની સભ્યા અહિ છે સાર; ને ને; ૩૨
 સારાં અન્ન આરોગતો તે, ફળ પત્રો કેમ ખારો;
 પાણી પીતો પળે પળે તે, જળ વિષ્ણુ કેમ રહેવારો;
 તેનિ વતી ગ્રહેવાશે કેમ, તેહ વિના હું હાહું એમ;
 સુધ વિનાનો થયો શરીર, વીમરતો નથિ તેહજ વીર; ને ને. ૩૩
 વળિ વીરે અહિયાં આવતો, રમતો રંગ અપાર;
 બૂબ તરસ જ્યારે લાગતી, સુખડિ સુદર મેવો;
 સારી સુખડી સુદર મેવો, કાહું કાહું બોલતો એવો;
 તેણે અમને કીધાં તાજ, પુત્ર વિના શું કરવું સજ; ને ને. ૩૪
 શુ કરિએ વડિ સાહેબી, ચિત્ત કરવું નથી કાઈ કામ;
 શું કરિએ આ રાજ અને શું, કરિએ ધન ને ધામ;
 ધન ગયું અમારું આજ, પુત્ર વિના સૌ સૂની માજ;
 પુત્ર વિના હું દુર્લભ દુખી, મારા પ્રાણ જશે રે રૂખી; ને ને. ૩૫
 રૂપિ કહે, તમે મા રૂવો મને, મત્યુ હતું તે બાળ;
 આદીનાં દેઈ મોકલ્યો, ભજવા શ્રીગોપાળ;
 ગોપાળ ભજશે દિવસ થોડે, કુવર ઘેર પધારશે કાડે;
 માંડો રંજત ને છાંડો દુઃખ, એનું કદિને વળિયા ડખ; ને ને. ૩૬
 રૂપિને ચરણે લાગીને ધ્રુવ, વિચારવન મોઝાર,
 મધુવન પાંચો પ્રેમધિ કાપો, ત્યાં ને તપ વિચાર;

ત્યાં જઈ માસ કીધા ઉપાસ, બીજે માસે ફળ કદ પ્રાસ,
ત્રીજે માસ છડે દિન એમ, ચોથે માસે જળના નેમ, જે ને ૩૭
નેમ ધરીને નેહચકિ બને, ઈશ્વર અશરણુ શરણુ,
પાચમે પ્રાણુજ રૂધિયા કુવણુ, જોભા રહ્યા એક ચરણુ,
ચરણુ ચતુર્ભુજ ચિતના ધર્મા, દાદશ અક્ષર મનર્મા બધ્યા,
એમ કરતાં વીત્યા ખટ મામ, રૂધિયામા ઝોળખ્યા અવિનાશ; જેને ૩૮
અવિનાશીને ઝોળખિયારે, એમ જોભો રાજન,
પૃથ્વી લાગી કોવવા ત્યારે, કોલ્યુ ઇદ્રાસન,
ઇંદ્ર અમર સૌ એકઠા યથા, વેગે કરિ વૈકુઠે ગયા,
જઈ કેશવને લાગ્યા પાય, મધુવનમા કોઈ કદે કાય, જે ને. ૩૯

(દેવતા.) કાયા કહી વશ રાખવી એ, ઇન્દ્રી મન અચેત,
અચરત એ તો અતિ ઘણું, એમ બોલ્યા અમર ધરિ હેત,
અમર કહે અમને ખીક લાગી, રખે સિયે ઇદ્રાસન માગી;

(વિષ્ણુ) વિષ્ણુ કહે માબળં સુરપતિ, રાજભોગ એ ઇચ્છતો નથી, જે ને ૪૦
નથી ઇચ્છતો સપતિને કે, નૃસિ ઇચ્છતો સુખ તેહ,
ચરણુ ધર્મા ચિતે મારા ક્ષણુ, અળગો ન મુજથી એહ,
મુજથી અળગો નહિ એહ, એણે દમી છે પૂરણુ દેહ;
મદા રમરણુ રાખે છે માર, કહો જિ એને કેમ વીસાર, જે ને ૪૧
વીસારો વીસરે નહિ એને, આપિશ અવિયળ અર્થ,
નામ નહિ લે તે તમતણું, કાય ખીઓ છો બર્થ;

(કપિ) ઇંદ્રતણી આસવાસના કરી, સુર થાનક મોઝલિયા કરી,
ગરૂડે ચઢી ચાર્યા શ્રીહરિ, વનમા આવ્યા વેગે કરી, જે ને. ૪૨

(ક્રુપ.) દાસ દયાળને વિનવે તમો, સર્વ જગતના બૂપ,
અકળ તમારી ગતિ છે ન્યાર, અકળ તમારું સ્વરૂપ,
સ્વરૂપ નામ તમારા જેહ, ગણુતા પાર ન પામુ તેહ,
સખળી વાતે હો તમે રપામ, પ્રાણી માત્ર કરે પરણામ, જે ને. ૪૩
પરણામી પરમાત્મા શ્રીહરિ, સારંગપાણિ હ્રેય,
અદ્ભુત શક્તિ આપની તારો, પાર ન જાણે કય;
પાર ન જાણે કાય લગાર, હું કેમ ખામિશ તારો પાગ;
એડુ શુંણિ હરખ્યા નરહર, કૃપર કંઈ એક માગુ તુ પર, જે ને. ૪૪

- વર કેમ માણું વિકલા હું તો, કરૈશ તમારી સેવા,
 વિષય ભોગ સસાર છે એ તો, સુપનાના મુખ જેવા,
 સુપના જેવી કાચી કાયા, સસારની શી ધરવી માયા,
 માયામા ન મને મોકલ્યો, વાહીને ન કરો વેગલો, જે જે ૪૫
- (વિધ્ય) વેગલો વીરા ક્ષણ ન કરૂં વળિ, તુ વેહેવો આવીશ,
 જે ફળ દુર્લભ દેવને મળતુ, તે ફળ તુ પામીશ,
 તે ફળ તુજને આપુ આજ, સસારમા તારિ ન રહે લાજ,
 સોઠ કહે, રઝગીને મુઝો, રજનનોમાથી પજો જૂજવો, જેને ૪૬
 પજો રજનથી જૂજવો ત્યારે, સુરતીને દુ ખ થાય,
 ઘેર જાને વીરા તુ તારી, વાટ જુએ છે માય,
 માને બાપતણા દુ ખ કાપો, ઇલાચિ જે સાંને સુખ આપો,
 મારી આગા પાળ જ આજ, જનિસ હજાર વર્ષ ભોગન રાજ, જે જે ૪૭
 ગજ ભોગવી તુ આનજે તને, મોકલીશ એક વિમાન,
 તેમા ખેશી તુ આનજે તાર, થશે જગતમા જાણ,
 જાણ જગતમા થશે રાય, તેણે વધશે તુજ મહિમાય,
 (કાવ.) આપી વચન વળ્યા ગોપાળ, જમુનાજીમા નાથુ બાળ, જે જે. ૪૮
 બાળકને મારગમા જાતા, જોપજ્યો મન વિચાર,
 જે ફળ દુર્લભ દેવ ગણે, તે, મને મળ્યા મોરાર,
 મળ્યા મોરાર પણું હું નહિ જાણ્યો, હરિ મળને માયા લાભ્યો,
 આગળ રૂપિજ કહેતા એમ, તમને ત્રીકમ મળશે કેમ, જેને. ૪૯
 મુજને ત્રીકમજી મળ્યા મેં તો, જવા દીધા ફોડ,
 ફરી જઈશુ સસારમા મને, હસશે દુરીજન લોક,
 લોક કહેશે એનિ પ્રદિ થોડી, રત્ન આપીને લાગ્યો કોડી,

- રાય તમાગે તન ધણું શ્રવે, એ કુળમાં પ્રગટગોઝે દીવે;
- (કવિ) વચન ગૂણો રીઝ નરપતિ, વળતિ વધામણી આપી અતિ; જે જે. ૫૨
વધામણીઆ આપ્યા રૂંધં, રાયે એકાવળ દાર;
- રયે બેસિનેઆયરિયા ને, માયે સુત બે નાર;
- નારીને ધિરે સુનરણુ ઝારી, ભેટ બધી લીધીએ બારી;
- રાય રયેથી જોનરના બ્યારે, પુત્રે પરણામ્યા તે વારે; જે જે. ૫૩
- (ક્રુવ) પ્રથમ પ્રણામ અપરમાને, તે ભેટાજા થીપત્ય,
- (સુમતી.) વળતી માતા એમ બોલ્યા તુ, વાણી બોલ્યો સત્ય,
- વાણી બોલ્યો તે સત્ય મટી, આપણો આશા પૂરણુ ધર્મ;
- (મુરતી) વીરા હું જોતી દુતિ વાટ, તે મારો ટાલ્યો ઉચાટ; જે જે. ૫૪
- (કવિ) ઉચાટ મનનો ટાલ્યો કુવર, તેજો આનંદ ભેર,
- હેતના આસુ આલ્યા ત્યારે, દૂધની ચાલી સેર,
- મેર ચાલિ તે કુનરે પીધી, માતાયે ધણિ આશિય દીધી;
- (મુરતી) ધણા વર્ષે શ્રવેરે તન, તમે કર્યોએ કુળ પાનન, જે જે. ૫૫
- પાનન કરિયા કુળ આપણા, વંશે વધાર્યા નામ,
- મહિમા વધાર્યો જગતમાં તે, તે બજને શ્રીરામ,
- (કવિ) રામ ભગત તડકામા દીક્ષા, ઉતમે ત્યા હાવડા દીધા;
- બને બાઈની પોતી રળી, હેતના આસુ આલ્યા વળી; જે જે. ૫૬
- વળી રોપાલ્યા બારણા આગળ, કોમળ કંઠના ધબ;
- અક્ષત અકુર કુમકુમ ને જળ, ભરી ચઢાવ્યા કુબ,
- કુબ ઉપર અક્ષર લખિયાજ, ક્રુવને અવિચળ હોત્રે રાજ;
- ટોલ દદામા ભેરી નાદ, ક્રુવ પધાર્યા નિજપ્રમાદ, જે જે. ૫૭
- પ્રાસાદમાહિ પધાર્યા ત્યારે, હરખ્યો સધલો સાથ;
- બાનતા બોજન પિરસા ત્યારે, કાદિ વિવાની વાત,
- વિવાહ કિંધો અહલ્યા સાથે, પ્રેમે કરિ પરણાવ્યા નાથે,
- ઈન્દ્રિ કુવરિને રાજ કુમાર, ક્રુવજીપરણ્યા બીજી નાર; જે જે. ૫૮
- નારી સાથે રમે રમે, સુખમા કાંઠે દન,
- રાજયે વળિ તેને આપ્યું, પોનાનું આસન;
- આસને બેઠા ક્રુવજી બજ, વરતાવી પોતાની આણ;
- શાઅ પ્રમાણુ કરી નિર્ધાર, વરતાવે વણ્યાશ્રમ ચાર; જે જે. ૫૯

વર્ણાશ્રમના ધર્મ બધાને, સમજાવે સુગ્ગણ,

- (ધ્રુવ) આપ આપના ધર્મ પાળિયે, જે લખ્યું હોય ગીર્ણણ,
ગીર્ણણ શાસ્ત્ર બહોરે બ્રહ્મ, આયુધ બાધવા ક્ષત્રી ધર્મ,
વૈશ્યને કરવા ખેતિ વેપાર, શૂદ્રને સેવાનો અધિકાર, જે જે ૬૦
મેવા તે સઘળી વરણને, હરિ બળેને નિત્ય,
વરણ ધરમ મૌ પાળિયે સાચુ બોલિયે તે શુભ રીત,
સાચુ બોલિ સનો વાળિયે, મોહ માળા મત્સર ઠાળિયે,
ન કરો કૂક કપા અનાય, એટલી રાખામણુ દેહે રાય, જે જે ૬૧
- (કવિ.) ઉન્નિમ હજાર વર્ષ ચલિ ગયા, ત્યારે આબુ વિમાન પાસ,
વિમાને બેશીને મચ્યા ધ્રુવજિ ગયા આપસ,
આપસમા ધ્રુવમેઠા જઈ, અવિચળ પદ તો પામ્યા તહો,
જે ગાયે ધ્રુવુ આખ્યાન તે તો પામે અવિચળ સ્થાન જે જે ૬૨

પ્રોતમદાસ.

સપ્તેસરનો ભાટ

સવત્ ૧૮૩૮, સને ૧૭૮૨ માં હતો

ઘોળ ૨

રાનો ઘોડો રણપાળારિયો, શ્વેત ધર્મો રાણુગાર બોને
એ રાગ છે

હરિનો મારગ છે શરનો,	નહિ કાયરનુ કામ બો ને,	
પરધમ પેહેનુ મસ્તક મૂકી,	વળતી લેનુ નામ બો ને,	૧
મુત વિત દારા રીશ સમરપે	તે પામે રમ પીસા બો ને,	
મિધુ મધે મોતી લેવા,	માહિ પચા મરણના બો ને	૨
મરણ આગમે તે બરે મૂળી,	દિવની દુગ્ધા વામે બો ને,	
તીરે બોલો જુએ તમામો,	તે ઘડી નવ પામે બો ને	૩
પ્રેમ પથ પાવકની જ્વાળા,	બાળી પાછા બાગે બો ને,	
માર્દિ પચા તે મદાસુખ મારો,	દેખનારા દાઝે બો ને	૪

માયા માટે મોઢી વસ્ત્ર, માંપડવી નહિ સેલ જો ને;
મહાપદ પામ્યા તે મરજ્યા, મૂકી મનનો મેલ જો ને ને.

૫

ધોળ ૫.

મત કૃપાથી છૂટે માયા, કાયા નિર્મળ થાય જો ને;
શ્વાસોરવાસે મમરણ કરતાં, પામે પાતક જાય જો ને. ૧
કેમરી કેરા નાદે નાસે, કોટી કુન્દર જૂથ જો ને;
હિંમત હોય તો પોતે પામે, સધળી વાતે સુધ જો ને. ૨
અગનિને ઉધેઈ ન લાગે, મહામણિને મેલ જો ને;
અપાર સિંધુ મહાજળ ગંડા, મરમીને મયસેલ જો ને; ૩
બાજીગરની બાજી તે તો, જણુરો મહુ જણે જો ને;
હરિની માયા બહુ બળવતી, સત નજરમા નાણે જો ને ૪
સંત સેવતા સુકૃત વાધે, સહજે સીને ડાળ જો ને;
પ્રીતમના શ્વમીને બળતા, આવે અખડ રાજ જો ને. ૫

ધોળ ૬.

સુદડી વિના શું આવ્યો રે જગતરના ઈયા

એ રાગ

બજન કરી લે બાવે રે, બર બટકણુ બાગે, ૧
સંસારસાગર તરતા રે, કણુ વાર ન લાગે
માયા મોહ નિદ્રામા રે, ગાફલ શુ ધોરે, ૨
પાંચ ચોર વસે પાસે રે, આતમ ધન ચોરે.
અચેત શુ બિધેછે રે, જોને આખ ઉધાડી; ૩
વેગે વણુશી જશે રે, કાયાની વાડી
ચેત ચિદાનંદ મળશે રે, ટળશે અધારે.
આ અવસર છે રૂડો રે, હોય કારજ તારે. ૪
મહા-પુરુષનો મારગ રે, તે પગલુ સહાજે;
પ્રીતમ પ્રેમ ધરીને રે, હરિના શુણુ ગાજે. ૫

ઉપદેશ વિશે. પદ ૧.

દેહ મનુષ્ય ધરી, હરિ ના જણ્ય તેણે સરવરા જોયું;
મારા વાસાજી, મહામણી મૂકીને પથ્થર ચિત પ્રોયું; ૨૬.

તે અમૃત દોળી વિષ પીધું,	તે હાથે કામ ફેડું કીધું,	
તે મિથ્યા માતેને દુઃખ દીધું,	દેહ મનુષ્ય ધરી.	૧
તને જળવિષો જટરા માહી,	તાર રક્ષણ કર્યું પ્રભુએ ત્યાંહી;	
તેને સભાર્યા સુપને નાહિ,	દેહ મનુષ્ય ધરી	૨
તે જગતપતિને નન જોયો,	કલ્પવૃક્ષ તણ ખાવળ ખોયો;	
તે ઉત્તમ જન્મ એળે ખોયો,	દેહ મનુષ્ય ધરી	૩
એની દેહ અશુદ્ધ અશુદ્ધ વાણી,	જેણે પ્રીત પ્રભુનું નવ આપી,	
એ અધમ જાત પામર પ્રાણી,	દેહ મનુષ્ય ધરી	૪
એને કૃતમ્ની સરખો કહિયે,	તેના સગે તે સરખા થીયે,	
કહે પ્રીતમ એથી અજગારહિયે,	દેહ મનુષ્ય ધરી	૫

આખીઓ

હીરા મોતી નામ હરિનું,	પથ્થર ખીજ વાતો,
કહે પ્રીતમ મૃગજળ દેખીને,	રખે તુ પીવા ધાતો.
ધાયા તે તો ધૂળ કમાયા,	કાળા ચર્મ દહાયા;
કહે પ્રીતમ માયાને મૂશળ,	ખૂબ તરે ખડાયા.
ખડાયા તે ખોળ્યા ન જાણ્યા	આટો થઇને ઊઠ્યા,
કહે પ્રીતમ સસારસિંધુમા,	બહુ વાર તે બૂઝ્યા.
બૂઝ્યા તેને કાણુ બચાવે,	આપે અરણ્ય આલે,
કહે પ્રીતમ, પોતાને હાથે,	ફાંસી મળામા ધાવે.
મહા-માયાના મોઠા ફાંસા,	તે તોણા નન તૂટે
કહે પ્રીતમ, હરિ દયા કરે તો,	જગત જળથી છૂટે

* * * * *

આથકતાને કાણુ ઉગારે,	કર્મતણો ફૂટારો,
કહે પ્રીતમ, મેવો સદ્ગુરને,	એ તરવાનો આરો.
ગાન વિનાનો થેલો થીને,	નહિ કરવાનું કીધું,
કહે પ્રીતમ, અમૃત દોળીને,	ઝેર હળાહળ પીધું.
અમૃત તે ઉપદેશ ગુરનો,	ઝેર અવિદ્યા જાણો;
કહે પ્રીતમ, પરમારથ મૂઝી,	સ્વારથને શોધ તાણો.

ચેતવણી છંદ

ચેત મન ચેત મન,	ચાલવાની ચાલ છે;
કેમ મોરે સી કો ચાલે,	કાણુ ખુશ બાળ છે?

દિવસમાં ત્રણ વાર તાકે, શિર મીચાણે કાળ છે;
તેને ત્રામે મોકા કપે, બલા બલાને કાળ છે;
કાપાને છે કામે પામે, ધરતી વસમે કાળ છે;
ધર-ધધામાં મો ગુછવાયું, માયાની મધલાળ છે;
આજ માયા મીડી લાગે, અંને તો જંગળ છે;
દાતરડાં ગળતાં તો મેવાં, વળનાં તો વિકરાળ છે

લજ્જનરામ.

અમદાવાદનો ઔદીચ સહસ્ત્ર વ્રાજાણુ.

સવત્ ૧૮૪૩ સને ૧૭૮૭ મા હતો

કોણયુદ્ધમાયી

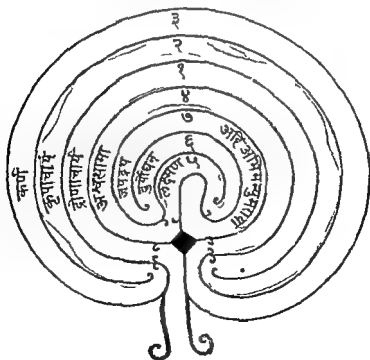
અભિમન્યુ પરણે છે, તે સમાનું ગીત.

ભાગે રચણા રે.

એ રાગ.

સમે વરને સહ માનધાન,	શોભા ધણેરી રે,	
ત્યાં તો વેરાટ દે કન્યાદાન,	શોભા ધણેરી રે.	૧
દાન લેહે અર્જુનકેરે તન,	શોભા ધણેરી રે;	
પાસે બેઠા છે જંગશ્યવન,	શોભા ધણેરી રે.	૨
ત્યાં તો પેહેયુ મંગળ વરતાય,	શોભા ધણેરી રે;	
ત્યાં તો હસ્તીના દાન અપાય,	શોભા ધણેરી રે.	૩
પછી બીજું મંગળ વરતાય,	શોભા ધણેરી રે;	
ત્યાં તો શાં શાં દાન અપાય.	શોભા ધણેરી રે.	૪
આપ્યાં આપ્યાં અશ્વનાં દાન,	શોભા ધણેરી રે;	
દાન લે અભિમન્યુ રાજન,	શોભા ધણેરી રે	૫
ત્યાં તો ત્રીજું મંગળ વરતાય,	શોભા ધણેરી રે;	
ત્યાં તો રથના દાન અપાય,	શોભા ધણેરી રે.	
ત્યાં તો ચોથું મંગળ વરતાય,	શોભા ધણેરી રે;	
વર કન્યાને હરખ ન ગમ,	શોભા ધણેરી રે.	

ચોથો તાંતે આપ્યા કન્યા-દાન;	શોભા ધણેરી રે,	
આપી હરખ્યો વૈરાટ રાજન,	શોભા ધણેરી રે	૮
ત્યા તો સુદર્શના બોલાવે;	શોભા ધણેરી રે,	
રાણી ઝસાર પીરસવા આવે,	શોભા ધણેરી રે	૯
ઢસાર પીરસ્યો છે ચાર વાર,	શોભા ધણેરી રે,	
પીરસી શાકર ને ઘત ધાર,	શોભા ધણેરી રે.	૧૦
અભિમન્યુ ઉત્તરાને આરોગાવે,	શોભા ધણેરી રે,	
વરને કન્યા ખતરાવે,	શોભા ધણેરી રે.	૧૧
સુદર્શના લેવાવે શુદ્ધાચમન,	શોભા ધણેરી રે,	
પટ ધણે અભિમન્યુ રાજન,	શોભા ધણેરી રે.	૧૨
સુદર્શના પટ મૂકાવે,	શોભા ધણેરી રે,	
હેમ કડા આપીને મનાવે,	શોભા ધણેરી રે	૧૩
વર કન્યા પરણીને ઊઠ્યા,	શોભા ધણેરી રે,	
ત્યાં તો સોનેયે મેઢ્યા વૂઠ્યા,	શોભા ધણેરી રે.	૧૪

અભિમન્યુના આજ્ઞાનમાંથી.

પાંડવો દુર્યોધન માથે જુગદું રમતાં રાજ્ય વિગેરે બધું હાર્યા પછી છેલ્લો દરાવ એવો કર્યો કે, ૧૨ વર્ષ વનમાં રહેવું, અને ૧૩ મુ વર્ષ ગ્રામ રહેવું. જો ૧૩ મા વર્ષમાં કોઈને મલુમ પડે તો વળી બીજી વાર તેટલાં વર્ષ વનમાં રહેવું. એવી શરતમાં પણ હાર્યા; એટલે બાર વર્ષ સુધી વનમાં રહ્યા, તેરમે વર્ષ વેશ બદલીને વૈરાટ નગરના રાજાના દરબારમાં કોઈ ઓળખે નહિ, તેવી રીતે રહેવાનો નિચાર કર્યો, તે વિષે.

કહ્યું છે મું.

વૈશંત્યન એણીરે બોલ્યા,	શુભ જનમેજય રાય;
વિસ્તારી તુજને સમજાવુ,	ભારતનો મહિમાય
અર્જુન વાણી બોલિયા,	સાબજો ધર્મકુમાર ^૧ ;
તમે જ કહો, ક્યમ જાના રહેશો,	ત્રણ લોક મોઝાર ?
દેશ દેશના રાજ આવી,	નમે તમારે પાય;
તમે કોઈને નવ નમો,	અનન્ન તમારી કય
ધર્મ વાણી એણી પેર બોલ્યા,	સાબળિયે અર્જુન,
મેં મારિ જે વાત વિચારી.	તમને કહું વચન.
બ્રાહ્મણ ક્ષત્રી વૈશ્ય વર્ણને,	ઉપવીતનો અધિકાર;
બ્રાહ્મણ વેશ ધરીને રહીશું,	રાજસભા મોઝાર.
સર્વ લોક તેમજને નમશે,	દલસઉને આશીષ.
મુજ શિર અવરને નહિનમે,	મેં પૂજ્યા શ્રી જમદગીશ.
કંક નામ પ્રસિદ્ધ હું કહાવું,	રાયતાણું મન રજુ;
મન ગમતી ત્યા કદ વારતા,	સભારાડ હું બંજુ
એણી પેરે હું દિવસ નિર્ગમ,	તાર દુખ અર્જુન;
રયે બેસારી લાડ વાગ્યાં,	સારથી દેવકીતન.
શીશ નથી નામ્યુ તે કોઈને,	એક વિના ભગવંત;
પરાધીન થઈ પેટ જ ભરવું,	એ દુખ નાબો અત.
વચન સુણી વડ વીર તણું રે,	કહે અર્જુન સત્ય વાણી;
ધર્મધર દુ.ખ ન આણો,	સમર્થ પ્રભુને જાણી.

વર્ષ એક ત્યા બડળા યાશુ,
 વૈરાટ રાયની પુત્રી બણાતુ,
 ભીમ અર્જુન ગળીને બેઠા,
 બહુ આહારી છે ભીમ મહા બડ,
 અટક બોલો ક્યાઈગમે નહિ,
 પરાધીન થઈ પેટ જ ભરવુ,
 વાત કરે ને સામુ જુએ,
 આગળ આવીને બોલ્યો,
 બહુ આહારી જે કહો છો મુજને,
 સુખે દાહાડા અમે નિર્ગમુ,
 પ્રભુએ જ્યારે વેલા પાડી,
 દુર્યોધને પુઠ ન મેલી તો,
 વૈરાટ રાયનો થાઉં રસોધયો,
 સજીને જમતા શેન રહે,
 એ રીતે હું દ્વિસ નિર્ગમુ,
 ધડો ધડાનો દામ જ કરશે,
 ભીમ બડ કહી, રહ્યા સાસતા,
 તમે કહો, કેમ છાન્ય રહેશો ?
 વણુ પુછે કાંઈને નવ કહેવુ,
 માગ્યા પાખી માત ન પીરસે,
 વિભાસીને કહો ગતિ મનની,
 જુખ તરશ ને સુખ દુખ સહેતુ,
 એવા વચન શુણીને બોલ્યા,
 જે રીતે જગદીશ રાખશે,
 એક અમો મન વાત વિમાશી,
 જે રીતે સુખે દિન લઈયે,
 વણુ પુછે ઉત્તર નન દેવો,
 જોશ વિચારૂં ઝાંધન ચારૂં,

સંગીત વિદ્યા જાણુ,
 વિદ્યા સર્વ વખાણુ
 બોલ્યા માહોમાદી,
 કહો, તે રહેશે ક્યાહી ?
 સાખે નહિ એક બોલ,
 નહિ બળ બુદ્ધિ તોલ
 વક્રોદર* રહ્યો વિચારી,
 શિ વાત કરો છો મારી
 તે મનમા નવ ધરશે,
 ચિન્તા કાઈ ન કરશે
 સધળુ ક્યાથી સુખ ?
 અર્દા વેદિશ જુખ
 અલ સર્વ ત્યા રાધું
 તે અજ જમુ હું બાધું,
 ચિન્તાવર ન થારો,
 પેટ ભર્યે શો સાસો
 તવ પુછ્યા સહદેવ,
 પર ઘેર કરવી સેન
 એક લોક સુ જાણે,
 તમ દુખ કો ઉર આણે
 પરાધીન થઈ રહેવુ;
 વચન કચન વહેવુ,
 સહદેવ તેજી વાર,
 વિશ્વતણો આધાર
 તે તમ આગળ કહિયે,
 ચરણ તમારે રહિયે
 તે એક જ કામ કરીયુ,
 એમ જ પેટ ભરીયુ

વંશાપ્રમથ તપમચિન્દ્ર મણ્ડ,
 કદીય, ગોપ દુઃખ પાંચ કેરો,
 મદરેવ કરીને રંગા સામગા,
 ગતિ તમરિ કાઈ નવ જાણે,
 પર બ્રહ્મ પર બ્રુપતિ આગળ,
 પર ઓશિયાગે પેટ જ બરડુ,
 વિનય વચન શુણીને બોલ્યો,
 શા માટે દુઃખ માર્ક આણે,
 મન શુદ્ધી મેવા કરશુ,
 તમે જાણે મદા મુખી તન,
 વિકટ અશ્વ દુઃખ કઈ પાધરા,
 અશ્વ શાસ્ત્ર આવડે છે મુજને,
 પુરીગણા જે સકળ રાગ છે,
 રેરાટ ચપના ધોધ ફેરવું,
 એવુ કાન કરીશુ માર્ક,
 દેવ તણી તો ગતિ કહણ છે,
 મમાધાન સંતોખી બેઠા,
 ધર્મ તણું મન વિરમય પામ્યું,
 દુપદિને દેખીને રાગ,
 ધડા જેવડુ માર્કેક માનની,
 પુરુષ તણી સક વાત પાધરી,
 પરબ્રુ પતિવચ પડી પ્રેમદા,
 અમો અણુછતા અળગા રહીશુ,
 કંઈ કાઠી મળા કામની,
 તે દુખમાહે વળા દુખ મેઠું,
 મુજે તેમ કહે શોક બદિરમુખ,
 એવુ જાણી દુઃખ જ આણિ,
 નયણે ધારા નિરખી રાણી,
 કર સંપુટ કરી ઉભી નારી,
 દાસિરૂપ યદને રહેશુ,

વળુ માગે ટાંતિ આપે;
 ગોપ સક કરી ચાપે,
 કદો નિકુળ શી પેર ?
 જઈ રહેડુ પર પેર.
 પરગમતુ જ કહેડુ;
 પરને દિવ ન દેડું.
 નિકુળ વચન મદાગર;
 તણુ કહણ ગતિ ફર.
 જેવી તમને ગમશે;
 એવડુ દુખ કવમ ખમગે.
 ખરા બેવલી જાણું;
 દુઃખ મું આપ વખાણું.
 આપધ એનાં કરશુ;
 એણી પેરે પેટ બરડુ.
 જેમ કાઈ નવ જાણે;
 દેવ દયા નવ આણે.
 નિકુળ તેણી વાર;
 ઉપમો વળા વિચાર.
 આણે આસુપાન,
 ક્યમ રહે જાની જાત ?
 જ્યમ ત્યમ કરી નિર્વહેશે;
 કઈ પેરે દિન લેશે
 નહિ બોલાયે વાણુ;
 મુખ રોજા યશિ બાણુ
 જાનિ કેમ રહેશે ?
 કપટ બોલ કેમ સહેશે ?
 મુખો મુખ નિધાસ;
 આલ્યા રાધની પાસ;
 કેમ થયા ઉદાસ ?
 મૈરંદ્રી મુજ નામ.

રાણીને રાજગાર પહેરાતુ,
એતુ તુણીને પાચે ઉઠ્યા,
શન આખરે સમિયે જાપ્યા,
કેડા મોરે ચાલી આવ્યા,
આજતા થઈને ત્યા રણા,

કંઠે એટલું કામ;
પાડુ તણા કુમાર,
આયુધ તેણી વાર,
પુર વૈરાટ મોઝાર,
તેના કોઇ ન જાણે પાર

સાખી.

જે મુધિહિર યજ્ઞ કરી,
બ્રાહ્મણ થઈ આશિશ દે,
નિકુળ ધોડા ફેરવે,
ભીમ ઉરને કારણે,
ચદ્ર સૂર્યને વશ કરે,
દાસિ થઈ દિન નિર્જમે,
સકળ છત્રપતિ વશ કર્યા,
નર શીંગી નારી થયો,
સુખ કેડે કુખ પામિયે,
મરખા દિન આવે નહિ,

દિધા કનકના દાન,
રૂઢ્યા જ્યારે ભગવાન
સહદેવ ચારે ગાય,
રણો રસોડા માય
નામ જેતુ પાયાળી,
વેળાયે હદ નાળી.
છત્રો જરામધ રાય,
કર્મેગતિ કહેવાય
કુખ કેડે સુખ હોય,
વૃક્ષ છાય મમ જોય

ત્રણ તાળની ચોપાઇ.

વૈશ્યાયન બોલ્યા વચન,
ત્યારે પુઠે નિપજુ જોહ,
વૈર ટપુરમા પાડી રણા,
હૂત કૌરવ કેરા જોહ,
કુર્યોધન મન હરખ આપાર,
મભા ભરી ભેરો રાજન,
ભીષ્મ કરણ દ્રોણ પાવન,
સુભટ શકુનિ તે ત્યા હોય,
દેશ દેશના રાજા જોહ,
જોઈ સભા હરખ્યો રાજન,
દૂર થકી દીધ જોટલે,
અમ પર કૃપા કરી મહારાજ,

શુભ જનમેજય રાજન,
તુજને મબળાવુ તેહ.
કુપદી સુદા સુખિયા થયા,
હોડે પાડવને બોળતા તેહ
રાજે હરિનાપુર મોઝર
હજી વાધ્યો પોતાને મન
અમથામા આદિ મહારાજ,
રાત બાત પોતા પા સોય
સખામાહી મેય છે તેહ,
એવે આવ્યા નારદ સુન
પ્રણમ્યો રાય જઈ તેટલે,
ધણે દિવમે પધાર્યા આજ.

વળતી બોલ્યા નાર મુન,
માસ માત તો વહીને ગયા,
વર્ષ પુરૂં એક જ્યા થગે,
સખા જોઈ શુ રીઝ્યો આજ,
બીમ બડ સામે કાણુ બડે,
અતુનશુ લેગે ધણુ ગડ,
નિકુલ સહૃદય ધનુષ સદાય,
તે માટે તુ મરં મા આણુ,
મેળા ધાડે તો ન સરે કાજ,
શુધ્ધી નાર કરા વચન,
ચેત ચેત કહે નાર મુન,
જોનરાવો જે છે કિયે ગામ,
ફરિ ભોગવે તે વનવાસ,
તેણે સેવ્યા છે બજવાન,
કદી રહે છવતા તે રાય,
ખોળા કઢાવો કરીને બાળ,
પોતાનો માટે તુજને કહું,
એમ કહી પામ્યા અતારધાન,
હવે કંઈ તેના ઉપાય,

તો તું સાબળ મે રાજન,
સમાચાર તં તો નવ લલ્લા
છતા થઇને પાજ આરો,
તેણે વેગે તાઈ ગજ
સેના તારી તો રડારે
એવો જોદો એક દેખાડ,
છે કાઈ જોદો જે સામે ધાય ૧
દેખ સેન તાઈ નિર્માણુ
ખોઈ બેસશે વેગે રાજ,
જુએ સેન પોતે રાજન,
તુ તો દુર્વોધન રાજન,
તો તો યાય તાઈ કામ
સુખે રાજ કરે આવાસ,
માજ્યા નન જાય તે રાજન
દીવસ ચાર વેગે વહી જાય,
નહિ કંઈ જાણુજે તારો કળ
નહિતર મનમા જાણી રહું,
પવે વિચારમા રાજન
જે થખ તેઓ પ્રગટ યાય

હાળ.

વૈશ્યાયન એણી પેર બોલ્યા,
ત્યાર પુરૂં જે નીપન્યુ,
રાજ વળતો બોલિયો તે,
કર મદીને બિડુ મુઘિયું,
કા છે સેનાર તેહનો,
પાડન શ્રી મુદ્ધ લઈઆવે,
રાજ તેહને અર્ધુ સોંપુ
નરપતિ મધળા રક્ષા નિહાળી,
બિડુ લઈને બધે ફેરવ્યું,
કરણુ આદિક ચોદા બેઠા,

શુધ્ધ જનમેજય રાય,
હું મહું તેનો મહિમાય
હરખ ધરિને મન,
સખામાહિ રાજન
પણુ પાડીને જાય,
સખા માહરિમાય
હમ જજ રય કહેવાય,
મઘન બેઠો યાય
કા ન કરે ઉચો હાય,
મળીને સર્વે સાય

એવાના 'જીમ્ત આલ્યો,	જ્યા જોહો છે જૂપ,
ભીમ સમાન પરાક્રમ બળિયો,	તેવડુ તન રનરૂપ
આવી ઉભો રહ્યો આગળે,	નૃપને નાચ્યુ શીશ,
પ્રાના ઉપર ધર્મ છે બિડુ,	રાય ચડાની રીસ
મલ્લ કરા બોલ ચકી,	તે દુરખ્યો રાય અપાર,
કટક મારામાહે જોહ્યો,	તુજ દિસે સાર
શત્રુ પાડવ ગયા મતાનન,	નર્પે વહી ગયા બાર,
નદ ચરચા જઈ રહ્યા છે,	પ્રાણુ દેશ મોઝાર
છતા થાય જો તમ ચકી તો,	નિશ્ચત કરીને રાજ,
તેર વરશ વન બોમવે વળી,	સરે અમાર દાજ
કલ્પ રામનું શુણી મહામલ્લે,	મલ્લ બિડુ પાણુ,
કહ બીડીને ઉભો રહ્યો વળી,	ઉચ્ચે મુખથી વાણુ
શુદ્ધ ગિરિ શોધુ નવ ખડે,	નગર પરા ને મામ,
સરોવર સરિતા સિંધુ, શોધુ,	અગમ્ય અગોચર દામ
રાય અતિ રમિયાત થયો,	જવ સુણિયા મલ્લવચન,
વિશ્વાસ તારો છે મુજને,	મા યુ માર મન
તુ નિશ્ચે એની સુદ્ધ લાવીશ,	વીર રહેલો જાય,
બહુ પસાય કરી સિખ દીધી,	ચલાવિયો ક્ષણમાય,
અવનિતળ પડ સાતે શોધ્યા,	આલ્યો અવનીમાય
પશ્ચિમ દિશમા પરવર્ષો ને,	શૂન્યા રાણા રાય
ઉત્તર દક્ષિણ પુરવ આલ્યો,	અનત પથે જોહ,
પર્વત પોદા રાય શ્રતિયો,	અભંગ દહાવે દેહ
સધાગી પૃથ્વીમંથે પેખ્યા,	નગર દેશ પરમાણુ,
ઉદયાચળથી અસ્તાચળ,	જહા લગી બોગવે બાણુ
એમ કરતા આવી કીધો,	વૈરાટ વિશે વિશ્રામ,
એકાંતે રહી લોકને પુછ્યો,	પાડવકરો દામ
પછી પુરપતિને જઈને મળિયો,	કહ્યા મુખ વચન,
દેશે દેશ વિગે હું ફરિયો,	શૂન્યા કઈ રાજન

એવું સુણીને ગમ બોલ્યો,
ભૂમિ બડ મરેં જલ્યા,
આદા વમો છો કોને શરણે,
પૃથ્વી મહાજ વળો વુ બોળો,
મધ છમુત નામ માદર,
પાડુન વન ગુપ્ત રહ્યા છે,
કુર્ષોધન મુખ વચન સુણી મેં,
કહી ન વાધ્યા મુજને તે તો,
હાર્યો કહે, તો પ્રત્યુ આપો,
‘સભામાદીથી બોલ્યો સાજો’,
મુજ મધાતે પ્રથમ લડીને,
અવર મક્ષ છે પોદા તે સુ,
એમ કહીને ધાર્ધ વળગ્યો,
જાદ કોટે અન્ન બાઝી,
ધડી મે ધડી જુદ જ કીધુ,
પછી પકડીને બિઓ તેને,
વળતી ગયે કંકને પુકપુ,
મોતેર તેમ આપણને જલ્યા,
એવું સુણીને કકરપી કહે,
પ્રહાર તારા કીધા ખાલી,
તા વેરાટે કહ્યું રપિજ,
પર ભૂમિમા વાત જશે,
એમ કહી મોઢલિયો સેવક,
તમને વપ વેરાટ તેડે એક,
કહેતા તે તતખેવ ઉઠિયો,
મુખ પખાળી પાથ બાધી,
છમુત કેર નામ સાબળ્યુ,
વેગે ધાર્ધને આપિયો તે,

તે કહ્યું, તે મલ્ય;
બોલોતેર દેશ અધિપલ્ય
કહો તમારું નામ,
કોણ મગાતે કામ.
ધર્યું બિડુ મેં પાણ્ય;
નહ ચરયા જાણ્ય
જલ્યા બોલોતેર દેશ,
જોઈ વુગ મમા નરેશ
નહિ તો વુ કચ્છ વાળી,
બોલના મુખ સભાળ
મહાબળ વુજ દેખાડ,
મળીને કરજે રાડ
મક્ષને તે જોધ,
કરી શકે સું કોધ ?
જુખ્યો રખ્યો તેહ;
કચર કીધો દેહ
શિ કગી દવે પેર;
વધારું તેસુ વેર
તેડાબ વાનુઓ સાર,
નિત કરી બહુ આહાર
એ સુ બોલ્યા આપ,
પરોણાપે મરાળ્યો સાપ
વાનુઆ કેરી પાસ,
મક્ષને કરવા નાશ
વડો જુકોદર નીર,
પીધુ શીતળ નીર.
ચલિયો કોધ અપાર,
રાજસભા મોઝા

આમેરી રાગની ચાપાઈ

વીર સભા બાણી માચરિયો,
 ગમે બે પડ થાયે એક,
 ચાલી સભા સમીચે આવ્યો,
 મહામથ એ પ્રાદણ દીસે,
 આપ્યો દિસે છે વન્દિ સમાન,
 વીર ભુજ દંડ બધા સોહે,
 બધા ચોદ રહ્યા બળ કળિયા,
 આની કક પાયે શિર નામ્યુ,
 આ ચોદ તે ક્યાયકી આવ્યો,
 ત્યારે વૈરાટ ગય એમ બોલે,
 એણે બો'તેર દેશ વશ કીધા,
 પછી આણી સભાએ પધાર્યા,
 દેશ નેવા દુર્યોધને મોકલિયા,
 તેને મલ્લ હોડે છે નેતો,
 એવુ સાબળતા ચઢી રીસ,
 તુ તો ધણે કામે જીતી આવ્યો,
 પગે પુતળા છોડી નખાવુ,
 ત્યારે જીમુત બોલ્યો વાણી,
 ધણી વાર તુ આપ વખાણે,
 ધણુ ખાઈ તે તન વધાર્યું,
 આવી ઉભો રહ્યો શુ ત્રાડે,
 અમે જોધ મોટા વશ કીધા,
 કૈયા કીચકને પુઝે વાત,
 તુ અણુ વિશ્વજિતુ શુ જાણે,
 વકારતા તો વીર રિસાવ્યો,
 હાથે મુદ્રિકા અહી મુકાવે,
 મને લીધુ દુર્યોધન નામ,
 એમ કહેતા બેડ બડ બડિયા,
 રીસે પૃથ્વી ઉપર પગ ધરિયો.
 બૂમિ ભાર લાગે છે વશેક
 રાય વેગટને મન ભાવ્યો,
 સર્વે સભા તણું મન હીન
 તન મેલ છે શામવનાન,
 કર ચરણ દેખી મન મોહે
 વીર આવી સભા માહે મળીયા;
 પછિ જોયુ જીમુતના નામુ
 ક્યાથી પુતળા બાધી લાવ્યો,
 નથી બળિયો કાઈ એને તોયે
 જિતીને જશ મોટા લીધા,
 કૈયો કીચક મોકમ માર્યા
 એને પાડવ કહિ નવ મળિયા,
 મોટા મહીપતિની પત બોતો
 પગથી જ્વાળા લાગી શીશ
 કયેમ અહીંથી જાઈશ કાવ્યે,
 કહેશે ખીજ વાર નહિ આવુ,
 બડ તારી વાત મેં જાણી
 મલ્લવિદ્યા તે તુ શુ જાણે,
 તે તુ જાણુજે સુખ પધાર્યું
 શુ મહીપ આવ્યો છે બાડે,
 મોટા રાય જીતી વશ લીધા
 જોણે દિહા છે મારા હાથ
 હજી હાથે તુ ન ચડ્યો આવ્યો
 હો હો કહીને તે સામે આવ્યો,
 મુખે કાશિયા કહી બોલાવે
 વાતુઓ કહે વૈરાટનું કામ,
 ગર કોટે કાશીસા પડિયા

પગ પ્રહારે પૃથ્વી ટુટે,	હિંદુ ના નિમિષ ન સુટે,
ગડદા પાદુ ટાણી વાળે,	તે દેખી ક્યાર ચિત ભાળે
માથા મેંદા તણી પે- મારે,	મરડી ભાગતા કાઈ તજગાળે,
જાણે જેમ ગજ મત આગળિયા,	લોક જોવાને ટોળે મળિયા.
જડ વડતા જેની નિશ જાય,	જાણે લોક નાશનાશ થાય,
વાળે દોલ નિશાન મે પામ,	તેનો શબ્દ ગાળે છે આમશ
નહતા વીર વાલુઓ વાપ્યો,	મર હમુતને તાણી બાપ્યો
ભીમે કીધો મનમા નિચાર,	હવે મારે એને આ હાર
એમ નહીને મેલીને ટોટ,	જાણી મલ્લ તણી તો ફોટ
માથે ફેરવી જૂમિ પહાડે,	નળનો આખવા આકારે નાડે
મલ્લે નિચારિયુ તે ધમ	આ તો ભીમ તણુ છે કામ,
મોત માઈ છે એને હાથ,	એમ નિચાર્યું રૂદા સાથ
હવે પ્રગટ લેઉં એતુ નામ,	મરતા કર એટલુ કામ
એ તો પાછો બોગવે નન	રાજ બોગવે દુર્યોધન
એવુ જાણીને જોને જ્યારે	ભીમે કાલ્યો તેને જળે ત્યારે
ભકાર મુખથી નિખર્યો ઉચાર	મકાર જલિ જયો તેણી વાર
પછે યાનુએ કીયુ કામ	મલ્લ મારિનાખ્યો તે કામ

હાથી

હામ હામ તે યાનો ચારી,	વેગે તેણી ચાર,
હસ્તિનાપુરમા જઈ સેવમે	કલ્યો સર્વ પ્રકાર
અનુચર ચાર દિશાર્થી આવ્યા	તેણે સુદ કહી સારી,
પાડન અમે ન જાણ્યા કહિ,	પણ માલજી વાત અમારી
ફેરાટ નગર માહી હવો છે	એક મોટો ઉતપાત,
હમૂત મલ્લ માર્યો મહામલ્લે	એક જણે માક્ષાત
શુણ્યા દુર્યોધન ચમક્યો	પાડવ મામ પ્રમાણ,
ધડક્યો નીર કટક સગ કીયુ	વજ્રગળ્યા નિશ્ચન.
ભીમ નવુ હમૂતને મણુ છતે	શત દેવકે રણુ માર્યો
હ કનિરે ની થયા પુતલુ	દેવે દીન ન ઉગાર્યો
હવે ત્યા જઈ ગોધનનાણુ	મરિયે એલ પ્રકાર,
પાડતન એ પતન હશે તો	મુકાવે નિર્ધાર

મેન લઈ દુર્યોધન આલ્યો, રેનાટ કેરે ગામ,
 પછી તેહની ગાયો વાળિ, કાપુ મોહુ કામ
 બાગ વરશથી અધિક કહાવે, પુરુષ જે કોનાય,
 મકકો રાજ સારે ચાલ્યા, સગામે તે જાન્ય
 કકરપિને વાનુઆને, તતિપ ત્રી ગોધર્જી,
 મકકોને સનાને લીધા, જેના કાઝ આચર્યું
 મેન મેધને ગામ ચાલ્યો, ગોધી કીધી માર,
 નરપતિનુ ગોધન નુકાબુ, માનુએ તેણીના
 પૂર્વ ત્રિશાથી ગોધન વાચુ, ત્રિશી દુર્યોધન ગાય,
 રાજકુમાર લઈ વારે ધાયો, અણુન બાકી ગાય
 ધનુષ બાણ કરમાલી ધરીને, ખીચુ કહુ જુદા,
 ગોધન સુમળીને આલ્યા, નગર રાત થઈ શુદ્ધ
 કુમારને અણુન કહે છે, ન નરસિ માગ નામ,
 કિનમ હવે થોડા રહેડ છે, અમારે તારે ગામ
 રાજકુમાર આવીને નમિયો, પિતા કેરે પાપ,
 આનારણ્યા લીધા માતાયે હઈડે હરખ ન માય
 એમ કરના તે વાત વિતી, ત્રિન પુકે દિન જાપ,
 વરસ એક પરિપુરણ થયુ ને, રીઝ્યા રૂંચા માય

રાગ મામેની

વેલંપાયન બોલ્યા વચન, મુણુ પરીક્ષાત કેગ તન,
 ત્યાર પુકે નિપન્યુ જોહ, તને કહી સબળાનુ તેહ.
 વરસ એક ત્યા પુરણ માય, પંછિ રિચારીધુ મનમાય,
 એવે નિશા પડી છે જ્યાર, કર્યા પાયે પાડુકમા
 સાથે તેડી દ્રોણદી નાર, આન્યા કાટ કને નિર્ધાર,
 પછે નિકળ્યા નગરથી બહાર, આન્યા શમી વૃક્ષને દાર
 ધ્યાન ઈશ્વરનુ ધરી મન, આયુધ હતાપી પાન,
 પેરી વજ્ર ને તત્પર થાય, એને કલટ અંગ ન માય
 કાને કુલ્ય હીરે જડિયા, તેના મૂન ન જાયે ગણીયા,
 કંઠે મુખાક્ષણની માળ, દોસે આપની જાક અમાળ

હીરા માઝી ને સોન દોરો, કેડે બાપો સુંદર કદોરો,
 પોતી જડીત સોના સાકળિયે, વેઠ વિંટિયો છે આગળિયે
 પહેર્યા આભરણુ ઝોપતા સાર, ઉપર બાધિયા છે હથિયાર,
 બાથા બિડિયા છે કટિ માથ, ધનુષ ગદા ઝવિ છે હાથ
 સુંદર કિરો ચોતરો એક, માડી પાટય ત્યા ઠગી રિવેક
 વિજયા દશમી કેરે દન કાધુ રામી તાણુ પૂજન
 પછી જોધને શુભ લગન, પડાબિરેક કાધો રાજન,
 અર્ચનુન ધરે શિવપર જન, દેવતા વગ્નડે વાગ્નિત્ર
 રાજ બેઠા સુધરિ રાય, પુ પટ્ટિ કેડે દેવતાય
 વન નહયર્યા પુરિ માય, મોંને કુવર અગ ન માય
 એટલે ગોરાગિના ત્યા બાન્ધા ચાગરાને ગોધન લાન્ધા,
 સુમટ બેઠા દીગ જ્યાય, ગ્રાન પામીને નામ ત્યામ
 રોજ્યા રાજારે આભ્ય ગગ્ગ રેરાટને જગ્યાવ્યા,
 કરિ મનરોને બોલ્યા પાત, રાય સાભાજોને માક્ષાત
 કક વડન ને પાકકાન, તનીપાળ ગોકણુ ને નાર,
 એ તો તમારે વેગ હત જોહ, વનમા રાગ્ગ થઇ બેઠા તેહ
 જન ચામર ઢોળે વાય, એવો નર દીરો કોઈ રાય
 બેઠા આયુધધારિ તે ચોધ, કહ્યા એવો એણે પ્રતિભેધ.
 એવી વાત તે માબળી જ્યારે, નાન રિરમય પામ્યો ત્યારે
 ત્યારે કુવર બોલ્યો વાણુ નાન પ્રલે જોડી પાણુ.
 એ તો પાડવ કહેવાય જોહ દના આપણે ઘેરજ તેહા
 માર્યો જમ્મતને તો કામ ને તો બીમ તાણુ છે કામ.
 કકરપિ પુષિજિર રાય, વડનરૂપ અમ્મુન કહેવાય,
 નિકુળ તતીપાળ તનખેન ગોકપુ થયા સહદેવ
 સૈરધી દ્રપદીનુ નામ મેનક થઈ કયા છે કામ,
 કોરવે ગયો વાળિ જ્યારે, તે તો વારે ધાયા ત્યારે
 નહિ તો મદાર તે ત્યા શુ જોર, જમ મુકાવી લાણુ દોર ?
 એવી વાત તે સાબળી જ્યારે, રાગ્ગ રેરાટ ઉડ્યો ત્યારે
 વડવત કરતો ચાલ્યો ધગણુ, જાનને સાદ્યાયા રાયના ચરણુ.
 મરતક મૂંઝુ મરુને બેજે, વચન દીન થઈને બોલે

૬ તો ધુણ તમારો રાક,
 નર ઝોળાખ્યા મા । ગામ,
 ત્યારે મોડ્યા યુધિષ્ઠિર રથ,
 અમો રથા તમારે ઘેર,
 ખાર વરસ તો કાઢ્યા વન,
 હવે પુરણ થયો વનરાસ,
 માટે જાઓ તમારે ઘેર,
 એવી વાત તે માબળિ જ્યારે,
 દામપણું પ્રાપ્તું તમને,
 માટે ગુણ ઝોશિકળ થાઉં,
 ઉત્તરા કુવરિ આણી જોહ,
 ત્યારે અર્જુન જોડ્યા વાત,
 પુત્રિને મેં બણાવી સાર,
 એ પુત્રિ નહિ પરણીએ અમો,
 મુખદ્રાવન અભિમન્યુ માર,
 એવી વાત તે સાબળી જ્યારે,
 હાથ રાય એ મરજ કરે,
 અભિમન્યુ વેરે નિના ક્યો,
 જય જય શબ્દ જોડ્યા તે હામ,
 (પછી જન તેડાવીને,
 હામા કયો અમારો વાક,
 સેવક ત્રણી કરાવ્યા કામ
 ધન્ય ધન્ય તમને કહે રાય;
 મુખ પામિયા રૂડિ પેર
 એક વનસ તમારે બવન,
 હથિય પુનઃ અમારિ આશ.
 મુખ પામજો રૂડી પેર
 મળ રંગ જોડ્યો ત્યારે
 મોગે દોહ બેઠો છે અમને,
 માગી કન્યા આપી ઘેર જાઉં
 મુકી અર્જુનને જોળે તેહ,
 ગામ માબળ તૂ સાક્ષાત
 માટે દ્રમ કર અગીકાર,
 એક વાત કહું માને તમે,
 તેને પરણાવો એ નાર,
 રાજા રેરાટ હરખ્યો ત્યારે,
 પુત્રિ મારી એ પેરે વરે,
 શ્રીફળ રૂપેયો કરમા ધર્મો
 ત્યાર પુઠે શુ કીધુ કામ
 અભિમન્યુને પરણાવ્યો)

હાળ

અભિમન્યુ પરણિ ઉઠ્યા ને,
 જનમેજય નૃપ સાબળો હવે,
 યુધિષ્ઠિર કહે વૈરાટને,
 ઉત્તરા કુવરી તેડાવશુ જ્યારે,
 એમ કહીને પાડા ચાલ્યા,
 ખાર વરસમા ફરીને આબ્યા,
 આવી જિવાડિયા ઉતરિયા,
 તેણે અમે સભારિયા ત્યા,
 નત્યાં જેજેકાર
 પછિનો કહું પ્રદાર
 તમે સાબળો મહારાજ,
 અમે બેસશુ રાજ.
 હસ્તિનાપુર મોજાર,
 કાણુ ન લાગી વાર
 પાડુ રાયના તન,
 વસુદેવના નન

સુધિદિર કહે કૃષ્ણને, તમે તમો દુર્યોધન પામ;
રિદી જઈને કરજો વેગે, બોલ્યા મુખ પ્રકાશ.

(કૃષ્ણે જઈને દુર્યોધનને કહ્યું કે)

અર્ધ રાત્રી જો એનું છે તે, એને આપો મોય;
એના આપનું રાજ ભોગવો, મન વીમારી જોય
(દુર્યોધનને કહ્યું કે મોયની આણી જોડી પણ પૃથ્વી આપુ નહિ,)
એમ કાળાં જો ભાગે કરગરી, આપુ ગામ જો ચાર;
પણ કાનીવટથી પૃથ્વી નર, પામે પાડુકુમાર.
આટલા ઘણ વન રડવડિયા, ક્યા ગઈ હતી મગાઈ;
રક્ત કે પેચીને લેશું, એ છે અમારા ભાઈ.
કૃષ્ણ ત્યાથી પરચરિયા, જ્યા પાડુ રાવતા તન,
રક્ષા વિના પૃથ્વી નહિ આપે, રાજ દુર્યોધન
સુધિદિર કહે છે રિતે, તમો કરો એટલું કામ;
પાચ ગામડા અમને આપે, રેડેલા કેગે હામ.
ત્યારે બોલો બીમ બડ તમે, એશું બોલ્યા વીર;
એમ આપણી પુડી બાણી, કાચર થયા અધીર
કઈ તણી રાડો રડાવું, કઈ બાણી ધરસૂત્ર;
દુર્યોધનને જોયો ગળું તો, પાડુ ગયનો પુત્ર.

(કૃષ્ણની રિદી સજળ થઈ નહિ, ને સમર્થ આવી)

કરકેનમા સુદ મગાણું, દોહાળી કટક અદાર,
માત્ર દોહાળી ધર્મ કને, અધર્મી કને અગિયાર.
દશ દવાડા તો સુદ કપું છે, ગમન કેરે તન;
પાચ દવાડા કાણે વગાનું, સુદ કહ્યું પાન
ત્રણ દાડા તો મયા દોહાળા, નિપત્તો રખ પ્રકાર;
મકબૂદ રચનાર કરિ નહિયો, અર્જુનનો કુમાર

એમના એક બીજા રત થઈ તે એ ૩-

રાગ મામેરી

આવી આલણે કાપો પોકાર, કાઈ કાચી કને ન ગિ પાર;
અમને રાખે આપો હામ, એક દુટનો ફોડો હામ.

ત્યારે કૃષ્ણ ત્યા બોળ્યા વચન,
 જલધરનુ લીધુ નામ,
 ખારી દુહનું તોડુ ગામ,
 કૃષ્ણ તે અર્જુન બે ગયા,
 દુર્યોધન કહે સાધુ કામ,
 સંજય શકુની વિદિયે ગયા,
 કહે છતો ચક્રાગઢ પાસ,
 રાજ્યે અર્જુન પુછિયા,
 વાણે તો જુદા કરશુ સહી,
 રાયે તેગળ્યા ત્રણે બ્રાત,
 સહદેવ કહે અધિધાર,
 જાણું ચારે વેદના બેદ,
 ત્યારે બોલિયા નિકુળ વચન,
 પૂર્વ પડને પશ્ચિમ કરે,
 કોમ સાત તેણો જે મર્મ,
 તત્કલ્પ ભીમ મહા બડ બણે,
 ગદાયે કરી પાડુ ઘઘરાડ,
 દુર્યોધનને બોલો ગળુ,
 કોમ સાત તેણો જે મર્મ,
 ત્રણે ભાઈ એમ કહી રલા,
 હવે શો કરવો ઉપાય,
 ચિંતાતુર થયા જટાયે,
 ઉઠી કુનર સભા સચરે,
 ચાલી સભા મધ્યે આવિયો,
 સહ દે નીચું નિહાળી રલા,
 કોથે બરાણો તેણી વાર,
 નથી ઘેર પિતા અરજુન,
 પિતા ઘેર હોય જે વારે,
 પિતા વણુ નવ બોલાવે હશી,
 દરિ બરી સભા સ્વામુ જોય,

કોણુ દુહ છે તે ગજન,
 મધ્યા અર્જુન તેણે કામ.
 કરે આજણુ કેર કામ,
 મમાચારુ દુર્યોધને લલા
 અભિમન્યુને મારે કામ,
 બુધિધિર પાસે જઈને રલા
 નહીકર જાઓ પાછા વનરામ,
 ગયા સાબળી વિરમય થયા
 એડુ પરઠીને ઉદિયા તહો,
 પાસે બેલીને પુછી વાત
 મેં જોગ્યણી છતી સંસાર,
 ચક્રાગઢ નબ્બ જાણુ છેદ
 સાબળો યુધિધિર રાજન,
 પશ્ચિમ પડને પૂરવ ધરે
 નવ જાણુ હુ રાજા ધર્મ,
 શીવ છતા મેં પરાક્રમ ધણે
 ચક્રાગઢ નવ જાણુ ખડ,
 પૃથ્વી બાધી પરસે કરે
 નવ જાણુ હુ રાજા ધર્મ,
 રાય યુધિધિર દુખિયા થયા
 ચોકાતુર ચર્ષ બેદા રાય,
 અભિમન્યુ આવ્યો તેટલે
 પગ ચુકે ધરતિ ચરધરે,
 માન દઈ નવ બોલાવિયો
 આવજાર ન કોમએ કલા,
 સહને મારે આણે દા
 નવ બોલાવ્યો તો રાજન,
 લાડ લડવે સૌ કો ત્યારે
 એવી વાત તેને દિલ વશી,
 કરમાયા મુખ દીગ મહ દાય

ન મુએ ચાકર ન મુએ ચોર,	ન મુએ ધન ગાજતે મોર
ન મુએ જોને પુનિયો ધણી,	ન મુએ જો નારિનો ધણી
ન મુએ નિર્ધન ને ધનવત,	ન મુએ રાજ રાજ દગલ,
ન મુએ જોને મુખ નહિ ઘેર,	ન મુએ જોને માથે વેર
ન મુએ જોતો ગોઝા આમ,	ન મુએ ગળથી પડેા ત્રામ,
મુએ મુએ મળિધર માપ,	મુએ મુએ જોને માથે બાપ
મુએ મુએ જોગી અરધૂત,	મુએ મુએ રાજનો પૂત,
મુએ મુએ શુકામા મદો	મુએ મુએ ચિંતા જોને નહો
આજ રો નયી વગજન	મુએ મુએ બાથી અનિમન

ત્યાગે અભિમન્યુ એણે પેરે બોલ્યો,
 દુર્યોધને ક્રોધશુદ્ધ રચિયુ,
 તે શુદ્ધ તો ક્રોધ નથી જાણતું,
 જાણે છે મુજ પિતા તે તો,
 હ ક્રોધાનુ શુદ્ધ હું જાણું,
 સાતમે તો બીમ બાગી નાખજો,
 ત્યારે સુભદ્રા એણી પેરે બોલ્યા,
 તે તો જગાની લામ જ ધાલી,
 ઉત્તરા ઉત્તરા શુ કહે ખાડી,
 તેડાવવી હોય તો તેડાવજે,

સાંભળ મારી માત રે;
 મને કહ્યું સાક્ષાત રે.
 તુજને કહું નિર્ધાર રે;
 ગયા રથ મોઝાર રે.
 ધાલી છે મેં લામ રે;
 રાષ્ટ્ર પિતાનું નામ રે.
 સાંભળ મારા તન રે;
 ઉત્તરા નથી બવન રે.
 માંભળ તુ નિર્ધાર રે,
 રહી છે આડી સવાર રે.

આખી.

ઉત્તરા ઉત્તરા શું કહે,
 રથમા, જ્યારે ધા પડે,
 ઉત્તરા ઉત્તરા શુ કહે,
 દેવનું તેડું આવજો,

સાંભળ મારી માત,
 ત્યાગે નહિ કે ઉત્તરા લાય.
 ઘેલી થઈ મુજ માત;
 નહિ આવે ઉત્તરા સાથ.

રાગ કાલિંગડો

સુભદ્રા વળની આલી આબ્યા,
 કુંડર મારાને મુઠ્ઠે મોકલો,
 રાજસભામાં રાગ બેઠા,
 રતનો, રૂપો, રાગો, કાગો,
 શુ છે રાગ શું છે રાગ,
 શાને કાગે શુ કગવાને,
 વળતી રાય મુધિરિરે બોલ્યા,
 ક્રોધ એક પહોરમા તેડી આવે,
 રાગે રાયકા એણી પેર બોલ્યો,
 ચાર હજાર ખાડેઈ મારે,
 સ્વામી સુરજને પરવાપે,
 કહો તો ચાર પહોરમાં તેડી લાવુ,
 ત્યારે કાગે રાયકા બોલ્યો,
 આઠ હજાર ખાડેઈ મારે,

મુધિરિરની પાસ રે;
 તેડવો ઉત્તરા વાસ રે.
 રાયકડા તેડાવ્યા રે;
 રાયકડા સહ આબ્યા રે.
 શું છે અમાર કામ રે;
 તેડાવ્યા આ લામ રે.
 રાયકા પ્રત્યે વાણી રે;
 અભિમન્યુની રાણી રે.
 રાગજી અવધાર રે;
 કહેતા નાપે પાર રે.
 પિયે પાતાળનું પાણી રે;
 અભિમન્યુની રાણી રે.
 રાગજી અવધાર રે,
 કહેતા ન આવે પાર રે

તે ઉલળી આકારા શું આલે,
 તણુ પહોરમાં તેડીને લાલું,
 રપો રાયકો એણી પેર બોલ્યો,
 બાર હગ્ગર ખાંડેર મારે,
 સ્વામી સુરજને પરતાપે,
 બે પહોરમાં તેડીને લાલું,
 રતો રાયકો એણી પેર બોલ્યો,
 સોળ હગ્ગર ખાંડેર મારે,
 સ્વામી સુરજને પરતાપે,
 એક પહોરમાં તેડીને લાલું,
 રાજયે તેને આધો તેડ્યો ને,
 સુંદર વાધા પહેરણુ આપ્યા,
 સાંઠ લધને માંચરિયો તે,
 તેણે સમે ઉત્તરા રાણીને.
 આજનો દોડો ધુંધળો દીસે,
 આજ રમમાં પડ્યો દીડો,

પિયે પાતાળનું પાણી રે;
 અભિમન્યુની રાણી રે.
 રાગજી અવધાર રે;
 કહેતાં ન આવે પાર રે.
 પીએ પાતાળનું પાણી રે;
 અભિમન્યુની રાણી રે.
 રાગજી અવધાર રે;
 કહેતાં ન આવે પાર રે.
 પિયે પાતાળનું પાણી રે,
 અભિમન્યુની રાણી રે
 દીધા આદર માન રે;
 આપ્યાં ફાફળ પાન રે.
 પવન વેગે ગય રે,
 અમુ કેવુ થાય રે.
 અવળાં વહે નદી નીર રે;
 જોદો આવન વીર રે.

અમા દોહલા રે ટેક

હવે સ્વમા પછીની વાત.

રાગ કાલિંગડો.

સાંઠે થડીને રાયકો આલ્યો,
 પાંડવ રાગ કુશળ કહાવે,
 ત્યારે રાયકો મુખવાણી બોલ્યો,
 કૈાસ પાંડવને જ્યુદ્ધ મંગલું,
 અભિમન્યુ રાગ રણવટ સાંચરે,
 રાયકો કેસં વચન મુણીને,
 મારી ઉત્તરા નાનું બાળક,
 મોટાનાં રાંજ્યાં વેહ્યાં દોહલાં,
 ઉત્તરા કુંવરિ વાણિ બોલ્યાં,
 મારા કરમના કાળા ઉધણા,

પુછે મમાચાર રે;
 કુશળ અર્જુનકુમાર રે.
 સાંબળને છુ નાર રે;
 દસ્તિનાપુર મોઝાર રે.
 તેગવી પુત્રી વમારી રે;
 ધરણી ઢળી તે નારી રે.
 ક્યમ જાશે અવતાર રે;
 કુંવરી છે સુકુમાર રે.
 સાંબળ મારી માય રે;
 હવે રાયે શું થાય રે.

મયા લાખનો માસ નામો,
 અપયાખનો માસો ગ્હી જાયે,
 ઉત્તર દુર જોણી પેરે જોણ્યો,
 દીકરિયોના ન પડે પુરા,
 ઉત્તરા ત્યાં પદારી,
 અર્ધ પથ તો જ્યારે પોત્યા,
 અભિમન્યુ મુખથી મોનિયો,
 ઉત્તરા તો આવી નહો મારે,
 મારે દુર્યોધન ઇતવે રજો,
 ઉત્તરા અધધા મો મારે
 ત્રાખાકુડી જાળ ભરીને
 મોના ફેરો બાળીયોને
 ખાળ લાડુ અને જરેખી,
 ધન વિશેષ મુઠે માત્ર માતા,
 ત્યારે અભિમન્યુ મુખથી જોણ્યો,
 છેતી મારતુ જોજન કાળે,
 ત્યારે સુભદ્રા મુખથી જોત્યા,
 પુત્ર જાતા ની ન નાવે,
 છેતી વાગના હાથે અગિયા,
 વીજળીને પ્રમાણી અહીને,
 જમી કરીને ઉત્થા અભિમન્યુ,
 તે આપ પછરે માનતો તેણે
 રાજ થકી જોયા ન જોત,
 ભભમદાર ત્યા જાય બીજા,
 ઇતિશ આયુધ ભરી પ્રતીને,
 તેને સુભદ્રા મારવા ચાલી
 સુભદ્રામુખ નાણી જોયા
 લાડકવાયા ક્યાર આવજો
 અભિમન્યુ મુખથી જોણી પેર જોયા
 જુદ કંવાને નાચર રાય

કુળી રૂઠન ટરે માગીરે,
 આગળો મહે ઉધાડી રે
 સાબળ મારી માય રે,
 લખેગરી જો થાય રે
 તે પસન વેગે જાય રે,
 ચિતાવર બદ થાય ર
 માનળ મારી માય રે,
 જુદની વેળા જાય રે
 ચક્ર દગુ ચક્રમુર રે,
 રથમા થાય અમુર રે
 નાય અભિમન્યુ બાળ રે,
 રૂપા કેરી ધાગ રે
 મગળ અને મોતીચૂર રે
 કરમડો ને કુર રે
 સાબળ મારી માત રે
 પાસે જેમી સાક્ષાત રે
 માબળ મારા તન રે,
 મ્થમ જમુ જોજન રે
 કરી જમાડે માય રે,
 માતા દોગે વાય રે
 રથે થયા અરનાર રે,
 અથો જોડયા ચાર રે
 બખતર પેસુ શરીર રે,
 જોડે બાવન વીર રે
 રથે થયો અસ્વાર રે,
 નેત્રે જાળની ધાર રે
 સાબળ મારા તન રે,
 મહેને મુજ રચન રે
 માબળ મારી માત રે,
 દુર્યોધન સધાતરે

માતાજી દુર્યોધન જાણે, ચક્ર હું ચક્રચૂર રે;
દુધનાં દુધાં બરિને મુકજો, આનું આથમને સર રે.

ટાળ ૨ જો.

ત્યાંથી આગા માગવાને જાય રે, જ્યાં દતાં કુતી માય રે;
કુતીજી ખોદ્યાં વાણુ રે, કુંવર માનજો પરમાણુ રે
તારે નમ્રામે મિલિ ચાય રે, ઘેર કુશળે આવો રાય રે

ઢાળ ૧ ની રેશી.

હવે રાવડા કહે રાણીને. હેરા ઉતરે ધણું;
પેલા તમારી સાસુ ક્રિખા, જઈ નમો ને ચણું
ઉતરા કુંવરી હેરા ઉતરી, નમ્યા માસુને પાય;
દ્રોપદીજીને વેગે નમિયા, નમિયા કુંતા માય.
સુભદ્રા કહે વડુઅન્ મારી, ઝો પેલો બરથાર;
મારો વાપો નવ રહે ને, અડિયો રણુ મોઝાર
હાથ ભાવ કઢાણ કંની. મનાવ તુ સ્વામીન,
ઉતરા ત્યાંથી પંચરી ન્યા, હોમો છે રાજન.
અભિમન્યુ કહે, ધન્ય પુરુષ, જેની હશે આ નારી,
કા રાજ તમે નથી જણતા, વૈરાટની કુમારી.
ઉતરા કુંવરી કહે, ધન્ય નારિ, જેને આ બરથાર;
કાં રાણી તમે નથી જણતા, અર્જુનનો કુમાર.
ઉતરા તેને આવી મળીને, બોલી મુખથી વાણુ;
મારા સ્વામી, રણુ વિચરે, તો, ઈશ્વરની છે આણુ.

રાગ પદ્મજની સાખી.

ઉતરા મુખથી ઉતરી રે, સાબળ મુજ બરતાર;
જો તમે રણુવટ ચર્યાં તો, મારો મુજને દાર.
ઉતરા મુખથી ઉતરી રે, સાબળ મારા નાથ;
તમે તો રણુવટ સાચ્યા, મને જાણો કેને હાથ.

રાગ વેરાહી.

તમે યાત્રે, તો રાવડની આણુ રે, હો સુભદ્રાના જ્યા;
તમે યાત્રે, તો કાલુ માગ પ્રાણુ રે હો સુભદ્રાના જ્યા;

પેરાટ મારો પિતા કલિયે, સુર્જના માગી માન,
 મેં તો તમને ઝોળાખિયા, બ્યારે ઝાગે બોઝિયા હાથ રે હો સુખ
 અર્જુન મરખો સસરો મારે, મુખદ્રા સગખા માનુ
 દૂષણ મમા મામોજી મારે, રણવટ મઝો ને રાસુ રે, હો સુખ
 અર્જુનના તનજ કલાવો, રસદેવના પુત્રી ને,
 દૂષણના ભાણેજ કલાવો, બીમ તણા બનીજ રે હો સુખ
 મોગ કળાનો ચદ્ર શોભે, તેવી શોભા તમાગી,
 જેડુ હસ્તિનાપુર બેમણુ તેવી, હું અદ્વૈતા નારી રે હો સુખ
 રાજહસ તમને જાણી મેં, કયો તમારો નગ,
 જો જણત બગ બાપડો, તો કેમે ન અગ્નિ બગ રે હો સુખ

ગગ ઘેરાડી દેશી બીજી.

ગારી મેતો ઘોડીલાની વાગ રે, કુવરી રાનતણી,
 ખસો રથ તણો દો માગ રે, કુવરી રાનતણી રે-
 માઈ મામ શિયાળ નખાય રે, કુવરી-
 ગારી હવે રણુ મ જાય રે, કુવરી-
 ૭ તો અર્જુન કેરો તન રે, કું કેમ સુદથી કેરુ મન રે ૩૦
 મારો લાજે અર્જુન તાત રે, કું મારી લાજે સુખદ્રા માત રે કું
 મારે શુકને કાઠ ન જાય રે, કું ગેરિ લોક આગત થાય રે, કું
 મારી જાણત આવી નાર રે, કું નવ જાત હું ગણુ મોઝાર રે કું
 એક વાર લાવે જમદીશ રે, કું હું તો છેડુ મામા રે શીશ રે, કું
 મને ખોટી કહીતી નાર રે, કું આપણુ મગશુ પેને અવતાર રે ૩૧

રાગ પરજિયો.

મને મારીને રથકા ખેડ રે, બાળા રાજ રે
 મને જુદ સાથે તેડ રે, બાળા રાજ રે
 આપણુ સરખા સરખી જોડ રે બા. મને જુદ જોયાના ખેડ રે, બાળા
 લાવો હું ધાર હથિયાર રે, બા. કર કૌરવનો સહાર રે, બાળા
 ગડી જુદ વળો ઘેર આજ રે, બા. મારા બાપનું અપાતુ રાજ રે, બાળા
 નારિ કેશ સુમળા કહાડે રે, બા. રથ હિર દેહ પહાડે રે, બાળા
 મારે જોખનીયુ બરપુત્ર રે, બા. મને મેલીને આપ્યા દૂર રે, બાળા
 મેં તો શો રે કીધો અધર્મ રે, બા. મારે કિયા જનમના કમ રે, બાળા

ત્યારે ત્યા અભિમન્યુ જોલિયો,
 એમ કહીને સાચરિયો પછી,
 રથ ઉપર આવીને બેઠો,
 ચતુરંગી સેના સજ ચર્ચ તેનો,
 મતવાલા મલપતા હોંડે,
 મદમાતા ને હોંડે ધાતા,
 આભરણ પેચાં ઓપતા ને,
 માયી દીમે શોભતા તેને,
 જુદે ચરા રણે પુરા,
 ધનુષ્ય બાણ કરમા ધારિયા ને,
 કઠારી કેડે વાકડી ને,
 સાગ ફરશી ખજર ગુમી,
 બાયા ખડગ કટિમા ધરિયા,
 છત્રીસ આયુધ અંગે સજિયા,
 હાથી ઘોડા રથ પાલખી,
 ધરાની કછી મુલતાની,
 પુરાસાની ને વિનાયતી વળી,
 પાણ્ડીપથા ને પાખરિયા,
 રેવનશી ને દાનવનશી,
 બીલા ઘોળા કાળા કાખરા,
 નાકડિયા વેગે ચડિયા,
 મમ કામથી જોદા ચાલ્યા,
 જુદા કરવાને અભિમન્યુ ચાલ્યો,
 ધન ફરકે ને નેજા ઝળકે,
 અભિમન્યુ કહે છે મારથીને
 ચક્રનુદ્ધ મદ જોદવો છે ન્યા,

રાખશે શ્રીજગદીશ રે,
 વેગે નમાવી શીવ રે
 પારથનો કુમાર એ
 ગણુતા ન આવે પાર રે
 મુખ ચાલ્યા તમેળ રે,
 રમે રાતા ચોળ રે,
 માયે રાતી મોળ રે,
 નર્પ થયા છે મોળ રે.
 ચાલે અટપટી ચાલ રે,
 દગકતી મુકી દાલ રે
 નળી કરમા બાણ કમાન રે,
 દીમે શોભાયમાન રે
 તરકસ તાતા તીર રે,
 જોદા બાવન વીર રે
 કહેતા નાવે પાર રે,
 જોભિતા હથ સાર રે
 બગાળી કહેનાય રે,
 કિજવળ જોની કાય રે
 તપસા ઝોળા ઝોળ રે,
 નગે રાત્રા ચોળ રે
 મજી સર્વ હથિપાર રે,
 કહેતા નાવે પાર રે
 હધડે દરખ ન માય રે,
 નીશાને વગિયા ધાય રે
 રથ ફાકે માગે ત્યાય રે,
 દ્રોણમુર છે ત્યાય રે

ચોપાર્ધ વણ તાળની

અભિમન્યુને આવનો જોય,
 માદોમાલ કરે છે વાવ,

સા મેરવ વિરમય દોય,
 આલો અજુન એ માણ

ચક્રવ્યૂહ તણો જે છેદ,
આપણુ સર્વને એ તો સંહારે.
પછિ જુએ ધારીને ત્રિત,
એ તો અર્જુન સરિખો દીસે,
કર્ણુ છે ત્યાં અદ્ભુત કામ,
દ્રોણગુરુ છે બળિયા જેહ,
બિજે કૃપાચાર્ય ત્યાં હોય,
ચોથે અશ્વત્થામા સાર,
બીજા બળિયા રાજકુમાર,
છઠ્ઠે છે દુર્યોધન રાય,
અચ્યાર ક્ષોણી જોદા જેહ,
પચ શબ્દ વાજિત વજ્રડે,
શુર્જ શુભી મદા છે હાય,
ખડ્ગ કાતી કટારી પાશ,
નમ્ર આયુધ તે ત્યાં કરી,
એવે આબોધે અભિમન્યુ જોધ,
પ્રેયો અશ્વ ચારને સગ,

તેનો સહ ભે છે એ બેદ;
વદતાં કોઇને નવ ઉચારે.
ધન્યે ન દિસે હનુમંત;
કાઈ આવેછે બળિયો અતારો.
કોઈ સાત છે તેણે હામ;
પ્રથમ કોઠે મુક્યા તેહ.
ત્રિજે કોઠે ઠલ્યું જોય;
પાચમે કોઠે લક્ષ્મણુ કુમાર.
સુત દુઃશાસનના^૧ ચાર;
સાતમે જયદ્રથ કહેવાય.
ઝડને કાંગરે ઉભા તેહ;
અભિમન્યુ ઉપર તે ત્રાડે.
ફરશી ત્રિશળ ચૂસળ સાથ;
દેખી રાત્રુ પામે ત્રાસ
ઉભા જોદા કરમાં ધરી;
આણી અતઃકરણમાં કોધ;
જાણે પડિયા હીપ પતગ.

સાખી.

પડે દ્રિપ પતંગ તેમ,
નમસ્કાર ગુરને કર્યો,

અભિમન્યુ રણ ગાજી રહ્યો;
તેણે આશિર્વાદ દેતે કહ્યો.

ઢાળ.

ગુરુદ્રોણ મુખથી બોલિયા,
રીસાઇતે શું આવિયો,
માતે વોળાબોધે આવિયો,
ગુરુ જાણીજ પિતાતણા,
વૈશંપાયન એણી પેર બોલ્યા,
વિસ્તારી વ્રજને સંબળાવું,
પેહેને કોઠે ગાલી આબોધે,
સાથે સાથી એવા ચડિયા,

સાંબળ અભિમન્યુ વાત;
ધેર વાઢ જુએ વ્રજ ગાત.
હું કહાવું અર્જુન તન;
કરવા આબોધે પૂજન.
શુણુ જનમેજય રાય,
જારતનો મદિમાય.
અર્જુન કરે તન;
જાણે ચડિયો ધન

દુષોધનના જોદ્ધા સર્વે,
 શરે અર્જુન આવિયો,
 દ્રોણગુરુને મનમખ આવી
 પારથસુતાને જોઈને પછી,
 હુ બાળકને જોઈ ત્યા
 સુધિહિરને ચ થયુ
 જા - બાળક બાહુઆ છ,
 અહિ મતતુ મમ નહિ
 એવી વાણી સાબળતામા,
 બાળક તો નન જાણિયે હું
 દ્રૌપદી કાઠ દ્રૌપદી,
 તેમા હુ અમિરપ થઈને,
 ને માટે હુ તમને કહું છું,
 હુ બ્રહ્મણ જાણે ઓસરે છું,
 પહેલો ધાવ કરો મુજ ઉપર,
 દ્રોણગુરુ કહે મ કઈ હું,
 અભિમન્યુએ એક બાણ કાઢ્યું
 મત્ર બાણી ગુરુ ઉપર મેંયુ,
 ખીજતુ બાણ વેગે કાઢીને,
 નાણે નાગુ છેદિયુ
 દ્રોણે વગિતિ બાણ મેલિયા,
 આનના તે છેદિને નાખ્યા,
 મનો અન્ય નહે બે એ પણ્ય,
 નમથ ત્યા જોદ્ધા ઉભા,
 વૈશંપાયન બોલિયા છું,
 અભિમન્યુએ સંભારી ત્યા,
 કોધ મરીને કરમા લીધા,
 મત્ર બાણિયણ મધ્ય મેલ્યા,
 નર્મન કંતા તે આન્યા,
 આવી રણમા બેદિયા છે,
 ધારે ચિતા મન,
 કે અર્જુન કરે તન
 ઉભો અભિમન,
 બોલ્યા દ્રોણ રચન
 આવે ઓસર મનમાય,
 જે તને મોકલે જાંય,
 મોકલ તારો તાત,
 હું કરીશ તારી ધાત
 કાપ્યો અભિમન,
 ક્ષત્રી કરે તન
 વૃક્ષો ઉભા વન
 સર્વે કરે દહન
 સાબળિયે મહારાજ,
 નહિકર ભોણુ લાજ
 હરખ આણી મન
 છ છે નાનો તન
 જોતા તેણી વાર,
 આણી હરખ અપાર,
 મેલિયુ રણમાય
 તે કોધ આણી લાજ
 વેગે કાઢી ચાર,
 પારથને કુમાર.
 કોઠને ન વાગે બાણ
 આગર્ય થયા નિર્ભય
 ગુણ જનમેજય રાય,
 કૃષ્ણ તણી રિગાય
 વેગે માતજ બાણ
 પારથ પુત્ર મુગ્ધાજ
 ક્ષણ ના લાગી ના
 તેણે જોધ અપા

અથ ગજ રથ હેદિયા લારે, દ્રોણ દ્રોણા મન;
 દશ બાણ કાઢીને મેલ્યાં, રકત કરી મોચન.
 અભિમન્યુના સારથિને, રથ સદિત ઘેરો પતન,
 બિન્ને રથ મગાવી બેઠે, પારથ કેસે તન.
 તેણે સમે ત્યાં અભિમન્યુને, ચઢી અગિયે રીત;
 કાપ કરીને બાણ મેલ્યાં, વેગે કાઢી વીશ.
 દ્રોણ કીધા આકળા ને, દીધો છે ઓસાર;
 અભિમન્યુ આવી બડિયો, તે કરતો મારેમાર.
 શોષિતની સરિતા વહે ને, હવ ગજ પાડે ચીસ;
 દાયેથી દાયીને ઢેસે. છેડે જોધનાં શીશ.
 તેણે મને દુર્યોધન આવી, નમ્યો દ્રોણને પાય;
 કહો ગુરુ કૈવી રીતે, કરસું શો કાપાય
 દ્રોણ કહે છે જયદ્રથને તમે, તેડાવો ને લાંચ;
 જયદ્રથને તેડીને લાવ્યો, એક પક્ષકની માંચ.
 મામાસામું જુદ મંડાણ, કેતા નાવે પાર;
 અથે અથને ગજે ગજ લા, કાષ્ટ નવ દે ઓમાર.

રાગ ચૈત્યાઈ ત્રણ તાળની.

પ્રથમ ગદ કરીને દાય, બોલ્યો બીમએનને માથ;
 કાઠા જુઓ પરાક્રમ મારું, ગુરુનું તો માન લેતાઈ.
 બસો બસો તુ અભિમન, નામ રાખ્યું તં અરજુન;
 એમ કહેતાં ચાલ્યા લાંચ. આવ્યા બિન્ને ગદ છે જ્યાંય.
 રથા દૃપાચાર્ય તે હામ, દરવાં માંજો ત્યાં મંદ્રામ,
 આવ્યો દુર્યોધન ત્યાં રામ, દૃપાચાર્યને લાગ્યો પામ.
 બોલ્યો મુખ્યથકી તે વચન, તમે કરજો એ જાળ પતન;
 ગદ દાર પામે તતકાળ, મુક્યો જયદ્રથને રખવાળ.
 પછે બીજે કારે રાડ માંડી, મય ખસે નદિ જગા છાંડી;
 માંદોમાંદો દે છે માર, કાષ્ટ દે નદિ ત્યાં ઓસાર.
 મેલ્યું અભિમન્યુએ એક બાણ, લેવા શત્રુ કેરા પ્રાણ;
 દૃપાચાર્યને આવડું છેલું, બાણે તો કાઢીને નવ બેધ.

રૂપિયે કરી ક્રોધ અપાર,
 અભિમન્યુએ ત્રહી શર પાણ,
 પછે ચક્રને ફરશી સાહી,
 પગ પ્રહારે જોદા નાસે,
 કૃપાચાર્ય અભિમન કુમાર,
 ચોદા કઈકે કર્યો પૃથ્વીપાત,
 માર્યું અર્જુન તે બાણ,
 વાઘ્યો જીવિ વિષે અભિમન,
 ગઠ ખીજો લીધો તેણી વાર,
 કોદા ખેંચતું કીધું કામ,
 કર્યું ઉભો દીદો તે હાર,
 તમો અમારા પૂજ્ય છો સ્વામ,
 પ્રહાર પહેલો કરોજી તમો,
 પછે જો માને માર મન,
 કર્યું કથન એવા સાબળી,
 કર્યું બાણ મેલ્યુ યર્ષ કૂર,
 અર્જુન સૂતની કરવા ધાત,
 પારથસુતે સાચવ્યો દેહ,
 બાણ કાઢી મેલ્યા પછી સોળ,
 આવતા તે અભિમન્યુ છેદે,
 ખેડ્યો અભિમન્યુ તાતકાળ,
 હવે જોજો પગકમ માર,
 એમ કહીને મેલિયું બાણ,
 કર્યું ઉછળીને પશ્ચો ધર્મ,
 પાછો સાવધાન તે યર્ષ,
 આંધુ તેજ વિષે બહુ જોર,
 આરી ભેદિયુ અશ્વને કાય,
 બાણ તે સમે મેલ્યાં કર્યું,
 વાદન વિના અભિમન્યુ કીધો,
 અર્જુન સૂતને ચડી ત્યા રીમ,

કાઢી મેલિયાં ત્યાં બાણ ચાર;
 આવતાં જ હર્ષો નિર્વાણ
 આંધ્રો અભિમન્યુ ત્યા ધાર્ષ,
 અભિમન્યુ તણો ધરિ ત્રાસે.
 માહોમાહિ ત્યા દેતા માર,
 તે તો ચાલિયા જમ સધાત
 કીધા શત્રુ કચરધાણ,
 કૃપાચારજ એસર્યા મન.
 ગાજી રહ્યો અભિમન્યુ કુમાર,
 આંધ્રા ત્રીજા કેરે હામ
 કુવરે કર્યો નમસ્કાર,
 ધટો અર્જુન કેરે હામ
 ધણું શું મુખે કહિયે અમો,
 તો હું સેવા કરે રાજન
 અંતઃકરણ ગચુ પરજળી,
 અભિમન્યુએ કીધું ચૂર
 કર્યું બાણ મેલ્યા પછી સાત,
 કર્યો રજ રજ કટકા તેહ
 અભિમન્યુએ જોયું જોર,
 એકે બાણ તેને નવ ભેદ.
 સુકવી મે તારી ત્રણ ફાળ,
 જલપણ ઉતાર તાર.
 આંધ્રુ કર્યું ઉપર નિર્વાણ,
 જાણિયે તે તો પામ્યો મર્ણ.
 અભિમન્યુ મામો ઉભો જર્ષ,
 બાણ મેલિયુ રડી પેર
 ત્યા રૂધિર અવકે જાપ,
 અશ્વ ચાર પમાજા મર્ણ
 માણ સારથીતો ત્યા લીધો
 બાણ મેલ્યાં છે ત્યાં વીસ

માર્ગો કહ્યું તણો માતંગ,	રથ તણો ત્યા કીધો ભગ,
કર્મ રૂઢિર ચર્ણ અપાય,	દેખી કાપર નાશી જાય
કુડે ફરે અર્જુન કુમાર,	દેતો શત્રુઉપર માર,
કીધી બાણતણી ત્યા જટ,	કહ્યું પામિયો મનમા કટ
કૃષ્ણ તણી જેને નિધાય,	કેમ એ યજ્ઞી હાયો જાય,
કહ્યું ગયો નીમરી ત્યાય,	અભિમન્યુ ગયો ગદમાય

ઠાળ.

ત્રીજો ગદનો હાથ આવિયો,	ગયો તે ચોથો દામ,
રથ વિના અભિમન્યુ પાળો,	કરે મહા સમામ
ભીમમેન પાછળ થકો તે,	રક્ષા કરે નિર્વાણ,
એની દોઢમા જે ચડી આવે,	તેના તે લે પ્રાણ
એમ કરતા ચાલી આળ્યા,	ચોથા ગદને હાર,
અશ્વત્થામા દેખી કુવરે,	કીધો નમસ્કાર
જટ જાણી દયા આણી,	બોલ્યો મુખથી વાત,
માહણ્ય જાણી મન ઓસરે,	કેમ કરે પેહેલી ધાત
અશ્વત્થામા કહે અભિમન્યુ,	શો કરે વિચાર,
બાળક માટે ઓસરે છુ,	નહિકર કરે પ્રહાર
એમ કહીને બાણ જ મેલ્યુ,	અભિમન્યુ ઉપર એક,
આવણુ તે હેઠિયુ,	અભિમન્યુએ કરી રિવેક.
પારથપુત્રે બાણ મેલ્યા,	કાઢીને ત્યા ત્રણ,
કષ્ટકની હેઠી નાસિકા ને,	કષ્ટના હેઠા કહ્યું
હાથ ચરણ વિના કર્યા કંઈ,	મુખથી પાડે ચીમ,
હત્તતા મારગ ધસે કે,	ધક્કવિનાના શીર
અશ્વત્થામા કહે અભિમન્યુ,	રહેજે આણે હાર,
દશ બ્રાહ્મણ કાઢીને મેલ્યા,	રેજે ત્રણી માર
આવતા અભિમન્યુએ દીઠા,	ચઢી અતિશે રીસ,
પારથપુત્રે હેઠિયા કાઢ,	બાણ મેલી વીસ.
અશ્વત્થામા ઓસર્યા ને,	કરે તે ચિંતા મન,
ચોથે ગદ તે ગાળિયો,	અર્જુન કરો તન

ચોપાઈ ત્રણ તાળની.

ગદ ચાર અભિમને લીધા,
 ધણા મૃત્યુ પમાણા જોધ,
 પછે પામમે ગદ તે આવ્યો,
 દુર્યોધનસુત તે હામ,
 મહા પરાક્રમી બળિયો કહાવે,
 મળ્યા મરખાસરખી જોડ,
 દેખી જોદ્ધ કરે હકારા,
 નેણ રક્ત કર્યા બહુ રીમે,
 બોધ્યો લક્ષ્મણ મુખથી વાણ,
 તુ તો જોજે મનમા વિચારી,
 એકયો આવ્યો આણે હાર,
 હવણા બાણે મારી પાડું,
 તુ તો જીવો ચારે કોમ,
 મનમા જાણી નાનો બાળ,
 હવે અગ્નિયો મારે નાથ,
 તુ તો જોજે પરાક્રમ મારે,
 ત્યારે બોયો અભિમન્યુ જોધ,
 તુ તે શુ રહ્યો આપ વખાણે,
 દોગરૂપી કાદ છે તમે,
 ખોદી કાદુ હું સૈનાં મૂળ,
 દોગરૂપી કાદ અખાર,
 દરતીનાપુરને મોજર,
 પાપી જાણજો મુખ પધાર્યું,
 એવી વાત તે મજાજી અગ્નિ,
 કરમા લાઇ ધનુષ ને બાણ,
 બાણ મેલિયુ કરમા સાઇ,
 અભિમન્યુએ આગુ છેડું,
 લક્ષ્મણ ઉપર મેલ્યુ એક,

શત્રુ સીર પર પામજ દીધા,
 અત કરણુમા આણી કોધ.
 સેન મહીત રૂડેરા ભાવ્યો;
 લક્ષ્મણ કુવર છે નામ.
 અભિમન્યુ મામે તે આવે,
 પોતા મનડા કરા કોડ.
 મ માતા કરે ખુખારા;
 કરડે દાત અધર બહુ પીમે
 અભિમન્યુ છેદિશ તારો પ્રાણ,
 હવણા તને નાંખું છુ મારી.
 ક્રમ જાઈશ અદિધી બહાર;
 જમપુરી તને દેખાડ.
 ત્યા તો હતા જુદ મોગ;
 મુઝિયો જીવતો તાકાળ.
 ક્રમ મુકું આણે હાથ,
 ભીમ સહિત તને મંહાડ.
 આણી અતઃકરણુમા કોધ;
 હાથ નથી ચઢ્યો તુ આણે.
 તેમા વજ્રકુહર તે અમે,
 માત મેદમા ઉડાડું ધૂળ.
 બાળી ભસ્મ કડું નિધોગ,
 રાજ કરશે પાડુકુમાર
 હવે તારું તો માન્ય કિનાર;
 લક્ષ્મણ મધ્યે તે વારે
 મેલિયા છે ત્યા નિર્મણ,
 અભિમન્યુ ઉપર આવ્યુ ધાઈ.
 તેણે મધને નવ મેલ્યુ;
 અભિમન્યુએ કરી વિવેક

પાયમે ગઢ અભિમન્યુ ગાળે,
 રખે ગઢ સાતે જીતીને,
 જદુપતિએ મનમા વિચાર્યું,
 ત્યા સુધી તે અભિમન્યુ તો,
 એવું ધારી પરવરિયા,
 મદોન્મત્ત માતગ બળિયો,
 પુરમા જઈને છોડિયો,
 પ્રજા લાગ્યો પીડના રહ્યો,
 હાહાકાર થઈ રહ્યો ત્યા,
 કો બળિયો જોદો નહિ જો,
 ગ્રાધણિર કહે ભીમ હોય તો,
 સેવકને દીધી આજ્ઞા ત્યા,
 અભિમન્યુ કહે, કાકા મારા,
 સખળ સોર ત્યા થઈ રહ્યો,
 સેવક ત્યાથી પરવર્યો તે,
 સ્વામી તમને તોડે છે ત્યા,
 અભિમન્યુને ભીમસેન કહે
 મુઘધણિરે તેહુ મોઠલિયુ,
 અભિમન્યુ કહે કાકા મારા,
 સાતમો તો હું નથી લેતો,
 માટે કુવર કહે, કાકાજી,
 વેગે જઈ વેલા આવ્યો,
 ત્યારે વૃકોદર કહે કુવરને
 નિશ્ચે કરિને માનજો તુ
 આજ્ઞા માગી નિસરિયો,
 કૃષ્ણ એમ શ્રવણ કરીને,
 છડે કોડે ચાલી આવ્યો,
 દુર્યોધન ત્યા મામો આવ્યો,
 સામાસામુ સુદ મડાવ્યું,
 સેન સહિત મવગો વડે ત્યા,

કૃષ્ણ ચિંતાતુર થાય,
 આવે જીવતો લાય
 ભીમસેન છે પાસ,
 નથી પામવો નાથ
 ત્યાં પાંહુ કેરા તન,
 છોડિયો પાવન
 માતગ બળિયો જોદો,
 જવન માજો તેહ
 લોક નાહ જાય,
 ગજને જઈને સાહાય
 વેગે એહ શ્રવાય,
 ભીમને તેડના જાય *
 શું હશે સેના માય
 આક્રંદ કરે સૌ લાય
 આવ્યો ભીમસેન પાસ,
 મુધિણિર આવાસ
 કહ્યો હવે કેમ કીજો,
 શો ઉત્તર ત્યા દીજો
 રહ્યો છે કોદો એક
 તમને કરું વિવેક.
 પડશે હવે તમાર કામ,
 અહીં થશે મહા સગ્રામ
 આવીશ ક્ષણ એક માય,
 મારો પ્રાણ છે લાય
 ભીમસેન તેણે દાર,
 કાંઈવો તેને જહાર
 અર્જુનનો કુમાર,
 કર અહી હથિયાર
 ક્ષણ ન લાગી વાર
 કૌરવનો કમાર

અભિમન્યુએ કાઢી મેશ્યું,
 દુર્યોધનની સેના માહે,
 દુર્યોધન મુખ ખોલિયો,
 અર્જુનસુત છે એકલો,
 એવી વાણી સાંભળીને,
 અભિમન્યુ ઉભો નથી ગણતો,
 ચોપાસેથી સખળ મારે,
 સર્વ મળી કૌરવો ચઢ્યા પશુ,
 કુવર સર્વને પડિયો પુરો,
 આનતા સર્વે સુઠાવે,
 શલ્ય મૂર્છિત થઈ પડ્યો,
 અભિમન્યુએ બાણ મેલીને,
 ત્રણ વાર સામો ધસ્યો તે,
 ખૂગ લાઇને અભિમન્યુએ,
 અભિમન્યુ ભેદાયો થકો પશુ,
 બાણ ત્યાં અસખ્ય મેલી
 ધસીને અતકની પેરે,
 સિંહધકી જેમ શેર' નામે,
 અશ્વ ગજ રથ સારથી,
 સર્વ સુખઠ તે જાય નાશ,
 નીર સહિત જયમ કમળ શોભે,
 તેમ મસ્તક રડવડે છે,
 વૈશંપાયન ખોલિયા,
 દેશદેશના વપ હતા તે,
 પારથપુત્રે સેન સંહાર્યું,
 રૂધીરની લાં નદી ચાલીને,
 સાતમે ગઢ કુવર આવ્યો,
 સુખઠ સર્વે રથા છાના,

ક્રોધ કરી એ બાણ,
 ક્યો તે કચરધાણ
 તમે સાંભળો સડે વાત,
 તમે કરોને એની ધાત
 મોઢ ધર્યા ચોપામ,
 રૂદ્રે કાનો ત્રાસ.
 કુંવર વચ્ચા એક;
 ન ગણે કાને છેક.
 સમુદ્ર પેરે જાણુ,
 રૂરીને મારે બાણ
 ને પડિયો તેનો ભ ત,
 કીધી તેની ધાત
 આણિને મન રીસ,
 દુષ્ટનું છેલું શીશ.
 કપન્યો મહાક્રોધ,
 નસાડ્યા સઠ જોષ
 પ્રાણુ લે છે એહ,
 તેમ નાસે તેહ
 ચોપાસ નાદા જાય,
 અભિમન્યુ પુંડે ધાય
 પડ્યા પૃથ્વીમાય;
 મુગટ સહિત ત્યાય
 હું શુણુ જનમેજય રાય
 સર્વે પંથ પળાય.
 ક્યો તે અવની રોળ,
 ગીધ કરે કનૌવ
 કરે મહા સત્રામ,
 કોઈ ન ધાલે હામ

મસ્તકે મુગટ ઢળી પડે, હથિયાર ન થભે પાણુ,
શરીરની શુદ્ધિ વિમરી ને, મુખે ન થોડો વાણુ

માખી,

મને વખાણે ત્યા કને, અભિમન્યુ ગજ રહો,
દુર્યોધન તે દેખીને ક્રોધ મન માથે ગ્રહો

ચોપાઈ

૭ કોમ કીધા છે હાથ પછી આરિયો સાતમા સાથ;
ભીમમેન તણી જુએ વાટ મન માથે કરે ઉચાટ
૭ કોદાની હું તેનો વાત, તે તો જીત્યા કરી મેં ધાત,
મુઠ આપ્યું તું વચન જોડ, માતમો તો આવ્યો તેહ
એવો મરેછે નિત વિચાર દુર્યોધન આવ્યો તે હાર,
ત્રીહું દુર્યોધને દગ પાત, તેજા પોતાન શત બ્રાત
અરે વીરા સહિ આ સમે, કરો મુદ્ધ એમ. થડ તમે,
મેળ વધેતો બાળક એહ ગણુ જશ બધ જીરો તેહ
મહી ગદા ને મારો પ્રહાર, નહિ તો રાજ ગણુ આવ્યો હાર;
શત બાધન રણુમા રહી, મુદ્ધ કરતા અધર્મે મહી
વિમારે દુર્યોધન રાય નાબ્યા કુંવરને બુદ્ધમાય,
અરજુનસુત મેલે દોટ, કરે કારવ ઉપર ચોટ
પજા સુમટના હથિઆર બધ અભિમન્યુ મારે તે માર,
પ્રાણુ તળિયા ને પડિયાશરીર, ચારે પામે નાહ વીર
પદ જોદા છે મહાબળી, તેલો ધર્મો અભિમન્યુ વળી,
છુગ પ્રહાર ગદાના કરે એકી વારે મો મો પડે
અભિમન્યુ કહે પાપી સાબજો નમે મો અને હુ એકતો,
એતુ ગુણી દુર્યોધન રાય મારે ગદા અભિમન્યુ કાય
પજા મૂર્ખા થઈ શુદ્ધ ઢળી પજા મુગટ માથેથી ઢળી,
શત બધુ દુર્યોધન તણા, પાપી તે તન મારે ધણુ
સ્વમ હતુ ઉત્તરને જેમ, અભિમન્યુને ત્યા દડુ તેમ,
વળી ઉઠ્યા અરજુન કુમાર, ધરી ક્રોધ તે અપરમપાર
મરે કારવના હર પ્રાણુ, કરે મારીને અચરમાણ
તેનો મનમા આણીને ત્રાસ, મારવ માર્ગ ન આવે પામ.

રાગ ભાર્ગવ.

સાતમે ગઠ અભિમન્યુ આબ્યો, જુએ ભીમની વાટ;
 શા માટે આબ્યો નહિ, એમ કરે ઉચાટ કાકા આવેને રે ટેક
 વચન દઈ મુજને ગયા, શુધિષ્ઠિરની પાસ;
 માતમે ગઠ મને રેગિયો, ત્યા લતી તારી આશ. કાકા
 માતાયે મને વારિયો, વાર્યો ધરની નાર,
 વેર હણુ શુ કાકા મારા, લાબ્યો આણે દાર. કાકા
 મુધિષ્ઠિરે ના કહી, કહી નીકુળ સહદેવ;
 વચન દઈ ઉદાડિયા, ભીમ બળો ઘુજ ટેન કાકા
 કોણુ જનમનું વેર હણુ જે, મનમા રાખ્યો આગે, કાકા
 એકસો મૂકીને ગયા નાશી, કદાબ્યો મારો કાટો કાકા
 કાલ જાતધર છતી આવશે, પીતા મુજ અર્જુન;
 ત્યારે તમને પૂછશે, ક્યા ગયો સુતા અભિમન. કાકા
 ત્યારે ત્યા શો ઉતાર દેશે, મને મરાવી લાય, કાકા
 આવી તમને પૂછશે જે, કુંવર મારો ક્યાય કાકા

આખી.

કાકા કાકા કહી ડાંચે,
 પડ દારે જડે નહિ,
 કુડુ કીધુ ભીમકા,
 વચન દીધુ કર માહરે,
 આદારી બસની આગસ,
 પરદુ ખે દાકે નહિ,
 મુકે મુખ નિશ્વાસ,
 છપાની ની આશ
 મને નાખ્યો અરિ દળ પાસ,
 અતિ આદારીનો શો વિશ્વાસ,
 લપટ હરામી જેદ.
 તેને વાલો નિજ દેદ

ચોપાઈ ત્રણ તાળની

અભિમન્યુ કરે વિચાર,
 નીકળાને ધણુ નરદર,
 આરો પડે યદ્યો ગોમે દાર,
 અકળાયો મેલી મન આશ,
 મેં તો જાણ્યું વેલો આવશે,
 કેમ ગમ્યું કામ તને
 ગઠ મધ્યે તેણી વાર,
 મધ્ય કોઠાતુ દાર ન જડે,
 દેખે નહિ જે નીસરે બાર.
 દવે ભીમનો શો વિશ્વાસ
 આમ શુ એ ડાટ વાળશે,
 મત્ય વચન આપ્યું જે મને

વળી મનશું આણી ધીર,
ચક્રાગદ તલપવાનું કરે,
દૃષ્ટિ એનો મર્મ નવ કલો,
બીમ બીમ કહી પાડે સાદ,
જોરે બીમ સાંભળશે એહ,
ત્યારે નથી આપણનો દાર,
પચ સખ્દ વળડે સહી,
દુઃખ પામિયો મનમાં ધણું,
પોતાના વિના જૂઠી આશ,
પછે ધાલીને મનમાં હામ,
ધનુષપાણુ લેધને હાથ,
ધર્મે અવનીમાં અવતાર,
હવે યનાર હોય તે થાય,
શરો થઇને જે મામે મરશે,
એવી ધાલીને મનમાં હામ,
મામમામાં બાણુ ત્યા મારે,
નાસે ધાલીને ઘાતે તણું,
અભિમને માર્યું મોહ બાણુ,
હતા દુર્યોધનના ગત ભાત,
જોદા જ્યાં ત્યાં નાહા જાય,
કૌરવને નમાડી ત્યાય,
આ મઠ કેરો નવ જાણુ મર્મ,
અરે દેવ હવે શું કરે,
એવો મનશું વિચાર જ કરે,
ધનુષ એક છેડો મેલ્યો ધણું,

બાંધ્યાં આયુધ બાવન વીર;
પોંચે નહો જે ડગલું બરે.
અભિમન્યુ ગુંચાઇને રલો;
કૌરવ ધણા વળડે નાદ.
તો ત્યાં વારે ધારો તેહ;
કરે કૌરવ એવો વિચાર.
અન પશું સંભળાય નહી;
હવે બળ કશું બિજા તણું
એવું કહી મેલ્યો નિશ્વાસ;
અભિમન્યુ ઉઠ્યો તે હામ.
વડવા ઉઠ્યો કૌરવ સાથ
મરવું છે એકજ વાર.
શે અર્થે આવે આ કાય;
તેને ઇંદ્રની અપ્સરા વરશે.
અભિમન્યુ કરે મંત્રામ;
કૌરવ જોધાને સહારે.
જોદા જાણે જે આલ્યુ મર્મ;
કૌરવ મોહ પામ્યા નિર્વાણુ
પજા મૂર્છાયે પૃથ્વી પાત;
અભિમન સામે કોઈ ન થાય
અભિમન્યુ ઉભો મઠમાંય,
ન ભાગ્યો ભેદ ને પજો ભર્મ
ક્યા થઇને બાર નીસર;
વાટ ન સુઝે ચિંતા ધરે
બીજો કીવા આગળ કર્ણ.

એવામા દેવયોગે પશુચ વટ્ટી, તેથી ધનુષનો છેડો ગળામા પેશી ગયો, તેથી
અભિમન્યુ મરણુ પામ્યો)

જયદ્રથ કેરે પ્રેરાણું મન,
તેણે મનમા આણી રીસ,

આલ્યો ખડ્ગ લઈ જ્યા અભિમન;
છેલ્લ અભિમન કેરે શીશ

દુદ્ધિ નાદ હવો તે દન,	હરખ્યો મન દુર્યોધન,
ક્રોધો વિશેષ કામમા થયો,	સાભળી બીમ ધાધ ગયો
ગદા લઈ આવ્યો ગદમાય,	દીકો નહી તે વદતા ત્યાય,
વાત શુષ્કી અભિમન્યુ તો બળ્યો,	દીગમદ થઈ પાઠો વળ્યો
આવ્યો બીમ પ્રધિષ્ટિર પાસ,	શુષ્કી વાત મકયો નિશ્વાસ,
સ્વામિ સુતનો આપ્યો અત,	મ્હેતા માહી મ્યો કલ્પાત
જુધિષ્ટિર દુખ પામ્યા ધણું,	શુષ્કી મર્ણુ અભિમન્યુ તણું,
વાક નહિ તે કુવર તણો,	ચઢ્યો દોષ આપણને ધણો
હાથે કરીને મરાવ્યો બાળ,	આપ્યો બોન ન લીધી સમાળ,
ચારે વીરા કુતાના તન,	દુખ આણીને કરે રદન

ઠાળ

વૈશંપાયન બોલિયા,	શુષ્ક જનમેજય રાજન
સુભદ્રા કુતા આવિયા,	જ્યાં પડિયો અભિમન
ઉત્તરાયે સાભળીયુ જો,	રણુ ઢળિયો ભરથાર
શરીરની શુદ્ધ વિસર્ગીને,	આત્મી તેણી વાર
રદન કરતી સાચરી,	અભળા તે બાળે વેશ,
આક્રંદ કરે અવની ઢળે	ને કાઢે સમૂળા કેશ
ત્રાણ ત્રાણ મુખથી કરે,	આવી અભિમન્યુ પામ
મ્રતક શળ પડિયું દેખીને,	મુક મુખનિશ્વાસ
નગર સમીપે અર્જુન આવ્યા,	શત્રુ શુર્યો તત્કાળ
વાત શુષ્કી અભિમન્યુ ઢળીયો,	ઉડી અરજુનને ઝળ
ઉતાવળો ધસીને આવ્યો જ્યા,	હતો પોતાનો તન,
અર્જુન દુખ પામ્યો ધણું,	જોઈને કરે રદન
મૂર્છાશુ અવનિ ઢળ્યો,	નહિ શુદ્ધ સરીગ લગા
હાથેશુ હાથેશુ હણે	ને રદન કરે અપાર
પુત્ર પુત્ર મુખથી કરે ને,	અવની પછાડે અગ,
આજોરે અવની વિષે ને,	થયો છે ગતિભગ
રદ્યા સાથે ચાપીને,	આક્રંદ કરે અપાર,
શા માટે નથી બોલતો,	મુખ પ્રાણ તણા આધાર

કાળ ચડ્યો અર્જુનને, રલો પાણી કુરે માં માંય;
 આજ દણ્ડ એ દુષ્ટને હું સંધ્યા પેસે ત્યાંય.
 નદીકર મારી દેહ પ્રજાળું, અગ્નિમાં કેપાય;
 ઉગને દીન સંધ્યા સુધી, જો દુષ્ટને નવ મરાય.
 જયદ્રથને મારું નહિ તો, નવ બાંધુ હથિયાર;
 અર્જુને ત્યાં એમ કહીને, પણ કર્યું તે વાર.

શ્રોપાર્શ્વ :

દિહો દિવમ ઘટિકા ચાર, અર્જુને બાંધ્યાં હથિચાર;
 વિકાસો જયદ્રથ રણમાંય, ફરિ યુદ્ધ મંડાણુ સાંય.
 અર્જુને મન આણી રીસ, મેશ્યું બાણુ જઈ છેલું શીથ;
 દુંડુભિ નાદ હવો પાવન, હર્ષ્યા મુષિહિર રાજન.
 સુભદ્રાએ કીધું રનાન, પ્રતિજ્ઞા પાળી ભગવાન.

હાળ.

વૈશંપાયન એણી પેર બોલ્યા, શુશ્રુ જનમેજય રાંધ;
 વિસ્તારી ઘુજને સંભળાવ્યો, ભારતનો મહિમાય.
 આદ્ય કવિ મોટા રૂપિયો, હું તેને નમું કર જોડ;
 અક્ષર કે પદબંધ નવ લહું, કોઈ ન દેશો ખોડ.
 ઉદ્દીપ્ય બ્રાહ્મણુ સદસ્ય ગાતિ, અમદાવાદ નિવાસ;
 સુખરામ સુત લજ્જનરામ, કદાવે હરિનો દાસ.

મોહનું સેન મહા વિકટ હડા મમે, મરે પશુ મોરચો નન ત્યાગે,
કવિ ગુણી પડિત બુદ્ધે જહુ આગળા, એ દળ દેખતા મર્વે માગે, ધીર
કામ ને ક્રોધ મ-લોભ દળમા મુખી, લડવા તણે નન લાગ લાગે;
જોગિયા જગમ તપી ત્યાગી ધણા, મોરચે ગમે ધર્મદાર માગે; ધીર
એવા એ સેનશુ અડી ખમ આખડે, ગુરુમુખી જોગિયા જુકિત જાણે,
મુક્તાનંદ મોહ ફાજ માર્યા પછી, અખડ સુખ અટળ પદ રાજ માણે; ધીર ૪

ઉધવગીતામાથી

કડવાં ૩૦.

આધા રાગી બોલન મધુરાય,	કરવા પ્રથમ વચનની મહાપ,	
જેની અતિશે અકીરતી યાય,	તે તો નિચ્ચે નરકમા જાય	૧
નૌને કીર્તિ આશૂપણ બારી,	ધડે કીર્તિને સૌ નરનારી,	
કીર્તિ સ્વર્ગનોક સુખ આપે,	મહા કર્મના જધન કાપે	૨
મરે આરબ કીર્તિને કાજ	સિર જતાં ન બોલી લાજ,	
મૃત્યુનોક કીર્તિથી ભાઈ	પામે સુખ સપત પ્રભુતાર્થ	૩
આપે ઉભય લોક સુખ એહ,	રાખી કીર્તિ ને ત્યાગવો દેહ,	
કાં હું મરું ને કા રીનાને મારું,	લોપો વચન તો તમને સહાર	૪
મારે નોમનિ લાજ અપાવ	પણો શોકના સિંધુ મોઝાર,	
મને ખટકે છે એ હું ખ બારી,	લેજો લક્ષમણજી ઉર ધારી	૫
કરે રથને મવારે તૈયાર	માનો વચન યદ્યં દુશિઆર,	
તમે સીતાને રથમા મેનારી,	જાજો વનમા વચન દહ ધારી	૬
મુનિ નાત્રીકે દહ મતિ જેહ,	ગંગાપાર વસે છે તેહ,	
મુક્તાનંદ નો નાથ હો પ્યારી,	ત્યાં જઈ મૂકજો સમગ્રિ વિચારી	૭

નાગિ તો તમે મોટમ જાણી,	જે ન લેપ કરા મારિ વાણી	
મોટ જાનકિ આદિયિ જાણે,	મારું રચન મધુ દહ લાણે	૪
એણે જાણિ આરતા તાન,	મને નબળાંબુ નાશ ત,	
મારું હિમે પૂન્યાનિ , આન	જાર દુકમ યને અવિનાશ	૫
એણે પૂજ્યુ તુ જાનકિ જેદ	આજ આ પો છે અરમર એદ,	
નેણુ મન ગમતુ કરિ આજ,	મહા પુત્રિયિ અપણું કાજ	૬
એણે રમત કની રમુની,	પાના ધટ રહે દગ નીર,	
મજાન પો ના તો ધડે જોન,	ઓર તે મન આરંભ મનોન	૭

કડવા ૩૨

પ્રાત મળે તે લક્ષ્મણુ સીર,	નેડ્યા સૂમન અરથિ ધીર,	
નાનો મારથિ રથ તતમગ,	આણા આપિ છે દીન યાગ	૧
ના મા રથમા તે આમન નાગ,	રા અથ જોતિ તૈયાર,	
મીના રાજભવન થકિ આજ,	જગે મહામુનિ દુજ્યા કજ	૨
દોઝે નારથિ માભગિ વાગ	ના પો જોતિ ગથ માક્ષાત,	
મોલ્યો સૂમન જોડીને હાથ,	થયો તયાર ગથ પૃથ્વીનાથ	૩
મણી નલમપુ શીઘ્ર મિધાન્યા,	પેગે રા જનવન મહા આબા,	
રથા સીતાને પૂજ્ય પ્રમાણી,	જો જોડીને મોનિયા વાણી	૪
ગંગા તીરે મુનિ વિખ્યાત,	તમને લા પહોચાડા માત,	
જગ રામનિ આણા છે એહ,	તેના નેશ નહિ નજેહ	૫
વેહેતા તૈયા થાઓ મહુમારી	પૂન નાજ તે લેજ સમાગી,	
મુખાનદને ગણે મહુ જેહ	મરુ આપણે હરખશુ તેહ	૬

કડવા ૩૩.

સીતા શૌરિને દેવરિયાની વાણી,	વણુ સમજે થણુ હરખાણી;	
લીલા આબરણુ વચના બર,	લીલી પૂજ્યા મામથિ માર	૧
રૂરિ નરી ને મુનિર કાજ,	લીલા અતિશે અમૂલીક સાજ,	
સીતા જોલ્યા લક્ષ્મણુ મગ	લીલા આબરણુ વચ સુરગ	૨
વીરા સમે લીધુ છે મેં જેહ	ગપિ પનિને આપિશ તેહ	
મરે આણ હની મન એજ,	પુવીરે પૂરી મરી તજ	૩
શૌરિ લક્ષ્મણુ જોલ્યા ન કાર્ધ	સાને ન ત જુદી મનમાધ,	
પછે સીતાને રથમા મેમારી	ગી શીર અથવા તથરી	૪

ગંધી ચાડ ને હાક્યા તોખાર, ચાલ્યો રથ કિં અતિ ઝણકાર,
સીતા વાટે જતા કહે વાત, મને અશુભ રાકુન યાય બ્રાત ૫
મારૂં ધૂનું છે થર થર અગ, મારૂં ઉરમાયિ બાવ્યો ઉમગ,
મારૂં જમણું નયન કર વેય, ફરકે દુ ખદમક ચૈ સોય ૬
માગ મનમા તે સુખ નયિ લેરા, થયા રોમાયિત તન વેશ,
મુક્તાનંદના પ્રભુ સગ પ્યાર, ઓંધા જનકી કરખા અપાર ૭

કડવાં ૩૪

ઓંધા અશકુન દેખી અપાર, મીતા કર્યો છે વારવાર,
બોલી લક્ષમણ મગ વચન, મારૂં ભયથકિ દાઝે છે તન. ૧
મને સુતો લાગે છે સસાર, મારો છર થયો નિરાધાર,
તેતું કાંણુ પરમ સુધીર, મને ખોલ્યો મન્યુ નહિ વીર ૨
એ અપદ્ધ-નમરમા બાઈ, આવી પીડા અચાનક ધાઈ,
મને અશુભ જણાય છે આડુ આદરણુ નિમ્મે ભુકુ થાડુ ૩
સીતા એમ કિં જોડીયા હાથ, રૂઝ કરજો ત્રીતોકના નાથ,
એના આગર જનકી જાણી, વદી ખોલિયા નદમણુ નાણી ૪
માતા સૌતું વિચારો છો સાર, તેણે અતિ શુભ થયે તમારૂં,
એવિ કરતા પરસ્પર વાત, બાવ્યો ગોમતિ તક સાક્ષાત ૫
રહ્યા ગોમતિ-તટ એક રાત, જોડ્યાં રથ આતરીંધ પ્રભાત,
હાક્યા રથને બે પેર તે જ્યારે, પોત્યા બાગીરથ તટ ત્યારે ૬
દેખી મગા વધ્યો ઉર તાપ, રોમા લક્ષમણુ કરી સતાપ,
મુક્તાનંદને વાંલે કણુ જોહ, સાલે લક્ષમણુને કો તેહ. ૭

કડવાં ૩૫

ઓંધા એણી પેર લક્ષમણુ વીર, રોમા દીન થઈ તણુ ધીર,
તન કપે ને વ્યાકુળ બારી, મુખ સૂકે વહે દગ વારી ૧
દીધા લક્ષમણુ દુખિયા અપાર, બોલ્યા જનકિ કગિને વિચાર,
જેઈ જનકવિન્દત સાક્ષાત, કહો કારણુ દુ ખ પ્રેરૂં બ્રાત. ૨
ખડુ કાળાથિ ઇચ્છતા જોહ, પામ્યા ગંગાનું શૈન તેહ,
અતિ હરખ મમે ભય આવો, તેતું કારણુ કહિ મનજવો ૩
નિત્ય રહો છો તમે પ્રભુ સાથ, આજ દૂર જાણી રવુનાથ
આના દુખિયા થયા હશે તાત, કહે દુખના જાણુ રિ નાત

મને પ્રાણયિ વા'લા શ્રીરામ	તોય જાણિ આનંદનુ ઠામ,
ન કંઈ ચોક હું બાળની પેર	રૂપિ પૂછ જાશુ કાલ ધેર.
તમે બાળપણુ તનિ બાધ,	રાખો ધીરજ રહો સુખદાર્ઢ,
મગા બતરી મહામુનિવ્રદ,	વેગે પૂજિયે યંને સ્વજ
વેગે નાવ મગાવો બદાર	જીયે શીઘ્ર વીરા સામે પાર,
મુક્તાનંદને વા'લે કરી ધાત	નથી જાણતી જનકી વાત

સત સમાગમ વિષે ઘોળ

સોનાની સળિયે માડવો એ રાગનુ
 સુખદાયક રે સુખદાયક રે, સાચા સતનો સગ
 સત સમાગમ કીજીયે ટેક
 જ રે સત સમાગમથી ટળે,
 આશા તૃષ્ણા રે આશા તૃષ્ણા રે, ધરિયા અભિમાન,
 મોહ મત્સર મમતા બળે,
 પ્રગટે ઉરમા રે પ્રગટે ઉરમા રે, પ્રભુનું દૃઢ યાન સત
 * * * * *
 જ રે સિદ્ધ થયા સત સગથી,
 શુભ આદિ રે શુક આદિ રે, મુનિવર સુખરૂપ,
 ચિત્ત ચોટણુ હરિ રૂપમા,
 જાણ્યો સતયિ કે જાણ્યો સતયિ રે, મોટો મર્મ અતુલ સત
 જ રે મહિમા મોટો છે મહાતનો,
 જોતે સેવ્યે રે જોતે મેલે રે, છૂટે માયાનું જાળ
 પ્રીત વધે પરિવ્રજમા,
 મુક્તાનંદ મહે રે, મુક્તાનંદ કહે રે, તજ આજીવણ સત
 ઘોળ ર

બડ બાગી કે બડ બાગી રે, પામે મતનો સંગ
 મતયિ મદાસુખ પામીએ, ટેક
 જ રે નવ બડ પરમારથી,
 ટાળે ઉત્તરી રે ટાળે ઉત્તરી રે, અરિયા અભિમાન,
 જનમ મુદ્દળ કે જતો,
 અપે અનુભવો રે આપે અનુભવો રે, પ્રભુ પ્રગટું ચાહ રતિ

ૐ રે પ્રભુ સગ પ્રીત વધારવા,

દૂરે જગમાં રે દૂરે જગમાં રે, માયા સત મુગધુ,

પરમાત્મા પ્રીછાડવા,

પરમારથિ રે પરમારથિ રે, આપે પદ નિરવાણુ;

સંતથિ.

૭ રે સંતવચન જે બાવે શણે,

તેનાં પાતક રે તેના પાતક રે, પામે સર્વે નારા;

પ્રીત વધે પરિચ્છામાં,

મુક્તાનંદ કહે રે, મુક્તાનંદ કહે રે, પામે પદ અવિનાશ

સંતથિ

પદ.

ન્યા લગી જાત ને પાંત જંગળ છે,

જેહને હરિ ત્રિના અત્ય અળખામણું,

ભિટપા અમની સેજ ઇચ્છા ટળી,

તેહને જે ભણે મનુષ્યમા નવ અપે,

ન્યા લગી દેહને હું કરી જાણુશે,

શ્વાન ચક્ર તે મનુષ્યમાથી ટળ્યો,

હરિના જન હરિને શુણે જુકા છે,

મુક્તાનંદ તે સત જન ચરમા,

ત્યા વગી આતમા જાણુ અળગો;

સત્ય સ્વરૂપ નર તેજ વળગ્યો; ન્યાં. ૧

દેખતા જીવડા સૌને આવે;

શ્વાન ચક્ર તણી જાત ઠહાવે; ન્યાં. ૨

સા લગી ભોગ વિલાસ બાવે;

હરિ તણે જન તે કેમ ઠહાવે, ન્યાં. ૩

મુકા તાનું નહિ માન જેતે;

પ્રગટ પરિચ્છા રહે પાસ તેને. ન્યાં. ૪

પદ.

વેષ ને ટેક વર્ણાશ્રમ પામતા,

ગાડર આણીએ જીનને કારણે,

જે જેવો થી રહે, સાર તેને કહે,

પથરમા રાખી વિશ્વાસ પારશ ગણ્યો,

તજે ત્રપ ઇપણા તેજ વિચક્ષણા,

ભાગ ને ત્યાગનો ભેદ ગુરમુખ મહે,

એજ મન્યાસ શ્રીપાત તેણે કરી,

ભિક્ષુક તે અરા ભર્મ મનતો તજે,

ભિલટો એજ જંગળ થાયે;

કાતેલા કાકડા તેજ ખાયે, વેષ ૧

એજ આવધુ તણું રૂપ જાણે;

તેમા તે શા તુ નવહું કમાણો વેષ. ૨

જહદા જહદનો મર્મ જાણે;

પિંડચક્ષાડ હરમા ન આણે; વેષ. ૩

શ્રી તણુ કૃત્ય નવ સત્ય દેખે;

સત્ય મુક્તાનંદ પ્રભુજ પેખે વેષ. ૪

નિષ્કુળાનંદ.

કાલિઆવાડ, ગદ્ડાનો માધુ સવત ૧૮૭૭, મન ૧૮૨૧ મા હતો.

વૈરાગ વિષે. પદ ૧.

જનની છવો રે ગોપીચંદની,	પુત્રને પ્રેયો વૈરાગ છ,	
ઉપદેશ આપ્યો એણી પેરે,	લાગ્યો સંસારીડો આગ છ, જનની. ૧	
ધન્ય ધન્ય માતા રે નૂવ તણી,	કલા કડલુ વચન છ,	
રાજ સાજ સુખ પરહરી,	વેગે ચાનિયા વન છ, જનની ૨	
ગડી ન શકે રે જાટિયો,	બહુ બોલાવ્યો બાળદ છ,	
તેને રે કેખી ત્રાસ જાપનો,	લીધિ ફર્કોરો છોડ્યોફદ છ, જનની. ૩	
બનો રે ત્યાગ જરથરી તણો,	તછ સોજસે નાર છ,	
મદિર અરખા મેલી કરી,	આસન કીધયા બહાર છ, જનની ૪	
એ વૈરાગનતને જાઉં વારણે,	બીજા ગયા રે અનેક છ,	
બલા રે ભૂડા અવની હુપરે,	ગણતા નાવે છોક છ, જનની. ૫	
આ ગયુ કુંજ રાવણુ તણું,	સગરસુત સાઠ હજાર છ,	
ન રહ્યુ તે નાણું રાજ નદ્યુ,	મરે સૂપન વેચાર છ, જનની. ૬	
છત્રપાત ચાલી ગયા,	રાજ મૂકી રાજન છ,	
દેવ દાનન મુનિ માનવી,	સર્વે જાણે સુપન છ, જનની. ૭	
સમજ્ય મુંકો તો માઝ ગણ્ય,	જરર મુકારો જમ છ,	
નિષ્કુળાનંદ કહે નહિ મટે,	સાચુ કહુ ખાર્ધ સમ છ જનની ૮	

પદ ૨.

જગલ વસાવ્યુ રે જોગીએ,	તછ તનકાની આશ છ,	
વાત ન ગમે આ વિશ્વની,	આરે પડેર ઉદાસ છ, જગત ૧	
જેજ પવગે રે પેદના,	મદિર અરખામાય છ,	
તેને નહિ તૂણુ સાચગે,	રણેતા તરતગ છાય છ, જગત ૨	
શાલ દુશલા ઓદના,	કીણા જરકશી જામ છ,	
તેણે રે રાખી કયા ગોદી,	મહે સિર શીત ધામ છ, જગત ૩	
બાવતા બોજન જમતા,	અનેક વિધિના અજ છ,	
તે રે માગણુ વાગ્યા દુકડા,	બિદ્યા બાન બાન છ, જગત ૪	

હાં છ કહેતા હજારો કહેતા, ચાલતા લશકર લાવ છ;
 ને નર આપ્યા કે એકલા, નહિ પેલાર પાવ છ; નંમર ૫
 રહેા તો રાજા રમેાઈ કર, જમતા જમોા જોગીરાજ છ;
 ખીર નિપાવું ફાલુ એકમા, ને તો બિલાને કાજ છ, જગત, ૬
 આપાર કારણુ ઉમો રહે, એકની કરી આગછ,
 તે જોગી નહિ, બોગી જાણુવો, અને ચાવ છે પિનાગ છ, જગલ ૭
 રાજ સાજ સુખ પરદરી, જે જન લેરો કે જોગ છ,
 તે ધન દારામા નહિ ધમે, ગેગ મમ જાણે બોગ છ, જગત ૮
 ધન્ય તે ત્યાગ વૈરાગને, નછ તનડાની આસ છ;
 કુળ કે તજીને નિષ્કુળ થયા, નેનુ કુળ અરિનાસ છ; જગત ૯

પદ ૩

હુ બલિકારી એ વૈરાગને, બિપનો જોત અગ છ,
 યોદ્ધ લોક ને ચતુરધા, ગમે સુખનો સગ છ; હુ બલિ ૧
 સુખ ન ઇછે સમારના, સમજે સુખન સમાન છ,
 વાત ગમે એક વૈરાગની, તન સુખ ત્યાગવા તાન છ, હુ બલિ ૨
 હુ ખીરે દેખે આ દેહને, ગહે રાજ ને મન છ,
 અનરથનુ આગાર છે, અણી ન કરે જતન છ, હુ બલિ. ૩
 રાત દિનમ રહિયા વિષે, વરતે એમ વિચાર છ,
 આ હુ કે કાણુ ને જઈશ ક્યા, કર તેનો નિરધાર છ, હુ બલિ ૪
 કર ઉપાય હવે એહનો, કોણિ દીશ નિદીસ છ,
 કાવ કે જાગારે મને કાળથી, સંપૂ તેને લે શીશ છ, હુ બલિ ૫
 રહે આતુરતા અતરે, દેખી દેહ અનિત્ય છ,
 સુખ ન માને આ સસારમા, ન કરે કોઈશુ મીત છ, હુ બલિ. ૬
 એવી દશા આવ્યા વિના, ન હોય તન સુખ ત્યાગ છ,
 ઉપરનો લાગે કે લગ્નમણો, વગોણા સરખો વૈરાગ છ, હુ બલિ ૭
 હરિગુરુ દેવ દયા કરે, આપે એહ વિચાર છ;
 નિષ્કુળાનંદ નિશંક થઈ, એજે તારે મસાર છ, હુ બલિ ૮

પદ ૪.

ત્યાગ ન ટકરે વૈરાગ વિના, કરિયે કોટિ કપાય છ;
 અંતર ઊંડી ઈછા રહે, તે કમ કરિને તબાય છ; ત્યાગ. ૧

વેન લીધો વૈરાગનો,	દેશ રહિ ગયો દૂર જ,
ઉપર વેન આહો બન્યો,	માહિ મોહ બરપૂર જ, ત્યાગ ૨
કામ ક્રોધ લોભ મોહનું,	જ્યા લગિમૂળ ન જાય જ,
સગ પ્રસંગે પાગરે,	જોગ ભોગનો થાય જ, ત્યાગ ૩
ઉપજુ રતે અવની વિષે,	બીજ નર દિશે બહાર જ,
ધન વરસે વન પાગરે,	ધદી વિષા આકાર જ, ત્યાગ ૪
અમક દેખીને મોહ અજે,	ધદી વિષ સજોગ જ,
અણુ ભેરે અભાવ છે,	ભેટે ભોગવશે ભોગ જ, ત્યાગ ૫
ઉપર તજે ને અતર બજે,	એમ ન સરે અરથ જ,
નણુર્યો રે વણાઅમયકી,	અતે કરશે અનરથ જ, ત્યાગ ૬
જાન થયો જોગ ભોગથી,	જેમ જગડયુ દૂધ જ,
ગયુ ધૂત મહિ માખણુચકી	આપે ચયુ રે અશુદ્ધ જ ત્યાગ ૭
પળમા જોગી રે ભોગી પળમા	પળમા ગૃહી ને ત્યાગ જ,
નિપ્પુજાનદ, એ નરનો,	વણુ સમજ્યો વૈરાગ જ, ત્યાગ ૮

મનોહરદાસ.

ભાવનગરનો વડનગરો નાગર સન્યાસી

મત ૧૮૮૦, સને ૧૮૨૪ મા હો

મનોહર કાવ્યમાંથી

પદ

જે ક્રોધ સંગર શરણે જાય, તેના સશન દૂર પળાય,
કામ ક્રોધ મદ મોહ મત્તર, આશા તુષ્ટ્યા લય થાય,
અનિશ્ચિતાદિક દોષવિનાના, ઉરમા નર દેખાય જે કાર્ષ ૧
તેથી દદ વૈરાગ જાણે, સત્યાનુય જણાય,
શમ દમ ઉપરતિ સહન શક્તિથી, દદ વિશ્વાસ બધાય, જે કાર્ષ. ૨
અમાધાન સ્વરૂપમા જણી, ધૃમ્જા અતિશય થાય;
વામ્ય વિચાર નિરતર કરતા, અહરૂપ દરશાય, જે કાર્ષ ૩

અગપણું તતકાળી આળસે, નિત્યાનંદ જમાય;
 માયિક ભેદ બુદ્ધિ મેલિને, નિજ-પદ માંહે સમાય; જે કાઈ. ૪
 સમરમ વ્યાપક સચ્ચિદ આનંદ, રૂપ થઈ વિલસાય;
 મનોહર, મરણતણો ભય ભાગે, છત્રનમુક્ત કહેવાય; જે કાઈ. ૫

૫૬.

મન તું મેલ્ય જાડું જંગળ, માથે ભરે અચાનક કાળ; રેક.
 માત પિતા દામ સુત બંધુ, મિત્ર શિષ્ય રખવાળ;
 પ્રાણ સને સહ સહુ જણાયે, જદુ યુવા ને બાળ; મન તું. ૧
 પ્રાણ મયા પર પળ ન રખાયે, ફાગડ કરે કતાળ;
 બાળી જાળી ખાખ કરીને, વાંસે નાખે વાળ; મન તું. ૨
 કાળતણા મુખથી નવ છૂટે, જો પેસે પાતાળ;
 જ્યમ આવે ત્યમ ચાલ્યો જાયે, શું જૂદો શું બાળ; મન તું. ૩
 જવમાગરમાં ચાર ખાણના, જંતુ લલ્લુ વિશાળ,
 અગણિત પ્રગટે અગણિત મારે, કાળ પાથરી જાળ; મન તું. ૪
 કાળતણો જે કાળ નરહરિ, તે સાચો રખવાળ;
 વેગે શરણુ મહે તે દરિયું, લેશે શીઘ્ર સમાળ, મન તું. ૫
 ચેત, ચેત રે, ચેત શીઘ્રથી, મુઠ્ઠી આળપવાળ;
 મનોહર શ્રુત થકી મૂકાવે, ચિદમન દીનચાળ. મન તું. ૬

રૂગ જંગલો, ૫૬.

કપડી પાપ આપનો, હાડે હાથે દાર; રેક.
 અપડી ચોખા લે કરે, સર્વે દેવના દાર,
 કર જોડીને વિનવે, મારાં પાપ નિવાર; કપડી. ૧
 એકાને પૂજા કરે, જંધ પુષ્પ જહુ પેર,
 કાલો થકને કરમરે, જાણે આણે મેહર; કપડી. ૨
 નીચો થઈ પાથે નમે, જહુ નાચે જહુ ગાય;
 આંખો મીચે પ્રેમથી, મન માગે ન ધરાય; કપડી. ૩
 કામ ક્રોધ ઉરમાં અમિત, ધન મારે જહુ ધાય,
 ચેતી ચાડી કપડ છળ, જ્યમ ત્યમ કરીને કમાય; કપડી. ૪
 મન જાણે કહેવામકી, પાપ ચાલે નાશ;
 પાપ મૂળ પસરી પમાં, રૂંધું રદ્યાકાશ; કપડી. ૫

પાપતાપા તો મૂળ છે	ભાદિ મનમેન,	
ત્યાસુધી નહિ સાબળે,	દેવ ગણેડે દેવ,	કપી ૬
પાપ ટાળવા ચાહે તો	મામાદિકને ટાળ,	
મત્ય દયા મતોનની,	આડી કરને પણ,	કપી ૭
નિમળ થી હરિ બજન કર,	રાખી દૃઢ વિશ્વાસ,	
મનોહર સચ મૂનરશે,	કાપી પાતક પાશ	કપી ૮

પં

મૂરખ પાપ ટાળવા	વીણે રંગવા કોડ,	૨૩
કાશીમા ખટમામ જૈ,	રહેવા રાખે પ્રાડ,	
નિત્ય જ નાહો ગોમતી	મેવે શ્રી રણજોડ	મૂરખ ૧
બર બાધો બગ્યા કરે,	અડમઠ તીરથ નહાય,	
પગને પગને પાપનો,	અધિક ઉમેરો ધાપ,	મૂરખ ૨
ગોમય માગી તેપશુ,	માધવદા બહુ નહાય	
ચડચડ બોલે ચાબડી	મકલડ જા. ધાપ,	મૂરખ ૩
પચામ્મિ સાધન કો	જીનગી ત્વચા દઝાપ,	
ધુમ્પાન તપ આ રે	મુખમા ધૂમ બરાપ,	મૂરખ ૪
ફૂલારિક બહુ મત પ્રે,	તેથી તન સૂકાય,	
લાનય ધાગ ચાનતી,	તે પગ નર મૂકાય,	મૂરખ ૫
દેવ વિવિધ વિધિ વિનને,	પૂજા કરે અખડ,	
હજો આમળા તત દે	પાપ પડે જ્યમ વડ,	મૂરખ ૬
એણી પે-ધારે અતિ ધણે,	ન લહે પાતક મુ. ૧	
ખીનો કામે મ્યમ મટે,	અથ હ મનું શૂળ,	મૂરખ ૭
શત સવત્મરુ તુનડી,	જળમા કમમા ખાપ,	
અતર રોવા ૧. ૧. ૨. ૩.	મુતાર્થ નર જળ	મૂરખ ૮
ત્યમ અતરથી પાપનું,	મૂળ પ્યાવગુ દર	
કાય કરેશ વૃથા પ્રે,	મમતા તમા મંદુર,	મૂરખ ૯
કામદિ મનથી તજે,	સત્ય દિને મટે,	
અતરયામી ઈશનું.	ધ્યાન થરે મનમાટે,	મૂરખ ૧૦
બે. રહિત રહિને બને	નધો રહિ દરજાય,	
તો માપ ૧ મગે ફો	પાતક દ- પગાય	મૂરખ ૧૧

દેહોદ્ધ મતિ વીમરે, સુદ્ધ રસરૂપ પમાય,
મનોહર માયા પ્રાપ્તવા, દેખત મિથ્યા યાત્રા

મૂરખ ૧૭

ગરબી ૫

નાથને, નાથને, નાથને રે	અમે ભજિયે નિરજન નાથને, ૧૬
જે બધાણેવ તે ક્યમ ઝાડે,	
ખીજતના બાધેલ હાથને રે	અમે ભજિયે ૧
મમતા મોહમા જે બૂલ્યા બટ,	
રોધે તે કામના સાથને રે,	અમે ભજિયે ૨
રોગ અરિયાનો અમને ન આવે	
પીધો છે યાનના કનાથને ૧,	અમે ભજિયે ૩.
ચૈતન્ય કલ્પતાર તઈ કામ ભરિયે	
જૂંઠ જડ બાવળે બાધો રે,	અમે ભજિયે ૪
સમિયમાનદ કહે શ્રદ્ધ વગુ ખીજ,	
અન્ય ન ગાઈએ ગાયને ૨,	અમે ભજિયે ૫

કલ્યાણદાસ

હાકોળનો માધુ

* સન ૧૮૮૩, સન ૧૮૨૭ મા હતો

રાગ પ્રભાતી પદ ૧.

સગપણુ સાચુ શાન બાઈ શુ માયાને વળણુ રે,	
ગરજ ગરજે સહુ મળ્યુ છે, અતે રહેશે અળણુ રે	મગપણુ ૧
ધનને કાળે તન પીલીને, બૂમિ લેણુ બળણુ રે,	
ધડી એક તો પ્યારી જાય છે, તારે તો છે મરણુ રે,	મગપણુ ૨
ભાયા ઝાયા મેહેન જનાની, ફૂલ્યા ફૂલ્યા ફરણુ રે,	
એ મદિરમા કોણ માનશે તારે તો છે મરણુ રે,	મગપણુ ૩
ભયકે બાધ્યા વચ્ચ ને નાધા, ધણુ ધરેણુ ગરણુ રે,	
પડોળા તારા કોણુ પેરશે, તારે તો છે મરણુ રે,	મગપણુ ૪
ધોડા હાથી માન અળના, સુખપ્રાપ્તમા ફરણુ રે,	
એમા જોને પ્રણુ માનશે વાગે તો છે મરણુ રે,	મગપણુ ૫

ભજન કરી લે મન વૈરાગી, ફટ હર્ષયાના ફૂટા રે,
કહે કલ્યાણ, કહું નવ માને, એમ દિનમ તને રૂઠા રે, સગપણ ૬

પદ ૨.

કષક કરમનો કરનારો તે, શરણ તમારે આબો રે, કષક
મહા ભજમા બાધી નાખ્યો, હવે હરિ છોડાવો રે, કષક
પાપ કરતા પાણુ ન જોયુ, હરિનું નામ હું બૂલ્યો રે, કષક
ફરિજનની મગત મેં કીધી, દેવાળામા ફૂલ્યો રે, કષક
અનાથ જતુ રાક બાપકા, તેમા મેં કીધા વાસા રે,

* * * * *

આદુનિઆમા નયોજ ગમતુ, મળવા આતુર હું છુ રે, કષક.
નામ તણો મદિમા મોટો છે, કઈ પાપી નર તર્પા રે,
એડુ ભણીને દામ કલ્યાણે, પ્રણુ પ્રેમે પોકાર્યા રે, કષક

ધીરોભકત.

વડોદરા જિલ્લાના, સાવલી ગાઠા ગામનો ભાટ

મરત ૧૮૮૪, સન ૧૮૨૮ માં હતો

રાગ કાફી પદ ૧

તરણા ઝોયે ડુગર રે,	ડુગર કોઈ દેખે નહીં,	
અગ યુથ માહે રે,	સમરથ ગામે સહી,	૨૩
મિદ અગમા કરે ગરજના,	કસ્તૂરિ મૃગ રાજન,	
તને ઝોયે જેમ તે ન રથુ છે,	કાષ્ટમા હુતાશન,	
દધિ ઝોયે ધતજ રે,	વસ્તુ એમ છૂપી રહી, તરણા ઝોયે ૧	
મને કહું ને મણુ સામગશે,	અગમ ખેલ અપાર,	
અગમ મરી ગમ નહિ રે,	વાણુ ન પોહ્યે વિસ્તાર,	
એક દેશ એવો રે,	બુદ્ધિ યાકી રહે તહીં તગણા ઝોયે ૨	
મન પવનની ગતિ ન પોહ્યે,	અવિનાશી રે અખડ,	
રહો મયરાયર બૈંભા પુરણ,	જેણે રચ્યાં બ્રહ્મા	
દામ નદિ દાલો રે,	એક અણુ માત્ર કહીં તરણા ઝોયે ૩	

સદગુરુએ કૃપા કરી ત્યારે,
શા શા દેહી સાધન સાધે,
દામ ધીરો કહે છે રે,

આપે થયા રે પ્રકાશ,
પોતે પોતાની પાસ,
જ્યાં જોઈ ત્યાં છૂટી છૂટી તરણાં એયે ૪

પદ ૨

મન છૂટી છૂટી બોલે ૧
અચાનકે બડી જાશે રે,
આકાં જળ પળમાં વળિ જાશે,
કાયા વાડી તારી એમ કરમાશે,
પાછળથી પસ્તાશે રે,
કાચનો કૂપો કાયા તમારી
જીવ કાયાને સગાઈ પડી,
ફાગટ કૂલ્યા ફરવું રે,
જાણુ, તે તો સર્વે જાણુ,
દેવ ગાધર્વ રાક્ષસ ને માણસ,
આશાનો એહેલ જાયો રે
ચચળ ચિત્તમાં એતીને ચાલો
પરમારથ જે હાથે તે સાથે,
ધીરા, ધરાધરથી રે,

આ સુપના જેવું તન તારે,
જેમ દેવતામાં દારે, ૨
જેમ કાગળ ને પાણી,
થઈ જાશે ધૂળ ધાણી,
મિથ્યા કરી આર આર, મન છૂટી છૂટી ૧
વણસતા નહિ વાર,
મૂંઝી ચાલે વન મોઝાર,
ઓચિત્તુ ચાશે અધાર, મન છૂટી છૂટી ૨
જાગરાનો ઉધારો,
સડને મરણનો મારો,
નોંચુ આ મચુ કરમાર, મન છૂટી છૂટી ૩
જાતો હરિનું નામ,
કરો રહેવાનો વિશ્રામ,
નથી કોઈ રહેવાર, મન છૂટી છૂટી ૪

પદ ૩

અતે સતને તેકાવે રે
કરમા માળા ઝાલી રે,
નાનપણે ધરધધામાં ધાયો,
ધર લાગ્યું, તારે કૂવો ખોલવે,
જીતી બાજી હાથો રે,
અને સમે છાપ તિલક બનાવે,
એગણની ચોરી સોયનું દાન એમ,
યુ દાન નાગ્યુ રે
ગુરુતિ નારીને જેવી પુત્રની આશા,
૪૬ નારીને નહિ પુત્રની આશા,
હગિને બેઠો હગમ રે,

હરિનું બજન કરવા,
મૂંઝા જ્યારે સૂતો મરણ, ૨
૪૬૫ણે હરિગુણ ગામ
એ અગ્નિ કેમ જોલવાય,
પથરને નાવે બેઠો તરવા, અતે સતને ૧
બૂંધી ગયો જ્યારે જાન
કેમ આવે વંશાન,
જુદિ તારી ઈચરવા, અતે સતને ૨
એમ હરિ બળે ફળ ચાપ,
એનો એળે જનમ પડી જાય,
અંશી વૌ ૧૨ વરણ અંતે સુનને ૩

મીઠા વર્ષ વિશ્વભર ગળે, ભક્તિ કરે ભય જાય,
 હરિ શુ ધાયા તે બહુ કમાયા તેને, મગિયા નિરંજન રાય,
 ૧મ ધીરો કહે છે રે મગ્યા ચોરાશી કરવા અતે સતને ૪

પદ ૪

ખબર ૧૨ મનસુખાશુ,	ખાડાની ધારે ચડા છે	
હિમત હથિયાર બાધિ રે,	મત્ત લડાઈએ લડતુ છે	ટેક.
એ ૧ ઉમરાવને બારે પઠાવત,	એક એક નીચે ત્રીસ ત્રીસ	
એક ધણિને એક એક ધણિયાણી એમ,	વિગતે માતસે ને વીમ,	
સો મરદારે ગઠ ધેરો રે,	તેને છતી પાર પડતુ છે, ખબરદાર ૧	
પાય ખાલ તારી પૂઠે ફરે છે,	ને રળી કામ ને કોધ	
લોભ મોહ ને માયા મમતા એવા,	જુલમી જોરાવર જોધ,	
અતિ બલિદ સ્વારી રે,	એ માથે આખડતુ છે ખબરદાર ૨	
૨મ પનાણુ ધરી જ્ઞાન ઘોડે ચઢી,	મજ્જુર શબ્દ લગામ	
શીલ સતોપ ને કામા ખડગ ધરી,	બજન બડામ રામ,	
ધમ ૧૧ન આલી રે,	નિર્ભે નિશાને ચઢતુ છે, ખબરદાર ૩	
સુરત સુરત ને ધિગ પિંગળા,	મુપમણા મગારનાન કીજે,	
મન પરનથી ગગનમડગ ચઢી,	ધીરા સુધારમ પીજે	
રાજ વધુ રીઝ રે,	બજન નડે બડતુ છે, ખબરદાર ૪	

ગિરધર.

મત ૧૮૮૩ મા વડોદરાના ૧૨૫ લાક નાણિયા, ૦૫ ગિરધરે

ગમાયણુનુ પુસ્તક ગ્રંથી પૂર કરું

ગિરધરકૃત રામાયણુમાથી

સરથ નિરે

ગગા નનાશ્રી

ગગથ રાગ પુણ્ય પવિત્ર છે, મુ મલેરે તેના ચરિત્ર છે,

૧૫ મુક્યા બન્યો ત્યાહે છે નિધિયે પોહોચાડ્યા અવધપુર માહ છે

૧ ૫ ૦ માસ ૩ દિવસ તથા રાત્રિઆ મળીને ૪ સરથ તથા તેની રાથી

(૬૧) અવધપુરમાં રામ દશરથ રાણી દૌશલ્યા સતી,
 તેના આનંદમાં દિન જાય છે નિજ ધરમ પાળે મહામતી
 પછે પુત્રને નિજ રાજ સોંપી અજ ગયા નન વાસ;
 તપ સાધના કરી થોડે દિવસે પામ્યા સ્વર્ગ નિવાસ.
 ત્યારે રામ દશરથ રાજ કરતા નીતિ ધર્મ વિવેક,
 પુત્રની પેરે પ્રજા પાળે, દયા સત્ય વિશેષ.
 એક દેદે કન્યા રાવની શુભકપ કપરી મન,
 બલવાન નિરદે અતિધણી તે પરનિયા રાજન.
 રાણી નાગકન્યા સુમિત્રાને પરણ્યા પોતે શૂન,
 બીજી સાત સત કન્યા વર્યા, જેનું મહા મનોહર રૂપ.
 જ્ઞાનકળા તે દૌશલ્યા સુમિત્રા બંધિત અનૂપ,
 કૌંદે નિદ્રે જાણ્યો એ કપટ જ્ઞાતિ રૂપ
 ત્રિશુલ રૂપ વિવેક સુરતિ માન દશરથ રામ,
 તેના પાવન જશ અદ્ભુત પ્રાક્રમ કેહેતા પાર ન થાય
 ધનુર વિદ્યા વિશારદ રણપડિન શસ્ત્ર પ્રવીણ,
 શમ્ભુવેધી ત્રિમુક્તિ સહુ શત્રુ કીધા લીણ
 પણ પ્રજા નન ચર્ષ રાવને કઈ પુત્ર પુત્રી રૂપ,
 જોખન પણ આશુ વહી ચિંતા કરે છે ભૂપ.
 શાસ્ત્ર પડિત એમ કહે પુત્ર વિના ધિક નમાર.
 સુન્ય મંદિર સુત વિના જેમ દીપ વિણ અધાર,
 પ્રજા જેમ રાજા વિના ધત લાણુ પાળે અજ,
 નકા વિધુ તર ફળ વિના સસાર સુખ નિરધન.
 એમ રામ દશરથ કરે ચિંતા પુત્ર ન થયો પેટ,
 એક દિવસ ગૂપ્તે નિદ્રાગ્રાહે સમ આબુ નેટ.
 જાણે મે પુરુષ એક સ્ત્રીને મારી સ્વમમા નિરધાર,
 કનકી જાગ્યા રાવજી કરતા તે મન ત્રિમાર.
 પ્રાત કાળે વસિષ્ઠ ગુરૂને કહી રાયે વાત,
 મે તણુ જાણુની સ્વમમાહે કરી શબ્દે ધાત
 ત્યારે સુર કહે, એ બરિષ્ઠ આગળ ચવાનું છે જ્ઞાન,
 પછે શાંતિ અદ્યે રામ દશરથ કર્યુ પુરુષ પ્રમાણ

કેટલા દિન વીત્યા પછી,
 કોઈ મૃગ હાથે નવ ચઢ્યો,
 તે વન માહે નિશા પડી,
 એક સરોવરથી દૂર,
 તે સમે આઠાણુ શ્રવણુ નામે,
 તે દૂરે તીરથ અટણુ કરતો,
 ત્યારે તમ નિશામા તુષા,
 ત્યારે કાગડ સર ઉપકંઠ મુકી,
 કમંડળમા જળ ભર્યું,
 ત્યારે રાયે જાણ્યું,
 રાયે તતક્ષણુ બાણુ મુક્યું,
 તે શ્રવણુને નાગ્યુ તદા,
 ત્યારે ધરયા દશન્ય,
 દીન ચર્ષ કહે શ્રવણુને,
 ત્યારે શ્રવણુ કહે, જમ પાઓ જળ, મુજ માત પિતાને જાણુ;
 એ વદને તમે પાળજો,
 ત્યારે કમંડળ લેઈ રાય,
 ખેડ્યા વિના જળ આપિયું,
 અરે શ્રવણુ, કેમ નથી ખેલતો,

મૃગયા ગયા વન રાય;
 ત્યારે દૂર પંથે જાય.
 ત્યારે વિમારયું મન માંહે;
 તરવર તળે બેઠા ત્યાહે
 વૃદ્ધ અંધ માત પિતાય;
 ધરી કાવડ કાય.
 લાગી વૃદ્ધને તેણી વાર;
 ગયો ભરવા વાર.
 તે શબ્દ પ્રગટ્યો ત્યાહે,
 મૃગ કા આબ્યો સરોવર માહે
 શબ્દવેધી જોહ;
 કહી રામ પરિયો તેહ
 ગયા પાસે, દિજ પડ્યો જે કામ;
 મેં કર્યું અધટિત કામ.
 એવું કહેવામાં ગયા પ્રાણુ.
 આવ્યા વૃદ્ધ કેરી પાસ.
 ત્યારે યયા ચિત ઉદ્ધસ
 તને ક્રોધ નહિ કોઈ દીન;

એનું કદી ધરણી કન્યાં, મુગ્ધા યદ્ધિ તવ આપ;
 અતઃકાગે રાખને, બે જણે દીધા ચાપ.
 પુત્ર વિન્નેગે પ્રાણ તારા, જન્મો સત્ય વચન;
 એનું કદી બે મરણુ પામ્યા, રાય કપ્યા મન
 દાહક્રિયા કીધી તે વણી, દશગ્યે તેણી વાગ;
 પછે અશ્વ આરૂઢ યદ્ધિ, પોતે આન્યા નગર મોઝાર.
 ઉત્તર ક્રિયા કરી રૂઢની, આપ્યા અપરિમિત દાન;
 રાય દરખ્યા મન વિશે, મારે યશો સતાન.

સીતાના સ્વયંવર વિષે.

રાગ સોરઠ.

ગમ જનકપુર આવિયા, વિશ્વામિત્રની માથ.
 હુને કરી તેડી જાય છે, મિથુલા નગરીનો નાથ સમજનકપુર આવિયા
 મુનિમંડળમા મહાલતા, ચારતા બે ચતુર,
 ગોબે જેમ સાધન વિશે, જ્ઞાન વિવેક પુર રામ જનકે
 સુદર પુર ચણગાગિયુ, શેરી ચોટા ને પોળ,
 મનોહર મંદિર ગોખતા, સામા સામી ઝોળ. રામ
 ઝળકે છે જગ્ની અટારિયો, સપ્ત ભૂમિના માળ,
 છળ અરખા ગવની, બોલે કીર મરાળ રામ
 ખજા પતાકા ફરફડે, જાણે તકિતાકાર,
 શિખરે શીખડી નાચતા, કચનકલશ અપાર રામ
 ડરધર કેરે આગણે, મગળ ઉપચાર,
 પુરણુ કુબને સાધીયા, મોતી તોરણુ દાર રામ
 એવી રચના રુવર નીરખતા, આવે નગર મોઝાર,
 રૂપમા ખૂબરે જોઈએ, મોહન સહુ જર નહર રામ
 એવી મોહનરૂપની મોહની, મોહી નગરની નાર,
 જાણે પુતળિયો ચિત્રની, એમ યદ્ધિ વદાકાર રામ
 દાહઅખળા લેતી ઝોવારણુ, કોઈ દેતી આશીશ,
 નેન ભરીને નિરખતી, ઝાઈ વીનવે ઈશ રામ

એ વર સીતા પરણ્યો,	છે સરખી જોડ,	
જો વિધિ જોગ એ મેળવે,	ત્યારે પોહોચે કોડ.	રામ૦
ત્યારે એક સખી સખીને કહે,	સુણ બેની વચન,	
આવા રૂપાળા રાજવી	હશે કોના તન ?	રામ૦
ગૌર સ્યામ ગુણવત છે	કામરૂપ કીશોર,	
ધનુષ બાણ કર શોભતા	નેત્ર ચપળ ચક્રોર	રામ૦
સખી રચામ ધણો સકુમાર છે	ચાલે લટકતી ચાલ,	
એ વર સીતા જોગ છે	નિશ્ચે પરણશે કાવ	રામ૦
ત્યારે બીજી કહે, બાઈ સાબળો,	સીતા સુકીતવાન,	
અણુ ચિતબો આવી મળ્યો	ગુણ રૂપે સમાન.	રામ૦
ત્રીજી ત્રિયા બોલી તદા,	શુ જણો તમો આજ ?	
જનકે તેડાવ્યા હશે,	વરનાને કાજ	રામ૦
ચોથી ચતુરા કહે સખી,	ધણુ ધનુષ્ય કઠોર,	
તેહને કેમ ચઢાવશે	સકુમાર કીશોર	રામ૦
ત્યારે પાંચમી કહે, પણ પાળશે,	રાખો ધીરજ મન,	
તેજસ્વી ગણીયે નહિ,	લધુ કામળ તન	રામ૦
એમ પચે મળી પરમાણિયુ,	નિશ્ચે વરશે રામ,	
સુકૃત ફળશે સીતા તણુ,	પોહોચશે મન કામ.	રામ૦
એવી નગરની નારી વાતો કરે,	ધરે નેહ અપાર,	
સ્તુતિ વિધિ ઉભયાની કરે,	મનાવે ત્રિપુરાર	રામ૦
સુકૃત કંઈ જે અમે કર્યા,	ધરીને આ શરીર,	
તે પુન્યે કરી જાનકી,	વરજો રઘુવીર	રામ૦
એ રીતે રઘુનાથજી	આવ્યા રાજદાર,	
મિચિનેશે મુનિ પૂછ્યા	કરી સેવા અપાર.	રામ૦
એક મદિર સુદર શોભતુ	આપ્યું દેઈને માન,	
રામ સહિત મુનિ ઉતર્યા,	કર્ષા બોજન પાન	રામ૦

વલણુ

બોજન કરિયા ભાવતા સતોપ્યા મુનિજન રે,
કહે દાસ ગિરધર, એ કયા પાવન, શોતા ધરજો મન રે.

રાગ ધન્યાત્રી

જનકે તેડાવ્યા રાય અનૂપ છ, દશે દિશાના આવ્યા બૂપ છ,
આખ્યા આસન બોજન પાન છ, મહુને ઉતાર્યા કરી સનમાન

ઠાળ.

સનમાન કરી સૌને ઉતાર્યા, ત્રિચિલપતિયે ત્યાહે,
અપાર સેના સકળ રૂપની, બીડ ઘઈ પુર માહે
કેટના રાજ નગર બાહેર, જિતાર્યા ઉપવન,
ત્યા જનકના પરધાન ફરતા, આપે તૃષ્ણ જળ અન
રથ અશ્વ હસ્તી પદાતી દળ ચતુરંગ સેના ત્યાહે,
તેણે જનકપુર વોટયુ સકલ જેમ નાન સાગરમાંહે
નિમત્રણ મયુહતુ અનંધપુરમાં, સ્વપરવર્તુ જેહ,
દુઃખી રામવિજેગે દશરથ માટે ન આવ્યા તેહ
મડપ રચાવ્યો જનકરાયે અતિ ધણો વિસ્તાર,
મણિચંદ્ર કચન કળશ ઝળકે, શોભાનો નહિ પાર
વિતાન બંધન જરી જાનર દુલીયા બહુ રગ,
જળી મુક્તાફળ તણી મણિ રત્ન તેજ તરંગ
સિંહાસન સોનાતણ્યા તે મુક્યા હારોહાર
માહે ખડ જૂઠા કપા છે મડપ ધણો વિસ્તાર
તે મધ્યમા અબક રહ્યુ છે છૂટ ચારે પાસ
જનકે ધનુષપૂજ કરી શુભ લગ્નમા ઉદ્ઘાસ
ફૂતને આરા કરી બૂપે તેડાવ્યા સદુ રાય,
તે મહામાહે આનિય ત્યા ઘઈ ધણી શોભાય
મિહાસન બેઠા સકળ રૂપ જ્યહા જેનો અધિકાર
રૂપિમડળ સહિત આવ્યા વસરથ રાજકુમાર-
ગૌર રયામ કીશોર તન મનહરણ મોહન રૂપ
'અરણ્ય'રિસુતને જેમને મોહ પામિયા સદુ બૂપ
જેમ તારમડળ ફીણ પામે ઉત્ય તવિનો ચાય,
જેમ બૂપ સૌ આખા થયા, જ્યારે આવ્યા થીરવુતાન.

એક દીર્ઘ સિદ્ધાસન સુભગ	છે અધિક સહુથી સાર,
શ્રીરામ લક્ષ્મણ મુની કૌશિક	બેઠા તેણે દાર.
અન્ન મુનિજન સરવ બેઠા	સકળ પૃથ્વીરાય,
૩૫ જોઈ રઘુચરતણુ નવ	નેત્ર તૃપ્તિ થાય
ચરવે મળીને એમ વિચાર્યું	ધનુષનું મિથ્યા નામ,
એ રામને પરણાવશે	કન્યા જનક અભિરામ.
તે મડપના એક ખડમા	રોબા અધિક છે જપાહે,
સિદ્ધાસન ઉપર બિરાજે	જનકતનયા ત્યાહે
ધ્રાણિ જેવી અનુચરી તે	અનેક ઉભી દાસ,
રત્નગાડી તણા ચમર	કરે છે બે પાસ
પુષ્પમાળા હાથ ઝાંલી	બેઠી અદ્ભુત રૂપ,
નયન નેત્રે કરી જોતી	સકળ પૃથ્વીરૂપ

રાગ સામેરી

આવી રહ્યા સહુ ભૂપતિ	સ્વયંવરમા જોણી વાર,
ત્યારે જનક રાયનો બાટ ઉઠી	બોલિયો તેણી વાર
સામળો સરવે નરપતી	જનકે કહ્યું પણુ જોહ,
જે આ સમે નમક ચઢાવે,	વરે કન્યા તેહ
માટે ચર વીર પરાક્રમી	શુભ હોય ક્ષત્રીરાજ,
તે ઉઠો તતપર ચર્ચ કરી	અમક ચઢાવો આજ.
ધણુ કઠીણુ અમક જોઈને	ગતબળ થયા રાજન,
નહે પરસ્પર વાતો કરે છે	રાય અન્યોઅન્ય
એ શરાસન જે ચળાવે,	એવો નથી કો રાજ
ખીજે કહે, અમો આવ્યા છું	જેવા સ્વયંવર કાજ.
એક કહે, મારે જનક સાથે	ઘણો મિત્રાચાર,
તે માટે આવ્યા અમો	કરના ગૃહસ્થનો વેહેવાર
પટલાથે આવી હલા યુ	ન હાત્યુ તે આપ,
તે પાછા બેઠા માન મૂકી	પામ્યા મન પરિતાપ
પટવા પહે, અભિમાનથી	જો ઉઠીશુ આ વાગ,
અપમાન થાશે આપણું,	એમ કરે મન વિચાર

એટલે દિનવર આવિયો છે સમામાં તે દીશ;
 રાખતે કર કંઠેતરી તે આપી દેઠ આશીન.
 શ્રીરામ લક્ષ્મણ કુશલ છે, રાજે જનકપુર માહે;
 નરપતિ જોતાં સરવ રામે ધનુષ બાગ્યુ ત્યાંહે
 જનકીએ વરમાળ ધાલી થયુ રહે કાજ;
 જન સરવે લેઈ તમને તેજા જનકે આજ.
 મિથિલાપતિયે કહ્યો છે પરણામ અતિ આહવાદ,
 ધણો કરી તમને કહ્યો કાંશિકે આશિરવાદ.
 એવું સાંભળતાંમાં રાવ દશરથ પામ્યા હરખ અપાર,
 રામે સ્વયંવર જીતિયો સુણી થયો જયજયકાર
 પછે દશરથે કંઠેતરી આપી ગુર કરમાહે,
 સદુ સખા સુણતા વસિષ્ઠ વાગ્યે લોકલીને ત્યાંહે.
 સ્વસ્તિ શ્રી મહા શુભ સ્થાનક અવધપુર પાવન,
 પૂજ્ય મૂર્તિ પાવન જશ નૃપ મુગઠ મણિરાજન.
 અખડ લક્ષ્મી અર્ચકૃત ગુણ સકલ બળ મહિમાય;
 કેતુવન્ન રવિકુળ વિશે મહારાજ દશરથ રાવ,
 લખીતગ મિથિલાપુર થકી મેવક જનક અભિરામ;
 ચૂડામણિ મહિપતિ મારો માનજો પરણામ
 શુભ કામ કારણ લખ્યાનું તે સાબગો નૃપનાથ,
 તમ પુત્ર મુજ પુર વિશે આવ્યા મુનિ દેશિક સાથ.
 તે સ્વયંવરમા ધનુષ બાગ્યુ, પાગ્યુ મુજ પછે રામ,
 મમ પુત્રીએ વર માળ ધાલી થયા પુરણ કામ.
 માટે પરણાવા રધુવીરને શુભ લાભ કરવા કાજ,
 સદુ સાથને તેડી તમો, વેહેવા પધારો આજ.
 તમો સદા જશનત છો શોભાસહિત રાજન;
 તે માટે વેહેવા પધારજો મુજને કરો પાવન,
 એ વિનંતિ સેવક તણી, લખ્યુ, તેહ ધરજો ચત,
 કોટિ ગણું કરી માનજો જૂપતિ બાગ્યવત.
 એમ પત્ર વાગ્યો વસિષ્ઠે, તે સુણ્યો દશરથરાય,
 થયા મમ જ્ઞાનદમ્ભા અતિ હરખ અંજ ન માય

સહુ સમાને બૂપે કહ્યું જાને જવાને કાજ;
 પ્રધાનને કહે સકળ સેના કરો તતપર આજ.
 વીર બન્યો હરખિયા જે ભરત શત્રુધન;
 મહુ અવધપુરમાં વાત ચાલી લોક કહે છે ધન્ય
 રાણીવામમાં જઈ રાણિયોને કર્યું રાયે જાણુ;
 જનકપુરનો પત્ર તે સમજાવિયો નિરવાણુ.
 રાણિયો સહુ આનંદ પામી ઉલટ અંજ ન માય;
 થયો કૌશલ્યાજીને તદા તે હરખ નવ કહેવાય.
 દ્વિજવર તણી સેવા કરી સતોખિયો બહુપેર;
 ગીત મનજ ગાય વરવે થઈ લીલા લેહેર.
 પછી અશ્વ ગજ રથ પાલખી શણગારીયાં વાહન;
 વસ્ત્ર આભૂષણ ધરી તતપર થયા સહુ જન
 અવધપુરની પ્રજા સહુ વેહેનારિયા શ્રીમંત;
 જવા જનકપુર થયા તતપર જન શોભાવત.

વસણુ.

શોભાવંત થઈ જન સરવે વાળે બહુ વાજિત્રરે;
 સૈન્ય સકળ શણગારિયું તે ચળકે ચિત્રવિચિત્રરે.

રાગ સામેરી.

દશરથ રાજા હરખ્યા અપાર, જનકપુર જવા કરિયો વિચાર,
 પડો વજડાલ્યો પુર મોજાર, જન જવા સહુ થાઓ તૈયાર.

ઢાળુ.

તૈયાર થાઓ જવા જાને, જનકપુર મોજાર;
 માટે જેને ઈચ્છા હોય તે, નીકળો નરનાર
 એનું માંભળી પુરજન સકળ, અતિહરખ પામ્યા મન,
 પ્રદ્ધ બાળક વિના સરવે, થયા સજ્જત જન
 ગજ ઉપર બેસાયા પ્રથમ, ગુરૂ વસિષ્ઠને તેણી વાર;
 રથ માટે બેઠા રાય દશરથ, જોડિયા હય ચાર.
 અશ્વ ઉપર ચઢ્યા બન્યો, ભરત શત્રુધન;
 સહુ રાણિયો બેઠી સુખાસન, સંગ દામી જન.

અનેક રથ હય ગજ પદાતી મુખામન અપાર;
 ચતુરંગ મેના નીકળી તે અવધપુરની બહાર.
 વાળિત્ર વાળે અતિ ધણા થઈ ગ્લો જયજયકાર;
 હણુહણે કેકાણુ કંઈ ગજ કરે ચીકાર,
 હસી ઉપર વિપ્ર બેઠા બદીજન બદુગ;
 રધુકુળ તણી કારતિ વખાણે, પામે દરખ ઉમંગ.
 નેમ અખાડી ધ્વજન ઝળકે કનક મણિમય આર;
 હજ આમર ચળકતા ઝળકતા તડિતાકાર
 વીર ચરા વેશ પૂરા ચાલ્યા ચઢી કેકાણુ;
 આબૂધણુ શુભ શસ્ત્ર ઝળકે રતનડીત પવાણુ.
 શુભ શુકન વંદી નીકળ્યા ચાલ્યા જનકપુરની વાટ,
 સરિત વન આવે બહુ ઓળધતા ગિરિધાટ
 વાટે જ્યો વાસો રહે દશરથ મહિત મમાજ;
 સુરતોકે જેવુ રથળ બળે જાણે બૂધતિ સુરરાજ
 એવી શોભા મહિત આવ્યા મિથિન દેશ મોઝાર,
 જનકપુરની બહાર ઉપવન ઉતર્યા તે ઠાર
 નીશાન નોખત ગઝગડે શોભા મહિત રાજન;
 રથક બાધે તે તણું શ્રોતા સુણો એકમન
 પાયણ શમદમ તણું માહે સદવિવેક તુરંગ,
 તે ચાલે આગળ મનપતા, રક્ષા કરે નિજ અંગ
 તેની પુઠે નિજબોધના કુજર વિરાજે સાર;
 રામનામ તણા મુખે કરતા ધણા ચીકાર
 નિજનુભવના દિવ્ય રથમાહે બેઠા મોઢા સત,
 તે રામરૂપને નીરખ્યા અનુભવ ચદયા માહાનત.
 પ્રયાણુ પ્રથમે જાગૃતી પુરમામ રચૂળ નીવાસ;
 ત્યા રહી દશરથ રામને સંભારતા સુખરાસ
 રવમા અવરયા ગામડા સદમ ત્યા નથી રહેતા રાય.
 અધોર વન માટે ધણા તે સુપ્રતિ કહેવાય.
 એમ કરતા જનકપુરને આવિયા ઉપવન;
 ત્યા સદા કરી રહ્યા રાય, જણાયા સમપ્રાપ્તિ ચિન્હ

વિદેહને તન ખખર ચઢ જે પધાર્યા મહારાજ,
સામા આબ્યા વાનિત વાજતે સાથે ઘણા પૃથ્વીરાજ
ગુર વસિષ્ઠને ચરણે પ્રથમ નમીયા જનક રાજન,
પછી રાય દશરથને મળ્યા બેઠિયા અન્યોઅન્ય
ભૂપની પાસે પુત્ર છે, જે ભરત શત્રુઘન,
રાય જનક તેને જોઈને રિયર થયા છે લોચન
પડ્યા વિદેહ વિચારમા એ પુત્ર જોઈને ત્યાંહે
રામ લક્ષ્મણ મુજ ઘેર છે, શુ રીસાવી આબ્યા આંહે
એમ તન એ તદ્વત જોઈને, વિચારે મન વિદેહ,
વસિષ્ઠને પુછ્યુ તત્ત, ત્યારે નિવરત્યો સદેહ
ઘણુ માન દેઈને જાય તેડી રાય નમ મોઝર,
સુમતે સેના સકળ પછે ઉતારી તે કાર
જનક પુરમા ગયા દશરથ શોભાને નહિ પાર,
સહુ લોક જોઈ વિસ્મે થયા, વળી ગોર સ્યામ કુમાર
એમ સુન્દર મદિર શોભતુ રહેવને આપ્યુ ત્યાંહે
સહુ સાથશુ નરનાથ પોતે ઉતયા તે માંહે,
પછી રામ લક્ષ્મણ મળ્યા આવી લાગ્યા ગુરને પાય,
પિતાને ચરણે નમ્યા તત્ત હરખિયા જોઈ રાય
રાયે આખ્યા રહે સાથે રામ લક્ષ્મણ તન,
સતોષ પામ્યા રાયજી જેમ પામે ધન નિરધન
કોણલ્યા કૃષ્ણ સુમિત્રાયે બેસાજા ઉત્સમ,
રહે આપી સુધે શિર, જેમ વત્સ ધેનુ સગ
સહુ સભા સાથે રાય દશરથ ગુર બ્રહ્મકુમાર,
તે મડપ જેવા ચાલિયા સીતા સ્વયવર સાર
ભૂપને સરવે દેખાડયા જે ચાપકેરા ખડ,
આ જુઓ નૃપશ્રી રામજીએ જાગીયુ મેલડ
તે જોઈ દશરથ થયા વિસ્મય અતિપ્રચડ કઠોર,
એ કેમ બાગ્યુ પ્રાણુ-લક્ષ્મ કામળ રામ કીશોર.

પછી વિદેહે આદર કરી;	બેસાડિયા આસન;
રાય દશરથ પાસ બેઠા,	ચારે પુત્રરતન
પસિદ્ધ ગુરુ આદે સભા	સહુ બેઠા યદ્ય નિશ્ચિત;
અન્ય પૃથ્વીરાય બેઠા	હરખ પામી ચિત
પુત્ર ચારે સહિત દશરથ	શૈભતા શ્રીમત;
તે સમે જનકે માનિયા	ભૂપતિ ભાગ્યવત.
પછે જનકે રાજ બોલિયા,	સુણો ભૂપતિ કહુ પેર,
પુત્ર ચારે તમારા તે,	પરજાવો મુજ ઘેર.
બે કન્યા છે માહરી,	ઉન્મીલા સીતા નામ;
માલતી શ્રુતકીરતી બે,	મુજ બધુની અભિરામ
રામને સીતા વરે	ઉન્મીના લક્ષ્મણવીર,
માલતી બરતને શ્રુતકીરતી	શત્રુસહન ^૧ ધીર.
એવુ સામળી સહુ સભા હરખી,	આનંદા ભૂપાળ;
પછે સામા સામી રચ્યા મડપ અતિ વિચિત્ર વિશાળ.	
વાજિત્ર બે મડપ વિશે	વાજતા અતિ ધનધોર,
ગાય મગળ ગીત સુંદર,	સુંદરી ચિત ચોર

વસણ

ચિત ચોર ચતુરા ચોળે પીડી, વર કન્યાને તેણી વાર રે,
સહુ કરે ભોજન ભાવતા, મન પામે મોઢ અપાર રે.

રાગ ઘોળની ડશી.

શુભ મહુરત માહે લમ લીધુ, કરી મુનિએ વિચાર,	
માર્ગેશિર શુદ્ધ પંચમી,	શુભ જોગ મહ ચંદ્રવાર.
મધુપતિ પધરાવિયા,	જે સકળ મંગળરૂપ,
ગોત્રજ કેરી રથાપના,	કરી પુન્યા દશરથ ભૂપ.
ચાર કન્યા ચાર વરને,	પીડી ચોળે અમ;
સાન વિધિએ કરાવિયા,	ધર્મ અનકાર જમગ
રાય જનકને ઘેરથી,	આવી લેછ કનુવો નાગ;
તે ગીત મગળ ગાય છે,	આનંદ હરખ અપાર.

તે કેવી શોભે કમની, કવિ ઉપમા દે સાર;
 જાણે શાંતિ કરૂણા દયા, ક્ષમા ધૃતિ ઉન્મની અવિધાર
 સદ્બુદ્ધિ સદ્વિધા તિતિક્ષા, સમાધિ શ્રદ્ધા વિનીત;
 મુમુક્ષુતા તુરીયા ઉપરતી, મદગતિ સુનીત પુનીત.
 એવી રામમંદિરમા પ્રવેશી, સુદરી શુભ કામ,
 ત્યારે વરધોડાનો મમે હવો, તતપર થયા શ્રીરામ.
 તે સમે જનકે તેડ્યા, મોકલ્યા નિજ પ્રધાન,
 તે આવિયા શ્રીરામ પાસે, સકલ રોભામાન.
 જાણે સદ્વિવેકને બોધ, આનન્દ ગ્લાન તપ વૈરાગ્ય;
 પરમારથ નિષ્કામ નિષ્ઠે, સતોષ ને અતુરાગ.
 વરરાયને શયુગારિયા, જરકરી જમા અગ;
 તિલક મૃગમદનાં કર્યા, કુમકુમ અક્ષત મગ.
 મેશ બિંદુ દીધા આખ આજી, કરમા શ્રીફળ પાન,
 વરરાય વરધોડે ચડ્યા, તતપર થઈ સદુ જન

વરધોડાની દેશી.

તતપર થઈને ઉપલિખા શ્રીરામજી, મુનિનરને લાગ્યા પાય રધુવરજી ધોડે ચક્રાં.
 તીખે તોરગ ચાલેરે નાચતો, નીજ બધુ સહિત રધુરાય. રધુ૦
 અગોચરગની ગોભા રે શી કહું રે, જોતાં લાગે કોટીક કામ. રધુ૦
 લક્ષણવતા લધુ વેશે વીરાજતા, તથા બધુની આગળ રામ રધુ૦
 તોરા કલગી મુગટ પર ઝળકતી, ઉપર મુખાશળના ખુપ રધુ૦
 થાકે વરધુવતા શેષ ચારદા, શુ વિખાણુ મુંદર રૂપ. રધુ૦
 ગોભે દશરથ મદુ જનસાથમાં, મહી ચાલે ગુરનો દાય રધુ૦
 જોઈ શોખા ચારે રે પુત્રની, અસ્તાનદ માને રૂપનાય. રધુ૦
 મોડ બાધી માતાઓ રે ચાલતી, મહી નામણુદોવો દાય. રધુ૦
 મંગળ મધુરાં ગાય છે, ચાલે મગ્ગ રાણીને સાથ. રધુ૦
 વલ્લિત્ર નાના પ્રકારના, નાચે અપ્સરા માત્રવ ગાય રધુ૦
 તોગન બદ્ધ છીનિ વખાણુતા, જયજયકાર મગજ ધુનિ ધાય રધુ૦
 નમ દેવોના દુહાની ગડગડે, ગુર જોતા ચઢીને વિમાન રધુ૦
 દેઈ આશીસ પુષ્પ વર્ણવતા, મુરઅગના કગતી ગાન રધુ૦
 નરનારી મરે નમની, વધાવે બરી મોતીડે થળ. રધુ૦

હરખી નરખીને લે છે ઓવારણ,
આગળ સામેલા સરવે શોભતા,
જરી છન મણીના મોહોરડા,

ધણું જીવમે દશરથખાળ. રધુ
છેલ છખીલા ચંચુમાર. રધુ
રતનગડીત પલાણુ તોખાર. રધુ

ચાલ ચાતુરિયોની.

વરરાય તોરણુ આવિયા,
મણિ ખાજઠ પર ઉભા રહ્યા,
સુનેના રાણી જનકની,
તે બન્યો આવી પોખવા,
શતાનંદ વસિષ્ઠ દૌશીક,
વિધિયે કરી પૂજન કરાવ્યુ,
મધુપક વિધિ વેહેવાર સરવે,
એમ પુરુષોત્તમને પોખિયા,
ત્યાં મડપમાં છે માહેર,
વરરાયને મધરાવિયા,
સહુ બૂપને બેસાડિયા તે,
એક મંડમાં મરજદથી,
પુરજન પુરીજન ચાતિ,
સહુ લગ્ન રચના જીવે છે,
કનકજારી જળભરી,
પગ પખાળ્યા વરના વિદેહે,
મરોપવીત પેહેરાવિયા,
જનકે તે વરને પૂજિયા,
લગ્નધટિકા સાથે ગણુકે,
પછે મધરાવી ત્યહાં ચાર કન્યા,
સાવધાન વાણી વિપ્ર બોલે,
મગળાણક ઉચ્ચાર કરતા,
ન્યારે લગ્નધટિકા પુરણુ થઈ ત્યારે,
મગળાક્ષત મંત્રીને કર,
કન્યાકરે શીઘ્ર ચરણે,
પછે વરતણે પદશીશ અક્ષત,

તે અમ્મ ઉપરથી ઉતર્યા;
આવ્યા આચારજ હરખે ભર્યા
સુમતી જે કુશકેતુ તણી;
ગાય ગીત ગોરી અતિધણી.
આદે મુનિવર આવિયા;
ચારે વર પોખાવિયા.
આરતી વરની કરી,
રાણિયો અતિહરખે ભરી.
ખાજઠ કનક મણિના ધર્યા;
આચાર કુળરીતે કર્યા.
મડપમાં આદર કરી,
લાંઠા બેસારી સહુ સુંદરી.
ગુરજન બેઠા મંડપમાં મળ્યા;
વાજિત્ર બહુ વાજે વળ્યા.
લાવી રાણી સુમેધા વદાલમાં,
કનક કેરી ચાળમાં.
તે વેદમંત્રે અનુસરી;
પછે પોડશ ઉપચારે કરી.
ધડીયાળ બાધીને તદા;
શણુગારીને સરવદા.
અંતરપટ આગ ધર્યા;
મુની મન હરખે ભર્યા.
વેદ આચાર જ ભણે,
આખ્યા વરકન્યા તણે.
વરે મુક્યા તે જદા;
કન્યાયે મુક્યા તદા.

એમ વેદવિધિયે લમ થાય,
સ્વસ્તિવાચન બોલતા,
એમ ચાર કન્યા કરી અરપણુ,
મગળ તુરી વાજિત્ર જયજય,
રામ સીતા પરણિયા,
ગનુધન ત્રુતકીરતીને,
મગળ ફરેછે વર,
ગેવ નાગ ન કહી શકે,
મણિયજમા પ્રતિબિંબ બાસે,
અયકાર અગે ઝગકતા,
જણે, ચાર અવરથા શોભિયે,
એમ ફેરા ફરતા તે મુગે,
ચાર મગળ વરતિયા,
વળી જયકને આપ્યુ ધણું,
'શાખેઆર કરે પરસ્પર,
કુળરીતથી વર કન્યા વળતા,
હોમ દુતાશનમા કર્યો,
એમ વરકન્યા પરણી રહ્યા,
ગુરુ અરણુ નમિયા બાવશુ,
પછે પિતાને પાથે નમ્યા,
મિથિયાપતિના મડ પોહોત્યા,
વખાણે છે જન સકળ જોઈ,

વલણુ.

વરકન્યાનું રૂપ જોઈને
દુહિ બાગે દેવના ચર્ધ

ક્યો હન્ટમેળાપ,
વરમાળ ધાલી આપ
જનક ભૂપે લાહે,
ચાય મડપ માહે
ઉન્મીવાને લક્ષ્મણ વર્ધા,
માવતી જરત હરખે બર્ધા,
કન્યા હરખે અતિ ધણું,
અતિશોભા સુખ તે સમે તણુ
ફરે વરકન્યાય,
શી વરણુ શોભાય
અભિમાની સાથે જેમ,
વરકન્યા શોભે તેમ
જનકે કર્યો બહુ દાન,
ધન વિપ્રને દેઈ માન
આચારજ તેણી વાર,
આરોઆં કસાર.
ગોત્રજ પૂજા પરસન,
પછે કરાવ્યુ કુવ દરશન.
રઘુવીર માથે માત,
પદવદના કરી માત
હરખ્યા દશરથ ભૂપ,
વરકન્યાનું રૂપ

અયોધ્યાકાંડમાંથી.

દાવે ચોતાજન સહુ બાવે
નન્ય તથ રઘુવીર નીકન્યા

મુણજો અયોધ્યામડ વિચાર,
વનમા એ વિસ્તાર

શ્રીરામ લદમણુ ભરત શત્રૂઘન,
 ઉદ્ધવમાં દિન જાય મરવના,
 ત્રણ વીર રઘુવીરને સેવે
 માતા પીતાની આજ્ઞા પળે,
 ચાર બંધુની ચાર વધુ તે,
 સુરપતિ સુખથી કોની ગણુ,
 સાસુ તણી આજ્ઞામા રહેના,
 બેઠ રહિત માતાઓ મરવે,
 એમ ધણા દિવસ વીત્યા મહાસુખમા,
 પિતાની આજ્ઞા પ્રમાણે કરતા,
 હવે કેદ કેદો બંધુ કદીએ,
 તે એક મમે આજ્ઞો પુર મંચે
 તે ચાર મામ રહી નિજ પુર જવા,
 ત્યાં રે કેદ સાથે બોલ્યો નયન,
 ભરત શત્રૂઘન બન્યો બાધન
 યોગ દિવસ હું રાખીશ માટે,
 ત્યારે કેદ કેદો, હું હા કંઈ છુ
 જો બૂપતિ આજ્ઞા આપે તો,
 ત્યારે મામાએ કણુ મહિપતિને,
 આજ્ઞા આપો તો તેડી જાઉં,
 મોસાળ માહે ગયા નથી કોઈ,
 એક માસ રાખીને વળતા,
 એવા વચન સુણીને દશરથ રાયને,
 ભરત શત્રૂઘન પાસે તેજવીને,
 સુણો પુત્ર આ મામો તમારો,
 માટે યોગ દિવસ જાહે રહિ આવો,
 જો ના કદિયે તો તમારી માતને,
 મામો તમારો રીમાવે માટે,
 એવું કહી રાયે રહેઈ આપ્યા,
 જાઓ બાપ સુખે એક મામ રહીને,
 પરણીને આવ્યા ઘેર,
 સહુને લીધા લેહેર.
 બકિત ગદ્દા મહિત;
 અધરમ કપટ રહિત.
 પાળે પતિવ્રત ધરમ;
 સુખભોગ ભોગવે પરમ
 કુળવધુ ધર્મ સમેત;
 મહુનું સરણુ હેત
 આચરતા નિન્ધર્મ,
 રાજ કાજનું કર્મ
 સંચાલિત એવું નામ.
 બૂપતિ કેરે ધામ
 થયો તનપર જણી વાર
 સંચાલિત તેણી વાર
 મોકલ મારી માથ
 બેની સાબળ વાત
 પણ રાયને પૂઠા પેર,
 તેડી જાઓ તમારે ઘેર
 શુણો બૂપતિ મુજ વચન,
 હું ભગત ને શત્રુવન
 દિન માટે મનોરથ મન,
 સોપીશ તમને તન
 જળ ભરી આનુ નેણુ,
 રાજ બોલ્યા વેણુ
 આગ્રહ કરે છે અપાર,
 મોમાળમા નિરધાર.
 દુઃખ વાગે મન માહે,
 જઈ આવો સુત ત્યાહે
 ગદગદ થઈ બદ પેર,
 આવજો પાછા, રો

ભરતને ભાન જવાનો નથી,
પછે માત પિતાશુ ભરતજ બોલ્યા,
શ્રીરામની સેવા સમાગમ પાખે,
રામ વિન્નેગે એક ક્ષણુ તે,
શ્રીરામચદ્ર હું ચક્રાર આતક,
મુજ મન કજ મદા પ્રપુલ્લિત,
ગમ સુરભી હું વત્સ કહો તે,
કલ્પવૃક્ષના પિહગમ તે ણી,
એતુ ગદગદ કંઠ થયા ને,
ત્યારે કંઠેયે કહ્યું, એક મામ રહી,
ત્યારે ભરતે માતપિતાનું વચન, તે
પછે સત્વર થઇ બે વીરજ આવ્ય,
શ્રીરામચદ્ર ચરણે લાગ્યા,
ત્યારે રામે ઉડીને રૂદેશુ આપ્યા,
મોસાળ જવાની આગા લીધી,
માતુળ સાથે રથમા બેશીને,
એમ બન્યો વીર મોસાળ ગયા પછુ,
ગમલદ્વમણુ તે ઘેર રહ્યા છે,

મુકી રામ તણી સેવાય,
કુ જોડી નામી પાય.
મુજને રૂયે નહિ અન,
ઢેની કલ્પ સમાન
રતુપતિ જળધર રૂપ,
રહે રાધવ દિનકર બૂપ
વિન્નેગ કેમ કરી સહેશે;
બબુન ઉપર નંન બેસે.
આસુ આવ્યા લોચન,
વહેલા આવળે તન
લોપાયુ નહિ ત્યાહે,
રતુપતિ બેઠા જ્યાહે,
ભરત ને શત્રૂધન,
દીધુ આલિંગન
સાથે ઘણી સેનાય,
ભરત શત્રૂધન જાય
મન રતુવરતું ધ્યાન,
વીર બન્યો બળવાન

વલ્લણુ

બળવાન બન્યો રહ્યા મદિર,
નીતિ ધરમને ચતાવે છે,

રામ લક્ષ્મણુ વીર રે,
ધરમ ધોરીધર ધીર રે

ગાગ સામેરી.

મોસાળ માહે ગયા બન્યો
શ્રીરામ લક્ષ્મણુ રહ્યા મદિર
નિત્ય સેવતા ગુરચરણુપકજ
વસિષ્ઠ મુનિના મુખચળી
મખા કરી એક સમે મેઠા
ગમગપ માહે બેઠા
ત્યારે જોના વિધાની પરીક્ષા
પછે કળા જુદની દેખડી

ભરત શત્રૂધન.
વરતે નિરમળ મન
ધગમ પથ પળાય,
સુણતા પુરાણુ દયાય
રાય દયરથ બૂપ,
ગુર મદિત અનૂપ
તેડ્યા લક્ષ્મણુ રામ,
ના; પોને પૂતળકામ.

અમ્મ શમ્મ અનેક વિધા	સદ્ગ મંત્રજ જોહ;
મહ મેય મહિર્નુ જુદ	કરી દેખાડયું તેહ.
પ્રસન્ન થયા ધણુ રાયજી	જોઈ પુત્રનો પરતાપ;
ત્યારે સદ્ગ ગુણસંપૂર્ણ	જાણ્યા રઘુવરને આપ;
એ પ્રકાર આનંદમાં દિન	જાય છે સુખ માંહે;
રઘુવીરને સેવતાં બાવે	જનક તનયા ત્યાંહે;
એક વાર બેઠા મંદિરમાં	અજનાળ નંદન જોહ;
નિજ મુખને અવગોઠતા	આદર્શમાંહે તેહ.
ત્યારે કરજી આગળ કેશ સિરનો	શ્વેત દીપો રાય;
ઉદાશી આવી અતિ ઘણી	મન માંહે થઈ ચિંતાય.
જાણ્યું જરા આવી વાત કહેવા	ચેતાવા નરદેવ;
એમ વિચારી વસિષ્ઠ ગુરને	તેડાબ્યા તતખેવ.
ગુરને કહે, હું છતાં	હવે કરે રઘુવર રાજ;
સંકલ્પ મારે મન થયો	તે કરો ગુરમહારાજ.
અભિષેક રઘુવરને કરી	શુભ લક્ષ જોઈ આજ;
રામને દેખું રાજ કરતાં	થાય માંહે કાજ.
ગુર કહે તમો રહું વિચાર્યું	ઘટે એમજ બૂપ.
સાહિત્ય સરવે કરાવો	એ જથાળેય અનૂપ.
ત્યારે દશરથે તેડાવિયા	રઘુવીરને એકાંત;
પાસે બેસાડીને કહ્યું નિજ	મન તણું વરતાંત.
હે રામ, મુજને એમ બાર્યું,	કહું સત્ય વચન;
યોગ દિવસમાં, જાણું, હવે	પડશે માહાઈ તન.
મુજ મરણ ચિન્હ જણાય છે	માટે રામ કરચ તું રાજ;
તમે તમારું સંભાળો પુર	દેશ ધરનું કાજ.
એહેવાં વચન શુણીને બૂપચરણે	નમ્યા શ્રીરઘુરાય.
માહારાજ, જો કહ્યો, તે કરું	શિર ચઢાવી આગ્રાય;
પછી રાજ્યે સહને તેડાવ્યા	પોતાના પરધાન;
સાહુકાર સરવે નગરના	તે બેલાવ્યા દેઈ માન.

દરબારના અદ્ય અધિકારી	આદે સરવ સભાય,
તે સરન સાબળતા પછે	બોલિયા દશરથ રાય
બાઈ સહુ સભાજન માબળો	મે મન વિચારયુ આજ,
માટે પય સહુને ગમે તો	રામને આપુ રાજ,
એહેનુ સુણી સરવે રેખીયા	ધન્ય ધન્ય હે રાજન,
એ કાજ તો રહુ વિચારયુ	અરે રિપુનાશન
વસિષ્ઠ આદે સરન નરપિયે	મહુરત આપ્યુ માર,
ચૈત્ર સદી સપ્તમી શુભ ગુરુ	પુષ્ય યોગ વિચાર
સાહિત્ય સહુ તતપર કરાવ્યુ	વશિષ્ઠે તેણી વાર,
ઉપલક્ષણ આણિ મેળવના	અભીષેકનો ઊપચાર
ચારે તાનો ઉજ્જવળ હસ્તી	શ્વેત હય શુભ અગ,
નવિન સિંહામન કનકનુ	છત્ર ચામર સગ
સપ્ત પક્ષી, પય મૂર્તિકા,	ચાર સમુદ્રનુ ધાર,
મોહકા વિગ્રને જપ કરવાને	એસાડયા નિરધાર
સહુ નગરને શણગારિયુ	ધર ચોટા શેરી પોળ,
નર નારી અતિ હરખે બરયા	ચર્ચ રહો રમ અંગ
પેટેને દિવસે વસિષ્ઠ ગુરુએ	આજા આપી તાસ
શ્રીરામ સીતા બને જાણુને	કરાવ્યો ઉપવાસ
કેં કાશ યા સુમિત્રા મન	હરખનો નહિ પાર,
સુખવત સરવે રાણીયો	આપતી લન અપાર
બારણે મહપ શેપિયો	ગુણીજન રે છે ગાન,
બહુરંગ તોરણ બાધિયા	અળખ વિચિત્ર વિગાન
એમ કરતા નિશા ચમને	કેંજર પામ્યો અસ્ત,
ત્યારે કુશાસન પર રામ સીતા	પોદિયા ચર્ચગરથ
સિંહાસન ઉપર નભાતે	બેસરો રધુરાય
મા બોમ્ બાન પામિયા	દેને ચર્ચચિતાય,

ગગ મોરહની ચાપાઈ

શુભો શ્રોતા એમ્ બીતા નરી, ચર્ચ રજની નિવગ ગોઠો અનુસરી,
ત્યાગે રાગ દશરથ તેણી વાર, આલ્યા કેમ્તા બોલન મોઝાર

દાસી મંથરાને પુછ્યુ કથી,
 ત્યારે કુખજા બોલી રીમે ચડી,
 રાજા દશરથ આવ્યા પામ,
 મીઠે વચન બોલાવે રાય,
 હસ્ત સ્પર્શવા માંગ્યો જદા,
 પછે રૂદન કરવા માડ્યુ ઘણું,
 બોલ સાચું તુંને મારા સમ,
 આસુધારાયે ભીજે રહે,
 હું નહિ બોલુ તમારી સાથ,
 હેત તમારૂં જાણ્યુ રાય,
 ત્યારે રાજા કેહે આવકુ કાં કરે,
 જો દાધિયે દુબી હોય તુને,
 માગ્ય માગ્ય જો માગે તુમ,
 હું મરખો સ્વામી તાહરે,
 વળતી કૈદે બોલી વચન,
 ગયા જીવ કરવા નશપરવા સાથ,
 ત્યારે આખ્યા છે જીગલ વચન,
 રાજા કેહે માગી લે મુખે,
 ત્યારે કૈદે કેહે વનમા જાય રામ,
 માહારા ભરતને આપો રાજ,
 એવુ વચન સુણ્યુ જોડલે,
 જ્યમ વજ્રવીજળી આવી અડે,
 જ્યમ વેહરે કાળજી કરવતધાર,
 પ્રલય અગ્નિ કેકેનું વચન,
 પડયા ભૂપતિ પૃથ્વી માંહે.
 અગ મોડીને બેગ સાથ,
 અગે પ્રીયે, કંઈ બીજું માગ્ય,
 માહારો રામ કોમળ સકુમાર,
 નહી કરે રામ રાજવેદ્યાર,
 એ ગજા બસા કરે મર્વણ,

ક્યાંદાં ગઈ રાણી દેખાતી નથી;
 એ પેલી તમારી રાણી પડી.
 ઈલાં કેમ બેડી છુ ચમને ઉદાસ;
 તેમ તેમ રાણી અવળા યાય.
 રાણીયે કર તરછોડ્યો તદા;
 ન જાણ્યું કપટ ગયે તે તણું.
 ■ રીમાઈને રડે છે કેમ;
 રૂદન કરતી રાણી વદે.
 જાઓ સું કરવા આવ્યા નાય;
 તમને હુ આપીશ હત્યાય.
 શા માટે હુ ખ મનમા ધરે
 તો દેહ હંડ સાચુ કેહે મુને.
 મત્ય વચનથી આપું હુંય;
 નથી ન્યૂન વસ્તુ માહરે.
 ક્યેમ જાઓ છો જુબી રાજન:
 હું તમ સગ આવી નાય.
 તે આજ મુજને આપો રાજન;
 સત્ય વચન ના નહિ કહું મુખે.
 ચાલ વરમ લગી રહે તે કામ,
 એ બે વચન માગુ છું આજ.
 બાકુળ રાય થયા લેટલે;
 જ્યમ શિર પર પર્વત તુટી પડે.
 એમ દશરથને દુખ થયું અપાર;
 બગી ગયું રાયનુ આશુશવન.
 આખ્યે આસુધાર આવી ત્યાંહે;
 બેળા પાયરી કેહે છે રાય
 એ વિન આપુ ધરી અનુરાગ:
 શીદ મોકલે વન મોહાર.
 ભરતને મોપુ મહુ ધર્યાર,
 ગમ મેર બેશી રહે મન.

એ બાળકને શીદ કાઢે વન,
 એમ દીન વચન કહ્યાં રાયે જદા,
 શું અધરમી હો રાજન,
 સત્ય વચન નહોં પાળો સાર,
 કેકેવચન તે વાગ્યું બાણ,
 મુરછીત થઈને પડિયા રાય,
 એમ સ્ત્રીવશ રાજ થયા,
 અચેત થઈ પડિયા રાજન,
 રજની તે મહાદુઃખમાં ગઈ,
 ગુરૂ વસિષ્ઠ વેહેલા ઉડિયા,
 સુમંતને કહે જા ધર માહે,
 સુમંત આલ્યો તેણી વાગ,
 દશરથ રાજ પડિયા જ્યાહાં,
 પ્રધાને ચરણ વંધા વૃષ તણા,
 વિકળવેશ મુકે નિશ્વાસ,
 મંત્રી બોલ્યો કરી વિનતી,
 સરવ સાદીત્ય તત્પર કર્યું આજ,
 વચન સુમંત તણાં સાંભળી,
 અરે સુમંત, મુશ્ય, કહું આ દીશ,
 તે માટે ઉતાવળો જઈ આજ,
 સુણી રાયનાં શોક વચન,
 પડ્યો ત્રાસ મુખ બડી ગયું,
 ચિંતાવરે થઈ મત્રો એક,
 જેમ કળાદીન મદલે રવી ચાપ,
 મંસાર તાપે તપિયો જન,

છે ધણું રામનું કામળ તન;
 ત્યારે કેકે ધુરકી બોલી તદા.
 લાગશે રવીકુળમાં લાંછન:
 તો પુરવજ પડશે નરક મોઝાર.
 બેઠું રહે જેમ જાન્યં પ્રાણ;
 નેત્ર થકી જળ આલ્યું જાપ,
 વચનબધમાં આવી ગયા;
 નવ જાણે બીજું અન્ય.
 અરણ્ય ઉદેની વેળા થઈ;
 સભા માંહે સત્વર આવિયા.
 તેડી લાલ્ય રાજને આંહે,
 આંચો કેકેના ભોવન મોઝાર
 સુમંત આવી ઉભો ત્યાહાં;
 દીઠા રાયને દુખિયા ધણા.
 નેત્રે જળ અતિ વદન કિદામ;
 સભામાંહે ચાલો બૂપતિ.
 તમને બોલાવે ગુરૂ મહારાજ;
 રાયે રડ્યા માંડ્યું વળી.
 માર મરણ આગ્યું છે શીશ;
 તું અહીં રામને તેડી લાલ્ય.
 સુમંતને દવ લાગ્યો તન;
 ન જાણે રાયને શું દુખ થયું.
 રામધામ બણી આલ્યો તેહ;
 એમ થઈ નિસ્તેજને સુમંત જાપ;
 જેમ આવે અમુક્ષુ મંતમદન.

વલણ.

મંતસદન આવે મુમુક્ષુ,
 એમ સુમંત આંચો ઉતાવળો,
 આત્મપ્રાપ્તિ સુખ કાજ રે;
 જ્યાં નિરાળે શીરધુરાજ રે.

(વનમાં જતી વેળા માની મુલાકાત.)

રાગ ગોડી.

ત્યારે માત કૌશલ્યાજી બોલીયા, હો વાલા રે,
 તુને નહીં જાના દેહ વન, કુંવરજી કાલા રે,
 ધણી કોમળ છે તાહરી દેહડી, હો વાં
 મારા લાડકવાળા તન. કુંવરં
 તુને ગુપ્ત રાખુ મારી વાડીમાં; હો વાં
 ખીલુ અવર ન જાણે જોમ. કુંવરં
 મેં તો તુજ વિના રે રેવાય નહીં, હો વાં
 મુને મુકીને જાશે કેમ કુંવરં
 પાપે કંકર કટક મુચરો, હો વાં
 નહીં ચપાપે વચમી વાટ. કુંવરં
 વેલવી ક્ષીત આતપ ને તપા; હો વાં
 કેમ જોગજોગ ગીરીધાટ કુંવરં
 બ્યાધ મિલ વનમાં ધણા; હો વાં
 સર્પ ક્રોધાર ને રૂક રક્ષ. કુંવરં
 રજનીચર સાથે જુધ થશે, હો વાં
 કાણુ કરશે તમારી પક્ષ, કુંવરં
 વનમાં વનકુળ કેમ પેહેરશે; હો વાં
 તજ વસ્ત્ર આગ્રૂપણ માર કુંવરં
 છતાં જમતાં બેજન બાવતા; હો વાં
 કેમ કરશે વનકુળ આહાર. કુંવરં
 તજ સજ્જાનં બમર પવનની; હો વાં
 કેમ પોહોડશે પૃથ્વી માહે. કુંવરં
 તાહારે જાળપણમાં વન કરું; હો વાં
 માફ વચન માની રહો આહિ. કુંવરં
 મારે કીયા જનમનાં કરમ હશે; હો વાં
 તે આવીને નડિયાં આજ. કુંવરં

તે દેવે રંગમાં ભંગ કર્યો; હો વાં
 દ્યુ વન, તજીને રાજ. કુંવરં
 વાત સાંભળી વન જવા તણી; હો વાં
 વેહેરે કરવત કળાજ માંહ. કુંવરં
 દવ લાગ્યો મારા અંગમાં; હો વાં
 હવે નાશીને જઈએ ક્યાંય. કુંવરં
 મારો પાપી પ્રાણુ જતો નથી; હો વાં
 દશે કોણુ કરમના ભોગ. કુંવરં
 એમ કહીને રવે રહે ફાટતે; હો વાં
 કેમ સેહેચાપ પુત્રવિભોગ. કુંવરં
 એવાં વચન શુણી બોલ્યા રામજી, હો માતા રે;
 તમે ધીરજ રાખો મન, શુણો મુખદાતા રે.
 પાછો આવીશ થોડા દિવસમાં; હો માં
 આપો આજા હું જાઉં વન. શુણોં
 મારે આજા પિતાની પાળતી; હો માં
 રહેતું ચૈદ વરસ વન માંહે. શુણોં
 અવધ વીત્યા પછી નહોં રહું; હો માં
 વેહેરો આવીશ નીજ પુર માંહે. શુણોં
 નવ વચન મિથ્યા કહી તાતનું; હો માં
 જો પશ્ચિમ કુગે સૂર. શુણોં
 જો માતા પિતા ગૃહે દેવનું; હો માં
 નવ પાળે આજા વચન. શુણોં
 તે પ્રાણી જીવનાં મુવાં જાણુજે; હો માં
 અજા કંડે જોવો રતન. શુણોં
 તેનો મિથ્યા ધરમ સદુ જાણુજે; હો માં
 જેનું કપટી કહે ધ્યાન. શુણોં
 જેમ અઘનાનું ઉચું મંદીર; હો માં
 જેમ લોભિયાનું તત્તગાન. શુણોં
 જેમ મનુષ્ય દેહ તેદનો મિથ્યા; હો માં
 જેવો દેહ માંદે દમીજન. શુણોં

તેણે માતપિતાની આજ્ઞા પાળી, હો માં
 શુભ પુત્ર તે સુકૃતરત શુભોં
 તે માટે મેં રે રહેવાય નહી, હો માં
 બન્ય તાતનુ મત્ય વચન શુભોં
 હવે આશિષ દેઈ આજ્ઞા આપો, હો માં
 નિત્રે જનુ મારે રત શુભોં

વલ્લભ.

વનમા માહરે નિશ્રે જન, આજ્ઞા આપો માત રે,
 એહેનુ માભળી જૈશલ્યાયે, કરવા માડયો આસુપાત રે

તમ વિના મદિરમા નહોં રહું	સ્વામી સુણો સુખરાશી,
તે માટે મુને સાથે તેડો	સેના કરવા ગમી
ત્યારે રામ કહે, તમે આવોથી	મને થાય ધણો જાન;
કોમળ ચરણે ચતાશે નહિ,	વળી વનમા મિલ ને વ્યાજ
આતપ શીત વૃષાગીરી કેટક	કેમ મેહેણશે દુખ ?
સીતા કહે, તમને દુખ સ્વામી,	તો મારે મ્પાથી સુખ ?
મન મારૂ મધુકર છે, તે તમ	ચરણમ્મગી અનુરાગ,
જો સ્વામી, સાથે નહિ તેડો ને,	હું કરીશ દેહનો ત્યાગ
સીતાનાં જોવા યતન સાજળી	સતોખ્યા મન ગમ,
અરે પ્રિયા, તમે પુછો ગુરને	જો આગા કરે અભિરામ
ગુરઆગાએ તેડી જાઉં તો,	કાંઈ ન કરે નિંદાય,
લોક તણો અપવાદ ન લાગે,	કારણ સિદ્ધિ થાય
ત્યારે ગુરને કહાવ્યું જનમ્સુતાએ,	આવના તતક્ષણ મુન્ય
આસન પૂજન ચરણે નમીને,	સીતા બેત્યા વચન
હું સ્વામી સાથે વનમા જાઉં છું,	કરવા પતિ સેનાય,
માટે આગા આપો ગુર,	નાથ વિજેગે મે એકલા નર રહેવાય,
એવું સ જગીગદગદ કહે થયા ગુર,	આસુ આવના લેયન,
પછે મુનિ વસિષ્ઠ રઘુવરની	પ્રત્યે બોલ્યા પરમ વચન.
અહો રામ, તમે તેડો	નિશ્ચે જનકસુતાને સાથ
લક્ષ્મણને તેડી જાઓ	નિજ સગે શ્રીગુરનાથ

(પછી નણે જણુને વનમા મૂળને સુમત નામે સારથી પાછો વળ્યો)

રાગ વેરાડી

સુમત સમયોં રે	મારગે કરતો જન્ય દહન,
રથ હાકી વળ્યો રે,	પરતાય છે અતિ ધણુ મન
અરે હું અભાગિયો રે,	વનમા મૂકીને આવળો રામ,
મુને જનનીએ જનમ્ગો વૃથા રે,	કરવા આવું નિરદય કામ
દેખશે રથ રામ વિના રે,	પામશે માત પિતા ધણુ દુઃખ;
જ્યારે મને પૂછશે રે,	ત્યારે હું શુ દેખાડીશ મુખ
સુમત એમ શોચનો રે	રોઈ રોઈ રાતા થયત રોચન
અથ ગુરે ધણુ રે,	પગ પાછા પડે દુરબળ તન

અવધપુર આવીશુ રે,
 સોઠ મદુ રૂઝ કરે રે,
 જ્યારે રામ વન ગયા રે,
 દેહ જેમ પ્રાણ વિના રે,
 પ્રધાન પરવર્ગો રે,
 દેહને આંગળે રે.
 મંદિરમાં મત્રી ગયો રે,
 સદુ માય વિંદી વગ્યો રે,
 મુખને ત્યાં જઈ રે,
 ભૂપતિ ખોલિયા રે.
 લક્ષ્મણ જનકી રે,
 માઈ સરવમ ધન ગયુ રે,
 મુખત તે શું કહ્યું રે,
 મંદિર માઈ ઊઝડ થયુ રે,
 હું અધની લાકડી રે
 દેવે કુંખ દીધુ ધણ રે.
 મુને મુકી ક્યાં ગયા રે,
 મારી આસા કાણુ પાળશે રે ?
 રેહેલી ક્યાં ગઈ રે,
 આવો મારી માવડી રે,
 હવે મુખ નથી દેખતો રે,
 આવો કાલા દીકરા રે,
 હું વિધિ તું શું કહ્યું રે,
 આવું કોને થાય નહિ રે,
 બાળક બાળપણે રે,
 સુમત સાચું કહે રે.
 ક્યાં લગી સંગ કર્યો રે,
 રામે ત્યાં શું કહ્યું રે,
 સુમત થયો ગળગળો રે,
 મહારાજ મેં ધણુ કહ્યું રે,

દીડી નગરી પ્રેત સમન,
 જે જ્યાં તે ત્યાં મુકી જાન.
 પુરમાંહે પડી છે દડાળા;
 એમ થઈ અવધપુરી તે કાળ.
 પુરમાં ઢાંકી પોતાનું મુખ;
 રથ છોડે મયું આતિ ધણું દુઃખ
 જ્યાં છે સરથ જૂપ સુગણ;
 રાયના કંઠે આઝ્યા છે પ્રાણ
 કીધો રાયજીને પગલામ,
 મુખત ક્યાં મુકી અગ્યો રામ
 પ્રાણવચન મારે ગુવીર,
 હવે હું કેમ કરી ગણુ ધીર ?
 રામને સીંઠ મુકી આગ્યો વન ?
 કાળે કાજા મારા લોચન.
 ગમને ચોરી ગયુ કાણુ આજ ?
 મેં શા કીધા હશે કુઠા કાજ ?
 આવો મારા રામ કુવર સકુમાર,
 કાણુ અસારો રાજવેહેર ?
 મુંદર ચપકળી સુકુમાર ?
 મેં તને દીધુ કુંખ અપાર.
 લાડકવાયા લક્ષ્મણ વીર,
 માઈ તન મન ધન રધુવીર
 છુટી લીધુ દેખાડીને સુખ,
 હા હા દેવે દીધુ ધણુ કુંખ
 મેં પાપીએ કાલ્યા વન,
 ક્યાં મુકી આગ્યો પ્રાણજનન
 ક્યાંથી છુ પાછો આગ્યો ધેર,
 તે માંડી કહે મુજને પેર.
 નેત્ર સજળ થઈ ખોલ્યો વાણ;
 પણ પાછા ન વાળ્યા પુરપુરાણ.

હું શૃંગવેલ સુધી ગયો રે,	તબુ દિવસ લગી રહ્યા નિરાહાર;
મુને પાછો વાળિયો રે,	ચુલકે ઉતાર્યા ગંગા પાર.
દક્ષિણ દિશા બણી રે,	ગંગા ઉતરીને ગયા રામ;
તમને ઘણા કરી રે.	રઘુપતિયે કહ્યા છે પ્રણામ.
શુણી એવું બપતિયે,	રહ રહ લાગ્યો હુતાશન;
ગાઠે સ્વર થકી રે,	રાયે કીધું શોક રૂદન.
કંઠ મળી ગયો રે,	અંગ પહોડે અવની માંહે;
રામ વિન્નેગનો રે,	અગ્રે અગ્રિ લાગ્યો ત્યાંહે.
આરત નાદથી રે,	પોકાર્યું રાયે રામનું નામ;
દેહ મુકી દશરથે રે,	પ્રાણ ગયા કહેતાં હે રામ.

વલણ.

રામ રામ રઘુવીર કહેતાં,	તન્યા શૂંપે પ્રાણ રે;
હાહાકાર હવો તણ,	સહુ રૂદન કરે નિરવાણ રે.

રાવણ સાથે યુદ્ધનું વર્ણન.

રાગ સોરઠ.

છતવા રાવણ રાયને રઘુવીર ચઢ્યા તેણી વાર;
 સહુ કપિ તણો સરદાર સુગ્રીવ સૈન્યનો નહિ પાર.
 હનુમેત રકંઠે રામ અદિયા પાંચ શર અહી હાથ;
 જેમ ગરૂડ ઉપર શ્રીપતી એમ શોભતા રઘુનાથ.
 અંગદ કેરે રકંઠ બેઠા લક્ષ્મણ છ તેણી વાર;
 જેમ ઐરાવત પર ઇંદ્ર શોભે નંદી પર ત્રિપુસર.
 વિશાળ વૃક્ષ ઉપાડીને કપીએ અલાં કર માંહે;
 તે છત્ર કરતા રામને નવ પક્ષવ ચંપર ત્યાંહે.
 નય બોલાવી રઘુનાથની દળ આશ્ર્ય દક્ષિણ દેશ;
 ચિહ્ન કરતા આલતા ગિરિ સમ કપીના વેશ.
 ભુબુધર નાદ કુકાર કરતા કૂદતા બળગન;
 કર માંહે ગિરિ ઉછાળતા તે કુસુમ ગેદ મગન.

કેટલા કપિયે નહીં આવ્યા કટના પાપાણુ,
 કેટલા કન નખ નત કરડે, કરે મહા બુળાણુ
 જય જય ધુની કહી ગર્જતા પદપ્રહાર ધુન્ને ધણું;
 મિધુજળ ઉઠળ્યા સુરજ થયો ધુધળ વણું
 દિગ્ગજ ડમ્બા, ને રો સળકો, જુમિ ન સહે બાર,
 એમ ચાલી સેના રામની કહેવા ન આવે પાર
 જોજન નસ વિસ્તાર પોહળી કપીસેના જાય,
 મારગ તણા પાપાણુ તર તે બાગી વૂકા યાય
 એક એકના ગિર વિષે પગ દેઘ ફૂદતા કપીતાશ,
 કો પૃથ્વી ઉપર હિડતા પ્રે ઉડતા આકાશ
 જયરામ જયજયરામ કહીને ગર્જતા મહા વીર,
 એમ કપીસેના સહિત આવ્યા રામ સાગરતીર
 દશ યોજનમા ઉતરી સેના સોર થાય અમીત,
 જુજુકારે બાપ્યો દશ દિશા, સિધુ થયો બયલીત
 તે ખખડ મઈ લકા વિશે જ્યા ખેડો રાવણુ રાય,
 શ્રીરામ આવ્યા માગર તીરે લેઘ કપીસેનાય
 એવું સાબળીને ન્યાનન તવ અમકિયો મન મા?
 સભા વિશે તેડાવ્યા સહુ, જે અધિકારી ત્યાહે
 ઇંદ્રજીત આદે પુત્રને વળી પ્રદસ્ત આદિ પ્રધાન,
 એ વિના અન્ય અમુર તેડાવ્યા સભામા દેઘ માન
 તે સન સાથે નિચારના લાગ્યો રાવણુ જૂપ,
 બાઈ આપણે હવે શુ કરવું? તે કહો સમે અનુરૂપ
 દશરથ તણા સુત આવિયા ઉતર્યા માગર તીર,
 કપીસેન્ય તે સાથે ઘણુ હનુમત સરખા વીર
 રાત્રુ સપ ને અગ્નિ તપ્પે નવ ગણના લણુ એહ
 કરે વિદ્ય તે ક્ષણમાત્રમા માટે ધીરિયે નહિ તેહ
 એક વાનરે લકા પ્રગ્નળી અહો આદિ અસુર,
 તે હણી નિરમે ગયો પાછો, મળ્યુ કપીદળપૂર
 તે માટે પુધુ સનને કહો હવે કરણુ કમ?
 નિશ્ચે વિચાર કહા સહુ મુજ કુશળ થાયે જેમ

એનાં વચન સુણી રાવણ તણા પઠે બેા યા પુત્ર પ્રધાન,
મહા ક્રોધ આણી કહે વાણી, કરી મન અભિમાન
અરે રાવ શુ ચિંતા કરે? એ રામના શા ભાર ?
શુ જીવ કરજે કપી ? એ નર નાનર આપણો આહાર
રામલક્ષ્મણ મનુષ્ય બે, કરી તપ થયા કૃષ કાપ,
કપી બાલુ રીંછ મરકટ તેયકી શુ થાય ?
આજ દેવે મોખ્યુ થેગ બેઠા બક્ષ આપણુ એહ,
તમે નિરબે થઈ રહો, ભૂપતિ ચિંતા ન કરશે તેહ
એમ શકજીવ અતિમય, દેવાતક નરાતકની આદ,
વજ્રદંટિ મહોદર કરતા ધણો બકવાદ
તે સમે સભામા વિભીષણુ બેઠા હતા તે દાર,
રામની નિંદા શ્રવણુ સુણી જન થયો ક્રોધ અપાર
એવા વિભીષણુ જે નિયક્ષણુ તેણે સુધ્યા અસુર વચન,
પઠે સભા માહે બોલિયા ધણુ ક્રોધ આણી મન

વલણુ

મન માહે આણી ક્રોધ બોલ્યા વિભીષણુ તેણી વાર રે,
તે શ્રોતાજન, સહુ સાબગો કહુ મક્ષેપે વિસ્તાર રે

રાગ બિલાસ.

હે મુરખ રાવણુ તુજને કાલ્યો ધનુષ તળેથી જેણે,
મર્ધ નૃપનો દર્પ હરીને કોદક ભાગ્યુ તેણે
તે રામને તુ સીતા મોખી, જમ્મને ચરણે લગ્ય,
કરી વીનતી દીન વચનથી અબેદાન તુ ભાગ્ય
શરણાગત વસન છે રઘુપતિ, નહી જીવે અનુણુ તારા;
માટ સુણુ રાવણુ એ પરમ દિતમરી બોલ માનજે મારા
જેમ ઐષધ કટુ લાગે પણ ટાળે મૂગ રેગ નિરવાણુ
એમ હમણા કડીણુ લાગે મુજ વાયમ પરિણામે કલ્યાણુ
આ મર્વે મજા છે કયુદ્ધિ, તને કરશે નિષરિત પેર;
અત્યા બાણી જોઈને મુરખ રાવણુ, શી ખાપ છે ઝેર
એમ ધણુ વચન વિભીષણુ મ્હા તે નીતિના જેણી માર,
ત્યારે પ્રધાન આદે ઝાજીતને ચગેઓ ક્રોધ અપાર

અસ્યા વિબીપણુ, તું બોલ્ય વિચારી, પ્રહપણુ બલ્યું તહાઈં,
 શું કરિયે, જો રાજબંધુ છે, નીકર હવડાં માર્દ.
 અસ્યા, વાહાતો થઇને વેર વધારે, જા તું તારે ઘેર;
 છવનો મુકિયે જાણીજોઈને, નહિતો હણિયે ઠેર.
 રાવણને કહે, જુઓ, તમ બંધુ કેવળ કહે છે કુંડ;
 રાત્રીની પક્ષ કરીને બોલે, આપણું ઇછે ભુંડું.
 સારે કહે વિબીપણુ, તમે સર્વ મળાને, રાવણને કયો બ્રહ્મ;
 ગજ બોળવા બેઠા છો, ઉપજાવી કુચુદિ રપટ.
 અસ્યા, પ્રધાન રાયને નિયમે રાખે, ગજને અંકુશ એક;
 મંત્ર નાગને ઘાન ચતુરને ઘાનીને વિવેક
 સ્ત્રીને લજ્જા, સાધકને શુર, મમુદ્રને મરજદ;
 એમ રાયને નિયમે રાખે નિત્ય પ્રધાન રહિત પ્રમાદ.
 હવે તાઈ રાજ નહિ રહે, રાવણ, નિશ્ચે સાચુ માન;
 તુને સગી મરે દુષ્ટ મળ્યા, જેમ વ્રકની પાસે શ્વાન
 એવાં વચન સુણીને રાવણ, ઉઠ્યો ક્રોધ કરી નિરધાર;
 ગળા પગની પાદૂ મારી, વિબીપણુને તેણી વાર
 અસ્યા મુરખ, રામની પક્ષ કરે તો, જા તું તેની પાસ;
 બાધો, મારો, એવું કહીને, દેખાઓ જહુ ત્રાસ.
 ત્યારે તેણે મમે મુકાબ્યો આવી રાવણ કેરી માત;
 અરે પુત્ર, તુ રામ શરણુ જા, નહિ તો કરશે ધાત
 ત્યારે રાવણ કહે, જા અહીંથી, તાઈ નથી અમારે કામ;
 ચઢાવી લાવજો સૈન્ય, જા, શું કરશે તારો રામ?
 એવું સાંભળી વિબીપણુ ઉઠ્યા તતક્ષણુ તેણી વાર;
 ચાર પ્રધાન પોતાના સગે લીધા તે નિરધાર.
 ગયણુને કહે વિબીપણુ, તું છે મારો બ્રાત;
 માટે તુજ આશ્રયી અમો જઈ છું, રામ શરણુ સાક્ષાત.
 એવું કહી વિબીપણુ ચાલ્યા, લેઈ પોતાના પ્રધાન;
 જેમ કાયા છોડી પચ પ્રાણુ, તે જાય જયા અવસાન.
 કંઈપાંતે મહાબ્રુત મળે જેમ, સ્વરૂપમાં નિરધાર;
 એમ વિબીપણુ ત્યાંથી ઉડી, ચાલ્યા સાથે મંત્રો ચાર

જેમ વાચન કરા મેળામાંથી ઉડી જવય મરાણ;
 ખળ નિદ્રા કેરી મડળીમાંથી ઉડે માધુ દયાળ
 એમ આગ મંત્રીશુ આત્મા વિભીષણુ રામ શરણુ નિરધાર;
 ઉરધ પય ઉજા, પાંચે જણુ આલ્યા સિંધુપાર
 પૃથ્વી ઉપર ઉતરી ઊભા સેના તણે પ્રદેશ,
 પચે રાક્ષસને જોઈને બય પામ્યા કપી અરોય

વળણુ.

અરોય વાનર બય પામ્યા જોઈ રાક્ષસ દેહ દીરવ ધણી;
 પછે વિભીષણુ કર જોડીને ઊભા કૃત્તે નિનતિ કપિનરતણી.

હાળ.

એવા વિભીષણુના વચન સુણી
 તતકાળ આલ્યા ખનર કહેવા,
 સમુદ્ર કાઠે સભા કરીને
 અષ્ટ જૂથપતિ સુગ્રીવ આટે
 મહારાજ રાવણુ તણે બધુ
 અતિ દીન થઈ કરે વીનતી,
 એવુ સુણી જોયુ સુગ્રીવ મામુ
 રિચાગ કરી ગુધુવીર સાથે
 એ રાવણુબધુ કપટ કરી
 કાઈ દગો આપણુશુ કરે,
 ગાળુસાન બહે, પ્રણુ શરણુ
 ત્યારે પોતાનો તેને કરો ડા,
 અગ કહે, એ સાત ખત્રી પણુ,
 એને ખોલાવી દ્યો પરીક્ષા,
 મુજેણુ કહે, મગો કહિણુ છે,
 એ રાક્ષસ રાવણુ તણે બધુ
 એમ કરવા માજ્યા તઈ બધુ
 પછી જગત્રિયે કરી ગરજના

થપા અકીત કપીવર માત્ર;
 ન્યા છે સામગળાત્ર
 બેઠા શ્રીરઘુવીર,
 સુમિત્રી ગણુધીર
 કનિષ્ઠ વિભીષણુ જોહ,
 તમ શરણુ આલ્યો તેહ.
 રઘુવીરે તેણી નાર,
 ખોલ્યો અર્કકુમાર.
 અહીં આલ્યો હોય આજ;
 ત્યારે શુ કરિયે મહારાજ.
 આલ્યો શુદ્ધ ચિત્તે જોહ,
 બદ્ધ તમાક એહ
 તેમનાં એને પાસ,
 પછી કરો અરણુનો ઘસ
 માટે કરો ત્રિચારી કામ,
 આલ્યો અણે કામ
 બુદ્ધિ તણે અનુસાર,
 ત્યા ખોલ્યા પાનકુમાર

હનુમંત કહે, હું ગયો હતો
આચરણ શુભ છે એ તણા,
તમે અસુર દેખો ઉપરથી,
જેમ ક્ષણે કટકનું બાંધું,
શ્રીરામચંદ્રે કરી આજ્ઞા
ત્યારે તેડી લાગ્યા વિભીષણને

લકષ્મણ એને ધેર,
હું જાણું સરવે પેર
માહે પરમ સાધુ ધૃષ્ટ,
અંતર મધુર સ્વાસ્થિ.
અગદને નિરધાર,
કર અહીં તેણો વાગ.

યુદ્ધકાંડમાંથી.

રામ બીલાવર

સભા કરીને રઘુપતિ બેઠા
સુગ્રીવ વિભીષણ પાસે મેઝાજા
શ્રીરામચંદ્ર છે ચતુર શીરોમણિ
રાજનીતિનો ધર્મજ પાળે
સુદૃઢ વિભીષણ શુદ્ધ કર્યા રિણુ
એ રામની સીતા નહિ આરે,
ત્યારે વિભીષણ કહે, મહારાજ સુપ્રે,
મામ દામ હડ બે કરીને,
મામ તે શત્રુને સમજાવી,
કાઈ શાણા પાસે શીખજ કલાવી,
તે ન માને તો, દામ દેખાડી
તે લોભ થઈ પેર જાય વીસરી,
તે દામ થઈ વશ થાય, નહિ તો,
તે માયા જાગમા મોહજ પામે,
એમ કરી નાતમા કેદ ન આવે,
તે માને નહિ પછે માર વિના જે
સભા છતે જેમ પડિત તેડી
સાવણુ નીચે કર અ જે ને
માટે સામ બેઠ કરીને મમજવો
વટિ મરના મોકલો જે હોય
વાયવ એવા સુધી વિભીષણના
પછે સુગ્રીવ માણુ જોઈને બોલ્યા

પાસે લક્ષ્મણ હનુમત,
જે રાજનીતિ શુણુત
સમસ્ત રાજધીરાજ,
લોક તણા દિતકાજ
રાણુ તે નહિ માને,
માટે રિનખ કરીએ શાને
કઈ ધીરજ મનમા ધરિ
શત્રુને વશ કરિયે
વાત ન્યાયની કહિયે,
ધીરજ ઘડીને રહિયે
કરિયે લાનચથી લાચાર,
વશ વરને નિરધાર
કરિયે કર્ત છડી બે,
શત્રુ વશ થાય વેદ
ત્યારે દેખ્યે હડ
મુરખ લપટ લડ
શુકિતનું બળ ધરિને
કહિયે કહે કરીને
રાણુવને નિરધાર,
ચતુર શિરોમણિ સાગ
રાધવ થવા પ્રમત,
પ્રેમે હેત વચન

અરે સુગ્રીવ જીવો આપણા સાથમા
 તતક્ષણુ તેને ખોળી કહાડો,
 લંકામા તેને મોકલીએ
 એકલો જઘને પાછો આવે,
 જેમ હનુમંત સિંધુ ઓળંગી
 અનેક રિધ્ન ટાળીને વારે
 એમ વધી કરી રાવણની સાથે
 આપણા સાથમા હોય એવો
 પછી સર્વ પરમ્પર જેવા લાગ્યા
 ત્યારે વિભીષણે દીરો વાલીપુત્રને
 જેમ ગતપરીક્ષક ખોળી કહાડે
 તેને જોઈને વિભીષણ ખોળા,
 અંગદને મોકલો સર્વથા
 એ બળ લક્ષણુ ગુણ સપુરણુ છે,
 જેમ નમ્રહમા દિનકર તેજસ્વી
 વિપદરમા ધરણીધર જેવો
 એમ વાનર માહે ચતુર છે અગદ
 વિભીષણના એના વચન સાભળી
 પછી અગદને આગ્રા કરી
 રઘુવર સનમુખ કર જોડીને
 મુને રાવણ સાથે વધી કરના
 પ્રભુ એમા તે શુ મુજને ખતાવ્યું
 મહારાજ રમ આપો તો
 લંકા ઉપેડી ઉઘી કરીને
 ત્યારે શ્રી-પુરીર દશીને જોવ્યા
 રાવણ પાસે વધી કરના
 જે માને રાવણ તો મારૂ
 નહિ તો જીવ કરીને મારીશુ
 એવું સાભળી અગદ આલ્યો
 ઓચિતો લગમા ગાયો

હોય ચતુર ગુણુનંત,
 જે જાણે કળા અનંત
 શિટાર્થ કરના ધીર;
 એવો છે કો વીર
 મીતાની શુધ લાગ્યો,
 ઋષિમુખ ઉપર આગ્યે
 તુગ્ધ આવે આ હાગ્ય
 તેને દેખાડો આ નાગ
 વાનર રહેતા જેહ,
 અંગદ ખેટો તેહ
 ભારે હળવું નગ,
 માબળિયે શ્રીરંગ
 શિટાર્થ કરવા ત્યાહો
 જાણે નીતિ માહે.
 શબ્દમા સુદરશન;
 ખગમા હરીવાહન
 નિચે જાણો રામ,
 હરખના પૂરણકામ,
 પોતે ઉઠ્યો તેણી નાગ,
 નચન જોલ્યો નિરધાર
 મોકલો છો તે દામ,
 ભારે મોડું કામ
 બાધીલાતુ રાવણને આહો
 નાણુ સાગર માહે
 થઈ ચિત્ત માહે પ્રસન્ન.
 જ તુ વાલીતન
 કહેતા નીતિ વિચાર.
 અને એ નિધાર.
 નિ રઘુપતી પાપ,
 વાલીપુત્ર મહાકાપ.

સભા પ્રીને રાવણ મેરો, ત્યા આલ્યો બગવત,
અગદને જોઇને સદુ મભા બળબળી શુ આલ્યો હનુમત
વસણ.

હનુમત જાણી બય પાના સગ્ગે, ગવણ કર્યો મન રે,
સભા ગ્યજ પુટે રાખી અગદ કરી મેરો પુચ્છાવન રે.

રાગ આશાવગી.

રાવણ પ્રી મભા મધે
તે જોઈ સદુ બય પામિના
હન મુગુઝ એકે પાયા
વળી આ પ્રી ત્રીજો વાનર આ પ્રી
ત્યારે અગદ કહે અત્યા પરજન
તે સભા મુરખ જાણજો,
એમ કહીને રાવણ સનમુખ
સ્તબ પુટે રાખીને કર્યું
ગવણના કગતા ઉચે આમન
તૃણમાન નેખતો નથી
ત્યારે રાવણ હસીને બોલિયો,
પ્રાણો મોકલ્યો? તુ પ્રમ આ પ્રી
વાલીરૂત જો દશાનનને,
જુ ક્રૂત શ્રીધુવીગ્નો અલો
હવે મીતા આપી ગમને
મૃધુ તમાકુ ઉગરે રી
હે દશાનન આ દેહ પામી
નિતાર પામે જગતમા જશ
સંકુલિએ મનિવેકે
સદાપુરુષો મગ કરીએ,
નન મહિયે મોઇને કુદ નયન,
મરવે) રૂ નીનસિયે,
પરાયા ગુણને નરિ,
આત્મા જોઇએ એક મલ

આલ્યો વાલીકુમાર,
રે માલોમાહે નિચાર
જાણુ નગર હનુમત,
દીમે છે બળવત
આરે મગવાને નિષ્પાત,
જો ન પુછે આરે નાન
મેરો વાલીતન,
રી જ પુચ્છાસન
મેરો થઈને ધીર,
એ અસુરને મહાધીર
હે ની, છે તુ રાગ ?
મભામા નિરણણ ?
મુજ નામ અગદ આજ,
નટી પ્રસા કામ
જો મગો લકારાય,
ગમ નીરબે ચાય.
ન તે નિગમળ મન,
તેજુ હનત ધન
ધરિત તે અતર ચા,
ગણીએ અગદ
ન મિયે હેલન,
જોમ રૂખી હોય જન
નગી મગિયે પર ઉપમાર,
પરિને નગસર નિચર

પરનિદ્રા પરહિસા સુપને
 પરદારા પરધન વિશે ચિત
 સદશુરવચન વિશ્વાસ ધરિયે,
 સતસમાગમ નીત સેવિયે
 કયેશ કાળ દુષ્પ આલે પણુ,
 યથા ન્યાયે રાજ કરિયે,
 દયા ક્ષમા ઉપરતિ શાંતિ
 આનંદ સદ્વિદ્યા સમાધી
 વિદ્યા ધન તન રૂપ ધ્યાન
 કાળે કરીને ભોગ મરવે
 કાંઈ સમે મદ્રાસુખ પામીયે,
 કાંઈ સમે દુષ્પ દગીદ્ર આલે,
 તે માટે હો લકાપતિ મુજ
 રધુનાથ સાથે કરો પ્રીતી
 છે રામ કેવળ શુશ્રુણિધિ
 શુશ્રુ દોષ શરણાગત તણા
 માટે કરો મૈત્રી મરલ બાલે
 એક બાણુ ને એક પનિત
 તે માટે આપો જનકી,
 નીચે ધકી રતેશ, પછે
 એક વચન મુખી અમલ તણા
 આલ્યા કાળી, તું મર્ચલ છુ,
 ધણી રામની મોટમ કાળી
 પણુ વિજયનમા મુજ મમો
 મેં વેર બાધુ રામ સાથે,
 દરે જલધને હું મળું તો,
 કહેશે, ડાંચે એ ગમથી,
 જો પશિમ ઉગે સૂર પણુ
 જેમ દત્ત અજના નીચા
 મેં વેર કાણુ રામ સથે,

ચીતનીયે નહિ મન;
 નવ રાખિયે રાજન.
 રાખિયે સદ્ભાવ;
 બદ્ધસિંધુ તરવા નાવ.
 નવ મુકીએ સ્વધર્મ;
 રાખિયે રામ દમ
 ભક્તિ જ્ઞાન વૈરાગ્ય
 રાખિયે અનુરગ.
 ન કરિયે અભિમાન,
 નાશ થાય નિગાન
 ત્યારે ગરન ન કરિયે
 મુકીએ નહિ ધીર
 વચન માનો માત્ર,
 એજ સાચી માત્ર.
 વળી દીનરત્નળ એક;
 મન લાસે નહિ તેહ.
 ધરી-મનમા ધીર;
 એક વચન શ્રીરધુવીર
 કરે રામ માથે પ્રીત,
 ભોગમે રાજ અમીત.
 બોલિયો રાણુરથ,
 મને શી કહે શિક્ષાપત્રી
 તું રાખાણે શુ કીશ?
 કેણુ છે બળિયો ઈશ?
 લાગી સીતા નાર,
 કરે મદુ ધિકાર.
 જઈ મળ્યો ગાળુ રામ;
 કપી કામ એ નવ થાય.
 ન ચોટે ફરી દામ;
 શીશ મટે કામ.

જેમ કૃપણુધન ભોરીંગમણિ મિલમુજ કેરો વાળ;
 તે જીવતાં કર નવ ચડે એમ મણુજે કપી બાળ.
 જઈ કહે તારા સમને, કરગરે નહિ.થાયે કામ;
 હું જીવતાં સીતા તણું મુખ દેખશે નહિ રામ.

વલણુ

એમ નહિ દેખે મુખ સીતનું હું જીવતાં નિરંજન રે;
 એમાં વચન મુણી રાવણુ તણા પડે બોલ્યા વાલીકુમાર રે.

અલખ બુલાખી.

અમદાવાદનો સાઠોડરો નાગર.

સંવત્ર ૧૮૯૫, સન ૧૮૩૪ માં હનો.

આ કવિની પાવડીઓ પૂજ્ય છે.

રાગ વૈળાવર પદ ૧.

પરંપચ પડેડો પરહરો,	નેહ નાયથી જોડો;	
સદગુર સાં જતાવરો,	ભવગ્રાગર જોડો.	પરંપચ ૧
તમે રે તમાઈ વચ કરો,	તનમાં તાળાં તોડો;	
છોડો બધું જો આપનું,	મારી સંચન જોડો.	પરંપચ ૨
આચાર ગુરની ઓળખિને,	આગળ નવ દોડો;	
કોલ કરાર કર્યો ધણો,	માની લેજો થોડો.	પરંપચ ૩
સદગુરને કરો વિનંતિ,	ફેદ બવનો ફોડો;	
અલખબુલાખી કરી ખરા,	જોડો સદગુર મોડો.	પરંપચ ૪

પદ ૨.

હરિ ભજનઘડી, છોટા હોય, તે મોથી મોટા થાય

એ રાગનું છે.

ગુર સંગ વિના મોહ માયા ને મનનો પર ન આવે;
 શી શોધ કરૂં, અજાણુ નરને અંધારે કેમ દારે. ટેક.
 મન મોહ માયા એક યદ્યંત્ર આવે, મહીં તિ યદ્યંત્ર મંદિર મહાવે;
 એને સદગુર વચ કરીને જાણે. ગુર મંગ વિના. ૧

ધન તન મામુ જોઈ મન લાવે, એને વણી જીવ જોગન લાવે,
કહો, પૂગણપદ એ કેમ પાવે ? શુર સગ વિના ૨
મન શુરને ધધે નવ ધાવે, તે ધણે ફેર રૂંદે ગાવે;
મન જમતુ પોતાતુ ગાવે, શુર સગ વિના ૩
મન શુર સગે ધરગા આવે પછી ખરૂં ધન પોને આવે ?
મન અદખલુનાખી શુર તાવે. શુર સગ વિના ૪

ધોળ

હુ રે સૂનો મન અળમ આણી, હરિને ભજાની વેળા ન જાણી,
અળસ કાપા મેમ ભરાણી, વાદ વિનાને પૂરે તણાણી, શુર ૧
હરિ ન લજ્યા તે ભવમા ગૂંચી, ગાય ન જાણે, એ હોય અધૂર
પ્રભુને બળે તે શગ પૂગ, સાગ શબ્દ તમે જુઓ છાણી, શુર ૨
માન લજાળથી કાઈ ન સૂઝે, સગો મારગ કોઈ વિરતા બૂઝે,
જાળી આશા ચોપથી જૂઝે, માય મદિરા હુ પિયે પાણી, શુર ૩
આ અવસર જે ગયો મન હાગી, પછા નથી તારી એક બાગી
તને મમે તેમ જે ને વિચારી, થઈ જા કાપા નગરનો દાણી, શુર ૪
શુદાસ ભાગતિ પ્રતાપ પ્રમાણી, આખી આતમની અમૃત વણી,
આદખલુનાખી પિંડમા નણી, મ્હી કર્મની એ પૂરી કહાણી શુર ૫

હરિભટ્ટ.

વરોદનનો આદીય દોળકીઓ.

સાલ ૧૮૮૫, સન ૧૮૩૮ માં જનો
તેણે દાતાહરિનો પથ ચલાવેલો છે

ગગ હાલનકાનો.

માતા જસોદા બોલવે જમવા લાગને,
અમે લાડકવાળા લાડુ તમને પાપ,
તેમ તેમ જીમાઈને ડગરમિયો છ આવે નર્મ,
પ્રજા દોડે તેમ તેમ નગર નથી જાય માતા જસોદા બોલવે

કાના કેમ સંતાપે મુજને ઘરમાં કામ છે,
 પાટ જુએ છે કાના બેસી રહ્યા બળવીર;
 તમને શીખામણ દેઉં છું તે કેમ નથી લાગતી,
 શા માટે શામળિયા ભરે નેત્રમાં નીર. માતા જશોદા બોલાવે.
 આવા દંગ ઘૂંતારા જે કાઈ તુજમાં જાણશે,
 ત્યારે પરપ્રવાની શી થાશે હરિજી પેર;
 કાઈ કન્યા નહિ આપે કાના કહું છું તુજને,
 રાખો કહાપણ આશે રાડ તણને ઘેર. માતા જશોદા બોલાવે.

* * * * *

જેમ તેમ સમજવી લે આલ્યાં મુંઝવણમાં,
 કટિયે બેમારીને મુખન કીધું ગામ;
 મુખમાં નરખી હરખી રંગમાં રીઝ્યા ધણ;
 લાવી મુખડા આગળ મૂકી કનકની થાળ. માતા જશોદા બોલાવે.
 માંહે પકવાનો પીરશાં છે ભલો ભલો ભાતનાં,
 માંહે ખાનં જલેખી ખરશી ખૂરા ખાડ;
 પેંડા પુરી કચોરી પડસલીની પાતળી,
 લો લો મારા સમ જેમ મુખથી કેતા માંડ. માતા જશોદા બોલાવે.
 ઘેબર સુતરફેણી આણી અતિશે જામળી,
 ખીજા નાના વિધના પવિત્ર કીધા પાક;
 અતિ આનંદે જમાડે માતા લામને,
 તબ્યાં તાતાં લાવી તરત મૂક્યા શાક. માતા જશોદા બોલાવે.
 મેસુર મગદળ તે લાભ્યા માતા જશોદામતી,
 શકરપારે શીરે તેમા શાકર બહુ;
 આરા અલબેલા હો લાલજી શે નથી બોલતા,
 આરા સમ જે હવે કશું તને નહિ કહું. માતા જશોદા બોલાવે.
 આરા સમ જે તુજથી વાલું મુજને કાઈ નથી,
 આરી આંખડિયેથી રખે વેગળા યાઓ;
 આરાં આગણિયાં રૂંડાં દીમે છે તમ વડે,
 સમ આધા શામળિયા હવે ન આધા જાઓ. માતા જશોદા બોલાવે.

* * * * *

બાપુ.

સવત ૧૮૮૯, સન ૧૮૪૩ માં હતો

તેના પદ, ગરળીઓ, પ્રમિદ છે

રાગ કાફી પદ ૧.

નામ જોણે જાણ્યું રે તે તો વેદ ચારે બણ્યો,
 બેદ જોણે જાણ્યો રે, તે તો ખરો તરત બણ્યો. ૨૬
 બતરીસ આબ્રહુ અંગે ધરે નારી નાક વિના શો શણુગાર,
 કવિએ જો આપનું આપ ન જાણ્યું, તે કેમ કરી ઉતરે પાર,
 સાર ક્યાથી મળશે રે, બણ્યો ખરો પણ ન ગણ્યો, નામ જોણે ૧
 વાંઝણી નારીને સુખનું આબું છે, પુત્ર નથી રે એની પાસ;
 એમ બજન દેખાદેખી કરે છે તેની, કેમ પૂરી ચાશે આશ,
 કેને બાપ કહેશે રે, વેશ્યાએ પુત્ર જાણ્યે, નામ જોણે ૨
 નામ ગુણ ને રૂપ ને નાશ વળી, ચોથું પદ અવિનાશ,
 એ ચોથા પદનો જે બેદ જાણે તેને, કહિયે દરિ તણો દાસ,
 નાશ કરી કર્મનો રે, સશે એક પગમા હણ્યો; નામ જોણે ૩
 ગરીબી રાખી તમે ગુરજને સાહો, કરો શબ્દનો તોલ,
 આપણું થકી જો અદકો મળે તો તેનો, ધારણુ કરજો બોલ,
 ગુરને સગ બાપુ રે, અનામી નામ પોતે બણ્યે નામ જોણે ૪

પદ ૨.

કૈવલ્યપદ સાચું રે, પડિત હૃદમાં આણો,
 જેને વડે બોલે રે, તેને તો તમે નવ જાણો. ૨૬
 ખત વાંચે તો ખાર ન આવે ને, વસુલ કરે વસુલ થય,
 કુરાણુ પુરાણુ સૌ વાંચીને ચાક્યો પણ, આત્મા સમજે તો દુખ જાય,
 સુખ થાય ઝાઝું રે મત તમે શીઠ તણો, કૈવલ્ય પદ ૧
 પીયુ પરદેશે ગયા ને મૂકી ગયા, પોતાના ધારનો રંગ,
 મન મનોરથ ત્યારે રે થાય જગારે, રવામી મળે અભગ,
 આપ નવ શોધ્યું રે, તો જાનદોલો કિધો રાણો, કૈવલ્ય પદ ૨

લાગ મૂંછીને છેડા રે નાંખ્યો, તેને સ્વામીનો નહિ પાર,
પતિવતાસ્વામીની વાતો કરે છેલ્યાં, વચલીને આવે ખાર;
એક આંખવાળો રે, દુખી થાય કહેતા કણો, કંઈય પદ.
તાપાનો રૂપિઓ કહિયે ન આવે, ગમે તેવી પાડો છાપ;
જડને જાએ કરે એકીને તોય, ન મટે ત્રિવિધ તાપ;
ખાપુ નામ સાર્યું રે, સત તમે સત માણો, કંઈય પદ

૩

૪

ભોળેભક્ત.

કાઠીઆવાડ અમરેલીના ભાટ.

વ્રત ૧૯૦૦, સન ૧૮૪૪ મા હતા.

આખખો ૧

મૂરખો રળી રળી કમાણો રે, માથે મેલશે મોટો પાણો, ટેક.
ધાઈ ધૂંતીને ધન્ય ભેજી કીધું, કાટિવજ કહેવાણો;
પુષ્પને નામે પા જો ન વાસ્યો, અધવચથી લૂગણો રે, મૂરખો ૧
બપો કાચર તારા ધર્યા રહેજો; નહિ આવે સાથે એક દાણો;
મમાણુનો રાખમા રોળાઈ ગયા કંઈક, મણુ રક ને કાણુ રાણો રે, મૂરખો ૨
મંદિર માળિયા મેલી કરીને, નીચે જઈ દેરાણો;
ભોળે ભગત કહે મુઝા ધૂંડે છા, ધણો ધણો પસ્તાણો રે, મૂરખો ૩

આખખો ૨.

મૂરખો માની રહ્યા માઈ રે, તેમા કાઠજો નથી તારે, ટેક.
સાત સાયર જેની ચોકી કરતા, કરતુ નીર ખારે,
દાદ ચોકડીનું રાજ્ય ચાલ્યુ ગયું, રાસણાદિક વાળું રે; મૂરખો ૧
દુખને તો કાંઈ દેખે નહિ ને, સુખ લાગે સારે-
રેળા વેળાની છાપડી તારી, વળી જાશે નાર રે, મૂરખો ૨
હરિ ભજનમા હેતજ રાખો, મગરણુ કરે માઈ,
ભોળે ભગત કહે રાખો રૂદેમા, પ્રભુનું ભજન પ્યાડે રે, મૂરખો ૩

ગાથઓ ૭.

બગતી કીશાણુ માદુ રે, આગળ વમમી છે વાદુ,
 એક દિસ તો આવીં મની રાજ, મૂઠવજને માથે,
 કાશિયે જેને કરત મૂકાવ્યુ, હરિજનને હાથે રે, બગતી. ૧
 સત્યને કાજે ત્રણે વેચાયા, રાહિયાસ ને રાણી,
 રૂપિને વારને રાજ વેચાણો, બરવાને પાણી રે, બગતી ૨
 ગેરે પગાળા પ્રેમના રે તમે, ઝૂંસવીર ચર્ધી આતો;
 આજે બગત કહે, યુર પરતાપે, અમરાપર આતો રે

વળી નપુત્રકની નરી કહાવે, તેને પુત્ર તણું સુખ નવ આવે,
 તેને ગત દિવસ દુખમા જાવે, સુ મમજીને ૩
 તેમ ખોટા ગુરને શરણે જાય, તેનું કદાચ કસારે નવ થાય,
 મનુકેશ ન એ સત્ય ગાય, સુ મમજીને ૪

પદ ૨.

જો ને જાગીને, અતરમા અધાર મૂરખ તારે,
 આઆ મન હરિ, જોગખોંને તુ હંડામા નર ધારે
 તુ દેહમાય પ્રભુને ગોધે, તે કપરી ગુરકરે બોલે,
 તેમા તાર મનકુ નવ રોધે, જોને જાગીને ૧
 વળી નામ પાયમ આવે જગારે, શ્રી સર્વ લીટો પૂજે ત્યારે,
 આઆ નાગને લામડિરે મારે, જોને જાગીને ૨
 જેમ ધુક રિને નવ દેખે, તેમ અચાની પ્રભુ ન પેખે,
 તેનો મનુઆ દેહ જાય અનેખે, જોને જાગીને ૩
 તને જમડા લેઇ જાશે તાણી, તારે મુખથી નહિ બોલાવ નાણી,
 મનુકેશ ન કહે સત્યાણી, જોને જાગીને ૪

પદ ૩

નર તન પામી, હાર્યો છતી મૂક જાણ અચાની,
 ખોટા સત તણી, શોખામણ તે અતરમા સત્ય માની ટેક
 કામી ગાંધી ગુર તુને એમ કહે છે, તારા દેહ મધિજ પ્રભુ રહે કે,
 તુ જહાર તે સુ શોધે છે, નર તન પામી ૧
 એમમહોં પરનારી સગ કરે, કરી એના તેનુ દ્રવ્ય હરે
 તેનું પાપ દેયામા નર ધરે, નર તન પામી ૨
 કેઇ કહે છે મન મારો બાઇ, મણુ છે ભમી પુત્રી માઇ,
 તેનો સગ કરે મહાતમ ગાઇ, નર તન પામી ૩
 એમ દેવગુર શિક્ષા દે છે, તેને મૂરખ સત્ય માની લે કે,
 મનુકેશનંદ સાચુ મહે છે, નર તન પામી ૪

હું તો અવગુણની ભરી,
જેમ કાંઈ વાંચુના જોગથી,
મુજ અવગુણ જોતાં થકાં,
પણ વાલા ગમીર છે,
ગરવા સેજ ખમણાં કરે;
જાળ મિચે સરોવર ભરે,
પથરા ભારે છે તેહને,
તેમ તમ મરીખા વાલહા,
કાળે ચંદન તેદને,
મુજ અવગુણ છે ધણા,
મુજ મરખી કાંઈ પાપણી,
મન્યુ સાસુ કેર કહ્યું,
મે જાણ્યું નહિ એહેણુ,
સાસુંની વાતો કાને ચઢી,
મે આગળથી લહિ નહિ,
ખાલી ગાહની ખીચડી,
કાંઈક કાચારે પુણ્યથી,
જેમ રાણીને જોળનું,
કરી પરપથ એ સાસુંએ,
પછી તો ચાત વંડી ગઈ,
ક્યા આભા? વિમળાપુરિ,
હામીથી રે ખાસી થઈ,
તમે મેઢણની વાતડી,
જો તે ટેકણે હાટતી,
પરજાની સહુ વાતડી,
પછી તો જાણ્યું નરિ રહ્યું,
માઈ કર્યું મુજને રહ્યું,
ચોરની માતા કાલીમા,

અવગુણ છે ગામં લાખ રે;
ખગડી આંખાની સાખ રે; વાંચજો. ૧૨
ન આવે તમને મેઢેર રે;
જેની માથર શેઢેર રે, વાંચજો. ૧૩
કંડમા કારણ જાણુ રે;
મેથ ન માગે ઢાણુ રે; વાંચજો, ૧૪
ફળ આપે છે અખ રે;
ગરમા ગુણની ધુખ રે; વાંચજો ૧૫
આપે વામ ઉંદાર રે,
ધન્ય ધન્ય તમ અતાર રે વાંચજો. ૧૬
દીમે નહિ આ સંમાર રે;
છેતરિયો બરધાર રે, વાંચજો. ૭
હું તો જોળી છું નાર રે;
સમજ નહિ લગાર રે, વાંચજો ૧૮
સાસુ એવી છે નાથ રે,
જાનુ ઘેવાની સાથ રે, વાંચજો ૧૯
મુગ્ધિ પંચાય રે,
ખાધાનુ મન થાય રે, વાંચજો. ૨૦
લણે દેખાણે રાગ રે,
ચથો પીંજતો કાગ રે, વાંચજો ૨૧
જોયા તેવા તમામ રે,
કરવી પડી વિમામ રે, વાંચજો. ૨૨
મુજને કહી પરબાન રે,
તો આવડી ન ચાત રે, વાંચજો ૨૩
મે કહી મામૂંને કાન રે,
પ્રગટ્યુ નીચું તાનરે, વાંચજો. ૨૪
ના જાણ્યુ આહુ કાચ રે;
મોહો ધાની જેમ ગાય રે, વાંચજો. ૨૫

પરનાયો ગો કરવો હવે,	કહ્યું કોઇને નવ જાય રે;	
પાણી પીને ઘર પૂછતાં;	લોકમા હાંસી યાય રે;	વાંચતો. ૨૬
જે કાંઈ બાવી ભાવના,	જે મિથે લખિયા લેખ રે;	
તે સદુ ભોગવવા પડે,	તેમા મીન ન મેખ રે,	વાંચતો. ૨૭
પણ કુરુદૃષ્ટી જે નર થયા,	તે વિતરે છે વાત રે;	
સાસું સાબળને જો કદા,	વળી કરને ઉત્તપાન રે;	વાંચતો ૨૮
તે માટે માવધાનથી,	ગુણે ધારી હુવામ રે;	
જેવા તેવા રે લોકનો,	કરગો નદિ વિશ્વામ રે;	વાંચતો ૨૯
સાગુંને કહેવરાવજો,	આદિયાં આઘ્યાના ભાવ રે;	
પહે જેવા પાસા પડે,	તેમ દેખે છ દાવ રે,	વાંચતો. ૩૦
મુજ આશુ મૂની ઝાંઝડી,	નાખતો ખારે નીર રે;	
નિઝ/દાગી કરી જાળુને,	મુજ નણુદીના ચીર રે,	વાંચતો. ૩૧
કાગળ લખતો ફરી ફરી,	કિંપા કરી મુજ મન રે;	
વેળા દરશન આપતો,	સર્વેના કરતો જાન રે,	વાંચતો ૩૨
ગુજ બેઠેની વાલી ધણી,	પ્રેમળા યખી જોદ રે,	
તેને બદુ હેને કરી,	બોવાવતો ધગી નેદ રે ;	વાંચતો ૩૩
રાધાપતિને જો કરસે,	પંગમ અક્ષર લેતો રે.	
પ્રથમ અક્ષર દૂરે કરી,	વધે તે મુજને દેખે રે;	વાંચતો ૩૪
ત્યાં આવે સરજ કુટી,	ગિરન સધું ચિકરણ રે,	
તે મનુ પુણ્ય પમાયળી,	જાગે મગગ માગ રે.	વાંચતો ૩૫
એમ લખો લેખ કુણાવળી,	મોકળો પેગની પામ રે,	
દીપતિ/વ કહે મંદની,	દને જાગે આશ રે	વાંચતો. ૩૬

દેવાનંદ.

કાલીઆવાડ મૂળીના સાધુ.

સંવત ૧૯૦૪, સુન ૧૮૪૮ માં હતો.

પદ ૧.

હુનિઆમાં કાલો ગપણમાં દુખ પામે;	
ભવતારણ ભગવાન વિમારી, ચઢિયે કાચે ભામે રે;	હુનિઆમાં. ૧
મનુષ્ય દેહ મળ્યો અતિ મોટો, ખોટો જાણી ખોયો;	
ચોરે ચોરે જૂઠું ખોયો, ના હક નીર વસોયો રે;	હુનિઆમાં. ૨
હરિ હરિજન સંગ હેત ન કીધું, પીધું વીખનું પાણી;	
સુખ સંભારી પામ્યા માર, મુઆ લગી ધર તાણી રે;	હુનિઆમાં. ૩
હરણ શોકની નદિયો મોટી, તેમાં જળ તણાણો;	
દેવાનંદ કહે, હરિ ભગ્યો નહિ, ધણે દુખે ઘેરાણો રે,	હુનિઆમાં. ૪

પદ ૨.

અચાની તારા અંતરમાં દેખ વિચારી;
 અંત મમે કોઈ કામ ન આવે, સગા કુટુંબ સુત નારી રે; અચાની.
 જોખન ધનનું જોર જણાવે, કાટી આંખે ધરતો;
 કાળ કરાળ કઠિણ સિરવેરી, દિવમાં કમ નથી ધરતો રે; અચાની,
 * * * * *

આગ અમૂલક અવમર આવ્યો, હરિભજવાનું ટાણું;
 દેવાનંદ કહે દેહ મનુષ્યનો, ન મળે ખરચે નાણું રે, અચાની.

રણછોડ ભક્ત.

સગ કાફી. પદ ૧ હું.

શરીરથી અગરખા વિષે.

અંતરખું એક તારું રે, બનાવ્યું બહુ જુગતિ કરી;
 ચિત્તનારો દરજી કાલો રે, કિધી છે મહા કરીમરી.
 કારીગરી માહિ કેવી રે કીધી તેનો, કહેતાં નાવે પર;
 બારિક કામ બહુ કીધું કિહું તેના, ઉપર તાજા છે વાર;
 ટોકા તો નગરે નાવે રે, દેખેને મરે સુરત ધરી;
 અંતરખું.

બાત્ય બનાવી દોરી વાળિ રે નાંખી તેમાં, બખ્ષિયા મુક્યા છે બહુ સારે;
 વાળ્યું વળે છે અકક નથિ એનો તેમાં તાણા નથી એકે તારે;
 સાર શિબ્યું સગે રે, આળ્યું છે અંગે બરાબરી; અંગરખું. ૨
 કમરપટો કોટો ને કૂણી, પુંચેયિ પાનિ પ્રમાણ્ય;
 તેમાં કલોચડી ક્યાંઈ નથી વાળિ, શિવનારો ચતુર સજાણ્ય;
 અમાણ્ય કેવું કીધું રે, બેસતું છે બરાબરી; અંગરખું. ૩
 અંગરખું બહુ રંગી બનાળ્યું, પૂરણ પ્રેમ પ્રકાશ્ય;
 ચોંપ દેખો ને દરજીની કેવી, શિવતાં કર્યા નવ માસ;
 દાસ રણછોડને રે, પહેરાળ્યું પ્રભુ બરાબરી; અંગરખું. ૪

ગરબી.

દિલમાં દોવો કરવા વિશે.

દિલમાં દોવો કરો દોવો કરો,	ફૂલ કોધ કામને પરહરો રે, દિલમાં. ૮૬.
દયા દોવેલ પ્રણાઈયું પ્રેમ લાવો,	મહી સુરતી દોવેલ બનાવો;
મહિ બલ અભિ એતાવો રે,	દિલમાં દોવો કરો, દોવો કરો. ૧
સાચ દિલનો દોવો જ્યારે થારો,	ત્યારે અંધાર મટી જશે;
પછી બલથોડ તો ઝાળખાશે રે,	દિલમાં દોવો કરો, દોવો કરો. ૨
દોવો અણબે પરગટ એવો,	ટાળે તનનાં તિમર તેવો;
તેને નયણે નરખી લેવો રે,	દિલમાં દોવો કરો, દોવો કરો. ૩
દાસ રણછોડે ધર સંભળ્યું,	જડી કુંચી બિંધજું તાણ્ય;
ચયું ભૂમડગમાં અજનાણ્ય રે,	દિલમાં દોવો કરો, દોવો કરો. ૪

રાગે વેળાવર. ૫૬ ૧.

વનચર વીરા વધામણી, કહેને ક્યાં થકી અળ્યો,
 આ રે મુદ્રિકા શ્રીરામની, કહેને ક્યાં થકી લગ્યો; વનચર વીરા. ૧
 આ રે મુદ્રિકા શ્રીરામની, કોઈને જોતા ન જડતી;
 તે તારે દાચ આવી ચડી, મુને કળ નથી પડતી; વનચર વીરા. ૨
 ખોલજ ખોલ્યને બંધના, સાચી મબળાવે વાત;
 ઝળ ઝોલવજો જનકી, કુશળ છે રઘુનાથ. વનચર વીરા. ૩
 કોપ કરી મારે કંપજ, કેમ હાથે ન મરી;
 નેહ આણ્યું કામને, મારે વડાસે વિંમરી; વનચર વીરા. ૪
 કપૂર

નાથ નમેરા કામ થયા, હૈયા કાણુજ કીધા,
 સતીને મેલીને સાધુ થયા, મુખ મુનિનત લીધા, વનચર વીરા ૫
 જોમ લીરો બે બધવે, બેઠા આસન વાળી,
 શ્રીપાત થયા સહ દેખતા, પીધા ઉપવીત બાળી, વનચર વીરા ૬
 આજ કાન રામજી આવશે, તો તો અબળા હમરશે,
 નાથ વિજેગે ઠળવળી, નારી નિશ્ચય મરશે, વનચર વીરા ૭
 પંથ ન્યાળતા નેત્ર ગળ્યા, કર્મનો પાર નાબો,
 રણુકોડના સ્વામીને જૈ કહેજો, સતીએ સદેસો કહો, વા ૧૦ વીરા ૮

પદ ૨

હથીને બોલ્યા હનુમાનજી, માતા આગના પાણુ
 કહોતો, રાવણુને રાણિ દઉં, કહો તો લકા પ્રજાગુ, હથીને ૧
 કહો તો, રાક્ષસના કુળને, ખરી ખાતેથી ખાઉં,
 કહો તો, ખારે બેસારિને, પેલી પાર લાઇ જાઉં, હથીને ૨
 વિપત પડે નવ ખૂટિયે, રામજી છે રૂડ,
 નાથિ સતીપતિ સાધુ થયા, નથી દિવના રે કૂડ, હથીને ૩
 રામ લક્ષ્મણુ આરોગ્ય છે, સમાચાર છે સારા,
 મારિ માતાનું દુખ જોઇને, આવે આસુની ધારા, હથીને ૪
 વમે કહ્યુ, માનો મારી માતાજી, કશી ચિંતા ન કરિયે,
 સાચે મને કરી સાધવી, ધ્યાન ધણિનુ ધરિયે હથીને ૫
 ઝો આવે રૂડા રામજી, ઠાળતા દુખ તારે,
 શુદ્ધ લેવા મને મોકલ્યો, કહ્યુ માનજો મારે, હથીને ૬
 ઝો આવે રણુનાથજી, જાણિયે જોગમાયા,
 રાજા રાવણુને મારશે, શુણુ રણુકોડે ગાયા, હથીને ૭

પદ ૩

હવે સશસ્ત્ર મદોદરી, પ્રત્યે કહે છે
 રાવણુ કહે રે મદોદરી, હારશે નહિ દો,
 લકા ગદ કેમ લેવાશે, દશરથને હો,
 સેના એની જુઓ શોભતી, માહિ વનચર વાર, રાવણુ.
 રાજા રાવણુને જીતશે, એ તો શા જળ સાર, રાવણુ.

યાળી વગાડે હું નન બીહું રહ્યા ત્રબાણુ ગાજી,
 અમ આગળે શો આશરો, જક મા કરો અજી, રાવણ
 અમ્મણ્યો મારો એ નથી, માનની મતિ પાપ,
 જોર કરીને આવિયો, જો જનકનો જમાઈ, રાવણ
 ત્રણ હુનનમા તારણી, નથી નરપતિ એવા,
 રાજ રાવણુ આઘડે, યુદ્ધનો લાન લેશ, રાવણ

* * * *

નારી નહિ આહું નરપતે, ખરદ મહાર જાય,
 યનાર હશે તે યઈ રહેશે, ગુણ રણુછેડ ગાય

અન્નદેવતુ પદ ૪.

તમને આરાધુ અન્ન દેવ, પ્રથમ કઈ તમારી સેવ, ૨૬
 સવા પહોર સૂતા ઉરે, ખકાર કરતા બાળ,
 માતા ખસે ખાવા માગે, પેહેને પ્રાત કાળ, તમને
 પહોર દહાડામા આવી મળે તો, કાયા કરે કરોલ,
 માણસ થાય છે મરવા જેવું, ધડી થાય જો સોળ, તમને
 વાત કરતા વઢી પડે છે, બણુતા જાય છે બૂલી
 આખડિયે અધારા આવે, કાયા થઈ જાય હુલી,
 * * * * *
 બળિયામા જો બળિયો કહાવે જો છે સહયી બળિયો,
 તે જો પામે ત્રીજો પહોરે, ધૂળ થઈને ઢળિયો. તમને

દેવાનંદ.

સવત ૧૯૦૪ મા હનો

પદ ૧ હુ

કાળ તારી કેડે રે, આયુષને ઝોછિ કરે,
 મમતામાં મૂરખ રે, ખુચ્ચો તોય ખજર ન રહે ૨૬.
 બાળપણું જોળન મયું જોતા, ધરડો થયો હું ગમાર,
 બાળ કાવ કરતા આજ્યો તારો પાપદો, માથે છે જમના માર,
 વાર નધિ અહીં રે, દિલમા ન દજી કરે, કાળ તારિ

હાન નિમિષ ઘડી મૂરત માળે, પોર દિવસ પરમાણુ,
પક્ષ માસ કરિ વર્ષ કહાવે, મધકે જૂગ સુખણુ,
માથે તારે મોહુ રે, ફરણ એવું ચક્ર ફરે,

કાળ તારિ ૨

* * * * *

કરે કર સત સમાગમ માયો, અવસર આબ્યો અમુદન,
દેવાનદ કહે દેખ વિચારી, અ તકરણ અનુકૂળ,
ભગ્યા તિના બૈંધર રે જીવ જન્મ ધરે,

કાળ તારિ ૩

પદ ૨ છુ. રાગ કાદી

પ્રભુને વિસર્પા પ્રાણી રે, મનુષાતન પામીને રે, પ્રભુને
લોકનિ લાજમા, કામ બગાડયુ તારૂં,

નિવેકનિ વાત ન જાણી રે, મનુષાતન પામીને રે, પ્રભુને ૧

કૂડ કપટ કરી માયા મેળિને, કાધિ સર્વે ધૂન કમાણી રે, મનુ ૨

માલ તે મિલકત જીવતિમા મોહો, પ્રેમ તારિ અકલ વેચાણી રે, મનુ ૩

દેવાન કહે દેખ વિચારી, મુરખ તે મુન સુધિ તાણી રે, મનુ ૪

પદ ૩ છુ

શ્રીઓને શીખામણુ

સધવા નારીને રામીની સેનામા રહેતુ,

જે જે વચન કહે બ્યવહારિક, કારણ કરિ લેવુ રે, સધવા

ખાતા પીતા સૂતા બેઠા, કહે પતી તેમ કરવુ,

હરખ શોક તે હાણુ લાભમા, ફિકર તજીતે ફરવુ રે સધવા ૧

રીસ કરીને રાતે નયણે, બળતા વેણુ ન બોલે,

શમતા શીળ સ્વમાન સમાણી તે નારી સતિ તોતે રે, સધવા ૨

જોગન નાન રૂપ શુભ જાતી, નર ગર્હ નજરે દેખે,

હાડ માસનો લેવો જાણી, પતિ વિનાનો પેખે રે, સધવા ૩

હાસી ખ્યાલ હરામી સોજત, ભાડ બેવાઈ ન બાળે,

દેવાનદ કહે, શુભ કુળવાળી, સમજ સહ અપ ટાળે રે, સધવા ૪

પદ ૪ યુ

હરિજન નારીને કુલદાનો, સગ ન કરવો,

પાસે બેઠે લાજન લાગે, પાપરૂપ પરહરવો રે, હરિજન

કુનટા નારી કામણુગારી,	વઢકારી વ્યભિચારી,	
અતર ઉંડી ભાવે ભુંડી,	ભોગવે બન દુખ ભારી રે,	હરિ ૧
રાત દિવસ ધર આહર રહ્યો,	કુળ મરગદા મેલી,	
જૂઠા ખોલી જના ત્યા જાગ્યો,	આરથી રાત એકેલી રે,	હરિ ૨
સાચુ ખોટું જાણ્યા સાર,	અધરમથી ઉપજાવી,	
ધર્મ લોપ કરવા સાર એ,	આ કળિજીગમા આવી રે,	હરિ ૩
વેરાગણુનો વેપ ધરીને,	ગામે ગામે ગાવે,	
દેવાનંદ કહે,	આર નરણુને,	વાત કરી વટલાવે રે, હરિ ૪

રૂપવિગ્રય.

અમદાવાદનો જતી.

સાત ૧૯૦૫, સન ૧૮૪૮ માં હતો

રહનેમી સંજય

આછા ધુધટ વડુને વાતેરા લાગે

એ દેશી

કાલિદાસ નાને મુનિ, રહનેમી નામે,	
રજા છે શુદ્ધામા શુભ પરિણામે રે,	દેવરિયા મુનિનર ૧
ધ્યાનપદી હોય બાનો પાર રે,	દેવરિયા મુનિવર આકર્ષી.
વરસાને બીના ચીનર મોકળા કરવા.	
રાજ્યત આબ્યા તેને કામ રે,	દેવરિયા મુનિવર ૧
રૂપે રતિ રે વસ્ત્રે વરજીત બાળ	
દેખી ખોભાણો તેણે કામ રે,	દેવરિયા મુનિવર.
દિન ખોભાણું જાણી સજીવ બાળે,	
રાખો રિયર મન શુદ્ધના ધામ રે,	દેવરિયા મુનિનર ૨
જાણ કુળમા જિનજી નેમ નગીનો,	
વખન કરીછે મુજને નેણુ રે,	દેવરિયા મુનિવર
બંધવ તેના તમે સિવાદેવી નપા,	
એવડો પટતર કારણુ કેણુ રે,	દેવરિયા મુનિનર ૩

પરદારા મેવી પ્રાણી નરકમાં જાય,
 દુર્લભ મોખી હોયે પ્રાય રે,
 સાધવી સાથે ચૂપી પાપ જે જાણે,
 તેનો છૂટકો કહિયે ન થાય રે;
 અશુચિ કાયા રે મળ મૂનની ક્યારી,
 તમને કેમ લાગે એવડી પ્યારી રે,
 દુ રે સજમિ તમે મહાનન ધારી,
 કામે મહાવત જાગે હારી રે,
 ભોગ વખ્યા રે મુનિ મનથી ન ધરૂં,
 નાગ અંગધન કુળ જેમ રે;
 ધિક્ક કુળ નીચા ચર્ધ નેહથી આલે,
 ન રહે રાજમ શોભા એમ રે ;
 એવા રસિકા રાજૂન નયણ શુણીને,
 જૂઝ્યા રહેનેમી પ્રજુલ પાસ રે,
 પ્રાય આશોઈ ફરી સજમ લીધુ,
 અનુક્રમે પામ્યા જિન આરાસ રે,
 ધન ધન્ય જે નર નારી સિમળને પાગે,
 સમુદ્ર તથા સમ તત છે એહ રે,
 રૂપવિન્ય કહે, તેના નામથી હોજો,
 જામ મન નિર્મળ મુ ર દેહ રે

દેવરિયા મુનિવર.

દેવરિયા મુનિવર. ૪

દેવરિયા મુનિવર.

દેવરિયા મુનિવર, ૫

દેવરિયા મુનિવર,

દેવરિયા મુનિવર. ૬

દેવરિયા મુનિવર.

દેવરિયા મુનિવર. ૭

દેવરિયા મુનિવર.

દેવરિયા મુનિવર ૮

ીરવિજય.

અમદાવાદનો જતી.

સંવત ૧૯૦૫, સન ૧૮૪૯ માં હતો.

તેના પ્રસિદ્ધ ગ્રંથ.

ધમિલનો રાસ; શિયળવેલ.

હિતશિક્ષા.

સાંભળજે હું સુજની મેરી.

એ દેશી

- સાંભળજે સજ્જન નર નારી, હિત શૌખામણુ સારી છ રે;
 રીસ કરે દેતાં શૌખામણુ, ભાગ્ય દશા પરવારી શૌણુજો સાજનો રે.
 લોક વિરધની વાર, શૌણુજો જગત પડ્યો વ્યવહાર; શૌણુજો. ૧
- મૂરખ બાળક જાન્યક વ્યસની, કાર ને વળો નાર છ રે;
 જો સંસારે સદા સુખ વંછો, ચોરની સંગત વારૂં; શૌણુજો. ૨
- વેશ્યા સાથે વણુજ ન કરિયે, નીચશું નેહ ન કરિયે છ રે;
 ખાપણુ આવે ધર ધન જાવે, છવિતને પરદરિયે; શૌણુજો. ૩
- કામ વિના પરધર નવ જૈએ, આજે ગાળ ન રીજે છ રે;
 જાણિયા સાથે ખાથ ન ભરિયે, કુટુંબ કલેશ ન કીજે; શૌણુજો. ૪
- દુશ્મનશું પરવારી સાથે, તજીએ વાત એકાંતે છ રે;
 માત જોનશું મારગ જતાં, વાત ન કરિયે રાતે; શૌણુજો. ૫
- રાજ રમણી ધરનો સોની, વિશ્વાસે નવ રહિયે છ રે;
 માતપિતા ગુર વિષુ બીજને, ગુજની વાત ન કરિયે; શૌણુજો. ૬
- અન્નપ્રથાશું ગામ ન જૈએ, ઝાડ તજે નવ વહિયે છ રે,
 દાથી ઘોડા ગાડી જતાં, દુર્જનથી દૂર ખસિયે; શૌણુજો. ૭
- રમત રમતાં રીસ ન કરિયે, ભય મારગ નવ જઈએ છ રે.
 જે જણુ વાત કરે જ્યાં છતી, ત્યાં જિભા નવ રહિયે; શૌણુજો. ૮
- દુકારા વિષુ વાત ન કરિયે, હિંદ્રિ વિષુ નવ જમિયે છ રે;
 ધન વિધાનો મદ નવ ધરિયે નમતા સાથે નમિયે; શૌણુજો. ૯

શુર ભેગી રાગ પંડિતને, હાંસી કરી નવ હસિયે છ રે;	
હાથી વાપ સરપ નર વદતા, દેખીને, દૂર ખસિયે;	શૂણ્ણને. ૧૦
કૂવાકાંઠે હાંસી ન કરિયે, કેક કરી નવ ભમિયે છ રે;	
વરે ન કરિયે ધર વેચીને, જુગકડે નવ રમિયે;	શૂણ્ણને. ૧૧
બણનાં મણનાં આળસ તનિયે, લખતાં વાત ન કરિયે છ રે;	
પરહસ્તે પરદેશ દુકાને, આપણું નામ ન ધરિયે;	શૂણ્ણને. ૧૨
નામું ખાંડે આળસ હાંડી, દેવાદાર ન ગ્રહિયે છ રે;	શૂણ્ણને. ૧૩
કહ બધાદિક સ્થાનક વરછ, દેશાવર જઈ રહિયે;	
ધનધનો ને વેપ મલિનતા, પગ શું પગ ધસી ધોવે છ રે;	શૂણ્ણને. ૧૪
નાપિક ધર જે શિર મુડાવે, પાણીમાં મુખ ભેવે;	
નાવણુ દાતણુ સુંદર ન કરે, બેટો તરણાં તોડે છ રે;	શૂણ્ણને. ૧૫
ભોઈ ચિત્રાભણુ નમ્ર મૂંઝે તો, તેને લક્ષ્મી હોડે;	
માતાચરણે શીશ નમાવી, બાપને કરો સલામો છ રે;	શૂણ્ણને. ૧૬
દેવ શુરનાં રશન કરીને, કરો મસારના કામો;	
બે હાથે માથું નવ ખણિયે, કાન નહી ખોતરિયે છ રે;	શૂણ્ણને. ૧૭
જિભા કેડે હાથ ન દેખવે, સામે પૂર ન તરિયે;	
તેલ તમાકુ દૂરે તનિયે, અણમળ જળ નવ પીને છ રે;	શૂણ્ણને. ૧૮
કુળવંતી સતીને શીખામણુ, આના ભેગી દીજે,	
સસરો સાસુ જેઠ જેઠાણી, નણુદી વિનય ન મૂકો છ રે;	શૂણ્ણને. ૧૯
શાણુપણે શેરી મંચરતાં, ચતુરા ચાલ ન ચૂકો;	
નોંચ સાહેલી સગ ન કાજે, પર મંદિર નવ ભમિયે છ રે;	શૂણ્ણને. ૨૦
રાત પડે ધર બહાર ન જૈએ, માને જમાડી જમિયે,	
ધોખણુ માળણુ ને કુંભારણુ, જોગણુ સંગ ન કરિયે છ રે;	શૂણ્ણને. ૨૧
સેજે દાર્ઠક આળ ચલાવે, એવું શોદ આદરિયે;	
નિજ ભરતાર ગયો દેશાવર, તવ શણુગાર ન ધરિયે છ રે;	શૂણ્ણને. ૨૨
જમવા નાત વચે નવ જૈએ, દુરિજન દેખી ડરિયે;	
પરશેરી ખરખો ગાવાને, મેળે ખેળે નવ જૈએ છ રે;	શૂણ્ણને. ૨૩
નાવણુ ધોવણુ નદી કિનારે, જાતાં નિર્ભય ચૈએ;	
જાપડને પગ ચાલ ચાલિયે. દુનર મહુ શીખીજે છ રે;	શૂણ્ણને. ૨૪
રનાન મુવજે રગોઈ કરીને, દાન સુપાને દીજે;	

ચોક તણા લધુ બાળક દેખી, ખેદ ન ધરશે હૈયે છરે,	શૂંણુજો	૨૫
તેની સુખ શીતળ આશિરે, પુત્ર તણા ફળ લહિયે,		
બાર વરસ બાળક સુરપડિયા એ બે સરોંખા દહિયે છરે,	શૂંણુજો	૨૬
ભકિત કરે સુખ લીલા પામે, ખેદ કરે દુખ લહિયે,		
નર નારી બેઠને શીખામણ, મુખ લવરી નન હસિયે છરે,	શૂંણુજો	૨૭
નાન સગાના ધર છોડીને, એકના નન વસિયે,		
વમન કરીને ચિતા ઝાળે નમળે આસન બેશી છરે,	શૂંણુજો	૨૮
ત્રિદિશ દક્ષિણ દિશ અધારે, બોટપુ પશુએ પેશી		
અમળજી રૂપવતી પાત્રે પેટ અછરણ વેળા છરે,	શૂંણુજો	૨૯
અગાસે ભોજન ન કરિયે બેઝણુ બેશી બેળા,		
અતિશે ઠેનું ખાદુ ખાઈ, શાક ધણું ન ખાવુ છરે,	શૂંણુજો	૩૦
મીનપણે ઓડીગણુ વરજી, જમના પેલા નાવુ		
અનવખાણી વખોડી ન ખાવુ, તડકે બેશી ન જમવુ છરે	શૂંણુજો	૩૧
માદા પાસે રાત તછને, નરણા પાણી ન પીવુ		
કદ મૂળ અભક્ષને બોલી, વાસી વિલગ તે વરળે છરે,	શૂંણુજો	૩૨
જૂઠ તળે પર નિંદા દિંયા, જો વળી નર બન સરળે		

નરભેરામ.

પેટલા પગણે, પીજનો ચાતુર્નેલી માઠ આઠણુ.

સાત ૧૮૦૮, સન ૧૮૫૨ મા હતો

તેની પ્રસિદ્ધ કવિતા

નરસિદ મહેતાના દીકરાનો વિવાહ, બોમ્બેની મૂળના પદ

૭૫, ૫૬, ધોળ, ગરમીઆ, વિગેરે

છૂટકે ૭૫

મેઝળ નિસરી જતાર, આવતો મદા મુખ માળે,

નદિ શત્રુ, નદિ મિત્ર, વિશ્વને સરખુ ભળે,

પૂરે ભગે બદ્ધ મન, દૃઢતાં બેસિ રહે છે;
 મેગળને મન નહિ, માન અપમાન દે છે;
 એમ હરિજન મેગળરૂપ છે, જેને હરિનું ધ્યાન છે;
 કહે નરભેરામ ગુરુચંદ્રી, દુરિજન સધળા મ્હાન છે;
 જે જામે ઉધાર સાથે થયું, તેના ધર્મ પું શોકને;
 કહે નરભો હાય ધરી સદુ, સાધન સૌપું લોકને.
 કાઈ કહેરો એમ, હાય તો કીંકરે ધરિયે;
 હાય ધર્મે જવાય, નહિને પેટ ન ભરિયે;
 ધરિયે નહિ જે હાય; નવઆં કેમ કરાય;
 હાય ધર્મે પરતાય, ટાક તડકા તે જાય;
 જે હાય ધર્મે વણુ મહેનતે, જીવું તે તો કીંકરે છે;
 જન નરભે તો નિશ્ચય કર્યું, હાય ધર્મમાં ધિક છે.
 વગર મેનતે ખાય, પારકા માગી મેવા;
 વગર મેનતે ખાય, હનયા સારો જેવા;
 જીવે પારકુ ખાઈ, એહ અનતાર ન મારો,
 જેતો નથી વિચારી, લાભ લૂટાયે મારો,
 જે માલ પારકા ખાઈને, મૂર્ખ દેવે હરખાય છે,
 કહે નરભો લાભજધો ખુએ, નાગો શું લુટાય છે.
 ખારતણી ભૂમિમાં, સોમલે જામરિ વાવી;
 ખાર જાંડું ખાઈ ગયો, પાઠિ પારોર ન આવી,
 વિવેક સમજ્યો નહિ, પાત્ર કુપાત્ર ન જોયું,
 ખાઈ તેને પચ્યું, ખારાંયું તેણે જોયું;
 સધળા ભૂમિ સરખી નથી, કઈ છાયા કઈ તાપની;
 કહે નરભો, કુપાત્ર થાય તો, દમુંદ આવે પાપની,
 જાયક જીવન ધીક, વગર મેનત જે જીવે;
 જાન જાયકે થાય, જીવ્યો દેખાકુ દીવે,
 માગે સાકર જોળ, તતુજને ટપલી મારે,
 જાયકને નોંતરી, જમાડે ધીની ધારે;
 જાયક તો તેનયિ જાણુતો, જાન અતિશે થાય છે;
 કહે છે નરભો મોટમપણે, લાખો જર લૂંટાય છે

લૂટાયા વિષે. ધોળ ૧.

- રાતો ઘોડો રણપાખરિયો, શ્વેત ધર્મો શણગાર જોને એ રાગ
ધરમે ધોળા નિત્યે ગાઇએ, ઠકોરવાળો ડાલ્યો વાવા
- આખા તળેથી બે જણુ ઊઠ્યા, આઠણુ દેખી ધાયો વાલા ૧
ઊભો રે અરયા આઠણુ તુ તો, ત્યારે લાગી ખીક વાવા,
જુગત કરીને જોડો લીધો, ઠકોરને છે ઠીક વાલા, ૨
ભાજ આપ્યને, ભાજ આપ્યને, એવુ આવી કહે છે વાલા;
અચરજ મરણુ મુજને ભારયુ, લૂગડાં તો લે છે વાલા ૩
પાધડીને પહેલી લીધી, માથુ કરિયુ બોડુ વાલા,
હોડી હાલી ઠકોર આઠના, પાસે નોતુ ઘોડુ વાલા ૪
દોઢીમા શુ એવુ કહોને, પછેડી પણ લીધી વાલા
જૂના લઈને નવા આપ્યો, કૃપા હરિએ કીધી વાલા ૫
જે જોઈએ તે માગી લ્યોને ના કહાતો નેમ વાના,
હાથ પગને દોરીં તુબડી, રહિ છે કુશળ એમ વાલા ૬
ચોખ્ખાનીનો કડકો પેચો, સર્વે દાન કરીને વાલા,
ઊમળકો આણીને સોપ્યુ, નરબે તો હરિને વાલા ૭
જૂના પૂના વસ્તર મારા, લાજ રહીં તે માટે વાના,
રામકૃષ્ણ ગોવિંદ કરતા, આના ઊભી વાટે વાલા ૮
લોક મળે તે એવુ પૂછે, કહે આઠણુ ક્યા લૂટ્યો વાલા,
જિભડા મુખમા સાચ છે તો, ઊમાળે છૂંતુકો વાલા ૯
નાહાનાને બડકે દીવણી ને, ચોટે બડકે હોળી વાલા,
જન નરલાના વસ્તર લીધા, લોક કહે છે ટાળી વાલા ૧૦
'પણસોરા' નેચોરે આળ્યા, ખમર કરી છે ખતિ વાલા,
આઠણુ પોલ દેશાઈ કહે, ભગત રહો નિરાતે વાલા ૧૧
દવારકા દેશાઈને જોરે, બાધએ કરિયું જોર વાવા,
-યો રશ્મિયુ વહાર કરોને, ઝલી લાવો ચોર વાવા ૧૨
નરબો કહે એવુ નવ કરવુ, મમજળ્યા નિરવાણુ વાવા
નિત્યે પૂન્યમે મારે જનુ, ખોરયો મારા પ્રાણુ વાવા, ૧૩
પછેડી તો તુવેં મગાવી, હાથ-જરીને લીધી વાવા;
જૂનાં લેઈને નવા આપ્યા, કૃપા હરિએ કીધી વાના ૧૪

બે ચાગ દિવસ બે રહો તો, બાજરી લખાય વાલા,
જન નરમાને હેતે રાખ્યો, ગુણુ દરિના ગાય ચાલા ૧૫
પાયે દિવસ કિરતન કરિયા, બાજરી થી મણુ બાર વાલા,
વેઢિયાના મન દુખાયા, નરબે મે ચો પાગ ચાલા ૧૬

યોગલુપ્ત.

તેની રચેલી કવિતા પદ, ગરબીઓ, પ્રસિદ્ધ છે.

ચોખાયા છંદ.

સામળને શીખામણુ મારી,	પાપી પ્રાણી અમાગી,	
સુખ મેલીને દુખના દાડા,	મરના લેછે માગી,	
માથા ઉપર મરણુ બમેછે,	એ લીધો કે લેશે,	
આખે તો અધારી બાધી,	મોગમ મારજ દેશે	૧
સાત પેઢિનું સગું સાગવુ,	કાઈ ન આવે આડે,	
બેઠા બેઠા બેશે રેશે,	જાણે લટયા ધાડે,	
પ્રાણુ ગયા તે કાઈ ન જાણે,	સર્વે પડયુ રહેશે,	
વાલા હશે તે વેરી થઈને,	કાઢો કાઢો કહેશે	૨
સોધુ શણુનુ સાદરકું ને,	કાચનીકેરો કડકો,	
આબ્યા મન્યે એજ આવશે,	દેશે બહાર ધબકો,	
ખડકે જઈને ખડકશે ને,	ચોરિ બાધશે ચણી,	
ગાઠવણી તો ધણિ ગાઠવશે,	બધી કરશે ધણી.	૩
સોડ તાણિને સૂચારશે ને,	હધંબે મુકશે ખોડ,	
મોઢયી પરજાળશે ને,	વાના બાધશે જોડ,	
કચન સરખી કાયા ઉપર,	બડકે હોળી બગરો,	
માત પિતા ને ઘરા બધું,	વગાવિને તે વગરો.	૪
કાગારોળજ કરતા કરતા,	જોને જળમા નારો,	
પૂંથી વા આવશે,	તે બજૂત ગડી જશે,	
મુઆ પૂઢે મોથે દહાડે,	ક્રિયા કરવાની પેર,	
સવાયા કે દોઢા કાઠી,	નાત તેડશે ઘેર.	૫

કરશે એની લાજ ધજતને, તારૂં તારી સાથે,
 પુણ હશે કીધું તે પામીશ, હેન સહિત નિજ હાથે;
 શ્રદ્ધ સરાવી સગાં સનેહી, કરશે વડી વડાઈ,
 ચોરે ચોટે બેઠાં હાકે, બહુ ખરખ્યાનિ બડાઈ. ૬
 ગયા ખાતે વાવરિયું ને, રહ્યા ખાતે તે રહિયું,
 દુખ લાગે તો વેલું લાગે, કહેડું હતું તે કહિયું;
 તેથી પૂછે દિવાકરને, બપોળ્યા અપ્યા અનન,
 કહે થોભણુ સેવો હરિયુરને, સત્ય સગા તો સંત.

ગોપાળદાસ.

બુદ્ધિ વહુને શીખામણિયે

રાગ ધોળ.

એ છા ધુંધટ વહુને વહાલેશ લાગે.

એ રાગ

સાગી સમજણુ બુદ્ધિને ખોટી રે લાગે,	
સત મનાવે તો મનાવું, હો લોલણી,	
સાગી સમજણુ બુદ્ધિને ખોટી રે લાગે.	૮૬
શીત સતેજ કહે તો કલા ધગણુ,	
કરણની કાબિયો પેરાડુ હો લોલણી.	સાગી સમજણુ.
નિરેક નિચાર કહે તો વિડુરા ધગણુ,	
હવેના ધુધરા બધાણુ, હો લોલણી	સાગી સમજણુ ૧
સાધન સપતિ કહે તો ચૂંડશે પેરાવું,	
દામાની ત્રીપો મદાણું; હો લોલણી	સાગી સમજણુ.
મન રેરાગ બાજુબધ સોવરાણું,	
શાતિનું રતન જડાણું, હો લોલણી.	સાગી સમજણુ. ૨
પ્રેમના પુષ્પો ગળામા નખાણુ,	
લક્ષ્મી રોરંગે પ્રાવરાણુ, હો લોલણી.	સાગી સમજણુ

ટેક રૂપી કહો તો છુશિયો ધગવું,	સાચી સમજણ	૩
દયાની દામણી બંધાવું; હો લોલણી.		
સત સંગત રૂપી ધુલર ધગવું,	સાચી સમજણ.	
લગનનું લોળિયું પેરાવું; હો લોલણી		
બક્તિ રૂપી કહો તો વાળા ધગવું,	સાચી સમજણ.	૪
મુક્તિની મુનિયો મેલાવું; હો લોલણી.		
નેહનું નયણે કહો તો કાળજી સરાવું,	સાચી સમજણ	
હેતની આડો કરાવું; હો લોલણી.		
સીધી સમજણ કહો તો સંધો પૂરાવું,	સાચી સમજણ	૫
જેગનો આંધો ચોદાવું; હો લોલણી		
ધીરજ રૂપી કહો તો વેણો ગૂંચાવું,	સાચી સમજણ.	
શુરગમ ગોઢણો લટકાવું; હો લોલણી.		
ચોખી આલની તમને ચોળી શીંવડાવું,	સાચી સમજણ.	૬
ઐતનની ચુંદડી પેરાવું, હો લોલણી		
સાચી કરણીનો કહો તો કંચુવો શીંવડાવું,	સાચી સમજણ.	
બાવનું બરત બરાવું; હો લોલણી		
દાસ ગોપાળ કહે, એ મમજણ સાચી,	સાચી સમજણ	૭
દક્ષનો લક્ષ બતાવું, હો લોલણી.		

મૂળદાસ.

પદ ૧.

હરિને હાથ સૌ રહે છે, વરધ હાથ હરિને હાથ સૌ રહે છે;	ટેક.
કર્મ પ્રધાન કટાણે ને સંકેતે સમજાવે, પાપ પુણ્યનાં ફળ લખે છે;	
જેવિ હોય કરણી એવી પાર બિતરણી, જેને ઘટે તેવાં સુખ દે છે; વરધ.	૧
દયા ધર્મ હોય તેનું લેઈ ન શકે કોઈ, રહ્યું આપ આપણું જામે છે;	
ખોદશે તે પડશે પરવશ થી રડાડશે, કર્યાં કર્મ પોતાનાં દમે છે; વરધ.	૨
પરમારથ ન પ્રીછે ને દિવમાં સુખ ઇછે, ગજની અંબાડિયે ચઢે છે;	
રૂંડે રથે જોડ્યા ફૂટડિયા છે ધોડા, પૂંડે નગારાં નિશાન ગડગડે છે; વરધ.	૩

લોભે લાય લાગે પુણ્યની પાળ લાગે, વગર ન્યાયે અન્યાયે લડે છે;
કહે મૂળદાસ લાંચડિયા પર નિદક, એ નિચે નરકમાં પડે છે. વરધ ૪

પદ ૨.

હરિ ન બળ્યો શા માટે, આ અવસર હરિ ન બળ્યો શા માટે; ટેક.
ધધામા ધાયો ને લોભે લપટાયો, ને જતન કરીને ખાલ દાટે;
અમિ જળ બે છે ચોર કપડે લૂંટિ સેછે, હરિ હીરા ખેચો તે કાડિ સાટે; આ. ૧
રાવણુનો જોડો તેનો અજ યયો થોડો, બેઠા વિભિષણ પાટે;
પાપે ખેજણાશે ને ધર્મની જે થાશે, તમે હોડો વિચારીને વાટે; આ. ૨
દેશપતિ કહાવે ખાલ ખળને બરાવે, ને હોંચે હોંચોળાખાટે;
જે ગયા જાડિ તેની રાખ મૂડી, કાં ફટિ મરો જિયાટે; આ. ૩
શાહુકાર બારે ને હુડિયો શકારે, ને ખેલ વાણોતર હાટે;
કહે મૂળદાસ કર હાથે તે સાથે, કાઢ કાડી ન બાધે તારિ કાઠે; આ. ૪

પદ ૩

મનુષ્યા જનમ શીદ જુએ, આવો રૂડો મનુષ્યા જનમ શીદ જુએ; ટેક.
સંસારી જન કહે, અમે જ મુખિયાં, દારા ધન પુત્રને જુએ;
હેને હુલાવે, ને પ્રીતે પરણાવે પછી, મરતાને ધૂમકે રૂએ; આ.વો.
* * * * *
કૌર્તિ દાન કીધાં જીતિને જથ લીધા, ને કાદવમાં કર ઘુએ;
કારણ કહાવે, ને પારાયણ પદાવે, એનું ધૂતીને લીધું ભૂએ, આ.વો.
કુક કપર કીધાં ધૂતીને ધન લીધાં, વિચારી ન જોયું મુએ;
કહે મૂળદાસ એવા જાધા અચાની, એ તો દેખી પેખીને પડે રૂવે, આ.વો.

પુરીખાઈ.

ઉમરેઠની.

સીતામગળ કડવુ ૧ કું.

રાગ ધોળ.

(સતી સીતાને ચાપે લાગું જી, નિર્મળ વાણીને શુદ્ધ શુદ્ધ માણ જી;

ઢાળ.

* * * *

સિવરા-મંડપ રચ્યો જ્યારે ને, તેડાવ્યા બહુ ભૂપ;
 રૂપિ સાથે રાધવ આળ્યા એનું, મહા મનોહર રૂપ.
 ખાતાળના રે પંનગ તેડ્યા ને; આળ્યા ગગન મુનિદેવ;
 રાવણ કહે, હું ધનુષ ભાગું ને, કન્યા વડે તતખેર. ૧
 સર્તી જનકિયે સામું જોયું ને, દીકા શ્રી મહારાજ;
 રામો ભવોભવ હું પદ-સેવક, કેમ વૌંસારી આજ.
 સર્તી તે કેરાં વચન શ્રેણી ને, હસ્યા શ્રી રઘુવીર; ૨
 કાણમાં વડે રે હું જનકી, તું રાખ મનમાં ધીર.
 કરજોડી પુરી બણે જોના, ઉગરાપુરિમાં વાસ; ૩
 રામો સૌ સંતનોં ઘસ છું, રઘુનાથ રાખો પાસ.

કડવું રબું. ઢાળ.

રતનાળિ સૌંતાજીએ વેણુ વછોડી, શેષ નામ સળકી રહ્યા કર જોડી.
 સુખનોં છખી અતિ બુદ્ધિ શોધયેજી માંહિ, રોહિણી પતિ દરશને આળ્યોજી બાઈ.
 નાસિકા શુકચંચું અધરરસ શોહે, હંત દેખીને માનવિનાં મન મોહે.
 શણુગાર સજે રાજ જનક-કુંવારી, તેની શોભા બની ત્રણ લોકથી ન્યારી.
 કર કોમળ ને રાતા કુમકુમ જેવા, ચુક્યો રતનાજો બાલુખંધ તેવા.
 કોદંડને ભાગતાં હાથ ચંપાણા, મોટા બૂપતિ માંધ પડ્યા ખશિયાણા.

* * * *

સાં તો ધનુષ્ય ભાગીને સાત ખંડ કર્યારે, પછી જનકનોં કુંવારીને રામ વર્ણારે.
 સારે ચક્રેલોક માંહિ ચાલી વધાઈ, કરજોડીને એમ કહે પુરીબાઈ.

કડવું ૩ બું. ઢાળ.

જન લઈ ચાલ્યા રે દશરથ રાવ, હસ્તી ધોડ બહુ કહ્યા નવ જાવ.
 કાળા કાખરા ને રાતા રે ધણા, સુંદર તે મહારાજા રે તણા,
 લીલા પીળા ને ધોળા જેહ, ધોડા ખાખરિયા પલાડ્યા તેહ
 રથ સુખપાલોનોં રચના રે બણી, જન વખાણું રે રાધવતણી,
 ભારે શેષ પાતાળે ગયો, રજે સરજાં ઝાંખો રે ચયે.

મેર ભુંગળ બહુ નાદ જ થાય, જનનો શોભા કહી ના જાય.
 સૂણમાં પોંચ્યા રે દશરથ રાય, સામધએ રાજ જનકજી જાય.
 મેઠ્યા વેરાઈને મળિયાં મન, રાજ જનક કહે, દિવસ ધન્ય ધન્ય.
 એજવિએ વાશ્યાં રે જળ આણી, ખાંડ ઘોળીને પાયાં રે પણી.
 જન જોઈને રાજ જનકજી હરયા, એ આગળ આપણુ રાજ રે કર્યા.
 પંદનના એરડા જિથજ્યા દશરથ રાજ ત્યાં રે જિતયા.
 પાલખડી મેયો રે પરચાળ, જોતાં સામી હોંસે રે રસાળ.
 જનરડીઓની રે જીવિતજ બધી, પાયરણ્યાં રે આપ્યાં પાયરી.
 રોડાની રે ઘોડારો ઘણી, વળી વિધિ કરી રૂડી માદાતણી.
 ખાવી જનકજી બોલ્યા વાયકા, કહુઓ લેઈ ચાલો પનાયકા.
 તાગરી સ્ત્રી મળી નારી જેહ, કહુઓ લેઈને ચાલી તેહ.
 ગાતી તે વાતિ જનિવાસે જાય, ધણું સંતોષ્યા રે રાધવરાય.
 કોશલ્યા બાધએ રે દીધાં માન, સહકારે આપ્યાં ફેફળ પાન.
 જનક રાજનો જે વહુ દીકરી, તેને તે ફેફળ આપ્યાં ફરી.
 માતા તે નયણે અજન કરે, કંકુ ચંદને રધુપતિને ધરે.
 માતા તે મનમાં એવુ બણે, રખે કુવર કોની દટે પડે. ૧૨
 મરત શત્રૂનન લક્ષમણુ ધીર, વર પાસે બેઠા તણુ વીર.
 માતાજી ચિંતા ન કરશે તમે, રક્ષા કરીશું રે રાધવ અમે.
 એ તો કહિયે રે કારણુ રૂપ, સૂરજ વંશમાં મોટો ભૂપ.
 રતુપ તો એણે બાગિયું, ધણા અસુરનું કુળ લગિયું.
 તોરણે તે છજે નાચે મોર, મંડપમાં દીસે ધનધોર.
 મંડપમાં રે જીભાં મહામતિ, તેણે નવરાબાં મહાસતી.
 ગોત્રજ આગળ બેઠાં સીત, રાધવજીયું પૂરણ પ્રીત.
 ગોત્રજ માંય રે વર આવિયો, રૂંદે કમળમાં તે બારિયો.
 દશરથના જાગી ગડગડા, રધુનંદન વરધોડે ચઢ્યા.
 કર જોડાને કહે પુરી સદી, લગન સાધવાની વેળા યઈ.

કડવુ ૪ થું. હાળ.

યંચળ અરયે ચઢ્યા રધુનંદન, હાલ દામા ગાજે જ;
 સીતાને વર રીખે તોરણ, જોઇ કોડી કામ લાજે જ.

કગી ઢામળ ત્યા મેખના મોઢમે, પારે નેપુર યાજેછ
ખાહે બાજુમધ બાપ્યા છે, કોટે ડૉસ્તુમમણિ છાજેછ
નનરડી વરની માડી અપાને, ગીત મધુતા માયછ
નાસુ મેમે પનોતા ધાઈ, રગ્ને પોખના બપછ

કડવુ ૫ મુ દાળ

* * * * *

ગીતા પહેલું મગળ રરયુ રધુગય, ત્યાનો મુરડું કેરા દાન અપા।
નીતા ખીજુ મગળ રરયુ રધુગય, ત્યાનો મુરિકા કેરા દાન અપા।
નીતા નીજુ મગળ રામની સાથ કીધા, ત્યારે નીરનુનાયે મદાદાન હીધા।
મીતા ચોથુ મગળ વગરયુ રધુગય, ત્યાનો કન્યા મરા દાન અપા।
યા બુરાનપુરની બાતેરી મગાવો, ત્યા રીમળનગરની યાળી અણા।।
ત્યા કુગરપુરની આરી રે આણી, મસાર પીરસો રાગ જનકની રધુ।
કમાર પોરસો તે રડી રે રીને, ગીતા રામ જમ્યા તે પૂરણુ રાતે
ત્યા નાન સોપારી ડી છાળ જ છેડી, સીતા રામ રથા છે મેક મર નોડી
મનેડી પુરી કહે જે જે રે કીજે, ત્યા કન્યા મ નેડાના બામ ડી મી

કડવુ ૬ કુ દાળ.

ઉત્તમ જળ ઉષ્ણોષ્ઠ મે ના તે જનને નામણુ કીજેછ
પાઠ પીરોગ ને સોના આડણિયો તે જનને આસા દીજેછ
નીસળનગરની યાળિયો અણાવો ને, કુગરપુરની આરીછ
નાડકડા વીગળપુરી મેને તો મુવરણુ નોટા શુભકારીછ
કાઠા ધડની લાપસિ પીરમો તો મારે માળિયો ગોળ છ
ધી તો ગરરી માયના પોરસો ને, હર્દી મુધ કેરી છોળ છ
શાક તો સુરણુના પોરસો તો રાઇતાનો નહિ પરછ
જળ અપાના છોડશો પોરસો ને, વિધ વિધ માર્દિ નરા છ
જેવ સુવાળા સુંદર પોરસો ને, પાપક પૂનમ ચાલુ છ
બાત કમોઢ તણો પોરસો તો જોળતે પીરમો ખાડ છ
મોજન રડા બારથો કીધા અતોડી સર્વે જન છ
ગુદાચમન લેઈ બાર પધાર્યો ને આપ્યા ફાજળ પાન છ
પેરામણીનો સમય થયો છે, મગી ક્યો જે જોમજો છ
દસરથ રાયને સોનાનું ટીલું તો, રધુનનને જનોમજો છ

પાચે વસ્ત્ર આપ્યા રધુન નને, રગ કનુમે બોળી છ
 ઘરસાડી ધર્યેળા આપાવો ને, પાટણની પટોળી છ રિ
 જનરડીને બ્રહ્મતી સાડી ને, માડવે આવીને પેરે છ,
 ઝાલ જૂમણાં ને નાકે વેસર, સીતાખાઈ કેરે છ
 મીતાખાઈ માસરે આલ્યાને, દાદાના દેશ મૂક્યા છ,
 મીતા વિના તે સગુ વાગેને, ઘુણસીના ક્યારા સમ્યા છ, ૧૨
 પાછુ વાળી જુએ સીતા પનોતાને, દાદાને આશિર દેય છ,
 વણું જીવળે દાદા જી મોગ ને, રાજ અવિચળ રહેય છ
 વણું જીવળે વીરજી મોરા ને, ભાબીના નરરગ ધાટ છ,
 મીતાખાઈને પાસે બોલાવીને, કહે છે પોતાની માત છ

* * * * *
 જે મારી સીતા છુ કહ્યું કરજે ને, લાજ વધારજે તારી છ,
 મહા રણિયામણા આપ્યા ને, દીધી શિખામણુ સારી છ.
 સીતાખાઈ સંખિયોને મળાને, પછી સાસરિયે જાય છ,
 પરી ખાઈ ને કહા તે, પ્રીતે પૂરણુ થાય છ

મીરાખાઈ.

સતલામાનુ રૂગણુ

જાણ્યુ જાણ્યુ ૮૧ તમાઈ જાવો લોલ,
 હેત જ હોય તો હાડમા વરતાય જો,
 અમે તમારી આખાંજિયે અળખામણુ રે લોલ,
 વાલય દોય તો નયણુમા ઝળકાય જો,
 પારિજાત તુ ફૂલ રે નારે લાવિયા રે લોલ,
 જે સોપ્યુ રાણી રૂકમણી ને દરખાવ જો
 એકે પાખડલી માં મદીત નવ મોક્ષી ૩ મોલ,
 કીધી મુન્યી એ મદકરી નવ જો
 અચરત ખરવા ને આનદ જિતવો રે લોલ,
 નજો નજો નજો, નદિ બોધ મુદત રયામ જો,

જાણ્યુ જાણ્યુ.

જાણ્યુ જાણ્યુ

રૂઢમીને મંદિર જીને રંગે રંગે રે લોલ,
 દવે તમારે અમ સાયે શું કામ જો; જાણ્યું જાણ્યું.
 અળગા રહો અલગેલા મને આશો નહિ રે લોલ,
 તમ સાયે નહિ બોલું નંદકુમાર જો;
 મોલે ને પધારો માનેલી તણે રે લોલ,
 આજ પછી આવશે મા મારે દાર જો; જાણ્યું જાણ્યું.
 નારદે કશું સતબામા સાંભળો રે લોલ,
 એ નિર્લજ્જને નથી તમારું કામ જો;
 કાલા ને વાલા કરતો તે આવશે રે લોલ,
 મોટા કુળની મૂકશે મા મામ જો; જાણ્યું જાણ્યું.
 જીતાયાં આગ્રણુ રે સર્વે અંગથકી રે લોલ,
 લો શામળિયા તમારો શણગાર જો;
 મારા રે મંથરની ઝોડું ઝોડણી રે લોલ,
 બીજું આપો માનેલી દરબાર જો; જાણ્યું જાણ્યું.
 ચરણા ચીર ઉતારી ચોળા ચુંદડી રે લોલ,
 ઉરથકી ઉતાર્યો નવસર દાર જો;
 કાંબી ને કડાં રે ત્રોટી અમણી રે લોલ,
 સર્વ સંભાળો લેજો નંદકુમાર જો; જાણ્યું જાણ્યું.
 આગળથી નવ જાણ્યું મેં તેા એવું રે લોલ,
 ધરથી ન જાણ્યો ધૂતારના ઢંગ જો;
 બાળાપણની પ્રીત અમારી પાલટી રે લોલ,
 એ નિર્લજ્જને શનો દીજે રંગ જો; જાણ્યું જાણ્યું.
 ધીરજની વાતો ધરથી જાણી નહિ રે લોલ,
 પ્રીત કરીને પરવસ કાધા પ્રાણ જો;
 કળજમાં દેરીને બીતર બેઠિયાં રે લોલ,
 સીંધણીમાં મારી ચોદતાં જાણુ જો; જાણ્યું જાણ્યું.
 પ્રીત કરી પરદરું નોતું પાધરું રે લોલ,
 થોડા દિવસમાં શું દીધાં મને સુખ જો;
 સ્વપનાનાં સુખમાં રે સ્વપને વહી ગયાં રે લોલ,
 દેહલીમાં પ્રગટ્યાં દારણુ દુઃખ જો; જાણ્યું જાણ્યું.

પૂરણુ થાય મલ્યા રે એ અખળાતણા રે લોલ,
 જોનો પરણ્યો પર ઘેર રમવા જાય જો,
 અમોલકા લીધા રે બાળે વેપથી રે લોલ,
 તે નારીતું જોખન ઝાવા ખાય જો,
 પાણીડા પીને રે ઘર શુ પૂછિયે રે લોલ,
 વેરી પિતાએ પૂરણુ શોધ્યા વેર જો,
 ગછેરી આપી રે એના હાથમા રે લોન,
 ગળથૂથીમા ઘોળી ન પાવા ઝેર જો,
 શોઝથીના વેણુ મને ખહુ સાબરે રે લોલ,
 નયણાથી છૂટે જળની ધાર જો,
 હેડુ નવ ફાટયુ રે હજુએ અમતણુ રે લોલ,
 ઉર ઉપર કાષ્ઠ ઉઠ્યા મેઘ મલાગ જો,
 એવાને મેણુ શુ બોલો મુખચકી રે લોલ,
 બોળા મનની શુ આણો છો ભાત જો,
 નારી મન શુ રાખો નારદને કલે કે લોલ,
 કુળવતી તમે કેમ કરો કન્યાત જો,
 પટરાણી તમથી ખીજ પ્યારી નથી રે લોલ,
 શુ મતભામા ફૂડો મલબ્યો ક્રોધ જો,
 કપડી નારદિયાના કેહેણુ ન માનિરે રે લોલ,
 ધણો વધારે ઘેર ઘેર જઈ વિરોધ જો,
 સાચુ જો કહું તો તમે નવ સાબળો રે લોલ,
 કહો સતભામા ખાઉં તમ આગળ સમ જો,
 કાણુડા નાગને આપુ આગળી રે લોલ,
 તોએ તમારૂં મન નવ માને કથમ જો,
 મોહનજી કહે રે સતી તમે સાબળો રે લોલ,
 કહો તો મગાવુ પારિજાતકનું ઝાડ જો,
 આણીને રાખાવુ તમારે આંગણે રે લોલ,
 રાખી રાખ તજીને મૂકો રાડ જો.

જાણું જાણું

જાણું જાણું

જાણું જાણું

જાણું જાણું

જાણું જાણું

જાણું જાણું

જાણું જાણું

કુમકુમ ને કસ્તૂરી બેહેડે ખરડો રે લોલ,
ચૂવાચદન ભોડે અબિલ ગુલાલ જો,
આન ઉત્સવ રે યાવ અતિ ધણો રે લોલ,
જેર ભુગગ ને વાળે મૃગ તાર્ણ જો
રસણુ ગાયુ રે રૂડી રીત યુ કે લોલ,
સતભામાના મનાધ્યા ડે મન જો
ચીરાંતો સ્વામી રે મોન પધારિયો રે લોલ,
સતભામ ના હરમ કીર્ધી ધન્ય જો

જાણ્યુ જાણ્યુ

જાણ્યુ જાણ્યુ

કૃષ્ણરામ.

કળિકાળીનુ વર્ણન ગરબા હઠ

આજ મને આન વાધ્યો અતિ ધણો મા) એ દેશી	
વિમળ મતિ વિપરીત	વેદવા લાગી સહુની
પરમારથની પ્રીત,	બંદાર ખશી ગંધ નહુની
ઉત્તમ ચારે વરણ	ઉત્તમતાને મૂકી
કરે અધર્માચળ,	મિતન હરિનું ચૂર્ણ
વાઙ્મ વિવાવાન,	મર્ધ પણુ ધરધર ડોને
અદ્રતણા સમમાન,	નહિ પણુ આંસિય જોને
વાયે જો વેદાત,	કણુ લોભે કર્મ ધરમા
સમજો નહિ મિદ્ધાત,	બંદકે બવસાગરમા
વિપ્ર પરસ્પર વેર,	કાર્મ કરણે કરતા
જરને માટે ઝેર,	મમતામાં નિત્ય મંરતા
રિદવત યધને બાજ,	ગરીબ જનનુ ગમિયું
કરે અષટતા કાળ,	જાતે મનકુ જામિયું
સાઅતણી નહિ સાન	વામ મારગે ચાલે
કરિને મદિરો પાન,	જોડાં યધને આલે
આરણુ મોહન જીર,	ઉચ્ચોટન આરાધે
ઉત્તમ ધર્મ અભિચાર,	સુવર્ણ માટે સંધ

ઉણા અડદ ઉપાન,
 દારણુ લેછે દાન,
 શુદ્ધાદિકને ઘેર,
 પરમ ધર્મની ચેર,
 એકાદશાનું અન,
 ધણિને નાચ જો ધન,
 મમ લગુશંકા લીટ,
 એ દેકાણું ઈટ,
 રામા કરે રૂદન,
 આર્યોએ ત્યાં અન,
 રૂડતા રાજદાર,
 દેવડિયે છડીદાર,
 તોપણુ નાવે લાજ,
 વર્ણાશનને કાજ,
 નાત નાતની નિત્ય,
 વર્ણા ઉજ્યુ ને શીત,
 અનતણો મુખ આસ,
 દામતણા ચર્ધ દાસ,
 વૈશ્વદેવ નેવેદ,
 બૂત બળિનો બેદ,
 સસરા કહિને ગાળ,
 એજે ચત્રવી આળ,
 એક નોતરે ચાર,
 ન જુએ વરણા ચાર,
 ઝીવા લગણુ બરાઈ,
 રાન બધી રગપાઈ,
 પલાંડુ લગણુ કદાઈ,
 અરિણુ તમાકુ બંગ,
 બેશ નિત્ય બંગર,
 સગા સગાંમાં ખાર,

મધુ મહિષી ને મહિનું;
 કાળ સમે કષ્ટ કષ્ટનું.
 શાસ્ત્ર શીખાડે જઈને;
 વિપ્રતણી ગઈ વહિને.
 આલણુને પણ આવે,
 ધર ધરેણું વેચાવે.
 દેખતાં જ્યાં દિસે;
 માંડિ પત્રાણી પ્રીસે.
 હાથ વાળતી હઈયે;
 કાણુ કાણુને કહિયે.
 પંડિત ચઈને પપ્પ;
 સહિ લે તેના ધપ્પ.
 કિંકર મૂકે કાઠી;
 હરબારે જાય દહાડી.
 બદી કરે બડબડતા,
 વેઠી વાટે વડતા.
 તો પણ બોલે ગ્રાણી;
 પેટે મારે પાળી
 અક્ષયજી કે તર્પણુ;
 જાણુ નહિ અક્ષયર્પણુ.
 પુત્ર પાત્રને દેતા;
 લાંચ પટેલ ઘે લેતા.
 જમવા કાળે જતા;
 સીને ઘેર ઘેર ખાતા.
 પરતું આવે પ્રાણી,
 વાણે નાંખે વાણી.
 મધુ-પુષ્પ ને ગાજર,
 વ્યસન કર્યામાં રાજર.
 આલણુ નિદા સાપે;
 કળદ કરીને નાપે.

૫૨ નાતિની રાંડ, નિગ નાનોમાં ધાલે;
 દામે ડળડી દાદ, મનને માને ચાલે.
 ઘરમાં ક્ષિપ્રા ખાલ, સરખા થઈ સંબંધી;
 કુસીન જમવા જાય, ત્યાંદ ધાકની બંધી.
 તણ રનાન મંથાવ, ભાવે ખાવ્યું જમવું;
 ચિત્તમાં નિત્ય ચલાવ, પૂર્વજિવાનું જમવું.
 વાટે વાટે વ્યાસ, યઈને માણ વળડે;
 પાંચે બેઠાં પાસ, તેહ તાળીઓ પાડે.
 શ્રુતિ સ્મૃતિની વાત, કાળ શરૂ ઈશ્વરની
 જાણે નહિ કાંઈ જાત, રાગ તાલ કે સ્વરની.
 પીંગળ રીતે છંદ, કવિના કવિ ન જાણે
 પોતાતણા પ્રબંધ, રચી રાગડા તાણે.
 નાંનરિયાની વાત, કેરી ને રટીડા,
 ગાતાં રપામા સાથ, કરે કઠાકો કીડા.
 અંગુળિયે અંગુક, બંધી ગાય ઉજળતા,
 એટા થયા તો મૂડ, ખીજા મરે છે જળતા.
 જળમાનેથી રીસ, કરિને ઘપૂ લેતા,
 નહિતર ફાડી શીસ, રૂધિરે હાથા દેતા.
 કંઈ ધન કાળે થાય, વોહોરાના વાણોતર;
 કંઈ કાસલિયે જાય, કંઈ બીખંતા ધર, ધર.
 કંઈક નાંખતા ટેલ, ર્ધ વીંટણિયો વીંટે,
 કંઈ હાંકતા બેલ, રાકટ ભરીને ઈટે.
 કંઈક કરતા રાસ, નારીં રૂપ મર્ધ નાચે,
 મરાકરિયોથી હાસ, કંઈક કરાવે સાચે.
 કંઈ પાણી ભરનાર, કંઈક રસોધ કરતા,
 કંઈ હોય નાકાદાર, કંઈક કરોડે ફરતા,
 કંઈ લે ભરિને દામ, સરખણ રાકટ ઈશ્વરે;
 કંઈ શેઠાનાં કામ, બેઠા કરે જાગરે;
 એક નાનમાં તાત, કળિયે ખીજા કાંધી;
 ગૃહસ્થ બિશુક, જાત, દીકરીઓ નવ નીતી.

નમસ્કારની રીત,	તથા સચામો દરતા,
પગ નાતીંડી પ્રીત,	મનમાં હદી ન મનતા
વડત્ર ચયા વક્રો,	ધર ધર ફેરા દાકર,
દિવ્ય વચારે જિવ,	પાનનખા થઈ આપર
ફારશિયોના દરક,	વચા વિપ્ર ની માર્ગે,
ગગન રેખતા વરક,	ગમના દીપ આલે
દીકગિયોના દામ,	રહ્યો વામ્યા રશિયા,
કરે કારમા કામ,	કેરા મરે મનશિયા
મેસે બચિને બેસ,	ચકલે ખમર દાકે,
અરધ ઉધાડે ફેરા,	તારણિયોને નાક
કડકે છીચા કામ,	વેળા જોઈને વળી,
નીચ જનોને નામ,	આપી/બાપે કડી,
કડકે પૂજતા પીર,	અવગોષ્ટ જઈ આરમ,
પયમા નાખી નીર	કઈ વેચના ગોરસ.
કર્મ પરણેલી નાર,	પ્રહાર કરે ત્યા પેખી,
કપક કરે બચિયાર,	દાર પારકી દેખી
સાડે વર્ષે સાન,	કપકે મૂળી મરેલો
વાક થઈ વિદ્વાન	ફરી ફરીને પરણે
નાથે કાઠ્યો નરક	પોતે પાછો પેસે
ગદાધમા ગરક,	બાધા થઈને બેસે
વાડવ ઉપર વેર,	આવડુ તે કયમ આરયુ.
કળિયે છીધો ટેર,	કારણુ કાઈ ન જાણ્યુ

*

*

*

*

આ અસર અગોષ્ટ, થઈ જળમા કયમ જીતો
 કરીને કરડો કાપ, કળિયે છીવો કિલો
 નરપતિ થઈને ન્યાય, પૂછી જોઈ ન પ્રીતે
 ધન લેવાને ધય, અનર્થ કપનો ઇચ્છે
 વિપ્રને વધુનો દડ, દેતા દયા ન આવે
 પેમે પણ પાખંડ લાયો ન લનચાવે

દંધક વધારી કર,
 જ્યાં જ્યાં દેખે જર,
 પર દારાનો સમ,
 ધારી ન જુએ ઢગ,
 ધૂડી ધરતા કાન,
 ધટવા લાગ્યું જ્ઞાન,
 વેદ શાસ્ત્રની વાત,
 રાજી રહે દીન રાત,
 ગૌ બ્રાહ્મણ પ્રતિપાળ,
 રાખે નહિ સમાળ,
 શાક ભાજ્યો ફળ,
 વગી બતાવે બળ,
 કાદ રાકટથી કાઠ,
 કડમ બાઝે સાક,
 વરે વર્ષ સત્ત ઈ
 રહ્યાન રહે રગડાઈ.
 ચોટે જાણુવે સોર,
 રાતે આવે ચોર,
 ચોરોના અમવાર,
 દરવાજેથી બહાર,
 દરવાજે દરવાન,
 કોઈ ધરે નહિ કાન,
 અન્યાયના દામ,
 ન્યાયિયા ભે જો નામ,
 રાખ્ય તણ્યાં મતાન,
 દુશ્મન ચર્ષ દીવાન,
 ચોરો જોઈ અપરાધ,
 બળવતોનો બાધ,
 વરતાવે નહિ ધર્મ,
 પોને પણ સત્ત કર્મ

રાક લોકને રગડે,
 બુદ્ધિ ત્યાં ત્યા બગડે.
 રાતે તેથી રમતા;
 દક્ષા જનોને દમતા.
 યુગલ જનોની ચાડી,
 દંભી સગે દહાડી.
 કદી ધરે નહિ કને,
 ગુણુકા કરે ગાને
 કદી કરે નહિ ફૂંડા
 ભક્ત જનોની ભૂંડા
 એપર અન ઈશ્વરા,
 એળીવાળા ન્યારા
 કેટલાક તો કાઠી,
 દરવાનાદિક દહાડી.
 ઈશ્વરદારો વધારે,
 કો અજાણ પેઠાકરે,
 દોડવીને ધોડા,
 ધર ધર પડે દરેકાર
 બાન : પકડતા ભૂટે,
 વહારા કરે નહિ પૂટે
 રાક જનોને ચેકે
 રડે મિચારા પેકે
 લેઈ દસવે સાચા,
 તોનો હજો તમાચા,
 રાખ આપણને માને;
 કેદ કરે રાખને
 મંદોરીઆને મારે,
 કરી શકે નહિ કપારે
 રક્ષિત જનોની રીતે,
 કદી કરે નહિ પ્રીતે

ઉત્તમ જનને આંચ,
 વર્ષ ચાર કે પાંચ,
 કળિયે કીધો કર,
 માધવ કરિયે મેહેર,
 વંરપ કરે વિપરીત,
 પરમારથની પ્રીત,
 બાર પાણુનો માલ,
 દોડ દોડ દલાલ,
 કહે ધર્મના સમ,
 તોયે ત્વમનું ત્વમ,
 દેતરથી થઇ હાથ,
 વડે પરસ્પર વાણ,
 દમડી બાટે ગાળ,
 એકે એકની આળ,
 શાણા થઇને શેઠ,
 વાડવ પાસે વેઠ,
 લેઈ આધ્યાની આશ,
 દામતણા થઈ ઘસ,
 જતિ ગુરુ બ્રાહ્મણ દેવ,
 સંધ્યાવાની ટેવ,
 ચાર ગમની ધર,
 જિગ્ગી કઈના જર,
 મનમા રાખે મેલ,
 ધતમા ધાલી તેલ,
 કહી બતાવે કાંચ,
 મગન થયે મનમાય,
 વંણુવ થઈને વેપ,
 કરે ધર્મનો દેપ,
 સ્વર્ગેણી થઈ સ્વાદ,
 ગુરુનો લેઈ પ્રસાદ,
 વિપથી નિત્યે દમતા;
 એટલામા આથમતા.
 જેમ શશિ ને રાત્ર;
 જોઇ પોતાના બાહુ.
 તોલ ન સાચા તોળે;
 મૂઝી મગદળ ચોળે
 વીસ પાણે વેચંતા,
 કળહળ કેક કરતા
 ધર્મે ધમરડે ધૂળે
 મરડી નાખે મૂળે
 કરીને લે જો ખસિમે;
 પોતાની પારસિયે
 મુખથી માને દેતા;
 જઈ દરબારે કહેતા.
 પાન તમાકુ ચાવે,
 કાયાતણી કરાવે;
 મનમાં ફરી ન રાખે;
 ભૂકુ મુખથી બાખે.
 ગોસાઈ વિધવાનાં ધન;
 અને ઝોળવાનું મન.
 થઇને કરતા કાગુ,
 દેખાડે દેવાણુ
 મુખ જણાવે મીઠા,
 દેતા કઈને દીઠા
 આપે વસ્તુ ખીજ,
 તાળી આપે રીઝી.
 અબળાને આરાધે,
 શિવની નિન્ના સાધે.
 શીરાપૂરી જમતા,
 રામા સમે રમતા-

વિપ્ર અડે જો અગ,	હુવાઈ જઈને યૂં,
હરમા અતિ અનગ,	માની જણી ન મૂં
સાચા મનથી શરણ,	ગુર ચરણે નવ મહેન,
કરે અધર્માચરણ,	કાંપી કઈ મત કહેન.
અજ મૂકાવી ધન,	હિંસકને ચવરાવે,
માણસ લાયક અજ,	શ્વાનોને ખવરાવે
જીવદયા પ્રતિપાળ,	ચઈને કરે ઇનરા,
કઇનો આણે કાળ,	આવક ચઇને સાગ
ધર્મ એટલો લાભ,	જોતે પણ નવ પાળે,
ગાંભીર્ણીઓના ગાભ.	ઓપધ આપી ગાળે
પર ધનથી પરતન,	સમજે નહિ શોખામણ,
જાણે મૂંઢના મત,	જઇને કરતા કામણ
પરનારિને સમ,	પ્રીતિ મનમા પેસે
અલખારથી અગ,	મરસ સમારી બેસે

* * * * *

દશી જનનો દાસ,	ચઇને રીશ નમાવે,
વિકલ્પતણા વિશ્વાસ,	ચક્રને મન બાવે.
ઉત્તમના આચરણ,	કનિઠ ચઇને કરના
સુજનન જનનું શરણ,	ઓળખિ નવ આચરના.
રાજ-સેવાની રીત,	જણે નહિ પણ રાખે
મુખમાહેથી નિલ,	મરમો ચચ્ચો બાખે
દેખે પરની નાર,	રૂપાળી મનમાની
ઠક બરી દરબાર,	તે હમવે છાની
સત્તાનોના સહિત,	અદ મંમલે આણે,
નારી પામે નીત,	જગ જીવો એમ જાણે.
ગરીબ કેઈ ઘર,	બિલાળીને એ લે
જાનો વાધે હર,	મેવા ચાચે મેરે
નવ મેકાણે જઈ,	આવે દશમે દાગે,
કાળા તેને કહી.	સુવરણથી સણુમારે

પાપી પડ પ્રણામ,	આહાણુને નર કરતા;
દુ ખે જોડી દામ	દરખારોમા ભરતા
લેખી ન જુએ લેશ,	નિર્મળ જનને નાગા,
નિત્ય બનાવે બેશ,	દેવ મદિરે વાગા
જાત્રા જાતા સગ,	જળરા બેન જોડાવે
જ્યમ વળગ્યુ હોય વગ,	ત્યમ ગાડી દોડાવે
મલીન મેલું મન,	સતસંગતિ નર સુજે,
કલ્પિત માય કીર્તન,	જાત જાતને પૂજે
જા આહાણુને દાસ,	કરિને ધર્મે ધાવે,
સેવા આહાણુ પાસ,	કણુખી 'યર્ધ' કરાવે
જાણુ હોય જો જર,	તોતો તાણુ તણાવે
વળી ધણેરા ધર,	આનંદ કરી ચણાવે
શુદ્ધ ધર્મની યાત,	હઠથી ધાણી હેડે,
જમે જમાડે જાત,	જણ્યા જમાઈ તેડે
કાંતુક સરખુ કામ,	કળિયે કીધુ બારી,
રક્ષા કરજો રામ,	પ્રજા પોતાની ધારી
કડીઆસુતાર મજૂર,	વચન પ્રમાણુ ન ચાતે
જોખમ કરે જર,	ધર કરનાં ધર 'ધારે'
સોની દેઇ વિશ્વાસ,	કાલને વધિદે દુનું,
આપે આડે 'માસ,	સોનાનું કરી સવનું
ધોળી સાળવિં સર્ધ	ફડી 'વસ્તર સાધે'
સાક મજૂરી લઈ,	પણ પોતાનું રાધે'
વેદ યયા વાલદ	શાસ્ત્ર વાત સંતાણી,
સમ્પિદ કરી સર્જદ,	પાંચ મંત્રિને પાણી
આહાણુ વિના અનત,	ગૃહસ્થ 'યર્ધ'ને શીખે
શેરિયે શેરિયે સત,	ટેલ નાખવી શીખે
વેરાળી ગોસાઈ,	ચળ અંગ પર ધરતા;
મારે માહોમાઈ,	મમતા માની મરતા
અતરમા અભિમાન,	જાનું દરિયું બહિને,
માંડે દિગ્ગંતુ માન,	આહાણુ પાસે બહિને

કાસરી યરણુ અશર,
ગામ ગામને બહાર,
કરિને ચારે ધામ,
દેવતોજા લેઈ ઘમ,
દેઈ શાહજીને ધન,
વળના વ્યાસાસન,
તિયક છાપ ને માળ
કણીક ચોખા દાળ,
કરમા તે નદિ દામ,
તેઈ પુતકનું નામ,
માડીને ધરબાર,
માવી વાક્ય ચાર,
વિદુષજીનો વેપ,
મૂડાનીને કેગ,
દુકીર થઈને ફળ,
પૈના તે કરિ બળ,
ગા શાહજીને ગામ,
ફડી વસ્ત્રની આસ,
અંતુ વરસે અંધ,
મત્ય મુલુછે સ્વરૂપ,
બના પુરૂષને બાઈ,
ડહાયા ડહાપણુમાંઈ,
ગૃધી પણ ગણિ જાય,
ગગડે નિચે રાય,
પિતા પુત્રમાં વેર,
ગત ગતમા જેર,
નગા મહોદર સાથ,
નર થૈ નારી હાથ,
પૂરણુ પાપે તન,
લઈ તાનું સન.

દરાગીને વેશે;
આા થઈને બેમે.
પૂજા કરે પૂંજરી;
નીકળો જાપ લં નાગી
બાટે વિના બણના,
બેમે મિદજ બણના.
ધરિને કરથી ખંચે;
કઈના વાવી વેગે
મોટમ ગણે માજા
જર લેં કઈના ઝાઝ.
લોટ માગતા રહાજો,
જમિ આરે જ્યા જાજો
હોડે વિકળ વગોતા,
જરને હોડે નેતા
ભાવાનું કર પકડે
રાક જતોને રગડે.
વરનેા દિનથી વારે;
માતે માને માધે
તે પણ નદિ મુખ માગ્યુ;
તે પણ જના લાગ્યુ.
બાવે છળસાઈ કરા,
થઈને કરે અનેરા.
ધન હાટયું કર નાવે,
જ્યમ જે જનથી ફાવે.
બાઈ બાઈને બાડે,
સુખ કા કાચિ ન માડે.
વાધે વેર વધારે
મિત્ર પિતાને મારે.
આ અવસરમા આવે;
અંતે બહુ અથડાવે.

લાગે નરને અંગ, કામનિયોનાં કામણુ; .
 માને મન થઈ દંગ, સાંજાની શીખામણુ.
 રોહી સગાં સુમસ્ત, કટ કાળજી કોરે;
 દાવે દેખી વસ્ત, આપ આપમાં ચોરે.
 મુખ તંબોલે લાલ, પહેરે જાંઘા નીખા;
 જૂનો જરૂડી માલ, સત્ય કરાવે વીખા.
 રાખીને વેપાર, ગાંજી નાંખે નામું;
 માગે જો દેનાર, જુએ ન તેના સામું.
 કરતું આપ્યું શોક, નાણું તે પણ નાપે;
 સમજે કરતું શોક, વળી ઉલટું શાપે.
 જેણે જેણે જાણ, અલ્યા કામને દરદે;
 કામનિયોની કાલ, મંદોરમાં પણ મરદે.
 પીતંજના શણગાર, સુવરણ સરખા કરિને;
 વેચે મધ્ય જાગર, ધન લેઈ જાય દુરિને.
 રૂપવામાં રાજાં, ગ્રાંથું ધાત્રે પેખી;
 કારી ભરતા તોલ, મારે ઉપર મેખી.
 દામે ડાળકે દાદ, મનુષ્ય મનુષ્યને મારે;
 ખોદી ધાત્રે ખાડ, અલંકાર ઊતારે.
 માત પિતાતું ધન, મૂક્યું ચોરી જતા;
 માનની કરી મગન, ખાતે ખાતું ખાતા.
 ગમે ગદોના જોશ, પોમલિયો કર જોતી;
 નિર્મળ જનનો દોષ, કબ્યો ન જાયે કાચી.
 દુનિયા સુઝગી કહાઈ, પોત પોતાના મનથી;
 સંત રહ્યા સંતાઈ, જેર ભરેલા જનથી.
 કળિ કરે કહ્યાં, કદ જનોને કરે.
 સધાય નદિ સિદ્ધાંત, સાખિ શીખી ને ભરે.
 પતિવ્રતાની પેર, નારી જનની નારી;
 મરદાઈ મદ મેદર, માનનીઓ થઈ માડી.
 દય એકાંશ જાર, વર્ષે ગર્ભજ ધરતી;
 વચન થઈ અભિચાર, કામનિયો બદ કરતી.

યથા વામણા વેદ, આ' હાથની માડી,
 યાજ્ઞ રહી નહિ ભેદ, તરણી ઉઠે તાડી
 હજી ન બેસે દામ, ધરોધરે અચાની
 દોઝા ધારી દામ, પર પુરોને ચલાતી
 જીભે ભરિયુ ઝેર, બમર કરતી બોને
 વધી રાખે વેર, ઝાકણ સરખી કોલે
 માનને કહે શોક, વદ્ધ માખી ગદી ચડતી,
 પછી મૂંઝતી પોક, રાક સરખી રડતી
 માટે જો ભરથાર, સામુ બોલે મહત્તુ,
 ખડે ધણીનો ખાર, કૂંવે મૂંઝે જઈ પન્દુ
 મામુ પણુ વદ્ધ સાથ, કહે બાપની બાધન.
 લાખા કરિતે હાથ, શૂણ્ણતા સધળી મળ્યન.
 નાગી ચઈને નહાય, વખાણુ ત્યા પણુ વાને,
 ગ્રીચ જવાને જાય, એક કળશિયે પાયે.
 મળી કોપને માર, ત્યા પણુ બડબડ કરતી,
 જેમ સામળે ભોક, એ રીતે ઉચતી
 ચાટે કરતી વાત, કહિકે મળીને કળવળ
 જાણી જાય ન જાત, ખસે ન ક તી ખળખળ
 કલ્પિત કીધા એમ, ધર્મ દિવસ ધોડાના,
 નિરખે નહિ કઈ નેમ પરવ દિવસ ગેવાના
 કો કમેતે મરણુ, જો દિલમા એ રે
 ગળ સરખા વરણુ, પુરવ પોખં પુટે.
 એક એકથી એક, આગળ પડે ઉજની
 અખળા મળી અનેક, પ્રીત પરજિયા ગાતી
 રૂં કઈ કપાળ, મૂકી ઉઠે ઉવાડા
 જણાય નહિ જગજળ, સુધટ પે ૧ ૧૩૩
 માલ પ્રાતકાળ, મુખ વાળીને ગની
 નીં આશુ ને લાજ દેધ જીવોને નડી
 એજ સવારથ ડાજ, પતિ પુત્રોને નાડે
 દિનમા રાખે ઘઝ, હ પોતે નવ દ

અપર માત યઈ આપ,
 ત્રાઠ યાય જ્યા પ્રાપ,
 ખાપ શેર બેચેક,
 ને તણને ટેક,
 તેલ સરશિયુ રાઈ,
 રિક્ષાથી રીસાઈ,
 છાની લેઈ જન્ય વસ્ત,
 માટે જુદા થઈ મગત,
 કાઝને સાટે કાઢ,
 ધનના જન ધરમાઈ,
 પીટ્યા કહિને ગાળ,
 પતિતણી પ્રતિપાળ,
 નમ નદીને નીર,
 પ્રતિને નિજ મદિર,
 હાપ હાપ કહિ આધ,
 મૂઢી નિજમયાઈ,
 વિવાહ મંગળ દિન,
 જાત જાતના જન
 હોળીની પણુ પેર,
 ગાય ત્યમ પૂરણુ પેર,
 નરધનને ધનપાત,
 મળી માનની માત,
 ગરિયે કરતી સોર,
 દિવસ ચડે જ્યા પહોર,
 ધરમા હોય જો દુઃખ,
 મરડીને કહે મુખ,
 હો ન વીણે ધોય,
 ગ્સોઈમાં પણુ હોય,
 ચકતે ચકતે ગાય,
 નર જોવાને જન્ય,

દાસે પુત્રને દમતી,
 ત્યા જઈ છાની જમતી
 તોય કહે નવ ભાવે
 પોળો ચાર જગાવે.
 ખાતી ઝોડુ રાહુ
 અબળા બોલે આહુ
 મહિયરમા મનમાની,
 પાછી ન ધરે પાની
 વસ્તુ બતાવે ખીજી,
 ખર કહેતા રહે ખીજી
 શિશુને દેઈ પછડે
 કરે નહિ પાણુ ત્રાડે
 નરને તતુ નિરખાવે,
 નિત્ય કરડવા ધાવે
 વાત કરે વિસ્તારી,
 નિર્નેજ થઈ કુળનાગી
 ભુકુ માતી બામા,
 માબળવા રહે સામા
 દી ખસે જ્યમ દારી,
 નરને શૂંણુતા નારી
 મુભાગવતી કે રાડી,
 માતે ચરખા માડી
 રયામા શરમ ન આણે
 ધરમાં ધટી તાણે
 મમતા ન મજે ધરણુ
 પાપે તમને પાણુ
 તરત ન દેતી તડકા,
 મયલા કરા ક મ
 ચરખા મળીને ધર્મીએ,
 બામા એવુ બળીએ

માસ વદને ગીઠ, પ્રથમ પેરાવે વાડી,
 અતે કરતી રીઝ, કહે ધોડાની લાડી.
 સામ્ય જોઈને સુખ, વહુ કેઈ મન ખીજે;
 વદનું જોઈને દુઃખ, માસનું મન રીજે.
 અપરમાત કે માત, સુતના ધરમાં આવી,
 જે કાઈ આવે હાથ, તે તે જામ સધાવી.
 દીકરિયો થઈ દૂત, ફામવાની લે માનું,
 શળી ન પામે સુત, કરના કાર્ય પિતાનું
 મરે એવે બરધાર, વગોવિ વિનતા વગે,
 નોકળી જામ કુળનાર, ચેઈ પારકા નરને
 રયામા સુતને કાઠ, વીર્ય ધરે કઈ કષ્ટનું
 મૂકે કુળની લાજ, જામ પાસ હોય ક્ષતનું
 પિતા પુત્ર બરધાર, મમ ખાવાને ભૂરે
 મરે ધડી દિન ચાર, આંખ ચોળની જોડે
 પતિનું કરે ન માન, માનનીઓ મન માન્યુ,
 ચારધની ગદિ સાન, કળિમા સચું કલાન
 કંથ પામ બહુ લાભ, ધરના નિત્ય કરારે
 પ્રગ્નો કરી શુભ, અહર નિશા અથડાવે
 વિધવાપણુ જાણી બાળ, જઈ ટાકામા નાખે
 શુભવતી થઈ ગાળ, સર્વ જનોની સાખે.
 પર પુરુષોથી વાત, હસિ હસિ વાટે કગતી
 જોડી અરધી રાત, અબળા નવ ઓસગતી
 દેવ મંદિરે જામ, નિત્ય રજાતી રામા,
 અન્ય પુરુષ અથડાવ, મુદરીઓના સામા
 ન કરે કદિયે નાગ, એવા નિજ સ્વામીની,
 વાત કરે વ્યભિચાર, કાલાજન કામીની
 ભાગે પર વગસન, તેવી વાનો અહુતી,
 માય પુત્રને પુન, તોપણ પોતે અણની
 બાળા સુવતી પદ, અડખડતી નવ મૂકે,
 બડખડ કગતી જોધ, મમતા મનથી ન મૂકે.

સાચી જૂડી વાત, સુંણી સદાઈ લલતી,
 સમ ખાતી સાક્ષાત, રંગે રામા રડતી
 નાધા પાડી વિશેષ, સનળે અવળ સમળે
 એક એકથી એક, ટકર લેવી ન તળે
 જળા જળ ત્યા જનન, પરનું થવું ન જાણે,
 કરી એકદુ ધાન, ખાડે શરમ ન આણે
 કૃષ્ણ કથામા નાત, એક એકથી કરતી,
 કરે આપની ધાત કાન કથા નવ ધરતી
 મનમા જાણે ડહાઈ, વરણન નિજનું જાણે
 રૂડું કહે ગીમાઈ, જળ કથામા નાવે
 કેટલા કરે વખાણ, કળિના જનના કરે,
 ભજન પડે ભગાણ, વાણી વળતી વડે
 અર્ધ જોને સાથ, નમસ્કાર છે આરે,
 જોડીને કહું હાથ, હું છું રક તમારે
 કામ ન કરશે રોપ, સૌથી હું બહુ પાપી,
 જાવા સૌના દોષ વાણી જ્યારે બાપી
 કળિમા છે બે શુભ, દારા તથા નિદાલક
 કળી શકે તે કૃષ્ણ પોતાના પ્રતિપાળક
 મન ચિત્તના સતકર્મ, સીધ સફળ તે થાશે
 અર્ધ કર્યા અધર્મ, મનન કર્યે મરદાશે
 રૂષ્ણ તથા કીર્તન, જાવા શણગા ગમશે,
 થાશે પાપ પતન, સફટ સમર્થા શમશે
 મટે શ્રીમહારાજ, મુજ સામુ કાષ્ઠ જોઈએ
 અનાદિકને કાજ, ખોટિ થવું તે જોઈએ
 નાથ દાસને નીત, અથગમણ ન ધટે,
 પ્રભુ કરો તો પ્રીત સાચી મનમા પ્રગટે,
 કેને કહું કરતાર, આતુર થયો અતિગે,
 બીધર છાજે સાર, દિન માત્ર જ્યમ દિને
 નરતનુ કેઈ નર, રહી ન જળ પ્રિયમ,
 હરિજી રાખો દગ્ધર, અથગાયો મા ઇન્ધ્ર

દેવ ન જોધએ દોષ,	દાસતાળાં મન ધારી,
રંક લેપર ચો ચેપ,	મહેર કયે મોસરી.
અન્ય જનોની આશ,	કરવી લાગે કરડી;
જોધયે જગત નિરામ.	પ્રભુજી પાસુ મરડી.
પનિત પાવન નાથ,	શરણાગતના વતસલ;
એ માન્યું મન સાથ,	બિરદ તમારાનું બળ.
સ્ત્ય સ્ત્રિયદાનંદ,	વચન તમારું જાણી,
આવ્યો ધરી આનંદ,	શરણે સારંગપાણિ.
ચિંત્યણાની વાત,	દૂર કયે દામોદર;
જડુપતિ જાણે જાત,	મકટ કાપે સત્વર.
પ્રભુજી રૂડી પેર;	ડગણ મન સ્થિર કરીએ,
માધવ કરિયે મેહેર,	અરજી થવળે ધરીએ,
ઝી બ્રાહ્મણ પ્રતિપાળ,	આશરે રાખે અમને;
કુચ્છ રામ કગાળ,	ચરણ શરણ છે તમને.

અભાનંદ.

આ કવિ આણુ પાસે ખાણુમામનો આરણુ.
 જોનું અસલ નામ લાડુ બારોટ હતું.

ગરબી ૧

સર્વે જૂઠું રે સર્વે જૂઠું, સગ કુટુંબ શરીર.	
જગપતિ માયા જાણુને,	સર્વે.
અતે ન કરે અતે ન કરે, તારી કોઈ બીર,	
બારે જયા નવ તાણુને,	સર્વે.
જમ જડશે રે, જમ જડશે, પગે લોહજંજીર,	
માર જોઈ સખ માણુને,	મર્વે.
તારે આગે રે, તારે આગે, જિગી ગયા રે અમીર,	
રલા ન રાગ, રાણા જે,	સર્વે.

અહ્માનંદ કહે રે, અહ્માનંદ કહે, ધારી અંતર ધીર,
અજને ભરસો આણુને,

મરો

ગરબી ૨.

મરી જાવું રે, મરી જાવું; મેલી ધન માલ,
કાષ સગું નહિ કાષને;
જાને કાળે રે, જાને કાળે, તું યાચ છે બેઠાલ,
ચિત્ત માયામાં પ્રોધને,
નથી હોરે રે, નથી હોરે; જાવું આજ કે કલ,
પગલાં તું જરજે જોધને;
કામ નાવે રે, કામ નાવે; હીરા મોતી ને લાલ
મૂઠું રહ્યો શું જોધને;
અહ્માનંદ કહે રે અહ્માનંદ કહે; જમ પાડશે અંલ,
રહેશે સંગાં સર્વ રોધને;

મરી-

મરી-

મરી-

મરી-

મરી

ધોળા ૧.

પ્રભુ બળ્યા વિના ગાદલ પ્રાણી, અમે હૈમરે ખોષ છ
મેડી મદિર આલ અજના, કામ ન આવે કાઈ છ
માયા માયા કરતો મૂરખ, તપ્ત્યા માલિ તણાણો છ;
લોકતણી લગ્યાનો લેધને, દોરે બાધ્યો પાણો છ

*

*

*

*

*

જીવણ કાંઈ જાતન ન કીધુ,
રાત દિવસ તત્પર ચાલ રણિયો,
લોક કુટુંબમાં મોટો યાવા,
અહ્માનંદ કહે પ્રાણી,

મન માયામાં મોયું છ;
ધણ નીર વમેયુ છ
કામ બગાડ્યુ તારુ છ,
હજી મમજુ તો સારુ છ,

અનમાં જાણે મુજ સરીખો,
અહારે તાપી રહી બિલાડી,
આજ કાલમાં હું તું કરતાં,
અહ્યાનંદ કહે, એત અજાની,

રસિયો નહિ કાઈ રાગી છ;
સેતાં વારે ન લાગી છ.
જમડા પકડી બંધો છ;
અંત ફજોતી થાશે છ.

ધોળ ૩.

મનુષ્ય દેહ પરીને મૂરખ,
શ્વાનતણી પેર ફરતો ડોલ્યો,
પેઠ બધોતો ઉધમ કોષો,
નરતનનું મહાતમ નવ જાણ્યું,
આત પિતા સુત બંધવ મેરી,
આવરદા હરવાને કાળે,
સુગાં કુડુંબી સર્વ મળીને,
છેલી વારે સ્વારથ સાધી,
કામળ ધડી ધડીના ઠાઠી,
અહ્યાનંદ કહે, સૌ વાંસેથી,

કહે શી કરી કમાણી છ;
બોલ્યો મિથ્યા વાણી છ.
રાત દિવસ ધન રળિયો છ;
પશુ જાતિમાં ભળિયો છ.
અંતે નહિ કાઈ તારાં છ;
સર્વ મળ્યાં ધૂતારાં છ;
લૂચી ચૂચી લીધા છ;
જમને આગે દીધો છ.
લેખાં જમડા લેશે છ;
કાંઈ ન માણ્યો કહેશે છ.

ધોળ ૪.

જો તન દેખી જાઓ ડોલે,
નખ શિખ સુધી નિંદા જેવું,
આંસ રૂધિર તે માંદિ બરીને,
મોહતણે વશ થઈને મૂરખ,
તાડતણા પગ હાથ જનાળ્યા,
તેમાંઈ દહ મમતા તુમને,
ઉંદરમાંઈ આંતરડાં બરિયાં,
રત રગમાં રોગે વીઠાણું,
ઠગતાં એને વાર ન લાગે,
અહ્યાનંદ કહે, એ સાર તો,

તે જું દેખ વિચારી છ;
શી માંદિ વસ્તુ સારી છ.
ઉપર મઢિયું આણું છ;
દેખે છે રૂપાણું છ.
કટકા કટકા સાંધી છ;
એ શી આવી આંધી છ.
આવે મેંધ નકારી છ;
મળ મૂતરની કપારી છ.
આઘ અંતનું ખોડું છ;
કામ જગાડયું ખોડું છ.

ધોળ ૫.

આળાપણુ તો છવ અજાની,
સારૂં બુંડું કાંઈ ન સજ્યું,

ખગર વિનાયું ખોણું છ;
રમતમાંહિ મન મોણું છ.

‘અહ્માનંદ’ કહે રે, ‘અહ્માનંદ’ કહે, ધારી અંતર ધીર,
બળને ભરસે આણુને,

મરી-

ગરબી ૨.

મરી જાવું રે, મરી જાવું; મેલી ધન માલ,
કોઈ સચું નહિ કોઈને;
શાને કાળે રે, શાને કાળે, તું’ થાય છે બેહાલ,
ચિત્ત માયામાં પ્રોધને,
નથી છેટે રે, નથી છેટે; જાવુ આજ કે કાલ,
પગલાં તું ભરજો જોધને;
કામ નાવે રે, કામ નાવે; હીરા મોતી ને લાલ
મુઠ રહો શું જોધને;
અહ્માનંદ કહે રે અહ્માનંદ કહે; જન્મ પાડશે ખાલ,
રહેશે સગાં સર્વે રોધને,

મરી-

મરી-

મરી-

મરી-

મરી-

ધોળ ૧.

પ્રભુ બળ્યા વિના ગાફલ પ્રાણી, અમે ઉંમરે જોઈ છું
મેડી મદિર માલ ખજાના, કામ ન આવે કોઈ છું
માયા માયા કરતો મૂરખ, તૃષ્ણા માહિ તણાણો છું,
લોકતણી લગ્યાનો લેધને, કોટે બાધ્યો પાણો છું.

* * * *

જીવતણું કોઈ જતન ન કીધું, મન માયામાં મોયું છું-
રાત દિવસ તત્પર થઈ રજિયો, કાલુ નીર વયોયું છું
લોક કુટુંબમાં મોટો થાવા, કામ જગાડ્યું તારું છું;
અહ્માનંદ કહેરે પ્રાણી, હજી મમજી તો સાકું છું,

ધોળ ૨.

આ તન રંગ પતંગ મરીખો, જાનાં વાર ન લાગે
અસંખ્ય ગયા ધન સુપતિ મેલી, તારી નજરે આગે છું.
અંગે તેલ ટુસેલ લગાવે, માથે ઊગાં ધાલે છું,
જોખન ધનનું જોર જણાવે, છાતી કાઢી ચાલે છું
જોમ જોદરે દારૂ પીધો, મસ્તાનો ચર્ચ રોરે છું,
મગરૂરીમા અંગ મરોરે, જોમ તેમ સુખથી મોલે છું

દયારામ.

સાધિકાના વખાણ વિષે

ધોળ ૧.

(મામેરા વેળા વહી જાયે રે,—એ રાગ.)

રૂપી કાંતિજી પૂછે રે, કુંવરી ક્યાં ગઈ રે;	
મારી જાડકી ક્યાં લાગી આવકી વાર; મારી જાડસ વેલી જાડની રે	
હું તો ઘર માંખે ઘર આંગળું કરતી હતી રે;	
મારી સધા મારાં લોચનનો ચણગાર;	મારી જાડસ. ૧
તારી વેણુ જોતાં વાસુકી પાતાળે પેઠા રે;	
તાઈ બાળ જોતાં બાળે દુખ પરચંક;	મારી જાડસ.
કીર અંચુને લગ્નવે તારી નાસિકા રે.	
તારી બુંદુલી લગ્નવે છે કોઠડ;	મારી જાડસ. ૨
તારા મુખડા ઉપર તારી કોટી ચદ્રમા રે;	
તારા નેત્ર ઉપર વાર મૃગને મીન;	મારી જાડસ. ૩
તારા અધર પ્રાણ અિખ રૂળ જોવા રે,	
તારો કંઠ શુભી કોકિલા થઈ દીન,	મારી જાડસ
તાં હમણું જાણે વરસે મીઠાં ફૂલડાં રે,	
દીપે કુદ-કળી સરખા તારા દંત,	મારી જાડસ. ૪
તાઈ ગળશઘળ સડે શોભાનું સદન છે રે,	
તારાં ત્રિભુવંસ ટપકું ચોરે અંત,	મારી જાડસ. ૫
તારી મીવાએ કપોત કચું રેખા રાગે રે,	
તાઈ ઉદર જાણે પોપણીનું પાન,	મારી જાડસ. ૬
દરન મનન ને અંપકકળી આંગળી રે,	
તારી કટિ જાણે કેસરી સમાન,	મારી જાડસ.
જંધા કદળી ચંબ સરખી જાણે શોભતી રે,	
પદમ નદ-કંઠ પાવન પકળ પાવ,	મારી જાડસ
તારી નખશિખ શોભા તે શી વરણું રે,	
તાગી મોવક કોઈએ નવ કહેવાય,	મારી જાડસ. ૭
અવીરોડ સુંદર વધુ ચપક વરણુ છે રે;	
મોની દ્રુપદા આપું સૌમાં દોસે ખોડ	મારી જાડસ.

જુવાનપાણું જુવતીમાં ખોલુ, ધનને અરથે કાળો છ;
 મનમાં સમજે મુંજ સરીખો, નથી જગતમાં કાલો છ
 દહપણમાં ચિંતા વાધી, હાથ પાપ નવ ચાલે છ;
 ધરના માણસ કહ્યું ન માને તે દુખ અતર સાતે છ.
 ભાળે નહિ રોગે ભેળાણો, પડિયો લાભો યદને છ;
 જમના કિકર ગરદન ઝાલી, ચાલ્યા જોરે લઈને છ
 દાસો આબો જૂલો વૂઠ્યો, કંઈ ન લે ગયો સાથે છ,
 ખજાનદ કહે જમપુરિ કેરૂં, મહા દુખ લીધું માથે છ

ગરબી

ટક ન મેલે રે, તે મરદ ખરા જગમહિઃ
 ત્રિવિધિ તાપે રે, કદો અતર ડોને નહિ.
 નિષકક વરતે રે, દહ ધીરજ મનમાં ધારી;
 કાળ કરમની રે, શકા દેવે વીસારી.
 મોડુ વેહેલું રે, નિશ્ચે કરી એક દિન મરવું
 જગમુખ સાર રે, કદો કાપર મન નવ કરવું;
 અતર પાડી રે, સમજીને સવળા આતી,
 માયુ જતાં રે, મેતે નહિ તે નર માતી.
 કોઈની શકા રે, કેદી મનમાં નવ ધારે,
 ખજાનદના રે, વાલાને પણ ન વીસારે

ગરબી

પેટ કટારી રે, પેહેરી સનમુખ ઝાલ્યા,
 પાછા ન વળે રે, કોઈના તે ન રહે ઝાલ્યા
 આમા સામા રે, ભેડે બાલા અણિયાળા,
 તે અવમરમા રે, રહે રાજ તે મતયાળા.
 સાચા થરા રે, જેના વેરી ધાન વખાણે,
 જીવત જૂઠું રે, મરવું તે મગળ જાણે
 તેની પેરે રે, હરિજન પણ જોષએ તીખા,
 અતર શત્રુને રે, લાગે અર્તિવજ સરીખા
 માયુ જતા રે, મુખનું પાણી નવ જાવે,
 ખજાનદ કહે રે, તે સત હરિને મન બાવે.

રમતાં રમતાંમાં પરસ્પર પ્રેમ જીવેતો રે; માતા પ્રત્યે.
 મુજને ધણો વાલો લાગ્યો એ ગોપાળ; માતા પ્રત્યે.
 એની કંઠે મેં પેરાવી સુવરણ સાંકળી રે; માતા પ્રત્યે.
 એણે મુજને આરોપી મેલી માળ; માતા પ્રત્યે. ૬
 એવું જોતાં જશોદાએ અમને ઘરમાં તેજાં રે; માતા પ્રત્યે.
 બન્ને ખેસાર્યા છે પોતાને ઉછંગ; માતા પ્રત્યે.
 નંદજીને કહ્યું, જુઓ જોડી કેવી શોભે રે; માતા પ્રત્યે. ૭
 નંદે તીખ્યાં અમને રાખી બેઠને સંગ; માતા પ્રત્યે. ૮
 રોહિણીજી આદે અડોસી પાડોસી આવ્યાં રે, માતા પ્રત્યે.
 સદુ કહે, એ કાનને કન્યા જુકિત જોડ; માતા પ્રત્યે.
 ઉપનંદે કહ્યું, કહાવો વૃષભાનને રે; માતા પ્રત્યે. ૯
 ધરીત છે એ વાત રમે કરતાં મોડ; માતા પ્રત્યે. ૧૦
 નંદરાણિયે રહિવાશું અમને ચાંપિયાં રે; માતા પ્રત્યે.
 મેવા મીઠાઈ આપી જોયા મારા હાથ; માતા પ્રત્યે.
 રોહિણીજીએ મા મુજને હેતે મુંબન છોડું રે; માતા પ્રત્યે. ૬
 નળી હું અહિં આવી સખિયો મારી સાથ; માતા પ્રત્યે. ૮
 એવું સાંભળી છોડીએ વૃષભાન તેજા રે; માતા પ્રત્યે.
 સાંભળો, આ સદુ માંડી છોડી વાત, માતા પ્રત્યે.
 વૃષભાને કહ્યું, મુજને પણ એ તો મમ્મું રે; માતા પ્રત્યે. ૧૦
 નંદજીને હું બે સમોવડ વિખ્યાત; માતા પ્રત્યે. ૧૦
 વડે બે એકે મોટી છે રાધા એટલું રે; માતા પ્રત્યે.
 બાકી તો છે સધળી હજીવી મળતી રીત; માતા પ્રત્યે.
 કોતિજી કહે, તેની નહિ ચિંતા આવી મળશે રે; માતા પ્રત્યે.
 પણ છે પુત્રીની દયા પ્રીતમ શું પ્રીત. માતા પ્રત્યે. ૧૧

પદ રાગ ખમાચી.

અધેઝની ગાય ઘાસ નહિ.

સાધુ શ્રમ ન કર્યો રે, કાટી પ્રયત્ને મર્ધવ થાશે નહીં ગાય;
 કહ્યું બેસી કાળજી બાળે હરિ ભજન લુલાય; સાધુ શ્રમ. ટેક.
 કાંબળાકેરી કાળખ સો મલ્લ, સાણથી નવ જાય;
 માનની પુંછડી થાય ન સોધી, કરે અનેક ઉપાય; સાધુ.

ગુણ રૂપનો સમુદ્ર મારી રાધિકા રે,
 નથી વિશ્વ મધ્યે વર ક્રોધ તારી જોડ,
 મુજને એ ચિંતા છે મોટી મારા મન મહિ રે,
 તારી તુલ્યનો દેખું વર તો હરજે મન,
 એનું શુભી ભોલ્યાં દાસ દયાનાં સામની રે,
 હવેતાં મરખ્યાં ચર્ચ ગર્જિત વચન,
 રાધિકા પોતાની માતાને કહે છે.

ધોળ ર.

(રાગ ઉપર પ્રમાણે.)

હુ તો આજ સખિયો સંજે રમતી જોકૂળ ગર્હ રે,
 ત્યાં મેં રૂડો દોડો નદનો કુમાર, માતા પ્રત્યે રાધા એમ બોલ્યા રે
 માડી સ્વરૂપ તેનું તે વળને શુંય કહું રે,
 ધણો અતુર શિરોમણિ ગુણ બહાર, માતા પ્રત્યે ૧
 માડી મુખકું, જણે, શરદનો અદ્રમા રે,
 ભાગ્યશાળી મોઢું દીમતુ કપોળ માતા પ્રત્યે.
 માડી રતનાળી ગદિયાળી મોની આખડી રે,
 એના અધર અરણુ રમયોળ; માતા પ્રત્યે ૨
 દીપક શિખા સરખી દીપે નિર્મળ નાસિકા રે,
 સ્તપકિત, જણે, દાડમના છે ખીજ, માતા પ્રત્યે.
 ચાર ચિખુક ઉરચળ અનુપમ અતિ રે,
 કુરકટ પદજોતા હંપજે રીજ, માતા પ્રત્યે ૩
 ધનરથામ કોતિ રવિ કરતા ધણી રે,
 કાગી કદર્પ લગવે નટવર વેધ, માતા પ્રત્યે.
 મીઠા અમૃત દરતાં વચન સોહામણું રે,
 ગુધરવાળા મુખ ઉપર જુમે કેશ, માતા પ્રત્યે ૪
 મન મોહન છબીલી છબી છેલડી રે,
 એની સામુ જોનાં સેજે ઉપજે વહાલ, માતા પ્રત્યે.
 એવો જરોદના આગણિયામાં દોડો રે,
 મુજને દેખી સજે રમવા આવ્યો લાલ, માતા પ્રત્યે ૫

કુમુદચંદ્ર.

પુરુષને શીખામણની

સંજ્ઞા.

શુભ, શુભ કંથા રે, શીખ સોહામણી, પ્રીત ન કીજે રે પર નારીતણી.

ત્રુટક.

પર નારી સાથે પ્રીત પિયુષ, કહો કલિ પેર કીજીએ,
એક ઉધ વેચી આપણી, ઉભગરો કેમ લીજીએ,
કાછડી છૂટો કહે લંપટ, રોકમાંહે લાજીએ,
કુળ વિષે માંપણનિખર લાગે, સગામાં કેમ ગાજીએ.

ઢાળ.

પ્રાન કરતાં રે પેહેલાં ખીજીએ, રજે કાઈ જાણે રે મનમાં મૂજીએ.

ત્રુટક.

મૂજીએ મનશું સૂરિયે, પણ જોગ મળવો છે નહીં,
રાત દિન મન ઝુરતાં જાય, અવટાઈ મળવું છે સહી;
નિજ નારીથી સંતોષ ન વળ્યો, પર નારીથી શું હરી;
જો ભર્યે બાણે તમ ન વળ્યો, એકું ચાટે શું થશે. ૧

ઢાળ.

મૃગનૃપ્યાથી રે તરસ નહીં ટળે, વેળુ પીધ્યે રે તેલ ન નીકળે. ૨

ત્રુટક.

નવ નીકળે પાણી વિગોવતાં, લેશ માંખણનો વળી;
બૂકતાં બાચકે બધો શીલો, તથા વાત ન માંખણી,
તેજ નારી રમતાં ધરતણી, સંતોષ ન વળે એકે ધડી;
ચિત ચટપટી ઊઝાટ લાગે. તેણે નાવે નિદડી ૩

ઢાળ.

જેવો ચટકા રે રજ પતંગનો, તેવો લટકા પર સી સંગનો.

કુલક્ષણથી શિયળ પલ્લે, પુરૂષ પુરૂષ થાય
 વ્યગ્ન મરદ હોય ન કદા, સો મણુ પારો ખાય, સાધુ શ્રમ
 ક્ષુરૂં ક્યારે વાવો તોયે, લક્ષણ તો ગધાય,
 ઓપડ આખડીં માનતા માને, વાંઝણીં કદી ન વાય, સાધુ શ્રમ
 ફળે નહીં, ફૂલે નહિ નેતર, સુધા જો સિંચાય,
 આઠે મંદર ઉઠાળીંએ તોય, ગાગડુ નવ બધાય, સાધુ શ્રમ.
 વાંસ એરડો થાય ન ચઢન, મળયાચળને વાય
 જોને કાળે જો સરજ્યા છે, તે તેમા લોભાય, સાધુ શ્રમ.

* * * * *

૫૬ ૧૧ સું

મનજી મુસાફર રે, ચાલો નિજ દેશભણી,
 મુલક ધણા જોયા રે, મુસાફરી થઈ છે ધણી ટેક
 સ્વપુર જવાનો પથ આબો છે, રખે બૂલતા બાઈ
 ફરીને આ મારગ મળશે નહિ, એવી છે અવળાઈ,
 મનજીને ચાલો સુધારે ન જશે કાળા કે જમણી, મનજી મુસા
 વચે ફારિયા વાટ પાડવાને, બેઠા છે બે ચાર,
 માટે વળાવા રાખો બે ત્રણેક, ત્યારે તેનો નહિ બાર,
 મળ્યો છે એક બેઠી રે, કહેવી ગતિ સહ તેતણી, મનજી મુસા
 માલ વહોરો તો વહોરો શેઠના નામનો, થાય ન ક્યાઈ અટકાવ,
 આપણો કરતા જોખમ આવે, ફોવે ધણીનો દાવ,
 એટલા સાફ રે ન થાય વહોરતના ધણી મનજી મુસાફર
 જો જો જુગતથકી જાવુ છે, કરજો સભાળીંને કામ,
 દાસ દયાને એમ ગમે છે હવા, જઈયે પોતાને ગામ
 સુજે છે હના એવુ રે, અવધ થઈ છે આપણી મનજી મુસાફરે

મુદક.

નિર્મળે ભાવે નેહ સમજી, પર વધુ સંગ પરિહરે;
 ચાંપિયો કીચક બીમમેતે, શિલા હેડે સાંભળ્યો;
 રણ પડ્યાં રાવણુ દશે મસ્તક, રવડાં ગ્રંથે કલાં;
 મુજપતિ અતિ દુઃખ પામ્યો, અજશ જગમાંહે રલાં. ૮

હાળ.

શીળ સલ્લુ રે માનવ મોહીએ, વિષુ આભરણુ રે જગમન મોહીએ.

મુદક.

મોહીએ સુર નર કરે એવા, વિવ અમૃત સાયર ભરે;
 કમરીસિંહ શિયાળ ચાપ, અગ્નિ અતિ શીતળ કરે;
 આપ થાયે ફૂલમાળા, લક્ષ્મી ઘેર પાણી ભરે;
 પર નારી પરદર શિયળ મનધર, મુક્તિ-વધુ હેલા વરે. ૯

હાળ.

તે માટે હું રે વાલમ વીનકું, પાયે લાગી રે મધુર વચન સવુ.

મુદક.

વચન મારું માનજો, પર નારીથી રહો વેગળ;
 અપવાદ માથે ચડે કૂમ, નરકે થાયે દોહિલા;
 ધન્ય ધન્ય તે નર નારી જગમાં, શિયળ પાળે જિજ્ઞો;
 તે પામશે જશ જગતમાહે, કુમુદચંદ્ર દહે સમજ સો. ૧૦

જશવિજય.

પાપ સ્થાનની સઝાઓ.

પ્રાણાતિપાત, પાપસ્થાન ૧ હું.

“ કપુર હોય અગિ ઉગ્ગળો રે ”એ દેશી.

પાપ ચાનક પેહેલું કહ્યું રે, દિમા નામ દુરંગ;
 મારે જે જગજનને રે, તે વડે મરણુ અનંત રે.
 પ્રાણી જિન વાણી ધગે રિત,
 માતપિતાદિ અનંતનાં રે, પામે રિજેગ તે મંદ;
 દારીદ્ર દોહગ નિ રજે રે, મને ન વાળ હંડ રે પ્રાણી. ૨

ત્રુટક.

પર સ્ત્રી કરો સંગ પિયુઝા રખે મન જાણે ખરો,
દિન ચાર રહેશે રગ રૂડો. પછે રહે નહિ નિરધરો,
જે ધણાં સાથે પ્રીત માડે. છાડો તેણે વાતડી,
એમ જાણિ નવિ કર નાહલા, પર નારી સાથે પ્રીતડી

હાળ.

જે પતિ વહાલો રે છાડી પાપણી, પરંથુ પ્રેમે રે રાચે સાપણી.

ત્રુટક.

સાપણી સરખી વેણુ નિરખી, રખે શીળથકી ચળે,
નયણુ લટકે મુખને મટકે દેવ દાનવને છળે,
મને કાળી અતિ રસાળી, વાણી મીઠી શેલડી,
સાબળી બોળા રખે બુલો, જાણુજો નિપવેલડી.

હાળ

સમ નિવારો રે પર રામાતણો શોક, ન કીજે રે મન મળવાતણો.

ત્રુટક.

શોક શાને કરો ફાગડ, દેખવો પણ દોહલો,
ક્ષણ મેડીએ ક્ષણ શેરીએ, ભમતા તે લાગે સોહલો,
ઉસાસ ને નીસાસ આવે, અંગ ભાગે, મન ભમે,
વળી કામ વ્યાપે દેહ દાગે, અન દીકું નવિ ગમે.

હાળ.

એક નડો ઘઈ મન થુ કળપવે, ઉન્મત્ત થકને રે વળિ અરુણ લવે

ત્રુટક.

લવે એલકેર એમ અજાણે, મોહે ઘેલો મન રડે,
મદન વેદન કદિયુ જાણે, મરણુ વાર ત્રેવડે,
દશ અવસ્થા કામ પ્રી કથ કાવાને દહે
એમ જાણી નારી પારકી, જે તજે તે જહુ સુખ લહે.

હાળ

પર નારીના રે પરભવ સાબળો, કથા કીજે રે ભાવયુ નિર્મળો.

નુટક.

નિર્ભળે ભાવે નેહે સમજી, પર વધુ સંગ પરિહરે;
 આંપિયે કીચક લીમમેને, શિલા હેડે સાંભળ્યો;
 રણુ પડ્યાં રાવણુ દશે મસ્તક, રવડતાં ગ્રંથે કલાં;
 મુજપતિ અતિ દુઃખ પામ્યો, અજશ જગમાહે રલાં ૮

ઢાળ.

શીળ મલણા રે માનવ મોહીએ, વિણુ આભરણે રે જગમન મોહીએ.

નુટક.

મોહીએ સુર નર કરે મેવા, વિપ અમૃત માપર ભરે;
 દેસરીસિંહ શિયાળ ચાય, અગ્નિ અતિ શીતળ કરે;
 આપ ચાયે કૂલમાળા, લક્ષ્મી ઘેર પાણી ભરે;
 પર નારી પરદર શિયળ મનધર, મુક્તિ વધુ હેલા વરે. ૧૧

ઢાળ.

તે માટે હું રે વાલમ વીનતું, પાયે લાગી રે મધુર વચન ચયુ

નુટક.

વચન માંડે માનમે, ૫૦ નારીથી રહો વેગળા;
 અપવાદ માયે અડે કૂળ, નરકે ચાયે દોહિલા;
 ધન્ય ધન્ય તે નર નારી જગમાં, શિયળ પાળે ડાજળો;
 તે પામશે જશ જગતમાહે, કુમુદચંદ્ર કહે સમજ સો. ૧૦

જશવિજય.

પાપ સ્થાનની સજાઓ.

પ્રાણાતિપાત, પાપસ્થાન ૧ હું.

“કપુર હોય અગિ હુ-ળો ?”એ દેસી

પાપ ચાનક પેહેવું કર્યું રે, દિવ્યા નામ દુગ્ધ;
 મારે જે જગજામે રે, તે નદે મગજુ અર્નત રે.
 પ્રાણી જિન વાણી ધગે રિત.
 માતપિતાદિ અનંતાં રે, પામે વિજેમ તે મદઃ
 દારીદ્ર દોહમ નતિ દગે રે, મને ન સમજ દંડ રે

હોય વિપાકે દશગુણાં રે, એકવાર કર્યો કર્મ;
 શત સહસ્ર કાહે ગમે રે, તીવ્ર ભાવના મર્મ-રે. પ્રાણી. ૩
 મેર કહેતાં પણ દુખ હોવે રે, માર્યે કિમ નવિ હોય;
 હિંસા ભગની અતી ખુરી રે, વિશ્વાનરની જ્યેષ્ઠ રે. પ્રાણી. ૪
 તેહને જોરે જે હુઆ રે, સૌદ્રધ્યાન પ્રમત;
 નરક-અતીથિ તે તૃપ્ત હુઆ રે, નિમ સુખમ અહમ્મત રે. પ્રાણી. ૫
 તૃપ્ત વિવેક કન્યા ખિમા રે, પરણવે જય સાય;
 તેહયકી દૂર ટળે રે, હિંસ નામ બલાય રે. પ્રાણી. ૬

મૃધાવાદ, પાપસ્થાન ૨ જી.

“ લાજસદે માત મહાર ” એ દેશી.

ખીનું રે પાપનું સ્થાન, મૃધાવાદ દુરધ્યાન; આજ હો;
 છાડે રે ભવિ માંડે રે, ધર્મશું પ્રીતડી જી. ૧
 વેર એક અવિશ્વાસ, એહથી દોષ અબ્યાસ, આજ હો;
 ધાય રે નવિ જામ રે, બ્યાધી અપચ્ચાથી જી. ૨
 રહેવું કાલિક સૂરી, પરિજન વચન તે ખૂરી, આજ હો;
 સહેવું રે નવિ કહેવું જૂઠું બચાવિકે જી. ૩
 આસન ધરત આકાશ, વસુદેવ હુઆ સુપ્રકાશ, આજ હો;
 જૂઠેરે સુર રહે, બાલ્યો રસાતળે જી. ૪
 જે સત્યમત ધરે ચિત્ત, હોય જગમાંહિ પવિત્ર, આજ હો;
 તેને રે નવિ બેદ, શુર વ્યંતર જક્ષથી જી. ૫
 જે નવિ બાળે અલીક, બોલે હાવું ઠીક, આજ હો;
 ટેકે રે સુવિવેકે સુજય ને સુખ વરે જી. ૬

અદત્તાદાન, પાપસ્થાન ૩ જી.

“ નિદ્રડી વેરણુ હુઈ રહી રે ” એ-દેશી.

હી વ્યસન નિવારીએ, પાપસ્થાન કહો ત્રીજું કહું ઘોર કે;
 હ બવે પરમવે દુખ ધણાં, લહે પ્રાણી હો, એથી અતિ જોર કે; ચોરી ૧
 ૧૨ તે પ્રાચે દરીદ્રી હોય, ચોરીથી હો, ધન ન રહે નેટ કે;
 ૧૨નું દાષધણી નહોં પ્રાચે લુપ્ત્યું હો, રહે ચોરનું પેટ કે; ચોરી. ૨
 ૧૨ જગમાંહિ નાંખિયું, તળે જાંચે હો જળને અપજોળ કે;
 ૧૨ કહોર કરમ કરી, જાન નરકે હો તિમ નિપટ નિગોળ કે; ચોરી. ૩

ગાંડે પડ્યું વળા વીસડું, રમે રાખો હો ચાપણ ક્યું જોહ કે;
 તણ તુપ માત્ર ન લીજિયે, અણુદીકું હો કિહાં કાઠનું તેહ કે; ચોરી. ૪
 દૂરે અનર્થ સકળ ટળે, મળે વહાલા હો સગળે જશ ચાપ કે,
 સુર-સુખનાં હોય ભેટણાં, વ્રત ત્રીજું હો આવે જશદાપ કે; ચોરી. ૫
 તણ ચોરપણું દેવતા, હોય નિશ્ચે હો ચેહિણીયા જેમ કે;
 એ વ્રતથી સુખ જશ લહે, વળા પ્રાણી હો વહે પૂજયું પ્રેમ કે, ચોરી. ૬

અપ્રહાયર્થ, પાપસ્થાન ૪ થું

“તુમે બેહુ મીત્રી રે સાહીબા” એ દેશી.

પાપધાનક ચોયું વરણએ,	દુર્ગતિ મૂળ અખભ;	
જગ મવિ મુઝો છે એહમા,	છાંડે તેહ અચભ;	પાપ. ૧
રેહુ લાગે રે એ ધુરે,	પરિણામે અતિ કૂર,	
દક્ષ કષ્ટપાકે તે મારિખો,	વરજે સજ્જન દૂર,	પાપ. ૨
અધર વિદુમ રિમત પુલક,	કુચકણ કઠિન વિશાળ;	
રામા દેખી ન રાચિયે,	એ વિષયવેલી રસાળ;	પાપ. ૩
પ્રખળ જ્વળિત અય પુતળી,	આલિંગન બહું તાત;	
નરક દુઆર નિતખની,	જઘન સેવન દૂરંત;	પાપ. ૪
દાવાનળી ગુણ વનતણો,	કુલ મસિ કૂર ચક્ર એહ,	
રાજધાની મોહરાયની,	પાતક કાનન મેહ;	પાપ. ૫
પ્રજ્જતાયે હરિ મારિખો,	રૂપે મયણ અવતાર;	
સીતાએ રાવણુ યથા,	છાડો પર નરે નાર;	પાપ. ૬
દશ શિરે રજામાંહે રોળબ્યાં,	રાવણુ વિવરા અનંભ;	
રામે ન્યાયે રે આપણો,	રોપ્યો જમ જયધંભ;	પાપ. ૭
પાપ ખંધાય અતી ધણ્યાં,	સુકૃત સકળ ક્ષય જાય;	
અપ્રહાયર્થે ચિંતબો,	કલ્પિ સદ્ગુણ નવિ થાય;	પાપ. ૮
મત્ર ફળે જગ જશ વધે,	દેવ કરે સાનીધ;	
પ્રહાયર્થે ધરે જે નરા,	તે પામે નવનીધ;	પાપ. ૯
રોડ સુદર્શનને ટળી,	ચળી સિંહાસન હોય;	
ગુણ ગાય ગગને દેવતા,	મહિમા ચીળનો જોય;	પાપ. ૧૦
મૂળ ચારીવતુ એ બહું,	સમકિત દહિ નિધન;	
શીળ સલીલ ધરે જિંકે,	તસ હોય સુજશ વખાણુ;	પાપ. ૧૧

પરિગ્રહ મમતા. પાપસ્થાન ૫ મું

“સુમતિ મદા નિલમ ધરે” એ ૨૧ી

પરિગ્રહ મમતા પરિહરે,	પરિગ્રહ દોષનું મૂળ સલૂણે,	
પરિગ્રહ જેહ ધરે ધણુ,	તમ તપ જપ પ્રતિદૂળ મનૂણે.	પરિગ્રહ. ૧
નહિ પક્ષદાયે રાશયી,	માર્ગે કહીય ન રોપ સનૂણે;	
પરિગ્રહ ગ્રહ છે અભિનવો,	મઠને દુષ્પ નિયે સોય મનૂણે	પરિ ૨
પરિગ્રહ સદગૂરૂપતણે,	બનમાહે પડે જત સનૂણે;	
પાનપાત્ર નિમ સાધરે,	ભાગેદાન અત્યંત સનૂણે.	પરિ ૩
ગ્યાન ધ્યાન હય ગય વરે,	તપ જપ શ્રુત પરિતંત સનૂણે,	
છાડે સમ પ્રભુતા લહે,	શુનિ પણ પરિગ્રહવત મનૂણે	પરિ ૪
પરિગ્રહ ગ્રહ વમિ નિમિયા,	લેઈ કુમતિ રજ શીશ સનૂણે,	
નિમ તિમ જગ લવતા ફરે,	ઉન્મત હોય નિશ દીશ મનૂણે.	પરિ. ૫
તૃપની ન જીવ પરીગ્રહે,	ઇંધણથી નિમ આગ્ય મનૂણે,	
તૃષ્ણા દાહ તે ઉપરામે,	જળ મમ જ્ઞાન વૈરાગ્ય સનૂણે.	પરિ ૬
તૃપતિ સગરમુત ચર્ધ નુહી,	ગોધનથી કુનિકર્ણુ, સનૂણે,	
તિલક શેઠ વળિ ધાન્યથી,	કનકે નદ મુકર્ણુ સલૂણે	પરિ ૭
અસતુષ્ટ પરિગ્રહે ભર્યા,	મુખીઆ ન વેદ નરિદ સનૂણે	
મુખી એક અપરીગ્રહ,	માધુ મુજશ સમકદ મનૂણે	પરિ. ૮

કોઈન, પાપસ્થાન ૬ કું.

“રિપભવ વશ રમણાયર” એ દેશી.

કોષ તે બોધ નિરોધ છે, કોષ તે મનમ માતી રે.
 કોષ તે નરકનું બારણું, કોષ દુરિત પક્ષપાતી રે
 પાપ સ્થાનક છઠું પરિહરો.

પાપ સ્થાનક છઠું પરિહરો, મન ધરો ઉત્તમ ખતી રે,
 કોષ ભુજગની જાગૃણી, એહ કહી જાણતી રે, પાપ ૨
 પૂરવ પ્રાડિચરણુ શુણે, બાલ્યો છે આતમ જેણે રે,
 કોષ વિવશ હુતો દોષ ધડી, હાટે ફળ મયિ તેણે રે. પાપ ૩
 બાળે તે આશ્રમ આપણો, ભજના અન્યને દાહે રે,
 કોષ કૃષ્ણાતુ મમાન છે, ટાળે પ્રમમ પ્રમાહે રે, પાપ ૪

આહોય તરજનો ધાતન્ય, ધર્મશ્રંશમા ભાવે રે;
અમિ અમિમ વિરહથી, લાગે તે શુદ્ધ સ્વભાવે રે પાપ. ૫
ન હોપને હોય તો ચિર નવી, ચિર રહેનો મુજ છે હો રે,
સુજનન કોપ તેણે હવે, જો હવે દુર્જનને નેહો રે પાપ- ૬
કોપી મુખે કહુ બેલણ, કટકીઆ કુટમાખી રે,
અદિ કથાણુ કરા કલા, દોષના વડુ શત સાખી રે. પાપ ૭
ફૂર ગડ્યો તપકરા, ચરિત સુણી મમ આણો રે,
ઉપશમ આર છે પ્રવચને, સુજન વચન એ પ્રમાણો રે. પાપ ૮

કવિના નામવિનાની કવિતા.

મીતાણની કાંચળી.

પચવટીમા સંગેવર પામે, રમતા સીતા શ્રીરામ રે,
કનકતણે કુરંગ રાવણનો આબ્યો તેણે લમ;
હો રમતા રહ લાગી રાણીને ૧
સોનાનાં શેંગ ને તવ્યા કનકની, નાખી કર્મફળ બેહેક રે,
કમરો ચરતા દીઠો જનજોએ, નામે નાતમ લેહેક, હો રમતા ૨
મીતા.—તે દેખી સીતાને રહ લાગી, રામ એ મૃગ મારી વાવો રે,
આપણે જ્યારે અમેશ્ય જઈશું, કાચલડી સીવડવો, હો રમતા ૩
રામ—સરોવર તીરે મૃગશે જીવો, દીસંતો ધણો રૂડો રે,
ધેલી સીતા ધેલુ શુ મોચે, મૃગ છે હેવાનો રૂડો, હો રમતા ૪
ખઠાએ જ્યારે સ્થિર ચીતારે, સોનાનો નથી લિપાબ્યો રે
નથી દીમે નથી અવણે માખણો, કાઈક કારમો આબ્યો; હો રમતા ૫
મીતા.—પ્રત્યક્ષ પારણ મારા પિયુજ માયો હશે તો સહારો રે
કૂડ કપટથી આબ્યો હશે તો, હમણાં શીદી જશે, હો રમતા ૬
રામ—સાચો હોય તેને કપમ હણિયે, ક્યા મયું? તમારૂં જાનં રે
પેતાના સ્વારથને માટે, લો છો પશુના પ્રાણ; હો રમતા ૭
મીતા.—સીતા કહે સાબળે રઘુનેદન, વિદ્યા તમારી કાળી રે
જામતો મારી વાવો મૃગડો, તો જાણું, વિદ્યા સાચી, હો રમતા ૮
રામ—ખીન્ન વિદ્યાના કામ ધણું છે, શાખા પત્ર ફળ ફૂલ રે
પોતાનો સ્વારથ મરનો હોય તેમ, પાપ ન કરીએ મૃજ, હો રમતા. ૯

- સીતા — સીતા કહે, એક મૃગને હણુતા, શાનું બેસે કર્મ રે R
- મહા રામને મૃગયા રમવુ, ખરે ક્ષત્રીનો ધર્મ, હો રમતા. ૧૦
- રામ — મૃગયા માટે અમે નથી આજ્ઞા, અમને શાની આશ રે,
- જ્યા જેવે આશ્રમે રહેડું, ત્યા તેવો અભ્યાસ હો રમતા. ૧૧
- સીતા — સાધુ પણ જ્યારે એ આદર્શ, ધનુષ બાણ શાને ઝાલે રે,
- સાધુ થઈને રહો એકાંતે, ધર્મ પોતાનો પાળો, હો રમતા. ૧૨
- રામ — રામ કહે એ રાજપુત્રને, લખિયાછે એંધાણ રે,
- કદાપી ઝાઈ બળિયો દુષ્ટ દે તો, તેના લેવા પ્રાણ હો રમતા. ૧૩
- સીતા — શર્પનખા ભગની રાવણની, મૃતેનો શો હતો વાક રે,
- વણ અપરાધે તે અખળાના, છેવા કર્ણુ ને નાક હો રમતા. ૧૪
- રામ — શર્પનખા કહે મુજને પગ્થો, તે મારે મન નવ બાવે રે
- એકથકી અમે વાળ આજ્ઞા, તો ખીજને કાણુ લાવે, હો રમતા. ૧૫
- સીતા — મંસારખા જનારે રહેવું કંથજી, કાયર થયે કેમ ચાલે રે,
- સસારનો લાગે મારા કથજી, નારો માગે તે ચાલે, હો રમતા. ૧૬
- રામ — ઘેર બેઠા માગો તે આહું, કાયર થાઈ કથમ રે,
- વનમા આવીને લેવા રૂપણ, નહિ સતીનો ધર્મ, હો રમતા. ૧૭
- સીતા — એવો કમખો મં નથી પેહુયો, કાગી ઉપાયે કંથ રે,
- જાત ભયી ને ભાત અનુપમ, ઉજવળ અગ અનંત, હો રમતા. ૧૮
- રામ — એથી રૂડો કમખો ક્ષીનકાણુ, સોનાના લાર-મંખાણુ રે, R
- વાર ફૂલ ઉપર વેન ફરતી, વચે મોતી ટંકાણુ, હો રમતા. ૧૯
- સીતા — નીપળવી જે વસ્તુ નીપળે, તેમા તે શી વડાઈ રે
- અણુનોંપજી ને અમૂલ્યક જેની, જગમા દોંસે જુગતાઈ હો રમતા. ૨૦
- રામ — એના રાદ હતા જ્યારે તમને, સોદ આજ્ઞા હતા સાથે રે R
- ઘેર બેઠી નવ રહી રે ઘેની, ઝોઢન પહેરત ખાતે હો રમતા. ૨૧
- સીતા — પતિવ્રતા માઈ વ્રત પાળવુ, પિયુ વિના કેમ ગ્હેરાય રે, R
- એક ધડી જો નવ દેખું તો, બ્રહ્માડ વહીને જાય, હો રમતા. ૨૨
- રામ — પતિવ્રતા જે હોય પ્રેમના, પિયુનું માને વચન રે,
- મુખ ન માગે દેયામા દાએ, ધીરજ રાખે મન હો રમતા. ૨૩
- સીતા — સીતા કહે, સાબળો મારા પિયુજી, જાજૂ કહે ॥ ચાપ રે,
- જે આને માન નહિ પિયુનું તે, વાગે કીધી જાય હો રમતા. ૨૪

- દેખ્યા પાપે શાનું ઘણે, નગર પડે મોહ લાગ્યો રે;
 થોડું કામ ને આજસ કરું, હજી નથી ગયો આઘો; હો રમતાં. ૨૫
- રામ.—એ અણસરેનું દુખ કોણ ભોગવે, યોગ સુખને વાસ્તે રે;
 બાજ વધારતાં જાય મુળગા, ત્યારે રહિયે હાથ ધસતે; હો રમતાં ૨૬
- સીતા.—વસ્તુ રાખીને દામ આપીએ, ત્યારે જાયે કયમ રે;
 રજાંયે તો મળીએ મેહનજી, નિષ્ફળ ન હોય ઉદમ; હો રમતાં ૨૭
- રામ.—આહું હોય તે ઉદમ માડે, આપણે સરવે સુખ રે;
 જળ કાંડે રહીને જે કુવો, ખોદે તે મૂરખ; હો રમતાં. ૨૮
- સીતા.—સરિતાનાં જળ હોય ભારે ને, દૂપનાં ઉતમકારી રે; ૧૨ ૧૯૫
 ગહા જોગિયે મૃગત્વયા ઘણી, જો દીડી કાંઈ સારી, હો રમતાં ૨૯
- રામ.—તેને તે વસ્તુ વાર વિનતા, જેને જે આવે ભોગ્ય રે;
 ગૃહસ્થને રાજ રિધિ રહી ને, જોગીને રડો જોગ; હો રમતાં. ૩૦
- સીતા.—બક્ષી ભુડી અમારે ભાગ્યે તે, જેવી શરીરે સોહિયે રે,
 એવી કનુકી આજ ન મળે, તે માટે મન મોહિયે; હો રમતાં. ૩૧
- રામ.—એવડો મોહ ન ધરીએ માનની, મનમાં સનેપ સાહીએ રે;
 ત્યારે જેડું મળે તે અનુભવીએ, ઝાઝાને નવ ધાઈએ; હો રમતાં. ૩૨
- સીતા.—સીતા કહે શા માટે ન કરીએ, રનાઈ નવો નવો લેવો રે;
 જોખનનો લાહો જગજીવન, દિવસ આરનો છે મેવો; હો રમતાં ૩૩
- રામ.—અવસર કાંઈ જોળખતી નથી, જેવો વેળ તેડું રમતું રે;
 આપણે રાજ્યનાં રિદ્ધિ તણને, આજ આ વનમાં ભમતું; હો રમતાં ૩૪
- સીતા.—દુખના દિવસ કાંયે વહી જશે, વહાણે પામશે રાજ્ય રે;
 સવેળાનું સંઘર્ષ હોય તો, અવસરે આવે કાળ; હો રમતાં. ૩૫
- રામ.—રાજ્ય મેલીશું ત્યારે મળશે, જેવી જોઈયે તેવી જાત રે;
 ઐદ વરસ વનમાં ભમતું તો, ગત આડીનીં છી વાત; હો રમતાં. ૩૬
- સીતા.—સીતા કહે, શા માટે ન માણ, તમ સરખો પિયુ ત્યારે રે; ૧૨
 લક્ષમણ સરખો દિવર મારે, લાડ કરે પછે કપારે; હો રમતાં ૩૭
- રામ.—રામ કહે, તને એ શી લખુપના, અજળાતો અવતાર રે;
 વનમાં રહીને જે લોભ કરવો, ન હોય એ ધમ લગાર; હો રમતાં ૩૮
- સીતા.—સીતા કહે, સાંભળો મારા પિયુજી, જાડું કહે શું થાય રે;
 જે સીને નહિ માન પિયુનું, તે વાએ લીધી જાય; હો રમતાં. ૩૯ ૧૧

- રામ — રામ કહે, તુ વાલી ન હોય તો,
 કરશુરામ સાથે જુધ કરીને,
 સીતા. — મનસા વાયાએ વાલી હજી,
 ધડી અધધડી જે નિલગ કરશે,
 રામ — રામ કહે, હૈયે નન હાગે,
 તમને જ્યારે તેડી લાગો,
 સીતા — એ સોગરા હવે કારે રમ ગે,
 ધડી અધધડીનો નિનગ કરશે તો,
 પાસા પછાડી ધરણીધર જડયા
 લલમણુ બાપ તુ મઢીએ રહેજે,
 ધનુષ્ય લેઈને ધાયા ધરણીવર
 જેમ જેમ જઈ જગજીવન,
 ચાપ ચઢાવી મગનો માર્યો,
 મરતે મૃગને ચીસ નાખી જે,
 શબ્દ મોંતાએ માખડો લક્ષમણ,
 હ જીને હજીતા કેટ પડ્યું કે
 લક્ષમણ — લક્ષમણ કહે એ હરજીને હજીતા કટ પડે તે સાનુ રે,
 મધુનાથ સગ્યા ચીમ નાખે તે,
 સીતા. — દક્ષિણ દિગે દિવનિયા માગ,
 જેમ ના જાણીને જાઓ
 લક્ષમણ — એક જ બાપો ચોં મદમને,
 મોઢ મુમ ચળીને આવે તો
 સીતા — દિવરિયા પેળા પેળાના ફળ છે, એ રોગ ગર ન મરીએ, રે,
 ક્યારે હારીગે ને ક્યારે જીતીએ, તે માટે સાંચરીએ, હો રમતા ૫૧
 લક્ષમણ — લક્ષમણ કહે બાપો ન મ્યુ હશે તો, મળાએ પાણું ન ચાપ રે,
 તમને રનમા એકના મેળિને,
 સીતા. — સીતા મ્હે, તને સાનું રજે
 મગો જાળ સુધુધન હોય તો,
 લા મણુ — મુગને ગમજી વાના ન હોય તો, શીદ આતુ હું સાથ રે,
 મોગે બાપે જમિ ને પુ,
 શિનનુ ધનુષ્ય શાને બ જુ રે,
 અયોધ્યામા ગાજું, હો રમતા ૪૦
 તો કહ્યું કરો મુજ કંથ રે,
 તો પ્રાણનો આણીસ અત, હો રમતા ૪૧
 આટનો દા રમી જઈશ રે,
 જે કહેશે તે સહીશ, હો રમતા ૪૨
 હું નહિ કાગુ પાસા રે
 કાઈકે જોગો તમાસા, હો રમતા ૪૩
 લાઈને બજાવી નારી રે
 મૃગને લાવુ મારી, હો રમતા ૪૪
 કુરગ ઉપર દાઢ પીમે રે,
 તેમ તેમ વેગગો દીએ હો રમતા ૪૫
 મેચુ કશીને બાણ રે,
 લક્ષમણુ જાએ પ્રાણ, હો રમતા ૪૬
 રામ તેડે છે તમારો રે,
 શીધ થઈને સમાગે, હો રમતા ૪૭
 વાતનો હું નર માતુ હો રમતા ૪૮
 કાઝા રાક્ષસ દગ છે રે,
 મેએ બાવીમનું બાળ છે, હો રમતા ૪૯
 માટે એનો મારે માગ રે,
 નર હારે રુનનાથ, હો રમતા ૫૦
 તે માટે સાંચરીએ, હો રમતા ૫૧
 કમલું નહિ બરાય, હો રમતા ૫૨
 જૂઝળી માતા માટે રે,
 હમણું દોડે ડાચાટે, હો રમતા ૫૩
 શીદ આતુ હું સાથ રે,
 બણીને જેટ જ જાળ, હો રમતા ૫૪

- મીતા — ભક્તિ કરે, તે મુજને ન બાવે, મીઠું બોતે નહિ મીઠું રે,
 ઘુજ દુહનો વિશ્વામ ન કરિયે, આજ પરખું દીકુ, હો રમતા ૫૫
- લક્ષ્મણ — ભયી સીતાજી શુદ્ધિ તમારી, મુજને એવો પ્રમાણો રે
 રાત િનન મેં મેવા કીધી, એ પ્રગુણ નન જાણ્યો હો રમતા ૫૬
- મીતા — સીતા કહે તારા ગુણનું લક્ષણ, પડી વેળા પરમાયુ રે,
 માઁ સામળીને સાસો કીધી, ત્યારે દેવ જાગ્યા હો રમતા ૫૭
- સીતા કહે, તને તારું દાએ, વાયા નહિ શ્રીરામ રે,
 બાબલ હોય તો, રણમાં દોડે, કરવાને સત્રામ, હો રમતા ૫૮
- લક્ષ્મણ — તમને અહિયાં મેં સાડ મેલું, સામો કરું છું તેણે રે
 તમને જો લાજન લાગે તો, વગતા મર્યોએ મેલેણે હો રમતા ૫૯
- મીતા — તેના બોળાં અમે નહિ વિચરિયા, મન વશિયા મહારજ રે
 અર પ્રથમ સાવે બોલું તો, લાગે કુળને લાજ હો રમતા ૬૦
- લક્ષ્મણ — મેલું બીજા તમ અબળાકરું, દાન તને હેના રે
 ગંધુ ધાન્યને પ્રેમદા સરખી, નણસતાં નહિ રેળોં હો રમતા ૬૧
- મીતા — સીતા કહે, છ શુ સમજાવે, સાચું તજા સૂત કાલા રે
 એકનો બિજામાં શાને જાએ, પ્રાણુ તને તારા માલા હો રમતા ૬૨
- લક્ષ્મણ — મુજને પ્રાણુ જો વાતો હોય તો, શીક જઈ દુ વન રે
 નન કળ મેવા વીંણી લાવુ છું, મેઠા કરોછો ભોગન હો રમતા ૬૩
- મીતા — સીતા કહે છ શુ વિચરિયા, મુજને રાખે વારી રે
 છ જાણે છે રામ પડે તો, હું ભોગનુ આ નારી હો રમતા ૬૪
- લક્ષ્મણ — ભયી સીતાજી શુદ્ધિ તમારી, મુજને એવું ન કર્યોએ રે,
 એક દહાડે હરયો હડું તો, સગવે સાચુ લલિયે હો રમતા ૬૫
- મીતા — અગી હોય તે કોઈકુ હશે નહિ, રાખે મનમા જાણી રે
 જળ કાંઈ બગ નાન ધરે તે, મળને લેના તાણી હો રમતા ૬૬
- નન — નનનાણુ લાગના લક્ષમણને, તાપ બિપતો તનમા રે
 મહુ એ પેર પડી લક્ષમણને, ઝૂરણુ લા પી મનમા હો રમતા ૬૭
- શિનિમુખ રેખા કીધી નક્ષમણે, દીડી રામની આણુ રે
 મોં કપડે જે કોઈ આવે, તેના મનને પ્રાણુ હો રમતા ૬૮
- એમ કહી લક્ષમણજી ગયા, તારણીને લાગ્યો તાપ રે
 કહ્યુ નયન કલા િસરને, તેનું વાગ્યુ પાપ હો રમતા

શાગ જોઈ લકાપતિ આજ્યો,
 પરદારાને દરના કારણ,
 ભગવાં વસ્ત્ર ને ભેષ મંન્યાસી,
 દુષ્કાર્તતિ બિક્ષા આપો,
 આમે પ્રભુજી જેસો રૂપિજી,
 બીને આમન ત્યાં આપ્યું,
 રાવણ—કાણુ પિતા કોને ઘેર પરણ્યાં,
 બિજામાં એકલકા મેલીને,

પાપીએ ચલાવ્યાં ચરણુ રે;
 માથે લાવ્યો મરણુ, હો રમતાં. ૭૦
 કરમાં કુમંડળ ધરિયું રે;
 આપી એમજીયરિયું, હો રમતાં, ૭૧
 અમૃત ગોપ્યા વાણી રે,
 ધર્મગૃહસ્થનો જાણી, હો રમતાં. ૭૨
 કાણુ તમારો કંથ રે,
 ક્યાં ગયા બળાંત, હો રમતાં. ૭૩

મીના - જનક પિતા ને દશરથ મસગે,
 તાતતણ્યાં વચન પાળરાને,
 સોનાના શૃંગનો મૃગ આવ્યો તો, કંચુકીની થઈ અભિયાખા રે,
 મૃગશો મારવા પિયુજી ગયા છે, કરીને શિલિમુખજેખા, હો રમતા ૭૪

કવિ.—શિલિમુખજેખા ઉપર મેલોં પાવડી, પાપી જોતે મર્મ રે;

{ એ પર પગ મેલી બીખ આપો, રહેરો તમારો ધર્મ, હો રમતા. ૭૫
 પાપીનો પરધંચ ન પ્રીછ્યો,
 ચે તાની વાત જે પરને કહેશે,
 સીતાએ સીતાદણ આપ્યા,
 બિપાડી લીધી અબજાને,
 ત્યાંજે તરણીને નાસજ પડ્યો;
 આ પાપી કોઈ દરી જાય છે,
 તે શબ્દ સાબળી પંખી આવ્યો,
 સીતાને મૂકાયા કારણ,
 રાવણે એક કપટજ કીધું,
 રૂધિરાજા પાપાણુ ગીરાવ્યા,
 સાચી રાવણુ લેઈને ગયો,
 મૃગ મારીને સમજું વળિયા,
 નથી રે સીતા નથી રે સીતા,
 કાગારોળ ત્યાં થઈ રહ્યો છે,
 પગને પગને શોધતા તેને,
 રૂપિમુખ પર્વત માદિ પહોંચ્યા,
 ભામિની થઈ દુધધે બોળી રે,
 તે રહેશે આખો ચોળા, હો રમતાં. ૭૭
 પગ પાવડીએ ધરિયોરે,
 હરણુ કરી સાચરયો, હો રમતા. ૭૮
 ધાગ્ને લક્ષમણુ રામ રે,
 કરીને દુષ્ટર્ત કામ, હો રમતાં ૭૯
 દશરથનો તે મિત્ર રે,
 માડ્યુ જુદ વિચિત્ર, હો રમતા. ૮૦
 પર્વત પાછળ રહીને રે,
 બારે પડ્યો થઈને, હો રમતા ૮૧
 લંકાના ગઢમાંય રે,
 જે જે રાધવગાય, હો રમતાં ૮૨
 નથી રે મદૂલી માંય રે,
 ચક્રડોલ વાતે ત્યાય, હો રમતાં ૮૩
 ગયા તે બેડએ બાઈ રે,
 જ્યા છે વાદરનો રાય, હો રમતાં. ૮૪

સુગ્રીવ સાથે કરી મંત્રી, વાઘીને નાંખ્યો મારી રે,
 વક્ષીનું રાજ્ય સુગ્રીવને આપ્યું, ઉપર આઘી નારી; હો રમતાં. ૮૫
 નર વાંદર એકા કરીને, માગર બાંધી પાન્ય રે;
 ગવણને મારી કરીને, વિભોળણ આપ્યું રાજ્ય; હો રમતાં ૮૬
 વ્રુદ્ધ કરી સીતાને લાગ્યા, દોષ નિશાન વજ્રગ્રી રે;
 મીનાછનાં લાક પાળ્યાં ને, કાંચકડી ધીવડાવી; હો રમતાં. ૮૭
 જે કો ગાએ બશે સાંભળે, તેહતણાં દુખ વાંચે રે;
 ધર્મ અર્થ ને કામ મુક્તિ ફળ, ચાર પદારથ પામે હો રમતાં. ૮૮
 સુમદ્રાની કકોતરી.

રાગ ધોળ.

કંકુ છંડી કકોતરી મોકલે, કોડે કહાવે સુમદ્રા બેહેન, વીગ વેહેના આવજે.
 ત્રીટુલ્ય બળદેવ બે બધવા, તમ આવજે ચશે સુખમેન, વીરા. ૧
 બાર્ધ બનીગ સરવે શોભાવે છે, છે પવિત્ર પિતા વાસુદેવ; વીરા
 જગનજીતેતા દેવકી ને રાહિણી, આવજે સરવે મળી તતખેન; વીરા. ૨
 ખનોનો પીયર પરિવાર છે, જેતાં વાધે છે અઝો રોહ,
 દુખ જાગે સૌ દેહનાં દેખતાં, દેસ દેશમાં વખણાશે તેહ; વીરા. ૩
 બપમજન મારી રે બાબીઓ, સોળ સદસ્ર એકસો આઠ,
 રૂડી રૂકમીણી ને રે રેવની, જુઓ કાકારજી કેરો કાક; વીરા. ૪
 વેવંના વિપ્ર સાથે લાવજો, બીજી વરણ ઉત્તમ તે અપાર; વીગ.
 મગે જાદવ સરવેને લાવજો, બવગળના તારણ તરનાર; વીરા. ૫
 મેં તો પ્રેમેશું પગરણ માડિયાં, રૂડો જગન રચ્યો રાજગોચ,
 પાચ પાંડવ છે વીરા તમતણા, તેનું જેમ કલ્યાણ જ હોય, વીરા. ૬
 તમ વગર મારે તો કોઈ નથી, ધર્મવતને શુણના છે ધામ; વીરા
 વીગ વેગે વેગેરા પધારજો, તમ આવેથી સરશે કામ વીરા. ૭
 એક વિજ્ઞાએ કેમ કરી વરણનું, શેષ સરખા ન પામે પાર; વીરા.
 શેષ કહાવ્યું ધણું કરી જાતજો, એ જી સોધારાંજી અધાર, વીરા. ૮
 વાચી પવિત્ર વેહેલા પધારજો, કોડે કુટુંબ લેઈને સાય; વીરા.
 કકોતરી લખીને કારિયું, આપ પવિત્ર છે વિશ્વના નાથ, વીરા. ૯
 માગ સસરાને ડગવા ને ડોડીઓં, મારી સાસૂને દખણીનાં ચીર, વીરા
 માગ જેહને લાવે જેડ ધોલીયાં, જેહણીને આદરનાં ચીર, વીરા. ૧૦

માગ ત્રિયરને લાવે વીરા પામરી, દેગણીને છાપલની જોડ,	વીરા.
મારી નણુદીને લાવે વીરા ચુદ્દી, નણુદોઈને પેહેરવા બુદ્ધ;	વીરા. ૧૧
મારી ઘેડીને લાવે વીરા દીંગવાં, કુંવરિયાને રાતડી મોળ;	વીરા.
મારા કુટુંબને લાવે વીરા કાંચળી, પાડોશીને નાળિયર જોડ;	વીરા. ૧૨
મારે અરથે લાવે ધરચોળકા, માથે બતરીસ બમરીનો મોડ;	વીરા
વીરા ધરમા ધણીને ઘોડો હંસરો, જેનાં મોતીડે જડિત પલાણુ;	વીરા. ૧૩
વીરા એટલી સપત હોય તો, આવજો, નહિનો રેહેજો તમારે ઘેર, વીરા	
મારા જેઠ આવ્યા રે જેઠાણી સોતા, એક નાળ્યો માડી જાયો વીર;	વીરા ૧૪
હું તો જાગી ચઢું, ને હેળી જોતરૂં, હું તો જોજી મારા વીરાની વાટ;	વીરા
વીરો ક્યારે ગાજ્યો ને ક્યા ગરગજ્યો, ક્યાં વરશ્યો અસાડો મેહ;	વીરા ૧૫
મારી નણુદી તે બમરકાં બોલિયાં, બાબી નાળ્યો તમારો વીર,	વીરા
મારો દિયર વધામણી લાવિયો, બાબી આવ્યો તમારો વીર,	વીરા ૧૬
વીરો ક્યારે ગાજ્યો ને ગોકુળ ગરગજ્યો, હસ્તિનાપુર વરશ્યો મેહ,	વીરા.
હવે રણુમા તે બાલા જળક્રિયા, વળી જળક્યાં ધોરીડનાં શીંગ,	વીરા ૧૭
હવે જળક્યાં વીરા માથે મોળીઆ, હવે જળકી બાબી માથે છાબ,	વીરા.
વીરો આવ્યા, ને વાડીએ રે જોતરૂં, મારી બેહેનીને તોડવા જાઓ,	વીરા ૧૮

રેનાદેહુ ધોળ.

શીરોઈના રે સુક્તતાન, પાટણુના રે પરધાન,	
ઓરશીઓ ઘડી લાભ રે, આરસપાણુનો રે	૧
એરે ઓરશીએ રે, સવામણુ સુખડ, અધમણુ દેસર,	
રાણી રે રેનાદેનાં વરને છાંટણું રે.	૬
રાણી રે, રેનાદે રે હાર સોવરાવો રે,	
તમ પેહડો લાલ છડે રમે રે	૩
લાલ છડે રમતા રે, પામવા લાભા રે,	૪
રતન કચોવે દીડો જગમગે રે.	

વધાવાસું ધોળ

મમરા પેહેનો વધાવો મારે આવિયો, એ તો મોકલ્યો મારા દાદાને દરબાર રે;
વાડીના બમરા દ્રાખ મીડી રે ચાપાનેરની.
મારી માતાએ દરખે વધાવિયો, મારા દાદાએ જાલ્યા પાલવ છેડા રે, વાડી. ૧
બમરા બીજો વધાવો મારે આવિયો, એ તો મોકલ્યો મારા વીરાને દરબાર રે; વાડી
મારી બાબીએ દરખે વધાવિયો, મારા વીરાએ જાલ્યા પાલવ છેડા રે, વાડી ૨